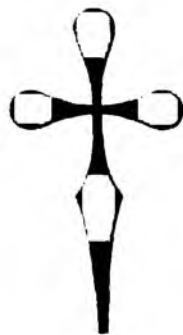

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

17

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΚΥΡΙΑΛΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

17

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΗΣΑΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΝ Β΄.- ΛΟΓΟΙ Α΄.-Ε΄.
ΒΙΒΛΙΟΝ Γ΄.- ΛΟΓΟΣ Α΄.

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΙΓΝΑΤΙΟ ΣΑΚΑΛΗ
ΦΙΛΟΛΟΓΟ

ΚΥΡΙΛΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

17

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310/283 880. Οικίας 2310/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν τόμο αὐτὸ συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας στὸν προφήτη Ἡσαΐα μὲ τὸ δεύτερο Βιβλίο, πὸν περιλαμβάνει πέντε λόγους, καὶ τὸ τρίτο Βιβλίο, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει πέντε ἐπίσης λόγους, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐδῶ ἐκδίδεται μόνο ὁ πρῶτος. Οἱ ἐπόμενοι τέσσερις λόγοι (B-E) θὰ ἐκδοθοῦν στὸν ἐπόμενο τόμο, 17ο στή σειρά τῶν ἀπάντων αὐτοῦ.

Ἡ σπουδαιότητα τοῦ τόμου αὐτοῦ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, γιατί στὰ Βιβλία αὐτὰ, καὶ ἰδίως στὸ δεύτερο Βιβλίο, περιλαμβάνονται ἕξι πάρα πολὺ σπουδαῖες ὁράσεις τοῦ προφήτη Ἡσαΐα, ἥτοι *Τὸ ρῆμα κατὰ τῆς Μωαβίτιδος*, *Τὸ ρῆμα κατὰ τῆς Δαμασκοῦ*, *Ἡ ὄραση τῆς Αἰγύπτου*, *Τὸ ὄραμα τῆς Ἰδουμαίας*, *Τὸ ὄραμα τῆς φάραγγος Σιών*, καὶ *Τὸ ὄραμα τῆς Τύρου*. Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ μέσω τῶν ὁράσεων αὐτῶν περιγράφεται μὲ ὀλοζώντανες σκηνές καὶ περιγραφές ἢ κατάλυση τοῦ διαδόλου καὶ τῶν συνεργῶν αὐτοῦ πονηρῶν δυνάμεων, μὲ τὸ ἐπιστάγμα ὅλων αὐτῶν τῆς ἐπικράτησης στὸν κόσμον τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία ἐμελλε νὰ ἐγκαθιδρύσει ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ πρώτου Λόγου τοῦ τρίτου Βιβλίου ἀρχίζει μὲ εὐχαριστήρια δοξολογία τοῦ προφήτη πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ τὰ θαυμαστά ἔργα ποῦ ἐπιτέλεσε μέσω τοῦ Υἱοῦ του, καταλύοντας τοὺς αἰώνιους ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρώπου. Προσεκτικὴ μελέτη τῶν λόγων αὐτῶν θὰ ὀδηγήσει ὅπωςδήποτε καὶ τὸν μελετητὴ στὴν ἀνάγκη νὰ ὑψώσει τὴ φωνή του πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ νὰ πεῖ· Ἀλήθεια, πόσο θαυμαστά εἶναι τὰ ἔργα σου Κύριε!

Τὸ κείμενο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ MG, στὸ ὁποῖο ἔχουν γίνει οἱ ἀναγκαῖες διορθώσεις, κυρίως στὴ στίξη.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΗΣΑΪΑΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'. - ΛΟΓΟΙ ΠΕΝΤΕ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΕΦ. 10, στίχ. 33-34. «*Ἴδου δὴ ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαώθ συνταράξει τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος, καὶ οἱ ὑψηλοὶ τῇ ὕβρει συντριβήσονται καὶ ταπεινωθήσονται, καὶ πεσοῦνται οἱ ὑψηλοὶ μαχαίρα, ὁ δὲ Λίβανος σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται.*»

Ἐν μὲν τῷ τετελεσμένῳ βιβλίῳ περὶ τῶν τε τῶν Ἀσσυρίων ὁ λόγος ἦν καὶ τοῦ τὰ Περσῶν διοικοῦντος κράτη, καταστρατεύοντος μὲν τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, παθόντος δὲ ἀδοκῆτως τὰ ἐκ θείας ὀργῆς. Σέσωσται
10 γὰρ παραδόξως ὁ Ἰσραήλ, οὐ τόξον ἐντείνας, οὐ θυρεὸν ἀρπάσας, οὐχ ἰππότην, οὐ τέχνη ταῖς ἐκείνου φάλαγγιν ἀντεξάγων, οὐ πολέμου νόμῳ τῆς τῶν ἐναντίων κατακρατήσας χειρός, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ καὶ χάριτι. «Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησί, καὶ ἀνεῖλεν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τῆς
15 παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας», οὗ δὴ γεγονότος ἐναργοῦς, οἱ μὲν ἀπολεῖσθαι

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΞΗΓΗΣΗ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ
ΣΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΣΑΪΑ

ΒΙΒΛΙΟ Β΄. - ΛΟΓΟΙ ΠΕΝΤΕ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΕΦ. 10, στίχ. 33-34. «Νὰ λοιπόν, ὁ Δεσπότης, ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, θὰ συγκλονίσει μὲ δύναμη τοὺς ἔνδοξους καὶ οἱ κατὰ κόσμον μεγάλοι ἔξαιτίας τῆς ὑπεροψίας τους θὰ συντριβοῦν καὶ θὰ ταπεινωθοῦν καὶ οἱ ὑπερήφανοι θὰ πέσουν ἀπὸ ξίφος καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ὑπερήφανους θὰ πέσει καὶ ὁ Λίβανος».

Στὸ βιβλίον ποὺ ὀλοκληρώσαμε τὴν ἐξέτασή του ὁ λόγος ἦταν γιὰ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ γιὰ τὸν κυβερνήτη τοῦ Περσικοῦ κράτους ποὺ ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἔπαθε ἀπρόσμενα ὅσα ἔπαθε ἀπὸ τὴ θεία ὀργή. Γιατὶ οἱ Ἰσραηλίτες σώθηκαν μὲ παράδοξο τρόπο, χωρὶς νὰ τεντώσουν τόξο, χωρὶς νὰ προτάξουν ἀσπίδα, χωρὶς ἵπτικόν, χωρὶς ν' ἀντιπαραταχθῶν μὲ τέχνη στὶς φάλαγγες ἐκείνου, ἀλλὰ μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ. Γιαὶ βγήκε ἄγγελος Κυρίου, λέγει, καὶ σὲ μιὰ νύχτα ἐξολόθρευσε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες¹. Ὅταν αὐτὸ ἀποκαλύφθηκε,

1. Δ' Βασ. 19, 35.

προσδοκῶντες ἐχόρευον, ἀνεκόμιζόν τε τῷ διασώσαντι Θεῷ τὰς χαριστηρίους ᾠδὰς λέγοντες τό· «Ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμός, καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις». Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις· «Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἐμοί, διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην». Ὁ δὲ θρασύς καὶ ὑπέροπτος καὶ τὸ μέγα καὶ ἐξίτηλον ἐκεῖνο βοῶν, «Τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ χειρὶ ὡς νοσσιᾶν καὶ ὡς καταλελειμμένα ᾧ ἄρῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς διαφεύξεταιί με ἢ ἀντεῖπή μοι», μάτην ἐφ' 10 ἑαυτῷ μέγα φρονήσας ἠλέγγετο. Διέδρα γὰρ μόλις, καὶ φυγὰς οἴκοι μεθίστατο τὴν Ἰουδαίαν ἀφείς. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν ὁ τῶν ὅλων Θεός· «Μὴ φοβοῦ, ὁ λαός μου, οἱ κατοικοῦντες ἐν Σιών, ἀπὸ Ἀσσυρίων». Κατεγράφετο δὲ καὶ ὁ τῆς φυγῆς τρόπος, μονονουχὶ πόλεις τε καὶ κώμας κατα- 15 σείοντος αὐτοῦ τῇ παρόδῳ. Καὶ πάλιν· «Φόβος λήψεται Ῥαμά, πόλιν Σαούλ».

Διερμηνεύοντες δὲ τὰ τοιάδε, πεποιήμεθα τὴν ἀφήγησιν ἱστορικωτέραν μὲν, πλὴν οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας. Πᾶσα γὰρ πῶς ἀνάγκη, τῇ τῶν προκειμένων ποιότητι καὶ δυνά- 20 μει κατάλληλον τὸν τῆς ἐρμηνείας ἐφαρμόζεσθαι λόγον. Ἐπειδὴ δὲ ἔστιν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ διὰ τῶν ἐν τάχει καὶ ἱστορικῶς δρωμένων καταδηλοῦν ἔσθ' ὅτε τὰ μυστήρια καὶ κεκρυμμένων ἐννοιῶν ἀναπλάττειν εἰκόνας, φαμὲν ὅτι τετυράνηθη μὲν καθ' ἡμῶν ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρε- 25 τῆς καὶ τοῖς τοῦ Σωτῆρος λαοῖς τοῖς ἡγιασμένοις, δηλονότι διὰ Πνεύματος, καὶ κεκαθαρμένοις διὰ τῆς πίστεως, δεινῶς ἐπεπήδα καὶ πικρῶς, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ κατεστρατεύετο, τῶν ὑπὸ χεῖρα πνευμάτων ἐπισείων αὐτῇ τὴν ἀνοσιωτάτην φάλαγγα, καὶ τάχα που καὶ ἀναστρέψει αὐ-

2. Ψαλμ. 9, 6.

3. Ψαλμ. 29, 12.

ἐκεῖνοι ποὺ περιμέναν τὴν ἐξολόθρευσίν τοὺς χόρευαν καὶ ἀνέπεμπαν στὸ Θεὸ ποὺ τοὺς ἔσωσε τὶς εὐχαριστήριες ὠδὲς τοὺς λέγοντας· «Τὴν ἑσπέρα μᾶς συντροφεύει τὸ κλάμα καὶ τὸ πρωὶ μᾶς ἐπισκέπτεται ἡ χαρὰ»². Καὶ μαζὶ βέβαια μ' αὐτὸ καὶ τοῦτο· «Μετέβαλες τὸν θρῆνο μου σὲ χαρὰ μου, ξέσχισες τὸν σάκκο τῆς θλίψεως καὶ μὲ περιέβαλες μὲ εὐφροσύνη»³. Ἀντίθετα ὁ θρασὺς καὶ ὑπερόπτης, ποὺ διακήρυττε ἐκεῖνον τὸν μεγάλο καὶ κούφιο λόγο, «Θὰ κυριεύσω ὅλη τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ στρατὸ μου σὰν φωλιὰ πουλιοῦ καὶ θὰ τὴν πάρω σὰν παρατημένα αὐγὰ καὶ δὲν ὑπάρχει ἐκεῖνος ποὺ θὰ μοῦ διαφύγει ἢ θὰ μοῦ προβάλλει ἀντίρρηση»⁴, ἀποδεικνυόταν ὅτι μάταια κυριεύθηκε ἀπὸ μεγαλοφροσύνη γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατὶ μόλις μὲ δυσκολία διέφυγε καὶ σὰν φυγὰς κατέφευγε στὴν χώρα τοῦ ἐγκαταλείποντας τὴν Ἰουδαία. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων· «Μὴ φοβᾶσαι, σὺ ὁ λαὸς μου, τοὺς Ἀσσυρίους, σεῖς ποὺ κατοικεῖτε στὴ Σιών»⁵. Περιγραφόταν ὁμως καὶ ὁ τρόπος τῆς φυγῆς του, ποὺ μὲ τὸ πέρασμά του συγκλόνιζε πόλεις καὶ χωριά. Καὶ πάλι λέγει· «Θὰ κυριεύσει φόβος τὴ Ραμά, τὴν πόλη τοῦ Σαούλ»⁶.

Ἐξηγώντας λοιπὸν αὐτὰ κάναμε βέβαια τὴν ἀφήγησή μας πιὸ ἱστορική, πλὴν ὁμως ὄχι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ νόημα τῶν ἐξεταζομένων νὰ ἐφαρμόζεται καὶ ὁ κατάλληλος τρόπος τῆς ἐρμηνείας. Ἐπειδὴ ὁμως συνηθίζει ἡ θεόπνευστη Γραφή μὲ τὰ σύντομα καὶ ἱστορικά δρώμενα νὰ καταδηλώνει πολλές φορές τὰ μυστήρια καὶ νὰ ἀναπλάθει τὶς εἰκόνες κρυμμένων ἐννοιῶν, λέμε ὅτι ἄσκησε βέβαια τυραννία ἐναντίον μας ὁ εὐρετὴς τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐφοροῦσε φοβερὸς καὶ μὲ μῖσος τοὺς λαοὺς τοῦ Σωτήρα, τοὺς ἁγιασμένους δηλαδὴ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα καὶ καθαρμένους μὲ τὴν πίστη, καὶ ἀντιστρατευόταν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἐξερεθίζοντας ἐναντίον τῆς τὴν ἀσεβέστατη φάλαγγα τῶν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ πνευμάτων, καὶ ἐνδεχομένως φαντάσθηκε ὅτι θὰ μποροῦσε καὶ νὰ τὴν ἀνατρέψει, καὶ μάλιστα χωρὶς καθόλου

4. Ἡσ. 10, 14.

5. Ἡσ. 10, 24.

6. Ἡσ. 10, 29.

τὴν ᾠήθη δύνασθαι, καὶ λίαν ἀμογητί, τὴν σεπτὴν ἀληθῶς
καὶ ἁγίαν πόλιν τοῦ Θεοῦ, τὴν νοητὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ'
ἦλω πεφρονηκῶς τῶν ἐνδεχομένων οὐδέν. Οὐ γὰρ ἦν ἰσχύ-
σαι τὴν ἁγίαν αὐτὸν ἐκπολιορκῆσαι πόλιν καὶ κατακρατη-
5 σαι δεξιᾶς τῆς οὕτω εὐσθενεστάτης. Τίς γὰρ ἀντιστήσεται
τὰ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ; Ἀπόλωλε τοίνυν ὁμοῦ τοῖς οἰκεί-
οις ὑπασπισταῖς, καὶ τῆς τῶν εὐσεβοῦντων ἀγέλης ἀπελέ-
λακται, θηρὸς ἀνημέρου δίκην ἐπιπηδῶν, ἐκδέβληται δὲ
τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ ἐδίδα-
10 ξεν εἰπών· «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου, νῦν ἄρχων
τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκβλήθησεται ἔξω. Καγὼ εἰς ὑψωθῶ
ἐπὶ τῆς γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν». Ἀνατροπὴ
γὰρ θανάτου καὶ διαδόλου καθαίρεσις καὶ ἁμαρτίας ἀναί-
ρεσις τὸ τοῦ Χριστοῦ γέγονε πάθος, ὑψουμένου μὲν ἐπὶ τοῦ
15 σταυροῦ, κατακομίζοντος δὲ καὶ καταρῶϊπτουῦντος εἰς γῆν
τοῦ διαδόλου τὸ καύχημα.

Ἐπὶ καιροῦ τοίνυν μετ' ἐκεῖνα καὶ νῦν ὁ τῶν ὄλων Θε-
ὸς τὸν περὶ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Μονογενοῦς εἰς-
κομίζει λόγον καὶ προαναφαίνει τὸ μυστήριον διὰ φωνῆς
20 προφητῶν, ἵνα, τῶν πραγμάτων εἰς πέρας ἐκβεβηκότων,
ἀναμφίλογον δέχοιτο παρὰ πάντων τὴν πίστιν. Τί τοίνυν
φησὶν· «Ἴδου δὴ ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαὼθ συνταράξει
τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος». Εἰς καινότητα ζωῆς εὐαγγελί-
κῆς τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον ἀναμορφοῖ τοὺς ἐπὶ τῆς
25 γῆς, ἀνατετραμμένων δηλονότι τῶν ἀρχαιοτέρων ἐθνῶν καὶ
τῶν ἐν σκιαῖς καὶ τύποις οὐκ ἐχόντων ἔτι τὸ δύνασθαι κρα-
τεῖν. Ἀλλ' ὁ μὲν τῆς ἀφίξεως τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον αὐ-
τῷ σκοπὸς γέγονεν οὕτως, καὶ διακηρύξων ἀφίκται, καὶ
πρὸ γε τῶν ἄλλων τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὅτι τὰ μέχρι καιροῦ δι-
30 ορθώσεως ἐπικείμενα, τουτέστιν ὁ ἐν γράμμασι νόμος, κα-
ταίρει λοιπὸν εἰς τέλος, μεταπλαττομένης, ὡς ἔφην, εἰς τὰ
ἀμείνω καὶ πνευματικὴν πολιτείαν τῆς τῶν πιστευόντων
διανοίας. Καινὰ γὰρ πάντα τὰ ἐν Χριστῷ. Ἀλλὰ καίτοι κα-

κόπο, τὴν σεπτὴ ἀληθινὰ καὶ ἁγία πόλη τοῦ Θεοῦ, τὴ νοητὴ Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ συνελήφθη νὰ ἔχει σκεφθεῖ τίποτε ἀπὸ ὅσα ὑπῆρχε ἐνδεχόμενον νὰ συμβοῦν. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκπορθῆσει τὴν ἁγία πόλη καὶ νὰ νικήσει τὴν τόσο ἰσχυρὴ δεξιὰ. Καὶ πράγματι ποὶός μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στὸν πανίσχυρο Θεό; Ἐξολοθρεύθηκε λοιπὸν μαζὶ μὲ τοὺς ὑπασπιστές του καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ἀγέλη τῶν εὐσεβῶν, τρέχοντας σὰν ἀνήμερο θηρίο, καὶ ἀποπέμφθηκε ἀπὸ τὴν εἰς βάρος μας τυραννία. Κι αὐτὸ μᾶς τὸ δίδαξε ὁ Σωτῆρας λέγοντας· «Τώρα εἶναι ἡ κρίσις τοῦ κόσμου αὐτοῦ, τώρα ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ θὰ πεταχθεῖ ἔξω. Καὶ ἐγὼ ἂν ὑψωθῶ ἐπάνω στὴ γῆ, θὰ τοὺς προσελκύσω ὅλους πρὸς τὸν ἑαυτό μου»⁷. Ἀνατροπὴ δηλαδὴ τοῦ θανάτου, καθαίρεσις τοῦ διαβόλου καὶ ἀναίρεσις τῆς ἁμαρτίας ἐγίνε τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, πού ὑψώθηκε φυσικὰ ἐπάνω στὸ σταυρό, κατέβασε ὅμως κι ἔριξε στὴ γῆ τὸ καύχημα τοῦ διαβόλου.

Στὸν κατάλληλο λοιπὸν καιρὸ ἔπειτ' ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ τώρα ὁ Θεὸς τῶν ὅλων προβάλλει τὸ λόγο γιὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Μονογενοῦς καὶ προδηλώνει τὸ μυστήριον μὲ τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ὥστε, ὅταν πραγματοποιηθοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα, νὰ δεχθεῖ ἀπὸ ὅλους τὴν πίστιν ἀναντίρρητα. Τί λέγει λοιπὸν; «Νά, ὁ Δεσπότης, ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, θὰ συγκλονίσει τοὺς ἔνδοξους μὲ δύναμη». Τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ἀναμορφώνει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν καινούργιον τρόπο τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς, ἀνατρέποντας δηλαδὴ τὰ παλαιὰ ἔθνη τῶν σκιῶν καὶ τῶν τύπων, πού εἶχαν χάσει πιά τὴν ἰσχύ τους. Καὶ ὁ σκοπὸς βέβαια τῆς ἀφίξης του στὸν κόσμον αὐτὸ ἦταν αὐτὸς ἐδῶ, καὶ ἦρθε δηλαδὴ γιὰ νὰ διακηρύξει, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους στοὺς Ἰσραηλιῖτες, ὅτι αὐτὰ πού ἦταν θεσπισμένα μέχρι τὸν καιρὸ τῆς διόρθωσής τους, δηλαδὴ ὁ γραπτὸς νόμος, ἔφτανε πιά στὸ τέλος του μὲ τὴν μετάπλαση, ὅπως εἶπα, τῆς διάνοιας τῶν πιστῶν πρὸς τὰ καλύτερα καὶ τὴν πνευματικὴν πολιτεία. Γιατὶ ὅλα τοῦ Χριστοῦ εἶναι καινούργια. Ἀλλὰ μολονότι ἔπρεπε νὰ δείχνουν ὑπα-

7. Ἰω. 12, 31-32.

ταπειθεσθαι δέον αὐτῷ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τῆς Ἰουδαί-
ων συναγωγῆς τοὺς προεστηκότας καὶ τοῖς τῆς ἱερωσύνης
αὐχῆμασιν οὐ μετρίως κομπάζοντας, ἐκ τῶν ἐναντίων ἀντε-
φέροντο νεανικῶς, ἀντέπραπτον ἀνοσίως, καὶ τὸν διὰ τοῦ
5 πανσόφου Μωσέως αἰεὶ λαλοῦντες νόμον ἄπρακτον ἀπο-
φαίνειν ἤθελον, τό γε ἦκον εἰς αὐτούς, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰ-
κονομίας τοῦ Μονογενοῦς τὸ μυστήριον. Ἄλλ' ἦν ἀνέφι-
κτον αὐτοῖς τοῦτο δοῆναι, ἀντεξάγοντες δὲ τῷ πάντων Σωτῆ-
ρι καὶ Θεῷ τὸ οἰκεῖον θέλημα, κακοὶ κακῶς διολώλασι,
10 τοῦτο μὲν ἀλλήλοις ἐπιφνύμενοι καὶ τὸν πολέμου νόμον
ἐπιβουλεύοντες, τοῦτο δὲ ταῖς Ῥωμαίων περιπεσόντες χερ-
σίν, οἱ καὶ αὐτὸν ἐνέπρησαν τὸν ναόν.

«Ἴδου τοίνυν ὁ Δεσπότης Κύριος Σαβαῶθ συνταράξει
τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος». «Κύριον Σαβαῶθ» ὀνομάζει
15 τὸν συνταράσσοντα, καταπτοῶν τοῖς δείμασι τοὺς ἀκρω-
μένους, ἵνα μὴ τις οἴηται τάχα πού καὶ ἀσθενήσειν αὐτόν, ἢ
καὶ ἀνηνύτοις ἀπειλαῖς κεχρηῆσθαι μᾶλλον, καὶ οὐχὶ δὴ πάν-
τως ἐκδησομέναις εἰς πέρας Τί γὰρ ἀνήνυτον ἔσται τῶν ἐγ-
χειρουμένων παρὰ Κυρίου Σαβαῶθ; Συντριβήσεσθαι δέ
20 φησι τοὺς ὑψηλοὺς τῇ ὕβρει. Ὑψηλοὶ γὰρ ὄντως τῇ ὕβρει
γεγόνασιν, οὐ προφήτας ἀγίους ἀποκτείναντες μόνον καὶ
τοῖς κάλλιστα συμβουλεύουσιν ἀνέδην λέγοντες, «Ἄλλα
ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἕτεραν πλάνησιν», ἀλλὰ
γὰρ καὶ αὐτῷ τὴν γλῶτταν ἐπιθήγοντες τῷ Χριστῷ, καὶ τὸ
25 κέρας μὲν εἰς ὕψος ἐπαίροντες, ἀδικίαν δὲ λαλοῦντες κατὰ
τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄλλ' «οὗτοι ταπεινωθήσο-
νται, φησί, καὶ πεσοῦνται μαχαίρα». Διολώλασι γὰρ, ὡς
ἔφην, τοῦτο μὲν τομωτάτην ἐπιφέροντος αὐτοῖς τὴν ὀργὴν
καὶ οἷον ὀξεῖα μαχαίρα δαπανῶντος αὐτούς τοῦ Θεοῦ, καὶ
30 τῶν τῆς δικαιοσύνης ἀποκείροντος αὐχημάτων καὶ τοῦ κα-
θηγεῖσθαι λαῶν ἀποπέμποντος. Ἡ γοῦν καὶ καθ' ἕτερον
τρόπον, μαχαίρα πεσεῖσθαι φησιν αὐτούς, τῇ τῶν πολεμίων

κοή σ' αὐτόν, καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους οἱ προϊστάμενοι τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ ὅσοι κῶμπαζαν μὲ τις τιμὲς τῆς ἱερωσύνης, ἀντίθετα ἀντιδροῦσαν μὲ πείσμα, ἀντέπραπταν μὲ ἀσέβεια, καὶ ἔχοντας πάντα στὸ στόμα τους τὸν νόμο τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ, ἤθελαν ν' ἀποδείξουν, ὅσο αὐτοὶ μπορούσαν, ἀδύνατο τὸ μυστήριον τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς. Ἦταν ὁμως ἀδύνατο γι' αὐτούς νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ, ἀλλὰ ἀντιπροβάλλοντας στὸν Σωτῆρα ὅλων καὶ Θεὸ τὸ δικό τους θέλημα, ὄντας κακοὶ χάθηκαν μὲ τρόπο κακό, ἀπὸ τῆ μιὰ ἐπιτιθέμενοι ὁ ἓνας στὸν ἄλλο καὶ στήνοντας παγίδες πολέμου, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη πέφτοντας στὰ χέρια τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι καὶ τὸν ἴδιο τὸ ναὸ πυρπόλησαν.

«Νὰ λοιπόν, ὁ Δεσπότης, ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θὰ συγκλονίσει τοὺς ἔνδοξους μὲ δύναμη». «Κύριο Σαβαώθ» ὀνομάζει αὐτὸν ποὺ συγκλονίζει, γεμίζοντας μὲ φόβον τοὺς ἀκροατές, γιὰ νὰ μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι ἐνδεχομένως καὶ θὰ δείξει ἀδυναμία, ἢ καὶ ὅτι χρησιμοποιεῖ μᾶλλον ἀπειλὲς ἀκατόρθωτες καὶ ποὺ ὄπωσθήποτε δὲν θὰ πραγματοποιηθοῦν. Γιατὶ τί ἀκατόρθωτο ὑπάρχει ἀπὸ ὅσα ἐπιχειρεῖ ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων; «Θὰ συντριβοῦν», λέγει, «οἱ ὑψηλοὶ ὑβριστές». Ὑψηλοὶ πράγματι ὑβριστὲς ἔγιναν ὄχι μόνον γιὰτὶ σκότωσαν ἅγιους προφῆτες καὶ ἔλεγον μὲ ἀναίδεια σὲ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔδιναν τὶς ἄριστες συμβουλές, «Ἔλλα μᾶς λέτε, καὶ μᾶς ἀναγέλλετε ἄλλη πλάνη»⁸, ἀλλ' ἀκονίζοντας τὴ γλῶσσα τους καὶ πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ καὶ ὑψώνοντας ὑπεβολικὰ τὴν ἔπαρσή τους καὶ ἐκστομίζοντας ἀδικίες ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ⁹. Ἄλλὰ «αὐτοὶ θὰ ταπεινωθοῦν», λέγει, καὶ θὰ πέσουν ἀπὸ ξίφος». Πράγματι χάθηκαν, ὅπως εἶπα, ἀπὸ τῆ μιὰ στρέφοντας ἐναντίον τους δριμύτατη τὴν ὀργή του καὶ ἀφανίζοντάς τους ὁ Θεὸς σὰν μὲ κοφτερὸ μαχαίρι, ἀλλὰ καὶ στερώνοντας τὶς τιμὲς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀφαιρώνοντας τους τὴν καθοδήγησιν λαῶν. Ἦ καὶ μὲ ἄλλο τρόπο· Θὰ πέσουν, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ μαχαίρι, δηλαδὴ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως εἶπα

9. Ψαλμ. 74, 6.

δηλονότι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως Ἄλλὰ «καὶ ὁ Λίβανος», φησί, «σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται». «Λίβανον» ἐν τούτοις, κατὰ γε τὸ εἶκόσ, ὀνομάζει τὸν νεών, ὃς καθήρηται καὶ ἐμπέπρωσται, πέπτωκέ τε ὁμοῦ τοῖς ὑψηλὴν ἔχουσι τὴν ὄφρύν.

5 Ὑπέροπτος γὰρ ἀληθῶς ὃ τε τῶν ἱερέων ἐσμός, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ὁ Ἰσραήλ, τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀτιμάσας. Εὐρήσομεν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ Λίβανον ὠνομασμένην. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ζαχαρίας ἔφη πρὸς αὐτήν· «Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου. Ὁλολυξάτω

10 πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος· ὀλολύξατε, δρυῖες τῆς Βασανίδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμός σου ὁ σύμφυτος». Ἐπειδὴ γὰρ ὄρει τῷ Λιβάνου παρεικάζων τὴν Ἱερουσαλήμ οὕτως ὠνόμαζεν αὐτήν, ἀναγκαίως τῆς τοῦ λόγου τροπῆς πιθα-

15 νῶς ἐχόμενος, κέδροις καὶ δρυμῶ συμφύτω, τοὺς τε ἐν αὐτῇ λαούς, καὶ μὲν τοὺς ἡγουμένους ὀνομάζει χρησίμως, οἷς καὶ ὀλολύζειν διακελεύεται, διὰ τοι τὸ δρυμῶν δίκην ἐπιπηδᾶν αὐτοῖς τοὺς ὠλοθρευκότας. Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο κεκρυμμένης ἄψασθαι θεωρίας καὶ τὴν τῶν προκειμένων

20 ἐφαρμόσαι δύναιμι αὐτῷ τε τῷ Σατανᾷ καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεσι ταῖς ἀλιτηρίαις, οὐδὲ οὕτος ἔξω τοῦ εἰκότος βαδιεῖται σκοποῦ. Συνετριβή δὲ καὶ ἀπόλωλε τῶν δαμονίων τὸ φιλοκακοῦργον στίφος, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ὁ ὑψηλὸς καὶ ὑπέροφρος καὶ οἷον ὄρει

25 τῷ Λιβάνῳ παρεικασμένος. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας περιφανῆς τις ἦν ἅπασι καὶ ἄτοπος πανταχῇ προσκυνούμενος καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀρπάσας ἐφ' ἑαυτῷ.

ΚΕΦ. 11, Στίχ. 1-3. «Καὶ ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναθήσεται, καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλήσ καὶ ἰσχύος, πνεῦμα

30

μόλις πρὶν λίγο. Ἀλλά, λέγει, «μαζὶ μὲ τοὺς ὑψηλοὺς (ἀξιωματούχους) θὰ πέσει καὶ ὁ Λίβανος». Λίβανο μὲ αὐτὰ, ὅπως εἶναι εὐλόγο, ὀνομάζει τὸν ναό, πού γκρεμίσθηκε καὶ πυρπολήθηκε καὶ ἔπεσε μαζὶ μὲ ἐκείνους πού εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἔπαρση. Γιατὶ ἀληθινὰ ὑπερόπτες ἦταν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱερέων, καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἰσραηλιῖτες, πού περιφρόνησαν τὸν Σωτήρα καὶ λυτρωτὴ τῶν ὄλων. Θὰ βροῦμε ὅμως καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἱερουσαλήμ νὰ ὀνομάζεται Λίβανος. Καὶ πράγματι ὁ προφήτης Ζαχαρίας εἶπε κάπου πρὸς αὐτήν «Ἔνοιξε, Λίβανε, τίς θύρες σου καὶ ἄς καταφάγει ἡ φωτιὰ τίς κέδρους σου. Ἄς θρηνήσουν τὰ πεῦκα, γιατί ἔπεσε ἡ κέδρος· θρηνήστε οἱ βελανιδιές τῆς Βασανίτιδας γῆς, γιατί καταστράφηκε τὸ πυκνόφυτο δάσος σου»¹⁰. Ἐπειδὴ δηλαδὴ παρομοιάζοντας τὴν Ἱερουσαλήμ μὲ τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου, τὴν ὀνόμασε ἔτσι, κατ' ἀνάγκη ἴσως, ἀκολουθώντας τὸν μεταφορικὸ λόγο, ὀνομάζει κατὰ τρόπο χρησιμο κέδρους καὶ πυκνόφυτο δάσος καὶ τοὺς λαοὺς τῆς καὶ βέβαια καὶ τοὺς ἄρχοντές τῆς, στοὺς ὁποίους δίνει ἐντολὴ νὰ θρηνοῦν, ἐπειδὴ ἐφορμοῦν ἐναντίον τους οἱ ἐξολοθρευτές τους ὅμοια μὲ τίς δρυς. Κι ἂν θέλει κάποιος νὰ ἀναφέρει καὶ μιὰ μυστικὴ θεωρία καὶ νὰ ἐφαρμόσει τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν στὸν ἴδιο τὸν Σατανᾶ καὶ τίς κακοποιές δυνάμεις πού βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, οὔτε αὐτὸς θὰ προχωρήσει ἔξω ἀπὸ τὸν ὀρθὸ σκοπὸ. Γιατὶ συντρίφθηκε καὶ ἐξολοθρεύθηκε τὸ κακοῦργο στίφος τῶν δαιμονίων καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ δράκοντας ὁ ἀποστάτης, ὁ γεμᾶτος ὑψηλοφροσύνη καὶ ὑπεροψία καὶ πού παρομοιάζεται μὲ τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου. Γιατὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτήρα μας ἦταν περίοπτος σὲ ὅλους καὶ προσκυνοῦνταν παντοῦ παράλογα, ἔχοντας ἀρπάξει γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦ. 11. στίχ. 1-3. «Καὶ θὰ βγεῖ βλαστὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος θὰ ἀνθίσει ἀπὸ τὴν ρίζα του, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸν θ' ἀναπαυθεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ

10. Ζαχ. 11,1.

γνώσεως καὶ εὐσεβείας, ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου
 Θεοῦ.

Προεγνωκῶς ὁ προφήτης διὰ τῆς ἄνωθεν δαδουχίας
 τὰ ἐσόμενα, σαφῆ ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν. Εἴρηται γὰρ
 5 μὲν ἐν ὑστέροις καιροῖς πρὸς τὸν μακάριον Δαβὶδ παρὰ
 τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ· «Ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος
 σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου». Ἐπειδὴ δὲ ἦν ὁ πάντα
 εἰδὼς τοῖς ἁγίοις προφήταις τὴν τῶν ἐσομένων πρόγνωσιν
 ἐντιθείς, προαναβεβόηται καὶ τοῦτο παρ' αὐτῶν, ἵνα παν-
 10 ταχόθεν μαρτυρῆται τὸ μυστήριον καὶ πιστεύηται γεγονός.
 Ῥάβδον τοίνυν ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ ἐξελεύσεσθαι φησιν,
 ἀναθήσεσθαι δὲ καὶ ἄνθος, καὶ οὐ μετὰ γε τὸ ταραχθῆναι
 τοὺς ἐνδόξους μετὰ ἰσχύος, ταπεινωθῆναι δὲ καὶ τοὺς ὑψη-
 λούς, καὶ σὺν αὐτοῖς πεσεῖσθαι τὸν Λίβανον, τότε τὴν ῥά-
 15 βδον ἐκ τῆς Ἰεσσαὶ ῥίζης ἀναφυῆναί φησιν, ἀλλ' ἐν μὲν
 τοῖς πρώτοις κεφαλαιωδέστερον ἢ τοῦ παντὸς πράγματος
 ἐδηλοῦτο δύναμις. Τίνα γὰρ ἔμελλε συμβῆσεσθαι τοῖς. ἔξ
 Ἰσραὴλ πεπαρωνηκόσιν ἀνοσίως εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰη-
 σουὺν τὸν Χριστὸν ἐν βραχεῖ λόγῳ μεμαθήκαμεν· ἀναφοιτᾶ
 20 δὲ νῦν ἢ διήγησις ἐπ' αὐτὴν ὥσπερ τὴν ἀνωτάτω τοῦ πρά-
 γματος ἀρχὴν, φημι δὴ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογε-
 νοῦς, καὶ τὴν οἰκονομικῶς ἐσομένην ἐκ γυναικὸς κατὰ
 σάρκα γέννησιν. Ῥάβδον δὴ οὖν ὠνόμαξε τὸν ἐκ ῥίζης Ἰ-
 εσσαὶ κατὰ σάρκα Χριστόν, καὶ μὴν πρὸς τούτῳ καὶ ἄνθος,
 25 καὶ διὰ μὲν τῆς ῥάβδου, κατὰ γε τὸ εἶκός, τὸ βασιλικὸν
 ἔχων ἀξίωμα πλαγίως ὑποσημαίνεται. Σύνθημα γὰρ βασι-
 λείας ἢ ῥάβδος. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ πρὸς αὐτὸν
 πού φησι τὸν Υἱόν· «Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα,
 ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου». Ῥάβδος
 30 δὲ καὶ ἑτέρως, ὡς ἂν ἔχων τὰ πάντα καὶ εἰς τὸ εὖ εἶναι συνέ-
 χων, συνεστᾶναί τε ποιῶν τὸ ἡσθενηκός, ἦτοι τὴν ἀνθρώ-

σύνεσης, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσης καὶ εὐσέβειας, θὰ τὸν γεμίσει πνεῦμα φόβου Θεοῦ.

Γνωρίζοντας ὁ προφήτης ἀπὸ πρὶν, μέσω τοῦ οὐράνιου φωτισμοῦ, ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν στὸ μέλλον, παρουσιάζει μὲ σαφήνεια τὴν προαγγελία. Γιατὶ εἶχε λεχθεῖ κατὰ τοὺς ἔσχατους καιροὺς στὸν μακάριο Δαβὶδ ἀπὸ τὸν παντοκράτορα Θεό· «Ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους σου θὰ ἀνεβάσω διάδοχο στὸ θρόνο σου»¹¹. Ἐπειδὴ ὁμως ἐκεῖνος ποὺ ὑπαγόρευε στοὺς ἁγίους προφῆτες τὴν πρόγνωση ὅσων ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν ἦταν αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα, προαναγγέλθηκε καὶ αὐτὸ ἀπὸ αὐτοὺς, ὥστε ἀπὸ παντοῦ νὰ ἐπιβεβαιώνεται τὸ μυστήριον καὶ νὰ πιστεύεται ὅτι θὰ συμβεῖ. Λέγει λοιπὸν ὅτι θὰ θγεῖ βλαστὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, θὰ θγεῖ ἐπίσης καὶ ἄνθος, δὲν λέγει ὁμως ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ κλονισμὸ τῶν ἐνδόξων καὶ τὴν ταπείνωση τῶν ὑψηλῶν καὶ μαζί τους καὶ τὴ πτώση τοῦ Λιβάνου, τότε θὰ θγεῖ καὶ ὁ βλαστὸς ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, ἀλλὰ στοὺς ἀρχαιότερους τὸ βαθύτερον νόημα κάθε πράγματος δηλονότι κατὰ τρόπο γενικό. Τί δηλαδή ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ στοὺς Ἰσραηλίτες, ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ τὴν ἀνόσια παραφροσύνη ἐναντίον τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μάθαμε μὲ συντομία. Ἐπανερχεται λοιπὸν τώρα ἡ διήγηση στὴν ἴδια τὴν πρωταρχικὴ κατὰ κάποιον τρόπο ἀρχὴ τοῦ γεγονότος, ἐννοῶ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὴν κατ' οἰκονομία κατὰ σάρκα γέννηση ἀπὸ γυναίκα. Ράβδος λοιπὸν ὀνόμαζε τὸν προερχόμενον κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί Χριστὸ, ἐπίσης καὶ ἄνθος· καὶ μὲ τὴ ράβδο, ὅπως εἶναι εὐλόγον, ὑποσημαίνεται ὅτι ἔχει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα· γιατί ἡ ράβδος εἶναι δηλωτικὸ τῆς βασιλείας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ λέγει κάπου στὸν ἴδιον τὸν Υἱό· «Ὁ θρόνος σου, Θεέ μου, εἶναι αἰώνιος· εἶναι ράβδος εὐθύτητας (δικαιοσύνης) ἡ ράβδος τῆς βασιλείας σου»¹². Ράβδος εἶναι καὶ μὲ διαφορετικὴ ἔννοια, ἐπειδὴ, ἔχοντας τὰ πάντα καὶ συγκρατώντας τα σὲ καλὴ κατάσταση, καθιστᾶ ἱκανὸ τὸ ἀδύναμον, δηλαδή τὴν ἀνθρώπινη

12. Ψαλμ. 44, 7.

που φύσιν, μονονουχὶ κατασειομένην καὶ μεθύουσαν ὑπὸ παθῶν. Ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τὸ κοινὸν ἀπάντων πρόσωπον ἑαυτῷ περιθείς, «Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου αὐταῖ με παρεκάλεσαν». Ὑποστηρίζει γὰρ
 5 τοὺς δικαίους ὁ Κύριος κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὠνόμασται δὲ διὰ φωνῆς προφητῶν βακτηρία εὐκλεής, ῥάβδος μεγαλωσύνης· ῥάβδος δὲ καὶ ἑτέρως, ἐπεὶπερ ἐστὶ ποιμὴν ἀγαθός, τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τιθεὶς ὑπὲρ τῶν προβάτων. Εἴρηται γοῦν πρὸς αὐτὸν δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· «Ποίμαινε
 10 λαόν σου ἐν ῥάβδῳ, φυλὴν σου, πρόβατα κληρονομίας σου».

Εἰ δέ τῳ δοκεῖ, καὶ ἐπεὶπερ ἐστὶ κριτῆς καὶ ἀποδιδούς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως, ὀνομάζεσθαι ῥάβδον, νοήσει καλῶς. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐ-
 15 τόν, ἐμπαροινήσαντός τε αὐτῷ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἀκρατῶς ἀπονενευκότος εἰς ἀπειθείαν· «Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, καὶ ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς». Οὕτως ἡμῖν αὐτὸν καὶ ὁ τοῦ πανσόφου Μωσέως κατασημαίνει νόμος· παραλαμβάνεται γὰρ εἰς τύπον Χριστοῦ καὶ ἡ
 20 ῥάβδος Ἀαρῶν ἢ βλαστήσασα καὶ εἰς τὰ ἁγία τῶν ἁγίων εἰσκεκομισμένη. Ἐξήνθησε γὰρ κάρυα, καὶ τί δὴ τὸ χρῆμα τῶν ἐν σκιαῖς ἐννοιῶν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ἄπτονται μὲν γὰρ φυσιολογίας τινές, καὶ δὴ καὶ φησι τὴν καρυῖνην ῥάβδον, εἰ πρὸς τῇ κεφαλῇ κέοιτό τινων, ἀνυπνίας εἶναι φυσι-
 25 κῶς ἐμποιοητικὴν. Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἔμελλεν ὁ Χριστός, χάριτι μὲν Θεοῦ, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι θανάτου, βραχὺ δὲ ὥσπερ ἀπονυστάξας, καθάπερ ἐξ ὕπνου διεγερθῆναι πάλιν, ἀναβιῶναί τε θεοπρεπῶς, πεπατημένου θανάτου, ταύτη τοι ῥάβδῳ καρυῖνη
 30 παρεικάζεται. Διὰ ταύτης τε τῆς θείας τε καὶ νοητῆς ῥάβδου τεθαυματούργηκεν ὁ Μωσῆς, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλεί-

φύση, πού συγκλονίζεται κατὰ κάποιο τρόπο καὶ φέρεται σὰν μεθυσμένη ἀπὸ τὰ πάθη. Ψάλλει λοιπὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀναλαμβάνοντας στὸν ἑαυτό του τὸ κοινὸ πρόσωπο ὄλων «Ἡ ράβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου αὐτὲς μὲ στήριξαν»¹³. Γιατὶ ὁ Κύριος στηρίζει δυνατὰ τοὺς δίκαιους, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, καὶ ὀνομάσθηκε ἀπὸ τοὺς προφῆτες «βακτηρία ἔνδοξη, ράβδος μεγαλωσύνης»¹⁴. Ράβδος λέγεται καὶ μὲ ἄλλη ἔννοια, ἐπειδὴ (ὁ Χριστὸς) εἶναι ποιμένας ἀγαθὸς πού προσφέρει τὴ ζωὴ του γιὰ χάρη τῶν προβάτων του¹⁵. Εἰπώθηκε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ ἓναν ἀπὸ τοὺς ἅγιους προφῆτες· «Ποίμαινε τὸ λαό σου μὲ τὴ ράβδο σου, τὴ φυλὴ σου, τὰ πρόβατα πού κληρονόμησες»¹⁶.

Κι ἂν κάποιος νομίζει ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι κριτὴς καὶ ἀποδίδει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλογα, ὀνομάζεται ράβδος, θὰ σκεφθεῖ ὀρθά. Γιατὶ εἰπώθηκε πρὸς αὐτὸν ὅταν οἱ Ἰσραηλιῖτες κυριεύθηκαν σὰν μεθυσμένοι ἀπὸ μανία ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ἔκλιναν ἀσυγκράτητοι σὲ ἀνυπακοή· «Θὰ τοὺς ποιμάνεις μὲ ράβδο σιδερένια καὶ θὰ τοὺς συντριψῆς σὰν σκεύη κεραμοποιοῦ»¹⁷. Ἔτσι μᾶς τὸν παρουσιάζει καὶ ὁ νόμος τοῦ πάνσοφου Μωϋσῆ· γιατί παραλαμβάνεται ὡς τύπος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ράβδος τοῦ Ἀαρὼν πού βλάστησε καὶ φυλασσόταν στὰ Ἅγια τῶν ἁγίων· γιατί ἔκανε καρδιά. Εἶναι βέβαια ἀνάγκη νὰ ποῦμε τί σημαίνουν αὐτὲς οἱ ἔννοιες τῶν σκιῶν. Γιατὶ κάποιοι ἀποδίδουν τὸ πρᾶγμα σὲ φυσιολογικὰ φαινόμενα καὶ λένε ὅτι ἡ ράβδος ἀπὸ καρδιά, ἂν τοποθετηθεῖ δίπλα στὸ κεφάλι κάποιου, προκαλεῖ φυσιολογικὰ τὸ φαινόμενο τῆς ἀυπνίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο ὁ Χριστὸς, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, νὰ ὑποστῆ θάνατο πρὸς χάρη ὄλων¹⁸, σὰ νὰ παραδιδόταν γιὰ λίγο σὲ νύστα, ὕστερα θὰ σηκωνόταν πάλι σὰν ἀπὸ ὕπνο καὶ θὰ ἐπανερχόταν στὴ ζωὴ σὰν Θεὸς μετὰ τὴν ἦττα τοῦ θανάτου, γι' αὐτὸ παρομοιάζεται μὲ ράβδο καρδιάς. Καὶ μὲ αὐτὴ τὴ θεία καὶ νοητὴ ράβδο θαυματουργήσε ὁ Μωϋσῆς ὅταν ἀπάλλασσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴ δουλεία του στὴν

16. Μιχ. 7, 14.

17. Ψαλμ. 2, 9.

18. Ἐβρ. 2, 10.

ας ἀπαλλάττων τὸν Ἰσραήλ. Ῥάβδον γοῦν αὐτὴν ὠνόμαξε
 Θεοῦ. Γέγονε γὰρ αὐτῷ ῥάβδος δυνάμεως, κατὰ τὸ γε-
 γραμμένον. Ὅταν τοίνυν ὁ προφήτης αἰνιγματωδῶς τὸ
 Χριστοῦ μυστήριον ὑποφαίνων, ἐκ τῆς Ἰεσσαὶ ῥίξης τὴν
 5 ῥάβδον ἡμῖν ἀναφανῆναι λέγη, τότε δὴ, τότε τοῖς τῆς δια-
 νοίας ὄμμασιν αὐτὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὸν δι' οὗ
 τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, σεσαρκωμένον τε καὶ ἐναν-
 θρωπήσαντα θεωρῶν καὶ εἰς ἐκούσιον ἑαυτὸν καθέντα κέ-
 νωσιν, καὶ τὴν δι' ἡμᾶς οἰκονομικὴν ἀνατλάντα γέννησιν,
 10 φημὶ δὴ τὴν κατὰ σάρκα καὶ ἐκ γυναικός, ὁμοῦ τῷ προφή-
 τη λέγει· «Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καὶ ἐφοθήθην,
 κατενόησα τὰ ἔργα καὶ ἐξέστην». Ῥάβδος δὴ οὖν ὠνόμα-
 σται διὰ τοι τὰς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας, ἄνθος δὲ πάλιν
 ἀνέθαλε γὰρ ἢ ἀνθρώπου φύσις ἐν αὐτῷ πρὸς ἀφθαρ-
 15 σίαν καὶ εἰς ζωὴν καὶ εἰς καινότητα πολιτείας εὐαγγελικῆς·
 ἄνθος δὲ καὶ ἑτέρως, διὰ τὴν νοητὴν εὐοσμίαν. «Ἐγὼ»
 γάρ, φησὶν, «ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων».

Γέγονε δὲ καὶ ἡμῖν ὁσμὴ τις ὥσπερ τῆς γνώσεως τοῦ
 Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Καὶ γοῦν ὁ θεοπέσιος Παῦλος ἐπιστέλ-
 20 λει καὶ φησι· «Τῷ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι
 ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ
 φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία
 ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις,
 οἷς μὲν ὁσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζω-
 25 ἦν». Ταύτῃ τῇ ῥάβδῳ φησὶν, ἥτοι τῷ ἄνθει τῷ ἐκ τῆς ῥίξης
 Ἰεσσαὶ τεχθησομένῳ κατὰ καιροῦς ἐπαναπαύσεσθαι Πνεῦ-
 μα Θεοῦ πολλὰς ἔχον τὰς ἐνεργείας. Πνεῦμα γὰρ αὐτὸ βου-
 λῆς καὶ συνέσεως ὀνομάζει, γνώσεώς τε καὶ σοφίας, εὐσε-
 βείας καὶ φόβου Θεοῦ. Φαμὲν δὲ, ὅτι τῆς προφητικῆς εὐτε-
 30 χνίας τὸ κήρυγμα οὐκ ἀνθρώπου ἡμῖν ψιλὸν εἰσκομίζει τὸν
 Ἰησοῦν, εἶτα γεγονότα πνευματοφόρον καὶ ὡς ἐν τάξει τῇ

Αἴγυπτο. Τὴν ὀνόμαζε λοιπὸν ράβδο τοῦ Θεοῦ. Γιατί, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ἔχει γραφεῖ, τοῦ ἔγινε ράβδος δυνάμεως¹⁹. Ὅταν λοιπὸν ὁ προφήτης, ὑποδηλώνοντας κατὰ τρόπο αἰνιγματικὸ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, λέγει ὅτι βλάστησε γιὰ μᾶς ἡ ράβδος ἀπὸ τὴ ρίζα Ἰεσσαί, τότε λοιπὸν, τότε, θεωρώντας μὲ τὰ μάτια τοῦ νοῦ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο δημιουργήθηκαν τὰ πάντα καὶ συγκρατοῦνται τὰ πάντα στὴν ὑπαρξιν, νὰ ἔχει λάβει σὰρκα καὶ νὰ ἔχει γίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ ὑποβάλλῃ τὸν ἑαυτό του σὲ ἐκούσια κένωση καὶ νὰ ὑπομένῃ τὴν γιὰ χάριν μας κατ' οἰκονομία γέννηση, ἐννοῶ τὴν κατὰ σὰρκα γέννηση ἀπὸ γυναῖκα, λέγει μαζὶ μὲ τὸν προφήτη· «Κύριε, ἄκουσα αὐτὸ ποῦ εἶπες καὶ φοβήθηκα· κατανόησα τὰ ἔργα σου καὶ κυριεύθηκα ἀπὸ ἔκσταση»²⁰. Ράβδος λοιπὸν ὀνομάσθηκε γιὰ τίς αἰτίες ποῦ μόλις προηγουμένως εἶπαμε, ἐνῶ ἄνθος, ἐπειδὴ βλάστησε σ' αὐτὸν ἡ ἀνθρώπινη φύση γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἀφθαρσία, ζωὴ καὶ καινούργιον τρόπο εὐαγγελικῆς πολιτείας. Ἄνθος θεωρεῖται κι ἄλλιῶς, ἐξαιτίας τῆς πνευματικῆς εὐοσμίας του. Γιατὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ἄνθος τῆς πεδιάδας, κρίνον τῶν κοιλάδων»²¹.

Ἐγινε καὶ γιὰ ἡμᾶς σὰν κάποια εὐοσμία τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Καὶ πράγματι ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφει σὲ ἐπιστολὴν ποῦ στέλνει· «Εὐχαριστία στὸν Θεό, ποῦ μᾶς ὀδηγεῖ πάντοτε σὲ θρίαμβο μὲ τὴ δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ μέσο ἡμᾶς φανερῶναι τὴν εὐωδίαν τῆς γνώσης του σὲ κάθε τόπο. Γιατὶ εἶμαστε εὐωδία τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ ἐκείνους ποῦ σώζονται καὶ γιὰ ἐκείνους ποῦ χάνονται· γι' αὐτοὺς ὁσμὴ θανάτου ποῦ ὀδηγεῖ σὲ θάνατον, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους ὁσμὴ ζωῆς ποῦ ὀδηγεῖ σὲ ζωὴ»²². Σ' αὐτὴ τὴ ράβδῳ, λέγει, ἡ τὸ ἄνθος ποῦ θὰ βλαστήσῃ ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί κατὰ τὸν καιρὸν του θὰ ἐπαναπαυθεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας πολλὰς τίς ἐνέργειάς του. Γιατὶ τὸ ὀνομάζει πνεῦμα βουλής, γνώσεως καὶ σοφίας, εὐσέβειας καὶ φόβου Θεοῦ²³. Λέμε ὅμως, ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ καλοῦ προφητικοῦ λόγου δὲν μᾶς παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦ ἄνθρωπον ἀπλό, ποῦ ἔπειτα πλη-

21. Ἦσ. 2, 1.

22. Β' Κορ. 2, 14-16

23. Ἦσ. 11, 2.

καθ' ἡμᾶς χαρισμάτων τῶν παρὰ Θεοῦ γεγονότα μέτοχον, ἐνανθρωπήσαντα δὲ μᾶλλον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον καταδη-
 λοῖ, πλήρη μὲν ὄντα παντός ἀγαθοῦ, τό γε ἦκον εἰς τὴν αὐ-
 τοῦ φύσιν, οἰκειουμένου δὲ μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ
 5 αὐτῆς Ἴδιον γὰρ ἀνθρωπότητος, τὸ οἴκοθεν μὲν ἔχειν καὶ
 ὡς ἐξ ἰδίας φύσεως τῶν ἄνωθεν χαρισμάτων οὐδὲν («Τί
 γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες;»), εἴρηται πρὸς αὐτήν, καταπλου-
 τεῖν δὲ μᾶλλον ἔξωθέν τε καὶ ἐπακτῶς, παρὰ Θεοῦ δηλονό-
 τι, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἰδίαν. Ἔδει τοίνυν καθέντα πρὸς κένω-
 10 σιν ἑαυτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, τὸ ἐκ τῆς κενώ-
 σεως μὴ παραιτεῖσθαι σμικροπρεπὲς καὶ πλήρη κατὰ φύ-
 σιν ὄντα δέχεσθαι διὰ τὸ ἀνθρώπινον, οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον,
 ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐν ἐνδείᾳ παντός ἀγαθοῦ. Ὡστε, κἂν εἰ λέ-
 γοιτό ποτε τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, καίτοι χορηγὸς ὢν αὐτὸς
 15 τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὐκ ἐκ μέτρου διδούς, ἀλλ' ὡς ἐξ
 ἰδίου πληρώματος διανέμων αὐτὸ τοῖς ἀξίοις, τῶν τῆς κε-
 νώσεως μέτρων νοεῖσθω τὸ λαβεῖν, κατευθῦ γὰρ οὕτω τῆς
 ἀληθείας ἤξομεν. Πλὴν ἐκεῖνο ἄθρει· «Ἀναπαύσεται γὰρ
 ἐπ' αὐτόν», φησί, «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

20 Δέδοται γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῇ τοῦ γένους ἡμῶν ἀπαρχῇ,
 τουτέστι τῷ Ἀδάμ, ἀλλὰ γέγονε ῥάθυμος περὶ τὴν τήρησιν
 τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐντολῆς, κατημέλησε τῶν προστεταγμέ-
 νων, κατεβιδάσθη πρὸς ἁμαρτίαν, οὐχ εὗρεν ἀνάπαυσιν ἐν
 ἀνθρώποις τὸ πνεῦμα. «Πάντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρει-
 25 ὴθησαν, οὐκ ἦν ὁ ποιῶν χρησιότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός». Εἴ-
 τα γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, καίτοι
 τὸ εἶναι Θεὸς οὐ μεθείς Ἐπειδὴ δέ, καίτοι γεγονώς καθ'
 ἡμᾶς, ἀνάλωτος ἦν ἁμαρτίαις, ἐπανεπαύσατο τῇ ἀνθρώ-
 που φύσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐν αὐτῷ καὶ πρώτῳ καὶ

23. Α' Κορ. 4, 7.

24. Ρωμ. 3, 12.

ρώθηθηκε ἀπὸ πνεῦμα καὶ ποὺ κατὰ τρόπο παρόμοιο μὲ μᾶς ἔγινε μέτοχος τῶν χαρισμάτων ποὺ χορηγοῦνται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον παρουσιάζει τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ νὰ ἔχει γίνει ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι πλήρης ἀπὸ κάθε ἀγαθό, σύμφωνα μὲ τὴ φύση του, καὶ ποὺ μαζὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση ποὺ ἔλαβε ἔχει κάνει δικὰ του καὶ τὰ δικὰ της ἀγαθὰ. Γιατὶ ἰδιαίτερο γνώρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἔχει ἀπὸ τὸν ἑαυτό της καὶ ἀπὸ τὴ δική της φύση κανένα ἀπὸ τὰ οὐράνια χαρίσματα (γιατὶ ἔχει λεχθεῖ πρὸς αὐτήν, «Τί ἔχεις ποὺ δὲν τὸ ἔλαβες;»²³), ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει ἀπὸ ἔξω καὶ ἐπίκτητα, δηλαδή ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὰ ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ φύση της. Ἐπρεπε λοιπὸν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ὅταν ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν κένωσή του νὰ μὴν ἀρνηθεῖ νὰ δεχθεῖ ὅτιδήποτε μικροπρεπὲς προερχόταν ἀπὸ τὴν κένωσή του, ἂν καὶ ἦταν πλήρης ἀπὸ τὴ φύση του, ἕξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσης του, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του βέβαια, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ μᾶς ποὺ εἴμαστε στερημένοι ἀπὸ κάθε ἀγαθό. Ὡστε, κι ἂν ἀκόμα λεγόταν ὅτι ἔλαβε τὸ Πνεῦμα, μολονότι αὐτὸς εἶναι χορηγὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ δὲν τὸ δίνει μὲ μέτρο, ἀλλὰ τὸ διανέμει ἀπὸ τὸ δικό του πλήρωμα στοὺς ἄξιους, νὰ νοεῖται ὅτι τὸ ἔλαβε ἕξαιτίας τῶν μέτρων τῆς κένωσης (ταπεινώσεως), γιατί ἔτσι θὰ φτάσομε κατευθείαν στὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια. Πλὴν ὅμως πρόσεχε ἐκεῖνο· γιατί λέγει· «Θὰ ἀπαναπαυθεῖ σ' αὐτὸν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ».

Δόθηκε βέβαια στὴν ἀρχὴ στὴν ἀπαρχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, δηλαδή στὸν Ἀδάμ, ἀλλὰ αὐτὸς ἔδειξε ραθυμία στὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς ποὺ τοῦ δόθηκε, ἀδιαφόρησε γιὰ τὰ προστάγματα, περιέπεσε στὴν ἁμαρτία, δὲν βρῆκε ἀνάπαυση τὸ Πνεῦμα στοὺς ἀνθρώπους· γιατί λέγει· «Ὅλα ἐξέκλιναν καὶ συγχρόνως ἕξαχρειώθηκαν, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ποὺ νὰ κάνει τὸ καλό, δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνας»²⁴. Ἐπειτα ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, μολονότι δὲν ἔπαυσε τὸ νὰ εἶναι Θεός. Ἐπειδὴ ὅμως, μολονότι ἔγινε ἄνθρωπος, δὲν αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐπαναπαύθηκε στὴν ἀνθρώπινη φύση τὸ ἅγιο Πνεῦμα,

ὡς ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους δευτέρου, ἵνα καὶ ἡμῖν ἐπαναπαύ-
 ηται καὶ μένη λοιπὸν ταῖς τῶν πιστευόντων διανοίαις ἐμφι-
 λοχωροῦν. Οὕτω γάρ που καὶ ὁ θεοπέσιος Ἰωάννης τεθεᾶ-
 σθαί φησιν ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτῆσαν τὸ Πνεῦμα ἐπὶ Χρι-
 5 στόν. Ὡσπερ συγκληρονόμοι γεγόναμεν τῶν συμβεδηκό-
 των τῷ πρωτοπλάστῳ κακῶν, οὕτως ἐσόμεθα μέτοχοι τῶν
 ὑπαρχθέντων οἰκονομικῶς τῇ δευτέρου τοῦ γένους ἡμῶν
 ἀπαρχῇ, τουτέστι Χριστῷ. Ὅτι δὲ οὐ μερικὴν αὐτῷ τὴν χά-
 ριν εἰργάζετο, καθάπερ ἐν τοῖς ἀγίοις τὸ ἐπαναπαύεσθαι
 10 λεγόμενον Πνεῦμα, ἀλλ' ἦν πλήρωμα τῆς θεότητος τὸ ὡς ἐν
 ἰδίῳ ναῷ τῇ ἰδίᾳ σαρκὶ καταλύον, καὶ οὐκ ἀψύχῳ ποθέν,
 ἐψυχωμένην δὲ μᾶλλον ψυχῇ νοεῶν, σαφηνιεῖ λέγων ὁ προ-
 φῆτης· «Ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου Θεοῦ». Ἐνὶ δὲ τῷ
 Πνεύματι πολυειδῆ δέδωκε τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γάρ τοι
 15 Πνεῦμα μὲν ἄλλο τῆς σοφίας, ἕτερον δὲ τὸ συνέσεως, ἥτοι
 βουλήσ και ἰσχύος και τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς μὲν ἐστὶν
 ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος, ὀνομάζεται δὲ και ἐνέργεια
 πολυτρόπως (ζωὴ γάρ ἐστι και φῶς και δύναμις), οὕτω και
 ἐπὶ τοῦ ἀγίου συνήσεις Πνεύματος· ἐν γὰρ ὑπάρχων νοεῖ-
 20 ται πολυειδῶς, ἐνεργεῖ δὲ και οὕτως. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτα-
 τος Παῦλος διαφόρων ἡμῖν χαρισμάτων ἰδέας ἀπαριθμού-
 μενος, «Ταῦτα πάντα», φησίν, «ἐνεργεῖ τὸ ἐν και τὸ αὐτὸ
 Πνεῦμα, διαιρεῖ ἐκάστῳ ἰδίᾳ, καθὼς βούλεται».

Στίχ 4-5. «Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν
 25 λαλιὰν ἐξελέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῶ κρείσιν, και ἐλέγ-
 ξει τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, και πατάξει γῆν τῷ λόγῳ
 τοῦ στόματος αὐτοῦ, και ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ
 ἀσεβῆ. Καὶ ἔσται δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὀσφὺν αὐ-
 τοῦ και ἀληθεία εἰλημένος τὰς πλευράς».

30 Ὅτι τεχθήσεται κατὰ καιροῦς ὁ Ἐμμανουήλ εὖ μάλα

σὰ νὰ ἦταν αὐτὸς πρῶτος καὶ δεύτερη ἀπαιχὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, γιὰ νὰ ἐπαναπαύεται καὶ σ' ἐμᾶς καὶ νὰ μείνει στὸ ἔξης ἐγκατεστημένο στὶς διάνοιες τῶν πιστῶν. Γιατὶ κάποι τέτοιο λέγει καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης, ὅτι εἶδε νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸ Πνεῦμα ἐπάνω στὸν Χριστό. Ὅπως γίναμε συγκληρονόμοι τῶν κακῶν ποὺ συνέδησαν στὸν πρωτόπλαστο, ἔτσι θὰ γίνομε μέτοχοι αὐτῶν ποὺ ἄρχισαν κατ' οἰκονομία μὲ τὴν δεύτερη ἀπαιχὴ τοῦ γένους μας, δηλαδή τὸν Χριστό. Ὅτι ὅμως δὲν τοῦ παρεῖχε μερικὴ τὴ χάρι, ὅπως λέγετα ὅτι ἐπαναπαύεται τὸ Πνεῦμα στοὺς ἁγίους, ἀλλ' ἦταν ὁλόκληρη ἡ θεότηα τὸ Πνεῦμα ποὺ ἔμενε στὴν ἴδια τὴ σάρκα του σὰν σὲ δικὸ του ναῶ, καὶ ὄχι σὲ κάποια σάρκα ἀψυχη, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμψυχωμένη ἀπὸ ψυχὴ νοερή, θὰ τὸ διασαφηνίσει ὁ προφήτης λέγοντας: «Θὰ τὸν γεμίσει μὲ Πνεῦμα φόβου Θεοῦ». Κι ἐνῶ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἓνα, ἔδωσε πολλαπλὴ ἐνέργεια. Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι ἄλλο τὸ Πνεῦμα τῆς σοφίας, καὶ ἄλλο τῆς συνέσεως ἢ βουλής καὶ δύναμης καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὅπως εἶναι ἀσφαλῶς ἓνας ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὀνομάζεται ὅμως καὶ ἐνέργεια μὲ πολλοὺς τρόπους (γιατὶ εἶναι ζωὴ καὶ φῶς καὶ δύναμη), ἔτσι νὰ σκεφθεῖς καὶ γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα: ἐνῶ δηλαδή εἶναι ἓνα, νοεῖται κατὰ πολλὰ εἶδη, καὶ ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος, ἀπαριθμώντας σ' ἐμᾶς τὰ χαρίσματα τῶν διαφόρων εἰδῶν, λέγει: «Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, μοιράζοντας αὐτὰ ἰδιαίτερα στὸν καθένα, ὅπως αὐτὸ θέλει»²⁵.

Στίχ. 4-5. «Δὲν θὰ κρίνει σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων, οὔτε θὰ ἐλέγξει σύμφωνα μὲ τὸ λόγο αὐτῶν, ἀλλὰ θὰ κρίνει δίκαια τὸν ταπεινὸ καὶ θ' ἀποδώσει τὸ δίκαιο στοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς, θὰ πατάξει τὴ γῆ μὲ τὸν λόγο τοῦ στόματος του καὶ μὲ τὴν πνοὴ ἀπὸ τὰ χεῖλη του θὰ ἔξοντώσει τὸν ἀσεβῆ. Καὶ θὰ ἔχει ζωσμένη τὴ μέση του μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ μὲ τὴν ἀλήθεια τυλιγμένα τὰ πλευρά του».

Ἐφοῦ εἶπε μὲ πολλὴ σαφήνεια ὅτι θὰ γεννηθεῖ στὸν καιρὸ

προειρηκώς, προσεπάγει χρησίμως καὶ τὰ δι' ὧν ἂν εἴη
 γνώριμος ὡς ἀπό γε τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοπρεποῦς ἀρετῆς
 καὶ τῆς ἐν ἔργοις λαμπρότητος Ἔδει γάρ, ἔδει προαναπει-
 θεῖν ἀκριδῶς προφητικὴν ἔχοντας προαγόρευσιν, τοὺς οἷ
 5 γε τὴν ἐπ' αὐτὸν ἔμελλον παραδέχεσθαι πίστιν, τίς δέ γε καὶ
 ποῖος καὶ διὰ ποίων ἤξει κατορθωμάτων. Ὡσπερ γὰρ εἶ-
 τις ἓνα τῶν καθ' ἡμᾶς τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτὸν κατασημαί-
 νειν θεβουλημένος, ἐξ ὧν οἶδεν ὄντα λόγῳ ζωγραφεῖ, λέγει
 δὲ περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη μὲν τὴν κόμην οὐ βαθύς, συμμετρώς
 10 δὲ ψιλός, καὶ χαροπὸν μὲν ὅτι τὸ ὄμμα αὐτῷ καὶ ὑπογελῶ-
 σαν ἔχον τὴν βολήν, ἰσχνός δὲ τὴν ρίνα καὶ τὰ ἕτερα δὲ τοῦ
 σώματος διεξίῃ μέρη, τὸν αὐτὸν, οἶμαι, τρόπον καὶ ὁ μα-
 κάριος προφήτης, ἐπεὶ περὶ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ περὶ τοῦ δι'
 ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ταύτη τοι τὰ τῆς θεοπρε-
 15 ποῦς ὑπεροχῆς καὶ μέντοι ἐξουσίας ἀπαριθμεῖται σημεῖα,
 καὶ δὴ καὶ φησι περὶ αὐτοῦ· «Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ,
 οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει». Θεοπρεπὲς τὸ χρῆμα, εἰ-
 κός τε φύσει τῇ ἀνωτάτῳ. Τὸ γὰρ μήτε εἰς δόξαν τὴν ἐν ἀν-
 θρώποις ὄραν, ὀρθὴν τε καὶ ἀδιάστροφον τὴν ἐφ' ἑκάστῳ
 20 ποιεῖσθαι κρίσιν καὶ ἀμώμητον παντελῶς, πῶς οὐκ ἂν πρό-
 ποι τῇ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει; Οὐ γὰρ οἶδεν ὄραν εἰς
 πρόσωπον, οὔτε μὴν τὸν ταῖς ἐκ πλοῦτων περιβολαῖς, οὔτε
 μὴν ἀξιώμασιν ἐξωραϊσμένον ἀξιοῖ τιμῆς ἢ λόγου, πλεονε-
 κτεῖν ἐθέλοντά τινος, κατακρίνει δὲ πάντως καὶ ἐπάρατον
 25 ἀποφαίνει τὸν τῆς ἀνομίας ἐργάτην.

«Οὐκ ἐλέγξει δὲ κατὰ τὴν λαλιὰν»· καὶ τίνα τρόπον χρῆ
 ἐννοεῖσθαι καὶ τοῦτο διειπεῖν ἀναγκαῖον. Πλείστοι μὲν γὰρ
 ὅσοι τῶν καθ' ἡμᾶς τοὺς ἐπαινεῖν ἐθέλοντας ἀξιούσι τιμῆς,
 καὶ εἰ μὴ τινες εἶεν ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους, μισθὸν δὲ ὥσπερ
 30 τῆς κολακείας αὐτοῖς ἀπονέμουσι τὸ καὶ θεραπεύειν ἔσθ'
 ὅτε, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐλέγχους συστέλλουσιν. Ἄλλ' οὐ
 τοῦτο δεδρακότα κατίδοι τις ἂν τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστόν. Τοιγάρτοι καὶ τοὺς χρηστοεπεῖν ἡρημέ-

του ὁ Ἐμμανουήλ, προσθέτει χρήσιμα καὶ τὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ γίνῃ γνωστὸς ἀπὸ τὴν θεοπρεπῆ ἀρετὴν ποὺ διαθέτει καὶ τὴ λαμπρότητα τῶν ἔργων. Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε νὰ πείθουν ἀπὸ πρῖν, ἔχοντας προφητικὴν προαγγελίαν, ἐκείνους ποὺ ἔμελλαν νὰ δεχθοῦν τὴν πίστη σ' αὐτόν, ποιὸς ἦταν καὶ τί λογῆς καὶ ἀπὸ ποῖα κατορθώματα συνοδευόμενος θὰ ἔρθῃ. Ὅπως δηλαδὴ ἂν κάποιος θέλῃ νὰ κάνει γνωστὸ ἓνα ὅμοιό μας σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν τὸν γνωρίζουν, τὸν ζωγραφίζει μὲ τὸ λόγο του ἀπὸ ὅσα γνωρίζει ὅτι εἶναι, καὶ λέγει γι' αὐτόν ὅτι δὲν ἔχει πυκνὰ μαλλιά, ὅτι εἶναι μέτρια ψιλός, ὅτι τὸ μάτι του εἶναι κάπως χαρωπὸ καὶ γελαστό τὸ βλέμμα, ὅτι ἔχει λεπτὴ μύτη, καὶ ἀναφέρει καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο νομίζω καὶ ὁ μακάριος προφήτης, ἐπειδὴ ὁ λόγος του ἀφορᾷ τὸν Λόγον ποὺ ἐνανθρώπησε γιὰ μᾶς, γι' αὐτὸ ἀπαριθμεῖ καὶ τὰ σημεῖα τῆς θείας ὑπεροχῆς καὶ βέβαια καὶ ἐξουσίας, καὶ λέγει λοιπὸν γι' αὐτόν· «Δὲν θὰ κρίνει σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων, οὔτε θὰ ἐλέγξει σύμφωνα μὲ τὸν λόγο αὐτῶν». Τὸ πρῶγμα εἶναι θεοπρεπὲς καὶ πρέπει στὴν ἀνώτατη φύση. Γιατί, τὸ νὰ μὴ προσέχει οὔτε τὴν ἀνθρώπινη γνώμη καὶ νὰ κάνει ὀρθὴ καὶ χωρὶς διαστροφὴν γιὰ τὸν καθένα κρίση καὶ ἐντελῶς ἀδιὰβλητη, πῶς δὲν πρέπει στὴ βασιλίδα τῶν ὅλων φύση; Γιατὶ δὲν γνωρίζει νὰ προσέχει σὲ πρόσωπο οὔτε στὴν πλούσια ἐνδυμασία, οὔτε κρίνει ἄξιον τιμῆς καὶ λόγου τὸν ἐξωραϊσμένο μὲ ἀξιώματα ποὺ θέλῃ νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάποιους, ἀλλὰ κατακρίνει ὅπωςδὴποτε καὶ παρουσιάζει ἐπ' ἀράτω τὸν ἐργάτη τῆς ἀνομίας.

«Δὲν θὰ ἐλέγξει σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τῶν ἀνθρώπων» καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε μὲ ποιὸν τρόπο πρέπει νὰ ἐννοεῖται καὶ αὐτό. Πάρα πολλοὶ δηλαδὴ ἀπὸ μᾶς θεωροῦν ἄξιους τιμῆς ἐκείνους ποὺ ἀρέσκονται νὰ ἐπαινοῦν, ἀκόμα κι ἂν μερικοὶ δὲν ἔχουν καλοὺς τρόπους, καὶ σὰν μισθὸ τῆς κολακείας τοὺς ἀπονέμουν σ' αὐτοὺς τὸ νὰ τοὺς ὑπηρετοῦν πολλὰς φορές, καὶ περιορίζουν τοὺς ἐλέγχους τοὺς. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἔχει κάνει αὐτὸ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας Ἰησοῦς Χριστός. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκείνους

νους, οὐ μὴν ἔτι καὶ ἀγαθοὺς ὄντας κατὰ ἀλήθειαν, ἀποτό-
 μοις ἐλέγχους μεθίστη πολλάκις ἐπὶ γε τὸ βιοῦν ἐλέσθαι σω-
 φρονέστερον. Προσήεσαν μὲν γάρ ποτε τῶν καλουμένων
 Ἑρωδιανῶν τινες -πράκτορες δὲ οὗτοι τελωνῶν-, εἶτα δό-
 5 λον αὐτῶ πικρὸν ἀρτίοντες, ἔφασκον· «Διδάσκαλε, οἶδαμεν
 ὅτι τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει
 σοι περὶ οὐδενός. Οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώ-
 πων. Ἐξεστι δοῦναι φόρους Καίσαρι, ἢ οὐ; Αὐτὸς δὲ πρὸς
 ταῦτα· Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νό-
 10 μισμα τοῦ κήνσου». Ἐθρεὶ δὴ οὖν ὅπως διελέγχει κολα-
 κεύοντας καὶ χρηστολογοῦντας ἀποσειέται. Διήλεγξε δέ,
 καὶ οὐ κατὰ γε τὴν λαλιὰν αὐτῶν· οἱ μὲν γὰρ προσεδόκων
 ἐπαινεθήσεσθαι, τάχα που κατειρωνευόμενοι μὲν, πλὴν εὐ-
 φυνᾶ καὶ στωμυλεστάτην ἐπιτηδεύοντες τὴν κομψολογίαν,
 15 ὁ δὲ ἀδοκῆτως πειράζοντας καὶ ὑποκριτὰς ἐκάλει.

Οὐκοῦν «οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ», τουτέστιν, οὐ προσ-
 ωπολήπτης ἔσται δικαστής, «οὔτε μὴν ἐλέγξει κατὰ τὴν λα-
 λιάν». Οὐ γὰρ ἀνέξεται, φησί, τῶν ἀνόσια μὲν φρονεῖν ἡρη-
 μένων, προσωπεῖον δὲ ὥσπερ ἀπάτης καὶ δόλου περιτι-
 20 θέντων ἑαυτοῖς τὴν κομψολογίαν. Τοῦτό τοί φησιν ἐναρ-
 γῶς· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς
 τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ
 Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Καὶ πάλιν· «Πολλοὶ
 ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ», τῇ τῆς κρίσεως δηλονότι·
 25 «Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προεφητεύσαμεν καὶ δυ-
 νάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Ἀλλὰ τότε», φησὶν, «ἐρῶ αὐ-
 τοῖς· Ἀμήν, λέγω ὑμῖν, οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς». Τί δὲ δὴ
 ἄρα πρὸς τούτοις ὁ ἀπροσωπόληπτος ἐργάζεται δικαστής;
 «Κρινεῖ ταπεινῶ κρίσιν», τουτέστιν, οὐ περιόψεται τίνα
 30 τῶν ταπεινῶν, ἀλλ' ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον ἐπ' αὐτῶ τὴν κρί-

26. Ματθ. 22, 16-21.

27. Ματθ. 7, 21.

πού ἤθελαν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ καλὸ, ἀλλὰ πού δὲν ἤθελαν νὰ εἶναι πραγματικά καὶ καλοί, πολλές φορές μὲ αὐστηροὺς ἐλέγχους τοὺς ἔκανε συχνὰ ν' ἀλλάζουν καὶ νὰ θέλουν νὰ ζοῦν μὲ περισσότερη σωφροσύνη. Τὸν πλησίασαν δηλαδή κάποτε κάποιοι ἀπὸ τοὺς Ἑρωδιανούς -αὐτοὶ ἦταν εἰσπρακτορες τῶν τελωνῶν- καὶ ὑφαίνοντας ἐναντίον του δόλο γεμᾶτο ἀπὸ μῖσος τοῦ ἔλεγον «Γνωρίζομε, Διδάσκαλε, ὅτι διδάσκεις ἀληθινὰ τὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν σὲ νοιάζει γιὰ κανένα. Γιατὶ δὲν δίνεις σημασία σὲ πρόσωπα ἀνθρώπων. Ἐπιτρέπεται νὰ πληρόνομε φόρους στὸν Καίσαρα ἢ ὄχι; Κι αὐτὸς ἀπάντησε σ' αὐτά: Γιατὶ μὲ πειράζετε, ὑποκριτές, Δεῖξτε μου τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου»²⁶. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἐλέγχει τοὺς κόλακές του καὶ τοὺς ἀπομακρύνει ἐνῶ μιλοῦν γιὰ τὸ καλὸ. Τοὺς ἔλεγε λοιπὸν, καὶ ὄχι βέβαια σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο πού μιλοῦσαν ἐκεῖνοι. Γιατὶ ἐκεῖνοι περίμεναν νὰ ἐπαινεθοῦν, μὲ πολλὴ εἰρωνεία ἴσως, ἀλλὰ μὲ ἔξυπνο τρόπο καὶ χρησιμοποιώντας πολὺ εὐγενικὴ κομψότητα λόγων, ἐνῶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ τὸ περιμένουν, τοὺς ὀνόμαζε πειραστές καὶ ὑποκριτές.

Ἐπομένως «δὲν θὰ κρίνει σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων», δηλαδή δὲν θὰ εἶναι προσωπολήπτης δικαστής, «οὔτε θὰ ἐλέγξει σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ κόσμου». Γιατὶ δὲν θὰ ἀνεχθεῖ, λέγει, αὐτοὺς πού θέλουν βέβαια νὰ ἔχουν φρόνημα ἀσεβές, ἀλλὰ βάζουν σὰν προσωπεῖο ἀπάτης καὶ δόλου τὴν κομψολογία. Αὐτὸ βέβαια τὸ λέγει καθαρὰ: «Δὲν θὰ μπεῖ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καθένας πού μὲ προσφωνεῖ, Κύριε, Κύριε, ἀλλ' ὅποιος κάνει τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα μου πού βρίσκεται στὸν οὐρανό»²⁷. Καὶ πάλι λέγει: «Πολλοὶ θὰ μοῦ ποῦν τὴν ἡμέρα ἐκείνη», δηλαδή τὴν ἡμέρα τῆς κρίσης: «Κύριε, Κύριε, δὲν προφητεύσαμε στὸ ὄνομά σου καὶ δὲν κάναμε πολλὰ θαῦματα; Ἀλλὰ τότε», λέγει, «ἐγὼ θὰ τοῦς πῶ: Ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι δὲν σᾶς γνώρισα ποτέ»²⁸. Τί θὰ κάνει λοιπὸν σ' αὐτοὺς ὁ ἀμερόληπτος δικαστής; «Θὰ κρίνει μὲ δίκαια κρίση τὸν ταπεινό», δηλαδή δὲν θὰ περιφρονήσει κανέναν ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς, ἀλλὰ θὰ βγάλει ὀρθὴ καὶ ἀδιάβλητη

28. Μαθθ. 7, 22-23.

σιν ἐξοίσει. «Ἐξελέγξει δὲ ὁμοίως τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς»· ὥσπερ γὰρ οὐ τὸ τοῦ πλουσίου πλεονεκτεῖν ἐθέλοντος ἐρυθριάσει πρόσωπον, ἀλλὰ δικαίαν ἐπὶ τῷ ταπεινῷ ποιήσεται κρίσιν, οὕτω καὶ εἴ τις, φησί, τῶν ἐν ὑφέσει καὶ σμικροπρε-
 5 πεία τῇ κατὰ τὸν βίον ἔξω τῶν θείων φέροιτο νόμων καὶ τοῖς τῆς ἀδικίας ἐγκλήμασιν ἑαυτὸν ἀνιείς ἀλίσκοιτο, φησὶν, ἐλεγχθήσεται καὶ οὕτως. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει». Ὡσπερ γὰρ τὸν ἐν πλούτῳ καὶ ὑπεροχῇ καὶ μέντοι καὶ δυναστείαις οὐκ ἀπαλλάξει τῶν αἰ-
 10 τιαμάτων τὸ περιφανές, εἰ ἐπὶ τισι τῶν ἐκτόπων καταγινώσκειτο, οὕτως οὐκ ἐλευθερώσει τοῦ εἶναι πονηρὸν τὸ ἐν ὑφέσει καὶ ταπεινότητι σμικροπρεπές, οὔτε μὴν ἀπαλλάξει τοῦ κολάζεσθαι δεῖν τὸν τῇ πτωχείᾳ κατηχθισμένον καὶ τὸν ἀπενκτὸν καὶ τρισάθλιον ἀμείδοντα βίον.

15 Προσεπάγει δὲ τούτοις καὶ ἕτερα ἅτινα τῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεστάτων ἀξιωμαίων, ἃ καὶ προσεῖναί φησι τῷ πάντων Σωτῆρι Χριστῷ, ὅτι μὴ ψιλὸς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην, σαρκωθείς καὶ ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. Τί τοίνυν ἐργάσεται; φησὶν. «Πατάξει
 20 γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ». Καὶ ποίαν ἄρα γῆν; Μάλιστα μὲν ἦν ἂν καταράσαιτο. Ἀληθές δ' ἂν εἶη καὶ ἐπὶ πάσης τὸ εἰρημένον. Κατηράσατο γὰρ σύμπασαν γῆν, ἥτοι τὴν ἀνθρώπου φύσιν, εἰπὼν ἐν Ἀδάμ· «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση. « Κατηράσατο γὰρ οὐδὲν ἥττον κόσμον ἀσεδῶν
 25 ὕδατι καταπνίξας. Κατηράσατο δὲ πρὸς τούτοις τὴν Ἰουδαίαν, ἐμπαρονησάντων αὐτῷ τῶν οἰκούντων αὐτήν. Ἐφη γάρ· «Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπι-
 30 συνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε. Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν». Ἐν γὰρ τῷ,

κρίση γι' αὐτόν. Ὅμοια θὰ ἐλέγξει καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῆς γῆς. Ὅπως δηλαδὴ δὲν θὰ ντραπεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ πλουσίου πλεονέκτη, ἀλλὰ θὰ θγάλει δίκαια ἀπόφαση γιὰ τὸν ταπεινό, ἔτσι κι ἂν κάποιος, λέγει, ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀσήμαντους τῆς ζωῆς παραβαίνει τοὺς θείους νόμους καὶ συλλαμβάνεται νὰ διαπράττει ἐγκλήματα ἀδικίας, θὰ ἐλεγχθεῖ, λέγει, καὶ αὐτός. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Δὲν θὰ σπλαχνισθεῖς τὸν φτωχὸ στὴ δίκη»²⁹. Ὅπως δηλαδὴ τὸν πλούσιο καὶ ἀνώτερο καὶ βέβαια καὶ ἰσχυρὸ δὲν θὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὶς κατηγορίες ἢ λαμπρότητά του, ἂν καταδικαζόταν γιὰ κάποια παρανομία, ἔτσι δὲν θ' ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κάποιος πονηρὸς ἢ κατώτερη καὶ ταπεινὴ καὶ ἀσήμαντη τάξη, οὔτε καὶ θὰ γλιτώσει ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα τιμωρία αὐτὸν ποὺ βασανίζει ἢ φτώχεια καὶ ποὺ κάνει ζωὴ ποὺ ἀπεύχεται κανεῖς, ζωὴ τρισάθλια.

Προσθέτει ἐπίσης σ' αὐτὰ καὶ κάποιες ἄλλες ἀπὸ τὶς πιὸ θεοπρεπεῖς τιμές, οἱ ὁποῖες λέγει ὅτι εἶναι τοῦ Σωτήρα τῶν ὅλων Χριστοῦ, γιατί δὲν ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς, ἀλλὰ, ὅπως εἶπα, ἦταν ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος. Τί λοιπόν, λέγει, θὰ κάνει; «Θὰ πατάξει τὴ γῆ μὲ τὸ λόγο ποὺ θὰ θγει ἀπὸ τὸ στόμα του». Καὶ ποιά ἄραγε εἶναι ἡ γῆ; Ἡ γῆ ἀσφαλῶς ποὺ θὰ καταριόταν. Ὁ λόγος θὰ ἦταν ἀληθινὸς κι ἂν τὸν θεωρούσαμε καὶ γιὰ ὅλη τὴ γῆ. Γιατὶ καταράσθηκε ὀλόκληρη τὴ γῆ, ἦτοι τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, λέγοντας στὸν Ἀδάμ· «Εἶσαι γῆ καὶ στὴ γῆ θὰ ἐπιστρέψεις»³⁰. Καθόλου λιγότερο βέβαια καταράσθηκε τὸν κόσμον τῶν ἀσεβῶν ποὺ τὸν κατέπνιξε μὲ τὸ νερό. Καταράσθηκε ἐπίσης καὶ τὴν Ἰουδαία, ὅταν οἱ κάτοικοί της συμπεριφέρθηκαν πρὸς αὐτὸν σὰν μεθυσμένοι μὲ παραφροσύνη. Γιατὶ εἶπε· «Ἱερουσαλήμ, αὐτὴ ποὺ σκοτώνει τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβολεῖ τοὺς ἀπεσταλμένους σ' αὐτήν. Πόσες φορὲς θέλησα νὰ μαζέψω τὰ παιδιὰ σου, σὰν τὴν ὄρνιθα ποὺ μαζεύει κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της τὰ παιδιὰ της, καὶ δὲν θελήσατε. Νὰ λοιπόν, ἀφήνεται ὁ οἶκος σας ἔρημος»³¹. Γιατὶ μὲ τὸν λόγο, «ἀφή-

31. Ματθ. 23, 37-38.

«ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν», τὸ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς ἐπ' αὐτῇ γενομένης διαφαίνεται πάθος. Ἐγκαταλειφθεῖσα δὲ παρ' αὐτοῦ δεδαπάνηται καὶ πολέμῳ καὶ πυρὶ καὶ ταῖς τῶν ἀνηρηκότων χερσίν.

5 Ἔτερον δὲ πρὸς τούτῳ σημεῖον καὶ τῆς ἀνωτάτῳ δυνάμεως ἀποτέλεσμα, τὸ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖν ἀσεβῆ. Ἐπετίμα γὰρ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ὅσον μὲν ἦκεν εἰς γε τὸ ἀνθρώπινον, ἢ διὰ στόματος καὶ χειλέων ἀπεκτυπεῖτο φωνή, τῇ δὲ ἀρρήτῳ δυνάμει τοῦ πνεύματος ἢ
10 τῶν δαιμονίων πληθῆς συνεθραύετο. «Ἔσται» δέ, φησί, «καὶ δικαιοσύνη ἐξωσμένος τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἀληθεία εἰλημένος τὰς πλευράς». Ὁμοιον γὰρ ὡς εἰ λέγοι, Δύναμις αὐτῷ καὶ ἀξίωμα τῶν μὲν ἐν κόσμῳ τὸ σύμπαν οὐδέν, δόξα δὲ μᾶλλον ἢ θεοπρεπῆς καὶ οἶον ἐξῶσθαι δικαιοσύνην καὶ
15 ἀληθεία. Ζώνη δὲ σημεῖον ἀρχῆς, καὶ τὸ εἰλησθαι λέγειν αὐτὸν τὰς πλευράς, ἕτερον οὐδέν εἴη ἄν, ἢ αὐτὸ δὴ τοῦτο κατασημαίνοντος, ὅτι καθάπερ τινὰ ζωστήρα περικίσειται τὴν δικαιοσύνην, καὶ πρὸς αὐτῇ τὴν ἀλήθειαν. Εἰκὸς δὲ δὴ ὅτι καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν τὸ νέον τε καὶ εὐαγγελι-
20 κὸν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, κατὰ τε τὸ διὰ τῆς τοῦ ψάλλοντος φωνῆς πρὸς αὐτὸν εἰρημένον· «Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια». Δικαιοσύνης μὲν γὰρ διδάσκαλος καὶ ὁ νόμος ἦν, ἀλλ' οὐ μεμένηκεν εἰς τὸν αἰῶνα, τῆς κρείττονος καὶ τελεωτέρας εἰσκεκομισμέ-
25 νης, δῆλον δὲ ὅτι τῆς διὰ Χριστοῦ. Ἦν δὲ καὶ ὁ πάλαι νόμος οὐκ ἀλήθεια μᾶλλον, ἀλλὰ τύπος καὶ σκιά, Χριστὸς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ καθαρῶς ἢ ἀλήθεια. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν· «Ἐγὼ εἰμι ἢ ἀλήθεια».

30 Στίχ. 6-9. «Καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον

νεται ὁ οἶκος σου ἔρημος», διαφαίνεται ἡ συμφορὰ πού ὑπέστησαν ἕξαιτίας τῆς ἐγκατάλειψης. Ἐφοῦ λοιπὸν ἐγκαταλείφθηκε ἀπὸ αὐτόν, καταστράφηκε κι ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν φονευτῶν της.

Ἄλλο σημεῖο ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ κατόρθωμα τῆς ἀνώτατης δύνاميς εἶναι τὸ ὅτι «μὲ τὴν πνοὴ ἀπὸ τὰ χεῖλη του θὰ ἀφανίσει τὸν ἀσεβῆ». Ἐπιτιμοῦσε δηλαδὴ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπινη φύση του, ἡ φωνὴ διαμορφωνόταν ἀπὸ τὸ στόμα καὶ τὰ χεῖλη, ἐνῶ μὲ τὴν ἀνέκφραστη δύναμη τοῦ Πνεύματος συντριβόταν τὸ πλῆθος τῶν δαιμονίων. «Θὰ εἶναι», λέγει, «ζωσμένος στὴ μέση του καὶ μὲ δικαιοσύνη καὶ θὰ ἔχει τυλιγμένα τὰ πλευρὰ του μὲ τὴν ἀλήθεια». Αὐτὸ βέβαια εἶναι ὅμοιο, σὰ νὰ λέγει· Δύναμη καὶ ἀξιώματά του δὲν θὰ εἶναι ἀπολύτως κανένα ἀπὸ τὰ ἀξιώματα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δόξα του θὰ εἶναι μᾶλλον ἢ θεοπρεπῆς καὶ σὰ νὰ ἔχει ζωσθεῖ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια. Ἡ ζώνη εἶναι σημεῖο ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τὸ ὅτι λέγει πὼς τύλιξε τὶς πλευρές του, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ καταδηλώνει αὐτὸ ἀκριβῶς, ὅτι σὰν κάποια ζώνη θὰ φορέσει τὴ δικαιοσύνη καὶ μαζὶ μ' αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Καὶ εἶναι φυσικὸ ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια ἀποκάλεσε τὸ νέο καὶ εὐαγγελικὸ κήρυγμα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού εἰπώθηκε σ' αὐτόν μὲ τὰ λόγια τοῦ Ψαλμωδοῦ. «Ἡ δικαιοσύνη σου θὰ εἶναι δικαιοσύνη πού θὰ διαρκεῖ γιὰ πάντα, καὶ ὁ νόμος σου εἶναι ἀλήθεια»³². Δάσκαλος βέβαια δικαιοσύνης ἦταν καὶ ὁ νόμος, ἀλλὰ δὲν ἔμεινε αἰώνια, ἀφοῦ ἦρθε ἡ ἀνώτερη καὶ τελειώτερη δικαιοσύνη, δηλαδὴ αὐτὴ πού ἦρθε μέσω τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλὰ καὶ ὁ παλαιὸς νόμος δὲν ἦταν ἀλήθεια, ἀλλὰ μᾶλλον τύπος καὶ σκιά, ἐνῶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ διδασκαλία του εἶναι ἡ καθαρὴ ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια»³³.

Στίχ. 6-9. «Καὶ θὰ βοσκήσουν μαζὶ ὁ λύκος μὲ τὸ πρόβατο, ἡ πάρδαλη θὰ ἀναπαυθεῖ μαζὶ μὲ τὸ κατοίκι, τὸ μοσχάρι καὶ ὁ ταῦρος καὶ τὸ λιοντάρι θὰ βοσκήσουν μαζὶ, καὶ μικρὸ παιδί

μικρὸν ἄξει αὐτούς. Καὶ βοῦς καὶ ἄρκος ἅμα βοσκηθή-
 10 σονται, καὶ ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἔσονται. Καὶ λέων καὶ
 βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα, καὶ παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώ-
 γλην ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐγγόνων ἀσπίδων τὴν χει-
 5 ρα ἐπιβαλεῖ, καὶ οὐ μὴ κακοποιήσωσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύ-
 νωνται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου· ὅτι
 ἐνεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς
 ὕδωρ πολὺ καλύψαι θάλασσαν».

Πρὸς τοῖς ἤδη προειρημένοις μέγα καὶ ἐξαιρετον καὶ
 10 τοῦτο σημεῖον καὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας οὐκ ἀ-
 θαύμαστον ἀποτελέσμα δοίη τις ἂν εἶναι, καὶ μάλα εἰκότως.
 Πρὶν μὲν γὰρ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον τὸν μονογενῆ
 τοῦ Θεοῦ Λόγον, πρὶν ἐπιλαβέσθαι σπέρματος Ἀβραάμ,
 ὁμοιωθῆναί τε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς, καθὰ γέγραπται,
 15 σύμπαν τὸ ἐπὶ γῆς γένος, φημι δὴ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς ἔθνη
 διήρητο δύο, εἷς τε τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν τῆ κτίσει λελα-
 τρευκότων παρὰ τὸν κτίσαντα. Καὶ γνωστός μὲν ἦν ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, πολὺς δὲ καὶ ἄπλετος εἰδώλων ἔσμός παρὰ
 τῶν ἐτέρων ἐθρησκευέτο, καὶ τὸ ἐκάστω δοκοῦν τῆ τοῦ Θε-
 20 οῦ δόξῃ τετίμητο· «Πάντες γὰρ ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθη-
 σαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἦν ἕως ενός». Ἀλλ'
 Ἰουδαῖοι μὲν διὰ τῆς τοῦ νόμου παιδαγωγίας, οἴονεὶ πως
 ἐξημερούμενοι καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης τρόποις τιθασευό-
 μενοι, θίον τετιμήκασιν ἀνθρωποπρεπῆ, οἳ γε μὴν ἕτεροι,
 25 τοῦτ' ἔστιν οἱ τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις λατρεύοντες, τὸν ἴθυν-
 τῆρα νόμον οὐκ ἔχοντες, δεινοί τε ἦσαν τὰς γνώμας, ἄγριοί
 τε καὶ ἀρπακτικοί, ἔτοιμοι πρὸς πλεονεξίας, ὀρμητῖαι πρὸς
 ἡδονὰς καὶ τὰς ἄγαν ἐκτόπους, καὶ πρὸς πᾶν τῶν αἰ-
 σχίστων ὁτιοῦν προαλέστατοι, ὧν ὁ μὲν τις ἦν λύκῳ προσε-
 30 οικῶς, ὁ δὲ παρδάλεσι παραπλήσιος, διὰ τε τὸ πλείσταις

θά ὀδηγήσει αὐτὰ. Ἐπὶ αὐτὰ καὶ τὸ βόδι καὶ ἡ ἄρκουδα θὰ βοσκῆσιν μαζὶ καὶ θὰ συνοδεύονται ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους. Ἐπίσης λιοντάρια καὶ βόδια θὰ φᾶνε μαζὶ ἄχυρα καὶ παιδιὰ νήπια θὰ βάλλει τὸ χεῖρ του στὴ φωλιά τῶν ἀσπίδων καὶ ὅπου κουργιάζουν τὰ παιδιὰ τῶν ἀσπίδων καὶ δὲν θὰ τὸ δαγκώσουν, οὔτε θὰ μπορέσουν νὰ ἐξοντώσουν κανέναν ἐπάνω στοῦ ἁγίου ὄρους μου. Γιατὶ κυριεύθηκε ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσει τὸν Κύριον, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ σὰν ἄφθονο νερὸν θὰ σκεπάσει τὴ θάλασσαν».

Κοντὰ σ' αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ προηγουμένως μέγα καὶ ἐξαίρετο σημεῖον καὶ ὄχι ἀνάξιον θαυμασμοῦ ἀποτελέσμα τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρα μας θὰ μποροῦσε νὰ θεωρήσει κανεὶς, καὶ πολὺ εὐλόγον, ὅτι εἶναι καὶ τοῦτο. Προτοῦ δηλαδὴ γίνεαι ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, προτοῦ δεχθεῖ νὰ γίνεαι ἀπόγονος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ νὰ γίνεαι ὡς πρὸς ὅλα ὁμοίος με τοὺς ἀδελφούς, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ὅλο τὸ γένος πάνω στὴ γῆ, ἐνωῶν δέβαια τὸ ἀνθρώπινον, ἦταν χωρισμένο σὲ δύο ἔθνη, σὲ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, καὶ σὲ ἔθνος ἐκείνων ποὺ εἶχαν λατρεύσει τὴν κτίσιν, καὶ ὄχι τὸν Κτίστη τῆς. Καὶ ὁ Θεὸς δέβαια ἦταν γνωστὸς στὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολὺ καὶ ἄφθονο πλῆθος λατρευόταν ὡς θεοὶ καὶ ἡ γνώμη τοῦ καθενὸς τιμοῦνταν ὡς γνώμη τοῦ Θεοῦ· γιατί λέγει: «Ὅλοι παρέκλιναν καὶ συγχρόνως ἐξαχρειώθηκαν, καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ποὺ νὰ κάνει τὸ καλόν, δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνας»³⁴. Ἐπὶ οἱ Ἰουδαῖοι με τὴν παιδαγωγίαν τοῦ νόμου καθιστάμενοι κατὰ κάποιον τρόπο ἡμέτεροι καὶ τιθασευόμενοι ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς δικαιοσύνης, εἶχαν τιμήσει ζωὴν ταιριαστὴν τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποὺ λάτρευαν τὰ ἄψυχα εἶδωλα, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν τὸν κατευθυντήριον νόμον, ἦταν φοβεροὶ στίς γυνῶμες, ἄγριοι καὶ ἀρπακτικοί, πρόθυμοι στὴν ἀπληστία, ἐπιρροεῖς στίς ἡδονές, ἀκόμα καὶ στίς πιὸ αἰσχρές, καὶ ὀρμητικοὶ σὲ ὅτιδήποτε καὶ ἀπὸ τὰ πιὸ αἰσχρὰ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας ἔμοιαζε με λύκον, καὶ ὁ ἄλλος ἦταν παρόμοιος με παρδάλειν, ἐπειδὴ με πλεῖστες ὄσες καὶ πολλῶν εἰδῶν δια-

ὄσαις καὶ πολυειδέσι παθῶν διαφοραῖς μονονουχὶ κατεστί-
χθαι τὰς φρένας, ὁ δὲ ἐπὶ τοι τὴν γνώμην ἄσχετος ἦν, τὴν
καθ' ὧν ἔλοιτο πλεονεξίαν ἀμογητὶ κατορθῶν, τοῖς λέουσιν
εἰκασμένος διετέλει κατὰ τὸν βίον. Ἀλλὰ τοῖς οὕτως ἀγρίοις
5 ἤθεσί τε καὶ τρόποις ἐντεθραμμένοι, Χριστοῦ μεταπλάττο-
ντος εἰς ἡμερωτάτην τε καὶ ἀγίαν ζωὴν, κατέληξαν μὲν τῆς
ἐνούσης αὐτοῖς ὠμότητος, τετιμήκασι δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν ἀν-
θρώποις πρέποντα βίον τὸν ἐν πραότητι δηλονότι. Πεπι-
στεύκασι γὰρ λέγοντι τῷ Χριστῷ· «Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ'
10 ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ
καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπανσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν».

Ὅμοῦ τοιγαροῦν τῇ πίστει κεκερδήκασι καὶ τῆς ἀρχαί-
ας ὠμότητος τὴν ἀπεμπολήν, καὶ τὸ εἶναι χρηστοί τε καὶ
πραῖοι, καὶ τὸ τοῖς ἀγίοις ἀναμιῆξ πολιτεύεσθαι. Κεχρηματί-
15 κασι γὰρ καὶ αὐτοὶ συμπολιταὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ
Θεοῦ· τοῦτο οἶμαι πολυτρόπως ἡμῖν τὸν προφητικὸν ἐν
τούτοις ὑπαινίττεσθαι λόγον. «Συμβοσκηθήσεται» γάρ,
φησί, «λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται
ἐρίφῳ», τοῦτ' ἔστι διὰ Χριστοῦ συναφθήσονται τὰ ἄγρια
20 τοῖς ἡμέροις, τὰ κατ' οὐδένα τρόπον ἱερὰ τοῖς ἱεροῖς καὶ
ἀγίοις. Ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ πεπαιδεῦσθαι νόμῳ τὸν Ἰο-
ραήλ καὶ τοὺς τῆς ἐπιεικείας εἰδέναί τε τρόπους, ἡμερός τε
καὶ πραῖος ἦν, ὁμοῦ τε καὶ ἱερός, καὶ οἶον προβάτῳ καὶ αἰγί
παραπλήσιος ἱερὰ δὲ ἄμφω καὶ καθαρὰ τὰ ζῶα, καὶ πρὸς
25 γε τούτῳ τὸ τιθασὸν παρ' αὐτῆς λαχόντα τῆς φύσεως. Λύ-
κος δὲ καὶ πάρδαλις, καὶ μέντοι καὶ λέων, ἄγριά τε φυσι-
κῶς, ἀσύμβατά τε τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἐν Χριστῷ καὶ τοῦτο κα-
τάρθωται. Συνηνέχθησαν γὰρ ἀλλήλοις, Ἰουδαῖοί τε καὶ
Ἕλληνες, κοινήν ὥσπερ ποιούμενοι τροφήν, τὸ εὐαγγελι-
30 κόν τε καὶ ἀποστολικὸν δηλονότι κήρυγμα, καὶ ὑφ' ἐνὶ γε-
γονότες τῷ πάντων ἀρχιπομπόμενοι, τῷ κατανέμειν εἰδότες, κα-
θά φησιν ὁ προφήτης, ἐν νομῇ ἀγαθῇ, καὶ ἐν τόπῳ πίονι.

φορὲς παθῶν ἦταν σιγματισμένη κατὰ κάποιο τρόπο ἢ ψυχὴ τους, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἔχοντας ἀσυγκράτητη τὴ σκέψη, ἱκανοποιώ- ντας τὴν ἀπληστία του χωρὶς κόπο γιὰ ὅσα ἤθελε, ἦταν παρόμοι- ος μὲ τὰ λεοντάρια στὸν τρόπο τῆς ζωῆς. Ἀλλά, ἐνῶ ἦταν ἀνα- θρεμμένοι μὲ τόσο ἄγριες συνήθειες καὶ τρόπους, ὅταν ὁ Χριστὸς μετέπλασε τὴ ζωὴ τους σὲ ἡμερότατη καὶ ἅγια, ἐγκατέλειψαν τὴν ὠμότητα ποὺ ὑπῆρχε μέσα τους, καὶ τίμησαν κι αὐτοὶ τὸ βίο ποὺ ἀρμόζει στοὺς ἀνθρώπους, τὸν βίο δηλαδή τῆς πραότητος. Γιατὶ πίστεψαν στὸν Χριστὸ ποὺ ἔλεγε· «Πάρτε καὶ σηκῶστε τὸ ζυγὸ μου καὶ μάθετε ἀπὸ ἐμένα, ὅτι εἶμαι πράος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση στὴν ψυχὴ σας»³⁵.

Μαζὶ λοιπὸν μὲ τὴν πίστη κέρδισαν καὶ τὴν ἀπεμπόληση τῆς παλαιᾶς ὠμότητάς τους, καὶ τὸ νὰ εἶναι ἀγαθοὶ καὶ πράοι καὶ τὸ νὰ ζοῦν ἀνάμεσα στοὺς ἁγίους. Γιατὶ χρημάτισαν κι αὐτοὶ συμ- πολίτες τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ· μὲ αὐτὰ αὐτὸ νομίζω ὑπαινίσσεται μὲ πολλοὺς τρόπους ὁ λόγος του προφήτη. Γιατὶ λέγει, «Θὰ βοσκήσουν ὁ λύκος μαζὶ μὲ τὸ ἄρνι καὶ ἡ πάρδαλη μαζὶ μὲ τὸ κασίκι», δηλαδή μέσω τοῦ Χριστοῦ θὰ συνενωθοῦν τὰ ἄγρια μὲ τὰ ἡμερα, ὅσα δὲν ἦταν μὲ κανένα τρόπο ἱερά, μὲ τὰ ἱερά καὶ ἅγια. Ὅσον ἀφορᾷ δηλαδή τὸν Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ δεχόταν τὴν παιδαγωγία τοῦ νόμου καὶ γνώριζε τοὺς τρόπους τῆς ἀγα- θότητος, ἦταν ἡμερος καὶ πράος καὶ συνάμα ἱερός καὶ κατὰ κάποιο τρόπο παρόμοιος μὲ πρόβατο καὶ γίδα· γιατί καὶ τὰ δύο αὐτὰ ζῶα εἶναι καθαρὰ, κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τοὺς ἔλαχε ἡ ἡμερότατη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τους. Ἀντίθετα ὁ λύκος καὶ ἡ πάρδαλη, ἀλλὰ καὶ τὸ λιοντάρι, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους ἄγρια καὶ δὲν συμ- βιδάζονται μὲ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ μέσω τοῦ Χριστοῦ κατορθώθηκε κι αὐτό. Γιατὶ ἦρθαν σὲ κοινωνία μεταξύ τους Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλλη- νες, κάνοντας κοινὴ κατὰ κάποιο τρόπο τροφή, τὸ ἀποστολικὸ δηλαδή καὶ εὐαγγελικὸ κήρυγμα, καὶ περιῆλθαν κάτω ἀπὸ ἓνα ποιμένα, τὸν ἀρχιποιμένα ὄλων, ποὺ γνωρίζει νὰ τοὺς βόσκει, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, σὲ βοσκὴ πλούσια καὶ τόπο μὲ ἀφθονο χόρτο^{35α}.

Ἄλλὰ «καὶ μοσχάριον», φησί, «καὶ ταῦρος καὶ λέων ἅμα βοσκηθήσονται». Ἔοικε δὲ μοσχάριον ἀποκαλεῖν τὸν ἀριφυᾶ καὶ νέον τῶν πιστευσάντων λαόν, τοῦτ' ἔστι τὸν ἐν Χριστῷ νηπιάζοντα, ταῦρον δὲ τάχα πού τὸν Ἰσραὴλ ὡς
 5 πρεσβυγενῆ. Νεογνοῦ γὰρ μόσχου πρωτερεύει ταῦρος κατὰ τὸν χρόνον. Ἦγουν διὰ μόσχου καταδηλοῖ τὸν ὡς ἐν γνώσει τε καὶ κατὰ ἀρετὴν ὑπερκείμενον. Ὅποιόν ἐστι τὸ εὐλογηθήσεσθαι λέγειν παρὰ Κυρίου τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, καὶ πρεσβύτας μετὰ τῶν νεωτέρων, κατὰ τὴν
 10 τοῦ ψάλλοντος φωνήν. Οἶδεν δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Ἰωάννης νοῦ καὶ ψυχῆς ἡλικίαν τοιαύτην. Γράφει γοῦν καὶ πατράσι καὶ παιδίοις, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ νεανίσκοις, τό, οἶμαι, τῆς ἐκάστου διανοίας τὸ μέτρον, ἧτοι συνέσεως καὶ θεογνωσίας, ταῖς τῶν σωμάτων ἡλικίαις ἀφομοιωῶν. «Βοσκη-
 15 θήσονται» τοίνυν, φησίν, ἅμα καὶ κατὰ ταῦτόν, «μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων». Ἀναπλέκει δὲ πάλιν χρησίμως μοσχαρίῳ τε καὶ ταύρῳ τὸν λέοντα, ἵνα πάλιν αἰνιγματωδῶς ἐννοῆς τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους καὶ ὑπὸ σκῆπτρα γεγονότας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ οὐκ
 20 ἐκ μόνων εἶναι καθαρῶν τε καὶ ἱερῶν, ἧγουν ἐξ ἡμέρων τε καὶ πράων, τοῦτ' ἔστι τῶν διὰ τοῦ νόμου τετιθασσευμένων, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ἀγρίων, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἐθνῶν, συνείροντος εἰς ὁμοψυχίαν αὐτοὺς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, παραπέμποντός τε τὸ ἐντεῦθεν ἀγαθὸν καὶ εἰς
 25 παίδων παῖδας, ἧτοι τοὺς ἐξ αὐτῶν. Ἐκτείνεται γὰρ εἰς δεῦρο καὶ παρ' ἡμῖν ἡ εἰρήνη Χριστοῦ, καὶ τὸ ἐκ τῆς ὁμοψυχίας τε ὁμοῦ καὶ ὁμοπιστίας ἀγαθόν. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, δηλοῖ προστιθείς, ὅτι «ἅμα τὰ παιδιά αὐτῶν ἔσονται, καὶ λέων καὶ βοῦς ἅμα φάγονται ἄχυρα», φησίν.

30 Ἐπιτήρησον ὅτι οὐ τὸ ἡμέρον εἰς τὴν τοῖς ἀγρίοις κατειθισμένην μεταφοίτησιν ἔφη τροφήν, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ ἡμέρου τὸ ἄγριον σαρκοδόρα μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἄρ-

Ἄλλὰ «καὶ τὸ μοσχάρι», λέγει, «καὶ ὁ ταῦρος καὶ τὸ λιοντάρι θὰ βοσκήσουν μαζί». Φαίνεται ὅτι «μοσχάρι» καλεῖ τὸν ἀρτιγέννητο καὶ νέο λαὸ τῶν πιστῶν, δηλαδὴ αὐτὸν ποῦ ἀκόμα εἶναι νήπιον ὡς πρὸς τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ «ταῦρος» λέγει ἐνδεχομένως τὸν Ἰσραὴλ ὡς παλαιότερο. Γιατὶ ἀπὸ τὸ νεογέννητο μοσχάρι προηγεῖται ὡς πρὸς τὸ χρόνο ὁ ταῦρος. Ἡ μὲ τὸ μοσχάρι ὑποδηλώνει τὸν ἀνώτερον ὡς πρὸς τὴ γνώση καὶ τὴν ἀρετή, πρᾶγμα ποῦ ὑποδηλώνεται μὲ αὐτὸ ποῦ λέγει, ὅτι θὰ εὐλογηθοῦν ἀπὸ τὸν Κύριον οἱ μικροὶ μὲ τοὺς μεγάλους, καὶ οἱ γέροντες μὲ τοὺς νέους, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Ψαλμωδοῦ. Ἄλλὰ καὶ ὁ σοφώτατος Ἰωάννης γνωρίζει νὰ διακρίνει ἀνάλογη ἡλικία νοῦ καὶ ψυχῆς. Γράφει λοιπὸν καὶ γιὰ τοὺς πατέρες καὶ τὰ παιδιά, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ γιὰ τοὺς νεαροὺς, ἔξομοιώνοντας, νομίζω, τὸ μέτρο τῆς διάνοιας τοῦ καθενός, ἥτοι τῆς σύνεσης καὶ τῆς θεογνωσίας, μὲ τὴν ἡλικία τῶν σωμάτων. «Θὰ βοσκήσουν» λοιπὸν, λέγει, μαζί καὶ στὸ ἴδιο μέρος, «τὸ μοσχάρι καὶ ὁ ταῦρος καὶ τὸ λιοντάρι». Παρουσιάζει χρήσιμα μαζί μὲ τὸ μοσχάρι καὶ τὸν ταῦρον τὸ λιοντάρι, γιὰ νὰ ἐννοήσεις πάλι μὲ τρόπο αἰνιγματικόν, ὅτι ὅσοι δικαιοῦνται μὲ τὴν πίστη καὶ τέθηκαν κάτω ἀπὸ τὰ σκῆπτρα τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ δὲν προέρχονται μόνο ἀπὸ τοὺς καθαρούς καὶ ἱερούς, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ἡμέρους καὶ πράους, ἥτοι ἀπὸ ἐκείνους ποῦ εἶχαν τιθασευθεῖ ἀπὸ τὸ νόμο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄγριους, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ ἔθνη, συνδέοντας αὐτοὺς σὲ ὁμοψυχία ὁ Σωτήρας ὅλων μας Χριστὸς καὶ παραπέμποντας τὸ προερχόμενον ἀπὸ αὐτὸ ἀγαθὸ καὶ στὰ παιδιά τῶν παιδιῶν τους, δηλαδὴ στοὺς ἀπογόνους τους. Γιατὶ ἐπεκτείνεται ὡς ἐδῶ καὶ σ' ἐμᾶς ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἀγαθὸ τῆς ὁμοψυχίας καὶ τῆς αὐτῆς συγχρόνως πίστεως. Γιατὶ αὐτό, νομίζω, δηλώνει προσθέτοντας, ὅτι «θὰ εἶναι μαζί τὰ παιδιά τους καὶ τὸ λιοντάρι», λέγει, «καὶ τὸ βόδι θὰ φᾶνε μαζί ἄχουρα».

Πρόσεξε ὅτι δὲν εἶπε ὅτι θὰ ἀκολουθήσει τὸ ἡμέρο τὴ διαστροφή τὴ συνηθισμένη στὰ ἄγρια, ἀλλὰ τὸ ἄγριο τὴν τροφή τοῦ ἡμερου· γιὰτὶ ὁμολογουμένως εἶναι σαρκοφάγα ἢ ἀρκοῦδα καὶ

κτος καὶ λέων, βοῦς δὲ καὶ μόσχος ἢ γουν ἔριφος οὐκέτι
 ποηφαγῆ δὲ μᾶλλον τὰ τοιάδε τῶν ζώων. Ἀλλὰ τῶν ἐν
 ἔθει, φησὶν, τὸ ἄγριον ἀποστήσεται. Μεταχωρήσει δὲ μᾶλ-
 λον ἐπὶ τὴν τῶν ἡμέρων τροφήν, ἀχυροφαγήσει γὰρ καὶ
 5 αὐτά. Καὶ τύπος ἂν εἴη διδαγμάτων ἢ τροφή. Ἔστι τοίνυν
 ἐννοεῖν, ὅτι πρὸ μὲν τῆς πίστεως τῆς εἰς Χριστὸν τὰ ἔθνη
 πονηροὺς μὲν ἐσχήκασι διδασκάλους, θηριοπρεπὲς αὐτοῖς
 παρατιθέντας τὸ μάθημα, καὶ τὰ φθορᾶς τε καὶ ἀπωλείας
 ἔργα τιμᾶν ἀναπειθοντας, ἐπειδὴ δὲ κέκληνται πρὸς ἐπί-
 10 γνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, ὁμοῦ τῇ ἀρχαίᾳ
 πλάνῃ καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῖς ἀπηλλάττοντο μαθημά-
 των, τὴν εὐανθῆ τε καὶ εὐδιάθροπτον τῶν εὐαγγελικῶν
 παιδευμάτων ὁμοῦ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τιμῶντες τροφήν.

Ἀλλὰ «καὶ παιδίον, φησί, μικρὸν ἄξει αὐτούς», τοῦτ'
 15 ἔστιν ὑπὸ διδασκάλους ἔσονται παιδαγωγοῖς, οὐ πικρὸν τε
 καὶ φιλοκάλουργον ἔχουσι νοῦν, ἀπλοῖς δὲ μᾶλλον καὶ νη-
 πιάζουσι μὲν ἐν κακίᾳ, σοφοῖς δὲ τὰς φρένας. Τοιοῦτοι δὲ
 πάντες οἱ ἐν Χριστῷ τὸν θεῖον ἔχοντες θησαυρὸν ἐν ὀστρα-
 κίνοις σκεύεσιν, καὶ δυστροπίας μὲν καὶ φαυλότητος ἐλευ-
 20 θέραν ἔχοντες τὴν καρδίαν, ἀρτιγενῶν τε παιδίων κατ' οὐ-
 δὲν ἀποδέοντες. Τοὺς γὰρ τοιούτους καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ
 ἀξίους εἶναί φησι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «Ἀφίετε»,
 γὰρ φησί, «τὰ παιδιά, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔρχεσθαι πρὸς
 μέ· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

25 Ὅτι δὲ καὶ ἐπὶ πλείστην ἔχοιεν τὴν ἀκακίαν εἰς νοῦν,
 ἀχείρωτοί τε καὶ ἄληπτοι καὶ ἀπάντων ἔσονται δειμάτων
 ἀμείνους, ὑπεμφαίνει λέγων· «Καὶ παιδίον νήπιον ἐπὶ τρώ-
 γλην ἀσπίδων, καὶ ἐπὶ κοίτην ἐγγόνων ἀσπίδων τὴν χειρὰ
 ἐπιβαλεῖ, καὶ οὐ μὴ κακοποιήσωσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύνωνται
 30 ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου». «Τρώγλας» δὲ
 οἶμαι καὶ «κοίτας ἀσπίδων», ἢ τὰ πονηρὰ τῶν δαιμονίων

τὸ λιοντᾶρι, καθόλου ὅμως τὸ βόδι καὶ τὸ μοσχάρι ἢ τὸ κασίκι, γιὰ αὐτὰ τὰ ζῶα εἶναι χορτοφάγα. Ἄλλὰ τὸ ἄγριο, λέγει, θὰ ἀλλάξει τὶς συνήθειές του, καὶ θὰ ἀκολουθήσει μᾶλλον τὴν τροφή τῶν ἡμερῶν, θὰ φᾶνε δηλαδή καὶ αὐτὰ ἄχυρα. Καὶ ἡ τροφή θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τύπος διδαγμάτων. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ἐννοήσουμε ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστὸ τὰ ἔθνη εἶχαν δασκάλους πονηροὺς, παρέχοντας μαθήματα ποὺ ταίριαζαν σὲ θηρία καὶ πείθοντάς τα νὰ τιμοῦν τὰ ἔργα τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀπώλειας, ὅταν ὅμως κλήθηκαν εἰς τὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, μαζί μὲ τὴν ἀρχαία πλάνη ἀπαλλάχθηκαν καὶ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα μαθήματά τους, τιμώντας μαζί μὲ τοὺς προερχόμενους ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες πιστοὺς καὶ τὴν ὠραία καὶ λεπτοκατεργασμένη τροφή τῶν εὐαγγελικῶν διδαγμάτων.

Ἄλλὰ «καὶ μικρὸ παιδί», λέγει, «θὰ τοὺς ὀδηγήσει», δηλαδή θὰ τεθοῦν κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση παιδαγωγῶν δασκάλων, ποὺ δὲν ἔχουν νοῦ πικρόχολο καὶ φίλο τῆς κακίας, ἀλλ' εἶναι ἀπλοὶ μᾶλλον καὶ νηπιάζουν ὡς πρὸς τὴν κακία, ἐνῶ εἶναι σοφοὶ στὰ μυαλά. Γιατὶ τέτοιοι εἶναι ὅλοι ὅσοι ἀνήκουν στὸν Χριστό, ἔχοντας τὸν θεῖο θησαυρὸ σὲ ὀστράκινα σκεύη, καὶ ποὺ ἡ καρδιά τους εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ διαστροφή καὶ φαυλότητα καὶ δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ νεογέννητα βρέφη. Γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτὴρας λέγει, ὅτι αὐτοὶ ποὺ εἶναι τέτοιοι εἶναι ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καθόσον λέγει· «Ἀφήνετε τὰ παιδιὰ καὶ μὴν τὰ ἐμποδίζετε νὰ ἔρχονται σ' ἐμένα· γιὰ αὐτοὺς, ποὺ εἶναι σὰν αὐτὰ, ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»³⁶.

Ὅτι ὅμως ἐπειδὴ ἔχουν καὶ πολλὴ ἀκακία στὸ νοῦ τους, εἶναι ἀκατανίκητοι καὶ ἀσύλληπτοι καὶ θὰ βρίσκονται πάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς φόβους, τὸ ὑποδηλώνει λέγοντας· «Καὶ παιδί νήπιον θὰ βάλλει τὸ χέρι του εἰς τὴν φωλιά τῶν ἀσπίδων καὶ ὅπου κουρνιαζοῦν τὰ παιδιὰ τῶν ἀσπίδων, καὶ δὲν θὰ τὸ δαγκώσουν, οὔτε καὶ θὰ μπορέσουν νὰ ἐξοντώσουν κανένα ἐπάνω στὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου». «Τρωῶγλες» νομίζω καὶ «φωλιές ἀσπίδων» ὀνομάζει ἢ τὰ πονηρὰ στίφη τῶν δαιμοονίων, ἢ τῶν ἀσεβῶν αἵρετικῶν τὰ σπι-

ὀνομάζει στίφη, ἧ γουν τὰς τῶν ἀνοσίων αἵρετικῶν οἶον οἰκίας τε καὶ καταδύσεις, ἵνα μὴ λέγωμεν ἐκκλησίας, αἷς τὴν χεῖρα πλειστάκις ἐπιφέροντες οἱ ἐν Χριστῷ νηπιάζοντες περιγίνονται ῥαδίως, κατ' οὐδένα τρόπον ἀδικούμενοι·
 5 Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐπαμύνων αὐτοῖς, καὶ τῆς ἐκείνων σκαιότητος ἀφανίζων τὰ δῆγματα, ἄπρακτόν τε τὸν ἰὸν ἀποφαίνων. «Οὐ γὰρ μὴ δύνωνται», φησί, «ἀπολέσαι τι-
 νὰ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου». «Ἄγιον δὲ ὄρος» φησὶ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι τό γε ἦκον εἰς δόξαν,
 10 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δογμάτων τὸ ἐπηρομένον Χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν ἡμῖν. Οὐ γὰρ ἴσως τῇ κτίσει τῷ Κτίστη τὸ σέβας ἀνάπτειν ἠθίσμεθα παρὰ τὸν Κτίστην καὶ Ποιητήν, οὔτε μὴν τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν Θεὸν Λόγον τῆς αὐτῷ προ-
 πούσης καταδιβάζομεν δόξης, συναριθμοῦντες αὐτὸν τοῖς
 15 κτίσμασιν. Ἐμπεπλησθαί τέ φησι τὴν σύμπασαν τοῦ γνῶ-
 ναι τὸν Κύριον, οὕτω τε εἶναι πλήρη τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβεί-
 ας, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ πλατεῖά τε καὶ εὐρύχωρος θά-
 λασσα μεστή τῶν ἰδίων ὑδάτων ἐστίν. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ
 τοῦτο ἀληθές. Ποῦ γὰρ ὅλως ἢ παρὰ τίσιν οὐκ ὀνομάζεται
 20 Χριστός; ἢ ποῖον ἀνθρώπων γένος οὐχ ὑποπέπτωκεν;
 «Κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολο-
 γήσεται αὐτῷ», κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ὅτι Κύριος Ἰησοῦς
 Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς».

Στίχ 10. «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοῦ-
 25 σαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἐλπιού-
 σιν, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπανσις αὐτοῦ τιμὴ».

Ἐναλάμπει κατὰ βραχὺ τῶν ἀμυδρῶς εἰρημένων ἢ θε-
 ωρία, καὶ ἄπερ ἔφη δι' αἰνιγμάτων, ταῦτα τοῖς φιλακροά-
 μοσιν εὖ μάλα διατρανοῖ. Τίνα γὰρ τρόπον βοσκηθήσεται
 30 μὲν ὁ λύκος μετὰ ἀρνός, συναναπαύσεται δὲ ἐρίφω πάρδα-
 λισ, καὶ μοσχάριον καὶ βοῦς καὶ λέων ἅμα φάγονται ἄχουρα,

τια κατὰ κάποιον τρόπο καὶ τοὺς κρυψῶνες, γιὰ νὰ μὴ λέμε τόπους συνάξεων, ὅπου πολλές φορές βάζοντας τὸ χέρι τους οἱ συμπεριφερόμενοι σὰν νήπια Χριστιανοί, νικοῦν εὐκολὰ καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν παθαίνουν κακῶ. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς προστατεύει καὶ ἀφανίζει τὰ δαγκώματα τῆς κακίας ἐκείνων, ἀποδεικνύοντας ἀνενεργὸ τὸ δηλητήριό τους. Γιατὶ λέγει, «Δὲν θὰ μποροῦν νὰ ἐξοντώσουν κανέναν στὸ ὄρος τὸ ἅγιό μου». Ὁρος βέβαια ἅγιο ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν ἐξαιτίας τοῦ ὕψους τῆς δόξας της καὶ τῆς ὑψηλῆς διδασκαλίας της. Γιατὶ σ' ἐμᾶς τοὺς Χριστιανούς δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ χαμηλό. Καθόσον δὲν ἔχομε συνηθίσει νὰ ἀποδίδομε σεβασμὸ ἐξίσου στὴν κτίση καὶ στὸν Κτίστη, ἀλλὰ στὸν Κτίστη καὶ Δημιουργό, οὔτε βέβαια τὸν δημιουργὸ τῶν ὅλων Θεὸ Λόγο τὸν κατεβάζομε ἀπὸ τὴ δόξα ποὺ τοῦ πρέπει, συναριθμώντας τον μὲ τὰ δημιουργήματά του. Ἐπίσης λέγει ὅτι ἔχει γεμίσει ὅλη (ἢ γῆ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν) νὰ γνωρίσει τὸν Κύριον, καὶ εἶναι τόσο γεμάτη ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν σ' αὐτόν, ὅπως ἀκριβῶς ἡ πλατιὰ καὶ ἀπέραντη θάλασσα εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ νερά της. Μπορεῖ βέβαια νὰ δεῖ κανεὶς ὅτι εἶναι ἀληθὲς κι αὐτό. Γιατὶ ποῦ ἢ σὲ ποιούς δὲν ὀνομάζεται ὁ Χριστός; Ἡ ποιά ἀνθρώπινη φυλὴ δὲν τὸν ἔχει προσκυνήσει; Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, «Θὰ λυγίσει μπροστὰ του κάθε ἀνθρώπινο γόνατο καὶ κάθε γλῶσσα θὰ ἐξομολογηθεῖ σ' αὐτόν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριός μας πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατέρα»³⁷.

Στίχ. 10. «Καὶ ἐκείνη τὴν ἡμέραν θὰ βλαστήσει ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ θὰ ἐμφανισθεῖ αὐτὸς ποὺ ἔρχεται νὰ βασιλεύσει στὰ ἔθνη, στὸν ὅποιο θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τους, καὶ ἡ βασιλεία του θὰ εἶναι δοξασμένη».

Διαλάμπει λίγο λίγο ἡ θεωρία ἐκείνων ποὺ λέχθησαν ἀμυδρὰ, καὶ ἐκεῖνα ποῦ εἶπε μὲ αἰνίγματα, αὐτὰ τὰ διασαφηνίζει πολὺ καλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ τὰ ἀκούσουν. Μὲ ποιὸ τρόπο δηλαδή θὰ βοσκήσουν μαζὶ ὁ λύκος μὲ τὸ πρόβατο, θ' ἀναπαυθοῦν μαζὶ ἡ πάρδαλη μὲ τὸ κατσίκι, καὶ θὰ φᾶνε μαζὶ

πότε δὲ ὅλως ἔσται ταυτί, καὶ τίνες οἱ ποτὲ μὲν ὠμοὶ καὶ ἀπη-
 νεῖς, ἐσόμενοι δὲ μετὰ τοῦτο τιθασοί τε καὶ προῖοι, ἔσονται δὲ
 ὅπως ἀναμίξ τοῖς ἡμέροις τε καὶ ἱεροῖς ὑφ' ἐνὶ τῷ πάντων ἀρ-
 χιπομένῃ νεμηθησόμενοι, καταλευκαίνει λέγων· «Καὶ ἔσται
 5 ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσοαί». Ἔσται δὲ τί καὶ ἐπὶ τίσιν; Ὡστε κατάρ-
 ξαι, φησί, τῶν ἔθνῶν, γενέσθαι δὲ καὶ εἰς ἐλπίδα τοῖς οὐκ
 ἔχουσιν ἐλπίδα, αὐτοῖς δὲ δηλονότι τοῖς ἔθνεσιν, οἷς καὶ ὁ
 σοφώτατος Παῦλος ἐπιστέλλει λέγων· «Διὸ μνημονεύετε
 ὑμεῖς τὰ ἔθνη, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης
 10 ἐν σαρκὶ περιτομῆς χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ
 χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ξένοι τῶν
 διαθηκῶν, τῆς ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ
 κόσμῳ. Νυνὶ δέ, οἱ ποτὲ ὄντες μακράν, ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν
 τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ». Ἀλλ', εἰ καὶ ἦσαν ἐλπίδος δίχα καὶ
 15 Θεὸν οὐκ ἔχοντα κατὰ τὸν κόσμον -προσκεκνηήκασι γὰρ
 τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν-, ἀλλ' οὖν, κεκλημένα διὰ τῆς
 πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπ' αὐτῷ τέθεινται,
 καὶ Θεὸν ἐσχήκασι τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς καὶ τῆς τῶν ἁγίων
 ἐλπίδος γεγονάσι κοινωνοί.

20 «Ἔσται δέ», φησὶν, «ἡ ἀνάπαισις αὐτοῦ τιμῆ». Διχῆ
 νοήσεις τὸ εἰρημένον. Εἰ μὲν γὰρ τις ἔλοιτο τὴν ἀνάπαισιν
 ἐν τούτοις ὑποδηλοῦν τὸν ἐν σαρκὶ θάνατον τοῦ Χριστοῦ,
 ὃν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν ἐκῶν, οὐχ ὡς θάνατον ὑπομένων, ζωὴ
 γὰρ ἦν κατὰ φύσιν, ἀλλ' οἷον ἠρεμῆσαι βραχὺ τὴν σάρκα
 25 ποιῶν τιμῆ τὸ χρῆμα, καὶ ἕτερον οὐδέν. Δεδόξασται γὰρ ὁ
 τῶν ὅλων Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, τὴν
 ὑπὲρ γε τοῦ κόσμου σφαγὴν ὑπομείνας, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπάν-
 των ζωῆς ἐθελοντῆς ἀνατλάς τὸν θάνατον. Καὶ γοῦν ἔφα-
 σκε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, μέλλων ἐπὶ τὸν τίμιον
 30 ἶναί στανυρόν· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ
 Υἱός σου δοξάσῃ σε». Καὶ πάλιν· «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱός

38. Ἐφ. 2, 11-13.

39. Ἰω. 17, 1.

ἄχυρα τὸ μωσχάρι καὶ ὁ ταῦρος καὶ τὸ λιοντάρι; Πότε γενικὰ θὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ κάποτε ὤμοι καὶ σκληροὶ πού στή συνέχεια θὰ φανοῦν ἡμεροὶ καὶ πρᾶοι καὶ θὰ βρεθοῦν νὰ βόσκουν ἀναμιγμένοι μὲ τοὺς ἡμεροὺς καὶ ἄγιους μὲ ἓνα ἀρχι-ποιμένα τῶν ὅλων, τὰ διαλευκαίνει λέγοντας: «Καὶ θὰ βλαστήσει ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί». Καὶ τί θὰ εἶναι αὕτη καὶ γιὰ ποιούς; Γιὰ νὰ βασιλεύσει, λέγει, στὰ ἔθνη καὶ γιὰ νὰ γίνει ἡ ἐλπίδα γι' αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα, γι' αὐτὰ δηλαδή τὰ ἔθνη, πρὸς τοὺς ὁποί-ους ὁ σοφώτατος Παῦλος σ' ἐπιστολή του λέγει: «Γι' αὐτὸ ἔσεῖς τὰ ἔθνη νὰ θυμᾶστε, ἔσεῖς πού λέγεστε ἀκροβυστία ἀπὸ αὐτοὺς πού ὀνομάζονται περιτομὴ σαρκικὴ πού γίνεται μὲ τὸ χέρι, ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἤσαστε χωρὶς τὸν Χριστό, ἀποξενωμένοι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες, καὶ ξένοι πρὸς τὶς διαθήκες, μὴ ἔχοντας τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπαγγελίας καὶ ζώντας χωρὸς Θεοῦ μέσα στὸν κόσμο. Τώρα ὅμως, ἔσεῖς πού ἤσασταν μακριὰ κάποτε, γίνατε κοντινοὶ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ»³⁸. Ἀλλά, μολονότι ἦταν χωρὶς ἐλπίδα καὶ δὲν εἶχαν Θεοῦ μέσα στὸν κόσμο -γιατὶ προσκύνησαν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους- ὥστόσο, ἔχοντας κληθεῖ μέσω τῆς πίστεως νὰ γνωρίσουν τὸν Χριστό, καὶ τὸν ἑαυτοὺς ἔθεσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, καὶ Θεοῦ ἀπέκτησαν τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθι-νό, καὶ ἔγιναν κοινωνοὶ τῆς ἐλπίδας τῶν ἁγίων.

«Θὰ εἶναι», λέγει, ἡ ἀνάπαυσή του τιμὴ». Νὰ ἐννοήσεις τὸ λόγο μὲ δύο σημασίες. Ἐάν κάποιος θελήσει ἡ ἀνάπαυση πού ἀναφέρεται μ' αὐτὰ νὰ ὑποδηλώνει τὸν σαρκικὸ θάνατο τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖο ὑπέμεινε γιὰ χάρη μας,, ὑπομένοντάς τον ὄχι ὡς θάνατο, γιατί ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ, ἀλλὰ κάνοντας κατὰ κάποιον τρόπο νὰ ἡρεμήσει λίγο ἡ σάρκα, τὸ πράγμα ἦταν τιμὴ καὶ τίποτ' ἄλλο· γιατί δοξάσθηκε ὁ Σωτὴρας τῶν ὅλων καὶ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπομένοντάς τὴ σφαγὴ γιὰ χάρη τοῦ κόσμου καὶ ὑποφέροντας τὸ θάνατο μὲ τὴ θέλησή του γιὰ τὴ ζωὴ ὅλων. Καὶ πράγματι ἔλεγε πρὸς τὸν Πατέρα του στὸν οὐρα-νό, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ βαδίσει πρὸς τὸν τίμο σταυρό: «Πατέρα, δόξασε τὸν Υἱό σου, γιὰ νὰ σὲ δοξάσει καὶ ὁ Υἱός σου»³⁹. Καὶ

τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ». Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς τὴν τῶν σταυρωσάντων ἀπόνοιαν καὶ τὸ ἀνόσιόν τε καὶ ἀπαχθὲς ἐγχείρημα, μῶμος ἦν αὐτῷ καὶ ἀδοξία τὸ πάθος. Ὡροντο γὰρ ἴσως καὶ οὐχ ἐκόντα παθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεβίω σκυλεύσας τὸν ἄδην, καὶ ὅτι θανάτου κρείττων ἐστὶν δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀποφήνας, εἰς τιμὴν αὐτῷ καὶ δόξαν ἐκτελευτῶσαν εὐρήσομεν τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν. Ἔσται τοίνυν, φησί, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ ἀνάπανσις αὐτοῦ τιμή.

10 Εἰ δὲ δὴ καὶ ἑτέρως τοῖς θεωρήμασι προσβαλεῖν βούλοιτό τις, ἐκδέξεται τοιῶσδε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν. Οὐ γὰρ εἰς ἐλπίδα μόνην ἔσται τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστός, ἀναδειχθήσεται δὲ κατὰ καιροῦς, ἡγουν ἀναστήσεται οὐ πρὸς τὸ κατάρξαι μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ γὰρ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν αὐτοῖς χαριεῖται τὴν ἐν αὐτοῖς ἀνάπανσιν. Ἐνδιαίτημα μὲν γὰρ αὐτῷ φίλον τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ἐναυλίζεται δὲ τοῖς ἀξίοις καὶ ἀναπαύεται ψυχαῖς ἱεραῖς τῶν σεβομένων αὐτόν, καὶ τοῖς λαβοῦσι τὸ χρεῖμα τιμὴ τέ ἐστι καὶ δόξα. Τί γὰρ ἂν γένοιτο ἰσοστατοῦν εἰς εὐκλείας λόγον τοῦ Θεοῦ
20 ἔχειν ἐνηυλισμένον καὶ ἐνοικοῦντα καρδίαις; Ἔσται τοίνυν καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ ἐν ἡμῖν ἀνάπανσις αὐτοῦ τοῖς ἅπαξ ἐθέλουσι τιμή. «Ἐὰν γὰρ τις ἀκούσῃ», φησί, «τῶν λόγων μου, ἀγαπήσει αὐτόν ὁ Πατήρ μου, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ ἐν αὐτῷ καταλύσομεν».

25 Στίχ. 11. «Καὶ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, προσθήσει Κύριος τοῦ δεῖξαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τοῦ ζηλωσαι τὸ καταλειφθὲν ὑπόλοιπον τοῦ λαοῦ, ὃ ἐὰν καταλειφθῇ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἀπὸ Αἰγύπτου καὶ Βαβυλωνίας καὶ Αἰθιοπίας καὶ ἀπὸ Ἐλαμιτῶν, καὶ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν, καὶ ἐξ Ἀραβίας».

Ἡμέραν μὲν οὖν ὁ προφήτης ἐν τούτοις τὸν καιρὸν

ἄλλου πάλι· «Τώρα δοξάσθηκε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μέσω αὐτοῦ δοξάσθηκε καὶ ὁ Θεός»⁴⁰. Σχετικὰ βέβαια μετὰ τὴν ἀνοησία τῶν σταυρωτῶν του καὶ τὸ ἀνόσιο καὶ βαρὺ ἔγκλημά τους, τὸ πάθος του ἦταν γι' αὐτὸν μομφή καὶ ἀδοξία. Γιατὶ νόμιζαν ἴσως ὅτι ἔπαθε χωρὶς νὰ τὸ θέλει. Ὅταν ὅμως ἀναστήθηκε λεηλατώντας τὸν ἄδη καὶ ἀποδεικνύοντας μετὰ τὴν πράξη του αὐτὴ ὅτι ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τὸ θάνατο, θὰ βροῦμε ὅτι ἡ ἔκβαση τοῦ πράγματος ἀπέβη γι' αὐτὸν τιμὴ καὶ δόξα. Θὰ εἶναι λοιπὸν μὲ αὐτὸ τὸ τρόπο, λέγει, ἡ ἀνάπαυσή του τιμὴ.

Ἄν ὅμως θέλει κάποιος νὰ προσεγγίσει τὸν λόγο μετὰ τις ἐξηγήσεις του καὶ μετὰ ἄλλο τρόπο, θὰ δεχθεῖ ὡς ἐξῆς τὸ νόημα τῶν ὄσων εἰπώθησαν. Ὁ Χριστὸς δηλαδὴ δὲν θὰ εἶναι μόνον ἡ ἐλπίδα τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ θ' ἀναδειχθεῖ κατὰ καιροῦς, ἦτοι θ' ἀναστηθεῖ, ὅχι μόνον γιὰ νὰ γίνῃ κυρίαρχός τους, ἀλλὰ θὰ χαρίσει τὴν ἀνάπαυσή του σ' αὐτοὺς πρὸς τιμὴ καὶ δόξα τους. Γιατὶ εἶναι ἀγαπητὸ κατοικητήριό του ὁ νοῦς τῶν ἀγίων, καὶ διαμένει στοὺς ἀξιους καὶ ἀναπαύεται στὶς ἱερὲς ψυχὰς ἐκείνων πού τὸν σέβονται, καὶ σὲ ὅσες τὸν ἔλαβαν ἔμσα τους τὸ πρᾶγμα εἶναι τιμὴ καὶ δόξα. Γιατὶ τί μπορεῖ νὰ ἰσοδυναμήσῃ ὡς πρὸς δόξα μετὰ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς νὰ διαμένῃ μέσα του καὶ νὰ εἶναι ἔνοικος τῶν καρδιῶν ὁ Θεός; Θὰ εἶναι λοιπὸν καὶ μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἀναπαυσή του μέσα μας τιμὴ, γιὰ μᾶς πού ὠσοδήποτε τὸν θελήσαμε. Γιατὶ λέγει· «Ἄν κάποιος ἀκούσῃ τοὺς λόγους μου, θὰ τὸν ἀγαπήσῃ ὁ Πατέρας μου, καὶ θὰ ἔρθομε μέσα σ' αὐτὸν καὶ θὰ τὸν κάνομε κατάλυμά μας»⁴¹.

Στίχ. 1. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Κύριος θὰ δείξει καὶ θ' ἀπλώσῃ τὸ χέρι του, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἀγάπη του στὸ ὑπόλοιπο τοῦ λαοῦ πού θὰ ἀπομείνῃ ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Βαβυλωνία καὶ τὴν Αἰθιοπία καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλαμίτες καὶ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καὶ τὴν Ἀραβία».

Ἡμέρα βέβαια μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια ὀνομάζει ὁ προφήτης τὸν

41. Ἰω. 14, 23.

ὀνομάζει, καθ' ὃν ἡ Χριστοῦ γέγονε παρουσία καὶ τῆς μετὰ
σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς ἀνεδείχθη τὸ μυστήρι-
ον. Τότε δὴ οὖν, τότε, φησί, καταδείξει Κύριος τὴν ἑαυτοῦ
χεῖρα, τοῦτ' ἔστι δυναστείας ἐπίδειξις ἔσται πολλή· καὶ τοῦ-
5 το οὐ μάτην, ἀλλ' ὑπὲρ «τοῦ ζηλῶσαι τὸ καταλειφθὲν ὑπό-
λοιπον τοῦ λαοῦ, ὃ ἐὰν καταλειφθῆ ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων»,
φησί, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔθνῶν. Δεῖ δέ, οἶμαι, τὴν τῶν εἰ-
ρημένων δύναμιν κατευρύνοντας ἀπεργάσασθαι διαφαίνε-
στέρα. Κατὰ μὲν γὰρ τοὺς ἄνωθεν ἔτι καιροὺς κέκμηκεν
10 οὐ μετρίως τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, καταδηούντων αὐτό,
τοῦτο μὲν Ἀσσυρίων καὶ Ἐλαμιτῶν, τοῦτο δὲ τῶν ἀπὸ Αἰ-
γύπτου καὶ Βαβυλωνίας, καὶ ἀπὸ ἡλίου ἀνατολῶν καὶ ἐξ
Ἀραβίας. Ἐπιλάμπας δὲ μετὰ τοῦτο Χριστὸς ἡ πανσθενε-
στάτη χεῖρ καὶ παντουργὸς δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
15 ἑαυτὴν ἐμφανῆ καθίστη διὰ θαυμάτων, καὶ πληροφορεῖν
ἠπεύγετο τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὅτι τε εἶη κατὰ ἀλήθειαν Θεὸς
καὶ Θεοῦ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν Υἱός, τί γὰρ τῶν ἄγαν τεθau-
μασμένων οὐ τετελεσται παρ' αὐτοῖς; Πάντα γὰρ ἦν θεο-
πρεπῆ καὶ παράδοξα καὶ τῆς ἀνωτάτω δυνάμεως σαφῆ τε
20 καὶ ἐναργεστάτην ἔχοντα τὴν ἐπίδειξιν.

«Κατ' ἐκεῖνο», φησί, τοίνυν «τοῦ καιροῦ προσθήσει Κύ-
ριος τοῦ δεῖξαι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ ζηλῶσαι τὸν Ἰσ-
ραήλ», καὶ οἶον μὴ μόνοις τοῖς ἔθνεσι παραχωρῆσαι Χρι-
στόν, ἐλέσθαι δὲ καὶ αὐτοὺς ἐλπίδα ἔχειν τὴν ἐπ' αὐτῶ, καὶ
25 μὴν καὶ ὑπ' αὐτῶ γενέσθαι ζητεῖν, ἄρχοντά τε ποιεῖσθαι,
καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον, τὸν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας
γενόμενον ἄνθρωπον. Καὶ γοῦν ἔφασκε διὰ φωνῆς τοῦ Δα-
βίδ· «Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών
ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου».
30 Ἦκεν μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς, οὐκ ἀπεστάλθαι λέγων εἰ μὴ εἰς
τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραήλ. Καὶ γοῦν παρ' αὐ-
τοῖς διεκῆρυξε πρώτοις, ἐνετέλλετο δὲ καὶ τοῖς ἁγίοις
ἀποστόλοις· «Εἰς ὁδὸν ἔθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν

καιρὸ κατὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ φανερώθηκε τὸ μυστήριον τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας τοῦ Μονογενοῦς. Τότε λοιπὸν, λέγει, τότε θὰ καταδείξει/ἀπλώσει τὸ χέρι του, δηλαδή θὰ γίνῃ μεγάλη ἐπίδειξις τῆς δυνάμεώς του. Κι αὐτὸ ὄχι ἄσκοπα, ἀλλὰ «γιά νὰ δείξει τὴν ἀγάπην του στὸ ὑπόλοιπον τοῦ λαοῦ ποὺ ἀπομείνει, τὸ ὁποῖο τυχὸν θὰ ἀπομείνῃ ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους, λέγει, καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη. Πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ διευρύνωμε τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν καὶ νὰ τὸ κάνωμε σαφέστερον. Κατὰ τοὺς παλαιότερους δηλαδή καιροὺς δὲν καταπονήθηκε λίγο τὸ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, δεχόμενον λεηλασίας ἀπὸ τὴν μία τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Ἑλαμιτῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς χώρα τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀραβίας. Ὅταν ὅμως μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἔλαμψε ὁ Χριστὸς τὸ πανσθενέστατον καὶ παντουργὸν χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα φανερώθηκε μὲ τὰ θαῦματά του, καὶ ἔσπευδε νὰ πληροφορήσῃ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, ὅτι ἦταν Θεὸς ἀληθινὰ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τί δηλαδή ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ θαυμαστά δὲν ἔγινε σ' αὐτούς; Γιατὶ ὅλα ἦταν θεϊκὰ καὶ παράδοξα καὶ ἀποτελοῦσαν σαφῆ καὶ ὀλοκάθαρη ἀπόδειξις τῆς ἀνώτατης δυνάμεως.

«Ἐκεῖνο» λοιπὸν «τὸν καιρὸν θ' ἀπλώσει ὁ Κύριος τὸ χέρι του, γιά νὰ δείξει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Ἰσραήλ», καὶ νὰ παραχωρήσῃ κατὰ κάποιον τρόπο τὸν Χριστὸν ὄχι στὰ ἔθνη μόνον, ἀλλὰ μέ σκοπὸν νὰ ἔχουν κι αὐτοὶ τὴν ἐλπίδα τοὺς σ' αὐτόν, καὶ βέβαια νὰ ζητοῦν νὰ τεθοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, νὰ τὸν κάνουν ἄρχοντά τους, καθοδηγητὴ καὶ διδάσκαλον, αὐτὸν ποὺ ἀκριβῶς γι' αὐτὴν τὴν αἰτία ἔγινε ἄνθρωπος. Καὶ πράγματι ἔλεγε μὲ τὸ στόμα τοῦ Δαβὶδ· «Ἐγὼ ἐγκαταστάθηκα βασιλιὰς ἀπ' αὐτόν στὴ Σιών, τὸ ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διακηρύττοντας τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου»⁴². Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἦρθε, λέγοντας ὅτι δὲν εἶχε σταλεῖ ἄλλοῦ, ἀλλὰ στὰ πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ποὺ εἶχαν χαθεῖ. Καὶ πράγματι σ' αὐτούς κήρυξε πρῶτα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντολή του στοὺς ἀποστόλους του ἦταν· «Μὴν βαδίσετε τὸ δρόμον ποὺ

42. Ψαλμ. 2, 6.

Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ». Ἐπειδὴ δὲ διατετελέκασιν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀπονοίας οἱ δεῖλαιοι τὸν ἀφιγμένον εἰς τοῦτο ταῖς ἀπειθείαις περιυβρίζοντες, μεταπεφοί-
 5 τηκεν ἐπὶ τὰ ἔθνη λοιπόν, καὶ γεγόνασιν οἱ ἔσχατοι πρῶ-
 τοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Ταύτη τοι καὶ νῦν ὁ προφήτης,
 ἅτε δὴ καὶ ὑπάρχων πνευματοφόρος ἀνὴρ καὶ τῶν ἐσομέ-
 νων τὴν γνῶσιν διὰ τῆς ἄνωθεν δαδουχίας πεπλουτηκῶς,
 10 πρῶτον διαμέμνηται τῶν ἐθνῶν, εἶτα μετ' ἐκείνους τοῦ
 Ἰσραὴλ, ὡς ἐρῶμιμένου κατόπιν τῶν διὰ πίστεως ἡγιασμέ-
 νων, τεθειμένου τε εἰς νῶτον καὶ ἐν τοῖς περιλοιίοις, κατὰ
 τὸ γεγραμμένον.

Στίχ. 12. «Καὶ ἀρεῖ σημεῖον εἰς τὰ ἔθνη, καὶ συνάξει
 τοὺς ἀπολομένους Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς διεσπαρμένους
 15 τοῦ Ἰούδα συνάξει ἐκ τῶν τεσσάρων περὶ γῆς.
 Καὶ ἀφαιρεθήσεται ὁ ζῆλος Ἐφραΐμ, καὶ οἱ ἐχθροὶ
 Ἰούδα ἀπολοῦνται. Ἐφραΐμ οὐ ζηλώσει Ἰούδαν, καὶ
 Ἰούδας οὐ θλίψει Ἐφραΐμ».

Παραδόξως ἡμῖν ὁ προφήτης τὸν ἕν γε τούτοις μάλι-
 20 στα διαπεραίνει λόγον. Δέχεται γὰρ τὸ ἱστορικῶς γεγονὸς
 εἰς εἰκόνα πράγματος νοητοῦ· χρῆναι δέ, οἶμαι, ὡς ἔνι εἰ-
 πεῖν καὶ τοῦτο λαμπρῶς. Διεδέξατο γὰρ τὴν Σολομῶντος
 ἀρχὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς Ῥοβοάμ, κατεσχίσθη δὲ πρὸς δι-
 χόνοϊαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, καὶ αἱ μὲν δέκα
 25 φυλαὶ καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ μετωκίσθησαν ἐν τῇ Σα-
 μαρείᾳ, ἐν δέ γε τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀπομεμένηκεν ἡ Ἰούδα
 φυλὴ καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ. Ἐβασίλευόν τε κατὰ
 καιροὺς τούτων τε κακείνων τινές, ἐν μὲν τοῖς Ἱεροσολύμοις
 οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἐν δέ γε τῇ Σαμαρείᾳ οἱ ἐκ φυλῆς Ἐ-
 30 φραΐμ, καὶ πολὺς ὁ μεταξὺ τοῖς μέρεσιν ἀνεκαίετο ζῆλος,
 πόλεμοί τε συχνοί, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπαναστάσεις, καθά

ὀδηγεῖ σὰ ἔθνη καὶ μὴν μπεῖτε σὲ πόλη τῶν Σαμαρειτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον πηγαίνετε σὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ»⁴³. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ δυστυχεῖς ἦταν κυριευμένοι ἀπὸ πολὺ μεγάλο παραλογισμό καὶ περιύβριζαν μὲ τὴν ἀνυπακοή τους ἐκείνον πού ἦρθε γι' αὐτὸ τὸ λόγο, προσέφυγε στὴ συνέχεια σὰ ἔθνη, καὶ ἔγιναν οἱ ἔσχατοι πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης τώρα, ἐπειδὴ ἦταν καὶ πνευματοφόρος ἄνθρωπος καὶ πλουτισμένος μὲ τὴ γνώση τῶν μελλοντικῶν ἕξαιτίας τοῦ οὐράνιου φωτισμοῦ του, μνημονεύει τὰ ἔθνη πρῶτα, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνους τοὺς Ἰσραηλίτες, ὡς ἀπορριγμένους ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνους πού εἶχαν ἀγιασθεῖ μέσω τῆς πίστεως καὶ τοποθετημένους, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πού ἔχει γραφεῖ, πίσω ἀπὸ αὐτοὺς καὶ σὲ ἐκείνους πού εἶχαν ἀπομείνει.

Στίχ. 12. «Καὶ θὰ ὑψώσει σῆμα σὰ ἔθνη καὶ θὰ συγκεντρώσει τοὺς χαμένους Ἰσραηλίτες, καὶ θὰ συνάξει τοὺς διεσπαρμένους τοῦ Ἰούδα ἀπὸ τὰ τέσσερα ἄκρα τῆς γῆς. Θὰ ἐξαλειφθεῖ ἡ ζηλοφθονία τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ καὶ θὰ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἰούδα. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἐφραΐμ δὲν θὰ τρέφουν ζηλοφθονία γιὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰούδα, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θὰ προξενοῦν θλίψη στοὺς Ἰσραηλίτες».

Μὲ πολὺ βέβαια παράδοξο τρόπο μᾶς ὁλοκληρώνει τὸ λόγο γι' αὐτά. Γιατὶ δέχεται τὸ ἱστορικὸ γεγονὸς ὡς εἰκόνα πράγματος νοητοῦ. Πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ ποῦμε μὲ ὄση σαφήνεια μπορούμε καὶ τοῦτο. Διαδέχθηκε δηλαδὴ τὸν Σολομόντα στὴ βασιλεία ὁ υἱὸς του Ροβοάμ, ἀλλὰ ἀποχωρίσθηκε ἀπὸ αὐτὸν λόγῳ διχόνοιας τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος, καὶ ἔτσι οἱ δέκα φυλὲς καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ μετοίκησαν στὴ Σαμάρεια, καὶ σὰ Ἱεροσόλυμα ἀπόμεινε ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ. Κατὰ καιροὺς εἶχαν βασιλεῖς καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι σὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἐνῶ στὴ Σαμάρεια ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἔβραζε μεγάλη ζηλοφθονία ἀνάμεσα σὰ δύο μέρη, πόλεμοι συχνοί, καὶ ἐπαναστάσεις μεταξύ τους, ὅπως γίνε-

καὶ ἐν βίβλοις τῶν Βασιλειῶν διηγόρευται σαφῶς. Ἐπειδὴ
 δὲ Χαλδαῖοι καὶ οἱ Βαβυλῶνος τῆς Περσικῆς δεδασιλευκό-
 τες, ἅπασαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν Ἰουδαίαν καταδηώσαντες,
 ἀπεκόμισαν αἰχμάλωτον εἰς τὴν ἑαυτῶν τὸν τε Ἰσραὴλ καὶ
 5 τὸν Ἰούδαν, τοῦτ' ἔστι τοὺς τε ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς ἐν
 τοῖς Ἱεροσολύμοις, εἶτα τῆς αἰχμαλωσίας ἀπηλλαγμένοι,
 πάλιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν ἑαυτῶν καὶ κατωκήκασιν οὐκέτι
 διηρημένως, ἀλλ' ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἅπαντες, ἐπαύσαντο
 δὲ τοῦ καὶ ἀνὰ μέρος χρίειν ἐφ' ἑαυτοῖς βασιλέας τε καὶ ἄρ-
 10 χοντας, θλίβειν τε ἀλλήλους καὶ ζηλοῦν ἔτι, καθὰ καὶ πρότε-
 ρον. Ὑφ' ἐνὶ γὰρ γεγόνασι τὸ τηνικάδε, Ζωροβάβελ τῷ τοῦ
 Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, καὶ μέντοι καὶ Ἰησοῦ τῷ
 τοῦ Ἰωσεδέκ, τῷ προὔχοντι καθ' ἱερωσύνην.

Καὶ ὁ μὲν τῆς ἱστορίας ἐν τούτοις λόγος. Γέγονε δὲ τῷ
 15 προφήτῃ σκοπὸς ὡς ἐκ πραγμάτων ἐμφανεστέρων καὶ ἐκ
 τῶν τοῖς πάλαι συμβεθηκότων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδη-
 μίας καταδειῖξαι τὰ κατορθώματα. Ἐγηγερομένου γὰρ τοῦ
 σημείου, τοῦτ' ἔστι τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ ἐμφανοῦς γε-
 γονότος τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσί τε καὶ λαοῖς,
 20 γέγονεν ἄφεις τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ (δῆλον δὲ ὅτι τῇ νοητῇ),
 συνδρομὴ πρὸς ὁμοψυχίαν, σπουδὴ πρὸς ὁμόνοιαν καὶ ὁμο-
 πιστίαν τῶν πάλαι διηρημένων, οἱ πολλοῖς τε καὶ ἀνοσίοις
 τυράννοις κατεξευγμένοι (δεδουλεύκασιν γὰρ τοῖς ἀκαθάρ-
 τοις πνεύμασι), ἀπεσείσαντο μὲν τὸν ἐκείνων ζυγόν, συνδε-
 25 δραμήκασιν δὲ καὶ μάλα προθύμως εἰς τὴν νοητὴν Σιών, ἣ-
 γουν Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὑφ' ἐνὶ γε-
 γόνασι βασιλεῖ, τοῦτ' ἔστι Χριστῷ, οὗ καὶ εἰς τύπον ὁ Ζωρο-
 βάβελ ἦν, ἀνακομίζων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραὴλ συν-
 ὄντος αὐτῷ καὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως καὶ μεγάλου, ἵν' ἐν αὐτῷ
 30 νοῆται Χριστὸς βασιλεύς τε καὶ ἀρχιερεύς, ὄσιος, ἄκακος,
 ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότε-
 ρος τῶν οὐρανῶν γεγονώς, καθὰ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος

ται μὲ σαφήνεια λόγος στὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν. “Ὅταν ὅμως οἱ Χαλδαῖοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βασίλευσαν στὴν Περσικὴ Βαβυλώνα καταληλάτησαν ὅλη, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τὴν Ἰουδαία καὶ ὠδήγησαν αἰχμαλώτους στὴ χώρα τους καὶ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδα, δηλαδὴ τοὺς Ἰσραηλιῖτες τῆς Σαμάρειας καὶ τοὺς Ἰουδαίους τῶν Ἱεροσολύμων, κι ἔπειτα, ἀφοῦ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, ἐπέστρεψαν στὴ δική τους χώρα καὶ δὲν κατοίκησαν πιά χωριστὰ, ἀλλὰ ὅλοι μαζί στὰ Ἱεροσόλυμα, ἔπαυσαν ν’ ἀναγορεύουν χωριστὰ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, νὰ προξενοῦν μεταξὺ τους θλίψεις καὶ νὰ τρέφουν ἀκόμα ζηλοφθονία, ὅπως προηγουμένως. Γιατὶ περιῆλθαν τότε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἑνός, τοῦ Ζωροδάβελ, υἱοῦ τοῦ Σαλαθιήλ, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ βέβαια καὶ τοῦ Ἰησοῦ, υἱοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, προοιστάμενου τῆς ἱερωσύνης.

Καὶ ἡ ἱστορία βέβαια περιλαμβάνει αὐτὰ ἐδῶ. Ὁ σκοπὸς ὅμως τοῦ προφήτη ὑπῆρξε ἀπὸ πράγματα φανερὰ καὶ ἀπὸ ὅσα ἔγιναν παλαιότερα νὰ καταδείξει τὰ κατορθώματα τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Σωτήρα μας. “Ὅταν δηλαδὴ ὑψώθηκε τὸ σῆμα, δηλαδὴ ὁ τίμιος σταυρός, καὶ φανερώθηκε στὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς ὅλης τῆς οἰκουμένης, ἔγινε ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία (ἐννοεῖται τὴν πνευματικὴ), συμφωνία γιὰ ὁμοψυχία, φροντίδα γιὰ ὁμόνοια καὶ κοινὴ πίστη τῶν χωρισμένων παλαιὰ, οἱ ὁποῖοι, ὄντας ὑποδουλωμένοι σὲ πολλοὺς καὶ ἀσεβεῖς τυράννους (γιατὶ εἶχαν ὑποδουλωθεῖ στὰ ἀκάθαρτα πνεύματα), ἀποτίναξαν τὸν ζυγὸ ἐκείνων καὶ ἔτρεξαν ὅλοι μαζί πρόθυμα στὴ νοητὴ Σιών, ἤτοι τὴν Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαι, καὶ τέθηκαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἑνός βασιλιᾶ, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποῖου καὶ τύπος ἦταν ὁ Ζωροδάβελ, μεταφέροντας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἔχοντας συνεργάτη του καὶ τὸν Ἰησοῦ, τὸν ἱερέα καὶ μεγάλο, γιὰ νὰ νοεῖται μὲ αὐτὸν ὁ Χριστὸς βασιλιάς κι ἀρχιερέας, ἅγιος, ἄκακος, ἀμόλυντος, χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ποὺ ἔγινε ψηλότερος ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Παῦλος⁴⁴.

Ὅτι δὲ τὸ Χριστοῦ σημεῖον, τοῦτ' ἔστιν ὁ τίμιος σταυ-
 ρός, γέγονε πρόξενος τοῦ συνενεχθῆναι πρὸς ὁμοπιστίαν
 τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, οἰκειωθῆναί τε οὕτω δι' αὐτοῦ τῷ
 παναγίῳ Πατρὶ, σαφὲς ἂν γένοιτο δι' ὧν γέγραφεν ὁ θε-
 5 σπέσιος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής. Εἰσκεκόμικε γὰρ τὸν
 ἐπάρατον Καϊάφαν τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ λέγοντα: «Ἑμεῖς
 οὐκ οἶδατε οὐδέν, οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα
 εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ
 ἔθνος ἀπόληται». Προσεπήνεγκε δὲ τούτοις αὐτοῖς: «Τοῦ-
 10 το δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' ἀρχιερεὺς ὧν τοῦ ἐνιαυτοῦ
 ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν
 ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα
 καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς
 ἓν». Γέγονε γὰρ ὁ Χριστὸς εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς,
 15 ὁ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας καὶ τὸν νόμον τῶν
 ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, καὶ εἰς ἓνα καινὸν ἄν-
 θρωπον τοὺς δύο κτίσας λαούς, ἅμφω τε δι' ἑαυτοῦ καταλ-
 λάττων τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τὴν μεταξὺ καταλύων
 ἔχθραν, ἵν' οἱ πάντες ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ ἐν ἐνὶ σώματι, σύμ-
 20 ψυχοί τε ἀλλήλοις καὶ σύσσωμοι γεγονότες, ἐν αὐτῷ δὲ δη-
 λονότι τῷ Χριστῷ, καρποφορήσωμεν αὐτῷ τὴν ὑπὲρ νόμον
 δικαιοσύνην καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν καθαρότη-
 τα. Οὐκοῦν ὡς ἀπὸ γε τῶν ἱστορικῶς πεπραγμένων εἰς θε-
 ωρίαν ἐρχόμενος τὴν πνευματικὴν, συνήσεις εὖ μάλα τοῦ
 25 Χριστοῦ τὸ μυστήριον.

Στίχ. 14. «Καὶ πετασθήσονται ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων,
 θάλασσαν ἅμα προνομεύσουσι, καὶ τοὺς ἀφ' ἡλίου ἀνα-
 τολῶν καὶ Ἰδουμαίαν καὶ ἐπὶ Μωὰβ πρῶτον τὰς χεῖρας
 ἐπιβαλοῦσιν, οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμμῶν πρῶτοι ὑπακούσονται».

30 Τίνα δὴ τρόπον οἱ ἐκ τῶν τεσσάρων πτερύγων τῆς γῆς,
 τοῦτ' ἔστι πάντα τὰ ἔθνη, συνενεχθήσεσθαι πρὸς ἐνότητα

“Ὅτι ὅμως τὸ σημεῖο τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή ὁ τίμιος σταυρός, ἔγινε πρόξενος νὰ περιέλθουν σὲ ὁμοπιστία οἱ ἄνθρωποι ὅλης τῆς γῆς καὶ νὰ γίνουν ἔτσι μέσω αὐτοῦ οἰκεῖοι τοῦ πανάγιου Πατέρα, θὰ γίνει σαφές μὲ ὅσα ἔγραψε ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής. Γιατὶ παρουσίασε τὸν ἐπικατάρτατο Καϊάφα νὰ λέγει στοὺς παρακαθήμενους τοῦ συνεδρίου· «Ἐσεῖς δὲν γνωρίζετε τίποτε, οὔτε σκέφτεσθε ὅτι μᾶς συμφέρει νὰ πεθάνει ἓνας ἄνθρωπος γιὰ ὅλο τὸ λαό, καὶ νὰ μὴ χαθεῖ ὅλο τὸ ἔθνος»⁴⁵. Πρόσθεσε ἐπίσης σ’ αὐτὰ καὶ τοῦτα· «Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ εἶπε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ, ὄντας ἀρχιερέας τοῦ χρόνου ἐκείνου, προφήτεψε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐμελλε νὰ πεθάνει γιὰ τὸ ἔθνος, καὶ ὄχι μόνο γιὰ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ συγκεντρώσει ὅλα μαζί τὰ σκορπισμένα τέκνα τοῦ Θεοῦ»⁴⁶. Γιατί, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, «Ἐγινε ὁ Χριστὸς γιὰ μᾶς εἰρήνη»⁴⁷, αὐτὸς πού διέλυσε τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ καὶ κατάργησε τὸ νόμο τῶν ἐντολῶν μὲ τὰ δόγματα καὶ ἔνωσε τοὺς δύο λαοὺς σὲ ἓνα καινὸ ἄνθρωπο, συμφιλιώνοντας καὶ τοὺς δύο διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ καταλύοντας τὴ μεταξὺ τους ἔχθρα, ὥστε ὅλοι μὲ ἓνα πνεῦμα καὶ μὲ ἓνα σῶμα, ἀφοῦ γίνομε μεταξὺ μας ὁμόψυχοι καὶ ὁμόσωμοι, ἐννοεῖται μέσα στὸν Χριστό, νὰ δώσομε σ’ αὐτὸν τοὺς καρποὺς τῆς πέρας ἀπὸ τὸ νόμο δικαιοσύνης καὶ τὴν καθαρότητα τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας. Ἄρα λοιπὸν, μεταφερόμενος ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ πεπραγμένα στὴν πνευματικὴ θεωρία, θὰ κατανοήσεις πάρα πολὺ καλὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 14. Καὶ θὰ πετάξουν μέσα σὲ πλοῖα ἄλλοφύλων, θὰ ληστέψουν τὴ θάλασσα καὶ ὅσους βρίσκονται στὰ μέρη πρὸς τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν Ἰδουμαίων, πρῶτα ὅμως θὰ βάλουν στὸ χέρι τοὺς Μωαβῖτες, καὶ πρῶτοι θὰ ὑποταχθοῦν σ’ αὐτοὺς οἱ Ἀμμωνῖτες».

Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν ὅσοι κατοκοῦν στὶς τέσσερις ἄκρες τῆς γῆς, δηλαδή ὅλα τὰ ἔθνη, θὰ συνενωθοῦν σὲ μιὰ ἐνότητα τοῦ

47. Ἐφ. 2, 11.

τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως καὶ εἰς σύνδεσμον ἀγάπης ἀγιο-
 προεποῦς, διατρανοῖ πάλιν ἐν τούτοις. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ τιμί-
 ου σταυροῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἔφασκεν ὁ Χριστός·
 «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν
 5 μὴ εἰσέλθητε, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς ἀπολωλότα πρό-
 βατα οἴκου Ἰσραὴλ». Ὡς γὰρ αὐτὸς ἔφη πάλιν «Οὐκ ἀπε-
 στάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ». Ἐπειδὴ δὲ
 δυσσεβείας ἀπάσης ἄκρον ἐληλακότες πεπαρω-
 νήκασιν εἰς Χριστὸν καὶ ἀπεκτόνασιν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς
 10 καὶ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσαντο, τότε δὴ, τότε πατή-
 σασ τὸν θάνατον καὶ ἐγηγερμένος ἐκ νεκρῶν, τοῖς ἀγίοις
 ἐνετέλλετο μαθηταῖς· «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
 ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱ-
 οῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν
 15 πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν». Ἐπειδὴ δὲ ἀναβέβηκεν εἰς
 τὸν οὐρανόν, εἶτα καταπεφοίτηκεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξ ὑψοῦ
 δύναμις, οὐκέτι μεμενήκασιν κατὰ μόνην τὴν Ἰουδαίαν εὐ-
 αγγελιζόμενοι τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' οἱ μὲν εἰς Ἡῶ καὶ τὰς τῆδε
 πόλεις ἀπιόντες ἐκήρυττον, οἱ δὲ τὴν Ἑσπέραν καταλαμ-
 20 θάνοντες, ἄλλοι δὲ τοῖς ὁμόροις ἔθνεσι τοὺς τῆς κατηχίσε-
 ως ἐχαρίζοντο λόγους ἣν δὲ πως ἀνάγκη τὴν ὑφ' ἡλίῳ πᾶ-
 σαν περινοστεῖν ἐθέλοντας κεχρηῆσθαι καὶ πλῶ. Καὶ γοῦν ὁ
 θεσπέσιος Παῦλος νυχθήμερον ἐν τῷ θυθῶ πεποιηκέναι δι-
 ισχυρίζεται. Καὶ ὁ τὰς Πράξεις δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων
 25 συγγεγραφῶς ἐπιβῆναι, φησὶν, αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ
 πλοίῳ Ἀλεξανδρινῶ παρασήμῳ Διοσκούροις. Ἔθος γὰρ
 πως ἐν ταῖς Ἀλεξανδρέων μάλιστα ναυσὶ πρὸς γε τῇ πρώ-
 ρῃ δεξιά τε καὶ εὐώνυμα γραφᾶς εἶναι τοιαύτας. Ἐπειδὴ δὲ
 ἦν εἰκόσ, εἰδωλολατρίας κρατούσης κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἐγ-
 30 γεγράφθαι τῇ νηϊ τοὺς Διοσκούρους, ταύτη τοίνυν ἀκό-
 λουθον ἀλλόφυλον εἶναι, τοῦτ' ἔστιν εἰδωλολάτρησ τῆς νε-
 ῶς τὸν δεσπότην.

Χριστοῦ μέσω τῆς πίστεως καὶ σὲ σύνδεσμο ἀγάπης ποὺ ταιριάζει σὲ ἁγίους, τὸ διασαφηνίζει πάλι μὲ αὐτὰ. Πρὶν δηλαδή ἀπὸ τον τίμο σταυρὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγε στοὺς ἁγίους ἀποστόλους· «Μὴ βαδίσετε στὸ δρόμο πρὸς τὰ ἔθνη καὶ μὴν μπεῖτε σὲ πόλη τῶν Σαμαρειτῶν, ἀλλὰ πηγαίνετε μᾶλλον στὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους»⁴⁸. Γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπε πάλι, «Δὲν στάλθηκα γιὰ ἄλλοῦ, παρὰ μόνο στὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους»⁴⁹. Ὅταν ὅμως, φτάνοντας στὸ ἔπακρο κάθε δυσσέβειας, φέρθηκαν μὲ μεγάλο παραλογισμὸ ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ καὶ σκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τῆς ζωῆς καὶ ἀρνήθηκαν τὸν ἅγιο καὶ τὸν δίκαιο, τότε λοιπὸν, τότε, ἀφοῦ πάτησε τὸ θάνατο καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς ἁγίους μαθητές του· «Πηγαίνετε καὶ κηρύξτε σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντας αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντας αὐτοὺς νὰ τηροῦν ὅλα ὅσα ἔδωσα ἐντολὴ σ' ἐσᾶς»⁵⁰. Ὅταν στὴ συνέχεια ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ τότε κατέβηκε σ' αὐτοὺς ἡ δύναμη ἀπὸ ψηλά, δὲν ἔμειναν πιά κηρύττοντας τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ στὴν Ἰουδαία μόνο, ἀλλὰ ἄλλοι ἔφυγαν στὴν Ἀνατολὴ καὶ κήρυτταν σὲ ἐκεῖ πόλεις, καὶ ἄλλοι πῆγαν τὴ Δύση, καὶ ἄλλοι χάριζαν τοὺς λόγους τῆς κατήχησης στὰ γειτονικὰ ἔθνη. Ἦταν ὅμως ἀνάγκη κατὰ κάποιον τρόπο, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ περιέλθουν καὶ ὅλη τὴν ὑφήλιο, νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ πλοῖα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ θεσπέσιος (θεϊκὸς) Παῦλος ἰσχυρίζεται, ὅτι πέρασε ἓνα ἡμερόνυχτο στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας⁵¹. Κι ὁ συγγραφέας τῶν Πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων λέγει ὅτι εἶχε ταξιδίψει μὲ πλοῖο ἀλεξανδρινὸ ζωγραφισμένον μὲ τοὺς Διοσκούρους⁵². Γιατὶ ὑπῆρχε συνῆθεια κατὰ κάποιον τρόπο, καὶ μάλιστα στῶν Ἀλεξανδρινῶν τὰ πλοῖα νὰ ὑπάρχουν τέτοιες ζωγραφιές στὴν πλώρη δεξιὰ κι ἀριστερά. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν εὐλογο, καθὼς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐπικρατοῦσε ἡ εἰδωλολατρία, νὰ ζωγραφίζουσιν τοὺς Διοσκούρους, γι' αὐτὸ λοιπὸν ἦταν ἐπόμενο νὰ εἶναι ἀλλόφυλος ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, δηλαδή εἰδωλολάτρης.

51. Β' Κορ. 11, 25.

52. Πράξ. 28, 11.

Οὐκοῦν ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων πετασθήσονται, φησί, τοῦτ' ἔστι δρομαῖοι καὶ πρόθυμοι καὶ οἴονεϊ πτηνοὶ διαθήσονται καὶ προνομεύσουσι τὴν θάλασσαν. Ἔθος δὲ τῆς θείας Γραφῆς θάλασσαν ἀποκαλεῖν τὰ πρὸς τῆς ἑσπέρας μέρη, διά-
 5 τοι τὸ σφόδρα πολλὴν καὶ εὐρεῖαν εἶναι τὴν ἐκείνης θάλασσαν. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ, παντὸς τοῦ κόσμου δημιουργὸν ἀποφαίνων τὸν τῶν ὅλων Θεόν, «Τὸν βορῶ-
 ῶν», φησί, «καὶ θάλασσαν σὺ ἔκτισας». Ὅτι δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος, καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ πάνσοφος Παῦλος, τὰ
 10 τῆς ἑσπέρας καταλαβόντες μέρη, κατηγγέλκασιν τὸν Ἰησοῦν, ἐνδοιάσειεν ἂν οὐδεὶς. «Προνομεύσουσι» δέ, φησί, «καὶ τοὺς ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν καὶ Ἰδουμαίαν καὶ ἐπὶ Μω-
 ἂβ τὰς χεῖρας ἐπιβαλοῦσιν, οἳ δὲ υἱοὶ Ἀμμὼν πρῶτοι ὑπακούονται». Μετὰ γάρ τοι τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, ἀπα-
 15 σαι λοιπὸν αἱ ὄμοροί τε καὶ γείτονες, εἰ καὶ ἔτι πορρωτέρω, μεστὰὶ μὲν ἦσαν εἰδωλολατρῶν, ἀσύμβατοι δὲ τοῖς φρονή-
 μασι τοῖς τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς εἰδόσι Θεόν. Ἰδουμαῖοί τε καὶ Μωαβῖται, καὶ μέντοι καὶ υἱοὶ Ἀμμὼν, ὄμοροί τε ἦσαν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, καὶ γείτονα μὲν κατενέμοντο χώ-
 20 ραν, διάφοροι δὲ δεινῶς, καὶ τῶν ὅτι μάλιστα πολεμιωτάτων. Προσεκύνουν δὲ τοῖς ἀστροῖς, καὶ δι' αἰδοῦς ἀπάσης ἐποιοῦντο τὸν Ἐωσφόρον, προὔ[σ]χοντα δὲ τῶν ἄλλων ἀπεκάλουν θεόν. Ἀλλ' αὐτοῖς καὶ πρῶτοις εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἀνέλαμψεν ὁ ἀληθῶς Ἐωσφόρος καὶ διηύγασε
 25 τῆς νοητῆς ἡμέρας τὸ φῶς. Ἀποβεβληκότες δὲ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀχλὺν καὶ τὸ κτίσει λατρεύειν ἔτι παρωσάμενοι, προσκεκνήκασιν τῷ Χριστῷ, καὶ τοὺς πάλαι πολεμιωτάτους, φημὶ δὴ τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ἐποιοῦντο μυσταγωγούς καὶ καθηγητὰς ὁδοῦ τῆς ἀποφερούσης εἰς σωτηρίαν.

30 Στίχ. 15-16. «Καὶ ἐξερημώσει Κύριος τὴν θάλασσαν Αἰγύπτου, καὶ ἐπιβαλεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν πνεύματι θιαίῳ, καὶ πατάξει ἑπτὰ φάραγγας, ὥστε δια-

Λέγει λοιπὸν ὅτι μὲ πλοῖα ἄλλοφύλων θὰ πετάξουν, δηλαδή διασπικτοὶ καὶ πρόθυμοι καὶ κατὰ κάποιον τρόπο πετώντας σὰν τὰ πουλιὰ θὰ φτάσουν καὶ θὰ λεηλατήσουν τὴ θάλασσα. Ὑπάρχει συνήθεια στὴ Γραφῆ ν' ἀποκαλεῖ θάλασσα τὰ μέρη πρὸς τὴ Δύση, ἐπειδὴ εἶναι πολλὴ καὶ μεγάλη ἢ θάλασσα σ' αὐτὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, κηρύττοντας δημιουργὸ τοῦ κόσμου ὅλου τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, λέγει· «Τὸν Βορρᾶ καὶ τὴ θάλασσα ἐσὺ τὰ ἔκτισες»⁵³. Ὅτι ὅμως καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος, ἀλλὰ καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος, πού μετέβησαν στὰ δυτικὰ μέρη, κήρυξαν ἐκεῖ τὸν Ἰησοῦ, δὲν θ' ἀμφιδάλει κανένας. «Θὰ λεηλατήσουν», λοιπὸν λέγει, «καὶ αὐτοὺς πού βρίσκονται στὰ μέρη πρὸς τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καὶ τὴν Ἰδουμαία καὶ θὰ ὑποτάξουν καὶ τοὺς Μωαβῖτες, πρῶτοι ὅμως θὰ ὑποταγοῦν οἱ Ἀμμωνῖτες». Γιατὶ μετὰ τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων ὅλες οἱ ὅμορες καὶ γειτονικὲς χῶρες, ἀλλὰ καὶ οἱ πιὸ μακρινές, ἦταν γεμάτες ἀπὸ εἰδωλολάτρες καὶ δὲν συμφωνοῦσαν στὰ φρονήματα μ' ἐκείνους πού ἀναγνώριζαν τὸν ἕνα καὶ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό. Οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Μωαβῖτες καὶ βέβαια καὶ οἱ Ἀμμωνῖτες ἦταν γείτονες μὲ τοὺς Ἰσραηλῖτες, πού καὶ λεηλατοῦσαν τὴ γειτονικὴ τους χώρα, ἦταν ὅμως φοβεροὶ ἐχθροὶ τους καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ πολεμικοὺς. Προσκυνοῦσαν τὰ ἄστρα, σέβονταν πολὺ τὸν Ἐωσφόρο καὶ τὸν ἀποκαλοῦσαν ὑπέρτατο θεὸ τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ σ' αὐτοὺς πρώτους ἀπὸ ὅλους ἔλαμψε στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά τους ὁ ἀληθινὸς Ἐωσφόρος καὶ ἔλαμψε τὸ φῶς τῆς νοητῆς ἡμέρας. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέβαλαν ἐκείνη τὴν ἀρχαία ὁμίχλη καὶ ἀρνήθηκαν τὴ λατρεία τῆς κτίσης, προσκύνησαν τὸν Χριστό, καὶ τοὺς παλαιοὺς μεγάλους ἐχθροὺς τους, ἐννοῶ τοὺς προερχόμενους ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες, τοὺς ἔκαναν μυσταγωγούς καὶ καθοδηγητὲς τῆς ὁδοῦ πού ὁδηγοῦσε στὴ σωτηρία.

Στίχ. 15-16. «Θὰ καταστήσει ὁ Κύριος ἔρημο τὴ θάλασσα τῆς Αἰγύπτου, θὰ ἐπιβάλλει τὴ δύναμή του στὸν ποταμὸ Εὐφράτη μὲ ἄνεμο ἰσχυρό, καὶ θὰ ἀνοίξει ἑπτὰ περάσματα, ὥστε νὰ

πορεύεσθαι αὐτὸν ἐν ὑποδήμασιν. Καὶ ἔσται δίοδος τῷ καταλειφθέντι μου λαῷ ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ ἔσται τῷ Ἰσραήλ ὡσεὶ ἡ ἡμέρα ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου».

Κεκοράτηκε μὲν ἐκ πλεονεξίας τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπὸ
 5 οὐρανὸν ὁ τῆς ἁμαρτίας εὐρέτης καὶ πατήρ. Ἀποβουκολή-
 σας τῆς ἀληθείας τὸν ἄνθρωπον, τῆς τῶν δαιμονίων ἀγέ-
 λης ἀπετέλει προσκυνητὴν καὶ τοῖς ἰδίοις ὑπετίθει ζυγοῖς.
 Αἰγύπτιοι δὲ μάλιστα δεισιδαιμονέστατοι παρὰ τοὺς ἄλ-
 λους καὶ δεινοὶ πρὸς τοῦτο γεγόνασι. Τεμένη γὰρ ἦσαν παν-
 10 ταχοῦ καὶ βωμοὶ κατὰ τὴν χώραν αὐτοῖς, ἔδη τε μυρία καὶ
 ἀγαλμάτων ἔσμός, πολύμορφά τε τὰ ἐν σηκοῖς. Προσκεκυ-
 νήκασιν γὰρ πτηνοῖς καὶ ἰχθύσιν, αἰγὶ καὶ προβάτῳ, καὶ μό-
 σχος ἦν τὸ σέβας αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντας ἐπεσκέ-
 πτετο Θεός, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἐκάλεи πρὸς τὸ φῶς καὶ
 15 πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας. Διεκήρυξαν γὰρ ἐν αὐτῇ τὸ Εὐ-
 αγγέλιον τοῦ Χριστοῦ Μάρκος τε ὁ μακάριος εὐαγγελι-
 στῆς καὶ ἕτεροι δὲ μετ' αὐτὸν κατὰ καιροῦς, τοῦτο μὲν ἐκ
 τῆς Ἑβραίων ὀρμώμενοι χώρας, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν
 πεπιστευκότων μυσταγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι κατὰ καιροῦς
 20 ἀναδεδειγμένοι. Τίνα δὴ τρόπον καὶ τοῦτο κατώρθωται,
 διειπεῖν ἀναγκαῖον, τὸν τῆς ἱστορίας κατευρύνοντας λό-
 γον.

Πρὶν μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων κατὰ πάντων ἰσχυῖσαι κρά-
 τη, χώρας τε ἐκάστης ἴδιον ἐχούσης τὸν ἡγούμενον, ἦτοι
 25 βασιλεύοντα, πολλή τις ἦν τοῖς ἔθνεσιν ἢ διαφορά· τοῦτο
 μὲν ὅτι καὶ τὸ τῆς θρησκείας ἑτεροῖον ἀνακαίεσθαι μεταξὺ
 τὴν ἔχθραν ἐποιεῖτο, τοῦτο δὲ ὅτι καταληϊζέσθαι τοῖς ἐθέ-
 λουσιν ἐξῆν τὸν ἐκ τῆς ἐτέρας, ἐπιτιμῶντος οὐδενός. Ἦν
 οὖν ἀμιξία πρὸς ἄλληλα πλείστη τέως τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὸ
 30 ἀλῶναί τισι τῆς ἐτέρων χώρας εἴσω γεγονόσιν οὐκ ἀζήμι-
 ον. Ἐπειδὴ δὲ ἰσχυσε κατὰ πάντων ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ καὶ
 ὑφ' ἑνα γεγόνασι τὸν ἡγούμενον, νόμοις τοῖς παρ' αὐτῶν
 διαβιοῦν ἐδιδάχθησαν, ἐπιμιξίαι τε λοιπὸν αἱ πρὸς ἄλληλα

διέρχονται οἱ Ἰσραηλιῖτες φορώντας ὑποδείματα. Ἐπίσης θὰ ἀνοίξει πέρασμα στοῦ λαό μου πού ἀπόμεινε στήν Αἴγυπτο καί θὰ εἶναι γιά τοὺς Ἰσραηλιῖτες ὅπως ἡ ἡμέρα πού βγήκε ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου».

Κυριάρχησε μὲ τὴν ἀπληστία του σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὃ ἐφευρέτης καὶ πατέρας τῆς ἁμαρτίας. Ἀφοῦ παραπλάνησε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, τὸν ἔκανε προσκυνητὴ τῆς ἀγέλης τῶν δαιμονίων καὶ τὸν ἔθεσε κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ του. Οἱ Αἰγύπτιοι, πού ἦταν ὑπερβολικὰ δεισιδαίμονες καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἔγιναν καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δεινοί. Γιατὶ παντοῦ στὴ χώρα τους ὑπῆρχαν τεμένη καὶ βωμοί, ἀμέτρητοι ναοὶ καὶ πλῆθος ἀγαλμάτων πολύμορφων στημένων στοὺς ναοὺς. Γιατὶ προσκύνησαν πουλιὰ καὶ ψάρια, τὴν γίδα καὶ τὸ πρόβατο, καὶ τὸ μοσχάρι ἦταν τὸ ἀντικείμενο τοῦ σεβασμοῦ τους. Ἀλλὰ καὶ ἐνῶ βρισκόνταν σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση τοὺς ἐπισκεπτόταν ὁ Θεὸς καὶ τοὺς καλοῦσε πρὸς τὸ φῶς μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους γιά νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια. Πράγματι ἐκεῖ διακήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς Μάρκος καὶ ἄλλοι ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὸν κατὰ καιροὺς, ἄλλοτε προερχόμενοι ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἑβραίων, καὶ ἄλλοτε κι ἀπὸ τοὺς ἴδιους πού εἶχαν πιστέψει καὶ εἶχαν κατὰ καιροὺς ἀναδειχθεῖ μυσταγωγοὶ καὶ δι-δάσκαλοι. Μὲ ποιὸ τρόπο κατορθώθηκε κι αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ποῦμε, διευρύνοντας τὸ λόγο τῆς ἱστορίας.

Προτοῦ δηλαδή ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία γίνεи κυρίαρχος σὲ ὅλους, ἔχοντας κάθε χώρα τὸν ἡγέτη της ἢ βασιλιὰ της, ὑπῆρχε μεγάλη ἐχθρότητα ἀνάμεσα στὰ ἔθνη· αὐτὸ συνέβαινε, ἐπειδὴ καὶ ἡ διαφορὰ τῆς θρησκείας ἀναρρίπιζε περισσότερο τὴν ἐχθρα, ἀλλὰ καὶ γιατί μπορούσαν ὅσοι ἤθελαν νὰ ληστεύουν τὴν ἄλλη χωρὶς νὰ τοὺς τιμωρεῖ κανένας. Ὑπῆρχε λοιπὸν μεγάλη ἔλλειψη ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνῶν μεταξύ τους καὶ τὸ νὰ συλληφθοῦν μερικοὶ μέσα στὴν ἄλλη χώρα δὲν ἦταν ἀκίνδυνο. Ὅταν ὅμως ἴσχυσε σὲ ὅλους ἡ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία κι ἔγιναν ὑπήκοοι ἐνὸς ἄρχοντα, ἔμαθαν νὰ ζοῦν μὲ τοὺς νόμους ἐκείνων καὶ οἱ ἐπιμιξίες στοῦ ἐξῆς μεταξύ τῶν

τῶν ἔθνῶν γεγόνασιν ἀδεεῖς, καὶ πολλὴ κεκρατήκεν ἡμερό-
 τῆς, τότε δὴ, τότε τοῖς εὐαγγελιζομένοις τὸν Ἰησοῦν γέγονε
 δίοδος, ἥτοι ὁδός, τοῦ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δύνασθαι παρελ-
 θεῖν. Εἶλεν δὲ τίνα τρόπον τὴν Αἰγυπτίων ὁ Αὐγουστος
 5 Καῖσαρ, ὁ προφητικὸς ἡμῖν διερμηνεύει λόγος. Ὁ μὲν γὰρ
 τῆς Αἰγύπτου ποταμὸς εὐρύς τε καὶ πολὺς καὶ πλημμυρῶν
 κατὰ καιρούς, δι' ἑπτὰ στομάτων ἔρχεται, ἀλλ' ἡ γείτονι τὸ
 νᾶμα δωρούμενος, γεγονώς γε μὴν ἐν τοῖς μέρεσι τῶν ἐλεί-
 ων ἀνδρῶν, λίμνας ἀποτελεῖ μακρὰς καὶ εὐρείας, καὶ ἅπα-
 10 σαν αὐτῶν ἐπικλύζει τὴν γῆν, ὥστε καὶ ναυσίπορον εἶναι
 τὴν πυροφόρον.

Ὡς οὖν ὁ Αὐγουστος Καῖσαρ τῆς Ἰουδαίας κεκρατη-
 κῶς ἦκεν εἰς τὴν Αἰγυπτίων, ὥντο μὲν οἱ ταύτης οἰκῆτο-
 ρες, ὅτι καὶ εἰ ἔλοιτο κατηρεμεῖν, ἀποσχέσθαι τε πολέμου
 15 καὶ ὄπλων, ἄληπτον ἐκείνῳ τὴν χώραν ἐργάσεται τὸ διεξῶ-
 σθαι λίμναις τε καὶ ποταμοῖς Ἐπειδὴ δὲ τῷ τῶν ὄλων κρα-
 τοῦντι Θεῷ τοῖς Ῥωμαίων σκήπτροις ὑποφέρειν ἐδόκει καὶ
 αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων τὴν Αἰγυπτίων, ἀνέμῳ νότῳ βιαιο-
 τάτῳ τὸ τοῦ ποταμοῦ κατωθήσας ὕδωρ ἐπὶ τὴν θάλασσαν,
 20 θάσιμον ἅπασαν ἐτίθει τὴν χώραν, ὥστε τοὺς διαπεραιουῶ-
 σθαι θέλοντας λίμνας τε καὶ αὐτὰς δὲ τὰς φάραγγας, ἥτοι
 τὰ ἑπτὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ, μηδ', ὅσον εἶπεῖν, ἀπολύσαι
 τοῦ ποδὸς τὸ ὑπόδημα. Καταλειπίνοντος τοίνυν τοῦ Θεοῦ
 τὴν πάροδον τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ, νενίκηνται τὰ Αἰγυπτί-
 25 ων. Τοῦτο πάλιν ἡμᾶς ὁ προφήτης διδάσκει λέγων· «Τάδε
 λέγει Κύριος Σαβαώθ, Καὶ πίνονται οἱ Αἰγύπτιοι ὕδωρ τὸ
 παρὰ θάλασσαν, ὁ δὲ ποταμὸς ἐκλείψει καὶ ξηρανθήσεται
 καὶ ἐκλείψουσιν οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ,
 καὶ ξηρανθήσεται πᾶσα συναγωγὴ ὕδατος, καὶ ἐν παντί
 30 ἔλει καλάμου καὶ παπύρου, καὶ τὸ ἄχι τὸ χλωρὸν πᾶν τὸ
 κύκλῳ τοῦ ποταμοῦ, καὶ πᾶν τὸ σπειρόμενον διὰ τοῦ ποτα-
 μοῦ ξηρανθήσεται ἐν ἀνεμοφθορίᾳ».

ἔθνῶν γίνονταν χωρὶς φόβο καὶ ἐπικράτησε πολλὴ ἡμερότητα, τότε λοιπὸν, τότε ἄνοιξε δίοδος, ἥτοι δρόμος γιὰ ἐκείνους ποὺ κῆρυτταν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ μεταβεῖ καὶ στὴν Αἴγυπτο. Μὲ ποιὸ τρόπο κατέλαβε τὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων ὁ Καίσαρας Αὐγουστος μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ προφητικὸς λόγος. Ὁ ποταμὸς δηλαδὴ τῆς Αἰγύπτου, ὄντας πλατὺς καὶ μὲ πολὺ νερὸ καὶ πλημμυρίζοντας κατὰ καιροὺς, κυλᾷ μὲ ἑπτὰ στόματα, χαρίζοντας τὰ νάματά του στὴ γειτονικὴ θάλασσα, φτάνοντας ὅμως στὰ μέρη τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν κοντὰ στὰ ἔλη, σχηματίζει λίμνες μακριᾶς καὶ πλατιᾶς καὶ κατακλύζει ὅλη τὴ γῆ τους, ὥστε ἢ σιτοπαραγωγὸς γῆ νὰ εἶναι καὶ πλευστὴ ἀπὸ πλοῖα.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Καίσαρας Αὐγουστος ἔγινε κυρίαρχος τῆς Ἰουδαίας καὶ ἔφτασε στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων, νόμισαν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ὅτι, καὶ ἂν ἤθελαν νὰ μείνουν ἡσυχοὶ καὶ νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὰ ὅπλα, δὲν θὰ μπορούσε νὰ κατακτήσει τὴ χώρα τους χάρη σὶς λίμνες καὶ τὰ ποτάμια ποὺ τὴν εἶχαν ζωσμένη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς, ὁ Κύριος τῶν ὅλων, θεώρησε καλὸ νὰ ὑπαχθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες καὶ ἡ χώρα τῶν Αἰγυπτίων, μὲ σφοδρότατο νότιο ἄνεμο σπρώχνοντας τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴ θάλασσα, ἔκανε προσβάσιμη ὅλη τὴ χώρα, ὥστε αὐτοὶ ποὺ ἤθελαν νὰ διαπεραιωθοῦν ἀπὸ τὶς λίμνες καὶ τὶς διόδους ἢ τὰ ἑπτὰ στόματα τοῦ ποταμοῦ, οὔτε κὰν θὰ προλάβαιναν νὰ βγάλουν, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τὰ ὑποδήματά τους. Κάνοντας λοιπὸν ὁ Θεὸς εὐκόλο τὸ πέρασμα τῆς στρατιᾶς τῶν Ρωμαίων, νικῆθηκαν τὰ στρατεύματα τῶν Αἰγυπτίων. Αὐτὸ μᾶς τὸ διδάσκει πάλι ὁ προφήτης λέγοντας «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ θὰ πιοῦν οἱ Αἰγύπτιοι νερὸ κοντὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐνῶ ὁ ποταμὸς θὰ χαθεῖ καὶ θὰ ξηραθεῖ. Τὰ ποτάμια καὶ οἱ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ θὰ ἐξαφανισθοῦν, θὰ ξηραθεῖ κάθε μέρος ποὺ συγκεντρώνει νερὸ, καὶ σὲ κάθε ἔλος μὲ καλάμια καὶ πάπυρο καὶ ἡ πράσινη χλόη γύρω ἀπὸ τὸν ποταμὸ, καὶ κάθετι ποὺ σπείρεται στὸ ποτάμι θὰ ξηραθεῖ ἀπὸ τὸ καταστρεπτικὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου»⁵⁴.

«Ἐξερημώσει», τοίνυν, φησί, «Κύριος τὴν θάλασσαν Αἰγύπτου». Ἔθος δὲ τῆς θείας Γραφῆς καὶ αὐτὰς τὰς λίμνας θαλάσσης ἀποκαλεῖν. «Καὶ ἐπάξει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν πνεύματι βιαίῳ». Χειρὸς γὰρ ἔργον, ἥτοι δυνάμει-
 5 ως τῆς θείας, γενέσθαι φημὲν τοῦ βιαιοτάτου πνεύματος τὴν κατὰ τῶν ὑδάτων ἐπαγωγὴν. Ἐπάταξε γὰρ τὰς ἐπτὰ φάραγγας, τοῦτ' ἔστι τὰ στόματα, καὶ ἀποτετέλεκεν οὕτω ξηράς, ὡς διαπορεύεσθαι αὐτὰς ἐν ὑποδήμασι. Τότε δὴ, τότε, φησὶν, «ἔσται δίοδος ἐν Αἰγύπτῳ τῷ καταλειφθέντι μου
 10 λαῷ». Καὶ ποῖος οὗτος ἦν; Οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύσαντες, περὶ ὧν καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν νιῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται». Ἀπαρχὴ δὲ ὥσπερ τοῦ καταλείμματος οἱ μακάριοι μαθηταὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ὧν εἷς γέγονε καὶ ὁ θεσπέσιος
 15 Μάρκος Ἄλλὰ «καὶ ἔσται», φησὶν, «ὡς ἡ ἡμέρα, ὅτε ἐξῆλθον ἐκ γῆς Αἰγύπτου»· τοῦτ' ἔστιν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, τὸν θεϊὸν τε καὶ οὐράνιον λόγον τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ διακηρύξαντες, ἠσθήσονται λίαν, καθάπερ ἀμέλει καὶ κατ' ἐκείνην ἠσθησαν τὴν ἡμέραν, ὅτε ἐξῆλθον ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

20 Πάλιν μὲν γὰρ αὐτοὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας ἀπεκομίζοντο. Κηρυγμάτων δὲ τῶν θείων ἱεροουργοὶ γεγονότες καὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ταμίαι γνήσιοι, οὐ σαρκικῆς δουλείας ἀπήλλαττον Αἰγυπτίους, ἀλλὰ τῆς τοῦ διαβόλου
 25 χειρὸς ἐξελόντες ἐλευθέρους ἀπετέλουν. Καὶ μεσιτεύοντος μὲν τοῦ πανσόφου Μωσέως ὁ ποταμὸς εἰς αἶμα μετεσκευάζετο, νυνὶ δὲ γέγονεν αὐτοῖς ἐν Χριστῷ τὸ ὕδωρ σωτήριο. Σεσώσμεθα γὰρ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Κατεπνίγοντο τότε τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης προσβεβληκότες οἱ διώκοντες τὸν Ἰσραὴλ, ἐδιδάχθησαν δὲ διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τὸν τοῦ
 30 παρόντος διανήχεσθαι βίου κλύδωνα, καὶ κυμάτων ἀμείνους ὄρασθαι κοσμικῶν. Ἐπέπιπτεν αὐτοῖς ἡ χάλαζα τότε δεινὴ καὶ ῥαγδαιοτάτη. Ἐπειδὴ δὲ μεμυσταγώγηται τῆς

«Θὰ κάνει» λοιπόν, λέγει, «ἔρημο ὁ Κύριος τὴ θάλασσα τῆς Αἰγύπτου». Εἶναι συνήθεια τῆς θείας Γραφῆς νὰ καλεῖ θάλασσες καὶ αὐτὲς ἀκόμα τὶς λίμνες. «Καὶ θὰ ἐπιθέσει τὸ χέρι του πάνω στὸν ποταμὸ σὰν σφοδρὸ ἄνεμο». Γιατὶ ἔργο τοῦ χειριοῦ, δηλαδὴ τῆς θείας δύναμης, λέμε πὼς ἦταν ἡ ἐπαγωγὴ ἐπάνω στὰ νερὰ τοῦ πολὺ σφοδροῦ ἀνέμου. Καθόσον χτύπησε τὰ ἑπτὰ φαράγγια, δηλαδὴ τὰ στόματα, καὶ τὰ μετέβαλε ἔτσι σὲ ξηρές, ὥστε νὰ τὶς διασχίζουν φορώντας ὑποδήματα. Τότε λοιπόν, λέγει, τότε «θ' ἀνοίξει δίοδος στὴν Αἴγυπτο γιὰ τὸ λαό μου πὺ ἀπέμεινε». Καὶ ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ λαός; Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες πίστεψαν, γιὰ τοὺς ὁποίους εἶπε καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας: «Ἄν γίνει ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας, ἓνα ὑπόλοιπο μόνον ἀπὸ αὐτοὺς θὰ σωθοῦν»⁵⁵. Τὸ καλύτερο ἀπὸ αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπο ἦταν οἱ μακάριοι μαθητὲς καὶ ὅσοι ἦταν μαζί τους, ἓνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ θεσπέσιος Μάρκος. Ἀλλὰ «καὶ θὰ εἶναι», λέγει, «ὅπως ἡ ἡμέρα, ὅταν βγῆκαν ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου»· δηλαδὴ οἱ ἔξ αἵματος Ἰσραηλιῖτες, ἀφοῦ κηρύξουν τὸν θεῖο καὶ οὐράνιο λόγο, θὰ εὐχαριστηθοῦν πάρα πολὺ, ὅπως ἀκριβῶς εὐχαριστήθηκαν καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη πὺ βγῆκαν ἀπὸ τὴν γῆ τῆς Αἰγύπτου.

Πάλι δηλαδὴ κι αὐτοὶ ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὴ δουλεία τους στὴν Αἴγυπτο. Ἀφοῦ ἔγιναν ἱερουργοὶ τῶν θείων κηρυγμάτων καὶ γνήσιοι οἰκονόμοι τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων, δὲν ἐλευθέρωναν τοὺς Αἰγυπτίους ἀπὸ τὴ σαρκικὴ δουλεία, ἀλλὰ, ἀρπάζοντάς τους ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαδόλου, τοὺς καθιστοῦσαν ἐλεύθερους. Καὶ μὲ τὴ μεσολάβηση βέβαια τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ ὁ ποταμὸς μεταβαλόταν σὲ αἷμα, ἐνῶ τώρα μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ ἔγινε γι' αὐτοὺς τὸ νερὸ σωτήριο. Γιατὶ σωθήκαμε μέσω τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Τότε πνίγηκαν μπαίνοντας στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα οἱ διῶκτες τοῦ Ἰσραὴλ, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους διδάχθηκαν νὰ διασχίζουν τὴν τρικυμία τοῦ παρόντος βίου καὶ νὰ ἀναδεικνύονται νικητὲς τῶν κοσμικῶν κυμάτων. Ἐπεφτε τότε ἐπάνω τους φοδερὸ καὶ πολὺ σφοδρὸ χαλάζι. Ὅταν ὁμως

μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν λόγον, ὑετὸς αὐτοῖς ὁ θεῖος εἰς
 νοῦν καταδέθηκεν, ἐγκάρπους ἀποτελῶν. Βαθὺς καὶ τριήμε-
 ρος ἐπενήνεκται σκότος, ἀλλὰ γεγόνασιν ἐν φωτί. Τεθρηνή-
 κασι τὰ πρωτότοκα, ἀλλὰ σέσωκεν αὐτοὺς ἐκ θανάτου καὶ
 5 φθορᾶς ὁ Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, τοῦτ' ἔστι Χριστός. Ἐπ'
 οὖν τούτοις ἅπασι χαίρειν ἦν ἀκόλουθον τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὡς
 ὅτε ἐξῆλθον αὐτοὶ ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

ΚΕΦ. 12, στίχ. 1-2. «Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Εὐλο-
 γήσω σε, Κύριε, διότι ὠργίσθης μοι καὶ ἀπέστρεψας τὸν
 10 θυμὸν σου ἀπ' ἐμοῦ καὶ ἠλέησάς με. Ἴδου ὁ Θεός μου,
 Σωτὴρ μου Κύριος, πεποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ, καὶ σω-
 θήσομαι ἐν αὐτῷ, καὶ οὐ φοβηθήσομαι, διότι ἡ δόξα μου
 καὶ ἡ αἴνεσίς μου Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν».

Ἀνασεσῶσθαι λέγων τοὺς ἐξ ἔθνῶν διὰ πίστεως τῆς εἰς
 15 Χριστόν, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν τοὺς ὅτι μάλι-
 στα τῶν ἄλλων δεισιδαιμονεστάτους, εἰκότως αὐτοὺς δοξο-
 λογοῦντας εἰσφέρει. Τοῦ γὰρ ἀπηλλάχθαι μὲν ὀλοτρόπως
 τῆς πρώτης τε καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμαθίας, μετα-
 φοιτῆσαι δὲ λοιπὸν εἰς γε τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν τὰ αὐτῷ δο-
 20 κοῦντα καὶ μόνῳ τῷ διασώσαντι Θεῷ, γένοιτ' ἂν ἀνάδειξις
 ἐναργῆς τὸ ἐπείγεσθαι δοξολογεῖν καὶ καθάπερ τινὰ θυσί-
 αν πνευματικὴν προσκομίζειν αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας. Οὐ-
 κοῦν κατ' ἐκεῖνο, φησί, τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἂν γένοιτο δίο-
 δος ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦτ' ἔστι τοῖς τὸν εὐαγγελικὸν καὶ σωτή-
 25 ριον πρεσβεύουσι λόγον, Σύ, φησίν, ὁ ἐν σκότῳ πάλαι βα-
 θεῖ καὶ πικρὸς εἰδωλολάτρης, ὁ ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπά-
 ταις ἐγκεχωσμένος, ὅταν τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασιν ἀνα-
 βλέψῃς πρὸς τὸ φῶς, ὅταν ἴδῃς τοῦ κεκληκόςτος τὴν δόξαν,
 καὶ εἰς αἴσθησιν ἐνεχθῆς, ἐξ οἴων εἰς οἶα μετακεχώρηκας
 30 πράγματα· καὶ ὅτι πικρῷ τυράννῳ κατεζευγμένος, ἔξω μὲν
 τῆς ἐκείνου γέγονας πλεονεξίας, ὑπέδραμες δὲ τὴν ἐπικου-
 ρίαν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ καὶ διασώζοντος τοὺς ἀπο-

διδάχθησαν τὸ λόγο τῆς ἔνσαρκης οἰκονομίας, ἔπεσε στὸ νοῦ τους ἡ θεϊκὴ βροχὴ καὶ τοὺς ἀνέδειξε γεμάτους καρπούς. Ἔπεσε βαθὺ τριήμερο σκοτάδι, ἀλλὰ βρέθηκαν στὸ φῶς. Θρήνησαν τὰ πρωτότοκα, ἀλλὰ τοὺς ἔσωσε ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὴ φθορὰ ὁ Πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς, δηλαδή ὁ Χριστός. Γιὰ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν εὐλογο ἦταν νὰ χαίρονται οἱ Ἰσραηλιῖτες, ὅπως ὅταν ἐγγή-
καν αὐτοὶ ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Αἰγύπτου.

ΚΕΦ. 11, στίχ. 1-2. «Καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ πεῖς· Θὰ σὲ δο-
ξολογήσω, Κύριε, γιατί ὀργίσθηκες βέβαια ἐναντίον μου,
ἀλλ' ἀπομάκρυνες τὸ θυμό σου ἀπὸ μένα καὶ μὲ ἐλέησες. Νά,
ὁ Θεός μου, ὁ Σωτήρας μου Κύριος, θὰ δείξω ἐμπιστοσύνη σ'
αὐτὸν καὶ θὰ μὲ σώσει· δὲν θὰ φοβηθῶ, γιατί ἡ δόξα μου καὶ
ὁ ὕμνος μου εἶναι ὁ Κύριος, καὶ ἔγινε Σωτήρας μου».

Λέγοντας ὅτι θὰ σωθοῦν οἱ προερχόμενοι ἀπὸ τὰ ἔθνη μέσω
τῆς πίστεώς τους στὸν Χριστὸ καὶ ὅτι θὰ φτάσουν στὴν ἐπίγνωση
τῆς ἀλήθειας ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν οἱ πιὸ δεισιδαιμονέστεροι ἀπὸ
τοὺς ἄλλους, εὐλογο τοὺς παρουσιάζει νὰ δοξολογοῦν. Γιὰ τὸ
ὅτι ἀπαλλάχθησαν ὀλοσχερῶς ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ ἀρχικὴ ἀμά-
θεια ποὺ εἶχαν καὶ μεταπήδησαν στὸ νὰ θέλουν νὰ φρονοῦν ὅσα
εἶναι ἀρεστὰ σ' αὐτὸν τὸν μόνο Θεὸ ποὺ τοὺς ἔσωσε, θὰ μπορού-
σε νὰ γίνε ὀλοκάθαρη ἀπόδειξη ἡ προθυμία γιὰ δοξολογία καὶ
ἡ προσκόμιση πρὸς αὐτὸν τῶν εὐχαριστιῶν σὰ μιὰ θυσία πνευ-
ματικῆ. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸν καιρὸ, λέγει, κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ γινό-
ταν ἡ δίοδος στὴν Αἴγυπτο, δηλαδή ἐκείνων ποὺ ἀσπάζονται
τὸν εὐαγγελικὸ λόγο, Ἐσύ, λέγει, ποὺ ζοῦσες παλαιὰ στὸ σκοτά-
δι καὶ ἦσουν μοχθηρὸς εἰδωλολάτρης, ἐσύ ποὺ ἦσουν καταπρα-
χωμένος ἀπὸ τὶς ἀπάτες τῶν δαιμονίων, ὅταν στρέψεις τὰ μάτια
τῆς διάνοιάς σου πρὸς τὸ φῶς, ὅταν δεῖς τὴ δόξα ἐκείνου ποὺ σὲ
κάλεσε καὶ συναισθανθεῖς ἀπὸ ποιὰ σὲ ποιὰ πράγματα ἔχεις με-
ταβεῖ, καὶ ὅτι, ἐνῶ ἦσουν δεμένος στὸ ζυγὸ σκληροῦ τυράννου,
ἀπαλλάχθηκες ἀπὸ τὴν ἀπληστία ἐκείνου καὶ προσχώρησες κά-
τω ἀπὸ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ποὺ κατορθώνει τὰ πάντα καὶ σώ-

λωλότας, τότε δὴ, τότε σεαυτῶ δὴ λίαν καὶ μάλα εἰκότως ἐπιγαννύμενος ἀναφωνήσεις λέγων· «Εὐλογήσω σε, Κύριε, διότι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρεψας τὸν θυμόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἠλέησάς με». Ἀνακομίζουσι δὲ τὰ χαριστήρια 5 καὶ ἀνάπτουσι τὰς δοξολογίας, οὐχ ὅτι γεγόνασιν ὑπὸ θεϊαν ὀργήν, ἀλλ' ὅτι γεγονότες ἠλέηνται. Ὁργισθαι δέ φαμεν τοῖς τὰ τοιάδε λέγουσι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, δῆλον ὅτι τοῖς εἰδωλολάτραις. Διὰ ποίαν αἰτίαν; Παῦλος ἡμῖν ὁ θεσπέσιος σαφηνιεῖ γεγραφώς· «Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράν- 10 θησαν, καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνοσ φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ ἐρπετῶν καὶ τετραπόδων. Ταύτη τοι», φησί, «παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν καὶ εἰς πάθη ἀτιμίας, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα». Οἱ γὰρ δὴ τὴν θεϊαν παρασημάναν- 15 τες δόξαν καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως τὸ ἐξαίρετον κάλλος τοῖς οὕτως οἰκτροῖς ἀναθέντες κτίσμασι, πῶς οὐ σφόδρα εἰκότως τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινήμασιν ὑπενεχθεῖεν ἄν;

Ἐπειδὴ δέ, φησὶν, ἀπέστρεψας τὸν θυμόν σου, ἠλέησάς με (κέκλημαι γὰρ εἰς ἐπίγνωσιν διὰ πίστεως, οὐ κατὰ τὰ ἔξ- 20 γα ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, καθὰ γέγραπται, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος), ταύτη τοι, φησὶν, εἰς αἴσθησιν τῆς μεγαλοδωρεᾶς ἐνηνεγμένος, ἀκατάληκτον προσοίσω σοι τὴν δοξολογίαν, καὶ δὴ καὶ ἐρῶ· «Ἴδου ὁ Θεός μου, Σωτήρ μου Κύριος, πεποιθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῶ καὶ σωθήσομαι ἐν αὐ- 25 τῶ». Πάλαι μὲν γὰρ ξύλοις τε καὶ λίθοις προσπίπτοντες καὶ τοῖς ἀναισθητοῖς ἀγάλμασι προσκομίζοντες θυσίας, σώζεσθαι δι' αὐτῶν παρεκάλουν, ἐπειδὴ δὲ Θεὸν ἐγνώκασιν τὸν ἀληθινόν, τοὺς ψευδωνύμους παρωσάμενοι, αὐτόν τε καὶ μόνον καταδεικνύουσι λέγοντες· «Ἴδου ὁ Θεός μου Σωτήρ 30 μου Κύριος». Οὐκ ἐπὶ ξύλοις ἔτι καὶ λίθοις ἔσομαι πεποιθῶς, φησὶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτῶ καὶ μόνῳ, καὶ δι' αὐτοῦ σωθήσο-

ζει ἐκείνους πού ἔχουν χαθεῖ, τότε λοιπόν, τότε, γεμᾶτος ἀπό χαρὰ γιά τόν ἑαυτό σου, καί πολὺ εὐλογία, θ' ἀναφωνήσεις καί θά πεῖς· «Κύριε, σέ εὐχαριστῶ, γιατί ὀργίσθηκες βέβαια ἐναντίον μου, ἀλλά ἀπομάκρυνες τὸ θυμό σου ἀπό μένα καί με ἐλέησες». Καί ἀποδίδουν τὰ εὐχαριστήρια καί ἀναπέμπτουν τίς δοξολογίες, ὄχι γιατί δέχτηκαν τὴ θεία ὀργή ἀλλὰ γιατί ἐνῶ τὴ δέχτηκαν ἐλεῆθηκαν. Καί λέμε ὅτι ὀργίσθηκε με ἐκείνους πού λένε τέτοια στό Θεό τῶν ὄλων, δηλαδή τοὺς εἰδωλολάτρες. Γιά ποιό λόγο; Θά μᾶς τὸ διασαφηνίσει ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφοντας· «Ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι σοφοί, ἀποδείχθηκαν ὅτι εἶναι μωροί, καί ἀντάλλαξαν τὴ δόξα τοῦ ἀφθαρτοῦ Θεοῦ με τὸ ὁμοίωμα καί τὴν εἰκόνα τοῦ φθαρτοῦ ἀνθρώπου καί τῶν πουλιῶν καί τῶν ἔρπετῶν καί τῶν τετραπόδων. Γι' αὐτό», λέγει, «τοὺς παρέδωσε ὁ Θεός σέ νοῦ ἄπειρο καί σέ πάθη ἀτιμίας γιά νὰ κάνουν αὐτὰ πού δέν πρέπει»⁵⁶. Αὐτοὶ λοιπόν πού παραποίησαν τὴ θεία δόξα καί ἀπέδωσαν τὸ ἕξαιρέτο κάλλος τῆς ἀνώτατης φύσεως στά τόσο οἰκτρὰ κτίσματα, πῶς ἦταν δυνατὸ κατὰ μεγάλο φυσικὸ λόγο νὰ μὴν συμπεριληφθοῦν στά ξεσπάσματα τῆς θείας ὀργῆς;

Ἐπειδὴ ὅμως ἀπομάκρυνες, λέγει, τὸ θυμό σου ἀπό μένα καί με ἐλέησες (γιατί ἔχω κληθεῖ στήν ἐπίγνωσή σου μέσω τῆς πίστεως, ὄχι σύμφωνα με τὰ ἔργα πού ἐμεῖς πράξαμε, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἀλλὰ σύμφωνα με τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ⁵⁷), γι' αὐτό, λέγει, συναισθανόμενος τὴ μεγαλοδωρεὰ σου, θά σοῦ προσφέρω ἀτελείωτη δοξολογία καί μάλιστα καί θά πῶ· «Νὰ ὁ Θεός μου, ὁ Σωτήρας μου Κύριος· θά στηρίξω σέ σένα τὴν ἐμπιστοσύνη μου καί θά σωθῶ». Γιατί παλαιὰ, προσπίπτοντας στά ξύλα καί στά λιθάρια καί προσφέροντας θυσίες στά ἀναίσθητα ἀγάλματα, παρακαλοῦσαν νὰ σωθοῦν με αὐτά, ὅταν ὅμως γνώρισαν τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καί ἀπέρριψαν αὐτοὺς τοὺς ψευδώνυμους θεοὺς, αὐτὸν καί μόνο δείχνουν λέγοντας· «Νὰ ὁ Θεός μου, ὁ Σωτήρας μου Κύριος». Δέν θά στηρίξω πιά, λέγει, τὴν πεποίθησή μου σέ ξύλα καί λιθάρια, ἀλλὰ σ' αὐτὸν καί μόνο καί ἀπὸ αὐτὸν θά σωθῶ. Κι

57. Τίτ. 3, 5.

μαι. Κὰν ὁ πάλαι πλεονεκτήσας καὶ συναρπάσας εἰς πλά-
 νην, προσέρχεται πάλιν πειράζων καὶ μαχόμενος, Νικήσω,
 φησὶν, «ὅτι ἡ δόξα μου καὶ ἡ αἰνεσίς μου Κύριος». Ὁρᾷς
 ὅπως ἐγνώκασιν ὅτι σωτήριοιον χρῆμα τὸ δοξολογεῖν; «Θυ-
 5 σον, « γὰρ φησι, «τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ
 Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου», καί, «Ἐπικαλέσεις με ἐν ἡμέρᾳ
 θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με».

Στίχ. 3. «Καὶ ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν
 πηγῶν τοῦ Σωτηρίου».

10 Φιλότιμος ὁ κεκληκώς, ἔτοιμος εἰς ἀντίδοσιν ὁ διασώ-
 σασ Θεός, εὐεργετεῖ τοὺς ἐπεγνωκότας, θείοις τε καὶ πνευ-
 ματικοῖς κατευφραίνει πλουσίως τοὺς δοξολογοῦντας αὐ-
 τόν. Ἄθρει γὰρ ὅπως οἱ μὲν ὠμολόγουν λέγοντες, «Ἴδου ὁ
 Θεός μου, Σωτὴρ μου Κύριος, πεπορθῶς ἔσομαι ἐπ' αὐτῷ»,
 15 ὁ δὲ παραχρῆμα, καὶ πηγὰς αὐτοῖς καὶ ὕδωρ ἐπαγγέλλεται
 σωτήριοιον. Ἐδει γὰρ, ἔδει τοὺς ἐκ σκότους δραμόντας πρὸς
 τὸ φῶς, τοὺς ἐξ ἀμαθίας Ἑλληνικῆς εἰς ἐπίγνωσιν κεκλη-
 μένους τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ μὴ ἀμοιρῆσαι παι-
 δαγωγίας καὶ λόγου τοῦ κατευφραίνοντος καὶ συνέχειν
 20 αὐτοὺς ἰσχύοντος πρὸς εὐσέβειαν. «Οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ
 ζήσεται», φησὶν, «ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπο-
 ρευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ».

«Ὑδωρ» μὲν οὖν ἀποκαλεῖ τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ λό-
 γον, πηγὰς δὲ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελι-
 25 στάς, προσθεῖν δι' ἃν ὅτι καὶ αὐτοὺς τοὺς προφήτας, «Σω-
 τήριον» δὲ τὸν Χριστόν. Ὑμεῖς τοιγαροῦν, φησὶν, οἱ ταῖς εἰς
 πίστιν ὁμολογίαις ἐμὲ τὸν φύσει καὶ τὸν ὄλων Θεὸν εὐφραί-
 νοντες, ἀντικομιεῖσθε θεῖαν τε καὶ πνευματικὴν εὐφροσύ-
 νην, ἀρνούμενοι τὸν λόγον τὸν εἰς τοῦτο ὑμᾶς συνέχειν ἰσχύ-
 30 οντα «ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου», τοῦτ' ἔστι, Χριστοῦ.
 Αὐτὸς γὰρ ἀνέδειξε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, περὶ ὧν καὶ ὁ

ὃν ἀκόμα ἐκεῖνος πού παλαιὰ μέ κυρίευσε μέ τήν ἀπληστία του καί μέ συνάρπασε στήν πλάνη μέ πλησιάζει πάλι πειράζοντας καί πολεμώντας με, Θά νικήσω, λέγει, «γιατί δόξα καί δοξολογία μου εἶναι ὁ Κύριος». Βλέπει πῶς κατάλαβαν, ὅτι εἶναι σωτήρια ἐνέργεια ἢ δοξολογία; Γιατί λέγει· «Πρόσφερε στόν Θεὸ θυσία δοξολογίας καί ἀπεύθυνε στόν Ὑψιστο στίς προσευχές σου»⁵⁸, καί, «Θά μέ ἐπικαλεσθεῖς τήν ἡμέρα τῆς θλίψης σου καί θά σέ ἀπαλλάξω ἀπό αὐτήν καί θά μέ δοξάσεις»⁵⁹.

Στίχ. 3. «Καί ἀντλήστε γεμᾶτοι εὐφροσύνη νερό ἀπό τίς σωτήριες πηγές τοῦ Κυρίου».

Ὦντας φιλότιμος αὐτὸς πού τοὺς προσκάλεσε, ἔτοιμος ν' ἀνταμείψει ὁ Θεὸς πού τοὺς ἔδωσε τὴ σωτηρία, εὐεργετεῖ ἐκεῖνους πού τὸν γνώρισαν, εὐφραίνει πλούσια μέ δωρεές θεῖες καί πνευματικὲς ὅσους τὸν δοξολογοῦν. Πρόσεχε δηλαδή· ἐκεῖνοι τὸν ὁμολογοῦσαν λέγοντας, «Νὰ ὁ Θεὸς μου, ὁ Σωτήρας μου Κύριος· θά στηρίξω τήν ἐμπιστοσύνη μου σ' αὐτόν», κι αὐτὸς ἀμέσως τοὺς ὑπόσχεται καί πηγές καί νερό σωτήριο. Γιατί ἔπρεπε, ἔπρεπε αὐτοὶ πού ἔσπευσαν ἀπὸ τὸ σκοτάδι σὸ φῶς, αὐτοὶ πού ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἄγνοιά τους ἔλαβαν τὴν κλήση γιὰ τὴν ἐπίγνωση ἐκεῖνου πού εἶναι ἀληθινὸς Θεός, νὰ μὴ μείνουν ἀμοιροὶ ἀπὸ τὴν παιδαγωγία καί τὸν γεμᾶτο εὐφροσύνη λόγο, καί πού ἔχει τὴ δύναμη νὰ τοὺς συγκρατεῖ στήν εὐσέβεια. Γιατί λέγει· «Δὲν θά ζήσει ὁ ἄνθρωπος μόνο μέ ψωμί, ἀλλὰ καί μέ κάθε λόγο πού προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό»⁶⁰.

Νερό λοιπὸν ὀνομάζει τὸν ζωοποιὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, πηγές τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καί εὐαγγελιστές, θά μπορούσα μάλιστα νὰ προσθέσω ὅτι καί αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς προφήτες, ἐνῶ Σωτήριο ἀποκαλεῖ τὸν Χριστό. Ἔσεῖς λοιπὸν, λέγει, πού μέ τίς ὁμολογίες τῆς πίστεως εὐφραίνετε ἐμένα τὸν ἀπὸ τὴ φύση μου καί Θεὸ τῶν ὄλων, θά λάβετε ὡς ἀνταπόδοση τὴ θεία καί πνευματικὴ εὐφροσύνη, ἀντλώντας τὸ λόγο, πού ἔχει τὴ δύναμη νὰ σᾶς κρατᾶ σὲ συνοχή, ἀπὸ τίς πηγές τοῦ Σωτηρίου, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ. Γιατί

μακάριος ψάλλει Δαβίδ· «᾿Ωφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀνεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης». Πηγαὶ μὲν γὰρ ὑδάτων εἰσὶν οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, τοὺς ἄνωθεν καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀναβρύνουσες λόγους. Εἰσὶ δὲ ὁμοίως καὶ θεμέλια τοῦ κόσμου. Λίθος μὲν γὰρ ἐκλεκτός ὁ Χριστός, ὃς καὶ τεθεῖσθαι λέγεται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰς τὰ θεμέλια τῆς Σιών, τοῦτ' ἔστι τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτῷ γὰρ ἐπερηρεῖσμεθα καὶ διὰ πίστεως ἐποικοδομούμεθα οἶκος πνευματικός εἰς ναὸν ἅγιον, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι. Λίθοι δὲ μετ' αὐτόν, ἦτοι θεμέλια τῆς οἰκουμένης, εἶεν ἂν ὀνομάζοντό τε, καὶ σφόδρα εἰκότως, οἱ διακηρύττοντες αὐτόν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν. Ἄνεχουσι γὰρ ἡμᾶς τὰ αὐτῶν συγγράμματα πρὸς ἐδραιότητα καὶ βεβαίωσιν τὴν ἐν πίστει τε καὶ ἀληθείᾳ.

15 Στίχ. 4-6. «Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, Ὑμνεῖτε Κύριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ· μνησθεσθε, ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑμνήσατε τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι ὑψηλὰ ἐποίησεν ἀναγγεῖλατε ταῦτα ἐν πάσῃ τῇ γῆ. Ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐφραίνεσθε, οἱ κατοικοῦντες ἐν Σιών, ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος
20 τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ σου».

᾿Ω παραδόξου πράγματος! Ὁ ἀρτίως μυσταγωγούμενος, εἶτα περιτυχὼν ταῖς τοῦ Σωτηρίου πηγαῖς καὶ τὸ ζωαρκὲς ἀρουσάμενος νᾶμα, τσαύτην ὁρᾶται προσειληφῶς
25 τὴν ἐπίδοσιν, τὴν εἷς γέ φημι τὸ εἶναι πιστὸς καὶ γνήσιος, ὥστε καὶ ἀποστολικὴν εὐθύς ἐνδείκνυται λειτουργίαν. Καὶ οὐχ ὅπως αὐτὸς δοξολογεῖν ἐπέιγετο μόνος, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τοῦτο δρᾶν ἐπιτάττει λέγων· «Ὑμνεῖτε Κύριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ». Καὶ τίσιν ἄρα προστάττει
30 βοᾶν, ἐναργὲς καθίστησιν ἐπιλέγων εὐθύς· «Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ». Μὴ γὰρ δὴ λανθανέτω,

αὐτὸς ἀνέδειξε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, γιὰ τοὺς ὁποίους γράφει καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ· «Φάνηκαν οἱ πηγές τῶν ὑδάτων καὶ ἀποκαλύφθηκαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης»⁶¹. Πηγές βέβαια ὑδάτων εἶναι οἱ θεσπέσιοι μαθητές, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἄνω καὶ μέσω τοῦ Πνεύματος ἀναβρῦζουν τοὺς λόγους σὲ ὅλη τὴν ὑφήλιο. Ὅμοια εἶναι καὶ θεμέλια τοῦ κόσμου. Γιατὶ λίθος ἐκλεκτὸς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ὅποιος λέγεται καὶ ὅτι ἔχει τεθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸ σὰ θεμέλια τῆς Σιών, δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας. Γιατὶ ἐπάνω σ' αὐτὸν στηριζόμαστε καὶ μὲ τὴν πίστη ἐποικοδομούμαστε σὲ οἶκο πνευματικὸ καὶ ναὸ ἅγιο, σὲ κατοικητήριον πνευματικὸ τοῦ Θεοῦ. Λίθοι ἐπίσης ἔπειτ' ἀπὸ αὐτόν, ἦτοι θεμέλια τῆς οἰκουμένης, θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι καὶ νὰ ὀνομάζονται, καὶ πολὺ λογικὰ, αὐτοὶ ποὺ κηρύττουν αὐτὸν στοὺς ἀνθρώπους σὲ ὅλη τὴ γῆ. Γιὰ τὰ συγγράμματά τους μᾶς κρατοῦν ἐδραιωμένους καὶ σταθεροποιημένους στὴν πίστη καὶ τὴν ἀλήθεια.

Στίχ. 4-6. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ πεῖς· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριο, φωνάζετε τὸ ὄνομά του, ἀναγγεῖλατε σὰ ἔθνη τὰ ἔνδοξα ἔργα αὐτοῦ, καὶ νὰ θυμᾶστε ὅτι ὑψώθηκε τὸ ὄνομά του. Ὑμνήστε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, γιατί ἔκανε ἔργα ὑψηλά· διακηρῦξτε αὐτὰ σὲ ὅλη τὴ γῆ. Γεμίστε ἀπὸ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη σεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Σιών, γιατί ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ὑψώθηκε ἀνάμεσά σου».

Πόσο παράδοξο πράγμα! Αὐτὸς ποὺ μόλις εἶχε δεχθεῖ τὴ θεία μυσταγωγία, καὶ στὴ συνέχεια συνάντησε τὶς πηγές τοῦ Σωτηρίου (Χριστοῦ) καὶ ἀντλήσε τὸ ζωοποιὸ νᾶμα, φαίνεται νὰ ἔχει σημειώσει τόση πρόοδο, ἐννοῶ στὸ νὰ εἶναι πιστὸς καὶ γνήσιος, ὥστε ἀμέσως νὰ μᾶς παρουσιάζει καὶ ἀποστολικὴ λειτουργία. Καὶ δὲν ἔσπευδε αὐτὸς μὲ βιασύνη νὰ τὸν δοξολογεῖ μόνος, ἀλλὰ ἤδη προostάξει νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, λέγοντας· «Ὑμνεῖτε τὸν Κύριο, φωνάζετε τὸ ὄνομά του». Καὶ σὲ ποιούς ἄραγε λέγει νὰ φωνάζουν, τὸ κάνει φανερὸ προσθέτοντας ἀμέσως· «Διακηρῦξτε τὰ ἔνδοξα ἔργα αὐτοῦ σὰ ἔθνη». Νὰ μὴ σᾶς δια-

φησί, τοῦ Σωτῆρος ἡ δόξα, ἅπασιν ἔστω καταφανῆς ἡ θεο-
 προεπῆς αὐτοῦ δύναμις τε καὶ ἐξουσία. Σέσωκε μὲν ἀμνησι-
 κάκως, καθεῖλεν ἄμαχον τυραννίδα τὴν τοῦ διαδόλου καὶ
 τῶν δαιμονίων, ἐλυτρώσατο τοὺς ἠπατημένους, ἠλευθέρω-
 5 σε τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ, εὐηγγελίσατο τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
 δεδικαίωκε διὰ πίστεως, ἠγίασε διὰ τοῦ Πνεύματος, υἱοὺς
 ἀπέφηνε Θεοῦ τοὺς πάλαι δραπέτας καὶ τὴν ἀκλεᾶ καὶ
 ἐπάρατον διαδιουῖντας ζωὴν, πεπληροφόρηκε διὰ πραγμά-
 των ὅτι φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἔστι Θεός, ἠγειρε νεκρούς, κα-
 10 θαρούς ἀπέφηνε τοὺς ἐν λέπρᾳ, τεθεράπευκε νεύμασι τοὺς
 ἐν ἀρρώστιάις, ἀνέκοψε πνευμάτων ὀρμάς, δεδυσώπηκε
 θάλασσαν ἀγρίαν οὖσαν. Οὐκοῦν «ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς
 ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ, καὶ διὰ μνήμης ποιεῖσθε πολλῆς,
 ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑψηλὰ γὰρ ἐποίησεν». Καὶ
 15 γὰρ ἔστιν ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπου χεῖρα, μᾶλλον δὲ καὶ
 παντὸς ἐπέκεινα θαύματος τὰ κατωρθωμένα. «Ἀγαλλιᾶ-
 σθε δὴ οὖν καὶ εὐφραίνεσθε οἱ κατοικοῦντες Σιών», τοῦτ'
 ἔστιν οἱ ἐδραίαν ἔχοντες τὴν πίστιν ἐν Ἐκκλησίαις, «ὅτι
 ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ σου». Εἰ γὰρ καὶ γέγο-
 20 νεν ἄνθρωπος ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐν δούλου μορφῇ
 καθίκετο δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, ἀλλ' οὖν ἐκ τῶν ἀποτελε-
 σμάτων καὶ τῆς τῶν ἔργων λαμπρότητος ὑψώθη θεοπρο-
 πῶς, καὶ τίς κατὰ φύσιν ἐστίν, ἐγνώκαμεν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

25 ΚΕΦ. 13, στίχ 1. «Ὁρασις ἣν εἶδεν Ἡσαίας, υἱὸς Ἀ-
 μώς, κατὰ Βαβυλῶνος».

Ἡ μὲν κατὰ Βαβυλῶνος ὄρασις, καὶ μὴν καὶ αἱ ταύτη
 καθεξῆς, κατὰ γε Ἰδουμαίων καὶ Μωαβιτῶν, καὶ μὲν τοι
 καὶ Αἰγυπτίων, καὶ προσέτι τῶν ἐτέρων, πεποιήνται μὲν εἰς

φεύγει, λέγει, ἡ δόξα τοῦ Σωτήρα, νὰ γίνει ὀλοφάνερη σὲ ὅλους ἡ θεϊκὴ δύναμη καὶ ἐξουσία του. Ἔσωσε χωρὶς μνησικακία, γκρέμισε τὴν ἀκαταμάχητη τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμονίων, λύτρωσε τοὺς ἀπατημένους, ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους, εὐαγγελίσθηκε στοὺς τυφλοὺς τὴν ἀνάδλεψή τους, πρόσφερε τὴ δικαίωση μέσω τῆς πίστεως, χάρισε τὸν ἁγιασμὸ μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἀνέδειξε υἱοὺς τοῦ Θεοῦ ἐκείνους ποὺ εἶχαν δραπετεύσει παλαιὰ καὶ ζοῦσαν τὴν ἄδοξη καὶ καταραμένη ζωὴ, διαβεβαίωσε μέσω τῶν πραγμάτων ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὰ Θεός, ἀνέστησε νεκροὺς, κατέστησε καθαρὸς ἐκείνους ποὺ ἔπασχαν ἀπὸ λέπρα, μὲ μόνο τὸ νεῦμα του θεράπευσε ἐκείνους ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ ἀρρώστιες, ἐμπόδισε τὴν ἐπίθεση τῶν πνευμάτων, ἠμέρεψε τὴν ἀγριεμένη θάλασσα. Λοιπὸν «ἀναγγεῖλατε σὰ ἔθνη τὰ ἐνδοξα ἔργα αὐτοῦ, καὶ νὰ θυμᾶστε ἀδιάκοπα ὅτι τὸ ὄνομά του ὑψώθηκε πολὺ, γιατί ἔπραξε ὑψηλὰ ἔργα». Καὶ πραγματι βρίσκονται πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δύναμη, ἢ μᾶλλον βρίσκονται πέρα ἀπὸ κάθε θαῦμα ὅσα κατόρθωσε. «Γεμίστε λοιπὸν ἀπὸ ἀγαλλίαση καὶ εὐφροσύνη σεῖς ποὺ κατοικεῖτε στὴ Σιών», δηλαδή ποὺ ἔχετε ἐδραία τὴν πίστη στὶς Ἐκκλησίες, «γιατὶ ὑψώθηκε ἀνάμεσά σου ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ». Μολονότι δηλαδή ἔγινε ἄνθρωπος ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κατέβηκε μὲ μορφὴ δούλου γιὰ χάρη μας κατ' οἰκονομία, ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴ λαμπρότητα τῶν ἔργων του ὑψώθηκε κατὰ τρόπο ποὺ πρέπει σὲ Θεὸ καὶ γνωρίσαμε ποιὸς εἶναι κατὰ φύση.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ἸΚΕΦ. 13, στίχ. 1. «Τὸ ὄραμα ποὺ εἶδε ὁ Ἡσαΐας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἄμώς, ἐναντίον τῆς Βαβυλώνας».

Τὸ ὄραμα ἐναντίον τῆς Βαβυλώνας, καθὼς καὶ τὰ ἐπόμενα ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ Μωαβιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν Αἰγυπτίων, ὅπως βέβαια καὶ ἐναντίον τῶν ἄλλων, ἔγιναν βέβαια πρὸς παρη-

παράκλησιν τῷ Ἰσραήλ, ἱστορικωτέραν δέ πως τῶν σημαι-
 νομένων ἔχουσι τὴν ἀπόδοσιν, πλὴν ἐφεῖται τοῖς νουνεχε-
 στέροις, ὡς ἐκ παχείας καὶ νῦν εἰκόνοσ μεταχαράττειν
 ἀστεῖως εἰς πνευματικὴν θεωρίαν τὰ τοῖς ἀρχαίοις συμβε-
 5 θηκότα σαφεστάτην, ὃ τοῖς ἐντενυξομένοις ποιήσεται τὴν
 ἀφήγησιν προῖῶν ὁ λόγος, καὶ τῶν γεγραμμένων ἕκαστα
 διερμηνεύων ὡς ἐνι. Χρῆναι δὲ οἶμαι καὶ νῦν ἐπὶ τὴν τοῦ
 πράγματος ἀρχὴν ἀναδραμεῖν καὶ τὰς τῆς ὀράσεωσ αἰτίας
 προαφηγήσασθαι. Κεκλημένος γὰρ διὰ τοῦ πανσόφου
 10 Μωσέωσ ὁ Ἰσραήλ εἰς ἐπίγνωσιν καὶ λατρείαν τοῦ κατὰ
 ἀλήθειαν ὄντοσ Θεοῦ, καὶ νόμον ἔχων τὸν ἀπευθύνοντα
 πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν τεθαυμασμένων, κατημέλησε μὲν τῆσ
 αὐτῷ δοθείσησ ἐντολῆσ, ἐτράπετο δὲ πρὸς διδασκαλίασ
 ἐντάλματα ἀνθρώπων, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖσ ἔτι χείροσιν ἕαν-
 15 τὸν ἐνιεῖσ, τοῖσ τῆσ εἰδωλολατρίασ ἐνώλισθε βόθροισ Ἐπη-
 τιᾶτο γοῦν τοιαῦτα δοῶν ἐλομένουσ ὁ τῶν ὄλων Θεὸσ διὰ
 παντόσ προφήτου, καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο δεδυσσεβηκότοσ
 αὐτοῦ τὴν καταβολήν. Ἔφη γοῦν· «Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸσ οὗ-
 τοσ, τοῖσ χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρ-
 20 ρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην δὲ σέβονταί με διδάσκοντεσ δι-
 δασκαλίαν ἐντάλματα ἀνθρώπων». Καὶ πάλιν· «Τί ἡ
 ἡγαπημένη ἐποίησεν ἐν τῷ οἴκῳ μου βδέλυγμα;». «Βδέλυ-
 γμα» δὲ τὸ εἶδωλον ὀνομάζει.

Οὐκοῦν ἀπονενευκότα δεινῶσ εἰς ἐκτόπουσ ἐξιτηλείασ
 25 καὶ τῆσ ὑπὸ Θεῷ δουλείασ ἀποφέροντασ τὸν αὐχένα καὶ
 γαῦρον ὡσπερ αὐτῷ τὸ οἰκεῖον ἀντεγείροντεσ φρόνημα, πα-
 ρεδίδου κατὰ καιροῦσ, ποτὲ μὲν τοῖσ τὴν γείτονα νεμομένοισ
 χώραν, Ἰδουμαίοισ τέ φημι καὶ μέντοι καὶ Μωαβίταισ, Αἰ-
 γυπτίοισ καὶ τοῖσ ἐκ Φιλιστιεῖμ, ποτὲ δὲ καὶ δυσαχθεστέραν
 30 αὐτοῖσ ἐπιφέρων πληγὴν, τοῦσ ὅτι μάλιστα τῶν ἐπὶ γῆσ
 ὠμοτάτοουσ αὐτοῖσ ἐπηφίει, φημί δὴ τοῦσ Βαβυλωνίουσ, οἱ

γοριὰ τοῦ Ἰσραήλ, ἔχουν ὅμως περισσότερο ἱστορικὴ τὴν ἐξήγησίν τους ἀπὸ αὐτὸ πού σημαίνουν, πλὴν ὅμως δίνεται ἡ δυνατότητα στοὺς πιὸ βαθυστόχαστους, ὥστε ἀπὸ ὑλικὴ καὶ τώρα εἰκόνα νὰ μεταπλάσουν μὲ τρόπο κομψὸ σὲ θεωρία ὀλοκάθαρα πνευματικὴ ὅσα συνέδησαν στοὺς παλαιούς, πράγμα πού θὰ κάνει γιὰ τοὺς ἀναγνώστες προχωρώντας ὁ λόγος τὴν ἀφήγηση, καὶ ἐρμηνεύοντας ὅσο εἶναι δυνατὸ καθένα ἀπὸ τὰ γραφόμενα. Πρέπει ὅμως νομίζω καὶ τώρα νὰ ἀνατρέξομε στὴν ἀρχὴ τοῦ πράγματος καὶ νὰ ἐκθέσομε πρῶτα τὶς αἰτίες τοῦ δράματος. Μολονότι δηλαδή ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς κλήθηκε μέσω τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ νὰ γνωρίσει καὶ νὰ λατρεύει τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ εἶχε νόμο πού τὸν καθοδηγοῦσε πρὸς κάθε τι τὸ θαυμαστό, ἀπὸ τὴ μὴ ἀδιαφόρησε γιὰ τὴν ἐντολὴ πού τοῦ δόθηκε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στράφηκε σὲ διδασκαλίαι καὶ ἐντολὰς ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό του νὰ πέσει καὶ στὰ ἀκόμα πιὸ χειρότερα, γλίστησε τὰ βάραιθρα τῆς εἰδωλολατρίας. Τοὺς κατηγοροῦσε λοιπὸν πού ἐπέλεξαν νὰ πράττουν αὐτὰ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων μέσω κάθε προφήτη καὶ τοὺς ἀπηύθυνε αὐστηρὲς ἐπιπλήξεις γιὰ τὴν ἀσέβειά τους. Εἶπε λοιπόν· «Μὲ πλησιάζει ὁ λαὸς αὐτός, πού μὲ τὰ χεῖλια τους μὲ τιμοῦν, ἀλλὰ ἡ καρδιά τους εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ ἐμένα· ὁ σεβασμὸς τους εἶναι ἀνώφελος, γιὰτὶ διδάσκουν διδασκαλία πού εἶναι ἐντολὰς ἀνθρώπων»⁶². Καὶ πάλι λέγει· «Γιὰτὶ ἡ ἀγαπημένη μου κατασκεύασε βδέλυγμα στὸν οἶκόν μου;»^{62α}. «Βδέλυγμα» βέβαια ὀνομάζει τὸ εἶδωλο.

Ἐπειδὴ λοιπὸν παρασύρθηκαν πολὺ φοβερὰ σὲ παράλογες φλυαρίαι καὶ ἀπομάκρυναν τὸν τράχηλό τους ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντέταξαν σ' αὐτὸν τὸ ἀλαζονικὸ φρόνημά τους, τοὺς παρέδιδε κατὰ καιροὺς, ἄλλοτε σὲ ἐκείνους πού νέμονταν τὴ γειτονικὴ χώρα, καὶ ἐννοῶ τοὺς Ἰδουμαίους καὶ βέβαια καὶ τοὺς Μωαβῖτες, καθὼς καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Φιλισταίους, καὶ ἄλλοτε καταφέροντάς τους καὶ βαρύτερο χτύπημα, ἔριχνε ἐπάνω τους τοὺς πιὸ ἀπάνθρωπους, ἐννοῶ βέβαια τοὺς Βαβυλωνίους, οἱ

62α. Ἱερ. 11, 15.

καὶ πᾶσαν ἄμογητὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων καταδηώσαντες χώ-
 ραν, αἰχμάλωτον ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀριθμοῦ κρείτ-
 τονα πληθύν. Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὅτι συμβήσεται παροτρύνου-
 σιν αὐτοῖς τὸν τῶν ὅλων Θεόν, προηγόρευον κατὰ καιροὺς
 5 οἱ μακάριοι προφῆται, οἱ δέ, καίτοι πρὸς πέρας αὐτοῖς ἐκ-
 δεβηκότων τῶν ἤδη προηγγελμένων, οὐδὲν ἤττον ἦσαν
 σκληροὶ τε καὶ ἀπειθεῖς, βδελυρᾶν καὶ ἐκνομοτάτην ἐπιτη-
 δεύοντες ζωὴν.

Οἰκονομικώτατα τοίνυν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς μετὰ πληγὴν
 10 καὶ μάστιγας καὶ τὰ ἐκ τῶν πολεμίων συμβεβηκότα κατὰ
 καιροὺς αὐτοῖς, καὶ τῶν ἠδίστων καὶ κατευφραίνειν εἰδό-
 των ποιεῖται τὴν προαγόρευσιν· ὑπισχνεῖται δὲ ὅτι καὶ τοὺς
 ἤδη γεγονότας αἰχμαλώτους ὑπονοστήσει παρασκευάσει,
 καὶ τῶν τῆς ταλαιπωρίας ἀνήσει δεσμῶν, παραδώσει δὲ καὶ
 15 αὐτοὺς τοὺς πάλαι νικήσαντας εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἦν γὰρ
 δὴ πού, καὶ μάλα εἰκός, εἰ καὶ ἀνουθέτητοι μεμενήκασιν ἐπ'
 ἐκείνοις, ἀλλ' οὖν ἐλέσθαι λοιπὸν τὸ κἂν γοῦν τοῖς δευτέ-
 ροις ἐφησθῆναί τε ἅμα καὶ εἰς ἐλπίδα τῶν ποθουμένων ἀνα-
 πτερουμένους, τὴν τῷ Θεῷ φιλαιτάτην τιμῆσαι λατρείαν,
 20 καὶ ἀκλόνητον αὐτῷ τηρῆσαι τὸ φρόνημα. Ἐπειδὴ τοίνυν,
 εἰ καὶ πολλοὶ τινες ἦσαν οἱ κατὰ καιροὺς τὴν τῶν Ἰουδαίων
 χώραν πεπορθηκότες, ἀλλ' οἷ γε τῶν ἄλλων ἀπηνέστεροί τε
 καὶ ἀγριώτεροι Χαλδαῖοι μάλιστα καὶ οἱ τῆς Βαβυλῶνος
 βεβασιλευκότες κατὰ καιροὺς αὐτοῖς οἴονεὶ καὶ πρῶτοις ὁ
 25 τῆς προφητείας λόγος ἐπιτηδᾶ καὶ φησιν·

Στίχ. 2. «Ἐπ' ὄρους πεδινοῦ ἄρατε σημεῖον».

Δεῖν δὲ οἶμαι τῆς ἐρμηνείας τῶν προκειμένων ἀκριβῆ
 ποιεῖσθαι τὴν ἀπόδοσιν ἠρημένους, προαφηγήσασθαι τι
 τῶν ἀναγκαιοτάτων. Κύρος τοιγαροῦν, ὁ πατρός μὲν Καμ-
 30 θύσου γεγονώς, μητρός δὲ Μανδάνης, Περσῶν τε καὶ Μή-
 δων βεβασιλευκῶς, κατεστράτευσε τῆς Βαβυλῶνος καὶ πά-
 σης δὲ τῆς τῶν Χαλδαίων χώρας εὐρείας τε οὔσης καὶ πολ-

ὅποιοι, ἀφοῦ πολὺ εὐκόλα λεηλάτησαν τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, μετέφεραν μαζί τους στὴ χώρα τους πάρα πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ αἰχμαλώτων. Ἄλλὰ ὅτι αὐτὰ βέβαια θὰ συμβοῦν, ἐπειδὴ ἐξόργιζαν τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, τὰ προφήτευσαν κατὰ καιροὺς οἱ μακάριοι προφῆτες, αὐτοὶ ὅμως, μολονότι εἶχαν πραγματοποιηθεῖ ἐκεῖνα πού ἤδη εἶχαν προαγγελθεῖ, δὲν ἦταν καθόλου λιγότερο σκληροὶ καὶ ἀνηπάκουοι, ζώντας βδελυρῆ καὶ παρανομότατη ζωῆ.

Μὲ πολλῆ σοφὸ σχέδιο λοιπὸν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μετὰ τὸ χτύπημα καὶ τὶς μάστιγες καὶ τὶς κατὰ καιροὺς συμφορὰς τοὺς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς προαναγγέλλει καὶ τὰ εὐχάριστα καὶ πού προξενοῦν ὀπωσδήποτε εὐφροσύνη, καὶ ὑπόσχεται, ὅτι καὶ αὐτοὶ πού εἶχαν ἤδη αἰχμαλωτισθεῖ θὰ ρυθμίσει τὰ πράγματα νὰ ἐπιστρέψουν, θὰ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ταλαιπωρίας, καὶ θὰ παραδώσει κι αὐτοὺς τοὺς παλαιοὺς νικητὲς τοὺς στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν τους. Γιατὶ ἦταν βέβαια ἀνάγκη, καὶ πολὺ εὐλόγα, ἂν καὶ δὲν συνετίσθησαν ἀπὸ ἐκεῖνα, νὰ θελήσουν στὴ συνέχεια νὰ εὐχαριστηθοῦν τουλάχιστο ἀπὸ τὰ δεύτερα καὶ μὲ ἀναπτρωμένη τὴν ἐλπίδα γιὰ ὅσα ποθοῦσαν νὰ τιμήσουν τὴ λατρεία πού ἦταν πάρα πολὺ ἀγαπητὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τηρήσουν ἀκλόνητη τὴν πίστη τους σ' αὐτόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἂν καὶ πολλοὶ ἦταν ἐκεῖνοι πού κατὰ καιροὺς λεηλάτησαν τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ οἱ σκληρότεροι καὶ ἀγριότεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἦταν προπάντων οἱ Χαλδαῖοι καὶ οἱ κατὰ καιροὺς βασιλεῖς τῆς Βαβυλώνας, σ' αὐτοὺς κατὰ κάποιον τρόπο καὶ πρώτους ἀπευθύνεται ὁ λόγος τῆς προφητείας καὶ λέγει.

Στίχ. 2. «Ἐπάνω σὲ ὄροπέδιο ὑψῶστε σῆμα».

Ἄν θέλομε νὰ ἐρμηνεύσομε μὲ ἀκριβεία τοὺς ἐξεταζόμενους λόγους πρέπει νὰ ἀφηγηθοῦμε προηγουμένως κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκασιότατα. Ὁ Κύριος δηλαδή, υἱὸς τοῦ Καμβύση καὶ τῆς Μανδάνης, πού ὑπῆρξε βασιλιάς τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Βαβυλώνας καὶ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων πού ἦταν πλατιὰ καὶ ἀπέραντη, καὶ μάλιστα ἔγινε κυρίαρ-

λῆς ἄγαν, καὶ δὴ καὶ κεκράτηκεν. Εἶλεν αὐτὴν οὐ δυνάμε-
 σιν ἰδίαις, οὔτε μὴν ἀλκιμωτέρα χειρὶ χρήσασθαι δυναθεῖς
 (ἄμαχον γάρ τι καὶ ἀνανταγώνιστον τὸ Χαλδαίων ἔθνος
 ἦν, διὰ τε πληθὺν καὶ τὸ εὖ μάλα γεγυμνάσθαι τὰ τακτικά),
 5 Θεοῦ μᾶλλον ὑποφέροντος αὐτῷ τοὺς ἀνθεστηκότας, καὶ
 τὰ δυσσεβῆ τῶν Βαβυλωνίων κατασειόντος κράτη· διὰ τοι
 τὸ πλείστην μὲν ὄσσην παρ' αὐτοῖς εἶναι τὴν γοητείαν, ἀρι-
 θμοῦ δὲ κρείττονα τὸν τῶν εἰδώλων ἔσμον· καὶ γοῦν γῆ τῶν
 γλυπτῶν κατωνόμασται, ἢ διὰ τὴν τῶν εἰδώλων πληθύν, ἢ-
 10 γοῦν ὅτι καὶ ἕκαστος τῶν ἐκεῖσε κατωκηκότων κατ' οὐδένα
 τρόπον εἰδώλου διενεγκῶν ἠλίσκετο, κατὰ γέ φημι τὸ
 ἀσχέτως τε καὶ ἀκρατῶς ἀπονεῦσαι πρὸς πλάνησιν. Εἶτα
 πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν ἁγίαν καὶ ἐκνεμηθεῖσαν τῷ Θεῷ κα-
 ταδηώσαντες γῆν, τοῦτ' ἔστι, τὴν Ἰουδαίαν, κατεμπροήσαν-
 15 τές τε τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ αὐτόν τε τὸν θεῖον ναόν, ἀπεκό-
 μισαν μὲν τὰ σκεύη τὰ ἱερά εἰς τὴν ἑαυτῶν, θυμῷ δὲ ἀκρά-
 τῳ χρώμενοι τὸν Ἰσραὴλ ἀπεκτόνασιν, καίτοι λαὸν ἅγιον
 ὠνομασμένον, μερίδα τε καὶ κληρὸν Θεοῦ.

Ὅτι μὲν γὰρ εἰδωλολατρήσαντα τὸν Ἰσραὴλ παρε-
 20 δίδου Θεὸς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν οὐκ ἀσυμφανές τοῖς τῶν ἱε-
 ρῶν γραμμάτων ἐπιστήμοσιν, ἀλλ' ἐκόλαζον οὐ μετρίως οἱ
 κεκλημένοι πρὸς τοῦτο. Καὶ γοῦν εὐρίσκεται πού λέγων ὁ
 τῶν ὅλων Θεὸς διὰ φωνῆς Ζαχαρίου· «Ἐξήλωκα τὴν Ἱε-
 ρουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ
 25 ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτιθέμενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ
 μὲν ὀργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά». Καὶ
 πρὸς γε τὴν Βαβυλῶνά φησιν· «Ἐγὼ δέδωκα αὐτοὺς εἰς
 τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεος». Κύρω δὴ
 οὖν παρεδίδου Θεὸς τὴν ἀλαζόνα καὶ ὑβρίστριαν, τὴν
 30 ἀπάσης φαυλότητος μητέρα καὶ τροφόν, φημὶ δὴ τὴν Βα-
 βυλῶνα. Γένοιτο δὲ καὶ τοῦτο σαφές λέγοντος αὐτοῦ διὰ
 Ἡσαΐου οὕτως· «Τάδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρω,

χός της. Δεὲν τὴν κατέλαβε μὲ τις δικές του δυνάμεις, οὔτε ἐπειδὴ μπόρεσε νὰ χρησιμοποιοῖσει ἰσχυρότερο στρατὸ (γιατὶ τὸ ἔθνος τῶν Χαλδαίων ἦταν ἀκατανίκητο, τόσο ἐξαιτίας τοῦ πλήθους του, ὅσο καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐξαιρετικῆς ἐγκύμνασής τους στὰ στρατιωτικά), ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶλλον ἔθεσε κᾶτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του ἐκείνους ποὺ τοῦ ἀνπιστάθηκαν καὶ κατακλόνισε τὴν ἀσεβῆ ἐξουσία τῶν Βαβυλωνίων, ἐπειδὴ ὑπῆρχε σ' αὐτοὺς πολλὴ μαγεία καὶ ἀμέτρητο πλῆθος εἰδώλων· καὶ πράγματι εἶχε ὀνομασθεῖ χώρα τῶν ἀγαλμάτων, ἢ ἐξαιτίας τοῦ πλήθους τῶν εἰδώλων της, ἢ καὶ ἐπειδὴ καθένας ἀπὸ τοὺς κατοίκους της δὲν διέφερε καθόλου ἀπὸ τὰ εἰδωλα, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴν ἀσυγκράτητη καὶ ἀκατάσχετη ἀπόκλισή τους πρὸς τὴν πλάνη. Ἔπειτα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ καταληλάτησαν τὴν ἁγία γῆ ποὺ εἶχε ἀφιερωθεῖ στὸν Θεό, δηλαδή τὴν Ἰουδαία, καὶ πυρπόλησαν καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἱερὸ ναό, καὶ ἀπὸ τῆ μιᾶ πῆραν μαζί τους τὰ ἱερὰ σκεύη στὴ χώρα τους, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ θυμὸ ἀκράτητο σκότωσαν τοὺς Ἰσραηλιῖτες, μολονότι λεγόταν λαὸς ἅγιος, μερίδα καὶ κληρὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι βέβαια ὁ Θεὸς παρέδωσε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν τοὺς Ἰσραηλιῖτες ἐπειδὴ ἔγιναν εἰδωλολάτρες, εἶναι ὀλοφάνερο στοὺς γνῶστες τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἀλλὰ τοὺς τιμωροῦσαν ὄχι ἥπια ἐκείνοι ποὺ καλοῦνταν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ. Καὶ πράγματι βρῖσκεται κάπου νὰ λέγει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μὲ τὸ στόμα τοῦ Ζαχαρία: «Ἀγάπησα μὲ ζήλεια μεγάλη τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴ Σιών, καὶ ὁ θυμὸς μου εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλος γιὰ τὰ ἔθνη ποὺ ἐπιτέθηκαν ἐναντίον τους ὅλα μαζί, γιὰ τὸν λόγο ὅτι ἐγὼ θύμωσα λίγο μαζί τους, ἐνῶ αὐτοὶ μὲ τὴν ἐπίθεσή τους τοὺς προξένησαν πολλὰ κακά»⁶³. Καὶ πρὸς τὴ Βαβυλώνα λέγει: «Ἐγὼ σοῦ τοὺς παρέδωσα στὰ χέρια σου, ἐσὺ ὅμως δὲν τοὺς πρόσφερες τὸ ἔλεός σου»⁶⁴. Παρέδωσε λοιπὸν ὁ Θεὸς στὸν Κύριο τὴν ἀλαζονικὴ καὶ ὑβρίστρια, τὴ μητέρα καὶ τροφὸ ὅλης τῆς φαυλότητος, ἐννοῶ βέβαια τὴ Βαβυλώνα. Καὶ αὐτὸ ὅμως θὰ διασαφηνισθεῖ μὲ τὸν ἑξῆς λόγο αὐτοῦ μέσω τοῦ Ἡσαΐα: «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος στὸν Κύρο ποὺ

οὐ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται· Ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύσομαι, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ. Θύρας χαλκᾶς συντροίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συγκλάσω».

5 Νενικηκῶς δὲ ὁ Κύριος ἀνῆκε τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἰσραήλ, οἴκοι τε χαίροντας ἰέναι προστέταχεν, καὶ μὴν καὶ αὐτὸν ἀναδείμασθαι τὸν θεῖον ναόν. Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ἰερεμίας, «Ὁ λόγος», φησὶν, «ὃν ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ Βαβυλῶνα· Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἀκουστὰ ποιήσα-
10 τε, καὶ μὴ κρύψητε. Εἶπατε· Ἐάλωκε Βαβυλῶν, κατησχύνθη Βήλ, ἡ ἀπτόητος, ἡ τρυφερά. Παρεδόθη Μεωδάχ, ὅτι ἀνέβη ἐπ' αὐτὴν ἔθνος ἀπὸ βορρᾶ, αὐτὸς θήσει τὴν γῆν αὐτῆς εἰς ἀφανισμόν, οὐκ ἔσται ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἐν
15 τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἤξουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰούδα ἐπὶ τὸ αὐτὸ βαδίζοντες καὶ κλαίοντες πορεύσονται τὸν Θεὸν αὐτῶν ζητοῦντες ἕως Σιών ἐρωτήσουσι τὴν ὁδόν. Ὡδε γὰρ τὸ πρόσωπον αὐτῶν δῶσουσι, καὶ ἤξουσιν καὶ καταφεύξονται πρὸς Κύριον. Διαθήκη γὰρ αἰώνιος οὐκ ἐπιλη-
20 σθήσεται». Καὶ πάλιν «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἴδου ἐγὼ ἐκδικῶ ἐπὶ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος καὶ τὴν γῆν αὐτοῦ, καθὼς ἐξεδίκησα ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀσσοῦρ· καὶ ἀποκαταστήσω τὸν Ἰσραήλ εἰς τὴν νομὴν αὐτοῦ, καὶ νεμηθήσεται ἐν τῷ Καρμήλῳ, καὶ ἐν ὄρει Ἐφραΐμ καὶ ἐν τῷ Γαλα-
25 ἀδ, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ».

Στίχ 2-3. «Ἐπ' ὄρους πεδινοῦ ἄρατε σημεῖον, ὑψώσατε τὴν φωνὴν ἑαυτοῖς, μὴ φοβεῖσθε, παρακαλεῖτε τῇ χειρὶ, ἀνοίξατε οἱ ἄρχοντες. Ἐγὼ συντάσσω, καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς. Ἠγιασμένοι εἰσὶν, καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς. Γίγαντες
30 ἔρχονται πληρῶσαι τὸν θυμόν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες».

ἔχρισσα (βασιλιά), τοῦ ὁποίου κατέστησα ἰσχυρὴ τὴ δύναμις γιὰ νὰ ὑποταγοῦν τὰ ἔθνη σ' αὐτὸν καὶ οἱ πόλεις νὰ μὴν μείνουν ἀπόρρητες ἐνώπιόν του. Ἐγὼ θὰ πορευθῶ μπροστά σου καὶ θὰ ἰσοπεδώσω τὰ ὄρη. Θὰ συντριψῶ τὶς χάλκινες πύλες καὶ θὰ σπάσω τοὺς σιδερένιους μοχλοὺς»⁶⁵.

Ἄφου νίκησε ὁ Κύριος ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τοὺς Ἰσραηλῖτες καὶ πρόσταξε νὰ ἐπιστρέψουν χαρούμενοι στὴν χώρα τους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸν ἱερὸ ναό. Καὶ πράγματι ὁ προφήτης Ἰερεμίας λέγει· «Ὁ λόγος ποὺ εἶπε ὁ Θεὸς στὴ Βαβυλώνα· Ἀναγγεῖλατε στὰ ἔθνη καὶ φροντίσατε ν' γίνουν ὅλα ἀκουστά καὶ μὴν τὰ κρύψετε. Νὰ πεῖτε· Κυριεύθηκε ἡ Βαβυλώνα, ντροπιάστηκε ὁ ἀπτόητος, ὁ τρυφηλὸς Βήλ, παραδόθηκε ὁ Μεωδάχ, γιατί ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς ἔθνος ἀπὸ τὸ Βορρᾶ, ποὺ θ' ἐξαφανίσει τὴ γῆ τῆς, καὶ δὲν θὰ μείνει κάτοικος σ' αὐτὴν ἀπὸ ἀνθρώπο μέχρι τετράποδο. Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες καὶ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο θὰ ἐπιστρέψουν ὅλοι μαζί οἱ Ἰσραηλῖτες καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, βαδίζοντας ἀπὸ χαρὰ μὲ κλάματα καὶ ἀναζητώντας τὸν Θεὸ τους. Μέχρι τὴ Σιών θὰ ἐρωτοῦν γιὰ τὸ δρόμο πρὸς αὐτήν, γιατί πρὸς αὐτήν θὰ ἔχουν στραμμένα τὰ πρόσωπά τους, στὴν ὁποία θὰ φτάσουν καὶ θὰ καταφύγουν στὸν Κύριον· γιατί δὲν θὰ λησμονηθεῖ ἡ αἰώνια διαθήκη»⁶⁶. Καὶ πάλι λέγει· «Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος λέγει τὰ ἐξῆς· Νὰ ἐγὼ θὰ τιμωρήσω τὸ βασιλιά τῆς Βαβυλώνας καὶ τὴ χώρα του, ὅπως τιμώρησα τὸν βασιλιά τῶν Ἀσσυρίων, καὶ θὰ ἀποκαταστήσω τοὺς Ἰσραηλῖτες στὴ χώρα τῆς νομῆς του, καὶ θὰ νέμονται τὸ ὄρος τοῦ Καρμήλου καὶ τοῦ Ἐφραΐμ καὶ τὴν περιοχὴ Γαλαάδ, καὶ θὰ χορτάσει ἡ ψυχὴ τους»⁶⁷.

Στίχ. 2-3. «Ἐψῶστε σημεῖο στὸ ὄροπέδιο, ὑψῶστε τὴ φωνή σας πρὸς αὐτούς, μὴ φοβᾶστε, ἐνθαρρύνετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ κινήσεις τοῦ χειροῦ, καὶ σεῖς οἱ ἄρχοντες ἀνοίξτε τὶς πύλες. Ἐγὼ τοὺς συντάσσω καὶ ἐγὼ τοὺς ὀδηγῶ. Ἐχουν ἁγιασθεῖ καὶ ἐγὼ τοὺς ὀδηγῶ. Ἐρχονται γίγαντες γιὰ νὰ ἰκανοποιηθοῦν τὸ θυμὸ μου, γεμᾶτοι χαρὰ καὶ μαζί καὶ ὑβρίζοντας».

Ὁ μακάριος προφήτης μεμεστωμένον ἔχων τὸν νοῦν
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γεγονώς τε ἐν ὀπτασίαις πραγμά-
 των, οἶονεὶ γραφομένων, μονονουχὶ καὶ ἐξάλλεται, Πέρ-
 σαις τε καὶ Μήδοις ἐπιφωνῶν, ὡς ἤδη κεκρατηκόσι τῆς
 5 Βαβυλωνίων, αἴρειν τε ὑψοῦ τῆς νίκης τὸ σύμβολον· τουτί
 γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ σημεῖον· καὶ καταλαλάζειν τῆς Χαλδαί-
 ων στρατιᾶς, ὡς ἤδη πεσοῦσης καὶ παραδούσης αὐτοῖς
 τὴν ἀλαζόνα καὶ αἰοίδιμον, ἣν καὶ σφύρα τῆς γῆς ὁ προ-
 φῆτης Ἰερεμίας ἀπεκάλει λέγων περὶ τῆς Βαβυλωνίων·
 10 «Πῶς ἐάλω καὶ συνετριβή ἡ σφύρα τῆς γῆς;»· πᾶσα γὰρ συν-
 ετριβή πόλις τε καὶ χώρα καταπαιομένη τρόπον τινά, κα-
 θάπερ τινὶ σφύρα, ταῖς ἐκείνων πλεονεξίαις Ὁρος δέ, οἶ-
 μαι, πεδινὸν ὀνομάζει τὸ οἶονεὶ χθαμαλὸν καὶ ὡς ἐν τάξει
 γηλόφου. Οὐ γάρ τοι πρὸς τὰ ἀνεστηκότα τῶν ὄρων ἀνα-
 15 δαίνοντες τὰς σημασίας ἰσταῖσιν, ἥτοι τὰ τρόπαια, ἥγουν
 τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἐπὶ βουνῶν οὐ λίαν ἠρμένων, ἴν' ἐν ταυτῶ
 καὶ τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι λίαν διαφύγη, εἴη δὲ καὶ ἀπάση τῇ
 στρατιᾷ γνωριμώτατον. Ἄρατε τοίνυν, φησί, σημεῖον, ὡς
 ἤδη νενικηκότες Θεοῦ προασπίζοντος. «Ἐψώσατε τὴν
 20 φωνήν», τοῦτ' ἐστὶ καταλαλάξατε τῆς τῶν ἐχθρῶν φάλαγ-
 γος, «μὴ φοβεῖσθε».

Δεινὴ μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ ἀνανταγώνιστος
 τοῖς ἀπανταχοῦ τῶν Βαβυλωνίων ἡ χεὶρ, καὶ οὐκ ἂν τις κα-
 ταμωμήσαιο τοὺς δεδιότας αὐτήν. Ἀλλὰ νῦν μὴ φοβεῖσθε,
 25 φησί, Θεοῦ ταῖς ἐκείνων ὑπεροψίαις τὴν ἰδίαν ὀργὴν ἀντεξ-
 άγοντος «Παρακαλεῖτε τῇ χειρὶ». Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν;
 Ἔθος τάχα που τοῖς τῶν τακτικῶν ἠγουμεμένοις χειρὶ παρα-
 θήγειν καὶ νεύμασι παροτρύνειν τοὺς μαχιμωτάτους, ἐγεί-
 ρειν τε πρὸς ἐφόδους αὐτοὺς τὰς κατά τινων, φωνῆς ἀτο-
 30 νούσης τοῦτο δοῦν, ὡς ἐν θορούδῳ πολλῶ. Προστάττει τοι-
 γαροῦν τοῖς τῶν πραγμάτων προεστηκόσι τὰς διὰ χειρῶν
 καὶ νευμάτων παρακλήσεις ποιεῖσθαι ταῖς ὑπὸ χεῖρα στρα-

Ὁ μακάριος προφήτης ἔχοντας τὸ νοῦ του γεμᾶτο ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἔχοντας δεῖ πραγματικῆς ὀπτασίης, σὰν ζωγραφίης, κυριεύεται κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ ὑπερβολικῆς χαρᾶς καὶ φωνάζει πρὸς τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Μήδους, πού εἶχαν ἤδη νικήσει τοὺς Βαβυλωνίους, νὰ ὑψώσουν τὸ σύμβολο τῆς νίκης (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει, νομίζω, ἡ λέξις «σημεῖο»), καὶ νὰ φωνάζουν μὲ ἀλαλαγμὸ ἐναντίον τῆς στρατιᾶς τῶν Χαλδαίων, γιατί πιά εἶχε πέσει καὶ παραδώσει σ' αὐτοὺς τὴν ἀλαζόνα καὶ φημισμένη, τὴν ὁποία καὶ σφύρα τὴν ἀποκαλοῦσε ὁ προφήτης Ἱερεμίας λέγοντας γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους: «Πῶς κυριεύθηκε καὶ συντρίφθηκε ἡ σφύρα τῆς γῆς;». Γιατὶ ἔγινε συντρίμματα ἡ πόλις καὶ ἡ χώρα δεχόμενη σὰν ἀπὸ κάποια σφύρα χτυπήματα ἀπὸ τὶς ἀρπαγῆς ἐκείνων. «Ὁρος πεδινὸν» ὀνομάζει, νομίζω, τὸ χαμηλὸ κατὰ κάποιον τρόπο μέρος, πού εἶναι σὰν γήλοφος. Γιατὶ δὲν ἀναβαίνουν νὰ στήσουν στὰ ψηλὰ ὄρη τὶς σημαῖες, ἤτοι τὰ τρόπαια, δηλαδή τὸ σημεῖο (σημα), ἀλλὰ σὲ βουνὰ ὄχι πολὺ ὑψηλά, ὥστε καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν τοποθέτησίν του σὲ πολλὴ ὑψηλὴ τοποθεσία, καὶ ταυτόχρονα νὰ εἶναι ὄρατὸ σ' ὅλη τὴ στρατιάν. «Ὑψῶστε» λοιπὸν, λέγει, «σημεῖο», ἐπειδὴ ἔχετε ἤδη νικήσει μὲ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ. «Ὑψῶστε τὴ φωνή σας», δηλαδή φωνάξτε μὲ ἀλαλαγμοὺς ἐναντίον τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγας, «μὴ φοβᾶσθε».

Εἶναι βέβαια φοβερὴ ὁμολογουμένως καὶ ἀκαταγώνιστη γιὰ τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἡ δύναμις τῶν Βαβυλωνίων καὶ δὲν θὰ μπορούσε κάποιος νὰ κατηγορήσει ἐκείνους πού τὴ φοβοῦνται. Ἄλλὰ τώρα «μὴ φοβᾶσθε», λέγει, γιατί στὴν ὑπεροψία ἐκείνων ὁ Θεὸς ἀντιτάσσει τὴ δική του ὀργή. «Ἐνθαρρύνετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ τὸ χέρι». Καὶ τί σημαίνει αὐτό; Ἴσως εἶναι συνήθεια τῶν στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν νὰ παρακινοῦν μὲ τὸ χέρι, καὶ νὰ παροτρύνουν μὲ νεύματα τοὺς πολεμιστὰς καὶ νὰ τοὺς ἐξεγείρουν γιὰ τὶς ἐφόδους ἐναντίον ὁποιοῦνδήποτε, πράγμα πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει φωνὴ μέσα στὸν πολὺ θόρυβον. Προστάζει λοιπὸν τοὺς ἐπικεφαλεῖς τῶν ἐπιχειρήσεων νὰ κάνουν μὲ χέρια καὶ νεύματα τὶς προτροπὰς πρὸς τοὺς στρατιῶτες πού διοικοῦν καὶ νὰ τοὺς

τιαῖς, καὶ εἰς ἄμαχόν τινα προθυμίαν παραθήγειν αὐτούς. Ἐπιφωνεῖ δὲ πάλιν τό, «Ἀνοίξατε οἱ ἄρχοντες». Ἡ γὰρ αὐτοῖς ἐπιτάττει τοῖς Βαβυλωνίοις, ὡς ἤδη κεκρατημένοις ἀνοιγῆναι τε τὰς πύλας καὶ παραδιδόναι τὴν ἀλαζόνα ποτὲ
5 καὶ ὑβρίστριαν πόλιν, ἣ τάχα πού καὶ δυνάμεσιν ἁγίαις κατὰ πρόσταξιν Θεοῦ συνασπιζούσαις τοῖς Μήδοις, ἀποφασιζούσαις τε αὐτοῖς ἱππήλατα, καίτοι λίαν δυσχερῆ.

Ἴνα δὲ τὴν τῶν μαχομένων ἀήττητον ἀποδείξῃ χεῖρα, προστίθησι καὶ φησιν· «Ἐγὼ συντάσσω καὶ ἐγὼ ἄγω αὐ-
10 τούς». Μόνον γὰρ οὐχὶ τοιοῦτόν τί φησιν· Οὐ στρατιᾶς ὑμῖν Μηδικῆς ἠὲ τομολήσε πληθύς, οὐδὲ ἐκ μόνης τῆς ἰδίας γνώμης ὁ Περσῶν ἐπεφοίτησε δῆμος· ἢ τάχα μᾶλλον αὐτούς ἐγὼ καὶ ἠγίακα πρὸς τοῦτο. Τὸ δὲ ἠγίακα φησὶν ἐν τούτοις, ἀντὶ τοῦ ἀφώρισα καὶ οἶονεὶ ἐξελεξάμην πρὸς κατόρθωσιν
15 ὧν βεβούλευμαι καθ' ὑμῶν. Ἐρχονται τοίνυν, φησὶν, οὐς ἐγὼ ἄγω, καθάπερ τινὲς γίγαντες πληρῶσαι τὸν θυμόν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες· χαίροντες μὲν ἅτε δὴ καὶ τεθαρρόηκότες ὅτι κρατήσουσιν, ὑβρίζοντες δέ, ἀντὶ τοῦ περιπύοντες ὡς πολὺ νοσοῦντας τὸ ἀναλκῆς καὶ οὐδενὸς ὄντας
20 ἀξίους· Τοιοῦτον γὰρ πῶς αἰεὶ τὸ θάρσος φρόνημα, καὶ προαλὲς εἰς ἐλπίδα τὴν ἐπί γε τὸ δύνασθαι κρατεῖν, καὶ κατασμηκρύνον αἰεὶ τοὺς ἀνθεστηκότας· Στρατηγεῖ γὰρ μάλιστα θυμὸς πρὸς τοῦτο αὐτούς, καὶ τὸν τῆς εὐανδρείας ἐντίκει πόθον, τὸ καὶ παντὸς κινδύνου καὶ φόβων ὑπερορᾶν.

25 *Στίχ. 4-5.* «Φωνὴ ἐθνῶν πολλῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων ὁμοία ἐθνῶν πολλῶν, φωνὴ βασιλέων καὶ ἐθνῶν συνηγμένων. Κύριος Σαβαὼθ ἐντέταλται ἔθνει ὀπλομάχῳ ἔρχεσθαι ἐκ γῆς πόρρωθεν ἀπ' ἄκρου θεμελίου τοῦ οὐρανοῦ Κύριος, καὶ οἱ ὀπλομάχοι αὐτοῦ τοῦ καταφθεῖραι τὴν οἰκουμένην ὅλην».

30

Ὡς ἀλαλαζόντων ἤδη τῶν Μήδων καὶ τὴν τοῖς πολέμοις πρέπουσαν ἐξαιρόντων φωνήν, ὡς ἵππου μὲν χρεμετίζοντος

προετοιμάζουν σὲ μιὰ προθυμία ἀκαταμάχητη. Φωνάζει ἐπίσης τὸ «Ἀνοίξτε τὶς πύλες, ἄρχοντες». Ἡ προστάζει τοὺς ἴδιους τοὺς Βαβυλωνίους, ποὺ ἦταν πᾶ ἥττημένοι, νὰ ἀνοίξουν τὶς πύλες καὶ νὰ παραδώσουν τὴν ἀλαζονικὴ ἄλλοτε καὶ ὑβριστικὴ πόλη, ἣ ἴσως ἀπευθύνεται καὶ σὲ ἅγιες δυνάμεις ποὺ συμμαχοῦν μὲ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς Μήδους, δείχνοντας ὅς αὐτὲς μέρη κατὰλληλα γιὰ ἵππικόν, ἂν καὶ πολὺ δύσκολα.

Γιὰ ν' ἀποδείξει ὅμως ἀήττητη τὴ δύναμη αὐτῶν ποὺ μάχονται, προσθέτει καὶ λέγει· «Ἐγὼ συντάσσω αὐτοὺς καὶ ἐγὼ τοὺς ὀδηγῶ». Τοὺς λέγει δηλαδὴ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἕξῃς· Δὲν αὐτομόλησε ὅς ἑσᾶς τὸ πλῆθος τῆς Μηδικῆς στρατιᾶς, οὔτε ἀπὸ δική τους μόνον γνώμη ἦρθε ἐδῶ ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν, ἀλλ' ἐγὼ μᾶλλον τοὺς ἀγίασα γι' αὐτὸ. Τὸ «ἀγίασα» ἐδῶ τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ «τοὺς ὄρισα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς διάλεξα γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅσα σχεδίασαν ἐναντίον σας. Ἐρχονται λοιπόν, λέγει, αὐτοὶ ποὺ ἐγὼ τοὺς ὀδηγῶ, σὰν κάποιοι γίγαντες νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ θυμὸ μου, γεμᾶτοι ἀπὸ χαρὰ καὶ μαζὶ καὶ ὑβρεις. Ἀπὸ τὴ μιὰ χαίρονται, γιὰτὶ ἐλπίζουν ὅτι θὰ νικήσουν κιόλας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑβρίζουν, ἀντὶ νὰ πεῖ φτύνουν, ἐπειδὴ ἦταν πολὺ ἀνίσχυροι καὶ δὲν ἄξιζαν τίποτε. Κάλως τέτοιο ἦταν πάντοτε τὸ φρόνημα τῶν βαρβάρων, καὶ ἔκλινε στὴν ἐλπίδα ὅτι μποροῦν νὰ νικοῦν, καὶ ὑποβάθμιζε πάντοτε τοὺς ἀντιπάλους. Γιὰτὶ ὁ θυμὸς κυρίως τοὺς κατεθύνει ὅς αὐτὸ καὶ τοὺς γεννᾷ τὸν πόθον τῆς ἀνδρείας, ὥστε νὰ περιφρονοῦν κάθε κίνδυνον καὶ κάθε φόβον.

Στίχ. 4-5. «Φωνὴ πολλῶν λαῶν ἀκούγεται ἐπάνω στὰ ὄρη, ὅμοια ἀκριδῶς μὲ φωνὴ πολλῶν λαῶν, φωνὴ βασιλέων καὶ λαῶν συγκεντρωμένων. Ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων ἔδωσε ἐντολὴν σὲ ἔθνος πολεμικὸν νὰ ρθεῖ ἀπὸ χώρα μακρινὴ ἀπὸ τὰ ἀκροῖα θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Κύριος καὶ οἱ ὀπλομάχοι του, γιὰ νὰ καταριμάξουν ὅλη τὴν οἰκουμένην».

Σὰ νὰ ἀλαλάζουν ἤδη οἱ Μῆδοι καὶ θγάζουν τὶς φωνὲς ποὺ ταιριάζουν στὸν πόλεμον, σὰν φωνὴ ἀλόγου ποὺ χλιμεντρίζει καὶ

καὶ διωκόντων τινῶν, τραπομένων δὲ ἤδη πρὸς φυγὴν ἑτέ-
 ρων, μεγάλης τε καὶ παμμιγοῦς διασκιδναμένης ἡχῆς, «Φω-
 νή», φησί, «πολλῶν ἔθνῶν ἐπὶ τῶν ὄρεων, ὁμοία ἔθνῶν πολ-
 λῶν». Οὐ τοιαύτη, φησὶν, ἡ φωνή, ὥστε καὶ εἰκάσαι τινὰς
 5 εὐαριθμήτους εἶναι τοὺς κεκραγότες, οἶεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ
 ἀριθμοῦ κρείττονα τὴν τῶν βοῶντων εἶναι πληθύν. Ἀπο-
 φαίνει δὲ ὁ λόγος ὁμοῦ τοῖς ὑπεξευγμένοις τοὺς καθηγεῖ-
 σθαι λαχόντας καταπεπλήχθαι τοῖς δείμασιν. Ἐθνῶν γὰρ εἶ-
 ναι καὶ βασιλέων ἰσχυρίζεται τὴν φωνήν. Οὐκοῦν, εἶεν ἂν οἱ
 10 κεκραγότες ὁ Βαβυλωνίων ἄπλετος δῆμος, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ
 περιφανέστεροι, δορυλῆπτον ἤδη γεγενημένην ὄρωντες τὴν
 πόλιν, ἤγουν Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι τῶν ἀλόντων καταλαλά-
 ζοντες. Αὐτοὺς δέ, οἶμαι, καὶ ὄπλομάχους ἀποκαλεῖ, καὶ ἐκ
 γῆς πόρρωθεν ἐρχόμενον ἔθνος· ἀπ' ἄκρου θεμελίου τοῦ οὐ-
 15 ρανοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐξ αὐτῶν τῶν τερμάτων τῆς Μηδικῆς καὶ
 τῶν ἐσωτάτων γῆς τῆς βορειωτάτης. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ βού-
 λησιν Θεοῦ τὴν ἐφοδὸν ἐμελέτων, ὄπλομάχους αὐτοὺς τοῦ
 Κυρίου καλεῖ, ἤχθαι τέ φησι πρὸς τὸ καταφθεῖραι τὴν οἰ-
 κουμένην ὅλην, καὶ οὐχὶ δὴ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ
 20 τοῦτο γεγονός εὐρήσομεν παρὰ τε Κύρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
 Οἰκουμένην δὲ ἀποκαλεῖ τὴν Χαλδαίων, διὰ τοι τὸ πλείστην
 εἶναι καὶ εὐρεῖαν ἀμέτρως, καὶ οἷον οἰκουμένην φιλονεικεῖν,
 διὰ τὴν τῶν ἐνοικούντων πληθύν.

Στίχ. 6-8. «Ὁλολύξατε· ἐγγὺς γὰρ ἡ ἡμέρα Κυρίου, καὶ
 25 συντριβὴ παρὰ Θεοῦ ἦξει. Διὰ τοῦτο πᾶσα χεὶρ ἐκλυ-
 θήσεται καὶ πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου δειλιάσει. Καὶ ταρα-
 χθήσονται οἱ πρέσβεις καὶ ὠδῖνες αὐτοὺς ἔξουσιν ὡς
 γυναικὸς τικτούσης· καὶ συμφοράσουσιν ἕτερος πρὸς
 τὸν ἕτερον καὶ ἐκοπήσονται, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν
 30 ὡς φλόξ μεταβαλοῦσιν».

Ὡς ἐλπίδος ἀπάσης ἀνηρημένης, ὡς οὐδενὸς ἔτι περι-
 λελειμμένου τοῖς Βαβυλωνίοις, πλὴν ὅτι δὴ μόνον τὸ χρῆ-

κάποιοι τὸν κυνηγοῦν, ἐνῶ ἄλλοι ἔχουν τραπεῖ σὲ φυγὴ καὶ ἀπλώνεται μέγας καὶ ἀνάκατος ἀχὸς, λέγει· «Φωνὴ πολλῶν λαῶν πάνω στὰ βουνά, ὅμοια μὲ πολλῶν λαῶν». Ἡ φωνή, λέγει, δὲν ἦταν τέτοια, ὥστε νὰ νομίσει κανεὶς ὅτι ἦταν κάποιοι ὀλιγάριθμοι αὐτοὶ ποὺ φώναζαν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ νομίσει ὅτι τὸ πλῆθος αὐτῶν ποὺ φώναζαν ἦταν πολυάριθμοι. Ὁ λόγος βέβαια παρουσιάζει μαζὶ μὲ τοὺς ὑφισταμένους νὰ εἶναι τρομαγμένοι ἀπὸ τὸ φόβο καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἔλαχε νὰ διοικοῦν. Γιατὶ λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ προερχόταν ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ τοὺς βασιλεῖς. Ἦταν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ φώναζαν τὸ ἀπειρο πλῆθος τῶν Βαβυλωνίων καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς οἱ πιὸ ἐπιφανεῖς, βλέποντας ὅτι ἡ πόλις εἶχε ἤδη κυριευθεῖ, δηλαδὴ οἱ Πέρσες καὶ οἱ Μῆδοι ποὺ φώναζαν ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Καὶ νομίζω ὅτι αὐτοὺς ἀποκαλεῖ ὀπλομάχους καὶ ἔθνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πολὺ μακρινὴ γῆ, ἀπὸ τὰ ἀκροῖα θεμέλια τοῦ οὐρανοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Μηδικῆς γῆς καὶ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς βορειότατης χώρας. Ἐπειδὴ ὅμως μελετοῦσαν τὴν ἐπίθεσιν μὲ τὴ θέλησιν τοῦ Θεοῦ τοὺς ὀνομάζει ὀπλομάχους τοῦ Κυρίου, καὶ λέγει ὅτι ἦρθαν γιὰ νὰ καταστρέψουν ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ στῆν ὁποία κατοικοῦμε ἐμεῖς. Οὔτε αὐτὸ θὰ βροῦμε ὅτι ἔγινε ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ τοὺς δικούς του. Οἰκουμένη ἀποκαλεῖ τὴ χώρα τῶν Χαλδαίων, ἐπειδὴ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη καὶ ἔχει ἄμετρη ἔκτασιν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο διεκδικεῖ τὸν τίλον τῆς οἰκουμένης ἕξαιτίας τοῦ πλῆθους ἐκείνων ποὺ κατοικοῦν σ' αὐτήν.

Στίχ. 6-8. «Κλάψετε (Βαβυλώνιοι) μὲ ὀλολυγμούς, γιατί εἶναι κοντὰ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου καὶ θὰ ἔρθει ἡ συντριβὴ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ κάθε χέρι θὰ παραλύσει καὶ κάθε ψυχὴ ἀνθρώπου θὰ δειλιάσει. Θὰ ταραχθοῦν οἱ γέροντες καὶ θὰ τοὺς πιάσουν φοβεροὶ πόνοι σὰν τὴ γυναῖκα ποὺ γεννᾷ· θὰ κλαῖνε τὴ συμφορὰ τους ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο, θὰ μείνουν κατὰ-πληκτοὶ καὶ τὸ πρόσωπό τους θὰ γίνῃ κόκκινον σὰν φλόγα».

Τὸ ὀλολύξατε τὸ λέγει σὰν νὰ ἔχει χαθεῖ κάθε ἐλπίδα, καὶ σὰ νὰ μὴ ἔχει ἀπομείνει τίποτα στοὺς Βαβυλωνίους, παρὰ μονάχα ὅτι

ναι κατολοφύρεσθαι, τό, «ὀλολύξατε», φησί. Προστέταχε δὲ
 καὶ οἶον ἀπογινώσκειν τὴν σωτηρίαν, καὶ μὴ ἀνονήτοις
 πράγμασιν ἐπιχειρεῖν, μὴ μελετῶντας τὴν ἀντίστασιν, ὡς
 θείας αὐτοῖς ἐξωπλισμένης ὀργῆς καὶ συντριβῆς ἐπενηνε-
 5 γμένης διὰ ψήφου τῆς ἄνωθεν. Ἐμαχον δὲ τὸ χρῆμα παν-
 τελῶς «Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;», κατὰ
 τὸ γεγραμμένον. Καὶ πάλιν· «Ἐὰν κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου,
 τίς ἀνοίξει;». Ποία γὰρ ἰσχύς, ἣ καὶ τίνος ὅλως πολεμήσει
 Θεῶ; Διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι πᾶσα χεῖρ ἐκλυθήσεται, καὶ πᾶσα
 10 ψυχὴ ἀνθρώπου δειλιάσει· κατασείοντος γὰρ εἰς δειλίας τὰς
 τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, τίς ἐνήσει
 τὸ θάρσος, ἧγουν εὐψυχον ἀποφανεῖ, καὶ ἰκανῶς ἔχοντα
 πρὸς ἀντίστασιν; Ταραχθήσεσθαι δὲ τοὺς πρέσβεις φησί,
 καὶ ὠδῖσιν αὐτοὺς ὡς γυναικὸς τικτούσης περιπεσεῖν, συμ-
 15 φοράσειν δὲ ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, καὶ μὴν καὶ ἐκστήσε-
 σθαι καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶν ὡς φλόγα μεταβαλεῖν

Πρέσβεις δέ, οἶμαι, φησί, τοὺς τῶν εἰδώλων ἱεροου-
 γούς, τοὺς τῆ μάγῃ τέχνῃ διαπρεπεστάτους παρὰ τοῖς Βα-
 βυλωνίοις, τοὺς τῶν δαιμονίων θεραπευτάς, οἳ κατὰ γε τὸ
 20 εἶκός τῆς ἐφόδου μελετωμένης ἀφίξεσθαι τῶν Μήδων Κύ-
 ρῳ τε ὁμοῦ καὶ Πέρσαις προσδοκωμένων, κατεμαντεύοντο
 τὰ χρηστά, καὶ τὰς παρὰ τῶν δαιμονίων ἐκάλουν ἐπικουρί-
 ας, λιτὰς ἀνατείνοντες καὶ γέρα προσεπάγοντες τὰ νενομι-
 σμένα, τελετὰς δῆλον ὅτι καὶ τὰς δεδήλους θυσίας, πρε-
 25 σβεύειν τε ὑπὲρ ἀπάσης τῆς χώρας ὑπισχνούμενοι. Οὗτοι
 τοίνυν, φησίν, οἳ τῶν δαιμονίων θεραπευταὶ καὶ ἰκέται, οἳ
 τὰς ὑπὲρ πάντων τελοῦντες θυσίας, ὅταν ἴδωσιν ἀντε-
 στραμμένα πρὸς τὰ παρ' ἐλπίδα τὰ πράγματα αὐτοῖς, τα-
 ραχθήσονται τε καὶ ἐν ὠδῖσιν ἔσονται πικραῖς, συμφορά-
 30 σουσί τε ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον, τοῦτ' ἔστιν ἀλλήλοις ἐπι-
 φωνήσουσι τὰ ὡς ἐξ ἀκράτου συμφορᾶς, τό, «οὐαί», δηλο-

πρέπει νὰ θρηνοῦν. Πρόσταξε ἐπίσης καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ χάσουν τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴ σωτηρία τους καὶ νὰ μὴν ἐπιχειροῦν πράγματα ἀνώφελα, νὰ μὴ μελετοῦν τὴν ἀντίσταση, γιὰτὶ εἶναι παρατεταγμένη ἐναντίον τους ἡ θεία ὀργὴ καὶ ἡ συντριβὴ τους ἔχει ἐπέλθει μὲ τὴν οὐράνια ἀπόφαση, καὶ τὸ πρῶγμα εἶναι τελείως ἀκαταμάχητο· γιὰτὶ, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «τὸ ὑψηλὸ χέρι ποιὸς θὰ τὸ ἀποστρέψει;»⁶⁸. Καὶ πάλι· «Ἄν κλείσει τὴ θύρα γιὰ κάποιον ἄνθρωπο ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»⁶⁹. Ποιὰ δηλαδὴ δύναμη ἢ καὶ ποιοῦ τὰ στρατεύματα θὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ; Γι' αὐτὸ λέγει, ὅτι «κάθε χέρι θὰ παραλύσει καὶ κάθε ψυχὴ ἀνθρώπου θὰ κυριευθεῖ ἀπὸ δειλία», γιὰτὶ ὅταν ὁ παντοδύναμος Θεὸς συγκλονίζει τὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων γεμίζοντας αὐτὰς μὲ δειλία, ποιὸς θὰ δώσει θάρρος ἢ θὰ καταστήσει κάποιον γενναῖο καὶ ἱκανὸ νὰ προβάλλει ἀντίσταση; Λέγει ὅμως ὅτι θὰ ταραχθοῦν οἱ γέροντας καὶ θὰ δοκιμάσουν πόνους σὰν τῆς γυναίκας πού γεννάει, καὶ ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο θὰ κλαῖνε τὴ συμφορὰ τους, ἀλλὰ καὶ ὅτι θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ κατάπληξη καὶ τὸ πρόσωπό τους θὰ γίνει κόκκινο σὰν φλόγα.

Πρῆσβεις ὀνομάζει, νομίζω, τοὺς ἱερουργοὺς τῶν εἰδώλων, πού ἦταν οἱ κατεξοχὴν διαπρεπεῖς ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους στὴν τέχνη τοῦ μάγου, τοὺς ὑπηρέτες τῶν δαιμονίων, οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶναι εὐλόγο, ὅταν μελετοῦσαν τὴν ἐπίθεση καὶ προσδοκοῦσαν νὰ φτάσουν οἱ Μῆδοι μαζὶ μὲ τὸν Κύρο καὶ τοὺς Πέρσες, μάντευαν τὰ αἴσια καὶ καλοῦσαν τὴ βοήθεια τῶν δαιμονίων, ἀναπέμποντας προσευχὰς καὶ προσκομίζοντας τὰ καθιερωμένα δῶρα, δηλαδὴ τελετὰς καὶ τὶς βέβηλες θυσίαι, ὑποσχόμενοι ὅτι πρεσβεύουν γιὰ ὅλη τὴ χώρα. Αὐτοὶ λοιπόν, λέγει, οἱ λατρευτὰ καὶ ἱκέτες τῶν δαιμονίων, αὐτοὶ πού τελοῦσαν τὶς θυσίαι γιὰ χάρη ὅλων, ὅταν δοῦν ὅτι ἔχουν βγεῖ τὰ πράγματα ἀντεστραμμένα σ' αὐτὰ πού ἔλπιζαν, θὰ ταραχθοῦν καὶ θὰ δοκιμάσουν πόνους φοβεροὺς καὶ θὰ κλαῖνε τὴ συμφορὰ τους ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο, δηλαδὴ θὰ ἀπευθύνουν μεταξὺ τους τὰ ἐπιφωνήματα τῆς ἀκρόατης

νότι καὶ τὰ παραπλήσια. Ὡσπερ δὲ ὑπὸ φλογὸς μεταβαλοῦσι τὸ πρόσωπον. Φιλεῖ γάρ πως τὸ τῶν ἀθυμούντων καταμελαίνεσθαι πρόσωπον, ὡς οὐδὲν ἕτερον εἶναι δοκεῖν, πλὴν ὅτι σποδιᾶν καὶ σποδοῦ μαρανθείσης λείψανον.

5 Στίχ. 9-11. «Ἴδου γὰρ ἡμέρα Κυρίου ἀνίατος ἔρχεται θυμοῦ καὶ ὀργῆς, θεῖναι τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεῦσαι ἐξ αὐτῆς. Οἱ γὰρ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Ὠρίων καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ φῶς οὐ δώσουσι καὶ σκοτισθήσεται
10 τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φῶς αὐτῆς. Καὶ ἐντελοῦμαι τῇ οἰκουμένη ὅλη κακὰ καὶ τοῖς ἀσεβέσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· καὶ ἀπολωῖ ὕδριν ἀνόμων, καὶ ὕδριν ὑπερηφάνων ταπεινώσω».

Ἄναφανδὸν ἐν τούτοις διδάσκειν πειροᾶται, ὅποια τίς
15 ἐστὶν ἡ πρόφασις τοῦ συμφοράσαι μὲν πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἄρχοντας, μεταβαλεῖν δὲ τὸ πρόσωπον ὡς ἀπὸ φλογός. Ἐπειδὴ γὰρ κατεμαντεύοντο μὲν, ὡς ἔφην, τὰ κατ' εὐχὴν ἑαυτοῖς, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς Βαβυλωνίοις, διημαρτήκασιν δὲ τῆς ἐλπίδος, ταύτη τοι, φησί, καὶ κατηφείας ἔσονταί μεστοί.
20 Ἐφέστηκε γὰρ αὐτοῖς ἀνίατος ἡμέρα, τοῦ πάντων Κυρίου αὐτὴν ἐπάγοντος· ἡμέραν δὲ πάλιν ὀνομάζει τὸν καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἡ θεία τε καὶ ἀνουθέτητος ὀργή, ὡς τεθῆναι τὴν τῶν Χαλδαίων ἔρημον καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς. Καὶ οὐ δὴ που πάντως ὡς ὄντων ἐκεῖσε τι-
25 νῶν, οἱ καὶ ἔξω τίθενται τῆς ὀργῆς διὰ τὸ εἶναι χρηστοί, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσθαι φησί, ἅπασιν δὲ μᾶλλον τοῖς τὴν Χαλδαίων οἰκοῦσι χώραν ἀρμόσειεν ἂν εἰκότως τοῦνομα, διὰ τοι τὸ πάντα πονηροὺς εἶναι καὶ εἰδωλολάτραις.
Ἐπειδὴ δὲ τὰ μεγέθη τῶν συμφορῶν ἔσθ' ὅτε μονονουχί
30 σκότου καὶ ἀγλῦος τὸν ἀνθρώπινον καταπιμπλάσιν νοῦν, ὡς καὶ ἡμέρας οὐσῆς ἀπεινᾶν δοκεῖν τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, ἀπρα-

συμφορᾶς, τὸ «οὐαὶ» δηλαδή καὶ τὰ παραπλήσια, καὶ σὰν ἀπὸ τῆ φλόγα θὰ κοκκινίσει τὸ πρόσωπὸ τους. Γιατὶ συνήθως τὸ πρόσωπο τῶν λυπημένων μελανιάζει, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον σκόνη καὶ λείψανο σταῆχτης μαραμένης.

Στίχ. 9-11. «Νὰ ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἔρχεται χωρὶς νὰ θεραπεύεται ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ του, γιὰ νὰ κάνει ὅλη τὴν οἰκουμένη ἔρημο καὶ νὰ ἐξολοθρεύσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπὸ αὐτήν. Γιατὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Ὁριῶν καὶ ὅλος ὁ διάκοσμος τοῦ οὐρανοῦ δὲν θὰ δώσουν τὸ φῶς τους, καὶ ἐνῶ θὰ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος θὰ ἐπικρατεῖ σκοτάδι καὶ ἡ σελήνη δὲν θὰ δώσει τὸ φῶς της. Θὰ δώσω ἐπίσης ἐντολὴ νὰ συμβοῦν συμφορὲς σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ οἱ ἄσεβεῖς νὰ τιμωρηθοῦν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους ἀκόμα θὰ ἀφανίσω τὴν ἀλαζονεία τῶν ἀνόμων καὶ θὰ ταπεινώσω τὴν ὕβρη τῶν ὑπερηφάνων».

Ὁλοφάνερα μὲ αὐτὰ ἐδῶ ἐπιχειρεῖ νὰ διδάξει, ποιά εἶναι ἡ αἰτία πού θὰ θρηνήσουν τὴ συμφορὰ τους οἱ ἄρχοντες ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο καὶ τὸ πρόσωπὸ τους θ' ἀλλάξει σὰ νὰ δέχεται τὴν ἐπίδραση φλόγας. Ἐπειδὴ δηλαδή μάντευαν βέβαια, ὅπως εἶπα, ὅλα τὰ αἶσια γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ γιὰ ὅλους τοὺς Βαβυλωνίους, διαψεύσθηκαν ὅμως οἱ ἐλπίδες τους, γι' αὐτὸ, λέγει, θὰ εἶναι καὶ γεμᾶτοι κατήφεια. Γιατὶ τοὺς ἦρθε ἡμέρα πού δὲν μπορεῖ νὰ θεραπευθεῖ, καὶ πού τὴ φέρνει ὁ Κύριος. «Ἡμέρα» πάλι ὀνομάζει τὸν χρόνο κατὰ τὸν ὁποῖο ἐκδηλώθηκε ἡ θεία καὶ ἀναπόφευκτη ὀργή, ὥστε νὰ γίνει ἡ χώρα τῶν Χαλδαίων ἔρημος καὶ νὰ ἐξαλείψει ἀπὸ αὐτήν τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Καὶ ὅπωςδήποτε βέβαια δὲν λέγει ὅτι θὰ χαθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ θὰ βρεθοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν ὀργὴ κάποιοι ἐπειδὴ ἦταν καλοὶ, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ ὅλους πού κατοικοῦν τὴ χώρα τῶν Χαλδαίων θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ ταιριάσει τὸ ὄνομα, ἐπειδὴ ὅλοι ἦταν κακοὶ καὶ εἰδωλολάτρες. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μεγέθη τῶν συμφορῶν πολλὰς φορὲς γεμίζουν κατὰ κάποιον τρόπο τὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου μὲ σκοτάδι καὶ ὁμίχλη, ὥστε, καὶ ἐνῶ εἶναι ἡμέρα, νὰ νομίζουν ὅτι ἀπουσιάζει τὸ

κτεῖν δέ πως, εἷς γε τὸ δύνασθαι καταινγάσαι, φημί, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς σελήνης τὸν κύκλον ταύτη τοί φησιν· «Οἱ γὰρ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Ὠρίων, καὶ πᾶς ὁ κόσμος τοῦ οὐρανοῦ, τὸ φῶς οὐ
 5 δώσουσι»· σκοτισθήσεσθαι δὲ τοὺς Βαβυλωνίους, ἦτοι τῶν Βαβυλωνίων τὸν νοῦν· καὶ ἀνίσχοντος τοῦ ἡλίου καὶ ἀναλαμπούσης σελήνης, καίτοι τῶν στοιχείων οὐ συνεσταλκώτων τὸ φῶς, ἀλλ' ὡς ἐκ πολλοῦ δείματος καὶ ταῖς θεαίαις ὀργαῖς ὑπενηνεγμένων, νύκτα τε καὶ σκότος ἐχόντων εἰς
 10 νοῦν. «Ἐντελοῦμαι» δέ, φησί, «τῇ οἰκουμένη ὅλη κακά». Τό, «ἐντελοῦμαι» φησὶν ἀντὶ τοῦ, «ἀπειλήσω», ἡγουν ἐπενεχθῆναι προστάξω, ὥστε καὶ ὕβριν ἀνόμων καθελεῖν, ταπεινῶσαι δὲ τοὺς ὑπερηφάνους, αὐτοὺς δηλονότι τοὺς ἀλαζόνας

15 Ὑπέροπτον γὰρ πως αἰεὶ καὶ ἐξιτηλότατον τὸ Ἀσσυρίων γέγονεν ἔθνος, καὶ πρὸς γε τούτῳ θεομισῆς Τετίμητο γὰρ παρ' αὐτοῖς τῶν μὲν ἀρίστων οὐδέν, ἅπαν δὲ μᾶλλον τὸ καταλυπεῖν πεφυκὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἰστέον δὲ ὅτι οἱ τὴν θεῖαν διερμηνεύσαντες Γραφήν, Ὠρίωνος πεποίηνται
 20 μνήμην, ἐν τῶν ἀστέρων τὸ ἐπισημότατον δι' αὐτοῦ σημαίνοντες, καὶ οὐ τί που πάντως ταῖς Ἑλλήνων τεθρηαίαις κατακολουθήσαντες τὰ τοιάδε φασίν, κατεχρήσαντο δὲ μᾶλλον τῷ κατὰ συνήθειαν ὀνόματι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται· «Ὁ ποιῶν Πλειάδα καὶ Ἐσπερον καὶ
 25 Ἀρκτοῦρον καὶ ταμιεῖα Νότου».

Στίχ. 12. «Καὶ ἔσονται οἱ καταλελειμμένοι ἔντιμοι μᾶλλον, ἢ τὸ χρυσίον τὸ ἄπυρον· καὶ ὁ ἄνθρωπος μᾶλλον ἔντιμος ἔσται, ἢ ὁ λίθος ὁ ἐκ Σουφείρ».

«Ἐντιμον» ἐν τούτοις τὸ ζητητέον. Ὀλιγανδρήσειν
 30 τοίνυν φησὶν οὕτω τὴν Βαβυλωνίων καὶ ἅπασαν δὲ τὴν Ἀσσυρίων χώραν, ὡς δυσευρέτους γενέσθαι τοὺς ζῶντας

φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ ὅτι ἀδυνατεῖ, ἐννοῶ στὸ νὰ καταφωτίσει αὐτὴν καὶ ὅλος ὁ διάκοσμος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ κύκλος τῆς ἴδιας τῆς σελήνης, γι' αὐτὸ λέγει· «Τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Ὁρίων καὶ ὅλος ὁ διάκοσμος τοῦ οὐρανοῦ δὲν θὰ δώσουν τὸ φῶς τους». Οἱ Βαβυλώνιοι θὰ βυθισθοῦν στὸ σκοτάδι, δηλαδή ὁ νοῦς τῶν Βαβυλωνίων, καὶ μολονότι θὰ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ θὰ λάμπει ἡ σελήνη καὶ τὰ στοιχεῖα δὲν θὰ ἔχουν περιορίσει τὸ φῶς τους, ὅμως ἐξαιτίας τοῦ μεγάλου φόβου τους καὶ τῆς θείας ὀργῆς θὰ ἔχουν στὸ νοῦ τους νύχτα καὶ σκοτάδι. «Θὰ δώσω», λέγει, ἐντολὴ νὰ κατακλύσουν ὅλη τὴν οἰκουμένη συμφορές». Τὸ «θὰ δώσω ἐντολὴ» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ, “θὰ ἀπειλήσω”, ἦτοι θὰ προστάξω νὰ τοὺς φερθοῦν σκληρὰ, ὥστε καὶ τὴν ὕβρη τῶν ἀνόμων νὰ ἐξαλείψουν, καὶ τοὺς ὑπερήφανους νὰ ταπεινώσουν, αὐτοὺς δηλαδή πὺ εἶναι ἀλαζόνες.

Πράγματι τὸ ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο πάντοτε ὑπεροπτικὸ καὶ πολὺ διεφθαρμένο, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἦταν καὶ ἀσεβεῖς πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν τιμοῦσαν τίποτε τὸ ἄριστο καὶ τιμοῦσαν μᾶλλον κᾶθετι πὺ προξενεῖ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ὀργῆ στὸν Θεὸ τῶν ὄλων. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι ἐκεῖνοι πὺ ἐρμήνευσαν τὴ θεία Γραφή, ἀναφέρουν τὸ Ὁρίωνα ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ ἄστρα καὶ μ' αὐτὸ δηλώνουν τὸ πιὸ ἐπίσημο, καὶ δὲν τὰ λένε αὐτὰ ἀκολουθώντας ὀπωσδήποτε τὰ σοφιολογήματα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ μᾶλλον χρησιμοποίησαν τὸ συνηθισμένο ὄνομα, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει γραφεῖ καὶ στὸν Ἰώβ· «Αὐτὸς πὺ κάνει τὴν Πούλια καὶ τὸν Ἐσπερο (Ἀποσπερίτη-Ἀφροδίτη) καὶ τὸν Ἀρκτοῦρο καὶ τὰ ταμεῖα τοῦ Νότου»⁷⁰.

Στίχ. 12. «Καὶ αὐτοὶ πὺ θὰ ἀπομείνουν θὰ εἶναι πιὸ σπάνιοι ἀπὸ τὸ χρυσάφι πὺ δὲν ἔχει καθαρισθεῖ, καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πιὸ σπάνιος ἀπὸ ὅ,τι ὁ λίθος σάλπφειρος».

Πρέπει ἐδῶ νὰ ἐξετάσομε τί σημαίνει ἡ λέξι «ἐντιμο». Θὰ ὑπάρξει λέγει τόσοσ μικρὸς ἀριθμὸς ἀνδρῶν στή χώρα τῶν Βαβυλωνίων καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, ὥστε θὰ γίνουν

ἐν αὐτῇ, καὶ τοσαύτην τῶν περιλελειμμένων τὴν σπάνιν, ὅση καὶ λίθων Ἰνδικῶν καὶ χρυσοῦ τοῦ δοκιμωτάτου. Δοκεῖ γὰρ πως τὰ τοιάδε παρὰ τισιν εἶναι τίμια, διὰ τὸ λίαν δυσπόριστον, καὶ μὴν ὅτι ὀλίγα καὶ μόλις. Οὐκοῦν, ὡς
5 ἂν εἶεν, φησί, δυσπόριστα τὰ ἀνθρώποις τεθνασμασμένα, λίθοι τε τίμιοι καὶ τὸ ἀπύρωτον χρυσοῖον, τοῦτ' ἔστι τὸ δοκιμώτατον, οὕτως ἔσονται ὀλίγοι, καὶ μόλις οἱ ἐκ πολέμου περιλελειμμένοι, καὶ τὸ τῶν μεμαχημένων διαφυγόντες στίφος.

10 *Στίχ. 13.* «Ὁ γὰρ οὐρανὸς θυμωθήσεται, καὶ ἡ γῆ σεισθήσεται ἐκ τῶν θεμελίων αὐτῆς διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου Σαβαὼθ τῇ ἡμέρᾳ, ὅταν ἐπέλθῃ ὁ θυμὸς αὐτοῦ».

Λαλοῦσι μὲν ὑπερβολικῶς οἱ μακάριοι προφῆται, καὶ τὴν θεῖαν τε καὶ ἄφραστον δύναμίν τε καὶ δόξαν δεχόμενοι
15 κατὰ νοῦν, αἴρουσιν ὑψοῦ τὰς φωνάς, καὶ μεγέθη τοῖς διηγήμασιν ἐπινοοῦσιν τὰ ἐξαίρετα. Ἄει δέ πως ὀργιζομένῳ Θεῷ συγκαταθήγεται πρὸς ὀργὰς καὶ ἡ δούλη κτίσις, διανιστάντος πάντως πῶς πρὸς τοῦτο αὐτὴν τοῦ πᾶσι προστάττοντος. Καὶ γοῦν ὠργίζετο μὲν Αἴγυπτίοις, ἀπρακτεῖν
20 δὲ ἡ κτίσις οὐκ ἠνέσχετο. Μεθίστατο μὲν γὰρ εἰς αἷμα τὸ ὕδωρ, ἐξῆρε δὲ καὶ ἡ γῆ βατράχους, καθὰ γέγραπται, καθίει δὲ χαλάζας ὁ οὐρανός, καὶ μὴν καὶ βαθὺς καὶ τριήμερος ἀπάσης αὐτῶν τῆς χώρας κατεσκίδνατο σκότος. Οὐκοῦν θυμωθήσεται, φησί, καὶ αὐτὸς ὁ οὐρανός, καὶ οἶον ἐκ βά-
25 θρων ἡ γῆ σεισθήσεται, διὰ θυμὸν ὀργῆς Κυρίου. Συνεκπολεμεῖ γὰρ ἡ κτίσις ἐπὶ τοὺς ἄφρονας, καὶ λελυπημένου Δεσπότη, μονονουχὶ συγκαθίσταται καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς τοῦτο. Πάντα γὰρ τῇ ὑπερτάτῃ συντρέχει βουλῇ, καὶ οὐδέν ἐστι τῶν ὄντων, ὃ μὴ τοῖς θείοις νεύμασι καὶ ἀβουλήτως
30 παραχωρῇ.

Στίχ. 14-16. «Καὶ ἔσονται οἱ καταλελειμμένοι ὡς δορκάδιον φεῦγον καὶ ὡς πρόβατον πλανώμενον, καὶ οὐκ

δυσεύρετοι ἐκεῖνοι πού θά ζοῦν σ' αὐτή, καί θά εἶναι τόση ἡ σπανιότητα ἐκείνων πού θά ἀπομείνουν, ὅση εἶναι τῶν ἰνδικῶν λίθων καί τοῦ ὀλοκάθαρου χρυσαφιοῦ. Γιατί θεωρεῖται ἀπό κάποιους ὅτι αὐτά εἶναι πολύτιμα ἐπειδὴ εἶναι δυσεύρετα καί βέβαια καί λίγα καί μόλις πού ὑπάρχουν. Ὡστε λοιπόν ὅπως, λέγει, εἶναι δυσεύρετα ὅσα θεωροῦνται θαυμαστά ἀπό τοὺς ἀνθρώπους, λίθοι πολύτιμοι καί χρυσάφι ἀπύρωτο, δηλαδή τὸ ἐπεξεργασμένο ἄριστα καί ὀλοκάθαρο, ἔτσι θά εἶναι λίγοι καί σπάνιοι ὅσοι θά γλυτώσουν ἀπὸ τὸν πόλεμο καί θά διαφύγουν τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.

Στίχ. 13. «Ὁ οὐρανὸς θά ὀργισθεῖ καὶ ἡ γῆ θά κλονισθεῖ ἀπὸ τὰ θεμέλιά της ἕξαιτίας τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων τὴν ἡμέρα πού θά ξεσπάσει ὁ θυμὸς του».

Μιλοῦν βέβαια μὲ ὑπερβολὴ οἱ μακάριοι προφῆτες καὶ δεχόμενοι σὸ νοῦ τους τὴ θεία καὶ ἀφραστη δύναμη καὶ δόξα, ὑψώνουν τὴ φωνὴ τους καὶ ἐπινοοῦν μὲ τὴ διήγησή τους ἕξαιρετικά μεγάλα γεγονότα. Πάντοτε δηλαδή ὅταν κατὰ κάποιο τρόπο ὀργίζεται ὁ Θεός, μαζὶ θυμώνει καὶ ἡ ὑπόδουλη κτίση, ἐξεγείροντας ὅπωςδήποτε αὐτὴν σ' αὐτὸ ἐκεῖνος πού κυβερνᾷ τὰ πάντα. Καὶ πράγματι ὀργιζόταν ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἡ φύση, καὶ δὲν ἀνεχόταν νὰ μείνει ἄπρακτη. Μετέβαλλε σὲ αἷμα τὸ νερό, καὶ ἡ γῆ ἔβγαξε βατράχια, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἔριχνε ὁ οὐρανὸς χαλάζι καὶ ἀπλωνόταν ἐπίσης σὲ ὅλη τὴ χώρα τους βαθὺ τριήμερο σκοτάδι. Λοιπὸν θά θυμώσει, λέγει, καὶ αὐτὸς ἀκόμα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θά σεισθεῖ ἀπὸ τὰ θεμέλιά της ἕξαιτίας τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου. Γιατὶ πολεμᾷ μαζὶ του καὶ ἡ κτίση ἐναντίον τῶν ἀφρόνων, καὶ ὅταν ὀργίζεται ὁ Δεσπότης, συμμετέχει κατὰ κάποιο τρόπο σ' αὐτὸ καὶ αὐτή. Γιατὶ ὅλα συμβαδίζουν μὲ τὴν ὑπέρτατη βούληση καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα πού νὰ μὴ ὑποχωρεῖ στὰ θεῖα προστάγματα, ἀκόμα καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει.

Στίχ. 14-16. «Καὶ αὐτοὶ πού θά ἀπομείνουν θά εἶναι δειλοὶ σὰν τὸ ζαρκάδι καὶ σὰν τὸ πρόβατο πού ἔχει χαθεῖ, καὶ δὲν

ἔσται ὁ συνάγων, ὥστε ἄνθρωπον εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀποστραφῆναι, καὶ ἄνθρωπον εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διώξαι. Ὅς γὰρ ἐὰν ἀλῶ ἠττηθήσεται, καὶ οἵτινες συνηγμένοι εἰσὶ μαχαίρα πεσοῦνται, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν
 5 ἐνώπιον αὐτῶν ῥάξουσι, καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν προνομεύσουσι καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔξουσιν».

Εὐαριθμήτους κομιδῆ τοὺς περιλειφθέντας ἔσεσθαι φησι, πλὴν καὶ αὐτοὺς ἀνάνδρους τε καὶ ἀφιλομαχωτάτους καὶ δειλίας εἰς τοῦτο κατερῶραγμένους, ὡς οὐδὲν ἔτε-
 10 ρον ἐλέσθαι δοῦν, πλὴν ὅτι μόνον τὸ φεύγειν ἐν ἴσῳ δορκάδι, καὶ τὸ ἀτίμως σώζεσθαι φησιν, καὶ ἀπειπεῖν εἰς ἅπαν τὸ κἂν γοῦν ἀνταναστῆναι μόνον ταῖς τῶν πολεμίων συμφοραῖς. Ὅτι δὲ ἀνεπιστάτητοί τε καὶ ἀναρχοὶ μενοῦσι, καί-
 15 περ ὄντες ἀριθμῶ βραχεῖς, ὑπεμφαίνει λέγων, ὡς πρόβατον ἔσεσθαι πλανώμενον καὶ τῆς τοῦ ποιμαίνοντος ἐπεικειίας ἐστερημένον, καὶ ἔξω πον νομῆς ἰόν, ὡς καὶ σηκῶν τῶν κατειθισμένων ἐλέσθαι μακράν. «Οὐ γὰρ ἔσται», φησὶν, «ὁ συνάγων, ὥστε ἄνθρωπον εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀποστραφῆ-
 20 «διώξαι», φησὶν ἀντὶ τοῦ «ἐπειχθῆναι», καίτοι φίλον ἅπασιν ἢ χώρα καὶ πατρῶων ἐνδικοιτημάτων ἄμεινον οὐδέν. Ἀλλὰ καὶ τῶν οὕτως αὐτοῖς φιλαιτάτων ἢ στέρησις ἠδεῖα, φησί, διὰ τοι τὸ πάντα τὸν ἀλισκόμενον παραχρῆμά τε διόλλυσθαι ... ... συμβήσεσθαι δέ τι καὶ ἕτερον τῶν ὅτι μάλι-
 25 στα πεφυκότων ἀνιᾶν ὁ προφητικὸς δισχυρίζεται λόγος «Τὰ γὰρ τέκνα αὐτῶν», φησὶν, «ἐνώπιον αὐτῶν ῥάξουσι, καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν προνομεύσουσι, καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔξουσιν». Τί δ' ἂν γένοιτο τοῖς γεγεννηκόσι δυσαχθέστερον τῆς τῶν τέκνων σφαγῆς; ἢ πῶς οὐχ ἀπάσης αἰκίας
 30 δυσφορητότερον, τὸ ἰδεῖν μὲν οἴκους διηροπασμένους, σεμνότητα δὲ γυναίων ἀδικουμένην, καὶ ταῖς τῶν κεκρατηκότων ἀσελγείαις ὑπενηνεγμένην;

71. Τὸ χάσμα συμπληρώνεται ἀπὸ τὸ λατινικόν: «Θὰ γίνεαι τροφή τῶν σπαθιῶν».

θα ὑπάρχει ἐκεῖνος πού θα τὸ συνάξει, ὥστε κάθε ἄνθρωπος θα ἐπιστρέψει στὸ λαὸ του καὶ θα ἐπιδιώξει νὰ ἐπανέλθει στὴν πατρίδα του. "Ὁποῖος συλληφθεῖ θα ὑποστῆ τις συνέπειες τῆς ἥττας καὶ ὅποιοι συγκεντρωθοῦν πρὸς ἀντίσταση θα πέσουν ἀπὸ μαχαίρι, τὰ παιδιά τους θα τὰ σφάξουν μπροστά τους, τὰ σπίτια τους θα τὰ λεηλατήσουν, καὶ θα πάρουν τις γυναῖκες τους».

"Ὅσοι θα ἀπομείνουν θα εἶναι, λέγει, πάρα πολὺ λίγοι, ἀλλὰ κι αὐτοὶ θα εἶναι ἄνανδροι καὶ χωρὶς ὄρεξη γιὰ πόλεμο, καὶ θα φτάσουν σὲ τέτοιο βαθμὸ δειλίας, ὥστε νὰ θέλουν νὰ κάνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ μονάχα νὰ φύγουν ὅμοια μὲ ζαρκάδι, νὰ σωθοῦν, λέγει, ταπεινωτικά, καὶ ν' ἀπαυδῆσουν τελείως ἀκόμα καὶ ν' ἀντισταθοῦν μόνο στὶς συμφορὲς τῶν ἐχθρῶν. "Ὅτι βέβαια θα μείνουν χωρὶς προϋσταμένους καὶ ἄρχοντες, μολονότι θα εἶναι λίγοι στὸν ἀριθμὸ, τὸ ὑποδηλώνει λέγοντας, ὅτι θα εἶναι σὰν πρόβατο πού περιπλανιέται καὶ στερεῖται τῆ φροντίδα τοῦ ποιμένα, καὶ φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο βοσκῆς του, ὥστε νὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα μαντριά. Γιατὶ λέγει, «Δὲν θα ὑπάρχει αὐτὸς πού θα τὸ συνάξει, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιστρέψει στὸ λαὸ του, καὶ ὁ ἄνθρωπος θ' ἀποστραφεῖ τὴ χώρα του». Τὸ «διῶξαι» τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ θα ἐκδυσθεῖ, μολονότι ἡ πατρίδα εἶναι σὲ ὅλους ἀγαπητὴ καὶ τίποτε δὲν ὑπάρχει καλύτερο ἀπὸ τὴν πατρικὴ κατοικία. Ἀλλὰ καὶ τῶν τόσο ἀγαπητῶν τους ἡ στέρηση λέγει εἶναι εὐχάριστη, ἐπειδὴ ὅποῖος συλληφθεῖ, θα χαθεῖ ἀμέσως⁷¹. Ὁ προφητικὸς λόγος ἰσχυρίζεται ὅτι θα συμβεῖ καὶ κάτι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἔχουν στὴ φύση τους νὰ προκαλοῦν λύπη. Γιατὶ λέγει, «Τὰ παιδιά τους θα σφαχτοῦν μπροστὰ στὰ μάτια τους, θα λεηλατήσουν τὰ σπίτια τους καὶ θα πάρουν τις γυναῖκες τους». Τί θα μπορούσε νὰ ὑπάρξει βαρύτερο γιὰ τοὺς γονεῖς ἀπὸ τὸ νὰ σφαχτοῦν τὰ παιδιά τους; Ἡ πῶς δὲν εἶναι χειρότερο ἀπὸ κάθε κακὸ τὸ νὰ δεῖ κανεὶς τὸ σπίτι του διαρπαγμένο, νὰ σπιλώνεται ἢ σεμνότητα τῶν γυναικῶν καὶ νὰ παραδίνεται στὴν ἀσέλγεια τῶν νικητῶν;

Μέμνηται που καὶ ὁ μακάριος ψαλμωδὸς τοιούτου τι-
 νός. Ποιούμενος γὰρ τοὺς λόγους περὶ τῆς Βαβυλωνίων,
 «Μακάριος», φησὶν, «ὃς κρατήσῃ καὶ ἔδαφιῇ τὰ νήπιά
 σου πρὸς τὴν πέτραν». Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἱστορικῶς τῇ τῶν
 5 Ἀσσυρίων συμβέβηκε χώρα, καὶ ταῖς ἐν αὐτῇ πόλεσί τε καὶ
 χώραις, ὅτι καὶ πάντες εἰδωλολάτραι καὶ ἀλαζόνες οὐ φο-
 ρητῶς, καὶ θεομάχοι δεινῶς, καὶ μάγου τέχνης ἐπιστήμο-
 νες. Αὐτοὶ δὲ καὶ τὴν ἁγίαν πεπορθήκασιν πόλιν, καὶ τὸν
 τοῦ Θεοῦ κληρον καταδηώσαντες, τοῦτ' ἔστι τὸν Ἰσραήλ,
 10 ἐν τῇ τῶν δορυκτῆτων μοίρα πεποιημένοι, τὸν ἀσυνήθη τῆς
 δουλείας αὐτοῖς ἐπέθηκαν ζυγόν. Καὶ στήσεται μὲν ὁ περὶ
 τούτων λόγος, οὐκ ἔν γε τοῖς κατὰ μόνην τὴν ἱστορίαν καὶ
 τοῖς ἐμφανῶς γεγονόσιν, ἔξεστι δὲ μᾶλλον τοῖς ἐθέλουσι νο-
 εῖν καὶ πνευματικῶς, εἰ δὴ μετατάττοιεν εὐφυῶς τῶν γε-
 15 γονότων τὴν δύναμιν ἐπὶ τε αὐτὸν τὸν ἀπάσης τῆς φανλό-
 τητος εὐρέτην, τὸν θεοστυγῆ τε καὶ ἀπηνέστατον, φημὶ δὴ
 τὸν Σατανᾶν, μάλισθ' ὅτι τῆς προφητείας ὁ λόγος τὸ Χρι-
 στοῦ μυστήριον προσενεγκῶν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ προσαγό-
 ρουσιν εὐ³ μάλα πεποιημένοι, εἰσκεκόμικε γείτονα τὴν κατὰ
 20 Βαβυλῶνος ὄρασιν, μονονουχὶ τῶν ἀκροωμένων τὸν νοῦν
 καταθήγων ἐπὶ τό γε χρῆναι νοεῖν καὶ πνευματικῶς τὰ
 ἱστορικῶς γεγονότα, κατὰ τε αὐτῆς Βαβυλῶνος, καὶ μὴν
 καὶ καθ' ὅλης τῆς Ἀσσυρίων γῆς. Κατέληξε δὴ οὖν οὐδέ-
 πω ποτὲ πολυτρόπως ἐπιβουλεύων τοῖς Θεῷ δουλεύουσιν ὁ
 25 δράκων ὁ ἀποστάτης, ἔγκειται δὲ καὶ μάλα νεανικῶς, εἰς τὸ
 αὐτῷ δοκοῦν αἰεὶ καταστρέφων, καὶ ἀποφέρει πλειστάκις,
 οἷά περ αἰχμαλώτους ἐλών, καὶ τοῖς τῶν παθῶν ἐνίησι βό-
 θροις, δουλείας δὲ ὥσπερ αὐτοῖς ἐπιτιθεῖς δεινόν τε καὶ
 ἀνεξήτητον ζυγόν, καταγαυριᾶ τῶν εἰλημμένων, καὶ ἀλα-
 30 ζονεύεται, καθά περ ἀμέλει καὶ οἱ τῶν Ἀσσυρίων κατὰ
 καιροῦς θεβασιλευκότες ἐπέχαιρον τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, ὅτι γῆς
 τῆς αὐτῶν ἔξω γεγονότες καὶ πόλεως τῆς ἁγίας δεδουλεύ-
 κασι τοῖς ἀλλογενέσιν.

Ἐναφέρει κάπου καὶ ὁ μακάριος Ψαλμωδὸς κάτι παρόμοιο. Μιλώντας δηλαδή γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους λέγει: «Εἶναι μακάριος ὅποιος θὰ ἀρπάξει καὶ θὰ συντριῖπει τὰ νήπιά σου πάνω στὴν πέτρα»⁷². Ἄλλ' αὐτὰ βέβαια ἔχουν συμβεῖ ἱστορικά στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων καὶ στὶς πόλεις καὶ τὰ μέρη ποὺ βρίσκονται σ' αὐτήν, γιὰτὶ ὅλοι εἶναι εἰδωλολάτρες καὶ ἀλαζόνες σὲ ἀνυπόφορο βαθμὸν καθὼς καὶ φοβεροὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καὶ γνῶστες τῆς τέχνης τῶν μάγων. Αὐτοὶ ἐκπόρθησαν καὶ τὴν ἁγία πόλη καὶ καταληλάτησαν τὸν κληρο τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τοὺς Ἰσραηλιῖτες, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔρριξαν στὴ μοίρα τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς φόρτωσαν τὸν ἀσυνήθιστο ζυγὸ τῆς δουλείας. Καὶ ὁ λόγος βέβαια γι' αὐτὰ θὰ ἰσχύσει ὄχι μόνο στὰ ἱστορικά καὶ στὰ φανερὰ γεγονότα, ἀλλ' μᾶλλον μπορεῖ νὰ βρεῖ ἐφαρμογὴ καὶ σὲ ὅποιους θέλουν νὰ τὰ νοήσουν καὶ πνευματικά, ἂν μὲ σύνεση μεταθέσουν τὸ νόημα τῶν γεγονότων στὸν ἴδιο τὸν ἐφευρέτη κάθε φαυλότητος, ἐννοῶ τὸν θεομίσητο καὶ σκληρότατο Σατανᾶ, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς προφητείας, προσκομίζοντας τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ μιλώντας πολὺ καλὰ ἀπὸ πρὶν γι' αὐτό, ἀνέφερε ὡς σχετικὴ τὴν ὄραση τῆς Βαβυλώνας, ἐρεθίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸ νοῦ τῶν ἀκροατῶν στὴν ἀνάγκη νὰ νοοῦν καὶ πνευματικὰ τὰ ἱστορικά γεγονότα ποὺ ἔλαβαν χώρα στὴν ἴδια τὴ Βαβυλώνα, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων. Οὐδέποτε λοιπὸν ἔπαυσε ὁ δράκοντας ὁ ἀποστάτης νὰ ἐπιβουλεύεται μὲ πολλοὺς τρόπους τοὺς πιστοὺς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπιτίθεται, καὶ μὲ πολλὴ μάλιστα σφοδρότητα, καταστρέφοντας πάντοτε αὐτὸ ποὺ αὐτὸς θέλει, καὶ πολλὰς φορές, συλλαμβάνοντας τοὺς ἀνθρώπους ὡς αἰχμαλώτους, τοὺς φέρνει καὶ τοὺς ρίχνει στὰ βάραιθρα τῶν παθῶν, καὶ βάζοντάς τους βαρὺ καὶ ἀφευκτὸ ζυγὸ, καταειρωνεύεται τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἀλαζονεύεται, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ οἱ ἐκάστοτε βασιλεῖς τῶν Ἀσσυρίων χαίρονταν γιὰ τὸ πάθημα τῶν Ἰσραηλιτῶν, ποὺ βρέθηκαν ἔξω ἀπὸ τὴν χώρα καὶ τὴν πόλη τους τὴν ἁγία καὶ ἔγιναν δοῦλοι τῶν ἄλλοφύλων.

72. Ψαλμ. 136, 9.

Ἄλλ' οὐ μέχρι παντός ἡ τοῦ διαβόλου τυραννίς κατισχυσε τῶν διηρησασμένων. Ἐγήγεραται γὰρ τὸ τοῦ Σωτῆρος σημεῖον, τοῦτ' ἔστιν ἐπινικίους ὠδὰς ἀνατεθείκαμεν τῷ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν νικήσαντι, πεποιήμεθα δὲ καὶ τῆς ὁρ-
 5 θῆς πίστεως τὴν ὁμολογησίαν. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τό, «Ἐψώσατε τὴν φωνὴν αὐτοῖς». Ἐντέταλται δὲ καὶ ὁ Κύριος ἔρχεσθαι ἔθνει ὀπλομάχῳ, δῆλον δὲ ὅτι τῶν ἁγίων, οἷς ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος οὐ πρὸς αἷμα καὶ σὰρκας, πρὸς ἀρχὰς δὲ μᾶλλον καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκό-
 10 τούς τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, οἳ καὶ ἀντετάξαντο καὶ νενικήκασιν, κρατοῦσι δὲ καὶ εἰς δεῦρο καὶ τὸ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐκπολιορκουῖσι σίφος, καὶ οἷά τινα πόλιν τὴν εἰδωλολατρίαν ἐκπεπορθήκασιν, τὴν πάλαι δεινὴν καὶ ἀχείρωτον. Κατευ-
 15 μεγεθοῦσι δὲ τῶν ἀνθεστηκότων οἴονεϊ στρατηγοῦντος Χριστοῦ καὶ συνασπιζόντων ἁγίων ἀγγέλων, ὥστε καὶ εὐαριθμήτους εἶναι παντελῶς τοὺς τὰ ἐκείνων ἔτι σέβοντας κράτη, εἶναι δὲ αὐτοὺς οἰκτροὺς καὶ ἀνάνδρους καὶ περιδεεῖς, καὶ ἀπειρηκότας παντελῶς τὴν ἀντίστασιν, τὴν πρὸς
 20 γέ φημι τοὺς Χριστιῶ δουλεύοντας. Ἐπιτρέχων δὲ τὴν ὄρασιν καὶ τῶν προκειμένων τὰ καθεξῆς, τοιαύτης τινὸς θεωρίας πνευματικῆς συλλεγέτω γνῶσιν πᾶς εἴ τις ἐστὶ νουνεχῆς, συνιέναι τε δυνάμενος παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

25 **Στίχ 17-20.** «Ἴδου ἐγὼ ἐπεγείρω ὑμῖν τοὺς Μήδους, οἳ οὐ λογίζονται ἀργύριον, οὐδὲ χρυσίου χρεῖαν ἔχουσι. Τοξεύματα νεανίσκων συντριψουσι, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν οὐ μὴ ἐλεήσωσιν, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τέκνοις σου φείσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν. Καὶ ἔσται Βαβυλών, ἣ καλεῖται Ἐν-
 30 δοξος ὑπὸ βασιλέων Χαλδαίων, ὃν τρόπον κατέστρεψεν ὁ Θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα, οὐ κατοικηθήσεται

Ἄλλὰ δὲν κράτησε ὡς τὸ τέλος ἡ τυραννία τοῦ διαβόλου ἐναντίον τῶν λεηλατημένων. Γιατὶ ὑψώθηκε τὸ σῆμα τοῦ Σωτήρα (ὁ τίμιος σταυρός, κι ἐμεῖς θριαμβεύσαμε ἐναντίον ἐκείνου⁷³), δηλαδή ἀναπέμψαμε ἐπινίκιες ὠδὲς σὲ Ἐκεῖνον ποῦ ἐξαιτίας μας καὶ γιὰ χάρη μας νίκησε αὐτόν, καὶ ἀποδίδομε σ' αὐτόν καὶ τὴν ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως. Γιατὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει τὸ, «Ὑψῶστε τὴ φωνή σας ἐναντίον τους». Ἐδωσε ὅμως ἐντολή καὶ ὁ Κύριος νὰ ρθεῖ πολεμικὸ ἔθνος, δηλαδή οἱ ἅγιοι, τῶν ὁποίων ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος δὲν εἶναι πρὸς αἷμα καὶ σάρκες, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὶς ἀρχὲς καὶ ἐξουσίαι καὶ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτοὶ ἀντιπαρατάχθηκαν καὶ νίκησαν καὶ νικοῦν μέχρι τώρα καὶ ἀντιμάχονται τὸ στίφος τῶν ἀντίθετων δυνάμεων, καὶ σὰν κάποια πῶλη ἐκπύρθηκαν τὴν εἰδωλολατρία, ποῦ ἦταν πρῶτα φοβερὴ καὶ ἀπόρθητη. Καὶ νικοῦν τοὺς ἀντιπάλους τους ἔχοντας κατὰ κάποιο τρόπο στρατηγὸ τοὺς τὸν Χριστὸ καὶ συμμάχους τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, ὥστε καὶ τελείως ὀλιγάριθμοι νὰ εἶναι αὐτοὶ ποῦ ἀκόμα σέβονται τὴ δύναμη ἐκείνων, κι αὐτοὶ νὰ εἶναι θλιβεροὶ καὶ ἄνανδροι καὶ καταφοβισμένοι, καὶ τόσο πολὺ καταπτοημένοι, ὥστε νὰ μὴν μποροῦν νὰ προβάλουν καμμιά ἀντίσταση, ἐννοῶ ἀντίσταση πρὸς τοὺς πιστοὺς τοῦ Χριστοῦ. Διατρέχοντας τὸ ὄραμα καὶ τὰ λόγια ποῦ ἀκολουθοῦν, μᾶς τέτοιας πνευματικῆς θεωρίας τὸ νόημα ἃς συλλέγει καθένας ποῦ εἶναι βαθυστόχαστος καὶ μπορεῖ νὰ κατανοήσῃ παραβολὰς καὶ σκοτεινοὺς λόγους, καθὼς καὶ ρήσεις σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

Στίχ. 17-20. «Νὰ ἐγὼ θὰ ξεσηκώσω ἐναντίον σας τοὺς Μήδους, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπολογίζουν τὸ ἀσήμι οὔτε ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὸ χρυσάφι. Θὰ συντριψοῦν τὰ τόξα τῶν νέων σας καὶ δὲν θὰ σπλαχνισθοῦν τὰ παιδιὰ σας, οὔτε θὰ ἐκδηλωθεῖ λύπη στὰ μάτια τους γι' αὐτά. Καὶ τότε ἡ Βαβυλώνα, ποῦ ὀνομάζεται ἐνδοξη ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους βασιλεῖς, θὰ καταστραφεῖ μετὸν τρόπο ποῦ ὁ Θεὸς κατέστρεψε τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γό-

εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, οὐδ' οὐ μὴ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτὴν
 διὰ πολλῶν γενεῶν, οὐδ' οὐ μὴ διέλθωσιν αὐτὴν Ἄρα-
 βες, οὐδὲ ποιμένες οὐ μὴ ἀναπαύσονται ἐν αὐτῇ».

Φανερωτάτην ἐν τούτοις ποιεῖται λοιπὸν τοῦ πολέμου
 5 τὴν προαγόρευσιν, καὶ ὡσπερ τι κατασκίασμα τοῖς λόγοις
 ἐπερρωμιμένον τὴν ἀσάφειαν περιελών, γυμνὴν καὶ ἀναφαν-
 δὸν καὶ οἶον ἐν ὄψει τίθησι τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην
 συμφορὰν. Ἦξουσι γάρ, ἤξουσι οἱ Μῆδοι, φησὶν, οὐ χρη-
 μάτων ἠττώμενοι καὶ δωροδοκίας τῆς παρ' ὑμῶν οὐ πε-
 10 φρονηκότες, ἀμείνους δὲ μᾶλλον ὡς ἐν καιρῷ γεγονότες,
 καὶ τῶν ὅτι μάλιστα διὰ σπουδῆς αὐτοῖς τεθειμένων, ἵνα
 τοξεύματα νεανίσκων συντρίψουσιν. Εἰ μὲν γάρ τις λογί-
 σαιτο τὰς τῶν Βαρβάρων ἐφόδους, αἵπερ ἂν γένοιτο κατὰ
 χωρῶν ἢ πόλεων, οὐχ ἑτέρου τινὸς ἔνεκα δρωμένας εὐρή-
 15 σει, πλὴν ὅτι μόνου τοῦ διαρπάσαι χάριν, ἄθροισιν δὲ χρη-
 μάτων ποιεῖσθαι τὴν παρεμπίπτουσαν. Ἄλλ' ἔσονται, φησί,
 καὶ λημμάτων ἀμείνους οἱ Μῆδοι, καὶ κερδῶν ἀφειδήσου-
 σιν, ἵνα τὴν τῶν Βαβυλωνίων ὄφρὸν κατασπάσῃσι. Μέγα
 μὲν γὰρ αἰεί πως αὐτοῖς ἐπὶ ταῖς τοξείαις φύσημα, καὶ τὸ εὐ-
 20 τυχὲς ἐν τούτοις ποιοῦνται περὶ πολλοῦ.

Ἄλλ' ἠττους ἔσονται τῶν ἐχθρῶν. Σκληροὶ δὲ οὕτω καὶ
 ἀφιλοικτείμονες οἱ νενικηκότες, ὡς μηδὲ τῆς ἐλεεινῆς ἡλι-
 κίας φειδῶ ποιεῖσθαι τινα, μήτε μὴν οἰκτρῶς ἀπολλυμένων
 νηπίων, τὸ ἐξ ἡμερότητος ἐπιστάξαι δάκρυον. Βαβυλῶν δέ,
 25 ἢ καλεῖται Ἐνδοξος ὑπὸ βασιλέως Χαλδαίων, πρὸς τοῦτο,
 φησὶν, ἐρημίας κατοικήσεται, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον διενεγ-
 κεῖν τῶν ἐμπεπρωμένων Σοδόμων τε καὶ Γομόρρας· ἔσται
 δὲ καὶ ἀοίκητος· φευκτὴ δὲ οὕτως καὶ τοῖς ὁμόροις, ὡς
 ἔθλους μακροῦ περινοστοῦσιν αὐτὴν, ὡς μηδὲ ποιμένας
 30 τοὺς ἐξ Ἀράβων κατανεμῆσαι τι τῶν ἰδίων θρεμμάτων ἐν
 αὐτῇ, διὰ τοι τὸ ἠρημῶσθαι παντελῶς Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ Σα-
 ρακηνῶν ἔθνη καὶ μέχρις αὐτῆς διήκοντα τῶν Ἀσσυρίων
 καὶ τὴν ἐσωτάτω νεμομένους ἔρημον, Ἄραβας ὀνομάζει.

μορρα, καὶ δὲν θὰ κατοικηθεῖ ποτὲ στὸ μέλλον, θὰ μποῦν σ' αὐτὴν ἄνθρωποι γιὰ πολλὰς γενεάς, οὔτε θὰ περάσουν ἀπὸ αὐτὴν Ἰσραῆλ, οὔτε ποιμένες θὰ ἀναπαυθοῦν σ' αὐτὴν».

Μὲ αὐτὰ κάνει ὀλοφάνερη πὰ τὴν προαγγελία τοῦ πολέμου καὶ ἀφαιρώντας τὴν ἀσάφεια σὰν κάποιο κάλυμμα ριγμένο στοὺς λόγους, παρουσιάζει γυμνὴ καὶ ὀλοφάνερη καὶ σὰν μπροστὰ στὰ μάτια μας τὴ συμφορὰ πού ὅπου νᾶναι πρόκειται νὰ ἔρθει. Γιατὶ λέγει, θὰ ρθοῦν, θὰ ρθοῦν οἱ Μῆδοι, πού δὲν διαφθείρονται ἀπὸ χρήματα καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὶς δικές σας δωροδοκίες, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτὰ καὶ γιὰ ὅσα μὲ πολλὴ φροντίδα τοὺς προβάλλονται, γιὰ νὰ συντρίψουν τὰ τόξα τῶν νεαρῶν. Γιατὶ, ἂν σκεφθεῖ κανεὶς τὶς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων πού συμβαίνει νὰ γίνονται ἐναντίον χωρῶν ἢ πόλεων, θὰ βρεῖ ὅτι δὲν γίνονται γιὰ τίποτ' ἄλλο, παρὰ μονάχα πρὸς διαρπαγὴ καὶ εὐκαιρικὴ συγκέντρωση χρημάτων. Ἄλλὰ οἱ Μῆδοι, λέγει, θὰ εἶναι καὶ ἀνώτεροι ἀπὸ δωροδοκίες καὶ δὲν θὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ κέρδη, γιὰ νὰ τσακίσουν τὴν ὑπεροψία τῶν Βαβυλωνίων. Γιατὶ εἶναι μεγάλη ἔπαρση πάντοτε γι' αὐτοὺς ἢ ἱκανότητὰ τους στὰ τόξα καὶ θεωροῦν πολὺ σπουδαία τὴν ἐπιτυχία τους σ' αὐτὰ.

Ἄλλὰ θὰ νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Εἶναι τόσο σκληροὶ καὶ ἄσπλαγχοι οἱ νικητές, ὥστε οὔτε γιὰ τὴν ἀξιολύπητη ἡλικία δείχνουν κάποια λύπη, οὔτε βλέποντας τὰ παιδιά νὰ βρίσκουν θάνατο οἰκτρὸ θὰ στάξει τὸ δάκρυ ἀνθρωπιᾶς. Καὶ ἡ Βαβυλώνα, πού καλεῖται ἐνδοξη ἀπὸ τὸ βασιλιὰ τῶν Χαλδαίων, θὰ καταντήσει, λέγει, σὲ τόση ἐρήμωση, ὥστε νὰ μὴ διαφέρει κατὰ κανένα τρόπο ἀπὸ τὰ ἐμπρησμένα Σόδομα καὶ Γόμορρα, ἀλλὰ θὰ γίνει καὶ ἀκατοίκητη, καὶ θὰ τὴν ἀποφεύγουν τόσο πολὺ καὶ οἱ γείτονες, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἀπὸ μακρινὰ ἔθνη περνοῦν ἀπὸ αὐτὴν σὰν νομάδες, ὥστε οὔτε ποιμένες Ἰσραῆλ θὰ βοσκήσουν σ' αὐτὴν τὰ κοπάδια τους, ἐπειδὴ θὰ ἔχει ἐρημωθεῖ τελείως. Πρέπει νὰ γνωρίζομε ὅτι Ἰσραῆλ ὀνομάζει τὰ ἔθνη τῶν Σαρακηνῶν, πού φτάνουν μέχρι καὶ στὴν ἴδια τὴν ἐνδοχώρα τῶν Ἀσσυρίων καὶ νέμονται ἀκόμα καὶ τὴν ἐσώτατη ἐρημο. Γιατὶ γειτονεοῦν μὲ τὴ

Γείτονα γὰρ ἔχουσι τὴν Ἀράβων. Εἰκὸς δὲ δὴ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐξ Ἀραβίας Σαρακηνοὺς ἀναμιξ τὰς Ἀσσυρίων ἐρήμους περιφοιτᾶν.

5 Στίχ. 4-5. «Καὶ ἀναπαύσονται ἐκεῖ θηρία, καὶ ἐμπλησθήσονται αἱ οἰκίαι ἦχου. Καὶ ἀναπαύσονται ἐκεῖ σειρῆνες, καὶ δαιμόνια ἐκεῖ ὀρχήσονται. Καὶ ὄνοκένταυροι ἐκεῖ κατοικήσουσιν, καὶ νοσοποιήσουσιν ἐχίνοι ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν. Ταχὺ ἔρχεται, καὶ οὐ χρονιεῖ».

Φίλον πῶς αἰεὶ τοῖς ἀνημέροις τῶν ζώων ἐνδιαίτημα
10 ποιεῖσθαι τὰ τῶν χωρίων ἠρημωμένα, καὶ πόλεις ἐρειπομένη πλείστας τε ὄσας αὐτοῖς, καὶ μὴν καὶ εὐρεῖς τὰς καταδύσεις ἀποτελεῖ αὐτορόφους τε καὶ ἐσχεδιασμένας, καὶ ὡς ἀπὸ γε τοῦ συμβεθηκότος αὐτομάτως ἐξηυρημένας· ἐν ἐρήμοις τε καὶ τοῖς σιωπῶσι τῶν τόπων, ἠχώ τις ἰσχνὴ καὶ
15 οἶον ἀπὸ σιγῆς τῆς ἄγαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀνίσχει τε καὶ ταῖς τῶν ἠρεμούντων ἀκοαῖς εἰσκρίνεται. Οὐκοῦν θηρία μὲν ἀναπαύσεται, φησὶν, ἦχου δὲ αἱ οἰκίαι πλησθήσονται· τοῦτ' ἔστιν οὐδένα παντελῶς τὸν οἰκοῦντα ἔχουσαι, τὴν ταῖς ἐρημίαις πρέπουσαν ἠχῶ κατακτήσονται. Ὀρχήσονται δέ, φησὶν, ἐκεῖ καὶ δαιμόνια. Φασὶ γὰρ πῶς καὶ αὐτὰ τοῖς ἠρεμοῦσι τῶν τόπων ἴδιον ἐμφιλοχωρεῖν, καὶ οἶον ἐναύλισμα ποιεῖσθαι σχολαῖον. «Σειρῆνας» δέ, οἶμαι, φησὶ τὰ εὐστομεῖν εἰδότα πτηνά, ἧ, κατὰ γε τὴν Ἑβραίων ἔκδοσιν, τὴν γλαῦκα. Τοὺς δέ γε τῶν ὄνων ἀγρίους ὄνοκενταύρους ὠνόμασεν· καὶ μὴν καὶ ἐχίνοους τοὺς ἀκάνθαις ὀξειαῖς οἶονεὶ φρίττοντας τῶν μυῶν. Ταυτὶ δὲ σύμπαντα πρέποι ἂν εἰκότως ταῖς εἰσάπαν ἠρημωμέναις ἢ πόλεσιν ἢ οἰκίαις

Ἐπιλέγει δὲ τούτοις, ὅτι «ταχὺ ἔρχεται, καὶ οὐ χρονιεῖ».
Ἡ τοῖς Ἀσσυρίοις πικροτέραν ἐνιείς τὴν φροντίδα, ἦγουν
30 τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ παράκλησιν οὐ μικρὰν τὸ χροῆμα ποιούμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἦσαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ἀνεθήσασθαί γε μὴν προσεδόκων καταστρατεύσαντος τῆς Βαβυλω-

χώρα τῶν Ἀράβων. Εἶναι λοιπὸν εὐλόγο καὶ αὐτοὶ οἱ Σαρακηνοὶ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἀραβία νὰ περιφέρονται ἀνάμικτοι τὶς ἐρήμους τῶν Ἀσσυρίων.

Στίχ. 21-22. «Ἐκεῖ θ' ἀναπαυθοῦν θηρία καὶ τὰ σπίτια θὰ γεμίσουν ἀπὸ τὶς κραυγές τους, ἐκεῖ θ' ἀναπαυθοῦν σειρῆνες καὶ θὰ χορέψουν δαιμόνια. Ἐκεῖ θὰ κατοικήσουν ὄνοκένταυροι καὶ στὰ σπίτια θὰ γεννήσουν οἱ ἀκανθόχοιροι τὰ μικρά τους. Ἔρχεται (ἢ τιμωρία) γρήγορα καὶ δὲν θὰ πάρει πολὺ χρόνον».

Ἀγαποῦν κατὰ κάποιον τρόπο τὰ ἄγρια θηρία νὰ κάνουν κατοικία τους τὰ ἐρημωμένα μέρη καὶ μὰ πόλη ἐρημωμένη παρέχει σ' αὐτὰ ἀφθονες καὶ ἄνετες φωλιές στεγασμένες καὶ σχηματισμένες, ποὺ βρέθηκαν τυχαῖα ἕξαιτίας τοῦ πολέμου. Στὶς ἐρημιές καὶ σὲ μέρη ποὺ ἐπικρατεῖ σιωπὴ, ἀκόμα κι ἓνας ἀδύνατος ἤχος, ποὺ ἔρχεται μέσα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ σιωπὴ, δὲν ξέρω πῶς, ἀκούγεται καὶ μπαίνει στὶς ἀκοές ἐκείνων ποὺ ἤρεμοῦν. Θηρία λοιπὸν θὰ ἀναπαυθοῦν, λέγει, καὶ τὰ σπίτια θὰ γεμίσουν ἀπὸ ἤχο· δηλαδή, ἐνῶ δὲν θὰ ἔχουν κανένα ἀπολύτως ἔνοικο, θὰ ἀποκτήσουν τὸν ἤχο τὸν κατάλληλο στὴν ἐρημο. Θὰ χορέψουν, λέγει, ἐκεῖ καὶ δαιμόνια. Γιατὶ λένε ὅτι κι αὐτὰ ἀρέσκονται νὰ διαμένουν σὲ μέρη ἤρεμα καὶ νὰ τὰ ἔχουν κατὰ κάποιον τρόπο κατοικία τῆς ἀργοσχολίας τους. «Σειρῆνες», ὀνομάζει, νομίζω, τὰ πουλιὰ ποὺ κελαῖδοῦν ὠραῖα ἢ, σύμφωνα μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ ἔργου ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, τὴν κουκουβάγια. Ὀνοκένταυρους πάλι ὀνόμασε τοὺς ἄγριους ὄνους, καὶ ἐχίνους τοὺς ποντικούς μὲ τὰ μυτερὰ φρικιαστικὰ ἀγκάθια. Ὅλα αὐτὰ ταιριάζουν εὐλόγα στὶς ἐρημωμένες πόλεις ἢ τὰ σπίτια.

Καὶ τὴν προφητεία του τὴν κλείνει λέγοντας, ὅτι «ἔρχεται γρήγορα καὶ δὲν θὰ χρειασθεῖ πολὺς χρόνος». Ἡ βάζοντας μὲ τὰ λόγια αὐτὰ μεγαλύτερη ἀνησυχία καὶ φροντίδα στοὺς Ἀσσυρίους, ἢ δίνοντας μὲ αὐτὰ ὄχι μικρὴ παρηγοριὰ στοὺς Ἰσραηλιῆτες ἕξ αἵματος. Ἐπειδὴ δηλαδή βρῖσκονταν σὲ αἰχμαλωσία καὶ προσδοκοῦσαν ὅτι θὰ ἔβρισκαν ἀνακούφιση ἂν ἐκστράτευε ἐναντίον

νίων ὁμοῦ Πέρσαις τε καὶ Μήδοις τοῦ Κύρου, ταχεῖαν αὐτοῖς ὑπισχνεῖται τῶν ἀνιαρῶν τὴν λύσιν, καὶ ὅτι τὰ ἐν εὐχαΐς οὐκ εἰς ἀνάβλησιν ἔσται μακρὰν, ἀλλ' οἷον δραμεῖται κατὰ πόδα τοῦ λόγου.

- 5 *Κεφ. 14, στίχ. 1-3.* «Καὶ ἐλεήσει Κύριος τὸν Ἰακώβ καὶ ἐκλέξεται ἔτι τὸν Ἰσραήλ, καὶ ἀναπαύσονται ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ ὁ γη(ει)ῶρας προστεθήσεται ἐπ' αὐτούς. Καὶ προστεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ, καὶ λήψονται αὐτούς ἔθνη, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν.
- 10 Καὶ κατακληρονομήσουσι, καὶ πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ, εἰς δούλους καὶ εἰς δούλας, καὶ ἔσονται αἰχμάλωτοι οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτούς, καὶ κυριευθήσονται οἱ κυριεύσαντες αὐτῶν· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἀναπαύσει σε ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θυ-
- 15 μοῦ σου, καὶ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς, ἧς ἐδούλευσας αὐτοῖς».

Εἰς ἐλπίδα χρηστὴν ἀνακομίζει πεπονηκότας τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, καὶ ὑποσχέσεσιν ἀγαθαῖς ἀναρρώνουσιν εἰς εὐθυμίαν, κατηχθισμένους οὐ φορητῶς ταῖς τῶν ἐλό-

20 των πλεονεξίαις. Ὅτι γὰρ ἀνελεύσονται μὲν τῆς αἰχμαλωσίας, ἀποστήσονται δὲ τῆς ἀσυνήθους δουλείας τὸν ζυγόν, πεπορθημένης τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἀπάσης δὲ τῆς Ἀσσυρίων χώρας, προηγόρευσε σαφῶς. Οὐ γὰρ ἀπόβλητος ἔσται, φησὶν, εἰσάπαν ὁ Ἰσραήλ, οὐδὲ τῶν πλημμελημάτων

25 ἀτελευτήτους ὑφέξει δίκας, ἐλεηθήσεται δὲ καὶ ἀναπνεύσει κατὰ καιροὺς ὁ ἐξειλεγμένος, καὶ ἐπεὶ τοι τέθειται πρωτότοκος ἐν τέκνοις, ἐπισκοπῆς τε καὶ εὐμενείας τῆς παρὰ Θεοῦ τεύξεται. Ὑπονοστήσειν δὲ αὐτούς εἰς τὴν ἐνεγκοῦσαν, φησί, συναναθήσεσθαι δὲ καὶ τὸν γη(ει)ῶραν. Γη(ει)ῶραν

30 δὲ φησιν τὸν αὐθιγενῆ καὶ αὐτόχθονα, τοῦτ' ἔστι Βαβυλώνιον· πλεῖστοι γὰρ ὅσοι τῶν Βαβυλωνίων εἶποντό τε τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, τοῦτο μὲν τὴν πρὸς αὐτούς συγγένειαν ἐσχηκότες,

τῆς χώρας τῶν Βαβυλωνίων ὁ Κύριος μαζί με Πέρσες καὶ τοὺς Μήδους, τοὺς ὑπόσχεται γρήγορη τὴ λύση τῶν δεινῶν τους καὶ ὅτι ὅσα εὐχονται δὲν θὰ ἔχουν μακρὰ ἀναβολή, ἀλλὰ θὰ εἶναι σὰ νὰ τρέχουν ἀμέσως κατὰ πόδας τοῦ λόγου.

ΚΕΦ. 14, στίχ. 1-3. «Ὁ Κύριος θὰ ἐλεήσει τὸν Ἰακώβ καὶ θὰ ἐκλέξει πάλι ὡς λαό του τὸν Ἰσραήλ, καὶ θ' ἀναπαυθοῦν στὰ χώματα τῆς γῆς τῶν προγόνων τους, καὶ θὰ προστεθεῖ σ' αὐτούς καὶ ὁ προσήλυτος. Θὰ προστεθεῖ στὸν οἶκο τοῦ Ἰακώβ, καὶ τὰ ἔθνη θὰ παραλάβουν τοὺς διασκορπισμένους καὶ θὰ τοὺς εἰσαγάγουν στὸν τόπο τους. Θὰ γίνουν τότε οἱ κληρονόμοι τῆς καὶ θὰ πολλαπλασιασθοῦν στὴ γῆ τοῦ Θεοῦ ὡς δοῦλοι καὶ δοῦλες, καὶ θὰ γίνουν αἰχμάλωτοι ἐκεῖνοι πού τοὺς αἰχμαλώτισαν, καὶ ἐκεῖνοι πού ἦταν κύριοι τῶν Ἰσραηλιτῶν θὰ τοὺς δεχθοῦν ὡς κυρίους τους. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ σὲ ἀναπαύσει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὴν ἀγανάκτησή σου καὶ τὴ σκληρὴ δουλεία πού ἔζησες κοντά τους».

Μεταφέρει σὲ χρηστὲς ἐλπίδες τοὺς καταπονεμένους ἐξ αἵματος Ἰσραηλιῆτες καὶ με ὑποσχέσεις ἀγαθὲς τοὺς ξαναδίνει τὴν εὐθυμία, πού ἦταν ἀφόρητα κακοποιημένοι ἀπὸ τὶς ἀρπαγὲς τῶν κατακτητῶν. Ὅτι βέβαια θὰ ἐπανέλθουν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ θὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ πάνω τους τὸ ζυγὸ τῆς ἀσυνήθιστης δουλείας ἀφοῦ κυριευθεῖ ἡ Βαβυλώνα καὶ ὅλη ἡ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, τὸ εἶχε προαναγγεῖλει με σαφήνεια. Γιατί, λέγει, δὲν θὰ εἶναι γιὰ πάντα ἀπόβλητος ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, οὔτε θὰ δεχθεῖ γιὰ τὰ πλημμελήματά του τιμωρίες χωρὶς τέλος, ἀλλὰ θὰ ἐλεηθεῖ καὶ θὰ ἀναπνεύσει κατὰ καιροὺς ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπειδὴ κατέστη πρωτότοκος ἀνάμεσα στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐπιτύχει τὴν ἐπιστάσια καὶ τὴν εὐμένεια τοῦ Θεοῦ. Θὰ ἐπιστρέψουν, λέγει αὐτοὶ στὴν πατρίδα τους καὶ θὰ ἀνεβεῖ μαζί τους καὶ ὁ γη(ει)ώρας. «Γη(ει)ώρας» ὀνομάζει τὸν γεννημένο ἐκεῖ, τὸν αὐτόχθονα, δηλαδὴ τὸν Βαβυλώνιο. Γιατὶ πάρα πολλοὶ Βαβυλώνιοι ἀκολουθοῦσαν τοὺς Ἰσραηλιῆτες, ἀπὸ τὴ μιὰ ἕξαιτίας τῆς συγγέ-

τοῦτο δὲ τῇ κατὰ νόμον λατρεία προσνενευκότες. Ἐπειδὴ γὰρ μακροὺς διατετελέκασιν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ χρόνους, εἰκὸς δὴ πού τῶν αὐθιγενῶν οὐ μετρίαν αὐτοῖς προσνενεμησθαι πληθύν. Προστεθήσεται τοίνυν ὁ γη(ει)ώρας, φησίν, 5 αὐτοῖς, τοῦτ' ἔστιν ἔψεται καὶ ἀκολουθήσει καὶ ὁ αὐτόχθων αὐτοῖς «Λήψονται δὲ αὐτοὺς ἔθνη, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν».

Ὅτε γὰρ Κύρος ἀνῆκε τὸν Ἰσραήλ, τοῖς τῶν χωρῶν ἄρχουσι παραπέμπειν ἐκέλευσεν ἄπληγά τε καὶ ἀνεπιβού- 10 λευτον. Πέπραχε δὲ τοῦτο καὶ ὁ μετ' αὐτὸν τὰ τῶν Ἀσσυρίων σκῆπτρα διαδεξάμενος. Ξέρξης οὗτος ἦν. Ἐξεστι δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξακριβοῦν τὰ τοιάδε περιτυχεῖν τοῖς Ἑσδρα διβλίοις, καὶ ἀπλανεστάτην ἐφ' ἅπασι τοῖς εἰρημένοις τὴν γνῶσιν ἐλεῖν. Ἀνέβαινον γὰρ ἐκ τῆς Ἀσσυρίων εἰς τὴν 15 Ἰουδαίαν, διέποντος μὲν τὴν βασιλείαν Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἡγουμένου δὲ τοῦ ἱεροῦ τάγματος Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου. Ἐθνη δὲ οὖν παραπέμπουσιν αὐτούς, φησί, καὶ εἰσάξουσιν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ τὸν ἄνωθεν αὐτοῖς ἐκνεμηθέντα κα- 20 θέξουσιν κληῖρον. Καὶ τὸ ἔτι παραδοξότερον, οἷ ποτε τῶν εἰδώλων θεραπευταί, οἱ θεοὺς ἐπιγραφόμενοι πολλοὺς καὶ ἀναριθμήτους, πληθυνθήσονται ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ, εἰς δούλους, καὶ δούλας, ἔσονται δὲ καὶ αἰχμάλωτοι οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτούς. Οἱ γὰρ αἰχμάλωτον λαβόντες τὸν Ἰο- 25 ραήλ, συνανακομισθέντες αὐτῷ καὶ ἀφιγμένοι, φησίν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, τοῖς τοῦ νόμου ζυγοῖς ὑποθήσουσι τὸν ἀχένα, καὶ οἷον καλὴν καὶ σωτήριον ὑπομείναντες τὴν αἰχμαλωσίαν, Κύριον καὶ Θεὸν ἐπιγράψονται τὸν τῶν ὄλων Δημιουργόν. Ἡ γὰρ τοῦτό φησιν, ἢ ἐκεῖνό που τάχα βού- 30 λεται δηλοῦν, ὅτι οἱ πάλαι κρατήσαντες καὶ ἀποκομίσαντες μὲν τὸν Ἰσραήλ τῆς Ἰουδαίας, ὑποθέντες δὲ τοῖς ἰδίους ζυγοῖς, κυριευθήσονται καὶ αἰχμαλωτευθήσονται, Κύρου

νειας πού εἶχαν μαζί τους, κι ἀπό τὴν ἄλλη ἐπειδὴ συμφωνοῦσαν στὴ λατρεία τοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δηλαδή πέρασαν μακροὺς χρόνους στὴν αἰχμαλωσία, ἦταν φυσικὸ νὰ προσκολληθεῖ σ' αὐτοὺς ὄχι μικρὸ πλῆθος ἀπὸ ἐκείνους πού γεννήθηκαν ἐκεῖ. Θὰ προστεθεῖ λοιπόν, λέγει, σ' αὐτοὺς καὶ ὁ γη(ει)ώρας, δηλαδή θὰ τοὺς ἀκολουθήσει καὶ ὁ αὐτόχθονας. «Θὰ τοὺς παραλάβουν τὰ ἔθνη καὶ θὰ τοὺς μεταφέρουν στὸν τόπο τους».

Ὅταν ὁ Κύριος ἐπέτρεψε τοὺς Ἰσραηλιῖτες νὰ ἐπιστρέψουν στὴ χώρα τους διέταξε τοὺς κυβερνήτες τῶν ἐθνῶν νὰ τοὺς ἀποστείλουν χωρὶς κανένα πλῆγμα καὶ καμμιὰ κακοποίηση. Τὸ ἴδιο ἔπραξε καὶ ἐκεῖνος πού μετὰ ἀπὸ αὐτὸν διαδέχθηκε τὴν ἐξουσία τῶν Ἀσσυρίων· αὐτὸς ἦταν ὁ Ξέρξης. Μποροῦν ὅποιοι θέλουν νὰ τὰ ἐξακριβώσουν αὐτὰ νὰ διαβάσουν τὰ βιβλία τοῦ Ἔσοδρα καὶ νὰ λάβουν ἀκριβῆ γνώση γιὰ ὅλα ὅσα εἶπαμε. Ἀνέβαιναν δηλαδή ἀπὸ τὴ γῆ τῶν Ἀσσυρίων στὴν Ἰουδαία ἔχοντας τὴ βασιλεία ὁ Ζοροβάβελ, ὁ υἱὸς τοῦ Σαλαθιήλ, πού καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἐνῶ ἀρχηγὸς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος ἦταν ὁ Ἰησοῦς, υἱὸς τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ μεγάλου ἱερέα. Ἐθνη, λέγει, θὰ τοὺς παραπέμψουν, καὶ θὰ τοὺς εἰσαγάγουν στὴ γῆ τῶν πατέρων τους καὶ θὰ καταλάβουν τὸν κλῆρο πού τοὺς εἶχε παραχωρηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ τὸ ἀκόμα παραδοξότερο· αὐτοὶ πού κάποτε προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα, αὐτοὶ πού ἀποδέχονταν πολλοὺς καὶ ἀμέτρητους θεοὺς, θὰ πολλαπλασιασθοῦν ἐπάνω στὴ γῆ τοῦ Θεοῦ ὡς δοῦλοι καὶ δοῦλες, καὶ θὰ γίνουν αἰχμάλωτοί τους ἐκεῖνοι πού τοὺς εἶχαν αἰχμαλωτίσει. Ἐκεῖνοι δηλαδή πού ἔλαβαν αἰχμαλώτους τοὺς Ἰσραηλιῖτες, ἀφοῦ μεταφερθοῦν μαζί μ' αὐτοὺς καὶ φτάσουν, λέγει, στὴν Ἰουδαία, θὰ θέσουν τὸν τράχηλό τους στὸ ζυγὸ τοῦ νόμου καὶ ὑπομένοντας κατὰ κάποιον τρόπο καλὴ καὶ σωτήρια αἰχμαλωσία, θὰ ὀνομάσουν Κύριο καὶ Θεὸ τὸν Δημιουργὸ τῶν ὅλων. Ἡ αὐτὸ λέγει, ἢ ἴσως θέλει νὰ δηλώσει ἐκεῖνο· ὅτι αὐτοὶ πού παλαιὰ νίκησαν καὶ μετακόμισαν τοὺς Ἰσραηλιῖτες ἀπὸ τὴν Ἰουδαία στὴ χώρα τους καὶ τοὺς ἔβαλαν κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τους, θὰ κυριευθοῦν καὶ θὰ αἰχμαλωτισθοῦν μετὰ τὴ σύλληψή τους,

δηλονότι, Περσῶν τε καὶ Μήδων αὐτοὺς ἤρηκότων. Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τοῦτ' ἔστι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἀνεθή-
ση μὲν ἐκ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ θυμοῦ σου, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς
ὀργῆς τῆς ἐπηροτημένης σοι, θείας δηλονότι· διαφεύξῃ γὰρ
5 τὴν πικρὰν δουλείαν καὶ ἀνεθήσῃ τῶν πόνων.

Ἄλλὰ φέρε δὴ πάλιν, μεταπλάττοντες ὡς ἐν τῆς ἱστορίας
τὸ πάχος, εἰς θεωρίαν πνευματικὴν τοιοῦτόν τι γεγονός κα-
ταθρήσομεν. Ἦσαν μὲν γὰρ αἰχμάλωτοι ταῖς τῶν εἰδώλων
λατρείαις προσκείμενοι καὶ τὰ αὐτοῦ τοῦ πλεονεκτήσαντος
10 σέβοντες κράτη. Ἄλλ' ἠλέησεν ὡς ἠδικημένους ὁ πάντων
Δημιουργός, πέπομφεν ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ λυτρωτὴν τὸν ἴδιον
Υἱόν, ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦτ' ἔστιν οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἁγίων
προφητῶν, ἀλλ' ἐν κυριότητος δόξῃ, ὅς καὶ πεπόρθηκεν οἷά
τινα πόλιν ἀλαζόνα καὶ ὑβρίστρειαν, συνασπιζόντων αὐτῶ
15 τῶν ὀπλομάχων αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἵ,
πᾶσαν ὥσπερ τοῦ διαβόλου τὴν χώραν καταδηώσαντες,
συνανεκόμισαν ἑαυτοῖς, ὡς εἰς ἁγίαν πόλιν τὴν νοητὴν Ἰε-
ρουσαλήμ, φημὶ δὴ τὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς ἠπατημένους καὶ
ζυγῶ δουλείας ἐνησχημένους, οἵ καὶ ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ γῆ
20 τοῦ Θεοῦ, γεγόνασι τε εἰς δούλους καὶ δούλας. Οἱ δὲ πρὶν
ὑπὸ χεῖρα καὶ αἰχμαλώτους ἔχοντες, τοῦτ' ἔστιν οἱ τῶν δαιμο-
νίων θεραπευταὶ καὶ τὰ ἐκείνων διδάσκοντες ἔθνη καὶ σαγη-
νεύοντες εἰς ἀπώλειαν, αἰχμάλωτοι γεγόνασι, τοῦτ' ἔστι νενί-
κηνται τοῖς κηρύγμασι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὑπὸ Χρι-
25 στῶ πεπράχασιν· κατεκυρίευσεν γὰρ αὐτῶν, προσηκαμένων
δηλονότι τὴν πίστιν. Ἀνεπαύσαντο γὰρ καὶ ἐκ τῆς δουλείας
τῆς σκληρᾶς, ἧς ἤδη φθάσαντες δεδουλεύκασι, πρὶν ὑπὸ Κυ-
ρίῳ γενέσθαι καὶ τοῖς ὀπλομάχοις αὐτοῦ.

Στίχ. 4-7. «Καὶ λήψῃ τὸν θρῆνον τοῦτον ἐπὶ τὸν βασι-
30 λέα Βαβυλῶνος, καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Πῶς ἀνα-
πέπανται ὁ ἀπαιτῶν καὶ ἀναπέπανται ὁ ἐπισπουδα-
στής; Συνέτριψεν ὁ Θεὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἁμαρτωλῶν,

ἀπὸ τὸν Κύρο δηλαδή, τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Μήδους. Γιατὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, δηλαδή ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, θὰ ἡρεμήσεις ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὸ θυμὸ σου, δηλαδή ἀπὸ τὴν ὀργὴν ποὺ ἀπειλεῖται ἐναντίον σου, δηλαδή τῆ θείᾳ ὀργῇ· γιατί θὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν πικρὴ δουλεία καὶ θ' ἀνακουφισθεῖς ἀπὸ τοὺς πόνους.

Ἄλλὰ ἐμπρὸς πάλι, μεταπλάθοντας ὅσο εἶναι δυνατὸ τὸ ὑλικὸ μέρος τῆς ἱστορίας σὲ θεωρία πνευματικὴ, θὰ δοῦμε ὅτι συνέβη κάτι ὅμοιο (στὸ Σατανᾶ). Ἦταν δηλαδή οἱ ἄνθρωποι αἰχμάλωτοι προσκολλημένοι στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων καὶ σέβονταν τὴν ἐξουσία ἐκείνου ποὺ εἶχε κυριαρχήσει. Ἄλλὰ μᾶς εὐσπλαχνίσθηκε ὁ Δημιουργὸς ὅλων ὡς ἀδικημένους καὶ μᾶς ἔστειλε λυτρωτὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ του μὲ τὴν ἐξουσία Κυρίου, δηλαδή ὅχι σὰν ἓναν ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφήτες, ἀλλὰ μὲ τὴ δόξα τῆς κυριότητος, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ἐκπύρωσε σὰν μιὰ πόλη ἀλαζονικὴ καὶ ὑβριστικὴ μὲ τὴ βοήθεια τῶν πολεμιστῶν του, δηλαδή τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ λεηλάτησαν ὅλη τὴν χώρα τοῦ διαδόλου, μετακόμισαν μαζί τους σὰν σὲ ἁγία πόλη τὴ νοητὴ Ἱερουσαλήμ, ἐννοῶ τὴν Ἐκκλησίαν, αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἀπατηθεῖ καὶ εἶχαν δεχθεῖ τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας, οἱ ὁποῖοι καὶ πλήθυναν στὴ γῆ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔγιναν δοῦλοι καὶ δοῦλες. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ πρῶτα τοὺς εἶχαν ὑποχείριους καὶ αἰχμαλώτους, δηλαδή οἱ λειτουργοὶ τῶν δαιμονίων ποὺ δίδασκαν τίς συνήθειες ἐκείνων καὶ τοὺς συνελάμβαναν γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν στὴν ἀπώλεια, ἔγιναν αἰχμάλωτοι, δηλαδή νικήθηκαν ἀπὸ τὰ κηρύγματα τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ ὑποτάχθηκαν στὸν Χριστό. Τοὺς αἰχμαλώτισε δηλαδή, ἀφοῦ αὐτοὶ δέχθηκαν τὴν πίστη. Γιατὶ ἀναπαύθηκαν καὶ ἀπὸ τὴ σκληρὴ δουλεία, στὴν ὁποία εἶχαν πειέλθει προηγουμένως, πρὶν παραδοθοῦν στὸν Κύριο καὶ στοὺς πολεμιστὰς του.

Στίχ. 4-7. «Θ' ἀναλάβεις τὸ θρῆνο τοῦτο γιὰ τὸν βασιλιὰ τῆς Βαβυλώνας καὶ θὰ πεῖς τὴν ἡμέρα ἐκείνη· Πῶς ἀφανίσθηκε ὁ σκληρὸς ἀπαιτητής, πῶς ἐξέλειπε ὁ μέγας ἐκβιαστής; Ὁ Θεὸς συνέτριψε τὸ ζυγὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸ ζυγὸ τῶν ἀρχό-

τὸν ζυγὸν τῶν ἀρχόντων· πατάξας ἔθνος θυμῶ, πληγῆ
ἀνιάτω, παίων ἔθνος πληγῆ θυμοῦ, καὶ οὐκ ἐφείσατο,
ἀνεπαύσατο πεποιθῶς».

Εἰς τοῦτο σκληρότητος τοῖς Βαβυλωνίοις διελάσαι φη-
5 σὶ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφοράς, καὶ αὐτῶ δὲ τῷ Ναβουχο-
δονόσορ, ὡς κατοικτεῖρεσθαι παρ' ἐχθρῶν, καὶ οὕς ἦν εἰ-
κὸς οὐ φορητὰ πεπονθότας μονονουχὶ καὶ ἐπορχεῖσθαι
κειμένῳ, τούτους ἐκ περιτροπῆς, καὶ ἐπαλγῆσαι λοιπόν,
καὶ τῷ πλήθει τῶν συμβεδηκότων αὐτοῖς εἰς οἶκτον ἐλθεῖν,
10 ἤγουν καὶ ἐτέρως θρηνηῖσαι πεσόντας, καὶ οὐχὶ δὴ πάντως
ἐποικτεῖροντας, ἐφηδομένους δὲ μᾶλλον καὶ τοῖς παρ' ἐλπί-
δα κατειλημμένοις ἐπιτωθάζοντας Ἐξυφαίνει δὲ καὶ τὸν
θρηῖνον αὐτοῖς ἄσμά τε δίδωσιν εἰκὸς τοῖς συμβεδηκόσιν.
Ἐρεῖς γάρ, φησί, «Πῶς ἀναπέπανται ὁ ἀπαιτῶν;». Τὸ ἀνα-
15 πέπανταί φησιν εὐφήμως, ἀντὶ τοῦ, διόλωλέ τε καὶ πέρας
ἔχει. Ἀπαιτοῦντα δὲ καὶ ἐπισπουδαστὴν ὀνομάζει τὸν Βα-
βυλώνιον, ὃς ἐκ πολλῆς ἄγαν ὑπεροψίας, οὐχὶ τοῖς ὁμόροις
ἐπετίθει μόνοις τῆς ἑαυτοῦ πλεονεξίας τὸν ζυγόν, ἀλλὰ
γὰρ ἐν ταῖς ἄγαν ἀπωκισμέναις πόλεσί τε καὶ χώραις τοὺς
20 φορολόγους ἐκπέμπων, δασμοὺς ἀπῆτει καὶ τέλη. Θαυμά-
ζουσι τοίνυν πῶς ὁ τοιόσδε πέπανται καὶ ἡ πάντα πλεο-
νεκτοῦσα κατέληξε χεῖρ. Ὅτι δὲ οὐκ ἠγνοήκασιν τοῦ πεσεῖν
αὐτὸν τὰς αἰτίας καταδεικνῦντες φασί· «Συνέτριψεν ὁ Θε-
ὸς τὸν ζυγὸν τῶν ἀμαρτωλῶν, τὸν ζυγὸν τῶν ἀρχόντων».

25 Ἀκούεις ὅπως ἄρχοντας ὀνομάζει, φρόνημα τὸ ἀγέρω-
χον περιτιθεῖς αὐτοῖς; Ἐπεπήδων γάρ, ὡς ἔφην, ἅπασιν,
ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, τοῖς ἰδίους αὐτοὺς
ὑποφέροντες ζυγοῖς. Ἄρχειν δὲ ἦν ἔσθ' ὅτε ὁμοῦ καὶ σκο-
πὸς αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐπάταξε, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸ ὑπέροφρον γέ-
30 νος, ἤγουν ἔθνος πατάξας πληγῆ ἀνιάτω, ὃ δὲ πεποιθῶς
ἐφ' ἑαυτῶ μέγα καὶ πεφρονηκῶς, καὶ οὐχ ἐκὼν ἀνεπαύσα-
το, τοῦτ' ἔστιν οἴχεται πρὸς πέρας τὸ αὐτῶ προεπωδέστατον,

ντων. Χτύπησε τὸ ἔθνος μὲ θυμὸν, κατὰφερε χτύπημα ἀνίατο· χτύπησε τὸ ἔθνος μὲ χτύπημα ὀργῆς χωρὶς νὰ τοὺς λυπηθεῖ, καὶ μετὰ σταμάτησε ἀφοῦ ὀλοκλήρωσε τὸ χτύπημα».

Σὲ τέτοιο βαθμὸ σκληρότητας γιὰ τοὺς Βαβυλώνιους ἔφτασαν οἱ συμφορὲς ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο βέβαια τὸν Ναβουχοδονόσορα, ὥστε νὰ τοὺς λυποῦνται οἱ ἐχθροὶ τους, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ φυσικὸ ἦταν νὰ χορεύουν κατὰ κάποιον τρόπο βλέποντάς τον πεσμένο, ἀφοῦ εἶχαν πάθει ἀφόρητα δεινὰ ἀπὸ αὐτόν, αὐτοὶ, ἀλλάζοντας συναισθήματα, ἔνοιωσαν στὴ συνέχεια καὶ συμπόνια καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος ὅσων ἔπαθαν ἔφτασαν νὰ τοὺς λυποῦνται, ἢ καὶ ἀλλιῶς νὰ θρηνησοῦν γιὰτὶ ἔπεσαν, καὶ ὄχι βέβαια νοιώθοντας οἴκτο γι' αὐτούς, ἀλλὰ μᾶλλον νιώθοντας εὐχαρίστηση καὶ περιγελώντας αὐτοὺς ποὺ παρ' ἐλπίδα εἶχαν καταληφθεῖ. Συνθέτει μάλιστα καὶ τὸν θρῆνον γι' αὐτούς καὶ τοὺς δίνει ἄσμα σύμῳνο μὲ τὰ συμβάντα. Γιατὶ λέγει θὰ πείς «Πῶς σταμάτησε αὐτὸς ποὺ ἀπαιτοῦσε;» Τὸ «σταμάτησε» τὸ λέγει κατ' εὐφημισμὸν, ἀντὶ τοῦ “ἐξολοθρεύθηκε καὶ ἔλαβε τέλος”. Ἀπαιτητὴ καὶ ἐκδιασπῆ ὀνομάζει τὸν Βαβυλώνιο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὑπερβολικὴ ὑπεροψία δὲν ἔβαζε στοὺς γείτονές του μόνο τὸ ζυγὸ τῆς ἀπληστίας του, ἀλλὰ καὶ στὶς πιὸ μακρινὰς πόλεις καὶ χῶρες ἔστελνε τοὺς φοροεισπράκτορές του καὶ ἀπατοῦσε δασμοὺς καὶ τέλη. Θαυμάζουν λοιπὸν πῶς ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος ἐξολοθρεύθηκε καὶ τὸ πάντα ἀχόρταγο χέρι σταμάτησε νὰ ζητᾷ. “Ὅτι ὅμως δὲν ἀγνοοῦν τὶς αἰτίες τῆς πτώσης του τὸ δείχνουν λέγοντας: «Συνέτριψε ὁ Θεὸς τὸ ζυγὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸ ζυγὸ τῶν ἀρχόντων».

Ἀκοῦς πῶς τοὺς ὀνομάζει ἄρχοντες καὶ τοὺς ἀποδίδει τὸ ἀγέρωχο φρόνημα; Γιατὶ ὀρμουῖσαν, ὅπως εἶπα, σὲ ὅλους, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, βάζοντάς τους κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τους. Τὸ νὰ κυβερνοῦν ἦταν πολλὰς φορὲς καὶ ὁ σκοπὸς τους. Ἀλλὰ πάταξε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸ ὑπεροπτικὸ γένος, δηλαδή ἔθνος, δίνοντάς το χτύπημα ἀθεράπευτο, καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶχε πεποίθησιν στὸν ἑαυτό του καὶ μεγαλοφρονοῦσε, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει σταμάτησε, δηλαδή ἔφτασε στὸ τέλος ποὺ τοῦ ἔπρεπε, ὑπομένοντας ἀνία-

πληγὴν ὑπομείνας ἀνίατον θυμοῦ, φειδοῦς ἀπάσης ἐξηρη-
 μένης. Ἄλλὰ ταυτὶ δὴ φάναι πρόποι ἂν καὶ ἡμᾶς αὐτούς,
 καὶ οἷον ἐπαλαλάζειν τῷ Σατανᾷ, ἀπαιτοῦντι καὶ ἐπισπου-
 δάζοντι, καὶ μάλα πικρῶς. Ἐγκείται γὰρ τῇ ἐκάστου δια-
 5 νοίᾳ, παρατρέπων αὐτὴν τῶν ἀρίστων καὶ ἀγαθῶν σπου-
 δασμάτων, τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ φημί, σὺν θία
 δὲ ὡσπερ ἀποφέρων ἐπὶ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, καὶ οἷόν τις πι-
 κρὸς δασμολόγος τὸ εἰς ἁμαρτίαν ἐπιμελὲς παρ' ἐκάστου
 ζητῶν. Ἄλλὰ συνέτριψεν ὁ Σωτὴρ τὸν ζυγὸν τῶν ἁμαρτω-
 10 λῶν, ἀποβαλὼν μὲν ἐκεῖνον, ὑπενεγκὼν δὲ μᾶλλον ἡμᾶς
 τοῖς ἑαυτοῦ ζυγοῖς, καὶ πατάξας ἔθνος πληγῇ ἀνιάτῳ. Ἐ-
 θνος δὲ ποῖον, ἢ πάντως που τὸ τῶν δαμονίων, οἷς καὶ ἐπέ-
 ταπτεν εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν; καὶ μὴν καὶ αἰκίας τὰς
 παγγαλέπους ἐπῆγεν· καὶ γοῦν ἀνακεκράγασι λέγοντες·
 15 «Ἐα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἤλθες ὧδε προ-
 καιροῦ ἀπολέσαι ἡμᾶς».

Στίχ 8. «Πᾶσα ἡ γῆ βοᾷ μετ' εὐφροσύνης, καὶ τὰ ξύλα
 τοῦ Λιβάνου ηὐφράνθησαν ἐπὶ σοί, καὶ ἡ κέδρος τοῦ
 Λιβάνου· ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων
 20 ἡμᾶς».

Μέρος τοῦ θρήνου καὶ τοῦτο· καὶ ὅσον μὲν ἤκεν εἰς γε-
 τὸν τῆς ἱστορίας λόγον, εὐφροσύνη γέγονεν ἐν πάσῃ τῇ γῇ,
 τῆς Ἀσσυρίων πεπορθημένης καὶ καταλήξαντος τοῦ ἐπι-
 σπουδαστοῦ, καὶ παρὰ πάντων αἰτοῦντος τὸ ὑποτάττεσθαι
 25 δεῖν αὐτῷ, οὗς καὶ ξύλα τοῦ Λιβάνου ὁ προφητικὸς ὀνομά-
 ζει λόγος, τοὺς ἐν ἀρχαῖς που πάντως καὶ ἐν δυνάμεσι τῶν ἔ-
 θνῶν κέδροις παρεικάζων. Πλὴν οἷά τις δρουτόμος ὁ Να-
 βουχοδονόσορ κατασειῶν αὐτούς τοῖς ἰδίῳις ὑπετίθει ζυ-
 γοῖς. Αἱ κέδροι τοίνυν, φησὶν, ἐπὶ σοὶ χαίρουσαι φασίν·
 30 «Ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς». Εἰ δὲ
 δὴ βούλοιτό τις τὸν τοιόνδε λόγον ἐφαρμόσαι μόνοις τοῖς ἔξ

το χτύπημα θυμοῦ, χωρίς καμμιά ἀπολύτως λύπη. Ἐννοῶ ὅτι ἀκριβῶς πρέπει νὰ ποῦμε κι ἡμεῖς καὶ νὰ φωνάξομε κατὰ κάποιον τρόπο μὲ ἀλαλαγμοὺς ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ πού ἀπαιτεῖ καὶ μᾶς ἐκδιάζει, καὶ πολὺ σκληρὰ μάλιστα. Γιατὶ εἰσέρχεται ἐκδιαστικὰ στὸ νοῦ τοῦ καθενὸς παρασύροντάς τον ἀπὸ τὰ ἄριστα καὶ ἀγαθὰ ἔργα, ἐννοῶ τὰ ἔργα τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ μὲ τὴ βία κατὰ κάποιον τρόπο μᾶς σέρνει σ' αὐτὸ πού θέλει αὐτός, καὶ σὰν κάποιος σκληρὸς φοροεισπράκτορας ζητεῖ ἀπὸ τὸν καθένα μας τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἁμαρτία. Ἐννοῶ ὅτι ὁ Σωτὴρας συνέτριψε τὸ ζυγὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀφοῦ ἀπομάκρυνε ἐκεῖνον, ἔθεσε ἐμᾶς μᾶλλον κάτω ἀπὸ τὸν δικὸν του ζυγὸ καὶ πάταξε ἔθνος μὲ χτύπημα ἀθεράπευτο. Ποιὸ ἔθνος, παρὰ τὸ ἔθνος ὅπως ἴσως ποτε τῶν δαυνομένων, τὰ ὁποῖα ἔδινε ἐντολὴ νὰ πέσουν καὶ χαθοῦν μέσα στὴν ἄβυσσος, ἀλλὰ καὶ πρόσθετε ἐναντίον τους καὶ πλήγματα βαρύτερα; Καὶ πράγματι φώναζαν μὲ κραυγές: «Ἐφησέ μας, τί σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ σὲ σένα, Ἰησοῦ Ναζωραῖε; Ἡρθες ἐδῶ πρὶν τὴν ὥρα νὰ μᾶς προκαλέσεις τὸν ὄλεθρόν μας»⁷⁴.

Στίχ. 8. «Ὁλη ἡ γῆ κραυγάζει μὲ εὐφροσύνη καὶ τὰ δένδρα τοῦ Λιβάνου γέμισαν ἀπὸ εὐφροσύνη ἕξαιτίας σου, καθὼς καὶ ἡ κέδρος τοῦ Λιβάνου, καὶ εἶπαν Ἐκείνη ἡ κοιμήθηκες δὲν ἀνέβηκε ἐδῶ ὁ ὑλοτόμος γιὰ νὰ μᾶς κόψει».

Κι αὐτὸ εἶναι μέρος τοῦ θρήνου. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ βέβαια στὸ λόγο τῆς ἱστορίας, ἔγινε μεγάλη χαρὰ σὲ ὅλη τὴ γῆ μετὰ τὴν ἐρήμωση τῆς χώρας τῶν Ἀσσυρίων καὶ τὸ τέλος τοῦ ἐκδιαστικῆ ἐκείνου, καὶ πού ἀπαιτοῦσε ἀπὸ ὅλους τὴν ὑποταγὴν τους σ' αὐτόν, τοὺς ὁποίους καὶ «δένδρα τοῦ Λιβάνου» τοὺς ὀνομάζει ὁ προφητικὸς λόγος, παρομοιάζοντας μὲ κέδρους ἐκεῖνους ὅπως ἴσως ποτε πού εἶχαν μέσα στὰ ἔθνη τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμη. Πλὴν ὅμως σὰν κάποιος ὑλοτόμος ὁ Ναβουχοδονόσορ κατακλονίζοντάς τους, τοὺς ἔβαζε κάτω ἀπὸ τὸν δικὸν του ζυγὸ. Οἱ κέδροι λοιπόν, λέγει, χαίρονται ἕξαιτίας σου καὶ λένε: «Ἐκείνη ἡ κοιμήθηκες, δὲν ἀνέβηκε ἐδῶ αὐτὸς πού μᾶς κόβει». Ἐννοῶ ὅτι ὁμοίως θέλει

Ἰσραήλ, περινοήσει τοιῶσδε. Λίβανος ὄρος ἐστὶ παμμεγέθης κατὰ τὴν Φοινίκων γῆν, κέδρους τε καὶ λιβάνοις κατάκομον, δασύ τε καὶ εὐδένδρον· παρεικάζει τοίνυν αὐτὸ πλειστάκις ἢ θεόπνευστος Γραφή τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρα, διὰ τοι τὸ πλεί-
 5 στους ἐν αὐτῇ διαπρεπεστάτους εἶναι κατὰ τε δυναστείαν καὶ δόξαν, εἶναί γε μὴν καὶ ἑτέρους τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἀρχήμασιν ὑψοῦ τε ἠρμένους καὶ οἶον εὐσομοτάτους.

Καὶ γοῦν ὁ προφήτης Ζαχαρίας Λιβάνῳ μὲν παρεικά-
 ζων τὴν Ἰουδαίαν, κέδρους τε δρυσὶ τε καὶ πίτυσι τοὺς ἐν
 10 αὐτῇ, πυρὶ δὲ παμφάγῳ τὴν Ῥωμαίων στρατείαν, τὴν μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρὸν ὄλην αὐτῶν κατεμπρήσασαν τὴν χώραν. Οὕτω φησί· «Διάνοιξον, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου. Ὀλολυξάτω πίτυς, διότι πέπτωκε κέδρος. Ὀλολύξατε, δρῦες τῆς Βασι-
 15 νίτιδος, ὅτι κατεσπάσθη ὁ δρυμὸς ὁ σύμφυτος». Ἔστω τοι-
 γαρ οὖν Ἰουδαίων ὁ λόγος ὡς ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου εὐφραινομένων τε καὶ λεγόντων τῷ Βαβυλωνίῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν· «Ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς». Ἀστειότατα δὲ σφόδρα μεμένηκε τῇ τοῦ λόγου τρο-
 20 πῇ. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἀπὸ ξύλων τοῦ Λιβάνου γέγονεν ἡ φωνή, ταύτητοί φασι τό, «Οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς». Μετὰ γάρ τοι τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τῶν ἐξ Ἰσραήλ, οὐκέτι πρὸς αὐτοὺς ὁ ἐκ τῆς Ἀσσυρίων κεκίνηται πόλεμος. Ἐ-
 ρουῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰκότως τῷ Σατανᾷ, οἱ πάλαι μὲν παρ'
 25 ἐκείνου πεπορθημένοι, ἐδραῖον δὲ λοιπὸν ἐσχηκότες ἐν Χριστῷ τὸ φρόνημα, καὶ νοῦν εἰς εὐσέβειαν ἀσφαλῆ καὶ ἐρῶνίζωμένον, καὶ καρδίαν εὐθαλεστάτην· «Ἀφ' οὗ σὺ κεκοίμησαι, οὐκ ἀνέβη ὁ κόπτων ἡμᾶς».

Στίχ. 9-11. «Ὁ ἄδης κάτωθεν ἐπικράνθη συναντήσας
 30 σοι· συνηγέρθησάν σοι πάντες οἱ γίγαντες οἱ ἄρξαντες τῆς γῆς, οἱ ἐγείραντες ἐκ τῶν θρόνων αὐτῶν πάντα βα-

κάποιος νὰ ἐφαρμόσει τὸ λόγο αὐτὸν μόνο στοὺς Ἰσραηλίτες θὰ σκεφθεῖ τὰ ἑξῆς: Ὁ Λίβανος εἶναι ὄρος πελώριο στὴ γῆ τῶν Φοινίκων, κατάφυτο ἀπὸ κέδρους καὶ λιβάνους, δασωμένο ἀπὸ ὠραῖα δένδρα. Πολλές φορές λοιπὸν ἢ θεόπνευστη Γραφή τὸ παρομοιάζει μὲ τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ ὑπάρχουν σ' αὐτὴν πάρα πολλοὶ ποὺ διαπρέπουν στὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ποὺ στέκονται ψηλὰ μὲ τὶς τιμὲς τῆς ἱερωσύνης καὶ κατὰ κάποιον τρόπο σκορποῦν εὐωδία.

Πράγματι λοιπὸν ὁ προφήτης Ζαχαρίας παρομοιάζει τὴν Ἰουδαία μὲ τὸν Λίβανον, καὶ τοὺς κατοίκους τῆς μὲ κέδρους καὶ βελανιδιᾶς καὶ πεῦκα, ἐνῶ μὲ φωτιὰ παμφάγο τὸν στρατὸ τῶν Ῥωμαίων, ποὺ κατέκαψε μετὰ τὴ σταύρωση τοῦ Σωτήρα ὅλη τὴ χώρα τους. Λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἄνοιξε, Λίβανε, τὶς πύλες σου, κι ἄς καταφάει ἡ φωτιὰ τὰ κέδρα σου. Ἄς θρηνήσει ἡ βελανιδιά, γιατί ἔπεσε τὸ κέδρο. Θρηνήστε, σεῖς οἱ βελανιδιᾶς τῆς χώρας Βασάν, γιατί καταστράφηκε τὸ πυκνόφυτο δάσος»⁷⁵. Ἄς εἶναι λοιπὸν ὁ λόγος τῶν Ἰουδαίων σὰ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ Λιβάνου, ποὺ χαίρονται καὶ λένε στὸν Βαβυλώνιο καὶ στοὺς γύρω ἀπὸ αὐτόν: «Ἀπὸ τότε ποὺ κοιμήθηκες ἐσὺ δὲν ἀνέβηκε ἐδῶ αὐτὸς ποὺ μᾶς κόβει». Πολὺ ὠραῖα ἐπιμένει στὴν παρομοίωση. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φωνὴ προῆλθε ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ Λιβάνου, γι' αὐτὸ λένε τό, «Δὲν ἀνέβηκε ἐδῶ αὐτὸς ποὺ μᾶς κόβει». Γιατί μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα δὲν ἔγινε πιά πόλεμος ἐναντίον τους ἀπὸ μέρος τῶν Ἀσσυρίων. Θὰ ποῦμε ὅμως καὶ ἑμεῖς εὐλόγα στὸν Σατανᾶ, ἑμεῖς ποὺ παλαιὰ ἤμασταν αἰχμάλωτοί του, καὶ ἔχοντας ἀποκτήσει στὴ συνέχεια ἐδραία πίστη στὸν Χριστὸ καὶ ἀσφαλῆ στὴν εὐσέβεια νοῦ καὶ ριζωμένο, καὶ καρδιά ἀκμαία. «Ἀπὸ τότε ποὺ κοιμήθηκες ἐσὺ, δὲν ἀνέβηκε ἐδῶ ὁ ὑλοτόμος ποὺ μᾶς κόβει».

Στίχ. 9-11. «Ὁ ἄδης κάτω ὅταν σὲ συνάντησε καταλυτῆθηκε. Σηκώθηκαν μαζί σου ὅλοι οἱ γίγαντες ποὺ κυβέρνησαν τὴ γῆ, ἐκεῖνοι ποὺ πέταξαν ἀπὸ τοὺς θρόνους τους ὅλους τοὺς

σιλεῖς ἔθνῶν. Πάντες ἀποκριθήσονται καὶ ἐροῦσί σοι·
 Καὶ σὺ ἐάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐν ἡμῖν δὲ κατελογί-
 σθης· κατέβη εἰς ἄδου ἢ δόξα σου, ἢ πολλὴ εὐφροσύνη
 σου· ὑποκάτω σου στρώσουσι σῆψιν, καὶ τὸ κατακά-
 5 λυμμά σου σκώληξ».

Ἔθος τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ προσωποποιεῖν ἔσθ' ὅτε
 καὶ οἶον αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἐφαρμόζειν φωνάς, ὁποῖόν
 ἐστι τό, «Αἰσχύνθητι Σιδῶν, εἶπεν ἡ θάλασσα· ἡ δὲ ἰσχύς
 τῆς θαλάσσης εἶπεν· Οὐκ ὤδινον, οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἔθρε-
 10 ψα νεανίσκους, οὐδὲ ὕψωσα παρθένους». Περιτίθησι μὲν
 γὰρ τὸν ἐπὶ τῶδε λόγον τῆ Τυρίων πόλει πεπορθημένη κα-
 τὰ καιροῦς παρὰ τῶν Βαβυλωνίων· φασὲν δὲ πρέπειν τῆ
 τῶν πραγμάτων φύσει τὸν λόγον. Οὕτω καὶ ὁ προφήτης
 Μιχαίας εἰσκεκόμικέ που τὴν Ἱερουσαλήμ πρὸς τὴν Βαβυ-
 15 λῶνα λέγουσαν· «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἐχθρά μου, ὅτι πέπτωκα
 καὶ ἀναστήσομαι. Διότι ἐὰν καθίσω ἐν τῷ σκότει, ὁ Κύριος
 φωτιεῖ μοι· ὀργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ, ἕως
 τοῦ δικαιῶσαι αὐτὸν τὴν δίκην μου, καὶ ποιήσει τὸ κρίμα
 μου καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς. Ὁψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐ-
 20 τοῦ, καὶ ὄψεται ἡ ἐχθρά μου, καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνῃ ἡ
 λέγουσα πρὸς με· Ποῦ Κύριος ὁ Θεός σου; Οἱ ὀφθαλμοί
 μου ἐπόψονται αὐτήν· νῦν ἔσται εἰς καταπάτημα ὡς πληλὸς
 ἐν ταῖς ὁδοῖς ἡμέρας ἀλοιφῆς πλίνθου· ἐξάλειψίς σου ἡ
 ἡμέρα ἐκείνη», καθ' ἣν δηλονότι ὁ Κύριος τε καὶ Μῆδοι
 25 Πέρσαις ἀναμίξ ἠρήκασιν τὴν Βαβυλωνίων. Προσωποποιεῖ
 τοιγαροῦν καὶ νῦν οὐδὲν ἥττον ὁ μακάριος προφήτης· πα-
 ρωξύνθαι τε φησιν, ἤγουν πεπικράνθαι τὸν ἄδην καταβαί-
 νοντι συναντήσαντα.

Καί μοι τοῦ λόγου περιιάθρει τὴν οἰκονομίαν. Κατα-
 30 δείκνυσι γὰρ διὰ τούτου μαιφόνον ὄντα καὶ αἱμάτων πλή-

76. Ἦσ. 23, 4.

77. Μιχ. 7, 8-11.

βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν. "Ὅλοι αὐτοὶ θὰ πάρουν τὸ λόγο καὶ θὰ σοῦ ποῦν· Κυριεύθηκες καὶ ἐσὺ ὅπως ἐμεῖς καὶ συμπεριελήφθηκες ἀνάμεσα σὲ μᾶς. Ἡ δόξα σου ἐξέπεσε στὸν ἄδη, ἡ μεγάλη αὐτὴ χαρὰ σου. Στρῶμα σου θὰ γίνεῖ ἡ σαπίλα καὶ κάλυμμα σου τὰ σκουλήκια».

Συνήθεια τῆς θεόπνευστης Γραφῆς εἶναι νὰ προσωποποιεῖ πολλές φορές καὶ νὰ δίνει κατὰ κάποιον τρόπο φωνὴν στὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅπως γιὰ παράδειγμα «Νοιῶσε ντροπὴ, Σιών, εἶπε ἡ θάλασσα. Καὶ ἡ δυνατὴ ἀκτὴ τῆς ξηρᾶς ποὺ συγκρατᾷ τὴ θάλασσα εἶπε· Ἐγὼ οὔτε κοιλοπόνεσα, οὔτε γέννησα, οὔτε ἀνέθρεψα νέα παιδιᾶ, οὔτε ἀνέδειξα παρθένας»⁷⁶. Τὸν λόγο αὐτὸν τὸν λέγει γιὰ τὴν πόλη τῶν Τυρίων, ποὺ εἶχε κυριευθεῖ κατὰ καιροὺς ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, καὶ λέμε ὅτι ὁ λόγος ταιριάζει στὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἐτσι καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας παρουσίασε κάπου τὴν Ἱερουσαλήμ νὰ λέγει πρὸς τὴ Βαβυλώνα· «Νὰ μὴ χαίρεσαι μὲ κακία, σὺ ἡ ἐχθρική ἐναντίον μου, ποὺ ἔπεσα, γιὰτὶ θὰ σηκωθῶ πάλι. Κι ἂν ἀκόμα καθίσω στὸ σκοτάδι, ὁ Κύριος θὰ μοῦ δώσει τὸ φῶς. Θὰ ὑπομείνω τὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου, γιὰτὶ ἀμάρτησα πρὸς αὐτόν, μέχρι ποὺ νὰ μὲ δικαιώσει καὶ μ' ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἐνοχὴ· γιὰτὶ θὰ μὲ κρίνει δίκαια καὶ θὰ μὲ βγάλει στὸ φῶς. Θὰ δῶ τὴ δικαιοσύνη, καὶ αὐτὴ ποὺ εἶναι ἐχθρὸς μου θὰ δεῖ καὶ θὰ νοιώσει ντροπὴ, αὐτὴ ποὺ λέγει πρὸς ἐμένα· Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος ὁ Θεός σου; Ὅμως τὰ μάτια μου θὰ δοῦν τὸ κατάντημά της. Οἱ ἐχθροὶ μου θὰ καταντήσουν σὰν τὸν πηλὸ ποὺ καταπατοῦν στοὺς δρόμους, σὰν τὸν πηλὸ ποὺ τὸν χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἐπίχριση πλῆθος τῶν τοίχων. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη θὰ εἶναι ὁ ἔξαφανισμὸς σου»⁷⁷, ἡ ἡμέρα ἐκείνη δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος καὶ οἱ Μῆδοι μαζὶ μὲ τοὺς Πέρσες κυρίευσαν τὴ Βαβυλώνα. Προσωποποιεῖ λοιπὸν καὶ τώρα παρόμοια ὁ μακάριος προφήτης τὸν ἄδη. Ὁργίσθηκε λέγει, δηλαδὴ καταλυτήθηκε ὁ ἄδης ὅταν τὸν συνάντησε νὰ κατεβαίνει.

Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν οἰκονομία τοῦ λόγου. Γιὰτὶ μὲ αὐτὸν δείχνει ὅτι εἶναι φονιάς καὶ γεμᾶτος αἷματα, ὥστε νὰ γίνεῖ

ρη, ὥστε καὶ ἔργον τῆς ἐνούσης ὠμότητος αὐτῷ πάντα σχε-
δὸν γενέσθαι τὸν ἄδην, ἦτοι τοὺς ὄντας ἐν ἄδου. Οὐ γὰρ δι-
αλέλοιπεν ὁ ἀλαζὼν ἔθνη τε καὶ βασιλεῖς ἄρδην ἀποκείρων
καὶ ψυχῶν ἀθλίων τὸν ἄδην ἀναπιμπλάς «Πάντες οὖν οἱ γί-
5 γαντες», φησί, τοῦτ' ἔστιν οἱ κατ' ἰσχὺν ἐπίσημοι γεγονότες
καὶ πολλῶν ἄρξαντες ἐθνῶν, ἀνηρημένοι δὲ διὰ σοῦ, «ἀπο-
κριθήσονται καὶ ἐροῦσι, Καὶ σὺ ἐάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς».
Ἦσθα μὲν γὰρ ἄνθρωπος, φασίν, ἀλλ' οὐκ ἠξίους τοῦτο εἰ-
δέναι καὶ φρονεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ᾤηθης, ὅτι καὶ κρείσσων
10 ἔσται τις τῆς σῆς ὀφρούς καὶ τῆς δυσαντήτου χειρός, εἰσὶ δὲ
ὅτι καὶ θανάτου κρείττων, οὐκ ἔξω που τάχα τέθεικας τῆς
ἐλπίδος, μόλις δὲ καὶ οὐχ ἐκόντα σε μάχαιρα πέπεικε Μηδι-
κῆ διὰ πείρας αὐτῆς ἐκμαθεῖν, ὅτι καθ' ἡμᾶς ἦσθα καὶ αὐ-
τός «Καὶ γοῦν ἐάλως, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς». «Κατέβη δὲ εἰς
15 ἄδου ἢ δόξα σου», ἀντὶ τοῦ, ἐσβέεσθη θανάτῳ καὶ τὸ ἀμειδές
τῆς φθορᾶς ἐπενήνεκται κράτος. Τὴν σὴν εὐφροσύνην ὄψε-
ται καὶ μόλις τεθεικὸς ἐκ μέσου. Στρωθήσεται δὲ σῆψις μὲν
ὑποκάτω σου, γενήσεται δέ σοι καὶ ἄμφιον ὡς σκώληξ. Καὶ
κοινὸν μὲν τοῦτο. Πεπονθόσι γὰρ ἅπαξ τοῖς ἀνθρωπίνους
20 σώμασι τὸ ἀποθανεῖν, συμβήσεται πάντως σῆψις καὶ σκώ-
ληξ. Πλὴν ἐπ' ἐκείνου λέγεται καλῶς, ὡς ἐν τάξει πικρῶν
ὄνειδισμῶν. Οἱ γὰρ εἰς λήθην πεσόντες τῆς ἑαυτῶν ἀσθενεί-
ας καὶ ἐκ πολλῆς ἄγαν ὑπεροψίας, οὐδὲ ὅτι πείσονται τὰ ἀν-
θρώπινα προσδοκήσαντες, κατονειδίζονται ἂν εἰκότως ὡς
25 ἐν γε τῷ παθεῖν αὐτὰ μαθόντες μόλις, ἃ χρῆν εἰδότας ἐλέ-
σθαι φρονεῖν μετριώτερα. Ὁ τοίνυν, φησίν, ἐξιτήλοις καὶ
βασιλικαῖς ἐνσπαταλήσας τρυφαῖς, ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις κείσε-
ται περιστολῆς δίχα, καὶ ἠξιωμένος οὐδενὸς τῶν τοῖς τεθνε-
30 ὡσι νενομισμένων.

Στίχ 12. «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος
ὁ πρωὶ ἀνατέλλων; Συνετριβή εἰς τὴν γῆν ὁ ἀποστέλ-
λων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη».

Ἄστηρ τῶν ὅτι μάλιστα περιφανεστάτων ὁ Ἐωσφόρος

ὅλος σχεδὸν ὁ ἄδης ἔργο τῆς ὠμότητάς του, δηλαδή ὅσοι βρίσκονται στὸν ἄδη. Γιατὶ δὲν σταμάτησε ὁ ὑπερόπτης νὰ θεορίζει ἀπὸ τὴ ρίζα ἔθνη καὶ βασιλεῖς καὶ νὰ γεμίζει τὸν ἄδη ἀπὸ ψυχὰς ἀξιοθρήνητες. «Ὅλοι οἱ γίγαντες» λοιπόν, λέγει, δηλαδή ἐκεῖνοι ποὺ ὑπῆρξαν ἐπίσημοι μὲ τὴ δύναμή τους καὶ ἀρχηγοὶ πολλῶν ἐθνῶν, ποὺ ἐξεντώθηκαν ὅμως ἀπὸ σένα, θ' ἀποκρουθοῦν καὶ θὰ ποῦν «Συνελήφθης κι ἐσὺ ὅπως κι ἐμεῖς». Ἦσουν δηλαδή ἄνθρωπος, λένε, ὅμως δὲν ἤθελες οὔτε νὰ τὸ ξέρεις οὔτε νὰ τὸ σκέφτεσαι, ἀλλ' οὔτε καὶ φαντάσθηκες ὅτι θὰ βρεθεῖ κάποιος ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ἔπαρσή σου καὶ τὴν ἀκατανίκητη δύναμή σου, καὶ δὲν σοῦ ἔλειψε ἢ ἐλπίδα ὅτι θὰ εἶσαι ἀνώτερος κι ἀπὸ τὸ θάνατο· ὅμως μετὰ βίας καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλεις σὲ ἔπεισε τὸ Μηδικὸ μαχαίρι νὰ τὸ μάθεις ἔμπροσκα, ὅτι κι ἐσὺ εἶσαι σὰν κι ἐμᾶς. Καὶ πράγματι «Κυριεύθηκες ἀπὸ αὐτὸν ὅπως καὶ ἐμεῖς». «Κατέβηκε στὸν ἄδη ἢ δόξα σου», ἀντὶ νὰ πεῖ, Σβήσθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο κι ἐπικράτησε τὸ ἀγέλαστο κράτος τῆς φθορᾶς. Θὰ δεῖ τὴ μεγάλη χαρὰ σου ποὺ μόλις ἔβγαλε ἀπὸ τὴ μέση. Στρῶμα σου θὰ γίνῃ ἢ σήψη καὶ ἔνδυμά σου τὰ σκουλήκια. Καὶ βέβαια αὐτὸ εἶναι κοινὸ πάθημα ὅλων. Γιατὶ ὅταν συμβεῖ νὰ πεθάνουν κάποτε τὰ ἀνθρώπινα σώματα, παραδίδονται ὀλωσodήποτε στὴ σήψη καὶ στὰ σκουλήκια. Ὡστόσο γι' αὐτὸν λέγονται σωστὰ σὰν πικροὶ ὄνειδιομοί. Γιατὶ ὅσοι ἔπεσαν στὴ λήθη τῆς ἀδυναμίας τους καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὴ ὑπεροψία δὲν προσδόκησαν κὰν ὅτι θὰ πάθουν κάτι ἀνθρώπινο, εὐλόγο εἶναι νὰ ὄνειδίζονται· γιατί μὲ τὸ νὰ τὰ πάθουν αὐτὰ, ἔμαθαν πολὺ καλὰ αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ ξέρουν γιὰ νὰ εἶναι πιὸ μετριοπαθεῖς. Αὐτὸς λοιπόν, λέγει, ποὺ σπατάλησε τὴ ζωὴ του σὲ ἐφήμερες βασιλικὰς ἀπολαύσεις θὰ κεῖται μαζί μὲ τοὺς ἄλλους χωρὶς στολὴ καὶ χωρὶς τίποτα ἀπὸ ὅσα συνηθίζονται γιὰ τοὺς νεκρούς.

Στίχ. 12. «Πῶς ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Ἐωσφόρος ποὺ ἀνατέλλει τὸ πρωί; Ἐγινε συντριμμα στὴ γῆ αὐτὸς ποὺ στέλνει τὸ φῶς σὲ ὅλα τὰ ἔθνη;».

Ὁ Ἐωσφόρος εἶναι ἄστρο ἀπὸ τὰ πιὸ λαμπρά. Ἀνατέλλει

ἐστίν· ἀνίσχει δὲ βραχὺ πρὸ ἀγῆς καὶ οἶονεῖ τις προάγγελος
 τῆς ἡλίου μαρμαρυγῆς. Ὅτι δὲ πλουσίῳ φωτὶ καταλάμπεται,
 διαδείξειεν ἂν αὐτὸ τουτί, τὸ βραχὺ φαίνεσθαι πρὸ ἀγῆς.
 Ἔως μὲν γὰρ ἔτι τὸ αἰθέριον καταμελαίνεται σῶμα, μο-
 5 νονουχὶ φριγῶσης νυκτὸς καὶ ἐν ἀκμαῖς ὄντος τοῦ σκότους,
 ἐκφανεστέραν ἔχουσι τὴν ἐκλαμψιν οἱ κατ' οὐρανὸν ὄντες
 ἀστέρες, ἡμέρας δὲ οὔσης ἐγγὺς καὶ οἶον ἐν πρώταις ἐσχατι-
 αῖς τοῦ ἡλιακοῦ γεγονότος κύκλου, συστέλλεταιί πως τὸ ἐκά-
 στου φῶς παραχωροῦν τῷ προὔχοντι καὶ ἠττώμενον τῷ μεί-
 10 ζονι σέλα. Ἀμφιλαφὲς δὲ οὕτως ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ Ἑωσφόρου,
 ὡς καὶ ἐν ἀγῆ φαίνεσθαι καὶ ταῖς ἡλίου βολαῖς γείτονά πως
 ποιῆσθαι τὴν ἀνάδειξιν. Παρεικάζει τοίνυν Ἑωσφόρῳ τὸν
 Βαβυλώνιον, διὰ τοι τὸ προὔχειν τῶν ἄλλων, καὶ μηδένα
 κατ' αὐτὸν ὁρᾶσθαι τῶν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ βασιλείαις· εἶναι δὲ
 15 οὕτω περιφανῆ καὶ περίοπτον, ὡς ἂν νοοῖτο καὶ ἐν τοῖς ἄλ-
 λοις ἅπασιν ἀστροῖς ὁ Ἑωσφόρος. Ἀλλ' ὁ τοιαύτη δόξῃ πε-
 ριχεόμενος, φησὶν, ὑψοῦ τε ἠρμένος καὶ ἀνικῆτοις εὐκλείαις
 λελαμπρουσμένος, «πῶς ἐξέπεσεν ὡς ἐξ οὐρανοῦ; Συνετριβή
 δὲ καὶ εἰς τὴν γῆν ὡς ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη». Τὸ
 20 δὲ «ἀποστέλλων», ἀντὶ τοῦ κελεύων φησὶν, ἢ καθ' ἕτερον
 τρόπον. Ἐδόκει γὰρ πως αἰεὶ τοῖς Βαβυλωνίων τυράννοις
 ἅπαν ἀνθρώπων ἔθνος ὑπὸ χεῖρα ποιῆσθαι τὴν ἑαυτῶν, χώ-
 ρας τε ἀπάσας ὑπὸ ζυγᾶ δουλείας ἐλθεῖν. «Ἀποστέλλων»
 γοῦν «πρὸς πάντα τὰ ἔθνη», βῶλον αἰτουῦντες γῆς καὶ ὕδωρ
 25 εἰς ἄγγος, οἶον ἐκ μέρους ζητοῦντες τὸ πᾶν, γῆν τέ φημι καὶ
 θάλασσαν, ὡς τῶν ὄλων ὄντες δεσπόται.

Στίχ. 13-17. «Σὺ δὲ εἶπας ἐν τῇ διανοίᾳ σου· Εἰς τὸν οὐ-
 ρανὸν ἀναθήσομαι, ἐπάνω τῶν ἀστρον τοῦ οὐρανοῦ
 θήσω τὸν θρόνον μου, καθιῶ ἐν ὄρει ὑψηλῷ, ἐπὶ τὰ ὄρη
 30 τὰ πρὸς βορρᾶν τὰ ὑψηλὰ, ἀναθήσομαι ἐπάνω τῶν νε-
 φελῶν, ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ. Νῦν εἰς ἄδου κατα-
 θήση καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Οἱ ἰδόντες σε θαυμά-
 σουσιν ἐπὶ σοὶ καὶ ἐροῦσιν· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ὁ παρο-

λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ καὶ εἶναι σάν προάγγελος τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ὅτι βέβαια κοσμεῖται ἀπὸ πλούσιο φῶς μπορεῖ νὰ τὸ δείξει αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ γεγονός, ὅτι φαίνεται λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ. Γιατί, ὅσο ἀκόμα τὸ ἀνώτερο στρώμα τῆς ἀτμόσφαιρας εἶναι σκοτεινὸ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἐπικρατεῖ πυκνὴ νύχτα καὶ τὸ σκοτάδι εἶναι βαθύ, ἢ λάμψη τῶν ἀστρῶν εἶναι ἔντονη στὸν οὐρανὸ, ὅταν ὅμως πλησιάζει ἡ ἡμέρα καὶ βρίσκειται στὶς πρῶτες ἄκρες τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, τὸ φῶς κάθε ἀστρου περιορίζεται καὶ ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸ πιὸ ἔντονον καὶ ἠττάται ἀπὸ τὸ δυνατότερον φῶς. Τὸ φῶς ὅμως τοῦ Ἑωσφόρου εἶναι τόσο πλούσιο, ὥστε νὰ λάμπει καὶ τὴν αὐγὴ καὶ κάνει τὸ φέγγος του γειτονικὸ τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου. Παρομοιάζει λοιπὸν μὲ Ἑωσφόρον τὸν Βαβυλώνιον, ἐπειδὴ προέχει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἀπέναντί του, ἀλλ' εἶναι τόσο περίλαμπρος καὶ περίοπτος, ὅπως μπορεῖ νὰ νοηθεῖ καὶ ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ ἀστρα ὁ Ἑωσφόρος. Αὐτὸς ὅμως, λέγει, ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ τόση δόξα καὶ εἶναι ἀνεβασμένος στὰ ὕψη καὶ τὸν κοσμοῦν τόσα ἀνυπερέβλητα κατορθώματα, «Πῶς ἐξέπεσε σάν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ; Ἐγινε συντριμμα πάνω στὴ γῆ αὐτὸς ποὺ ἀποστέλλει σὲ ὅλα τὰ ἔθνη». Τὸ “ἀποστέλλει” τὸ λέγει, ἀντὶ τοῦ “προστάζει”, ἢ μὲ ἄλλο τρόπο. Πίστευαν δηλαδὴ κατὰ κάποιον τρόπο πάντοτε οἱ βασιλεῖς τῶν Βαβυλωνίων, ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ὑποταχθεῖ σ' αὐτούς καὶ ὅτι ὅλες οἱ χῶρες θὰ δεχθοῦν τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας. «Ἀποστέλλοντας» λοιπὸν σ' ὅλα τὰ ἔθνη, ζητώντας βῶλον γῆς καὶ νερὸ σὲ ἀγγεῖο, ἦταν σὰ νὰ ζητοῦσαν μὲ αὐτὸ τὸ ἐπὶ μέρος τὸ σύνολο, ἐννοῶ τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, ἐπειδὴ ἦταν κυρίαρχοι τῶν πάντων.

Στίχ. 15-17. «Ἐσὺ εἶπες μὲ τὸ νοῦ σου· Θ' ἀνεβῶ στὸν οὐρανὸ, πάνω ἀπὸ τὰ ἀστρα τοῦ οὐρανοῦ θὰ στήσω τὸ θρόνον μου, θὰ καθίσω σὲ ὄρος ὑψηλό, στὰ βορεινὰ ψηλὰ βουνά, θ' ἀνεβῶ πάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα, θὰ γίνω ὅμοιος μὲ τὸν Ὑψιστο. Τώρα θὰ κατεβῆς στὸν ἄδη καὶ στὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ὅσοι σὲ δοῦν θὰ θαυμάσουν καὶ θὰ ποῦν· Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ

ξύνων πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ σείων βασιλεῖς, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλε. Τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ οὐκ ἔλυσε».

Ἄδοκῆτοις αὐτὸν συμφοραῖς ἐναλῶναι φησί, καὶ τοῖς
 5 παρ' ἐλπίδα παραδόξοις ὠμίληκότα, δι' αὐτῶν καὶ μόλις ἀναμαθεῖν τῶν πραγμάτων, ὅτι τε ἄνθρωπος εἶη καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τεθνεῶσι παραπλήσιος. Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς λόγους ὑπεροψίας καὶ εἰς φρόνημα τὸ θεομισῆς καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἀλαξονείας ἔμπλεων. Ὀλίγα παραχωρεῖν ἐδόκει
 10 σοι, φησί, τοῖς τῆς θείας ὑπεροχῆς ὑψώμασι, βάσιμον ἔσεσθαί σοί πως καὶ αὐτόν που τάχα προσεδόκας τὸν οὐρανόν, καὶ θρόνοις τοῖς ὑπερτάτοις τὸν σὸν ἀμιλλήσεσθαι θάκον· ἐνόμισας ἀμαθῶς ἰσόθεος εἶναί τις καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν ἐδόκεις ὑπερνεφῆς εἶναί τε, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἰζῆσαι τῶν
 15 ἄστρον. Ἄλλ' ἦλως εἰκῆ τὰ τοιάδε πεφρονηκώς. Ἦλεγξε τὴν σὴν εἰκαιοβουλίαν τῶν πραγμάτων τὸ πέρας· «καταθήσῃ γὰρ εἰς ἄδου καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς». Καὶ ταῦτά φησιν, ἵνα τὸν χῶρον τάχα που σημαίνει τὸν κατωτάτω, τοῦτ' ἔστι τὸ ἐξώτερον σκότος. Ἔση δὲ θαῦμα τοῖς ὁρῶσι,
 20 φησί, καὶ μάλα εἰκότως. Αἶ γὰρ ἀθρόοι μάλιστα τῶν παρ' ἐλπίδα μεταβολαὶ καταπλήττουσι τοὺς θεωμένους. Τί δὲ τὸ θαῦμα, καὶ πῶς ἂν γένοιτο λόγος ὁ ἐπ' αὐτῶ; «Ἐροῦσι γὰρ Οὗτος ὁ ἄνθρωπος»· παθόντα μόλις ἄνθρωπον ὀνομάζουσι· τάχα που τοῦτο εἰπεῖν δεδιότες πάλαι. Πλὴν «οὗτος ὁ
 25 ἄνθρωπος, ὁ παροξύνων πᾶσαν τὴν γῆν, σείων βασιλεῖς, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην ὅλην ἔρημον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλε»· τεθαυμάκασιν εἰκότως, εἰ ἄνθρωπος εἰς ὅλης κατηρέθιστο τῆς ὑπ' οὐρανόν, κατεδόνησε βασιλεῖς, ἐρήμην ἀπέφηνε τῶν οἰκούντων τὴν οἰκουμένην, κατέσεισε δὲ καὶ τὰς πό-
 30 λεις.

Καὶ τί πρὸς τούτοις ἕτερον; Τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ οὐκ ἔλυσεν. Ἐπεὶ δέ τινα τῶν ἀντιγράφων ἔχει, «Τοὺς ἐν ἀπαγω-

ἔκανε ἄνω κάτω ὅλη τὴ γῆ, πού κλονίζε τοὺς βασιλεῖς, πού ἐρήμωσε ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ κατὰστρεψε τὶς πόλεις τῆς, καὶ δὲν ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους».

Λέγει ὅτι περιέπεσε σὲ ἀπροσδόκητες συμφορὲς καὶ ἀφοῦ δοκίμασε ἀνέλπιστα παράδοξα, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα μόλις μὲ δυσκολία ἔμαθε ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὅμοιος μὲ ἐκείνους πού πέθαναν πρὶν ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ὅσον ἀφορᾶ στοὺς λόγους τῆς ὑπεροψίας καὶ τὸ θεομίσητο φρόνημα καὶ πού ἦταν κυριευμένο ἀπὸ ὑπέρομητρο ἁλαζονεία, νόμιζες, λέγει, ὅτι ἔπρεπε νὰ βρῖσκεσαι λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς θείας ὑπεροχῆς, καὶ ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο προσδοκοῦσες πῶς θὰ ἦταν προσβάσιμος γιὰ σένα καὶ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ θρόνος ὁ δικός σου θὰ συναγωνιζόταν τοὺς ὑπέρτατους θρόνους. Νόμισες ἀπὸ ἄγνοια ὅτι εἶσαι κάποιος ἴσος μὲ τὸν Θεὸ καὶ βρῖσκεσαι πάνω ἀπὸ τὴν κτίση, καὶ πίστευες ὅτι ἦσουν πάνω ἀπὸ τὰ νέφη καὶ ὅτι κάθεσαι ἐπάνω στὰ ἄστρα. Πιάστηκες ὅμως νὰ διακατέχεσαι ἀπὸ αὐτὲς τὶς μάταιες σκέψεις σου. Ἡ κατάληξη τῶν πραγμάτων ἀπέδειξε τὴ ματαιοδοξία σου· γιατί «θὰ κατεβεῖς στὸν ἄδη καὶ στὰ θεμέλια τῆς γῆς». Κι αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ νὰ δηλώσει ἴσως τὸν κατώτατο χῶρο, δηλαδή τὸ σκότος τὸ ἐξώτερο. Καὶ θὰ προκαλέσεις, λέγει, τὸ θαυμασμὸ σ' αὐτοὺς πού βλέπουν, καὶ πολὺ σωστά. Γιατί οἱ ὑπερβολικὰ ἀθρόες μεταβολὲς προξενοῦν κατάπληξη σ' ὅσους τὶς βλέπουν. Καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ θαυμασμὸς καὶ πῶς θὰ μπορούσαν νὰ μιλήσουν γι' αὐτό; Γιατί θὰ ποῦν «Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος». Ὅταν ἔπαθε, τότε μόλις τὸν ὀνομάζουν ἄνθρωπο· ἴσως αὐτὸ φοβοῦνταν νὰ τὸ ποῦν πρῶτα. Πλὴν ὅμως «αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ταλαιπωρεῖ ὅλη τὴ γῆ, πού κλονίζει τοὺς βασιλεῖς, πού ἐρήμωσε τὴν οἰκουμένη καὶ κατέστρεψε τὶς πόλεις». Θαύμασαν πολὺ εὐλόγα, ὅτι ἓνας μόνον ἄνθρωπος ἀνέλαβε πόλεμο ἐναντίον ὅλης τῆς ὑψηλίου, ὅτι συγκλόνισε βασιλεῖς, ὅτι ἄφησε ἔρημη ἀπὸ κατοίκους τὴν οἰκουμένη, καὶ συγκλόνισε καὶ τὶς πόλεις.

Καὶ τί ἄλλο ἔκανε ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά; Δὲν ἐλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους. Ἐπειδὴ ὅμως σὲ κάποια ἀντίγραφα ἔχει, «αὐτοὺς πού

γῆ», εἰ μὲν τις οὕτως θούλοιο νοεῖν, ἐροῦμεν, ὅτι τὸ τῆς
 ἀπαγωγῆς ὄνομα τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἐξανάστασιν
 τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατασημαίνειεν ἄν. Ἀπεκομίσθησαν γὰρ
 ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ἀσσυρίων. Εἰ δὲ δὴ τοὺς ἐν ἐπα-
 5 γωγῇ λέγοι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, οὐδὲν ἦττον σὺ νοήσεις, ὅτι
 τοὺς ὄντας ἐν ἐπαγωγῇ θυμοῦ Κυρίου. Ἐπηνέχθη γὰρ αὐ-
 τοῖς ὀργὴ διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Ναβουχοδονόσορ οὐκ
 ἔλυσε, τοῦτ' ἔστιν οὐκ ἀνῆκε τῆς ταλαιπωρίας. Ἔδει γάρ,
 ἔδει τὸν ἀλιτήριον, οὐκ ἀλαζόνα μόνον ὁρᾶσθαι, ἀλλὰ γὰρ
 10 καὶ θεομάχον καὶ πεπορθηκότα τὴν γῆν καὶ σκληρὸν καὶ
 ἀφιλοικτεῖρμονα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον εἰδότα ἐλεεῖν
 τοὺς ἐν ἐσχάταις ὄντας συμφοραῖς καὶ πεπραχότας ἀθλίως.
 Ἐφαρμόσαι δ' ἄν τις, καὶ μάλα εἰκότως, τῇ τοῦ πάντα συν-
 τρίψαντος κεφαλῇ, φημι δὴ τοῦ ἀρχεκάκου δράκοντος, τὰ
 15 ἱστορικῶς εἰρημένα. Ἦν μὲν γὰρ ἀπαιτῶν καὶ ἐπισπου-
 δαστής, καθ' οὓς ἤδη προείπαμεν τρόπους, πέπανται δὲ
 καὶ ἐκ μέσου γέγονε, καταπαίοντος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ πληγῇ
 θυμῶ ἀνιάτω, καὶ κατέληξε κόπτων, οἷά τις δρουτόμος εὐ-
 σθενής, τὰς κέδρους τὰς νοητάς, ὧν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ
 20 διαμέμνηται λέγων πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν· «Αἱ κέδροι
 τοῦ Λιβάνου ἃς ἐφύτευσας».

Ἐπειδὴ δὲ καταπεφοίτηκεν εἰς ἄδου πάντως που κατα-
 δεδικασμένος ὁ δεῖλαιος, ἐκεῖ τῇ παμφάγῳ συνεχόμενος
 φλογί, τεθανμάκασι τοῦτο παθόντα, κατὰ γε τὸ εἶκός, αἱ
 25 πονηραὶ τε καὶ ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις, καὶ τάχα που καὶ τε-
 θρηνήκασι λέγουσαι· «Καὶ σὺ ἐάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, ἐν
 ἡμῖν δὲ κατελογίσθης», καὶ τὰ τούτοις ἐφ' ἐξῆς. Ἦν μὲν
 γὰρ, τό γε ἦκον εἰς δόξαν, ἐπίσημος ἐν ἀγγέλοις καὶ ἐν ταῖς
 ἄνω δυνάμεσιν περιφανής, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς
 30 ἄστροις Ἐωσφόρος. Ἐξέπεσε δὲ καὶ συνετριβή πεφρονη-
 κῶς ὑπέρογκα, καὶ τὴν μόνη πρόπευσαν τῇ ὑπερτάτῃ φύ-

βρίσκοντα σὲ ἀπαγωγή», ἂν κάποιος θέλει νὰ τοὺς ἐννοήσῃ ἔτσι, θὰ ποῦμε ὅτι τὸ ὄνομα τῆς «ἀπαγωγῆς» θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὴν ἐξανάσταση τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴ δουλεία. Καθόσον μετφέρθηκαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαία στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων. Ἐάν ὅμως ἡ ἁγία Γραφή λέγει «τοὺς εὗρισκόμενους στὴν αἰχμαλωσία», σὺ νὰ μὴ νοήσῃς τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐκείνους ποὺ αἰχμαλωτίσθηκαν ἕξαιτίας τοῦ θυμοῦ τοῦ Κυρίου. Γιατὶ ξέσπασε ἡ ὀργὴ ἐπάνω τους ἕξαιτίας τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τους. Ὁ Ναβουχοδονόσορ δὲν τοὺς ἐλευθέρωσε, δηλαδή δὲν τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία τους. Γιατὶ ἔπρεπε, ναὶ ἔπρεπε ὁ ἀσεδέστατος ν' ἀποδειχθεῖ ὅτι εἶναι ὄχι μόνο ἀλαζόνας, ἀλλὰ καὶ θεομάχος καὶ ἐκπορθητῆς τῆς γῆς καὶ σκληρὸς καὶ ἀσπλαχνος, καὶ ὅτι μὲ κανένα τρόπο δὲν γνωρίζει νὰ δείχνει ἔλεος σὲ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὶς πιὸ μεγάλες συμφορὲς καὶ ἔχουν περιπέσει σὲ ἀθλιότητα. Θὰ μπορούσε ὅμως κανεὶς αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ποὺ ἐκθέσαμε νὰ τὰ ἐφαρμοσε, καὶ πολὺ ὀρθῶς, στὸ κεφάλι ἐκείνου ποὺ συνέτριψε τὰ πάντα, ἐννοῶ τοῦ ἀρχέκακου δράκοντα. Γιατὶ ἦταν ὁ ἀπαιτητῆς καὶ ὁ σκληρὸς ἐκβιαστῆς μὲ τοὺς τρόπους ποὺ ἔχομε ἤδη πεῖ, σταμάτησε ὅμως καὶ βγήκε ἀπὸ τὴ μέση ὅταν τοῦ ἐπέφερε ὁ Θεὸς χτύπημα προερχόμενο ἀπὸ ἀνίατο θυμὸ, καὶ σταμάτησε ἔτσι νὰ κόβει, σὰν δρυοκόπος δυνατός, τὶς νοητὲς κέδρους, γιὰ τὶς ὁποῖες κάνει λόγο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας πρὸς τὸν Θεὸ τῶν ὅλων «Οἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου ποὺ φύτευσεσ ἐσὶ»⁷⁸.

Ἐάν ὅμως ὀδηγήθηκε στὸν ἄδη καταδικασμένος ὀλοφάνερα ὁ δυστυχῆς, ἐκεῖ καταδαπανώμενος ἀπὸ τὴ φλόγα ποὺ κατατρώγει τὰ πάντα, κυριεύθηκαν ἀπὸ θαυμασμὸ γι' αὐτὸ ποὺ ἔπαθε, ὅπως ἦταν φυσικὸ, οἱ πονηρὲς καὶ εὗρισκόμενες κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του δυνάμεις καὶ ἴσως μάλιστα θρήνησαν, λέγοντας: «Πιάστηκες καὶ ἐσὺ ὅμως καὶ ἐμεῖς καὶ καταριθμήθηκες μαζί μὲ μᾶς», καὶ τὰ ὑπόλοιπα στὴ συνέχεια. Γιατὶ ὡς πρὸς τὴ δόξα ἦταν ἐξέχων ἀνάμεσα στοὺς ἀγγέλους καὶ λαμπρὸς μεταξὺ τῶν οὐράνιων δυνάμεων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἑωσφόρος ἀνάμεσα στὰ ἄστρα. Ἐξέλεσε ὅμως καὶ ἔγινε συντριμμία ἕξαιτίας τῆς ὑπέρο-

σει τιμὴν τε καὶ δόξαν ἀρπάσαι τολμήσας, τό γε ἦκον εἰς ἐγχειρημάτων δύναμιν καὶ εἰς νοῦν τὸν ἐν αὐτῷ. Ἄλλ', ὡς φησιν ὁ προφήτης, «Καταβέβηκεν εἰς ἄδου καὶ εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὁ πάλαι σείων πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ θεὸς τὴν οἰκουμένην ὡς ἔρημον». ἔρημην γὰρ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀπέφηνε τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ οὐδένα παντελῶς ἔχουσαν τῆς ἀρετῆς ἐργάτην. Καὶ οὐκ ἔλυσε μὲν τοὺς ἐν ἐπαγωγῇ. Κεχάρισται δὲ τοῦτο τοῖς αὐτὸ πεποιθόσιν ὁ Κύριος, εἰρηκῶς «τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει· Ἀνακαλύφθητε». Καὶ μὴν καὶ τοῖς ὑπὸ θείαν ὀργὴν γεγονόσι διὰ τὸ τοῖς θείοις ἐμπαροινῆσαι νόμοις, ἀμνησικακῶς ἀφείς τὰ ἐγκλήματα καὶ ἀπαλλάξας δίκης τοὺς ἐξ ἀσθενείας ἀνθρωπίνης πολλοῖς ὑπενηνεγμένους πταιίσμασιν.

15 Στίχ. 18-19. «Πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν ἐκοιμήθησαν ἐν τιμῇ, ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σὺ δὲ ῥιφήση ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς νεκρὸς ἐβδελυγμένος μετὰ πολλῶν τεθνηκότων ἐκκεκεντημένων μαχαίραις, καταβαινόντων εἰς ἄδου».

Ἐκ τῶν ὑπαρχθέντων ἔσθ' ὅτε, φησί, φορτικωτέραν αὐτοῦ τὴν συμφορὰν διαδείκνυσι· καὶ ἀληθὲς ὅπερ ἔφην· εἰ μὴ δὲ τῶν ἴσων συνέβη τυχεῖν τοῖς ἄλλοις, τὸν οὕτω περιφανῆ καὶ ὑψαύχενά καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς, εἰς τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι δοκεῖν ἡρμένον. Οἱ μὲν γὰρ κεκοίμηνται, φησίν, οὐ δίχα τιμῆς, οὔτε μὴν ἔξω πού τῶν ὅτι μάλιστα φιλαιτάτων αὐτοῖς ἐνδiciaτημάτων, σὺ δὲ καὶ τούτων ἀμοιρῆσας παντελῶς, ἐν ὄρεσι κείσῃ βδελυρὸς καὶ ἐρριμμένος, τοῦτ' ἔστιν ὀδωδῶς τε καὶ ἀτερπῆς εἰς θεάν. Τί γὰρ ἂν γένοιτο βδελυρώτερον σώματος νεκροῦ καὶ περιστολὴν οὐκ ἔχοντος; Κείσῃ δὴ οὖν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις, οἱ μαχαίρας ἔργον 30 γεγόνασι Μηδικῆς, οὐδενὸς ἐπὶ σοὶ θρηνήσαντος, οὐ τὸ

γῆς ἔπαρσής του, καὶ ἐπειδὴ τόλμησε ν' ἀρπάξει, ὅσον ἀφορᾶ βέβαια στὸ νὰ τὸ ἐπιχειρήσει καὶ νὰ τὸ βάλει αὐτὸ στὸ νοῦ του, τὴν τιμὴ καὶ τὴ δόξα ποὺ ἀρμόζει μόνο στὴν ὑπέριστα φύση. Ἀλλά, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «Κατέβηκε στὸν ἄδη καὶ στὰ θεμέλια τῆς γῆς, αὐτὸς ποὺ πρῶτα ἔσειε ὅλη τὴ γῆ, αὐτὸς ποὺ ἔκανε ἔρημη τὴν οἰκουμένη». Πράγματι ἔκανε ἔρημη ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ θεογνωσία τὴν ὑφήλιο καὶ χωρὶς νὰ ἔχει κανένα ἀπολύτως ἐργάτη τῆς ἀρετῆς. Καὶ δὲν ἐλευθέρωσε βέβαια τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ τὸ χάρισε αὐτὸ ὁ Κύριος σ' ἐκείνους ποὺ πίστεψαν σ' αὐτὸν λέγοντας, «Σὲ ἐκείνους ποὺ ἦταν στὴ φυλακὴ, Βγεῖτε ἔξω, καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ βρισκόνταν στὸ σκοτάδι, Βγεῖτε στὸ φῶς»⁷⁹. Καὶ βέβαια συγχωρῶντας χωρὶς μνησικακία τὰ ἐγκλήματα ἐκείνων ποὺ ἔπесαν στὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔξαιτίας τῆς παραφροσύνης τους πρὸς τοὺς θεῖους νόμους, καὶ ἀπαλλάσσοντας ἀπὸ τὴν τιμωρία ἐκείνους ποὺ ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀδυναμία ἔπесαν σὲ πολλὰ πταίσματα.

Στίχ. 18-19. «Ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς κοιμήθηκαν τιμημένοι, καθένας στὸ σπίτι του, ἐσὺ ὅμως θὰ πεταχθεῖς στὰ ὄρη ὡς νεκρὸς σιχαμερὸς μαζὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους νεκροὺς κατακρεουργημένους ἀπὸ σπαθιά καὶ ποὺ κατεβαίνουν στὸν ἄδη».

Ἀπὸ ὅσους κυβέρνησαν κατὰ καιροὺς, λέγει, δείχνει πολὺ πιὸ βαρεῖα τὴ συμφορὰ αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ εἶπα, ἐφόσον οὔτε τὰ ἴσα μὲ τοὺς ἄλλους συνέβη νὰ τύχει αὐτὸς ὁ τόσο ἐπιφανῆς καὶ ἀλαζόνας καὶ ποὺ μὲ τὴν ἀσύγκριτη ὑπεροχὴ του νόμιζε ὅτι εἶχε ἀνεβεῖ στὰ ὕψη. Γιατὶ ἐκεῖνοι, λέγει, κοιμήθηκαν ὄχι χωρὶς τιμές, οὔτε βέβαια μακριὰ ἀπὸ τοὺς κατεξοχὴν ἀγαπημένους σ' αὐτὸς τόπους διαμονῆς, ἐσὺ ὅμως κι αὐτοὺς βρέθηκες νὰ τοὺς ἔχεις στερηθεῖ ἔξολοκλήρου· θὰ κείτεσαι σιχαμερὸς καὶ πεταμένος στὰ ὄρη, δηλαδή ἐκπέμποντας δυσωδία καὶ ὄντας ἀηδιαστικός στὴ θεά. Πραγματικὰ τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ σιχαμερὸ ἀπὸ ἓνα σῶμα νεκρὸ καὶ χωρὶς τὸν νεκροστολισμὸ του; Θὰ βρισκεσαι λοιπὸν πεταμένος μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ποὺ ὑπῆρξαν θύματα τῶν σπαθιῶν τῶν Μήδων, χωρὶς νὰ ἔχει θρηνηθεῖ κα-

τοῖς τεθνεῶσι ἀκολουθοῦν ἐπιστάξαντος δάκρυον, οὐκ ἐν-
ταφίοις τιμήσαντος· οἰκτρὸς δὲ οὕτως καὶ ἐρῶμιμένος, ὡς
μηδενὸς τῶν ἄλλων διενεγκεῖν, οἱ καὶ γεγόνασιν ὑπὸ χεῖρα
σὴν καὶ ἀσημότατοι παντελῶς. Εἰδέναι δὲ ἀναγκαῖον, ὅτι
5 μέχρι τούτων ὁ θρῆνος στήσεται.

Στίχ. 20. «Ὁν τρόπον ἱμάτιον πεφυρμένον ἐν αἵματι,
οὐκέτι καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσῃ καθαρὸς· διότι τὴν
γῆν μου ἀπώλεσας καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας, οὐ μὴ
μείνης εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον».

10 Τὰ παγχάλεπα τῶν δυσσεβημάτων δυσέκπλυτὰ τέ ἐστι,
καὶ τοῖς δεδρακόσιν αὐτὰ θαφῆς τινος δίκην ἐγκεχρωσμέ-
να καταθεῶτό τις ἄν. Ἀποδείκνυσι γε μὴν αὐτοὺς τῆς εἰς
λῆξιν ἠκούσης ἀγανακτήσεως πεπραχότας ἄξια καὶ δίκης
ἀξιόους τῆς ἰσορρόπου τοῖς αἰτιάμασιν. Οὐκοῦν οὐκ ἀπαλ-
15 λαχθήσῃ, φησί, τῶν πλημμελημάτων, οὐδ' ἂν γένοιο καθα-
ρὸς καὶ κατοικτεῖρεσθαι πρόπων. Ἔσῃ δὲ οὕτω μεμολυσμέ-
νος καὶ ἀναπόδλητον ἔχων τῆς μαιφονίας τὸ ἐγκλημα, κα-
θάπερ ἀμέλει καὶ ἱμάτιον αἵματι πεφυρμένον. Ἀπώλεσας
γὰρ τὴν γῆν τὴν ἁγίαν, ἀπέκτεινας δὲ καὶ τὸν ἐκνεμηθέντα
20 μοι λαόν· «Ὅτε γὰρ διεμέριζε», φησὶν, «ὁ Ὑψιστος ἔθνη,
οὓς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἐθνῶν, κατὰ ἀρι-
θμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ
Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ». Πάνδει-
νον οὖν ἄρα τὸ κατεπαίρεσθαι τῆς τοῦ Κυρίου γῆς, τοῦτ'
25 ἔστι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τῆς μαιφονίας τολμήματα
πληροῦν κατὰ τοῦ ἐκνεμηθέντος λαοῦ τῷ Χριστῷ. Ἔσται
γὰρ κατ' οὐδένα τρόπον καθαρὸς, ὁ τοῖς οὕτως ἐκτόποις ἐ-
ναλοῦς ἐγκλήμασιν. Φαίη δ' ἂν οἶμαί τις, τὰς ἐπὶ γε τῇ Ἰου-
δαίᾳ καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις συμφορὰς ἐκνενοη-
30 κώς· Ἄρα γὰρ αὐτόμολος ἦκεν ὁ Βαβυλωνίων τύραννος,

ποιος γιὰ σένα, οὔτε νὰ ἔχει χύσει τὸ δάκρυ πὺν ἀκολουθεῖ τοὺς νεκροὺς, οὔτε νὰ σὲ ἔχει τιμήσει μὲ ἐντάφιο στολισμό, ἀλλὰ θὰ εἶσαι ἔτσι ἀξιολύπητος καὶ πεταμένος, ὥστε νὰ μὴ διαφέρεις ἀπὸ κανένα ἄλλο, ἀπὸ ἐκείνους πὺν εἶχαν τεθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία σου καὶ ἦταν ἐντελῶς ἀσήμαντοι. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζεις ὅτι ὁ θρῆνος θὰ σταματήσει ὡς ἐδῶ.

Στίχ. 20. «Ὅπως ἓνα φόρεμα λερωμένο ἀπὸ αἷμα δὲν εἶναι πιὰ καθαρὸ, ἔτσι καὶ ἐσὺ δὲν θὰ εἶσαι καθαρὸς, γιὰτὶ κατερήμωσες τὴ γῆ μου, σκότωσες τὸ λαὸ μου, καὶ δὲν θὰ μείνεις στὸν αἰῶνα».

Τὰ πλέον βαρύτατα ἀσεδήματα δύσκολα ξεπλύνονται καὶ σ' αὐτοὺς πὺν τὰ ἔχουν πράξει θὰ μπορούσε νὰ τὰ δεῖ κανεὶς χρωματισμένα σὰν ἀπὸ κάποια βαφή. Γιὰτὶ ἀποδεικνύουν αὐτοὺς ὅτι ἔχουν πράξει ἀσεδήματα ἄξια τῆς ἀγανάκτησης πὺν ἔφτασε στὸ τέλος τῆς καὶ ἄξιους μιᾶς τιμωρίας ἰσόβαρης μὲ τὶς κατηγορίες. Δὲν θ' ἀπαλλαγεῖς λοιπὸν, λέγει, ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά σου, οὔτε θὰ γίνεις καθαρὸς καὶ ἄξιος γιὰ εὐσπλαχνία. Θὰ εἶσαι τόσο μολυσμένος καὶ θὰ φέρεις γιὰ πάντα ἐπάνω σου τὸ ἔγκλημα τοῦ μαροῦ φόνου, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἓνα φόρεμα ματωμένο. Γιὰτὶ κατερήμωσες τὴν ἁγία γῆ, καὶ κατασκότωσες τὸ λαὸ μου πὺν μοῦ δόθηκε ὡς κληρονομία μου. Γιὰτὶ λέγει· «Ὅταν ὁ Ὑψιστος χῶριζε τὰ ἔθνη, τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ πὺν διασκόρπισε, ἔθεσε τὰ ὅρια τῶν ἐθνῶν σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, καὶ μερίδα τοῦ Κυρίου ἐγινε ὁ λαὸς τοῦ Ἰακώβ, μερίδιὸ του κληρονομικὸ οἱ Ἰσραηλιῖτες»⁸⁰. Εἶναι λοιπὸν πολὺ φοβερὸ τὸ νὰ φέρεται κανεὶς μὲ ἔπαρση πρὸς τὴ γῆ τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησία, καὶ νὰ τολμᾷ νὰ πράττει τοὺς μαροὺς φόνους ἐναντίον τοῦ λαοῦ πὺν δόθηκε ὡς μερίδιο στὸν Χριστὸ. Γιὰτὶ δὲν θὰ εἶναι μὲ κανένα τρόπο καθαρὸς αὐτὸς πὺν θὰ συλληφθεῖ σὲ τέτοια μαρὰ ἐγκλήματα. Θὰ μπορούσε, νομίζω, νὰ πεῖ κανεὶς, ἔχοντας φέρει στὴ σκέψη του τὶς συμφορὰς τῆς Ἰουδαίας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων Ἡρθε ἄραγε μὲ τὴ θέλησή του καὶ ἀπὸ μόνος του ὁ τύραννος τῶν Βαβυ-

καὶ κατεστράτευσε τῆς Ἰουδαίων γῆς, εἶλε δὲ καὶ τὴν ἀγίαν πόλιν, οὐκ ἀφέντος αὐτῷ τοῦτο δράσαι Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτῷ δεδωκότος; Καίτοι φησὶν αὐτὸς ὁ προφήτης ἡμῖν Ἡσαΐας, ὅτι «Συριεῖ Κύριος μνῖας, ὁ κυριεύει μέρους 5 ποταμοῦ Αἰγύπτου, καὶ τῇ μελίσση, ἣ ἔστιν ἐν χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐλεύσονται πάντες καὶ ἀναπαύσονται ἐν ταῖς φάραγξι τῆς χώρας καὶ ἐν ταῖς τρώγλαις τῶν πετρῶν καὶ εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς πᾶσαν ῥαγάδα καὶ ἐν παντὶ ξύλω».

10 Πῶς οὖν ἄρα τοῖς νεύμασιν ὑπηρετήσας ὁ Βαβυλώνιος ἀνεξίτητον ἔχει τὸ ἔγκλημα, καὶ οὕτω κεκόλασται δεινῶς, ὡς ἐπέκεινα μηδὲν ὁραῖσθαι τῆς ἐπενεχθείσης ὀργῆς αὐτῷ; Ναὶ καὶ μάλα εἰκότως ἠθέλησε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἀπονενευκότα πρὸς ἀπόστασιν ἐλέγξει τὸν Ἰσραήλ, καὶ 15 συμμέτροις αἰκίαις ἀναπεῖσαι παλινδρομεῖν εἰς τὴν αὐτῷ συνήθη λατρείαν, φημὶ δὴ τὴν νομικὴν. Ὁ δέ, καίτοι πρὸς τοῦτο ἠγμένος, θηρίου δίκην ἀμείλικτος ἦν, καὶ ἀχαλίνοις ἐχρήσατο τοῖς θυμοῖς, καὶ γοῦν ἐγκαλεῖται Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· «Ἐξήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον 20 μέγαν, καὶ θυμῷ μεγάλῳ ἐγὼ ὀργίζομαι ἐπὶ τὰ ἔθνη τὰ συνεπιτιθέμενα, ἀνθ' ὧν ἐγὼ μὲν ὀργίσθην ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς κακά». Ὡσπερ δὲ σκευὸς ὄντα θυμοῦ καὶ ὀργῆς τὸν Φαραὼ καὶ ὑποκείμενον ἤδη κολάσει δι' οἰκειᾶ πταιίσματα ἐξήγειρε, καθά φησιν αὐτὸς, ἵν' ἐνδείξηται ἐν 25 αὐτῷ τὴν τε ἰδίαν δύναμιν καὶ τῆς δικαιοκρισίας τὸ ἀκριβές, οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῖς Βαβυλωνίοις Σκευή γὰρ ὄντες ὀργῆς, καὶ κολασθῆναι δικαίως ὀφείλοντες, ἐπληνέχθησαν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἵνα παιδεύσαντες τὸν Ἰσραήλ, ἐξαιτηθεῖεν μετὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ τὴν αὐτοῖς ὅτι μάλιστα 30 πρέπουσάν τε καὶ ἄρμοδιωτάτην κόλασιν.

Στίχ. 21-22. «Σπέρμα πονηρόν, ἐτοίμασον τὰ τέκνα σου

λωνίων καὶ ἔξεστράτευσε ἐναντίον τῆς γῆς τῶν Ἰουδαίων, καὶ κατέλαβε καὶ τὴν ἁγία πόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἄφησε νὰ τὸ πράξει αὐτὸ ὁ Θεός, ἢ μᾶλλον χωρὶς νὰ τοῦ τὸ ἔχει ἀναθέσει; Μολονότι βέβαια μᾶς λέγει ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὅτι: «Θὰ σφυρίξει ὁ Κύριος καὶ θὰ καλέσει τὰ σὰν μύγες στρατεύματα τῶν Αἰγυπτίων ποὺ εἶναι κυρίαρχοι αὐτοῦ τοῦ μέρους τοῦ ποταμοῦ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὸ σὰν μελίσσι στράτευμα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ θὰ ρθοῦν ὅλα καὶ θ' ἀναπαυθοῦν στὰ φαράγγια τῆς χώρας καὶ στὰ κοιλάματα τῶν βράχων καὶ στὰ σπήλαια καὶ σὲ κάθε ρωγμὴ καὶ κάθε δένδρο»⁸¹.

Ἄρα λοιπόν, πῶς, ἀφοῦ ὁ Βαβυλώνιος ὑπηρετήσε τις ἐντολές τοῦ Κυρίου, ἔχει τὸ ἔγκλημα ἀνεξάλειπτο, καὶ τιμωρήθηκε τόσο σκληρὰ, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται τίποτε πέρα ἀπὸ τὴν ὀργὴν ποὺ καταφέρθηκε ἐναντίον του; Ναι καὶ πολὺ σωστά. Γιατὶ θέλησε ὁ Θεὸς τῶν ὄλων νὰ ἐλέγξει τὸν Ἰσραὴλ ποὺ εἶχε παρασυρθεῖ στὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ κοντὰ του καὶ μὲ μέτριες ποινὲς νὰ τὸν πείσει νὰ γυρίσει στὴ συνηθισμένη του λατρεία, ἐννοῶ βέβαια τὴ λατρεία τοῦ νόμου. Αὐτὸς ὅμως, μολονότι γι' αὐτὸ εἶχε ἔρθει, ἦταν σκληρὸς ὅμοια μὲ θηρίο, καὶ ἔδειξε ἀχαλίνωτο θυμὸ, καὶ γι' αὐτὸ κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν ποὺ τοῦ λέγει ρητὰ: «Ἐνοιωσα μεγάλη ζήλεια γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ γιὰ τὴ Σιών, καὶ ὁ θυμὸς μου εἶναι μεγάλος γιὰ τὰ ἔθνη ποὺ ἐπιτίθενται μαζὶ ἐναντίον της, γιὰ τὸν λόγο ὅτι, ἐνῶ ἡ δική μου ὀργὴ ἦταν μικρὴ, αὐτοὶ ἐπιτέθηκαν ὅλοι μαζὶ γιὰ νὰ τῆς προξενήσουν δεινά»⁸². Ὅπως δηλαδὴ σὰν σκεῦος θυμοῦ καὶ ὀργῆς ποὺ ἦταν ὁ Φαραὼ καὶ τὸν περίμενε τιμωρία γιὰ ἔγκλήματά του, τὸν ξεσήκωσε, ὅπως αὐτὸς λέγει, γιὰ νὰ δείξει μέσω αὐτοῦ τὴ δύναμή του καὶ τὴν ἀκρίβεια τῆς δίκαιας κρίσης του, ἔτσι νὰ σκεφθεῖς καὶ γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους. Ἐνῶ δηλαδὴ ἦταν σκευὴ ὀργῆς καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθοῦν δίκαια, ἐπιτέθηκαν ἐναντίον τῶν Ἱεροσολύμων, ὥστε, ἀφοῦ παιδαγωγήσουν τοὺς Ἰσραηλῖτες, νὰ ἀπαιτηθεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἡ ὅσο τὸ δυνατὸ πρέπουσα καὶ καταλληλότερη τιμωρία.

Στίχ. 21-22. «Σπέρμα γεμᾶτο κακία, ἐτοίμασε τὰ παιδιά σου νὰ

σφαγῆναι ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ πατρὸς σου, ἵνα μὴ ἀναστῶσιν καὶ ἐμπλήσωσιν τὴν γῆν πολέμων. Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολωῶ αὐτῶν ὄνομα καὶ κατάλειμμα καὶ σπέρμα».

5 Πάνδεινα μὲν δέδρακε κατὰ παντὸς ἔθνους ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ γεγονότες, μέχρι Βαλτάσαρ, ταῖς τοῦ πατρὸς ἐπόμενοι δυστροπίαις, ὑπερήλαντο τὰ ἐκείνου, ὡμοί τε καὶ ἀπηνεῖς κατὰ παντὸς γεγόνασιν ἔθνους, κατεπεφύοντό τε τοῦ Ἰσραήλ, καίτοι γεγόνασιν
10 ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ζυγῷ δουλείας ἐνησχνημένοι. Πεφρονηκασι δὲ οὕτω τι μέγα καὶ κατ' αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, ὥστε καὶ τὸν ἀλιτήριον Βαλτάσαρ, ποιοῦντα πότον τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, παρενεγκεῖν εἰς μέσον τὰ σκεύη τὰ ἅγια καὶ
15 πιεῖν ἐν αὐτοῖς ταῖς παλλακίσιν ὁμοῦ καὶ ταῖς παρακοίταις αὐτοῦ, ὅτε καὶ ἐξῆλθεν ἀστράγαλος χειρός, καθά φησιν ὁ Δανιήλ, καὶ γραφὴν ἐν τῷ τοίχῳ πεποίηται, «Μανή, Θεκέλ, Φαρές», ὃ δὴ καὶ διερμηνεύων ὁ θεσπέσιος Δανιήλ, μεμερίσθαι μὲν ἔφη τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, δεδόσθαι δὲ Μήδοις καὶ Πέρσαις. Φασὶ τοιγαροῦν ὀλόρῳριζον ἀπολέσθαι τό τε τὸ τοῦ
20 Ναβουχοδονόσορ γένος, καὶ μὲν τοι τὸ Βαλτάσαρ, ὥστε μηδένα τὸ παράπαν ἐξ αἵματος αὐτῶν ἐπιβῆναι μετ' αὐτοὺς τοῖς παρ' αὐτοῖς βασιλείας θάκοις. Τοῦτο, οἶμαι, διὰ τῶν προκειμένων ἡμῖν ὁ προφητικὸς διαδείκνυσι λόγος

Ἄθρει γὰρ ὅπως κατὰ παντὸς τοῦ πονηροῦ σπέρματος
25 ἢ θεία κεχώρηκεν ὀργή. «Ἐτοίμασον», γὰρ φησι, «τὰ τέκνα σου σφαγῆναι ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ πατρὸς σου». Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πατέρες γεγόνασιν ἀσεβεῖς, πέπανται τὸ ἐξ αὐτῶν σύμπαν ἐσόμενον γένος. Διὰ ποίαν αἰτίαν; «Ἴνα μὴ ἀναστῶσι», φησί, «καὶ τὴν γῆν κληρονομήσωσι καὶ ἐμπλήσωσι τὴν γῆν πολέμων»· τοῦτ' ἔστιν ἵνα μὴ, ταῖς τῶν πατέρων ἀγερωχίαις ἐπόμενοι καὶ προγονικῆς δυσσεβείας γε-
30 νόμενοι ζηλωταί, κατεμπλήσωσι μὲν πόλεμον τὴν γῆν, κα-

σφαγοῦν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τοῦ πατέρα σου, γιὰ νὰ μὴ ἀνδρωθοῦν καὶ γεμίσουν τὴ γῆ μὲ πολέμους. Καὶ θὰ ἐξεγερωθῶ ἐναντίον τους, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, καὶ θὰ σθῆσω τὸ ὄνομά τους καὶ ὅ,τι ἔχει μείνει ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸ σπέρμα τους.

Φοβερὰ βέβαια δεινὰ προκάλεσε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐναντίον κάθε ἔθνους, ἐπίσης καὶ οἱ διάδοχοί του καὶ οἱ ἀπόγονοί του μέχρι τὸν Βαλτάσαρ, οἱ ὁποῖοι, ἀκολουθώντας τὴν κακοτροπία τοῦ πατέρα τους, ξεπέρασαν τὰ ὅσα ἔκανε ἐκεῖνος, καὶ ἔγιναν ἀπάνθρωποι καὶ σκληροὶ πρὸς κάθε ἔθνος, καὶ ἐξορμοῦσαν ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ, μολονότι ὑπῆρξαν αἰχμάλωτοι καὶ θαλμένοι κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας. Σκέφθηκαν ὅμως καὶ διέπραξαν κάτι τόσο μεγάλο καὶ ἐναντίον τῆς ἴδιας τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ὁ ἀσεδέστατος Βαλτάσαρ, τὴν ὥρα πού παράθετε γλέντι στοὺς μεγιστάνες του, ἔφερε στὸ μέσο τὰ ἅγια σκεύη γιὰ νὰ πιοῦν ἀπὸ αὐτὰ μαζί μὲ τὶς παλακίδες καὶ ἐκεῖνες πού κοιμῶνταν μαζί του, τότε πού παρουσιάσθηκε μάλιστα καρπὸς χειροῦ, ὅπως λέγει ὁ Δανιήλ, καὶ ἔγραψε στὸν τοῖχο, «Μανή, Θεκέλ, Φαρές»⁸³. Διερμηνεύοντας αὐτὲς τὶς λέξεις, ὁ θεσπέσιος Δανιήλ λέγει ὅτι θὰ διαμοιρασθεῖ ἡ βασιλεία του καὶ θὰ δοθεῖ στοὺς Μήδους καὶ τοὺς Πέρσες. Λένε λοιπὸν ὅτι θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἀπὸ τὴ ρίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Ναβουχοδονόσορ, καὶ βέβαια καὶ τὸ γένος τοῦ Βαλτάσαρ, ὥστε κανένας ἀπολύτως ἀπὸ τὸ αἷμα τους μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ μὴν ἀνεβεῖ στὸ θρόνο τῆς βασιλείας τους. Αὐτό, νομίζω, μᾶς δείχνει ὀλοκάθαρα μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ προφητικὸς λόγος.

Πρόσεχε δηλαδή πῶς ἡ θεία ὀργὴ προχώρησε σ' ὅλη τὴν κακὴ γενιά. Γιατὶ λέγει, «Ἐτοίμασε τὰ τέκνα σου νὰ σφαγοῦν ἐξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πατέρα σου». Ἐπειδὴ δηλαδή οἱ πατέρες ἔγιναν ἀσεβεῖς, σταματᾷ πιά ὅλη ἡ γενιά πού θὰ προερχόταν ἀπὸ αὐτοὺς. Γιὰ ποιά αἰτία; «Γιὰ νὰ μὴ ἀνδρωθοῦν», λέγει, «καὶ κληρονομήσουν τὴ γῆ καὶ γεμίσουν τὴ γῆ πολέμους» δηλαδή, γιὰ νὰ μὴ συβεῖ, ἀκολουθώντας τῶν πατέρων τους τὴν ἀλαζονεῖα καὶ γενόμενοι ζηλωτὲς τῆς προγονικῆς ἀσέβειας, γεμίσουν μὲ πόλεμο

θάπερ ἀμέλει καὶ κείνοι, γένοιτο δὲ αὐτῆς καὶ κύριοι. «Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολώ αὐτῶν ὄνομα καὶ κατάλειμμα καὶ σπέρμα». Ὅνπερ γὰρ τρόπον τοῖς εὐαρεστήσασι τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ υἱοὺς 5 τετάρτους ἐπηγγείλατο Θεὸς καθήσεσθαι ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν, ἐκτείνων τὴν εὐλογίαν καὶ εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν ἐσόμενον γένος, οὕτω τῶν ἄγαν γεγονότων δυσσεβῶν ἀνακόπτει τοῦ γένους τὴν ἐπίδοσιν. «Οἱ γὰρ ἀσεβεῖς», φησὶν, «ὀλόρριζοι ἐκ γῆς ὀλοῦνται». Ἐκουέτω δὴ οὖν καὶ ὁ πάντων ἐχθρός, ὁ 10 τῆς ἁμαρτίας εὐρέτης καὶ ἀπάντων ἡμῖν παραίτιος γενὼς τῶν κακῶν. «Ὅν τρόπον ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσῃ καθαρός, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας». Οὐ γὰρ ἤρκεσθη τῷ μεταστῆσαι πρὸς παράδασιν τὴν τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχήν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἀποδοικολῆσαι Θεοῦ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποκομίσας ἀγάπης, τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον ἴδιον ἀπέφηνε προσκνητὴν καὶ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνήκε δόθροις.

Οὐκοῦν οὐκ ἔσται καθαρός, ἀλλ' οὐδὲ μεμένηκεν εἰς 20 τὸν αἰῶνα χρόνον· οὐ γὰρ μέχρι παντὸς κεκράτηκε τῶν ἠδικημένων, ἀνασειράζοντος Θεοῦ τὴν πλεονεξίαν καὶ ἀνακόπτοντος τῆς καθ' ἡμῶν σκαιότητος τὰς ὁρμάς. Ἀπόλωλε γὰρ ὁμοῦ τοῖς ἰδίους τέκνοις, τοῦτ' ἔστι τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσι· σπέρμα γὰρ ἦσαν πονηρόν. Ἀπολώλασι σει- 25 ροῖς ζόφου τεταρταρωμένοι, καθά φησι τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής, «ἵνα μὴ ἀναστῶσι καὶ τὴν γῆν κληρονομήσωσι καὶ ἐμπλήσωσι τὴν γῆν πολέμων». Ἐκδέβληνται γὰρ τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος καὶ γέγονεν ἡμῖν εἰρήνη Χριστός. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, 30 ἢ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰ νοήματα ἡμῶν». Συνέβη δὲ τοῦτο παθεῖν αὐτοὺς τίνα τρόπον, αὐτὸς ἡμῖν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς σαφηνιεῖ λέγων

84. Πρὸβλ. Ψαλμ. 36, 28 καὶ 38.

85. Ἰουδα στίχ. 6-7.

τῆ γῆ, ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι, καὶ γίνουν ἐπὶ πλεον καὶ κύριοί της. «Καὶ θὰ ἐξεγερθῶ ἐναντίον τους, λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, καὶ θὰ ἐξαλείψω τὸ ὄνομά τους καὶ ὅ,τι ἔμεινε ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπογόνους τους. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὑποσχέθηκε στοὺς βασιλεῖς τῶν Ἰσραηλιτῶν πού τὸν εὐαρέστησαν ὅτι θὰ καθήσει στοὺς θρόνους τους τέταρτη γενιὰ υἱῶν, ἐκτείνοντας τὴν εὐλογία του καὶ στοὺς ἀπογόνους τους, ἔτσι αὐτῶν πού κατέστησαν ὑπερβολικὰ ἀσεβεῖς ἀνακόπτει τὴν συνέχιση τοῦ γένους τους. Γιατὶ λέγει, «Οἱ ἀσεβεῖς θὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τῆ γῆ ὀλόρριζα»⁸⁴. Ἄς ἀκούσει λοιπὸν καὶ ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὄλων, ὁ ἐφευρέτης τῆς ἁμαρτίας καὶ ὁ αἷτιος ὄλων τῶν συμφορῶν μας: «Ὅπως ἓνα φόρεμα λερωμένο ἀπὸ αἷμα δὲν εἶναι καθαρὸ, ἔτσι οὔτε ἐσὺ θὰ εἶσαι καθαρὸς, γιατί κατέστρεψες τὴ γῆ μου καὶ σκότωσες τὸν λαό μου». Γιατὶ δὲν τοῦ στάθηκε ἀρκετὸ τὸ ὅτι παρέσυρε στὴν παράβαση τὴν ἀρχὴ τοῦ γένους μας, ἀλλὰ θέλησε ν' ἀπομακρύνει ὀλόκληρη τὴν ὑφήλιο ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἀπομακρύνοντας τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀγάπη του πρὸς αὐτόν, τὸν ἔκανε προσκυνητὴ δικό του καὶ τὸν ἔρριξε στὰ βάραιθρα τῆς ἀπώλειας.

Δὲν θὰ εἶναι λοιπὸν καθαρὸς οὔτε καὶ παρέμεινε στὸν αἰῶνα. Πράγματι δὲν ὑπῆρξε ὡς τὸ τέλος κυρίαρχος τῶν ἀδικημένων, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀναχαίτισε τὴν πλεονεξία καὶ ἀνέκοψε τὶς ἐπιθέσεις τῆς ἐναντίον μας κακίας του. Γιατὶ ἐξολοθρεύθηκε μαζὶ μὲ τὰ παιδιά του, δηλαδὴ τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες γιατί ἦταν «σπέρμα πονηρὸ». Χάθηκαν στὰ τάρταρα δεμένοι μὲ τὶς ἀλυσίδες μέσα στὸ σκοτάδι⁸⁵, ὅπως λέγει ὁ μαθητὴς τοῦ Σωτήρα, «Γιὰ νὰ μὴν ἀνδρωθοῦν καὶ κληρονομήσουν τὴ γῆ καὶ τὴ γεμίσουν μὲ πολέμους». Ἐκδιώχθηκαν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐναντίον μας τυραννία καὶ ἔγινε μέσον εἰρήνης γιὰ μᾶς ὁ Χριστός. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ μακάριος Παῦλος, «Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, πού ὑπερβαίνει κάθε νοῦ, θὰ φρουρήσει τὶς καρδιές μας καὶ τὶς σκέψεις μας»⁸⁶. Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο συνέβη αὐτοὶ νὰ τὸ πάθουν αὐτό, θὰ μᾶς τὸ διασαφήνισι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων λέγοντας: «Θὰ ἐξεγερθῶ ἐναντίον τους,

86. Φιλ. 4, 8.

«Καὶ ἐπαναστήσομαι αὐτοῖς, λέγει Κύριος Σαβαώθ, καὶ ἀπολώ αὐτῶν τὸ ὄνομα καὶ κατάλειμμα καὶ σπέρμα».

5 Στίχ 23. «Τάδε λέγει Κύριος· Καὶ θήσω τὴν Βαβυλωνίαν ἔρημον, ὥστε κατοικεῖν ἐχίνους, καὶ ἔσται εἰς οὐδέν· καὶ θήσω αὐτὴν πλητοῦ βάραθρον εἰς ἀπώλειαν».

Ἔοικεν εἶναί τις τῶν κατὰ πλάτος εἰρημένων ἀνακεφαλαίωσις συντομωτάτη τὸ προκείμενον ἡμῖν ῥητόν. Δηλοῖ γὰρ ἕτερον οὐδέν, πλὴν ἐκεῖνό που πάντως, ὡς ἀνθρώπων μὲν ἔρημος ἔσται παντάπασιν ἢ Βαβυλωνίων, ζώων δὲ 10 πλήρης, οἷς ἐνδιαίτημα φίλον ἢ ἐρημία. Ἐπειδὴ δὲ πλείστην, κατὰ τὸ εἶκός, ὑδάτων ἔχει καταφοράν, φασὶ δὲ καὶ ποταμὸν αὐτὴν τέμνειν δίχα, συμβέβηκεν οὐδενὸς τῶν ναμᾶτων τὴν ῥύμην παροχετεύοντος, ἐφ' οὗς ἦν ἀκόλουθον 15 ἰέναι τόπους, διασκίδνασθαί τε κατὰ πάσης τὸ ὕδωρ, καὶ τελμάτων ἀποτελέσαι τὴν πληθύν, ὡς πάλαι λαμπρὰν καὶ διαβόητον, βασιλίδα τε τῶν ἄλλων καὶ ἐνδοξοτάτην κατωνομασμένην, πλητοῦ βάραθρον γενέσθαι καὶ τοῖς ἐμπίπτουσιν εἰς ἀπώλειαν.

20 Στίχ 24-25. «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ὁν τρόπον εἶρηκα, οὕτως ἔσται, καὶ ὃν τρόπον βεβούλευμαι, οὕτω μενεῖ, τοῦ ἀπολέσαι τοὺς Ἀσσυρίους ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐμῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων μου, καὶ ἔσονται εἰς καταπάτημα, καὶ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῶν ὁ ζυγὸς αὐτῶν· καὶ τὸ κῦδος αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὄμων ἀφαιρεθήσεται».

25 Προφητεύει μὲν ὁ μακάριος Ἡσαΐας ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἀχαζ καὶ Ἐζεχίου· ἔοικε δὲ τουτοιοῖ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, τοὺς κατὰ γε φημί τῆς Βαβυλῶνος, ἢ καὶ ἀπάσης τῆς Ἀσσυρίων γῆς· περιόντος ἔτι καὶ τὴν βασιλίδα τιμὴν μετὰ χειρᾶς ἔχοντος τοῦ Ὀζίου, ὅς ἐστι καὶ Ἀζαρίας. 30 Ἐπειδὴ δὲ βασιλεύοντος Ἐζεχίου κατεστράτευσε τῆς Ἰουδαίας Σενναχειρὶμ ὁ Ἀσσύριος, καὶ πλείστας μὲν εἶλε τῆς Σαμαρείας πόλεις, ἐλήλεκται δὲ διὰ χειρὸς Θεοῦ, καὶ αὐ-

λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, καὶ θὰ ἐξαλείψω τὸ ὄνομά τους καὶ ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπογόνους τους».

Στίχ. 23. «Αὐτὰ λέγει Κύριος· Θὰ κάνω ἔρημη τὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων, ὥστε νὰ κατοικοῦν σκαντζόχοιροι καὶ νὰ εἶναι ἓνα τίποτα· θὰ τὴν κάνω βάραθρο λάσπης γιὰ νὰ ἐξαφανίσει αὐτοὺς ποὺ πέφτουν μέσα σ' αὐτό».

Τὸ ἐξεταζόμενο αὐτὸ χωρίο μοιάζει νὰ εἶναι μιὰ συντομότητα ἀνακεφαλαίωση ὅσων εἰπώθηκαν ἐν ἐκτάσει. Γιατὶ τίποτε ἄλλο δὲν δηλώνει, παρὰ ἐκεῖνο ὅπωςδὴποτε, ὅτι ἡ χώρα τῶν Βαβυλωνίων θὰ καταστεῖ ἐντελῶς ἔρημη ἀπὸ ἀνθρώπους, καὶ γεμάτη ἀπὸ ζῶα ποὺ ἀγαποῦν νὰ ζοῦν στὴν ἔρημιά. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἔχει μεγάλη ἀφθονία νερῶν (λένε ἐξάλλου ὅτι τὴ χωρίζει στὰ δύο κάποιος ποταμὸς), καὶ συμβαίνει νὰ μὴ διοχευεῖ κανένας τὴ ροὴ τῶν ὑδάτων στοὺς τόπους ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ κατευθύνονται τὰ νερά, αὐτὰ διασκορπίζονται παντοῦ, καὶ ἔχει σχηματισθεῖ ἓνα πλῆθος τελμάτων, ὥστε, ἐνῶ πρῶτα ἦταν λαμπρὴ καὶ περιδότη καὶ ὀνομαζόταν βασίλισσα τῶν ἄλλων πόλεων καὶ ἦταν γεμάτη δόξα, νὰ γίνῃ βάραθρο πηλοῦ καὶ νὰ προξενεῖ τὸν ἀφανισμὸ ὅσων πέφτουν μέσα.

Στίχ. 24. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων· Ὅπως εἶπα ἔτσι καὶ θὰ γίνῃ, καὶ ὅπως σκέφθηκα, ἔτσι θὰ συμβεῖ, ὥστε νὰ ἀφανίσω τοὺς Ἀσσυρίους ἐπάνω στὴ γῆ τὴ δική μου καὶ ἐπάνω στὰ βουνά μου, καὶ νὰ γίνουν καταπάτημα ὄλων· ὁ ζυγὸς τους θὰ ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὸ λαό μου, καὶ ἡ δόξα τους θὰ ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τοὺς ὤμους τους».

Ὁ μακάριος βέβαια Ἡσαΐας προφητεύει στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ὁζία καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἀχαζ καὶ Ἐζεκία, καὶ φαίνεται ὅτι σ' αὐτοὺς ἀπευθύνει τοὺς λόγους του, ἐννοῶ κατὰ τῆς Βαβυλώνας ἢ καὶ ὅλης τῆς χώρας τῶν Ἀσσυρίων, ἐνῶ ἀκόμα ζοῦσε καὶ εἶχε τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα ὁ Ὁζίας, ποὺ λέγεται καὶ Ἀζαρίας. Ἐπειδὴ ὅμως στὰ χρόνια βασιλείας τοῦ Ἐζεκία ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας ὁ Σενναχειρείμ ὁ Ἀσσύριος καὶ κυρίευσε

τοῖς ἐπιτηδήσας τοῖς Ἱεροσολύμοις (ἀπέθανον γὰρ ἐν μιᾷ
 νυκτὶ τῶν ἀλλοφύλων ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιά-
 δες, ἀγγέλου χειρὶ δαπανώμεναι), ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας,
 ἵνα μὴ τι τῶν παρὰ Θεοῦ πρὸς παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ εἰ-
 5 ρημένων διαπίπτειν δοκεῖ, προαναφωνεῖ καὶ τοῦτο καὶ φη-
 σιν, ὅτι «Ὁν τρόπον εἴρηκα, οὕτως ἔσται»· κατοικήσεται
 γὰρ, φησὶν, εἰς πηλοῦ θάραθρον ἢ Βαβυλωνίων, ἔσται δὲ
 καὶ ἡρημωμένη, μενεῖ δὲ κἀκεῖνο· καὶ πάντη τε καὶ πάντως
 ἐκτελεστήσει, φησὶν, εἰς αἴσιον πέρας, ὃ θεβούλευμαί τε καὶ
 10 ταῖς παρ' ἔμμαντοῦ κεκύρωκα ψήφοις, τοῦ ἀπολέσαι τοὺς
 Ἀσσυρίους «ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐμῆς καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων μου,
 καὶ ἔσονται εἰς καταπάτημα· ἀφαιρεθήσεται δὲ καὶ ζυγὸς
 αὐτῶν καὶ τὸ κῦδος αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὤμων αὐτῶν». Ἀπέ-
 σταλτο μὲν γὰρ παρὰ τοῦ Σενναχηρεῖμ ὁ Ῥαψάκης ἐκ Λα-
 15 χεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶτα ταῖς Βαβυλωνίων στρατιαῖς ὄλην
 ἐν κύκλῳ περισχῶν, τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταπεφλυάρηκεν
 οὐ μετρίως καὶ θαρραρικῶ φρονήματι πρόεπουσαν ἡφίει φω-
 νήν· «Μὴ γὰρ ἀπατάτω», φησὶν, «ὑμᾶς Ἐζεχίας λέγων, ὅτι
 ῥύσεται ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ χειρὸς Ἀσσυρίων»· ζυγὸν δὲ δουλεί-
 20 ας τοῖς ἄνωθεν ἐλευθέρους ἐπιρροῖσαι ζητῶν, μέγα τὸ κῦδος,
 τοῦτ' ἔστι δόξαν, ἑαυτῶ τε καὶ τῶ οἰκειῷ δεσπότη περιτιθείς,
 εἰς ἀδόκητον κατενήνεκται συμφοράν. «Ἀναστάντες», γὰρ
 φησι, «τὸ πρωί, εὔρον πάντα τὰ σώματα νεκρά». Ἐγνώ δὲ
 διὰ πείρας, ὅτι τέ ἐστιν παναλκῆς ὁ τῶν ἁγίων προεστηκῶς
 25 καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύμασι τὸ ἀντιστατοῦν οὐδέν.

Στίχ. 26-27. «Αὕτη ἡ βουλή ἦν θεβούλευται Κύριος ἐπὶ
 τὴν οἰκουμένην ὄλην, καὶ αὕτη ἡ χεὶρ ἡ ὑψηλὴ ἐπὶ πάν-
 τα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης ὄλης Ὁ γὰρ Θεὸς ὁ ἅγιος
 θεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψη-
 30 λὴν τίς ἀποστρέψει;».

Ἰστέον δὴ πάλιν, ὡς οὐ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἡ-

87. Ἦσ. 36, 18.

88. Ἦσ. 37, 36.

βέβαια πολλές πόλεις τῆς Σαμάρειας, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἤλεγξε, ἐπειδὴ εἶχε ἐξορμήσει καὶ τὰ ἴδια τὰ Ἱεροσόλυμα (καὶ πράγματι πέθαναν σὲ μιὰ νύχτα ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἀλλόφυλοι ἐξολοθρευμένοι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀγγέλου), γι' αὐτὴν τὴν αἰτία, γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι μένει ἀνεκτέλεστο κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἰπώθη-
 καν ἀπὸ τὸν Θεὸ πρὸς ἐνθάρρυνση τῶν Ἰσραηλιτῶν, προλέγει καὶ αὐτὸ καὶ λέγει· «Ὅπως εἶπα ἔτσι θὰ γίνεи»· θὰ καταχονιασθεῖ δηλαδή, λέγει, ἡ Βαβυλώνα μέσα σὲ βάραθρο λάσπης καὶ θὰ καταστειῖ καὶ ἔρημη, καὶ θὰ συμβεῖ αὐτό, καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ἔχει αἶσιο τέλος αὐτὸ πού σκέφθηκα καὶ τὸ ἐπικύρωσα μὲ τὴν ἀπόφα-
 σή μου, τὸ νὰ καταστρέψω τοὺς Ἀσσύριους «ἐπάνω στὴ γῆ τῆ δική μου καὶ ἐπάνω στὰ βουνά μου, καὶ θὰ καταντήσουν τόπος καταπατημένος ἀπὸ ὄλους. Θ' ἀφαιρεθεῖ ἐπίσης καὶ ὁ ζυγὸς τους καὶ τὸ βάρος τῆς δόξας τους ἀπὸ τοὺς ὤμους τους». Εἶχε δηλαδή σταλεῖ ἀπὸ τὸν Σενναχειρείμ ὁ Ραιψάκης ἀπὸ τὶς Λαχεῖς στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐπειτα, ἀφοῦ περικύκλωσε μὲ τὰ Βαβυλωνιακὰ στρατεύματα ὅλη τὴν πόλη, ἐκτόξευε χωρὶς μετριοφροσύνη φλυαρίες ἐναντίον τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ καὶ ἄφησε φωνὴ πού ταίριαζε σὲ βαρβαρικό φρόνημα· «Ἄς μὴ σᾶς ξεγελᾶ», λέγει, «ὁ Ἐζεκίας λέγοντας, ὅτι θὰ σᾶς σώσει ὁ Θεὸς σας ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἀσσυρίων»⁸⁷. Ἐτσι, θέλοντας νὰ ἐπιβάλλει στοὺς ἐλεύθερους ὡς τότε τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας, περιβάλλοντας τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν δεσπότη του μὲ μεγάλο κῦδος, δηλαδή δόξα, ὀδηγήθηκε σὲ ἀπροσδόκητη συμφορὰ. Γιατὶ λέγει· «Σηκώθηκαν τὸ πρωὶ καὶ βρῆκαν ὄλους τοὺς στρατιῶτες νεκρούς»⁸⁸. Ἐτσι ἔμαθε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅτι εἶναι παντοδύναμος ὁ προστάτης τῶν ἁγίων καὶ ὅτι τίποτε δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στὰ θεῖα παραγγέλματα.

Στίχ. 26-27. «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόφαση πού ἔλαβε ὁ Κύριος γιὰ ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὑψηλὴ δεξιὰ ἐπάνω σ' ὅλα τὰ ἔθνη ὅλης τῆς οἰκουμένης. Γιατὶ αὐτὸ πού ἀποφάσισε ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ποιὸς θὰ τὸ ματαιώσει; Καὶ τὸ ὑψηλὸ χέρι του (τὴ δύναμή του) ποιὸς θὰ τὸ ἐμποδίσει;».

Πρέπει λοιπὸν πάλι νὰ γίνεи γνωστό, ὅτι τὸ νόημα τῆς προφη-

τοι τῆς ὑπ' οὐρανόν, ἢ τῆς προφητείας τῆς ἐν γε τούτοις ἔρ-
 χεται δύναμις, γέγονε δὲ μᾶλλον ὁ τῆς προαγορεύσεως λό-
 γος κατὰ πάσης τῆς Ἀσσυρίων γῆς, ἣν καὶ οἰκουμένην
 ἀποκαλεῖ, διὰ τοι τὸ εἶναι πολλὴν καὶ εὐρεῖαν, ἔθνεσί τε μυ-
 5 ρίοις καὶ ἀριθμοῦ κρείττοσιν ἀναπεπλησθαι πλουσίως Οὐ-
 κοῦν τὰ εἰρημένα, φησί, κατὰ πάσης ἤξει τῆς Ἀσσυρίων
 γῆς, ὅτι τε πάντη τε καὶ πάντως εἰς πέρας ἐκδήσεται τὰ
 προηγγελμένα, παραλύοντος δὲ οὐδενὸς τὴν ἐπαγωγὴν, ἡ-
 γουν ἐπαμύνειν τοῖς ὑπὸ θεῖαν ὀργὴν ἰσχύοντος, προσαπο-
 10 φαίνει λέγων· «Ἄ γὰρ ὁ Θεὸς ἅγιος θεδούλευται τίς δια-
 σκεδάσει, καὶ τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;». Ἀ-
 ποκείρει μὲν γὰρ εἰσάπαν τὴν τῶν Βαβυλωνίων ἐλπίδα,
 προσεμπεδοῖ δὲ χρησίμως τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, εἰς τὸ ἀραρότως
 διακεῖσθαι καὶ φρονεῖν, ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀποπερα-
 15 νεῖ τὰ ἐπηγγελμένα, πανσθενεστάτη τε ὑπάρχουσα καὶ κα-
 τακρατοῦσα τῶν ὅλων ἡ θεία τε καὶ ὑπερτάτη χεῖρ. Ἐπειδὴ
 γὰρ ᾤοντο δεινὴν καὶ δυσάντητον τὴν τῶν Ἀσσυρίων
 ὑπάρχειν ἰσχὴν καὶ παραχωροῦσαν οὐδενί, καὶ τὸ ἠττᾶ-
 σθαι παραιτουμένη, ἀπιστῆσαι δὲ ἦν διὰ τοῦτο εἰκὸς τοῖς
 20 τῆς προφητείας λόγοις, ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως, τοῦτο
 παθεῖν οὐκ ἔα· μόνον δὲ οὐχὶ καὶ ἐκδυσωπεῖ καὶ τῆς ἀπι-
 στίας τὴν νόσον προαποκείρει λέγων· «Τὴν χεῖρα τὴν ὑψη-
 λὴν τίς ἀποστρέψει;».

Στίχ. 28-29. «Τοῦ ἔτους, οὗ ἀπέθανεν Ἀχαζ, ἐγενήθη
 25 τὸ ῥῆμα τοῦτο· Μὴ εὐφρανθεῖητε, πάντες οἱ ἀλλόφυλοι·
 συνετριβή γὰρ ὁ ζυγὸς τοῦ παίοντος ὑμᾶς. Ἐκ γὰρ
 σπέρματος ὄφεων ἐξελεύσονται ἔκγονα ἀσπίδων, καὶ
 τὰ ἔκγονα αὐτῶν ἐξελεύσονται ὄφεις πετόμενοι».

Διάφοροι κατὰ καιροὺς ἀποκαλύψεις ἐγένοντο τοῖς
 30 ἀγίοις προφήταις, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συμβαί-
 νουσαι πρὸς ὄνησιν τῶν τηνικάδε. Καίτοι γὰρ ἀπεσκληρό-
 τα τὸν Ἰσραὴλ καὶ τῶν θείων νόμων ἀφειδηκότα, μετα-

τείας αὐτῆς δὲν ἀφορᾷ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένην, ἤτοι τὴν ὑφήλιο, ἀλλὰ μᾶλλον ὁ λόγος τῆς προαγγελίας ἔγινε ἐναντίον ὅλης τῆς γῆς τῶν Ἀσσυρίων, τὴν ὁποία καὶ οἰκουμένη ὀνομάζει, ἐπειδὴ εἶναι μεγάλη καὶ ἀπέραντη καὶ γεμάτη ὑπέρομετρα ἀπὸ λαοὺς μύριους καὶ ἀμέτρητους. Λέγει λοιπὸν ὅτι ὅσα ἔχουν λεχθεῖ θὰ ξεσπάσουν σὲ ὅλη τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο θὰ ἐκπληρωθοῦν τὰ προαγγελμένα, καὶ κανένας δὲν θὰ ἐμποδίσει τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν, καὶ δὲν θὰ μπορέσει νὰ προστατεύσει αὐτοὺς πού καταδιώκει ἡ θεία ὀργή, τὸ προαγγέλλει λέγοντας: «Γιατὶ αὐτὰ πού ἔχει ἀποφασίσει ὁ ἅγιος Θεὸς ποιὸς θὰ τὰ ματαιώσῃ, καὶ τὸ χέρι (τὴ δύναμη) τὸ ὑψηλὸ, ποιὸς θὰ τὸ ἐμποδίσει;». Ἀπὸ τῆ μιᾶ δηλαδὴ κόβει ἐντελῶς τὴν ἐλπίδα τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐμπεδώνει χρήσιμα τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὸ νὰ μένουν σταθεροὶ καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ φέρει σὲ τέλος τὶς ἐπαγγελίες τοῦ τοῦ θεοῦ καὶ ὑπέροτατο χέρι πού εἶναι παντοδύναμο καὶ κυβερνᾷ τὰ πάντα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ νόμιζαν ὅτι εἶναι φοβερὴ καὶ ἀδύνατο ν' ἀντιμετωπισθεῖ ἡ δύναμη τῶν Ἀσσυρίων καὶ δὲν ἔδινε τόπο σὲ κανένα νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ἡττα, καὶ ἦταν εὐλογο ἕξαιτίας αὐτοῦ νὰ μὴ πιστέψουν στὰ λόγια τῆς προφητείας, γι' αὐτό, καὶ πολὺ σωστά, δὲν ἀφήνει νὰ τὸ πάθουν αὐτὸ, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς ἐνθαρρύνει καὶ τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴ νόσο τῆς ἀπιστίας λέγοντας: «Ποιὸς θὰ ἐμποδίσει τὸ ὑψηλὸ χέρι;».

Στίχ. 28-29. «Τὸ ἔτος πού πέθανε ὁ Ἄχαζ βγήκε ὁ ἕξῃς λόγος ἀπὸ τὰ προφητικά χεῖλη· Μὴν χαίρεστε ὅλοι σεῖς οἱ ἀλλόφυλοι ἐπειδὴ συντρίφθηκε ὁ ζυγὸς ἐκείνου πού σᾶς ἔδινε τὰ χτυπήματα. Γιατὶ ἀπὸ τὰ φίδια θὰ γεννηθοῦν παιδιὰ ἀσπίδων καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν θὰ εἶναι φίδια φτερωτά».

Κατὰ καιροὺς ἔγιναν διάφορες ἀποκαλύψεις στοὺς ἁγίους προφῆτες σύμφωνες μὲ τὴ φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ πρὸς ὄφελος ἐκείνων πού ζοῦσαν τότε. Μολονότι δηλαδὴ εἶχε σκληρύνει ὁ Ἰσραὴλ καὶ εἶχε περιφρονήσει τοὺς θείους νόμους, ἤθελε ὁ Θεὸς

πλάττειν ἤθελεν εἷς γε τὸ χρῆναι τὰ ἀμείνω φρονεῖν ὁ τῶν ὄλων Θεός, πολυτρόπως εὐεργετῶν, καὶ τοῖς μὲν ἀνθεστηκόσιν αὐτῷ κατεξανιστὰς τὴν ὀργήν, ἀνακομίζων δὲ τοὺς τὴν ἀγίαν οἰκοῦντας πόλιν, φημί δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς 5 ἐλπίδας ἀγαθᾶς, ἵν' εἰδεῖεν ὡς εἷς τε καὶ μόνος ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων Κύριος, καὶ ἕτερος μὲν παρ' αὐτὸν οὐδεὶς. Αὐτοὶ δὲ τῇ κτίσει τὸ σέβας παρὰ τὸν Κτίστην ἀνάπτοντες καὶ σπουδάς τοῖς ψευδωνύμοις προσκομίζοντες θεοῖς, προσκεκρούκασιν οὐ μετρίως. Τοιαύτην τινὰ καὶ νῦν οἰκονομίαν ἢ τῶν 10 προκειμένων ἡμῖν προφητικῶν ἀναγνωσμάτων ὑπεμφαίνει δύναμις. Δεῖ δέ, οἶμαι, τὰ ἱστορικῶς γεγονότα προαφηγήσασθαι, καὶ διειπεῖν ἕκαστα σαφῶς· ἔσται γὰρ οὕτω τοῖς ἐντευξομένοις ἐναργές ὅτι μάλιστα τὸ δηλούμενον.

Βεβασίλευκε τοίνυν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τὸν Ἰσρα- 15 ἦλ' Ὀζίας, ὁ καὶ Ἀζαρίας. Οὗτος γέγονε μὲν εὐσεβείας ἐπιμελητής. Ἐποίησε γὰρ τὸ εὐθές ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, καθὰ γέγραπται περὶ αὐτοῦ. Δυνατώτατος δὲ καὶ δυσάντητος κομιδῇ τοῖς δι' ἐναντίας, ἤγουν τοῖς ἀλλογενέσι, τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἀντεξάγων ἰσχύν. Πολλὰς γοῦν ἐκπολιορκήσας εἰ- 20 λέ τε καὶ πεπόρθηκε πόλεις τῶν Φιλιστιεῖμ, ἧτοι τῶν ἀλλοφύλων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν Παλαιστινῶν, καὶ ἐκ τῶν τῆς καλουμένης Κοίλης Συρίας. Γέγραπται δὲ οὕτω περὶ αὐτοῦ, ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Παραλειπομένων «Καὶ ἐξῆλθε καὶ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους καὶ κατίσχυσε τὰ τεῖχη Γέθ, καὶ τὰ 25 τεῖχη Ἀζώτου, καὶ ᾠκοδόμησε πόλεις Ἀζώτου, καὶ ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις. Κατίσχυσεν αὐτὸν Κύριος, ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ Ἀραβας, τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς Πέτρας, καὶ ἐπὶ τοὺς Μιναίους. Καὶ ἔδωκαν οἱ Μιναῖοι τῷ Ὀζία δῶρα, καὶ ἦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕως εἰσόδου Αἰγύπτου, ὅτι κατίσχυ- 30 σεν ἕως ἄνω». Ἐπειδὴ δὲ ἀπεθία, διαδέχεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγονῶς Ἰωάθαμ. Εἶτα μετὰ τοῦτον Ἀ-

89. Β' Παραλ. 26, 4.

90. Β' Παραλ. 26, 6-8.

τῶν ὄλων νὰ τὸν ἀλλάξει καὶ νὰ τὸν κάνει νὰ φρονεῖ τὰ ὀρθά, εὐεργετώντας τον μὲ πολλοὺς τρόπους, καὶ σὲ ἐκείνους βέβαια πού πρόβαλλαν ἀντίσταση σ' αὐτὸν ἀντιπαρέθετε τὴν ὀργή του, ἐνῶ παρῆχε ἀγαθὲς ἐλπίδες σὲ ἐκείνους πού κατοικοῦσαν στὴν ἁγία πόλη, ἐννοῶ στὴν Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ μάθουν ὅτι ἕνας καὶ μόνος εἶναι ὁ Κύριος τῶν ὄλων καὶ κανένας ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν. Αὐτοὶ ὅμως, ἀποδίδοντας τὸν σεβασμὸ στὴν κτίση παρὰ στὸν Κτίστη καὶ προσφέροντας τὸν θρησκευτικὸ ζῆλο τους στοὺς ψευδώνυμους θεοὺς, ἤρθαν σὲ μεγάλη σύγκρουση πρὸς αὐτόν. Μιὰ τέτοια καὶ τώρα οἰκονομία μᾶς ὑποδηλώνει καὶ ἡ ἔννοια τῶν προφητικῶν αὐτῶν λόγων. Πρέπει ὅμως, νομίζω, νὰ ἀφηγηθῶμε πρῶτα τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας καὶ νὰ ἀναλύσομε τὸ καθένα μὲ σαφήνεια. Γιατὶ ἔτσι κατεξοχὴν θὰ γίνει φανερὸ στοὺς ἀναγνώστες αὐτὸ πού δηλώνεται.

Χρημάτισε λοιπὸν βασιλιάς τῶν Ἰσραηλιτῶν στὰ Ἱεροσόλυμα ὁ Ὁζίας, πού λεγόταν καὶ Ἀζαρίας. Αὐτὸς βέβαια ἦταν πολὺ εὐσεβής. Γιατὶ ἔπραξε αὐτὸ πού ἦταν ὀρθὸ στὰ μάτια τοῦ Κυρίου, ὅπως ἔχει γραφεῖ γι' αὐτόν⁸⁹. Ἦταν πολὺ ἰσχυρὸς καὶ πολὺ δύσκολο νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του, δηλαδή τοὺς ἄλλοεθνεῖς, ἡ πολεμικὴ του δύναμη. Πολιόρκησε καὶ κυρίευσε καὶ κατέστρεψε πολλὰς πόλεις τῶν Φιλισταίων, ἤτοι τῶν ἄλλοφύλων, δηλαδή τῶν Παλαιστινίων, καὶ τῶν ἄλλοφύλων τῆς λεγομένης Κοίλης Συρίας. Στὸ Β' βιβλίον τῶν Παραλειπομένων ἔχει γραφεῖ τὸ ἕξης γι' αὐτόν· «Ἐξεστράτευσε καὶ πολέμησε ἐναντίον τῶν ἄλλοφύλων καὶ κατέστρεψε τὰ τείχη τῆς Γέθ καὶ τὰ τείχη τῆς Ἀζώτου. Οἰκοδόμησε πόλεις στὴν περιοχὴ τῆς Ἀζώτου καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλοφύλων. Κατέστησε αὐτὸν ἰσχυρόν ὁ Κύριος καὶ τὸν ἀνέδειξε νικητὴ ἐναντι τῶν ἄλλοφύλων καὶ τῶν Ἀράβων, ἐναντι ἐκείνων πού κατοικοῦσαν στὴν Πέτρα, καὶ ἐναντι τῶν Μιναίων. Οἱ Μιναῖοι πρόσφεραν τότε δῶρα στὸν Ὁζία καὶ ἔφτασε τὸ ὄνομά του μέχρι τὰ πρόθυρα τῆς Αἰγύπτου, γιὰτὶ ἔφτασε στὰ ὕψη ἡ δύναμή του»⁹⁰. Μετὰ τὸ θάνατό του τὸν διαδέχθηκε στὴ βασιλεία ὁ υἱὸς του Ἰωάθαμ, καὶ ἔπειτ' ἀπὸ αὐτὸν βασιλεύσε

χαζ, πονηρός τε καὶ ἀποστάτης ἄνθρωπος, καὶ τοῖς τῆς
 ἀπάτης τέλμασιν ἐμβεδηκώς. Λελάτρευκε γὰρ ξύλοις τε καὶ
 λίθοις καὶ ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· διήγαγε δὲ καὶ
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν πυρί, τέθυκε γὰρ τοῖς δαμονίοις αὐτόν.
 5 Γέγραπται δὲ οὕτω καὶ περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασι-
 λειῶν· «Καὶ οὐκ ἐποίησεν εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ
 Θεοῦ αὐτοῦ πιστῶς ὡς Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη
 ἐν ὁδῷ βασιλέων Ἰσραὴλ, καὶ γε τὸν υἱὸν αὐτοῦ διήγαγεν
 ἐν πυρί, κατὰ τὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξῆρεν Κύριος
 10 ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. Καὶ ἐθυμίασεν ἐν τοῖς
 ὑψηλοῖς καὶ ἐπὶ τῶν βουνῶν καὶ ὑποκάτω παντός ξύλου ἀλ-
 σώδους. Τότε ἀνέβη Ῥαασῶν, βασιλεὺς Συρίας, καὶ Φα-
 κεέ, υἱὸς Ῥωμελίου καὶ βασιλεὺς Ἰσραὴλ, ἐπὶ Ἱερουσαλήμ
 εἰς πόλεμον, καὶ ἐπολιόρκουν ἐπὶ ᾿Αχαζ, καὶ οὐκ ἠδύναντο
 15 πολεμεῖν». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Καὶ ἀπέστειλεν ᾿Αχαζ ἀγγέλους
 πρὸς Θεγλαθφελλασάρ, βασιλέα Ἀσσυρίων, λέγων· Δοῦλός
 σου καὶ υἱός σου ἐγώ. Ἀνάβηθι, σῶσόν με ἐκ χειρὸς βασιλέ-
 ως Συρίας, καὶ ἐκ χειρὸς βασιλέως Ἰσραὴλ τῶν ἐπανισταμέ-
 νων ἐπ' ἐμέ. Καὶ ἔλαβεν ᾿Αχαζ ἀργύριον καὶ χρυσίον τὸ εὐ-
 20 ρεθὲν ἐν θησαυροῖς οἴκου Κυρίου καὶ οἴκου τοῦ βασιλέως,
 καὶ ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ δῶρα. Καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ βασι-
 λεὺς Ἀσσυρίων, καὶ παρεγένετο εἰς Δαμασκόν, καὶ συνέλα-
 βεν αὐτήν καὶ ἀπώκησεν αὐτήν, καὶ τὸν Ῥαασῶν ἐθανά-
 τωσεν».

25 Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ᾿Οζίας, ὁ καὶ ᾿Αζαρίας, ἐκπεπόρ-
 θηκε τοὺς ἄλλοφύλους, πᾶσάν τε αὐτῶν καταδηώσας τὴν
 γῆν, δασμοὺς ἐκομίζετο καὶ τέλη. Δεύτερος δὲ μετὰ τοῦτον ὁ
 ᾿Αχαζ κατεμισθοῦτο τὸν Ἀσσύριον, καὶ ἐπαφῆκεν αὐτοῖς,
 ὅς καὶ πᾶσαν ἐξαναστήσας τὴν Παλαιστινῶν χώραν, αὐ-
 30 τοὺς γὰρ εἶναί φησι τοὺς ἄλλοφύλους, ἀπεκόμισεν αἰχμα-
 λώτους εἰς τὴν ἑαυτοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ πολέμου περιλελειμμέ-
 νους. Ἐπειδὴ δὲ τετελεύτηκεν ὁ ᾿Αχαζ, ἀνεσκήρτησαν ἐπὶ

ὁ Ἄχαζ, ἄνθρωπος κακὸς καὶ ἀποστάτης, θυθισμένος στὰ τέλματα τῆς ἀπάτης. Γιατὶ λάτρευσε τὰ ξύλα καὶ τὰ λιθάρια καὶ ὅλη τὴν στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ πέρασε ἀπὸ τῆ φωτιᾶ καὶ τὸν ἴδιο τὸν υἱό του, καθόσον τὸν θυσίασε στὰ δαιμόνια»⁹¹. Ἔχουν γραφεῖ τὰ ἔξης καὶ γι' αὐτὸν στὴν τετάρτη τῶν Βασιλειῶν «Καὶ δὲν ἔπραξε τὸ ὀρθὸ καὶ δίκαιο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ του μὲ πίστη ὅπως ὁ πρόγονός του Δαβίδ, ἀλλὰ βᾶδισε τὸ δρόμο τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ, ὅπως βέβαια καὶ πέρασε ἀπὸ τῆ φωτιᾶ τὸν υἱό του, σύμφωνα μὲ τὶς βλερυρὲς πράξεις τῶν ἐθνικῶν, τὶς ὁποῖες ἀφαίρεσε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὰ μάτια τῶν Ἰσραηλιτῶν. Πρόσφερε ἐπίσης θυμιάματα στοὺς ὑψηλοὺς τόπους καὶ στὰ βουνὰ καὶ κάτω ἀπὸ κάθε δέντρο τοῦ δάσους. Τότε ἐκστράτευσε ὁ Ραασσών, ὁ βασιλιάς τῆς Συρίας, καὶ ὁ Φακεέ, ὁ υἱὸς τοῦ Ρωμελίου καὶ βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλημ μὲ σκοπὸ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῆς, καὶ τὴν πολιορκοῦσαν ἐπὶ Ἄχαζ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν καταλάβουν»⁹². Καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα λέγει· «Ἔστειλε τότε ὁ Ἄχαζ ἀγγελιοφόρους στὸν Θεγλαφθελλασάρ, βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τοῦ εἶπε· «Δοῦλος σου καὶ υἱός σου ἐγώ. Ἔλα καὶ σῶσε με ἀπὸ τὸν βασιλιὰ τῆς Συρίας καὶ τὸν βασιλιὰ τοῦ Ἰσραήλ πὺ μὲ πολεμοῦν. Πῆρε τότε ὁ Ἄχαζ τὸν ἄργυρο καὶ τὸν χρυσὸ πὺν βρέθηκε στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου καὶ τὰ ἔστειλε δῶρα στὸ βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων. Δέχθηκε ὁ βασιλιὰς τῶν Ἀσσυρίων τὴν πρόσκληση καὶ ἔφτασε στὴ Δαμασκὸ, τὴν κατέλαβε, μετέφερε ἄλλοῦ τοὺς κατοίκους τῆς καὶ θανάτωσε τὸν Ραασσών»⁹³.

Πρῶτα λοιπὸν ὁ Ὀζίας, πὺν λεγόταν καὶ Ἀζαρίας, αἰχμαλώτισε τοὺς ἄλλοφύλους, λεηλόπησε ὅλη τὴ γῆ τους, καὶ πῆρε δασμοὺς καὶ φόρους. Δεύτερος μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Ἄχαζ μίσθωσε τὸν Ἀσσύριο καὶ τὸν ἔστειλε ἐναντίον τους, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀναστάωσε ὅλη τὴν χώρα τῶν Παλαιστινίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι, λέγει, οἱ ἄλλόφυλοι, πῆρε μαζί του αἰχμαλώτους στὴν χώρα του ἐκείνους πὺν γλύτωσαν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ὄταν ὁμως πέθανε ὁ Ἄχαζ,

93. Δ' Βασ. 16, 7-9.

τούτω τῶν ἀλλοφύλων αἱ πόλεις, ὡς ἐκ ποδῶν γεγονότος τοῦ καταπαίοντος αὐτούς, καὶ δυσφόρητον ὥσπερ τὸν τῆς πλεονεξίας ἐπιτιθέντος ζυγόν. Ἡσθηνηκότες γὰρ ἅπαξ καὶ πεποροθημένοι διὰ τῆς Ἀσσυρίων χειρός, κατεπικραίνοντο
5 μὲν ἐπὶ τῷ Ἄχαζ, ἀμύνασθαί τε μὴν οὐκ ἦσαν ἱκανοί».

Ἔπειδὴ καθά φατε καὶ νομίζετε, τετελευτηκότος τοῦ Ἄχαζ, συντριβὴ λοιπὸν ὁ ζυγὸς τοῦ παίοντος ὑμᾶς, τοῦτ' ἔστι τοῦ συντριβόντος, ἐπὶ τούτω μὴ εὐφρανθείητε. Καίτοι φαίη τις ἄν, ὡς εἰδωλολά-
10 τρης ὁ Ἄχαζ ἦν βέβηλός τε καὶ θεομισῆς· εἶτα πῶς ἀνακόπει Θεὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ γέλωτα τῶν δι' ἐναντίας; Οὐκοῦν οὐ κατ' ἐκείνου που πάντως ἦν ὁ γέλως, ἀλλ' εἶπου τι τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων τὴν Ἰουδαίαν γενέσθαι συμβέβηκεν, οὐ τοὺς παθόντας μᾶλλον, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ χεῖρα, τὴν τῷ Ἰο-
15 ραὴλ συνασπίζουσαν, κατακερτομεῖν ἐπεχείρουν οἱ δι' ἐναντίας. Ἀσθενῆσαι γὰρ ᾤοντο τὴν παναλκῆ δεξιάν καὶ τοὺς γε ὄντας παρὰ σφίσι θεοὺς ἀμείνους γενέσθαι τῆς τοῦ φυλάττοντος τὸν Ἰσραὴλ. Οὐκοῦν εἰ καὶ βέβηλος ὁ Ἄχαζ ἦν, ἀλλ' ἐπεὶπερ ἐπετώθαζον οἱ ἀλλόφυλοι, καθάπερ ἔφην
20 ἀρτίως, τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἀνείργει τὴν εὐφροσύνην, καὶ οἶον ἀνασειράζει τὴν εὐφημίαν, οὐκ ἀπηλλάχθαι λέγων αὐτοὺς τοῦ θλίβοντος ζυγοῦ, πείσεσθαι δὲ μᾶλλον τὰ ἐφ' οἷς ἦν εἰκὸς καὶ οὐχ ἐκόντας αὐτοὺς δυσφορήσειν οὐ μετρίως. Τί γὰρ φησι; «Μὴ εὐφρανθείητε, συντριβῆθαι λέγοντες τὸν
25 τοῦ καταπαίοντος ὑμᾶς ζυγόν». Ἴστε δὲ μᾶλλον, «ὅτι ἀπὸ σπέρματος ὄφews ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπίδων». Διχῆ τοῦτο νοήσεις· γέγονε μὲν γὰρ Ὀζίας, ὁ καὶ Ἀζαρίας, ὡς ἔφην, ἀπηνής τε καὶ μαχιμώτατος, κατεχειρώσατο δὲ οὕτως αὐτούς, ὥστε καὶ ἀσυνήθως δασμολογήσαι τὰς παρ' αὐτοῖς
30 πόλεις τε καὶ κώμας.

Εἶτα μετ' ἐκείνων ὁ Ἄχαζ, εἰ καὶ μὴ χειρὶ τυχὸν ἰδία καὶ δυνάμεσι ταῖς ἐπιχωρίοις, ἀλλ' οὖν τῇ τῶν Ἀσσυρίων

σκίρτησαν ἀπὸ χαρὰ γι' αὐτὸ τῶν ἀλλοφύλων οἱ πόλεις, γιὰτὶ ἀπαλλάχθησαν ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τοὺς καταπίεζε καὶ τοὺς εἶχε φορέσει τὸν ἀδάστακτο ζυγὸ τῆς πλεονεξίας του. Γιατί, ἀφοῦ εἶχαν χάσει τὴ δύναμή τους καὶ εἶχαν ρημαχθεῖ ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων, ἦταν βέβαια καταπικραμένοι μὲ τὸν Ἄχαζ, δὲν ἦταν ὅμως ἱκανοὶ νὰ ἀμυνθοῦν»⁹⁴.

Λέγει λοιπὸν ὁ Ἄλλόφυλοι, ἐπειδὴ, ὅπως λέτε καὶ νομίζετε, πεθαίνοντας ὁ Ἄχαζ, συντριφθηκε πιά ὁ ζυγὸς τοῦ καταπιεστῆ σας, δηλαδή ἐκείνου ποὺ σᾶς συνέτριβε, μὴν χაίρεσθε γι' αὐτό. Ἄν καὶ βέβαια θὰ ἔλεγε κάποιος, ὅτι ὁ Ἄχαζ ὡς εἰδωλολάτρης ἦταν βέβηλος καὶ θεομίσητος. Καὶ πῶς τότε ἐμποδίζει ὁ Θεὸς τὸ γέλιο τῶν ἀντιπάλων γι' αὐτό; Ἄρα λοιπὸν δὲν ἦταν ὀπωδήποτε τὰ γέλια ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλά, ἂν συνέβη νὰ γίνεῖ κάτι ἀπὸ ὅσα συνήθως προξενοῦν λύπη στὴν Ἰουδαία, οἱ ἀντίθετοι ἐπιχειροῦσαν νὰ περιγελάσουν ὄχι ἐκείνους ποὺ ἔπαθαν μᾶλλον, ἀλλὰ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὑπερασπιζόταν τοὺς Ἰσραηλίτες. Γιατὶ νόμιζαν ὅτι εἶχε ἐξασθενήσει ἡ παντοδύναμη δεξιὰ, καὶ οἱ δικοὶ τους θεοὶ θὰ ἔφταναν νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὸν προστάτη τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἄρα λοιπὸν, ἂν καὶ ἦταν βέβηλος ὁ Ἄχαζ, ὅμως ἐπειδὴ σάρκαζαν οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς Ἰσραηλίτες, ὅπως εἶπα ἤδη, ἐμποδίζει τὴν εὐφροσύνη τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο περιορίζει τὴ χαρὰ, λέγοντας ὅτι δὲν ἀπαλλάχθησαν ἀπὸ τὸν ζυγὸ ποὺ τοὺς καταπίεζε, ἀλλὰ θὰ πάθουν ὅσα ἦταν φυσικὸ καὶ χωρὶς νὰ θέλουν θὰ στενοχωρηθοῦν ὑπέρμετρα. Τί δηλαδή τοὺς λέγει· «Μὴ χაίρεσθε λέγοντας, ὅτι συντριφθηκε ὁ ζυγὸς τοῦ καταπιεστῆ σας», ἀλλὰ μᾶλλον νὰ γνωρίζετε ὅτι «ἀπὸ τὸ φίδι θὰ βγοῦν παιδιὰ ἀσπίδων». Αὐτὸ νὰ τὸ νοήσεις διπλά. Ὑπῆρξε δηλαδή ὁ Ὀζίας, ποὺ ὀνομαζόταν καὶ Ἀζαρίας, ὅπως εἶπα, σκληρὸς καὶ πολὺ πολεμικὸς, καὶ τοὺς εἶχε ὑποδουλώσει τόσο σκληρὰ, ὥστε καὶ μὲ τρόπο ἀσυνήθιστο νὰ φορολογοῦνται οἱ πόλεις καὶ τὰ χωριὰ ἐκείνων.

Ἐπειτα ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ Ἄχαζ, ἂν καὶ ἴσως ὄχι μὲ τὸ ἴδιο βαρὺ χέρι καὶ μὲ ἐντόπιες δυνάμεις, ἀλλ' ὅμως ἔπραξε τὰ ἴδια μὲ τὸ

τὰ ἴσα πέπραχεν εἰς αὐτούς. Εἶλε γὰρ τὴν Δαμασκὸν ὁ Θε-
 γλαθφελλασάρ καὶ τὰς τῶν ἄλλοφύλων πόλεις, ἀπέκτονε δὲ
 καὶ αὐτὸν τὸν Ῥαασών. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ ᾿Αχαζ, δι-
 αδέχεται τὴν βασιλείαν δίκαιός τε καὶ εὐσεβῆς ὁ ᾿Εζεχίας.
 5 Γέγραπται δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν
 «Καὶ ἠθέτησεν ἐν τῷ βασιλεῖ ᾿Ασσυρίων, καὶ οὐκ ἐδούλευ-
 σεν αὐτῷ. Οὗτος ἐπάταξε τοὺς ἄλλοφύλους ἕως Γάζης, καὶ
 ἕως ὁρίου αὐτῆς, ἀπὸ πύργου φυλασσόντων, ἕως πόλεως
 ὀχυραῆς». Οὐκοῦν ὡς ἐκ σπέρματος ὄφεως τοῦ ᾿Οζίου ἔκγο-
 10 νον ἐκβέβηκεν ἀσπίδος ὁ ᾿Αχαζ· εἶτα μετ' ἐκεῖνον ὄφεις πε-
 τόμενος, τοῦτ' ἔστιν ὄξύς, ὁ ᾿Εζεχίας. Κατέδακνον γὰρ τρό-
 πον τινὰ τοὺς ἄλλοφύλους καὶ δεδαπανήκασιν τὰς πόλεις
 αὐτῶν. Εἰ δὲ ὄφεις ὠνομάσθησαν ᾿Οζίας τε καὶ ᾿Εζεχίας,
 καίτοι γεγονότες εὐσεβεῖς, ἀλλ' ἐννοεῖν ἐκεῖνο προσήκει,
 15 καὶ μάλα ἐμφρόνως, ὡς ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς τέτραπταί τε
 καὶ βλέπει πρὸς ὅτι μάλιστα τυποῦν τοὺς Φιλιστιεῖμ, ἧτοι
 τοὺς ἄλλοφύλους. Ἔδει τοίνυν, οὐχ ἡμέρους τινὰς καὶ πρά-
 οους ἔσεσθαι λέγειν αὐτούς, ἀλλὰ δεινούς καὶ ὄξεις, ὡς ὄφε-
 ων δίκην ἐπιπηδᾶν εἰωθότας τοῖς δι' ἐναντίας.

20 Οὐκοῦν ἢ τοιῶσδε συνήσεις τό, «Ἐκ σπέρματος ὄφεως
 ἐξελεύσονται ἔκγονα ἀσπίδων», ἢ τι καὶ καθ' ἕτερον, εἰ
 βούλει, τρόπον. Κατεμισθοῦτο μὲν ὁ ᾿Αχαζ Θεγλαθφελλα-
 σάρ τὸν ᾿Ασσύριον, καὶ τῇ τῶν ἄλλοφύλων ἐπαφήκε χώρα,
 ὅς, καταδηῶσας ἅπασαν, ἀπέκτεινε καὶ αὐτόν, ὡς ἔφην,
 25 τὸν βασιλέα Ῥαασών. Ἄλλ' ἐν καιροῖς τοῦ βασιλέως ᾿Εζε-
 χίου κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας ὁ Σαλαμανασάρ, βασι-
 λεὺς καὶ αὐτὸς ὑπάρχων τῶν ᾿Ασσυρίων. Ἐπιφοιτήσας δὲ
 πρώτη τῇ τῶν Παλαιστινῶν χώρα, ἧτοι τῇ τῶν ἄλλοφύλων,
 τὰ ἐκ βαρβαρικῆς ὠμότητος κατὰ πάντων εἰργάζετο. Οὐ-
 30 κοῦν, ὡς ἐκ σπέρματος ὄφεως, τοῦ Θεγλαθφελλασάρ, ἔκγο-
 νον ἀσπίδος ἐξῆλθεν ὁ Σαλαμανασάρ, οἷον ὄφεις καὶ αὐτός,
 οὐκ ὀκνηρὸς ἐπ' ἐφόδους, οὐ βραδὺς εἰς κίνησιν τὴν ἐπὶ τε

στρατὸ τῶν Ἀσσυρίων. Πράγματι ὁ Θεγλαφθελλασάρ κυρίευσε τὴν Δαμασκὸ καὶ τὶς πόλεις τῶν ἄλλοφύλων καὶ σκότωσε καὶ τὸν ἴδιο τὸ Ραασών. Ὅταν ὅμως πέθανε ὁ Ἄχαζ τὸν διαδέχθηκε στὴ βασιλεία ὁ Ἐζεκίας, ποὺ ἦταν δίκαιος καὶ εὐσεβής. Ἐχει γραφεῖ καὶ γι' αὐτὸν στὴν Δ' Βασιλειῶν «Αὐτὸς ἀκύρωσε τὴ συμφωνία μὲ τὸν βασιλῆα τῶν Ἀσσυρίων καὶ δὲν ἔδινε φόρους ὑποτελείας σ' αὐτόν. Ἐπίσης κατὰφερε χτύπημα στοὺς ἄλλοφύλους μέχρι τὴ Γάζα καὶ μέχρι τὰ ὄρια τῆς, ἀπὸ τὸν πύργο τῆς φρουρᾶς μέχρι τὴν ὄχυρὴ πόλη»⁹⁵. Ἄρα λοιπὸν ἀπὸ τὸν σὴν φίδι Ὁζία βγῆκε παιδί ἀσπίδας ὁ Ἄχαζ, ἔπειτα βγῆκε ἀπὸ αὐτὸν φίδι φτερωτό, δηλαδή φοβερό, ὁ Ἐζεκίας. Γιατὶ δάγκωναν κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς ἄλλοφύλους καὶ κατέστρεψαν τὶς πόλεις τους. Ἄν τῶρα ὁ Ὁζίας καὶ ὁ Ἐζεκίας ὀνομάσθηκαν φίδια, μολονότι ἦταν εὐσεβεῖς, ὅμως πρέπει νὰ ἐννοήσομε ἐκεῖνο, καὶ μὲ πολλή σύνεση, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου ἔχει ἀλλάξει στόχο καὶ ἀποβλέπει σ' αὐτὸ ποὺ ἀποτυπώνει τοὺς Φιλισταίους, ἦτοι τοὺς ἄλλοφύλους. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μὴ λέγει ὅτι ἦταν ἡμεροὶ καὶ πράοι, ἀλλὰ νὰ τοὺς λέγει δεινοὺς καὶ ὀρμητικοὺς, ἐπειδὴ συνήθιζαν νὰ ὀρμοῦν σὴν φίδια ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων τους.

Ἐπομένως ἢ ἔτσι θὰ ἐννοήσεις τὸν λόγο, «Ἀπὸ τὸ σπέρμα φιδιοῦ θὰ βγοῦν παιδιὰ ἀσπίδων», ἢ ἴσως καὶ μὲ ἄλλο τρόπο ἂν θέλεις. Μίσθωσε ὁ Ἄχαζ τὸν Θεγλαφθελλασάρ τὸν Ἀσσύριο καὶ τὸν ἔστειλε στὴ χώρα τῶν ἄλλοφύλων, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ λεηλάτησε ὅλη τὴ χώρα, σκότωσε, ὅπως εἶπα, καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ραασών. Ἀλλὰ στὰ χρόνια τοῦ βασιλῆα Ἐζεκία ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Σαμάρειας ὁ Σαλαμανασάρ, ποὺ ἦταν κι αὐτὸς βασιλῆας τῶν Ἀσσυρίων. Αὐτὸς, ἀφοῦ ἔφτασε πρῶτα στὴ χώρα τῶν Παλαιστινίων, δηλαδή τῶν ἄλλοφύλων, ἔκανε ἐναντίον ὅλων ὅσα συνηθίζει ἡ βαρβαρική ὠμότητα. Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ τὸ σπέρμα φιδιοῦ, δηλαδή τὸν Θεγλαφθελλασάρ, βγῆκε παιδί ἀσπίδας ὁ Σαλαμανασάρ, ποὺ κι αὐτὸς ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο φίδι, ποὺ ἦταν πρόθυμος σὲ ἐπιθέσεις καὶ δὲν ἀμελοῦσε νὰ προχωρήσει σὲ πολιορ-

95. Δ' Βασ. 18, 7-8.

τὸ χρῆναι πολιορκεῖν, ὄξυς δὲ μᾶλλον καὶ πτηνοῦ δίκην
ταῖς πόλεσιν ἐφιστάμενος.

Στίχ. 30. «Καὶ βοσκηθήσονται πτωχοὶ δι' αὐτοῦ·
πτωχοὶ δὲ ἄνδρες ἐπ' εἰρήνης ἀναπαύσονται, ἀνελεῖ
5 δὲ λιμῶ τὸ σπέρμα σου καὶ τὸ κατάλειμμα σου ἀνε-
λεῖ».

Φθάσας ἔφην, ὅτι τεθνεῶτος τοῦ Ἄχαζ, κατεπλατύνον-
το μὲν εἰς εὐθυμίαν οἱ ἀλλόφυλοι, κατεμειδίων γε μὴν οὐκ
ἐκείνου μᾶλλον, ἀλλὰ τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς τῆς τοῦ σώζο-
10 ν-τος τὸν Ἰσραήλ, φημι δὴ Θεοῦ. Ἄλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἐπιλεί-
ψουσιν οἱ μαχόμενοι καὶ μετὰ τὸν Ὀζιαν, εὖ μάλα διαμεμή-
νυκεν, «ἐκ σπέρματος ὄφews ἐξελεύσεσθαι» λέγων «ἔκγονα
ἀσπίδων». Ἐπειδὴ δὲ τῆς θείας κατωρχήσαντο δόξης, ἀνα-
γκαίως δείκνυσιν ἡμῖν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, ὅτι καὶ δι-
15 ασώσει τὸν Ἰσραήλ ὁ προασπίζων αὐτοῦ, καὶ ὅτι τοῖς δι'
ἐναντίας πάντη τε καὶ πάντως ἐποίσει τὸν ὄλεθρον. Πεπολι-
όρηκε μὲν γὰρ τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Σαλαμανασάρ μετὰ τὸ
πᾶσαν ἐλεῖν τὴν Σαμαρειτῶν, πεπολιόρηκε δὲ Ῥαψάκην
ἀποστεύλας ἐκ Λαχεῖς, καθὰ γέγραπται, ἀλλὰ σέσωκεν ἀδο-
20 κήτως τοὺς ἐξ Ἰσραήλ ὁ τῶν ὄλων Θεός. Πεπτώκασιν γὰρ
οἱ Ἀσσύριοι, δαπανῶντος αὐτοὺς ἀγγέλου Κυρίου· τὸ δὲ
τῶν ἀλλοφύλων σπέρμα καὶ πᾶν τὸ κατάλειμμα τὸ ἐκ τῆς
πρώτης πολιορκίας τῆς ἐν καιροῖς γενομένης τοῦ Θεγλα-
θφελλασάρ ἀνήρηται παντελῶς καὶ ἀπόλωλεν εἰς ἅπαν λι-
25 μῶ τάχα που πεπιεσμένον. Ἐπεται γὰρ αἰεί πως τῷ πολιορ-
κεῖσθαι πόλεις καὶ τὰ ἕτερα βλάβη. Οὐκοῦν βοσκηθήσον-
ται μὲν διὰ Θεοῦ πτωχοὶ καὶ μετριόφρονες ἄνδρες, τοῦτ'
ἔστι νεμηθήσονται τὴν ἑαυτῶν καὶ ἐπ' εἰρήνης ἀναπαύσον-
ται, τὸ δὲ σὸν σπέρμα καὶ τὸ κατάλειμμα καταφθερεῖ λιμῶ.
30 Φοβερόν οὖν τὸ ἐπιτωθάζειν τοῖς ὑπὸ χεῖρα τοῦ Θεοῦ καὶ
κατεπαίρεσθαι τῶν ὑπὸ φροντίδα γεγονότων τὴν παρ' αὐ-
τοῦ. Περιόψεται γὰρ οὐδαμῶς, ἐπαμυνεῖ δὲ πάντως τοῖς

κίες πόλεων καὶ ἔφτανε μὲ πολλή ταχύτητα καὶ σάν πουλὶ πάνω στὶς πόλεις.

Στίχ. 30. «Οἱ φτωχοὶ ὅμως θὰ ποιμαίνονται καὶ θὰ τρέφονται ἀπὸ τὸν Θεό, οἱ φτωχοὶ θὰ ἀναπαύονται μέσα σὲ εἰρήνη. Ἄλλὰ τοὺς δικούς σας ἀπογόνους θὰ τοὺς ἐξολοθρεύσει μὲ τὴν πείνα κι ὅσους ἀπομείνουν θὰ τοὺς καταστρέψει».

Εἶπα προηγουμένως, ὅτι ὅταν πέθανε ὁ Ἄχαζ καταπλημμύρισαν ἀπὸ μεγάλη χαρὰ οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ περιγελοῦσαν ὅχι ἐκεῖνον τόσο, ὅσο τὴν παντοδύναμη δεξιὰ ἐκείνου ποῦ ἔσωζε τὸν Ἰσραήλ, ἐννοῶ ἀσφαλῶς τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ὅτι βέβαια δὲν ἔλειπαν οἱ μαχόμενοι καὶ μετὰ τὸν Ὀζία, τὸ διαμήνυσε πολὺ καθαρά, λέγοντας ὅτι θὰ ἔβγαιναν ἀπὸ σπέρμα φιδιοῦ παιδιὰ ἀσπίδων. Ἐπειδὴ ὅμως ξεσπώντας σὲ χαρὰ περιγελοῦσαν τὴ θεία δόξα, ἀναγκαστικὰ ὁ προφήτης μᾶς δείχνει μ' αὐτά, ὅτι θὰ σώσει τοὺς Ἰσραηλιῖτες ὁ ὑπερασπιστὴς τους καὶ ὅτι στοὺς ἀντιπάλους τους ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο θὰ προξενήσει ὄλεθρο. Καὶ πράγματι πολιορκήσε ὁ Σαλαμανασάρ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ κυριεύσε ὅλη τὴ Σαμάρεια, καὶ τὴν πολιορκήσε στέλνοντας τὸν Ραψάκη μὲ δυνάμεις ἀπὸ τὶς Λαχεῖς, ὅπως ἔχει γραφεῖ, ἀλλ' ἔσωσε χωρὶς νὰ τὸ περιμένουν τοὺς Ἰσραηλιῖτες ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. Γιατὶ ἀφανίσθηκαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐξολοθρεύοντάς τους ἄγγελος Κυρίου. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀλλοφύλων καὶ ὅσοι ἀπέμειναν ἀπὸ τὴν πρώτη πολιορκία ποῦ ἔγινε στοὺς χρόνους τοῦ Θεγλαφθελασάρ ἐξοντώθηκαν ἐξολοκλήρου καὶ ἐξαφανίσθηκαν μέχρις ἐνός καταπιεσμένοι ἴσως ἀπὸ πείνα. Γιατὶ πάντοτε ἡ πολιορκία τῶν πόλεων ἔχει σάν ἐπακόλουθο καὶ τὰ ἄλλα δεινά. Θὰ ποιμανθοῦν λοιπὸν καὶ θὰ τραφοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ οἱ φτωχοὶ καὶ ματριόφρονες ἄνδρες, δηλαδή θὰ καρπωθοῦν τὴ χώρα τους καὶ θὰ ἀναπαυθοῦν ἐπικρατώντας εἰρήνη, τοὺς ἀπογόνους σου ὅμως καὶ ὅσους ἀπέμειναν θὰ τοὺς καταστρέψει μὲ τὴν πείνα. Εἶναι φοβερὸ λοιπὸν νὰ περιγελαῖ κανεὶς τοὺς εὐρισκόμενους κάτω ἀπὸ τὸ προστατευτικὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐπαίρεται ἔναντι αὐτῶν ποῦ φροντίζονται ἀπ' αὐτόν. Γιατὶ δὲν θ' ἀδιαφορήσει καθόλου,

ἑαυτοῦ γνωρίμοις, ἵνα μὴ πλατὺ γελῶεν οἱ δι' ἐναντίας καὶ
κατονειδίξωσι Θεόν, ὡς οὐκ ἔχοντα διαρκῶς εἰς τὸ διασώ-
ζειν δύνασθαι τοὺς οἵπερ εἶεν ἐπ' αὐτῷ πεποιθότες.

Στίχ 31. «Ὁλολύξατε, πύλαι πόλεων, κεκραγέτωσαν
5 πόλεις τεταραγμέναι, οἱ ἀλλόφυλοι πάντες, ὅτι καπνὸς
ἀπὸ βορρᾶ ἔρχεται, καὶ οὐκ ἔστι τοῦ εἶναι».

Τό, «Ἐκ σπέρματος ὄφews ἐξελεύσεται ἔκγονα ἀσπί-
δων», οὕτως ἂν νοεῖσθαι πρέπει, ὡς διερμηνεύοντες ἐλέγο-
μεν, ὅτι πεπόρθηκε μὲν τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις, εἶλε δὲ
10 καὶ τὴν Δαμασκὸν ὁ Θεγλαθφελλασάρ, εἶτα μετ' ἐκεῖνον,
ταῖς ἔτι φορτικωτέραις ἐνήκεν αὐτοὺς συμφοραῖς ὁ Σαλα-
μανασάρ ἐν καιροῖς τῆς Ἐζεχίου βασιλείας, τὰς Σαμαρει-
τῶν ἐκπολιορκήσας πόλεις. Ὡς οὖν ἤδη τῆς ἐφόδου συγκε-
κροτημένης καὶ παρούσης τῆς Ἀσσυρίων στρατιᾶς, ὡς
15 ἤδη ταῖς πύλαις ταῖς ἐν ἐκάστη πόλει τῶν ἐλεπόλεων προσ-
κεκομισμένων, μελλόντων δὲ ἤδη κατασεῖσθαι τῶν τει-
χῶν, ταῖς ἀφορήτοις αὐτῶν προσβολαῖς, ὀλολύζειν μὲν κε-
λεύει τὰς πύλας, ἀνακεκράγειν δὲ τὰς πόλεις, οὐκ ἐπιγαν-
ριώσας ἔτι τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, οὐχὶ τὴν τοῦ πάντα
20 ἰσχύοντος Θεοῦ κατακερτομούσας δόξαν, οὐ τεθνεῶτι τῷ
Ἄχαζ ἐπορχουμένας, μελετώσας δὲ μᾶλλον κομιόν τε καὶ
θρήνους καὶ ταῖς ὅσον οὐδέπω παρεσομέναις συμφοραῖς
οὐ μετρίως ἐπιστηγναζούσας

Ἄνθ' ὅτου γὰρ δὴ προστέταχα, φησὶν, ἀνοιμῶζειν τὰς
25 πόλεις, «ὅτι καπνὸς ἀπὸ βορρᾶ ἔρχεται, καὶ οὐκ ἔστι τοῦ εἶ-
ναι». Καπνὸν ἐν τούτοις τὸν ἀπὸ βορρᾶ, τὸν ἐκ τῆς Ἀσσυ-
ρίων γῆς ὀρμώμενον ὀνομάζει, ἢ αὐτὸν τὸν Σαλαμανασάρ,
ἢ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ στρατιάν. Νοτιωτάτη μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ
τῶν Ἰουδαίων χώρα, βορειωτέρα δὲ πῶς ἢ τῶν Ἀσσυρίων.
30 Καπνῷ γε μὴν τὴν φιλοπόλεμον παρεικάζει στρατιάν, ὡς
δακρύων τοῖς ἀλοῦσιν ἐμποιοητικὴν. Ἐξέλκει γὰρ αἰεί πῶς
τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον ὁ καπνός. Οὐκ ἀπίθανον δὲ καὶ
ἑτέρως καπνῷ παρεικάζεσθαι τοὺς πολέμους. Ὡσπερ γὰρ ὁ

ἀλλὰ θὰ ὑπερασπισθεῖ τοὺς γνωστούς του, γιὰ νὰ μὴ γελοῦν πλατιὰ οἱ ἀντίπαλοι καὶ νὰ κατηγοροῦν τὸν Θεό, ὅτι τάχα δὲν μπορεῖ πάντοτε νὰ διασώζει αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν.

Στίχ. 31. «Κλαῖψτε μὲ ὀλολυγμούς, σεῖς οἱ πύλες τῶν πόλεων, ἃς κραυγᾶσουν οἱ πόλεις οἱ ταραγμένες καὶ ὅλοι οἱ ἀλλόφυλοι, γιὰτὶ ἔρχεται καπνὸς ἀπὸ βορρᾶ καὶ δὲν ὑπάρχει σωτηρία».

Ὁ λόγος, «Ἀπὸ τὸ σπέρμα φιδιοῦ θὰ βγοῦν παιδιὰ ἀσπίδων», ἔτσι πρέπει νὰ νοηθεῖ, ὅπως εἶπαμε ἐρμηνεύοντάς τον ὅτι δηλαδὴ ἐκπύρωθησε βέβαια τὶς πόλεις τῶν ἀλλοφύλων ὁ Θεγλαφθελλασάρ καὶ κυρίευσε καὶ τὴ Δαμασκὸ, στὴ συνέχεια ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτόν σὲ ἀκόμα βαρύτερες συμφορὰς τοὺς ἔρριξε ὁ Σαλαμανασάρ στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκία καταλαμβάνοντας τὶς πόλεις τῆς Σαμάρειας. Ἐνῶ λοιπὸν ἦταν ἔτοιμη ἡ ἐπίθεση καὶ ἦταν ἐκεῖ ἡ στρατιὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ εἶχαν φέρει στὶς πύλες κάθε πόλεως τὶς πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ ἐπρόκειτο νὰ κατασείσουν τὰ τείχη μὲ τὶς ἀφόρητες ἐφόδους τους, προστάζει τὶς πύλες τῶν πόλεων νὰ κλαῖνε μὲ ὀλολυγμούς, ἐνῶ τοὺς κατοίκους αὐτῶν νὰ βγάλουν κραυγὰς, ὄχι γιὰ νὰ ἐπαίρονται πιά ἔναντι τῶν ἐξαίματος Ἰσραηλιτῶν, ὄχι γιὰ νὰ περιπαίξουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ ποὺ κατορθώνει τὰ πάντα, ὄχι γιὰ νὰ χορεύουν ἀπὸ χαρὰ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἄχαζ, ἀλλὰ σκεπτόμενες μᾶλλον τοὺς κοπετοὺς καὶ τοὺς θρήνους, καὶ κυριευόμενες ἀπὸ βαθύτατη λύπη γιὰ τὶς συμφορὰς ποὺ δὲν ἦταν πιά μέλλουσες.

Γι' αὐτό, λέγει, ἔχω προστάξει νὰ θρηνοῦν μεγαλόφωνα οἱ πόλεις, «γιὰτὶ ἔρχεται καπνὸς ἀπὸ βορρᾶ καὶ δὲν ὑπάρχει δυνατότητα σωτηρίας». Μὲ αὐτὰ, «καπνὸ ἀπὸ βορρᾶ», ὀνομάζει αὐτόν ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων, ἢ τὸν ἴδιο τὸν Σαλαμανασάρ, ἢ τὴ στρατιὰ ποὺ εἶχε μαζί του. Γιὰτὶ εἶναι πολὺ νότια ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων, καὶ πιὸ βόρεια κάπως ἡ χώρα τῶν Ἀσσυρίων. Μὲ καπνὸ λοιπὸν παρομοιάζει τὴ φιλοπόλεμη στρατιὰ, ἐπειδὴ προκαλεῖ δάκρυα στοὺς αἰχμαλωτισμένους. Γιὰτὶ ὁ καπνὸς ἀνεβάζει πάντοτε τὰ δάκρυα στὰ μάτια. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανο καὶ ἀλλιῶς μὲ καπνὸ νὰ παρομοιάζονται οἱ πόλεμοι. Ὅπως

καπνὸς τοῖς τοῦ σώματος ἐμπίπτων ὀφθαλμοῖς παραιρεῖται πάντως αὐτοὺς τὸ τῆς ὄψεως ἀκριβές, οὕτω καὶ θανάτου φόβος μονονουχὶ καταμεθύσκει τὸν νοῦν, καὶ καταθολοῖ τὴν καρδίαν, δεινοῖς τε καὶ ἀφορήτοις δείμασιν μονο-
 5 νουχὶ καταμελαίνων αὐτήν. Ἦξει τοίνυν καπνὸς ἀπὸ βορρᾶ. Εἶτα ποῖόν ἐστι τῆς ἐφόδου τὸ τέλος; Οὐκέτι τοῦ εἶναί φησι, τοῦτ' ἐστι πανωλεθρεία καταφθερεῖ πόλεις τε καὶ οἴκους καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς.

Στίχ. 32. «Καὶ τί ἀποκριθήσονται βασιλεῖς ἐθνῶν; Ὅτι
 10 Κύριος ἐθεμελίωσε Σιών, καὶ δι' αὐτοῦ σωθήσονται οἱ ταπεινοὶ τοῦ λαοῦ».

Τῆς ἐφόδου τῶν Ἀσσυρίων γεγενημένης ἤλωσαν μὲν αἱ τῶν ἀλλοφύλων πόλεις, ἐκπεπόρθηται δὲ οὐδὲν ἦττον καὶ αἱ τῶν Σαμαρειτῶν· σέσωσται δὲ Ἱερουσαλήμ παραδόξως
 15 μόνῃ παρὰ πάσας, ταῖς τῶν Ἀσσυρίων στρατιαῖς ἐνενεγκόντος τὴν χεῖρα τοῦ πάντα εὐκόλως κατορθοῦν ἰσχύοντος. Ἀπέθανον γὰρ ἐν νυκτὶ μιᾷ τῶν ἀλλοφύλων ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες Ὅταν τοίνυν καταπρήσωσι μὲν τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις οἱ ἀπὸ βορρᾶ, καταδηώσωσι καὶ τὴν
 20 τῆς Ἰουδαίας γείτονα τὴν Σαμαρειτῶν, εἶτα περισχόντες κύκλω καὶ αὐτήν τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐδενὸς ἀντεξάγοντος ἐν μιᾷ πέσωσι νυκτὶ, τότε δὴ, τότε καὶ οὐχ ἐκόντες, φησὶν, ὁμολογήσωσιν οἱ τῶν ἐθνῶν βασιλεῖς, «ὅτι Κύριος ἐθεμελίωσε Σιών, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ σωθήσονται οἱ ταπεινοὶ τοῦ λαοῦ».
 25 Ταπεινοὺς δὲ φησι τοῦ λαοῦ τοὺς ἐπ' αὐτῷ δὴ καὶ μόνῳ τὴν τῶν σώζεσθαι θεμένους ἐλπίδα, ὁποῖός τέ τις ἦν αὐτὸς ὁ βασιλεύων Ἐζεχίας καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν Θεῷ προσπίπτοντες καὶ λέγοντες· «Εἰσάκουσον, Κύριε, εἰσβλεψον, Κύριε, καὶ ἴδε τοὺς λόγους τοῦ Ῥαψάκου, οὓς ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς
 30 Ἀσσυρίων, ὄνειδίζειν Θεὸν ζῶντα». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀντήκουεν Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς· «Τάδε λέγει Κύριος Ὑπερα-

δηλαδή ὁ καπνὸς πέφτοντας στὰ μάτια τὰ αἰσθητὰ ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς ὄρασης, ἔτσι καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου μεθάει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ νοῦ καὶ καταθολώνει τὴν καρδιά, κατασκοτεινιάζοντάς τὴν κατὰ κάποιον τρόπο μὲ φόβους δυνατοὺς καὶ ἀνυπόφορους. Θαρθεῖ λοιπὸν καπνὸς ἀπὸ βορρᾶ. Καὶ ποῖο εἶναι τὸ τέλος τῆς ἐφόδου; Δὲν θὰ ὑπάρξει σωτηρία, λέγει, δηλαδή πανωλεθρία θὰ ριμάξει πόλεις καὶ σπίτια καὶ τοὺς ἐνοίκους αὐτῶν.

Στίχ. 32. «Καὶ τί θ' ἀποκριθοῦν οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν; Ὅτι ὁ Κύριος θεμελίωσε τὴ Σιών καὶ μὲ τὴ δύναμη αὐτοῦ θὰ σωθεῖ ὁ ταπεινὸς λαός».

Ὅταν ἔγινε ἡ ἐπίθεση τῶν Ἀσσυρίων, κυριεύθηκαν βέβαια οἱ πόλεις τῶν ἀλλοφύλων, κυριεύθηκαν ἐπίσης καὶ οἱ πόλεις τῶν Σαμαρειτῶν, ἀλλὰ κατὰ παράδοξον τρόπο σώθηκε ἀπὸ ὅλες μόνο ἡ Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ κατέφερε πάνω στὰ στρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων τὸ χέρι τοῦ αὐτοῦ ποῦ εὐκολὰ κατορθώνει τὰ πάντα. Γιατὶ πέθαναν σὲ μιὰ νύχτα ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες ἀλλόφυλοι. Ὅταν λοιπὸν κατακάψουν αὐτοὶ ποῦ ἔρχονται ἀπὸ τὸν βορρᾶ τίς πόλεις τῶν ἀλλοφύλων καὶ λεηλατήσουν καὶ τὴ γειτονικὴ τῆς Ἰουδαίας πόλη τῆς Σαμάρειας, καὶ ἔπειτα περικυκλώσουν καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσει κανένας πέσουν σὲ μιὰ νύχτα, τότε λοιπὸν, τότε, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, λέγει, θὰ ὁμολογήσουν οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν, ὅτι «ὁ Κύριος θεμελίωσε τὴν Σιών καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ σώσει τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ». «Ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ» ὀνομάζει αὐτοὺς ποῦ σ' αὐτὸν μόνο ἔχουν ἀναθέσει τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τους, ὅπως ἦταν ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς Ἐζεκίας καὶ οἱ γύρω ἀπὸ αὐτόν, ποῦ ζητοῦσαν τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ ἔλεγον· «Ἄκουσέ μας, Κύριε, ρίξε, Κύριε, τὸ βλέμμα σου καὶ πρόσεξε τοὺς λόγους τοῦ Ραψάκη, τοὺς ὁποίους ἔστειλε ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, χλευάζοντας τὸν Θεὸ ποῦ ζεῖ»⁹⁶. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἄκουγε ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ νὰ λέγει ρητὰ:

96. Δ' Βασ. 19, 16.

σπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου».

«Ἀγαθὸν οὖν ἄρα τὸ ἐπὶ Θεῷ πεποιθέναί». Καὶ τοῦτο εἰδότες οἱ μακάριοι προφηταὶ φασιν, Ἰερεμίας μὲν, ὅτι, 5 «Μακάριος ἄνθρωπος ὁ πεποιθὼς ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ», ὁ δὲ σοφώτατος Δαβὶδ· «Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ». Ἀπολέσει γὰρ οὐδεὶς τὸν τοῖς θείοις αὐτοῦ νεύμασιν ἐπικουρούμενον καὶ ταῖς ἄνωθεν εὐμενεΐαις εὖ μάλα τετειχισμένον. Ἀ- 10 ξιοῖ γὰρ φροντίδος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ τοῖς τὰ αὐτῷ δοκοῦντα φρονεῖν τε καὶ δοῶν ὅτι μάλιστα διεσπουδακόσι, τὸ ἐν βεβαίῳ κεισθαι τῶν ἀγαθῶν κατανεύει προχείρως.

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

ΤΟ ῬΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΩΑΒΙΤΙΔΟΣ

15 Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ γε τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις λόγον, μεθίστησι πάλιν τὴν προαγόρευσιν ἐπὶ τῇ Μωαβίτιδι, τοῦτ' ἔστι κατὰ τῆς τῶν Μωαβιτῶν μητροπόλεως χώρας τε ἀπάσης καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας. Ἔθνος καὶ αὐτοὶ βάρβαρον, ἀπηχθημένον παρὰ Θεῷ, διὰ τοι 20 τὸ ἐγκεισθαι μὲν ὀλοτρόπως ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις, ἐπιθαρσεῖν δὲ μάλιστα τῇ μάγῳ τέχνῃ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καταπαίρεσθαι δόξης, εἶναί τε τῶν ὅτι μάλιστα πολεμιωτάτων τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ. Καὶ γοῦν ὅτε (τῆς) τῶν Αἰγυπτίων ἀπηλλαγμένοι πλεονεξίας, ἐπὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἀπήεσαν γῆν, μι- 25 κροῦ δεῖν ἅπαντες διολώλασι, τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐγκείμενον Βαλάκ, ὃς ἦν βασιλεὺς τὸ τηνικάδε τῶν Μωαβιτῶν. Γέγρα-

97. Δ' Βασ. 19, 34.

98. Ψαλμ. 117, 8.

«Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος· Θὰ ὑπερασπίσω αὐτὴν τὴν πόλη γιὰ μένα καὶ γιὰ τὸν υἱό μου τὸν Δαβίδ»⁹⁷.

«Εἶναι καλὸ λοιπὸν νὰ στηρίζει κανεὶς τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο»⁹⁸. Αὐτὸ γνωρίζοντάς το οἱ μακάριοι προφῆτες λένε, ὁ Ἰερεμίας, «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνθρωπος ποὺ στηρίζει τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο καὶ θὰ εἶναι ἐλπίδα του ὁ Κύριος»⁹⁹, ἐνῶ ὁ σοφώτατος Δαβίδ· «Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐλπίζει σ' ἐσένα»¹⁰⁰. Δὲν θὰ ἀφανίσει κανεὶς αὐτὸν ποὺ τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὰ θεῖα νεύματά του καὶ εἶναι περιτειχισμένος πολὺ καλὰ ἀπὸ τὴν οὐράνια ἀγάπη. Γιατὶ θεωρεῖ ἀξιους τῆς φροντίδας του ὅσους τὸν ἀγαποῦν, καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ φροντίζουν πάρα πολὺ νὰ πιστεύουν καὶ νὰ κάνουν ὅσα τὸν εὐχαριστοῦν, συγκατανεύει χωρὶς χρονοτριβὴ ν' ἀποκτήσουν τὰ σίγουρα ἀγαθὰ.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΩΑΒ

Ἐφοῦ ἔφερε εἰς πέρας πολὺ καλὰ τὸν λόγο γιὰ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς ἀλλοφύλους, μεταφέρει πάλι τὸν λόγο στὴ Μωαβ, δηλαδή στὴ μητρόπολη τῶν Μωαβιτῶν καὶ ὅλη τὴ χώρα καὶ τὴν ἴδια τὴ βασιλεία. Καὶ οἱ Μωαβῖτες εἶναι ἔθνος βάρβαρο, μισητὸ ἀπὸ τὸν Θεό, ἐπειδὴ ἦταν βουτηγμένο ἀπὸ κάθε ἀποψη μέσα στὴν εἰδωλολατρία, εἶχε ἐμπιστοσύνη κατεξοχὴν στὴν τέχνη τῆς μαγείας καὶ ἦταν γεμᾶτο ἔπαρση ἔναντι τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκόμα ἦταν τὸ πλέον ἐχθρικότατο ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη ἔναντι τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ὅταν λοιπὸν ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν καταπίεση τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀναχώρησαν γιὰ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, παρὰ λίγο ν' ἀφανιστοῦν ὅλοι, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐγχείρημα τοῦ Βαλάκ, ποὺ ἦταν τότε βασιλιάς τῶν Μωαβιτῶν. Στους Ἀριθμούς

99. Ἰερ. 17, 7.

100. Ψαλμ. 83, 13.

πται δὲ οὕτως ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· «Καὶ ἅπαντες υἱοὶ Ἰσραὴλ παρενέβαλον ἐπὶ δυσμῶν Μωάβ, παρὰ τὸν Ἰορδάνην κατὰ Ἱεριχώ. Καὶ ἰδὼν Βαλάκ, υἱὸς Σεπφῶρ, πάντα ὅσα ἐποίησεν Ἰσραὴλ τῷ Ἀμορρῶν, καὶ ἐφοβήθη Μωάβ τὸν λαὸν 5 σφόδρα, ὅτι πολλοὶ ἦσαν. Καὶ προσώχθισε Μωάβ ἐκ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ». Εἶτα ποῖον αὐτῷ γέγονε τὸ κακούρημα; Κατεμισθοῦτο τὸν Βαλαάμ ἐκ τῆς Μεσοποταμίας· ψευδόμαντις δὲ οὗτος καὶ οἰωνοσκόπος· εἶτα παρακαλεῖ, λέγων· «Ἐπάρασαί μοι τὸν Ἰσραὴλ. Οἶδα γάρ», φησὶν, 10 «ὅτι, οὓς ἂν σὺ εὐλογῆσῃς, ηὐλόγηνται, καὶ οὓς ἂν σὺ καταράσῃ, κεκατήρανται». Καὶ οἱ μὲν τῆς γοητείας ἐπρόαπτοντο παρ' ἐκείνου τρόποι, βωμῶν τε ἐγηγερμένων καὶ θυσιῶν προσκεκομισμένων. Ἐσφάλλετο δὲ τῆς ἐλπίδος ὁ Βαλάκ καὶ τῶν κατὰ γνώμην ἡμάρτηκεν, εὐλογοῦντος ἀδοκῆτως 15 τὸν Ἰσραὴλ τοῦ παραλειφθέντος εἰς τὸ καταράσασθαι δεῖν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ παρ' ἐλπίδας ἐκθέβηκεν αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα, πάλιν ἑτέρῳ μέτεισι τρόπῳ τῆς κατ' αὐτῶν δυστροπίας τὸ χρῆμα. Σεσαγήνευκε γὰρ τοὺς ἕξ Ἰσραὴλ, ταῖς τῶν γυναικῶν ὥραις συνηροπασμένους ἐπὶ γε τὸ χρῆναι τῆς πρὸς 20 Θεὸν ἀγάπης ἀποφοιτᾶν καὶ προσκυνεῖν ἐλέσθαι τῷ Βεελφεγῶρ· εἰδῶλον δὲ τοῦτο τῶν Μωαβιτῶν. Γέγραπται δὲ οὕτω πάλιν ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· «Καὶ κατέλυσεν ὁ Ἰσραὴλ ἐν Σαττεῖμ, καὶ ἐβεβηλώθη ὁ λαός, ἐκπορνεῦσαι ἐπὶ τὰς θυγατέρας Μωάβ, καὶ ἐκάλεσαν αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τῶν εἰ- 25 δῶλων αὐτῶν, καὶ ἔφαγεν ὁ λαὸς τῶν θυσιῶν αὐτῶν· καὶ προσεκύνησαν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, καὶ ἐτελέσθη Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγῶρ, καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος τῷ Ἰσραὴλ».

Ἐπειδὴ γάρ, Θεοῦ ἐπαμύνοντος, δεινὸς καὶ δυσάντητος ἦν ὁ Ἰσραὴλ, ταύτῃ τοι καὶ μάλα πικρῶς καὶ φιλοκα- 30 κούργως, ἀφιστάντες αὐτοῦ τὴν ἐπικουρίαν, προσκρούειν ἀνέπειθον τῷ ἐπὶ πάντα Θεῷ. Διατετελέκασι δὲ καὶ μέχρι

ἔχουν γραφεῖ τὰ ἑξῆς· «Καὶ ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖτες στρατοπέδευσαν στὰ δυτικὰ τῆς Μωάβ, κοντὰ στὸν Ἰορδάνη πρὸς τὴν Ἱεριχώ. Ὃταν εἶδε ὁ Βαλάκ, υἱὸς τοῦ Σεπφώρ, ὅσα ἔκαναν οἱ Ἰσραηλῖτες στοὺς Ἀμοραίους, φοβήθηκε πολὺ αὐτὸς καὶ οἱ Μωαβῖτες, γιατί οἱ Ἰσραηλῖτες ἦταν πολλοί, καὶ οἱ Μωαβῖτες κυριεύθηκαν ἀπὸ μῖσος καὶ ἀγανάκτηση ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν»¹. Καὶ ποιοῦ ἦταν τὸ κακούργημα τοῦ Βαλάκ; Μίσθωσε τὸν Βαλαάμ ἀπὸ τῆ Μεσοποταμία, πού ἦταν ψευδομάντης καὶ οἰωνοσκοπός, τὸν ὁποῖο παρακάλεσε καὶ τοῦ εἶπει· «Καταράσου γιὰ χάρη μου τὸν Ἰσραήλ. Γιατὶ γνωρίζω», λέγει, «ὅτι ὅποιους εὐλογήσεις, εὐλογοῦνται, καὶ ὅποιους καταρασθεῖς, εἶναι καταραμένοι»^{1α}. Ἔκανε λοιπὸν αὐτὸς τὶς διάφορες μαγεῖες του, ἔστησε βωμοὺς καὶ πρόσφερε θυσίες. Ἀλλὰ ὁ Βαλάκ διαψεύσθηκε στὶς ἐλπίδες του καὶ ἔκανε λάθος σ' αὐτὸ πού περίμενε, ἐπειδὴ ἀπρόσμενα εὐλόγησε τὸν Ἰσραήλ αὐτὸς πού εἶχε κληθεῖ γιὰ νὰ τὸν καταρασθεῖ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ προσπάθειά του κατέληξε στὸ ἀνέλπιστο, καταφεύγει σὲ ἄλλο τρόπο γιὰ τὸ κακὸτροπο ἐγχείρημά του ἐναντίον τους. Σαγήνευσε δηλαδὴ τοὺς Ἰσραηλῖτες, πού εἶχαν ἐντυπωσιασθεῖ ἀπὸ τὴν ὁμορφιά τῶν γυναικῶν, γιὰ νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ νὰ θελήσουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Βεελφεγώρ, πού ἦταν ἓνα ἄγαλμα τῶν Μωαβιτῶν. Ἐχει γραφεῖ τὸ ἑξῆς πάλι στοὺς Ἀριθμούς· «Οἱ Ἰσραηλῖτες στρατοπαιδεύσαν στὴ Σαπτεῖμ καὶ ὁ λαὸς μολύνθηκε, διαπράττοντας πορνεία μὲ τὶς Μωαβίτισσες θυγατέρες· τοὺς κάλεσαν στὶς θυσίες τῶν εἰδώλων τους καὶ ὁ λαὸς ἔφαγε ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτά τους, καὶ προσκύνησαν τὰ εἰδωλά τους, καὶ ἔτσι οἱ Ἰσραηλῖτες πῆραν μέρος στὶς τελετὲς τοῦ Βεελφεγώρ, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ ὀργίσθηκε ὁ Κύριος πάρα πολὺ ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν»².

Ἐπειδὴ δηλαδὴ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ οἱ Ἰσραηλῖτες ἦταν δυνατοὶ καὶ δυσκολοπολέμητοι, γι' αὐτὸ καὶ μὲ πολὺ δολιότητα καὶ μὲ μεγάλη κακουργία, θέλοντας νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴ βοήθειά του, προσπαθοῦσαν νὰ τοὺς παρασύρουν στὸ νὰ

2. Ἀριθμ. 25, 1-5.

παντός τοιαύτην ἔχοντες γνώμην, κὰν εἰ συνέβη τὸν Ἰσρα-
 ἦλ κοινωνῆσαι συμφοραῖς προσκεκρουκότα Θεῶ, κατηλα-
 ζονεύοντο καὶ κατεκερτόμουν ἐκεῖνοι, τὸ μηδὲν ὅλως δύνα-
 σθαι κατηγοροῦντες Θεοῦ, τοῦ σώζειν ὑπισχνουμένου τοὺς
 5 προσκυνοῦντας αὐτῷ. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ μακάριος Ἰερε-
 μίας ἐν τῇ κατ' αὐτῶν ὁράσει λέγων· «Κατεᾶχθη κέρας
 Μωὰβ καὶ τὸ ἐπιχείριον αὐτοῦ συνετρίβη. Μεθύσατε αὐ-
 τόν, ὅτι ἐπὶ Κύριον ἐμεγαλύνθη». Καὶ πάλιν· «Ὅτι οὕτως
 εἶπε ὁ Κύριος, Ἐλήφθη Ἀριὼθ καὶ ὄχρωμάτα συνελή-
 10 φθη. Καὶ ἀπολεῖται Μωὰβ ἀπὸ λαοῦ, ὅτι ἐπὶ Κύριον ἐμε-
 γαλύνθη». Ἔκε μὲν γὰρ κατὰ καιροὺς ὁ Ἀσσυρίων καὶ
 Βαβυλωνίων τύραννος καταδηώσων τὴν Ἰουδαίαν, εἶλε δὲ
 τὰς τῆς Σαμαρείας πόλεις. Μωαβῖται δὲ πάλιν καταμειδιῶν-
 τες τῶν ἀπολωλότων ἐπετώθαζον οὐ μετρίως, καὶ κατονειδί-
 15 ζοντες διετέλουν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν. Ταύτη τοι δέδονται
 καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐρήμωσιν, ἄρδην τε ἀπολώλασιν ὁμοῦ πό-
 λεσί τε καὶ δήμῳ καὶ οἴκῳ παντί, ὥστε ἤδη πως μηδὲ ὑπάρ-
 ξαι δοκεῖν. Διαμémνηται τοίνυν ἡ ὄρασις ἡ προκειμένη τῶν
 συμβεβηκότων αὐτοῖς, ἐξ ὀργῆς δηλονότι τῆς ἄνωθεν, καὶ
 20 φησιν·

ΚΕΦ. 15, στίχ. 1. «Νυκτὸς ἀπολεῖται ὁ Μωαβίτης· νυ-
 κτὸς γὰρ ἀπολεῖται τὸ τεῖχος τῆς Μωαβίτιδος».

Τινὲς τῶν ταῦτα ἠκριθωκότων παρέδωσαν ὅτι μελλόν-
 των τῶν ἐπ' αὐτοῖς αἴρειν πόλεμον τῶν Βαβυλωνίων, σει-
 25 σμοῦ γεγονότος. κατεδονήθη τοσοῦτον Μωαβιτῶν μητρό-
 πολις, ὡς ὅλον αὐτῆς αὐτομάτως κατασεισθῆναι τὸ τεῖχος
 ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ, οὗ δὴ γεγονότος, πρὸ τῆς τῶν πολεμί-
 ων ἐφόδου, μονονουχὶ καὶ ἀπόλωλεν αὐτοῖς ἡ τῆς σωτηρί-
 ας ἐλπίς. Ταύτη τοι φησὶ νυκτὸς ἀπολεῖσθαι τὴν Μωαβίτι-
 30 δα.

ρθοῦν σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, καὶ συνέχισαν νὰ ἔχουν πάντοτε αὐτὴ τὴ γνώμη, καὶ ὅταν συνέβαινε νὰ προσκρούουν οἱ Ἰσραηλιῖτες στὸν Θεὸ καὶ νὰ δοκιμάζουν πολλές συμφορές, αὐτοὶ κυριεύονταν ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀλαζονεία καὶ χλευασμὸ, κατηγορώντας τὸν Θεὸ, ὅτι δὲν μπορούσε νὰ κάνει ἀπολύτως τίποτε, αὐτὸς ποὺ ὑπόσχεται νὰ σώζει αὐτοὺς ποὺ τὸν προσκυνοῦν. Καὶ μάρτυρας γ' αὐτὸ εἶναι ὁ μακάριος Ἱερεμίας ποὺ λέγει στὸ ὄραμά του ἐναντίον αὐτῶν· «Τσακίστηκε ἡ δύναμη τοῦ λαοῦ τῆς Μωάβ καὶ συντριφθήκαν τὰ πολεμικὰ ὄπλα του. Μεθύστε τον μὲ τὸ κρασί τοῦ θυμοῦ τοῦ Κυρίου, γιατί φέρθηκε μὲ ἔπαρση ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»³. Καὶ ἄλλοῦ· «Αὐτὰ εἶπε ὁ Κύριος· Κατελήφθηκε ἡ Ἀριώθ καὶ τὰ ὄχυρά της κυριεύθηκαν. Ἡ Μωάβ θὰ σθηθεῖ ἀπὸ τοὺς λαούς, γιατί φέρθηκε μὲ ἔπαρση ἐνώπιον τοῦ Κυρίου»⁴. Ἐξεστράτευσε κάποτε ὁ τύραννος τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων γιὰ νὰ λεηλατήσῃ τὴν Ἰουδαία, καὶ συνάμα κατέλαβε τὴν πόλη τῆς Σαμάρειας. Οἱ Μωαβίτες πάλι περιγελοῦσαν αὐτοὺς ποὺ χάνονταν, τοὺς σάρκαζαν ὑπερβολικὰ καὶ χλεύαζαν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ παραδίδονται κι αὐτοὶ στὴν ἐρήμωση καὶ ἐξολοθρεύονται ὁλόρριζα, πόλεις καὶ λαὸς καὶ ὅλα τους τὰ σπίτια, ὥστε νὰ δίνεται ἡ ἐντύπωση ὅτι οὔτε κ' ἂν ὑπῆρξαν κάποτε. Ὑπενθυμίζει λοιπὸν τὸ ἐξεταζόμενον αὐτὸ ὄραμα τὰ ὅσα εἶχαν συμβεῖ σ' αὐτούς, ἀπὸ τὴ θεία ὀργὴ δηλαδή, καὶ λέγει·

ΚΕΦ. 15, στίχ. 1. «Νύχτα θὰ χαθεῖ ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν, γιατί νύχτα θὰ καταστραφεῖ τὸ τεῖχος τῆς Μωάβ».

Μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἐξετάσει μὲ ἀκρίβεια αὐτὰ τὰ γεγονότα παρέδωσαν, ὅτι ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κηρύξουν πόλεμον ἐναντίον τους οἱ Βαβυλώνιοι, ἔγινε σεισμός, καὶ τόσο πολὺ σείσθηκε ἡ μητρόπολη τῶν Μωαβιτῶν, ὥστε ὅλο τὸ τεῖχος τῆς κλονίσθηκε αὐτόματα μέσα στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, καὶ ἔχοντας γίνει αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τῶν ἐχθρῶν, ἔχασαν σχεδὸν κάθε ἐλπίδα σωτηρίας. Γι' αὐτὸ λέγει ὅτι ἡ Μωαβίτιδα θὰ χαθεῖ νύχτα.

4. Ἱερ. 31 (Μασ. 48)., 41-42

Στίχ. 2. «Ἄλλὰ λυπεῖσθε», φησίν, «ἐφ' ἑαυτοῖς».

Ὅμοιον ὡς εἰ λέγοι, Πλειστάκις ὄφρὸν ἐπαίροντες ὑψηλὴν ταῖς ἐτέρων ἐνετροφήσατε συμφοραῖς, ἀλλὰ νῦν ἐφ' ὑμᾶς αὐτοῦς ὁ πόλεμος τρέχει, καὶ τὰ ἐντεῦθεν βλάβη ταῖς
5 ἀνοσίαις ὑμῶν ἐπικρέματα κεφαλαῖς. Λυπεῖσθε τοίνυν οὐκ ἐφ' ἐτέροις τισίν, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῖς.

Στίχ. 2. «Ἀπολεῖται γὰρ Λεβηδὼν, οὗ ὁ βωμὸς ὑμῶν».

Ἔφην ὅτι δεινοὶ καὶ ἀγέρωχοι Μωαβῖται γεγόνασι, καὶ ταῖς τῶν δαμονίων ἀπάταις ἐπιθαρσήσαντες, καὶ διὰ
10 μάγου τέχνης κατευμεγεθήσειν οἰόμενοι τῆς ἀπάντων χειρός, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ κἂν εἰ ἐπαμύνοι Θεός. Οὐκοῦν ἐν τῇ καλουμένῃ Λεβηδὼν βωμὸς ἦν αὐτοῖς καὶ τέμενος οὐκ ἀθαύμαστον, τό γε ἦκον εἰς κατασκευήν. Ἐκεῖ τὰς
15 μαντείας ἐπετέλουν, ἐφρόνουν τε μέγα, καὶ σεπτὸν ὅτι μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποιοῦντο τὸν χῶρον. Ἄλλ' ἀπολεῖται, φησί, καὶ τὸ τῆς μαντείας ὑμῶν ἐργαστήριον.

Στίχ. 2. «Ἐκεῖ ἀναθήσεσθε κλαίειν ἐπὶ Ναβαῦ τῆς Μωαβίτιδος».

Πόλις δὲ αὕτη τῶν ἀλκιμωτάτων.

20 Στίχ. 2. «Ὀλολύξατε», φησίν· «ἐπὶ γὰρ πάσης κεφαλῆς φαλάκρωμα».

Τοῦτ' ἔστιν, ἀτιμία κατὰ πάντων δραμεῖται μία. Φαλάκρωμα γὰρ ἀτιμίας σύμβολον.

25 Στίχ. 2. «Ἔσονται δὲ καὶ πάντες βραχίονες κατατετμημένοι».

Ἀπὸ τοῦ κόπτεσθαι καὶ θρηνεῖν. Ἡ ὅτι τοῖς εἰδωλολατροῦσιν ἔθος τὰς καλουμένας ἐντομίδας ταῖς τε παρειαῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ἐπιφέρειν. Μάτην οὖν ἄρα καὶ τοῦτο δράσετε, φησίν, ἀνόνητον γὰρ τὸ χρῆμα παντελῶς.

Στίχ. 2. «Ἐλλά», λέγει, «νὰ λυπᾶστε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας».

Ὅμοια σὰ νὰ λέγει· Πολλές φορές ἐκδηλώνοντας σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν ἀλαζονεία σας χαρήκατε μὲ τὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων, τώρα ὅμως ὁ πόλεμος ἔρχεται ἐπάνω σας καὶ οἱ ζημιές του κρέμονται πάνω ἀπὸ τὰ ἀσεβῆ κεφάλια σας. Νὰ λυπᾶστε λοιπόν, ὄχι γιὰ κάποιους ἄλλους, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας.

Στίχ. 2. «Θὰ χαθεῖ ἡ Λεβηδών⁵, ὅπου βρῖσκεται ὁ βωμὸς σας».

Εἶπα, ὅτι οἱ Μωαβίτες ἦταν φοβεροὶ καὶ ἀγέρωχοι καί, στηρίζοντας τὴν πεποίθησή τους στὶς ἀπάτες τῶν δαιμονίων, φαντάσθηκαν ὅτι μὲ τὴν μαγικὴ τέχνη θὰ ὑπερνικοῦσαν τὴ δύναμη ὄλων, καὶ τῶν ἴδιων τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἔστω κι ἂν τοὺς προστάτευε ὁ Θεός. Στὴ λεγόμενη λοιπόν Λεβηδών ὑπῆρχε βωμὸς αὐτῶν καὶ ἀξιοθαύμαστος ναός, ὅσον ἀφορᾷ βέβαια στὴν κατασκευὴ του. Ἐκεῖ τελοῦσαν τὶς μαντεῖες τους, ἐκεῖ μεγαλοφρονοῦσαν, καὶ θεωροῦσαν τὸ χῶρο αὐτὸν κατὰ πολὺ πιὸ σεβαστὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐλλά θὰ ἐξαφανισθεῖ, λέγει, καὶ τὸ ἐργαστήρι τῆς μαντείας σας.

Στίχ. 2. «Ἐκεῖ θὰ ἀνεβεῖτε νὰ κλάψετε γιὰ τὴ Ναβαῦ τῆς Μωαβίτιδας».

Αὐτὴ ἦταν μιὰ πόλη ἀπὸ τὶς πιὸ δυνατές.

Στίχ. 2. «Θρηνηστε», λέγει, «καὶ ξυρίστε ὅλοι τὸ κεφάλι σας, καὶ γίνετε σὰν τοὺς φαλακρούς».

Ὅτι δηλαδή ἐπάνω σὲ ὅλους θὰ πέσει ἡ ἴδια ἀτιμία· γιὰ τὸ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς εἶναι σύμβολο τῆς ἀτιμίας.

Στίχ. 2. «Καὶ ὅλοι οἱ βραχίονες θὰ κοποῦν».

Ἐξαιτίας τῶν κοπετῶν καὶ τῶν θρῆνων ἡ ἐπειδὴ οἱ εἰδωλόλατρες εἶχαν τὴ συνήθεια νὰ προξενοῦν στὰ μάγουλα καὶ στοὺς βραχίονές τους τὶς λεγόμενες “Ἐγχαράξεις”. Ἄδικα λοιπόν, λέγει, θὰ τὸ κάνετε κι αὐτό, γιὰ τὸ πρῶγμα εἶναι τελείως ἀνώφελο.

5. Κατ' ἄλλη γραφὴ Δεβών.

Στίχ. 3-4. «Οὐκοῦν ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς περιζώσα-
 σθε σάκκοις, καὶ κόπτεσθε ἐπὶ τῶν δωματίων αὐτῆς, καὶ
 ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις αὐτῆς πάντες
 ὀλολύξετε μετὰ κλαυθμοῦ, ὅτι κέκραγεν Ἐσεβῶν καὶ
 5 ἐλάλησεν ἕως ἠκούσθη ἡ φωνὴ αὐτῆς».

Πόλεων ἡμῖν οὐ μετρίοις δείμασιν ἐνησχημένων κατα-
 γράφει σχῆμα τῆς προφητείας ἢ δύναμις. Πολέμου γὰρ πε-
 ρισχόντος καὶ συμφορᾶς τῆς ἐσχάτης ἐπενηνεγμένης πόλε-
 σί τε καὶ οἴκοις, οἱ μὲν πλατείαις καὶ στενωποῖς οἰμῶζοντες
 10 διαθέουσι. Τό γε μὴν ὅσον ἐστὶν ἀσθενές τε καὶ ἄμαχον, οἶ-
 ον τὸ θηλύων γένος καὶ τὸ νηπίων ἐπ' αὐτῶν ἀνεπήδησε
 δωματίων, κομμὸν ποιεῖται καὶ ὀλολυγὴν, ταῖς τῶν πολεμί-
 ων ἐνορῶν φάλαγξι καὶ τὴν ὅσον οὐδέπω παρεσομένην ἐν-
 νοήσαντες σφαγὴν. Ὀλολύξετε τοίνυν· «κέκραγε γὰρ Ἐσε-
 15 βῶν καὶ ἐλάλησεν ἕως ἠκούσθη ἡ φωνὴ αὐτῆς». Πόλεις δὲ
 ταύτας εἶναί φησι τὰς Μωαβίτιδος τὰς μαχιμωτάτας. Ἄλλ'
 εἰ καὶ οὕτως ἔχοιεν, φησί, τοσαύτην ποιήσονται τὴν ὀλολυ-
 γὴν, ὡς μὴ λεληθότως μηδὲ ἐν παραδύστῳ κλαίειν, ἀκου-
 στήν δὲ μᾶλλον γενέσθαι τὴν φωνὴν καὶ ἀναφανδὸν ὀλο-
 20 φύρεσθαι, κατημεληκότων τῶν ἐν αὐταῖς τῆς αὐτῆς συνή-
 θους ἀνδρείας, συντεθραυσμένων δὲ οὕτως, ὡς ἀμοιρῆσαι
 παντελῶς εὐσθενείας τε καὶ θράσους καὶ τῶν εἰς ἀλκὴν ἐν-
 νοιῶν καὶ ἐγχειρημάτων.

Στίχ. 5. «Ἡ ὀσφὺς τῆς Μωαβίτιδος βοᾶ· ἡ ψυχὴ αὐτῆς
 25 γινώσεται, καὶ καρδία τῆς Μωαβίτιδος βοᾶ ἐν αὐτῇ, ἕως
 Σηγῶρ· δάμαλις γὰρ ἐστὶ τριέτης Ἐπὶ δὲ τῆς ἀναβάσε-
 ως τῆς πρὸς σὲ κλαίοντες ἀναθήσονται τῇ ὁδῷ Ἀρωνι-
 εῖμ· βοᾶ σύντριμμα καὶ σεισμός».

Προσβάλλουσιν αἰεὶ τῶν ἀνηκέστων συμφορῶν δρομεῖαί
 30 τε λύπαι καὶ ἀθυμίαι παγχάλεποι καὶ δειμάτων ἔφοδος, οὐκ

6. Δηλαδή ἡ Ἐσεβῶν καὶ ἡ Ἐλεαλή.

Στίχ. 3-4. «Στὶς πλατεῖες τῆς χώρας ζωστεῖτε τοὺς σάκκους πένθους καὶ ἀρχίστε τοὺς κοπετοὺς ἐπάνω στὰ δώματά της, καὶ στὶς πλατεῖες της καὶ στοὺς δρόμους της θρηνεῖτε ὅλοι μὲ ὄλολυγμοὺς καὶ μὲ κλάματα γοερά, γιατί ἔβγαλε κραυγὴ ἡ Ἐσεβὼν καὶ φώναξε, καὶ ἡ φωνὴ της ἀκούσθηκε μακριά».

Ἡ προφητεία μᾶς περιγράφει πόλεις ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ μεγάλους φόβους. Πράγματι ζωσμένοι ἀπὸ πόλεμο καὶ ἀπλωμένη ἔσχατη συμφορὰ στὶς πόλεις καὶ στὰ σπίτια τους, ἄλλοι ἔτρεχαν στὶς πλατεῖες καὶ στὰ στενοσόκακα θρηνῶντας, ὅσοι ὅμως ἦταν ἀδύναμοι καὶ ἄμαχοι, ὅπως γιὰ παράδειγμα οἱ γυναῖκες καὶ τὰ νήπια, ἀφοῦ ἀνέβηκαν στὰ δώματα, βλέποντας τὶς φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν καὶ βάζοντας στὸ νοῦ τους τὴ σφαγὴ ποὺ δὲν εἶχε προηγουμένο, ἀρχισαν τοὺς κοπετοὺς καὶ τοὺς θρήνους. Ξεσπᾶστε λοιπὸν σὲ ὄλολυγμοὺς γιατί λέγει «ἔβγαλε κραυγὴ ἡ Ἐσεβὼν καὶ φώναξε, καὶ ἡ φωνὴ της ἀκούσθηκε μακριά». Αὐτὲς ἦταν πόλεις ἀπὸ τὶς πιὸ πολεμικὲς τῆς χώρας τῶν Μωαβιτῶν. Ἀλλά, ἂν καὶ εἶναι τέτοιες, λέγει, θὰ ξεσπάσουν σὲ τέτοιους ὄλολυγμοὺς καὶ δὲν θὰ κλαῖνε στὰ κρυφὰ οὔτε κρυμένοι στὶς γωνίες γιὰ νὰ μὴ γίνουν ἀντιληπτοί, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τους καὶ θὰ κλαῖνε φανερὰ ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ συνηθισμένη ἀνδρεία τους· γιατί εἶχαν ὑποστῆ σὲ τέτοιο βαθμὸ συντριβῆς, ὥστε νὰ χάσουν τελείως τὴ δύναμη καὶ τὸ θάρρος τους, καθὼς καὶ κάθε ἔννοια γενναιότητος καὶ τόλμης.

Στίχ. 5. «Τὸ ἐσώτατο μέρος τῆς Μωαβίτιδας φωνάζει δυνατὰ, καὶ ἡ ψυχὴ της θὰ νιώσει τὴν καταστροφὴ· φωνάζουν ἐπίσης καὶ οἱ καρδιὲς τῶν Μωαβιτῶν καὶ ἀκούγεται ἡ φωνὴ μέχρι τὴ Σηγῶρ· γιατί εἶναι σὰν δαμάλα τριετῆς. Ἀπὸ τὸν δρόμο ποὺ ἀνεβαίνει πρὸς ἐσένα (Σηγῶρ), θ' ἀνεβοῦν κλαίγοντας καὶ βαδίζοντας τὸ δρόμο τῆς Ἀρωνιείμ, καὶ ἡ κραυγὴ σας θὰ εἶναι συντριβὴ καὶ σεισμός».

Πάντοτε τὶς ἀφόρητες συμφορὲς ἀκολουθοῦν λύπες ἄγριες καὶ πόνοι ἀνυπόφοροι, καὶ τέτοια ἐπιδρομὴ φόβων, ποὺ εἶναι

ἀνικάνως ἔχουσα καὶ τὴν ἄγαν εὐτολμοτάτην καταθραῦσαι
καρδίαν. Ἐντεῦθεν οἶμαί τισι πρόσωπα μὲν γενέσθαι σκυ-
θρωπὰ καὶ οἶον ἐκ βάθους ἀναπηδῶντας στεναγμούς καὶ
τῆς ἔσω φλογὸς τὴν ζέσιν διερμηνεύοντα. Ἡ ὀσφὺς τοιγα-
5 ροῦν τῆς Μωαβίτιδος βοᾷ· τοῦτ' ἔστιν ἐν ὠδισίῳ ἔστιν καὶ
κεκρουμένους ἔχει τοὺς πόνους, προκαταπτοουμένη δηλο-
νότι ταῖς φήμαις καὶ τὸν οὐδέπω παρεσόμενον ἐννοοῦσα
πόλεμον. Ἐγὼ γὰρ τοῦτο ἢ ψυχὴ αὐτῆς ταύτης τε ἔνεκα
τῆς αἰτίας ὀλοφύρεται τε καὶ κέκραγεν ἐν αὐτῇ ἕως Σηγῶρ,
10 τοῦτ' ἔστι Μωαβίτις ἅπασα χώρα, μέχρι καὶ αὐτῶν τερμά-
των. Φασὶ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὅροις τῶν Μωαβιτῶν τεθεῖ-
σθαι τὴν Σηγῶρ. Τίνος οὖν ἔνεκα ταῦτα συμβήσεται παθεῖν
αὐτήν; «Δάμαλις ἔστι τριέτης». Ὁ τρίτος ἐνιαυτὸς τοῖς ἀλό-
γοις τῶν ζώων ἀρκεῖ πρὸς ἀκμὴν καὶ εἰς τὸ σφριγῶσαν αὐ-
15 τοῖς ἐνεργήσασθαι δύναμιν. Τοιγάρτοι καὶ τοῦ χρῆναι δα-
μάζεσθαι καιρὸς αὐτοῖς ἐκεῖνός ἔστιν. Ἐως τοίνυν ἔστιν ἢ
δάμαλις ἀπειροζυγος, σφριγῶσά τε καὶ νέα καὶ ἀριφυῆς
ἐκφέρουσα κέρας, κατασκιρτῶσα τῶν αὐλῶν καὶ τῶν ἐπαύ-
λεων κατορχειται πλειστάκις. Τοιαύτη τις γέγονεν ἢ Μω-
20 αβιτῶν, ἐπιπηδῶσα τοῖς πέλας καὶ κατασκιρτῶσα τῶν
ἀσθενεστέρων. Ὑψηλὴν δὲ εἶναί φασιν αὐτήν καὶ λεωφό-
ρον τινὰ τὴν Ἀρωνιεὶμ οὕτω κεκλημένην, ἀνακομίζειν τε
εἰς αὐτήν τοὺς ἐξ ἐτέρων ἤκοντας ἢ πόλεων ἢ χωρῶν. Ἐπ'
αὐτῆς τοίνυν, φησί, τῆς ἀναβάσεως τῆς Ἀρωνιεὶμ κλαίον-
25 τες ἀναθήσονται. Φωνὴ δὲ τοῖς κλαίουσι, σύντροιμα καὶ
συσσεισμός. Προανακεκράγασι γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου
συμδησόμενα πάθη, μονονουχὶ συσσειόντος ἅπαντα, πόλεις
τε καὶ οἴκους καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς συντροίβοντος.

Στίχ. 6. «Τὸ ὕδωρ τῆς Νεβρειμ ἔρημον ἔσται καὶ ὁ χόρ-
30 τος αὐτῆς ἐκλείψει· χόρτος γὰρ χλωρὸς οὐκ ἔσται, μὴ
καὶ οὕτως μέλλει σωθῆναι.»

Πόλιν εἶναί φασι τὴν Νεβρειμ, κειμένην μὲν ἐν ἐσχατι-

ἱκανὴ νὰ συντριῖπει καὶ τὴν πιὸ ἀτρόμητη ψυχὴ. Γι' αὐτὸ νομίζω τὰ πρόσωπα εἶναι σκυθρωπὰ διερμηνεύοντας τοὺς στεναγμοὺς ποὺ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς καὶ τῆ θερμῆ τῆς ἔσω-τερικῆς φωτιᾶς ποὺ τοὺς καίει. Φωνάζει λοιπὸν ἡ ὀσφύς τῶν κατοίκων τῆς Μωάβ, δηλαδὴ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ὀδύνη καὶ ἔχουν κρυμμένους τοὺς πόνους, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα οἱ φῆμες τοὺς κάνουν νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ φόβο καθὼς φαντάζονται τὸν πόλεμο ποὺ δὲν ἔφτασε ἀκόμα. Γιατὶ αὐτὸ τὸ ἔνωσε ἡ ψυχὴ τους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὀλοφύρεται καὶ κραυγάζει καὶ ἀκούγεται μέχρι τῆ Σηγώρ, δηλαδὴ ὅλη ἡ Μωαβίτιδα χώρα μέχρι καὶ τὰ πέρατά της. Γιατὶ λένε ὅτι ἡ Σηγώρ βρίσκεται στὰ σύνορα τῶν Μωαβιτῶν. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν θὰ συμβεῖ νὰ πάθει αὐτὲς τὶς συμφορὲς; «Εἶναι δαμάλα τριετῆς». Ὁ τρίτος χρόνος γιὰ τὰ ἄλογα ζῶα εἶναι ἀρκετὸς νὰ φτᾶσουν στὴν ἀκμὴ τους καὶ ν' ἀποκτήσουν ἰσχυρὴ δύναμη, καὶ γι' αὐτὸ λοιπὸν αὐτὸς εἶναι ὁ κατάλληλος χρόνος γιὰ νὰ δαμαστοῦν αὐτά. Ὅσον λοιπὸν καιρὸ ἡ δαμάλα εἶναι ἀπειρη ζυγοῦ, γεμάτη ἀπὸ σφρίγος καὶ νεότητα καὶ ἔχοντας μόλις βγάλει τὰ κέρατά της, πολλὰς φορὲς ξεσπᾷ σὲ ἀναπηδητὰ σκιρτώντας στὶς αὐλὲς καὶ στὶς ἐπαύλεις. Τέτοια ἦταν ἡ Μωαβίτιδα, ἡ ὁποία ὀρμοῦσε στοὺς γείτονές της καὶ μὲ τὰ πηδήματά της καταπατοῦσε τοὺς ἀσθενέστερους. Λένε ὅτι βρίσκεται σὲ ὑψηλὴ τοποθεσία καὶ κάποια λεωφόρος ἀποκαλούμενη Ἀρωνιείμ μεταφέρει σ' αὐτὴν ἐκείνους ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἄλλες πόλεις ἢ χώρες. Σ' αὐτὴ λοιπὸν, λέγει, τὴν ἀνηφορικὴ λεωφόρο τῆς Ἀρωνιείμ θ' ἀνεβοῦν μὲ κλάματα. Καὶ ἡ φωνὴ γιὰ ὅσους κλαῖνε εἶναι συντριβὴ καὶ συγκλονισμός. Γιατὶ προαναγγέλλουν τὶς συμφορὲς τοῦ πολέμου ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν, οἱ ὁποῖες κατὰ κάποιο τρόπο συγκλονίζουν τὰ πάντα, πόλεις καὶ σπίτια καὶ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν σ' αὐτά.

Στίχ. 6. «Τὸ νερὸ τῆς Νεβρείμ θὰ στερέψει, τὸ χορτάρι της θὰ ἔξαφανισθεῖ, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει πράσινο χορτάρι. Μήπως ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ σωθοῦν;».

Ἡ Νεβρείμ λένε ὅτι εἶναι πόλη ποὺ βρίσκεται στὰ ἔσχατα

αἷς τῆς χώρας, γειτνιῶσαν θαλάσση τῇ Ἐρυθρᾷ, εὐνδρον
 δὲ οὕτω καὶ εὐδοτον, ὡς καὶ ἵππον δύνασθαι κεκτηῆσθαι
 πολλὴν τοὺς ἐν αὐτῇ· ταύτη τοι καὶ εἶναι μαχμωτάτους,
 ἔχειν τε τὴν ἵππον ἐμπειροπόλεμον. Ἐκ θείας τοίνυν, φη-
 5 σίν, ὀργῆς, ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου, ἔρημος ἔσται καὶ
 ὑδάτων καὶ χόρτου χλωροῦ, οὗ δὴ γεγονότος, ἀτονήσει πάν-
 τως ἢ τῶν τακτικῶν ἐμπειρία προαηρημένων τῶν ἵππων
 καὶ διολωλότεων ὑπὸ λιμοῦ. Ἄλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο, φησί, μὴ
 ἄρα φρονήσει μέγα καὶ οὕτως ἐφ' ἑαυτῆς; μὴ τούτου συμ-
 10 θεηκότος μέλλει σωθῆναι, καὶ τὰς τῶν πολεμίων διαδρά-
 ναι χεῖρας; προαηρημένης γὰρ αὐτῶν τῆς ἰσχύος, ποία τις
 ἔσται λοιπὸν ἢ τῆς σωτηρίας ἐλπίς;

Στίχ. 7-9. «Ἐπάξω γὰρ ἐπὶ τὴν φάραγμα Ἰραβας καὶ
 λήψονται αὐτήν. Συνῆψε ἡ βοή τὸ ὄριον τῆς Μωαβίτι-
 15 δος τῆς Ἀγαλλεῖμ, καὶ ὀλολυγμὸς αὐτῆς ἕως τοῦ φρέα-
 τος τοῦ Ἐλεῖμ. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ Ῥεμμῶν πλησθήσεται αἵ-
 ματος· ἐπάξω γὰρ ἐπὶ Ῥεμμῶν Ἰραβας, καὶ ἄρῶ τὸ
 σπέρμα Μωὰβ καὶ Ἀριήλ καὶ τὸ κατάλοιπον Ἰαδαμα
 ἀποστελῶ ὡς ἐρπετὰ ἐπὶ τῆς γῆς».

20 Τὰ νοτιώτατα μέρη τῶν Δαμασκηνῶν κατανέμεσθαί
 φασὶ τὰ τῶν καλουμένων Σαρακηνῶν ἀναρίθμητα γένη,
 καὶ μέχρι αὐτῆς παρατείνοντα τῆς Περσῶν. Αὐτοὶ συνω-
 πλίζοντο τοῖς Βαβυλωνίοις καὶ κατεδήουν τὴν Μωαβιτῶν
 εἶποντο γὰρ καὶ αὐτοί, καίτοι τάχα πού καὶ γένος ὄντες καὶ
 25 γείτονες τῇ Μωαβιτῶν. Κέκληντο γὰρ καὶ Ἰραβες καὶ αὐ-
 τοί. Ληφθήσεσθαι τοίνυν φησὶ τὴν Νεβρεῖμ· «Ἐπάξω γὰρ
 ἐπὶ τὴν φάραγμα Ἰραβας καὶ λήψονται αὐτήν». Φάραγ-
 γα δέ, κατὰ τὸ εἶκός, ὀνομάζει τὴν Νεβρεῖμ, διὰ τὸ ἐν κοίλῳ
 κείσθαι τόπων, καίτοι τῶν ἐτέρων πόλεων ἠομένων ὑψοῦ
 30 καὶ ἐν ὄρεσιν οὖσῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μέρος ἦν τῆς Μωαβι-
 τῶν τὸ τῷ πολέμῳ συντετριμμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου κατε-
 δονήθη τε καὶ σεσάλευται μεθύοντος δίκην, ταύτη τοι φη-

μέρη τῆς χώρας, γειτονεύει μὲ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα, κι ἔτσι ἔχει πολλὰ νερὰ καὶ καλὲς βοσκές, ὥστε οἱ κάτοικοί της μποροῦν νὰ ἔχουν πολλοὺς ἵππους, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶναι καὶ πολὺ ἀξιόμαχοι καὶ τὸ ἵππικό της εἶναι ἐμπειροπόλεμο. Ἀπὸ θεία λοιπόν, λέγει, ὀργή, ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τῶν ἐχθρῶν θὰ στερηθεῖ τὰ νερὰ της καὶ τὸ πράσινο χορτάρι, πράγμα ποῦ ἂν γίνεθαι θὰ ἐξασθενήσει ὅπωςδήποτε ἡ ἐμπειρία της στὰ πολεμικὰ μὲ τὴν ἐξαφάνιση τῶν ἵππων, ποῦ θὰ πεθάνουν ἀπὸ ἔλλειψη τροφῆς. Ἀλλά, λέγει, ἂν γίνεθαι αὐτό, μήπως κι ἔτσι θὰ μεγαλοφρονεῖ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, μήπως ἂν γίνεθαι αὐτὸ πρόκειται νὰ σωθεῖ καὶ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν; Γιατί, ἂν ἔχει προηγουμένως ἐκλείψει ἡ δύναμή της, ποιά ἐλπίδα γιὰ τὴ σωτηρία τους θὰ ὑπάρχει;

Στίχ. 7-9. «Γιατί θὰ ὀδηγήσω Ἰσραεὺς στὸ φαράγγι καὶ θὰ τὴν καταλάβουν. Ἡ ὀχλοβοὴ ἔφτασε στὰ σύνορα τῆς Μωαβίτιδας, στὴν Ἀγαλλεὶμ, καὶ ὁ θρῆνος τους μέχρι τὸ πηγάδι τοῦ Ἐλεὶμ. Τὸ νερὸ πάλι τοῦ Ρεμμὼν θὰ γεμίσει αἷμα, γιατί θὰ ὀδηγήσω στὸ Ρεμμὼν Ἰσραεὺς καὶ θὰ ἐξολοθρέψω τὴ γεννιά τοῦ Μωὰβ καὶ τοῦ Ἀριήλ, καὶ τὸ ὑπόλοιπο τοῦ Ἰσραὺλ θὰ τὸ ἐξαπολύσω ὡς ἐρπετὰ ἐπάνω στὴ γῆ».

Στὰ νοτιότατα μέρη τῶν Δαμασκηνῶν λένε ὅτι ζοῦσαν ἀναρίθμητες φυλές τῶν λεγόμενων Σαρακηνῶν, ποῦ ἔφταναν μέχρι τὴ χώρα τῶν Περσῶν. Αὐτοὶ συμμαχοῦσαν μὲ τοὺς Βαβυλώνιους καὶ λεηλατοῦσαν τὴ χώρα τῶν Μωαβιτῶν. Γιατί ἀκολουθοῦσαν καὶ αὐτοί, ἂν καὶ βέβαια ἦταν τοῦ ἴδιου ἴσως γένους καὶ γείτονες τῶν Μωαβιτῶν, ἀφοῦ ὀνομάζονταν κι αὐτοὶ Ἰσραεὺς. Πρέπει λοιπόν, λέγει, νὰ καταληφθεῖ ἡ Νεβρεὶμ· γιατί λέγει· «Θὰ ὀδηγήσω στὸ φαράγγι Ἰσραεὺς καὶ θὰ τὴν καταλάβουν». Φάραγγα, κατὰ φυσικὸ λόγο, ὀνομάζει τὴ Νεβρεὶμ, ἐπειδὴ βρῖσκεται σὲ κοιλότητα, ἐνῶ οἱ ἄλλες πόλεις βρῖσκονται ψηλά, στὰ βουνά. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦταν ἓνα μόνο μέρος τῆς χώρας τῶν Μωαβιτῶν τὸ ρημαγμένο ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἀλλὰ ὀλόκληρη ἀπὸ τὴ μὰ ὡς τὴν ἄλλη εἶχε σεισθεῖ καὶ κλονισθεῖ ὡς μεθυσμένη, γι' αὐτὸ λέγει ἀπὸ

σὶν ἐκ περάτων εἰς πέρατα συναφθήσεσθαι τὴν βοήν, τῶν ὀλολυζόντων δηλονότι καὶ τὸν τοῖς ἀπολεῖσθαι μέλλουσι θρῆνον ἐκμελετᾶν εἰωθότων. «Συνῆψε γὰρ ἡ βοή τὸ ὄριον τῆς Μωαβίτιδος», φησί, «τῆς Ἀγαλλεῖμ, καὶ ὀλολυγμὸς 5 αὐτῆς ἕως τοῦ φρέατος τοῦ Ἐλεῖμ». Τὰς δὲ ἔξω πόλεις καὶ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς τέρμασι κειμένας ὀνομάζει, τὴν τε Ἀγαλλεῖμ φημι καὶ τὸ φρέαρ τοῦ Ἐλεῖμ. Τεθεῖσθαι δὲ τὸν θρῆνον εἰς πᾶσαν αὐτῶν τὴν χώραν διαβεβαιούμενος, ὡς ἔφην, εἰτά φησιν, ὅτι «Τὸ ὕδωρ τὸ Ῥεμμῶν πλησθήσεται αἷμα- 10 τος». Ἐνυδροτάτην δὲ εἶναι λόγος τὴν Ῥεμμῶν. Ἀλλὰ «πλησθήσεται», φησὶν, «αἵματος», ἐκεῖνό που λέγων, ὅτι ταῖς τῶν ὑδάτων δαψιλείαις φιλονεικήσει κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν τῶν πιπτόντων τὸ αἷμα, καὶ πεφοινηγμένοι μὲν ὀφθήσονται ποταμοί, κατασκεδασθήσεται δὲ τῆς γῆς τὸ 15 ὕδωρ, οὐκέτι καθαρὸν, οὔτε μὴν ὕδατος ὄψιν ἔχον, ἀλλ' ἑτερόχρον καὶ αἱματοειδές. Ληφθήσεσθαι δὲ καὶ αὐτὴν ἐξ Ἀράβων φησὶν, ὥστε ἅπαν μὲν σπέρμα Μωὰβ καὶ Ἀριήλ ἐξαρθῆναι, τοῦτ' ἔστιν ἀπολέσθαι τε καὶ δαπανηθῆναι. Τό γε μὴν ὑπολελειμμένον «ἀποστελῶ», φησὶν, «ὡς ἔρπετὰ ἐπὶ 20 τῆς γῆς». Πικροὶ γὰρ ὄντες αἰεὶ βαδιοῦνται πρὸς αἰχμαλωσίαν, καθάπερ τινὲς ὄφεις ταῖς τινῶν ἐπωδαῖς γεγοητευμένοι καὶ οἷον ἀπονυστάξαντες εἰς τὸ ἀσυνήθως ἡμερον. Τὸ γὰρ τοι λέγειν, «Ἀποστελῶ», τὸ ἐκπέμψαι δηλοῖ. Ἔθος γὰρ τοῖς ἐλοῦσι χώραν ἢ πόλιν, οὐχὶ πάντας ἄροδην ἀπολύειν 25 ἔσθ' ὅτε, δεδαπανημένης δὲ τῆς μαχιμωτάτης πληθύος, ἐν δορυλήπτων ποιεῖσθαι τάξει τοὺς περιλελειμμένους.

Εἰ δὲ χρὴ τινα καὶ ταῖς ἱστορίαις ἐφαρμόσαι λόγον ἀναγκαῖον, ἰστέον, ὅτι ψυχὴ μὲν τῷ θείῳ φόβῳ τετειχισμένη, ἰσχυρά τέ ἐστι καὶ δυσάλωτος καὶ τῆς τῶν μαχομένων αὐτῇ 30 κατευμεγεθοῦσα χειρός. Νικᾶ γὰρ ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Εἰ δὲ δὴ παρατρέποι-

τὸ ἓνα ἄκρο ὡς τὸ ἄλλο θ' ἀπλωθεῖ ἢ βοή, αὐτῶν δηλαδή πού θρηνοῦν καὶ πού συνηθίζουν νὰ λένε τὸν θρηνο αὐτῶν πού τοὺς περιμένει τὸ τέλος. Γιατὶ λέγει, «Ἡ βοή ἄγγιξε τὰ σύνορα τῆς Μωαβίτιδας, τὴν Ἀγαλλεῖμ, καὶ ὁ σπαραγμός της ἔφτασε μέχρι τὸ πηγᾶδι τοῦ Ἐλείμ». Ὀνομάζει τὶς ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα πόλεις καὶ αὐτὲς πού βρίσκονται πάνω σ' αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πέρατα, ἐννοῶ καὶ τὴν Ἀγαλλεῖμ καὶ τὸ πηγᾶδι τοῦ Ἐλείμ. Κι ἀφοῦ διαβεβαιώσε ὅτι ὁ θρηνος θ' ἀπλωθεῖ σ' ὅλη τὴ χώρα τους, ὅπως εἶπα, ἔπειτα λέγει ὅτι «Τὸ νερὸ τῆς Ρεμμῶν θὰ γεμίσει αἷμα». Λέγεται ὅτι ἡ Ρεμμῶν ἔχει πολλὰ νερὰ. Ἀλλὰ «θὰ γεμίσει», λέγει, «αἷμα», λέγοντας περίπου ἐκεῖνο· ὅτι μὲ τὴν ἀφθονία τῶν νερῶν θὰ συναγωνισθεῖ τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου τὸ αἷμα ἐκείνων πού θὰ φονεύονται, καὶ θὰ φανοῦν κατακόκκινοι οἱ ποταμοὶ καὶ τὸ νερὸ στὴ γῆ θὰ διαχυθεῖ, ὄχι πιά καθαρὸ, οὔτε βέβαια θὰ μοιάζει κἂν μὲ νερὸ, ἀλλὰ θὰ ἔχει χρῶμα ἀλλιῶτικο καὶ θὰ μοιάζει μὲ αἷμα. Καὶ θὰ καταληφθεῖ, λέγει, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τοὺς Ἀραβες, ὥστε ὅλη ἡ γενεὰ τοῦ Μωάβ καὶ τοῦ Ἀριήλ νὰ ἐξαρθωθεῖ, δηλαδή νὰ χαθεῖ καὶ νὰ ἐξολοθρευθεῖ. Τὸ μέρος βέβαια τῆς φυλῆς πού θ' ἀπομείνει «θὰ τὸ διασκορπίσω», λέγει, «ὥστε νὰ σέρνονται σὰν ἐρπετὰ ἐπάνω στὴ γῆ». Γεμάτοι πάντοτε ἀπὸ πίκρα θὰ βαδίζουν στὴν αἰχμαλωσία, σὰν τὰ φίδια πού γοητεύονται ἀπὸ κάποιους μὲ τὶς γοητεῖες τους καὶ σὰ νυσταγμένα παρουσιάζουν τὴν ἀσυνήθιστη σ' αὐτὰ ἡμεράδα. Τὸ «ἀποστέλλω», δηλώνει ὅτι θὰ τοὺς στείλει μακριὰ. Γιατὶ ὅσοι κυριεύουν μιὰ χώρα ἢ μιὰ πόλη συνηθίζουν νὰ μὴν σκοτώνουν ἀμέσως ὅλους τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξολοθρεύσουν τὸ μάχιμο πλῆθος, ὅσους ἀπομείνουν τοὺς ἐντάσσουν στὴν κατηγορία τῶν αἰχμαλώτων πολέμου.

Ἐὰν ὅμως πρέπει καὶ στὰ ἱστορικὰ γεγονότα νὰ ἐφαρμόσομε κάποιον ἀναγκαῖο λόγο, πρέπει νὰ γνωρίζομε, ὅτι ἡ ψυχὴ πού εἶναι περιτειχισμένη ἀπὸ τὸν θεῖο φόβο εἶναι δυνατὴ καὶ ἀπόρρητη καὶ ἱκανὴ νὰ συντριβεῖ τὴ δύναμη ἐκείνων πού τὴν πολεμοῦν. Γιατὶ νικᾷ τις ἀρχές καὶ τις ἐξουσίες καὶ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους αὐτοῦ, τὰ πονηρὰ πνεύματα τῶν ἐπουρανίων. Ἐὰν ὅμως

το πρὸς ἃ μὴ προσῆκεν, ἔξω τε τῆς εὐθείας φέροιο τρίβου, καὶ τὸ Θεῶ δοκοῦν παρατρέχουσα, πρὸς τὰ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ καταφέροιο πάθη, καὶ τὸν τῆς εὐπειθείας ἀποσεΐσαιτο ζυγόν, ἀγυμνοῖ πάσης αὐτὴν ἐπικουρίας, καὶ οἶον ἀτείχι-
 5 στον αὐτὴν ἀποφαίνει καὶ ἀνασφαλεῖ τοῖς πολεμοῦσιν ἐργάζεται, καταλειαίνει τε τὰς ἐφόδους τὰς ἐπ' αὐτῇ τοῖς πάθεσιν, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον ἰσχυῖσαι διαφυγεῖν. Οὕτω παραδίδονται μὲν εἰς ἀδόκιμον νοῦν, καὶ γεγόνασιν εὐάλωτοι ταῖς ἐκτόποις ἐπιθυμίαις, σώζει δὲ αὐτὰς οὐδέν, ἀλλ' εἰ-
 10 σὶν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν, ἀνάνδρως διερῶιμμένοι. Ἐὰν μὲν γὰρ κλείσῃ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τίς ἀνοίξει καὶ τὴν παναλκῆ τοῦ παραδεδωκότος πλεονεκτήσει δεξιάν; Μένωμεν τοίνυν ἐν τῷ θείῳ φόβῳ. Κερδανούμεν γὰρ οὕτω τῆς ἄνωθεν εὐμενεΐας τὴν χάριν· καὶ
 15 κατανεανιευσόμεθα πνευματικῶς, καὶ ἁμαρτίας καὶ παθῶν καὶ τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας ὀλίγα κομιδῇ φροντίζοντες, πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως καταντήσομεν, τὴν εὐκλεᾶ καὶ δοκιμωτάτην κατορθοῦντες ζωὴν.

ΚΕΦ. 16, στίχ. 1-2. «Μὴ πέτρα ἔρημός ἐστι τὸ ὄρος Σι-
 20 ῶν; Ἔση γὰρ ὡς πτηνοῦ ἀνιπταμένου νεοσσὸς ἀφηρημένος, θυγάτηρ Μωάβ».

Κατεστράτευσε τῆς Σαμαρείας κατὰ καιροῦς Σαλαμνασάρ ὁ Ἀσσύριος, εἶλέ τε τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις, καὶ προσέτι τῶν τῆς Ἰουδαίας προσηδίκησε πολλάς, καὶ δορυλήπτον
 25 ἀπεκόμισε πληθὺν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ἐπετώθασον τῇ Σιών, ἥτοι τῇ Ἱερουσαλήμ, τὰ Μωαβιτῶν ἔθνη, καὶ πέτραν αὐτὴν ἠρημωμένην ὠνόμαζον, οὐκ αὐτῆς που τάχα καταμειδιῶντες οἱ τάλανες, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ πάντα Θεοῦ· καὶ γοῦν καὶ ἔφασκον τὴν σώζουσαν αὐτοὺς
 30 ἀτονῆσαι χεῖρα, ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας ὑπὸ πόδας ἐλθεῖν τῶν ἐχθρῶν. Ὡ τοίνυν θυγάτηρ Μωάβ, φησὶν, ἐνήθει

παρεκτραπεῖ σ' αὐτὰ πού δὲν πρέπει καὶ βγεῖ ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο καὶ παρακάμπτοντας τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὀρμήσει στὰ πάθη τοῦ κόσμου αὐτοῦ κι ἀποτινάξει τὸ ζυγὸ τῆς ὑπακοῆς, ἀπογυμνώνει τὸν ἑαυτό της ἀπὸ κάθε βοήθεια καὶ καθίσταται κατὰ κάποιον τρόπο ἀτείχιστη καὶ γίνεται ἀνασφαλῆς γιὰ αὐτοὺς πού τὴν πολεμοῦν καὶ δευκολύνει τὰ πάθη στὶς ἐφόδους τοὺς ἐναντίον της, ὥστε νὰ μὴν μπορέσει νὰ διαφύγει μὲ κανένα τρόπο. Ἔτσι παραδίδονται σὲ νοῦ ἀδόκιμο καὶ γίνονται εὐάλωτες ἀπὸ τὶς παρὰνομες ἐπιθυμίες, καὶ δὲν τὶς σώζει τίποτε, ἀλλὰ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ἐχθρῶν, πεσμένες ἀνανδρα. Γιατὶ λέγει· «Ἄν κλείσει τὴ θύρα τοῦ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων», ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, «ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει»^{6α} καὶ θὰ νικήσει τὸ παντοδύναμο δεξιὸ χέρι ἐκείνου πού ἔχει παραδώσει κάποιους στοὺς ἐχθρούς; Ἄς μείνομε λοιπὸν μέσα στὸ θεῖο φόβο. Γιατὶ ἔτσι θὰ κερδίσομε τὴ δωρεὰ τῆς οὐράνιας εὐμένειας, καὶ μὲ νεανικὴ δύναμη θὰ νικήσομε πνευματικὰ καὶ τὴν ἁμαρτία καὶ τὰ πάθη καὶ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου μὲ λίγη μόνο φροντίδα, καὶ θὰ φτάσομε στὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσης κατορθώνοντας τὴν ἔνδοξη καὶ ἄριστη ζωή.

ΚΕΦ. 16, στίχ. 1-2. «Μήπως ἡ Σιών εἶναι ἓνας ἔρημος βράχος; Θὰ καταντήσεις σὰν ἀρπαγμένο νεοσσὸ πουλιοῦ πού πετάει, θυγατέρα μου Μωάβ».

Κάποιον καιρὸ ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Σαμάρειας ὁ Ἀσσύριος Σαλαμανασάρ καὶ κυρίευσε τὶς πόλεις της, καὶ ἐπιπλέον ἔβλαψε πολλὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ μετέφερε μαζί του στὴ χώρα τοῦ πλῆθος αἰχμαλώτων. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία χλεύαζαν τὴ Σιών, ἥτοι τὴν Ἱερουσαλήμ, τὰ ἔθνη τῶν Μωαβιτῶν, καὶ τὴν ἀποκαλοῦσαν ἐρημωμένο βράχο, καὶ περιγελοῦσαν, οἱ δυστυχεῖς, ὄχι αὐτήν, ἀλλὰ τὸν Θεὸ τῶν ὄλων. Καὶ ἔλεγον μάλιστα ὅτι ἀπώνησε ἡ δύναμη πού τοὺς ἔσωζε, καὶ γι' αὐτὴ τὴν αἰτία βρέθηκαν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ἐχθρῶν τους. Λέγει λοιπὸν Ὡ θυγατέρα

6α. Ἰωβ 12, 14.

δὲ πάντως ὁ λόγος, «μὴ πέτρα ἔρημός ἐστι τὸ ὄρος Σιών;». ἼΑρα μόνη, φησί, κέκηκεν ἡ Σιών; ἄρα μόνη πέπτωκεν ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν καὶ τὴν τῶν ἐνοικούντων αὐτὴν νενόσηκεν ἔρημίαν; ἢ τοῖς ἔτι χεῖροσιν αὐτῆς περιπέπτωκας; 5 Ληφθήσῃ γὰρ παρ' ἐχθρῶν, καὶ οἶον ἐκ καλιᾶς νεοσσὸς ἀφηρημένος, εἰς ἑτέραν οἰχίση χώραν, καὶ δουλεύσεις ἐχθροῖς, ἔσῃ τε παρ' αὐτοῖς αἰχμάλωτος οἶκτροῦ καὶ κατερῶιμένη καὶ ὑπὸ ζυγὰ δουλείας. Χρήσιμον οὖν ἄρα καὶ ἀναγκαῖον παράγγελμα τό· «Ἄν πέση ὁ ἐχθρός σου, μὴ 10 ἐπιχαρῆς αὐτῷ, ὅτι ὄψεται Κύριος, καὶ οὐκ ἀρέσει αὐτῷ, καὶ ἀποστρέψει τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ». Οὐ γάρ τοι προσήκει ταῖς ἑτέρων ἐπιγάννυσθαι συμφοραῖς, οὐδὲ θυμηδεῖας ποιῆσθαι πρόφασιν τὸ τῷ πέλας συμβεβηκός, κἂν εἴ τις εἴῃ τυχὸν τῶν καταλυπεῖν εἰωθότων, ἐπιστυγνάξειν 15 δὲ μᾶλλον αὐτῷ καὶ τοῖς ἰδίοις πταίσμασιν ἐνιέντας τὸν ὀφθαλμόν, δεδιέναι σφόδρα, μὴ ἄρα πως καὶ ἐφ' ἡμᾶς ὁ τοῦ καταπαίοντος ἐπέλθοι θυμός.

Στίχ. 3-4. «Ἐπειτα δέ, Ἀρνῶν, πλείονα βουλεύου, ποίει τε σκέπην πένθους αὐτῇ διὰ παντός· ἐν μεσημβρινῇ 20 σκοτιᾷ φεύγουσιν, ἐξέστησαν. Μὴ ἀπαρχῆς παροικῆσουσιν οἱ φυγάδες Μωάβ· ἔσονται σκέπη ὑμῖν ἀπὸ προσώπου διώκοντος, ὅτι ἦρθη ἡ συμμαχία σου, καὶ ὁ ἄρχων ἀπώλετο ὁ καταπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς».

Δυσερμήνευτος κομιδῇ τῶν προκειμένων ὁ νοῦς, διὰ 25 τοι τάς τε τῶν προσώπων εἰς πρόσωπα μεταβάσεις, καὶ τὸ τῆς συνθήκης τραχὺ καὶ οὐ βάσιμον νῶ παντί. Πλήν, ὡς ἂν οἶός τε ᾧ, πειράσομαι διειπεῖν. Πεπορημένης τοίνυν ἀπάσης τῆς Μωαβιτῶν, πόλεών τε κατηρειπομένων καὶ οἴκων ἐμπεπορησμένων, καὶ ἀπαξαπλῶς ἐκλελυττηκότων ἀγρίως 30 τῶν Βαβυλωνίων, οἱ διαφυγεῖν ἰσχύσαντες μετόκησαν εἰς τὴν Ἀρνῶν. Πόλις δὲ αὕτη τῶν ὀχυροτάτων, ὁμορός που

μου Μωάβ, εἶναι συνήθης ἀσφαλῶς ὁ λόγος, «Μήπως εἶναι ἔρημος βράχος τὸ ὄρος τῆς Σιών;». " Ἄραγε μόνη, λέγει, κάμφθηκε ἡ Σιών; " Ἄραγε μόνη αὐτὴ ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑπέστη τὴν ἐρήμωσιν ἀπὸ τοὺς κατοίκους; " Ἡ μήπως ἐσὺ ἔπεσες σὲ ἀκόμα χειρότερες συμφορές; Θὰ καταληφθεῖς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ σὰν νεοσσὸς ἀρπαγμένος ἀπὸ τῆ φωλιὰ θὰ μεταφερθεῖς σὲ ἄλλη χώρα καὶ θὰ βρεθεῖς ἐκεῖ ἀξιολύπητη καὶ ἀπορριγμένη αἰχμάλωτη, καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ δουλείας. " Ἄρα λοιπὸν εἶναι χρήσιμη καὶ ἀναγκαῖα ἡ συμβουλή· «" Ἄν πέσει ὁ ἐχθρὸς σου νὰ μὴ χαρεῖς γι' αὐτό· θὰ δεῖ ὁ Κύριος καὶ δὲν θὰ τοῦ ἀρέσει, καὶ θὰ ἀποσύρει ἀπὸ αὐτὸν τὸν θυμὸ του»⁷. Δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ χαιρόμαστε μὲ τὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων, οὔτε νὰ κάνομε πρόφασιν εὐχαρίστησιν αὐτὸ πού συμβαίνει στὸν γείτονά μας, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κάποιος πού τυχὸν συνήθως μᾶς λυπεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ λυπόμαστε γι' αὐτὸ καὶ ρίχνοντας τὸ βλέμμα μας στὶς δικές μας ἁμαρτίες, νὰ φοβόμαστε πάρα πολὺ, μήπως ἄραγε πέσει καὶ σ' ἐμᾶς ὁ θυμὸς ἐκείνου πού δίνει τὰ χτυπήματα.

Στίχ. 3-4. «Μετὰ ἀπὸ αὐτά, Ἄρνων, σκέψου πὶο πολὺ καὶ φτιάξε τῆς στέγη γιὰ πένθος παντοπινό. Φεύγουν μέρα μεσημέρι σὰν μέσα στὸ σκοτάδι, τὰ ἔχουν χαμένα. Μήπως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ θὰ γίνουν πάροικοι σ' ἐσένα οἱ φυγάδες τῆς Μωάβ; Θὰ γίνουν σκέπη σας ἀπὸ αὐτὸν πού σᾶς καταδιώκει, γιὰτὶ ἡ συμμαχία σου διαλύθηκε καὶ χάθηκε ὁ ἄρχοντας πού σὲ καταπατοῦσε πάνω στὴ γῆ».

Τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐρμηνευθεῖ, καὶ λόγῳ τῶν μεταβάσεων ἀπὸ ἓνα σὲ ἄλλο πρόσωπο, καὶ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας τῆς σύνταξης, καὶ δὲν εἶναι προσεγγίσιμο γιὰ κάθε νοῦ. Πλὴν ὅμως θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ ἐξηγήσω ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν. " Ὄταν δηλαδὴ κυριεύθηκε ὅλη ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν καὶ εἶχαν ἐρημωθεῖ οἱ πόλεις καὶ τὰ σπίτια εἶχαν πυρποληθεῖ καὶ εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ ἄγρια λύσσα ὅλοι οἱ Βαβυλώνιοι,

τάχα τῆ Μωαβιτῶν. Ἔστι τοίνυν πρὸς αὐτὴν ὁ λόγος. Σὺ δέ, φησί, μετὰ τοῦτο, «ὦ Ἀρνῶν, πλείονα βουλεύου». Κατασκέπτου, φησί, τίνα τρόπον διασῶσαι δυνήσῃ τοὺς περιλειμμένους καὶ διαφυγεῖν ἰσχύσαντας τῶν πεπορθηκό-
 5 των τὴν ἀγριότητα. Ποίει τε σκέπτην πένθους αὐτῆ δια παντός Ναί, φησίν, ἐσκέψω τι φιλόανθρωπον, σκέπτη γενοῦ τοῖς ἀφορήτῳ πένθει κατειλημμένοις. Φεύγουσι γὰρ ἐν μεσημβρινῇ σκοτιᾷ, τοῦτ' ἔστιν ἡμέρας οὔσης καὶ ἡλίου μεσημβριζοντος αὐτοῖς σκοτιὰν ἔχουσι κατὰ νοῦν. Ἰκανὸς γὰρ λίαν
 10 ὁ τοῦ θανάτου φόβος καταθολῶσαι ψυχὴν καὶ οἷόν τινα νύκτα καταχέαι τοῦ νοῦ τῆς εἰς ἄκρου δυσθυμίας τὴν ἔφοδον. Ταύτη τοί φησιν, ὅτι «Καὶ ἐξέστησαν». Μόνον γὰρ οὐχὶ καὶ τοῦ φοβεῖν ἔξω γεγόνασιν, τοῖς ἐκ τοῦ πολέμου καταπτούμενοι δείμασιν. Ἄλλ' εἰ καὶ δέξαιο, φησί, τοὺς ἀπό γε
 15 τῆς Μωαβιτῶν, ἀλλ' οὖν ἴσθι τοι, καὶ μάλα σαφῶς, ὅτι σέσωκας οὐ πάντα, ἀλλὰ βραχὺ καὶ εὐαρίθμητον τῶν ἀπολωλότων λείψανον. Τοῦτο οἶμαι δηλοῦν ἐθέλειν λέγοντα «Μὴ ἀπαρχῆς παροικήσουσιν οἱ φυγάδες Μωάβ;». Μὴ ἐν ἀρχαῖς ὄντος τοῦ πολέμου, φησίν, ὑπεδέξω τοὺς φυγάδας;
 20 οὐκ εὐαρίθμητοι κομιδῆ καὶ ολίγοι παντελῶς οἱ διαφυγεῖν ἰσχύσαντες;

Οὐκοῦν εἰς πέρας ἐνήνεκται τὰ εἰρημένα παρὰ Θεοῦ κατὰ Μωαβιτῶν. Ἀπόλωλε γάρ, εἰ καὶ βραχὺ καὶ μόλις διασέσωσται λείψανον. Ἄλλ', ὦ, φησίν, Ἀρνῶν, ὑπεδέξω
 25 τοὺς ἐκ τῆς Μωαβιτῶν, προσδοκήσασα τάχα που, ὅτι καὶ αὐτοὶ κατὰ καιροῦς ἔσονται σκέπτη ὑμῖν ἀπὸ προσώπου διώκοντος. Ἔσται δὲ οὐχὶ τοῦτο. Πόθεν; «Ἔβοηθη γὰρ ἡ συμμαχία σου καὶ ὁ ἄρχων ἀπώλετο ὁ καταπατῶν ἐπὶ τῆς γῆς». Ὁ γὰρ αἰεὶ σοι συνασπίσας, φησί, τῆς Μωαβιτῶν ἡγούμε-
 30 νος, ὁ δεινὸς καὶ ὑπέροπτος καὶ ὡσπερ τινὰ χοῦν καταπατεῖν εἰωθὼς τοὺς ἀνθεστηκότας, ὥχεται καὶ ἀπόλωλεν. Ἔβοηθη

ὅσοι μπόρεσαν νά διαφύγουν, μετοίκησαν στήν Ἄρνων. Αὐτή ἦταν μιὰ πόλη ἀπὸ τὶς πιὸ ὀχυρὲς καὶ γειτονικὴ κατὰ κάποιον τρόπο τῆς Μωάβ. Σ' αὐτὴν λοιπὸν ἀπευθύνεται ὁ λόγος. Ἐσὺ ὅμως, λέγει, «Ἄρνων, μετὰ ἀπὸ αὐτὸ νὰ σκεφθεῖς πιὸ πολὺ». Σκέψου, λέγει, προσεκτικὰ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ μπορέσεις νὰ σώσεις αὐτοὺς ποὺ ἀπέμειναν καὶ μπόρεσαν νὰ διαφύγουν τὴν ἀγριότητα τῶν πορθητῶν. «Κάνε σκέπη παντοπινοῦ πένθους γι' αὐτήν». Ναί, λέγει, σκέφθηκες κάτι φιλάνθρωπο, γίνε σκέπη γι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς κατέλαβε ἀνυπόφορο πένθος. Γιατὶ φεύγουν μέρα μεσημέρι σὰν μέσα σὲ σκοτάδι· δηλαδή, ἐνῶ εἶναι ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος λάμπει στὴ μέση τοῦ οὐρανοῦ γι' αὐτούς, αὐτοὶ ἔχουν σκοτάδι στὸ νοῦ τους. Γιατὶ εἶναι ἱκανὸς ὁ φόβος τοῦ θανάτου νὰ καταθλώσει τὴν ψυχὴ καὶ σὰν σὲ νύχτα νὰ ἀπλώσει στὸ νοῦ τὴν ἄκρα ἀπελπισία. Γι' αὐτὸ λέγει· «Ἐχασαν τὰ μυαλά τους». Κατὰ κάποιον τρόπο δηλαδή ξεπέρασαν καὶ τὸ φόβο, τρομαγμένοι ἀπὸ τοὺς φόβους τοῦ πολέμου. Ἀλλά, λέγει, κι ἂν ἀκόμα δεχθεῖς αὐτοὺς ποὺ θὰ ρθοῦν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Μωαβιτῶν, ὥσπότε νὰ ξέρεις, καὶ πολὺ καθαρὰ, ὅτι δὲν τοὺς ἔσωσες ὅλους, ἀλλὰ ἓνα μικρὸ καὶ εὐάριθμο ὑπόλειμμα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χάθηκαν. Αὐτό, νομίζω, θέλει νὰ δηλώσει λέγοντας· «Μήπως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ θὰ γίνουν πάροιχοι οἱ φυγάδες τῶν Μωαβιτῶν;». Μήπως θὰ ὑποδεχθεῖς, λέγει, τοὺς φυγάδες Μωαβίτες ὡς πάροιχους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου; Δὲν εἶναι μετρημένοι καὶ ἐντελῶς λίγοι αὐτοὶ ποὺ μπόρεσαν νὰ σωθοῦν;

Ἐπομένως πραγματοποιήθηκαν ὅσα εἶπε ὁ Θεὸς κατὰ τῶν Μωαβιτῶν. Γιατὶ χάθηκε, ἂν καὶ ἓνα πολὺ μικρὸ ὑπόλοιπο εἶχε σωθεῖ. Ἀλλὰ ἐσύ, λέγει, Ἄρνων, ὑποδέχθηκες αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Μωαβιτῶν προσδοκώντας ἴσως ὅτι κι αὐτοὶ κάποιον καιρὸ θὰ γίνουν γιὰ σᾶς σκέπη καὶ θὰ σᾶς προφυλάξουν ἀπὸ κάποιον διώκτη σας. Ὅμως δὲν θὰ συμβεῖ αὐτό. Πῶς; «Διελύθηκε ἡ συμμαχία σου καὶ χάθηκε ὁ ἄρχοντας ποὺ σὲ καταπατοῦσε πάνω στὴ γῆ». Γιατὶ αὐτός, λέγει, ποὺ ἦταν πάντοτε σύμμαχος σου, ὁ ἄρχοντας τῶν Μωαβιτῶν, ὁ φοβερὸς καὶ ὑπερόπτης καὶ ποὺ συνήθιζε νὰ καταπατεῖ ἐκείνους ποὺ τοῦ ἀντιστέκονταν

θη γὰρ καὶ ἐκ μέσου γέγονεν. Διδάσκει δὲ διὰ τούτων, ὅτι
 προσανήρηται τοῖς Μωαβίταις καὶ ἡ τοῦ δύνασθαί ποτε
 κρατῆσαι πάλιν αὐτοὺς ἐλπίς. Οἱ γὰρ ἀσεβεῖς ἐκ γῆς ὀλοῦ-
 ρίζοι, φησὶν, ὀλοῦνται· θείου δὲ ὅλως ἐπιπηδῶντος θυμοῦ,
 5 ποῖον ἔσται τῶν πεπονθότων λείψανον; Ἡ τίς ὁ ἀναστῆσαι
 δυνάμενος, Θεοῦ καταστρέφοντος;

Στίχ. 5. «Καὶ διορθωθήσεται μετ' ἐλέους θρόνος, καὶ
 καθιεῖται ἐπ' αὐτοῦ μετὰ ἀληθείας ἐν σκηνηῖ Δαβὶδ,
 κρίνων καὶ ἐκζητῶν κριμα καὶ σπεύδων δικαιοσύνην».

10 Ἐν τούτοις σαφῶς ἐπαγγέλλεται τὸ ἀπαλλαχθήσεσθαι
 κατὰ καιροὺς τὸν Ἰσραὴλ τῆς ἀφορήτου ταλαιπωρίας καὶ
 τῶν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας κακῶν. Κύρου γὰρ ἐλόντος τὴν Βα-
 βυλωνίων, ἀνέθη μὲν ὁ Ἰσραὴλ, ἀνεκομίσθη δὲ κατοικτεί-
 ροντος Θεοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, ἡγουμένων Ζωροβάβελ
 15 τοῦ Σαλαθιήλ, ὃς ἦν ἐκ φυλῆς Ἰούδα καὶ Δαβὶδ, καὶ μὲν τοι
 καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ τοῦ ἱερέως τοῦ μεγάλου. Ὁ τοίνυν
 θρόνος, φησὶ, τοῦτ' ἔστιν ἡ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις βασιλεία,
 διορθωθήσεται μετὰ ἐλέους, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπα-
 νήξει τάξιν κατοικτείροντος Θεοῦ. Καθιεῖται δὲ πάλιν ἐπ'
 20 αὐτοῦ μετ' ἀληθείας ἐν σκηνηῖ Δαβὶδ, κρίνων καὶ ἐπιζητῶν
 κριμα. Καὶ σκηνην, ὡς ἔοικεν, ὀνομάζει τὰ βασιλεία, ἐν οἷς
 ποιούμενοι τὰς διατριβὰς ἐδίκαζον, ἐννόμως αὐτοὺς τοὺς
 τῆς βασιλείας διέποντας θάκους. Καὶ τό γε ἦκον εἰς τὸ Θεῷ
 δοκοῦν, ἐπιμεληταὶ δικαιοσύνης γεγονάσιν, εἰ καὶ τῆς ἀρε-
 25 τῆς διημαρτήκασί τινες, ἀπονενευκότες ἐπὶ τὰ χεῖρω. Ἰστέον
 δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, οὐκέτι διηρη-
 μένως καταρκήκασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς εἶναι μὲν ἐν τῇ Σαμα-
 ρείᾳ τὰς δέκα φυλάς, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραῖμ, βασιλεύον-
 τος ἐπ' αὐτοῖς τινος, ἐν δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις τὴν Ἰούδα φυ-
 30 λήν, καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Μανασσῆ, πάλιν ἑτέρου καὶ ἰδικῶς
 βασιλεύοντός τινος ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' εἰς μίαν συνενεχθέντες

σάν τὸ χῶμα, ἔξαφανίσθηκε καὶ χάθηκε. Τελείωσε καὶ βγήκε ἀπὸ τὴ μέση. Μ' αὐτὰ θέλει νὰ πεῖ, ὅτι ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τοὺς Μωαβίτες καὶ ἡ ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορούσαν κάποτε ν' ἀποκτήσουν καὶ πάλι δύναμη. Γιατὶ οἱ ἄσεβεῖς, λέγει, θὰ ἔξαφανισθοῦν ὁλόρριζα ἀπὸ τὴ γῆ. Γιατὶ ὅταν πέφτει ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, τί ἀπομένει ἀπὸ αὐτοῦς πού τὸν ὑπομένουν; Ἡ ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀνορθώσει, ὅταν ὁ Θεὸς καταστρέψει κάτι;

Στίχ. 5. «Θὰ ἀνορθώσει μὲ τὸ ἔλεός του ὁ Θεὸς τὸν θρόνο καὶ θὰ καθίσει σ' αὐτὸν ἀληθινὰ στὴ σκηνὴ τοῦ Δαβίδ, ἐφαρμόζοντας δίκαια κρίση καὶ ἀποδίδοντας δικαιοσύνη».

Μ' αὐτὰ ὑπόσχεται μὲ σαφήνεια, ὅτι κάποτε θ' ἀπαλλαχθοῦν οἱ Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴν ἀβάσταχτη ταλαιπωρία καὶ τὰ δεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας. Πράγματι ὅταν ὁ Κύριος κυριεῖψε τὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων, ἀπελευθερώθηκαν οἱ Ἰσραηλίτες καὶ μὲ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ ἐπέστρεψαν στὴν ἅγια πόλη μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ζοροβάβελ, υἱὸ τοῦ Σαλαθιήλ, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Δαβίδ, καὶ τὸν Ἰησοῦ, υἱὸ τοῦ Ἰωσεδέκ, τοῦ μεγάλου ἱερέα. Ὁ θρόνος λοιπόν, λέγει, δηλαδὴ ἡ βασιλεία στὸ Ἰσραήλ, θὰ ἀποκατασταθεῖ μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ θὰ ἐπανέλθει στὴ θέση τῆς μὲ τὴν ἐκδήλωση τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ καθίσει πάλι σ' αὐτὸν ἀληθινὰ στὴ σκηνὴ τοῦ Δαβίδ, κρίνοντας καὶ ἀποδίδοντας δικαιοσύνη. Καὶ σκηνή, ὅπως φαίνεται, ὀνομάζει τὰ βασίλεια, ὅπου ἔμεναν δικάζοντας σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ἐκεῖνοι πού κατεῖχαν τὸν θρόνο τῆς βασιλείας. Καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ πού εἶναι ἀρεστὸ στὸν Θεό, ἔγιναν ἐπιμελητὲς τῆς δικαιοσύνης, ἂν καὶ μερικοὶ στεροῦνταν ἀρετῆς ἀποκλίνοντας στὰ αἰσχρά. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφή τους ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα δὲν κατοίκησαν χωριστὰ οἱ Ἰσραηλίτες, ὥστε νὰ κατοικοῦν στὴ Σαμάρεια οἱ δέκα φυλὲς καὶ τὸ μισὸ τῆς φυλῆς Ἐφραΐμ ἔχοντας κάποιον βασιλιά τους, καὶ στὰ Ἱεροσόλυμα ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα καὶ τὸ μισὸ τῆς φυλῆς τοῦ Μανασσῆ, καὶ πάλι μὲ κάποιον ἄλλο ἰδιαίτερο βασιλιά τους, ἀλλὰ μὲ κοινὴ συμφωνία

διάνοιαν, κατωκήκασιν ὁμοῦ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἓνα λοιπὸν
 χρίοντες βασιλέα. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς προφήτου
 περὶ αὐτῶν εἰρημένον· «Καὶ ἀναθήσονται ἐκ τῆς γῆς, καὶ κο-
 πάσουσι μικρὸν τοῦ χρίειν βασιλέα καὶ ἄρχοντα». Πλὴν ὑπι-
 5 σχνεῖται Θεὸς τοῦ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις θρόνου τὴν ἐπανόρ-
 θωσιν, μονονουχὶ κατονειδίζων τὴν Μωάβ. Πεφλυάθηκε μὲν
 λέγουσα, ὅτι «Πέτρα ἔρημός ἐστι τὸ ὄρος Σιών». Ἀλλὰ σοὶ
 μὲν, φησί, τοῦτο κἀκεῖνο συμβήσεται πλατὺ γελῶση κατὰ
 τῶν ἐξ Ἰσραήλ, τοὺς δὲ πάντη τε καὶ πάντως ἐλεήσει Θεός,
 10 καὶ ἀνήσει μὲν τῶν συμβεδηκότων, ἀποκαταστήσει δὲ πρὸς
 τὸ ἐν ἀρχαῖς τὴν παρ' αὐτοῖς βασιλείαν ἐπανορθῶσαι.

Στίχ 6. «Ἠκούσαμεν τὴν ὕβριν Μωάβ, ὑβριστῆς
 σφόδρα».

Προαναφανήσας εὖ μάλα τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπά-
 15 νοδον τῶν ἐξ Ἰσραήλ, καὶ ὅτι πάλιν ἀναφοίτησις ἔσται πρὸς
 τὸ ἀρχαῖον τῆς παρ' αὐτοῖς ἀρχῆς, ἥγουν βασιλείας, ἐπάνει-
 σι πάλιν ἐπὶ τὴν Μωάβ καὶ μεθίστησιν ἐπ' αὐτοὺς τὸν λόγον.
 Εἴρηται δὲ ὡσπερ ἐκ προσώπου τῶν ἁγίων προφητῶν τό,
 «Ἠκούσαμεν τὴν ὕβριν Μωάβ, ὑβριστῆς σφόδρα». Συναι-
 20 νοῦσι γὰρ διὰ τούτων, ὡς ἐν δίκη κολάζονται τῷ Θεῷ, ὀφει-
 λομένην τε καὶ πρέπουσαν αὐτοῖς ἐπενεγκόντι τὴν τιμωρίαν.
 Ἀκηκοέναι δέ φασι τὴν ὕβριν Μωάβ, πρῶτον μὲν τὴν ἀρ-
 χαιοτάτην ἐκείνην ἱστορίαν οὐκ ἠγνοηκότες, ἦν ὁ θεσπέσιος
 ἀφηγεῖται Μωσῆς Ὡς γὰρ φθάσαντες εἶπομεν, κατεμισθοῦ-
 25 το τὸν Βαλαάμ ὁ Βαλάκ, «Δεῦρο», λέγων, «ἐπάρασαί μοι τὸν
 Ἰσραήλ». Πλεῖστα δὲ ὅσα πρὸς τοῦτο πέπρακται κατὰ και-
 ροὺς παρὰ τῆς Μωαβιτῶν ὑπεροψίας τῆ τοῦ Θεοῦ μαχόμενα
 δόξη.

Στίχ 6. «Τὴν ὑπερηφανίαν ἐξῆρα».

30 Τῶν ἁγίων προφητῶν ἐναργέστατα διωμολογηκότων,
 ἀκηκοέναι τε τὴν ὕβριν Μωάβ, εἰδέναι τε ὅτι καὶ σφόδρα

κατοίκησαν μαζί στὰ Ἱεροσόλυμα, χρίοντας στὸ ἔξῃς ἓνα βασιλιά. Καὶ αὐτὸ ἦταν ἐκεῖνο ποὺ μέσω ἑνὸς προφήτη εἰπώθηκε γι' αὐτούς: «Θ' ἀνεβοῦν ἀπὸ τῆ χώρα καὶ θὰ παύσουν γιὰ λίγο νὰ χριτιάεα καὶ ἄρχοντα»⁷. Πλὴν ὅμως ὁ Θεὸς ὑπόσχεται τὴν ἐπανόρθωση τοῦ θρόνου τῶν Ἰουδαίων, ψέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς Μωαβῖτες. Γιατὶ εἶχαν φλυαρήσει λέγοντας, ὅτι «Τὸ ὄρος Σιών εἶναι βράχος ἔρημος». Ἀλλὰ σ' ἐσένα, λέγει, ποὺ χασκογελαῖς ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν, θὰ συμβεῖ τοῦτο κι ἐκεῖνο, αὐτοὺς ὅμως θὰ τοὺς ἐλεήσει ὁ Θεὸς καὶ θὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ ὅσα τοὺς εἶχαν συμβεῖ καὶ ἐπανορθώνοντας τὴ βασιλεία θὰ τὴν ἀποκαταστήσει στὴν ἀρχικὴ τῆς κατάστασι.

Στίχ. 6. «Ἀκούσαμε τὴν ὕβρη τῶν Μωαβιτῶν, εἶναι ὑβριστὲς μεγάλοι».

Προαναγγέλλοντας ἄριστα τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ ὅτι θὰ ἐπανέλθει πάλι στὴν ἀρχικὴ τῆς κατάστασι ἢ κυβέρνησή τους, δηλαδὴ ἡ βασιλεία τους, ἐπανέρχεται πάλι στὴ Μωὰβ καὶ μεταφέρει τὸ λόγο σ' αὐτούς. Εἰπώθηκε δέβαια ἐκ μέρους κατὰ κάποιον τρόπο τῶν ἁγίων προφητῶν τό, «Ἀκούσαμε τὴν ὕβρη τῶν Μωαβιτῶν, εἶναι ὑβριστὲς μεγάλοι». Συμφωνοῦν δηλαδὴ μ' αὐτὰ, ὅτι τιμωρώντας ἔπειτα ἀπὸ δίκη ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὴν ὀφειλόμενη καὶ πρέπουσα τιμωρία. Καὶ λένε ὅτι ἄκουσαν τὴν ὕβρη τῶν Μωαβιτῶν, κατὰ πρῶτον μὴ ἀγνοώντας ἐκείνη τὴν πανάρχαια ἱστορία, τὴν ὁποία ἀφηγεῖται ὁ θεσπέσιος Μωυσῆς. Ὅπως δηλαδὴ εἶπαμε προηγουμένως ὁ Βαλακ μίσθωσε τὸν Βαλαὰμ λέγοντας: «Ἐμπρὸς καταράσου γιὰ χάρη μου τοὺς Ἰσραηλιτες». Κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πάρα πολλὰ εἶχαν διαπραχθεῖ κατὰ καιροὺς ἀπὸ τοὺς ὑπεροπτικούς Μωαβῖτες, ἐρχόμενα σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 6. «Ἀφάνισα τὴν ὑπερηφάνειαν».

Ἀφοῦ οἱ ἅγιοι προφήτες ὁμολόγησαν ὀλοκάθαρα ὅτι ἄκουσαν τὴν ὕβρη τῶν Μωαβιτῶν καὶ ὅτι γνωρίζουν πὼς εἶναι μεγά-

ἐστὶν ὑβριστῆς, ἀνταποκρίνεται Θεὸς καὶ φησι· «Τὴν ὑπερηφανίαν ἐξῆρα»· τοῦτ' ἔστιν, οὐχ ὑπέροπτον ἀπλῶς οὖσαν τὴν Μωάβ, ἀλλ' οἷον αὐτὸ χροῖμα γενομένην ὑπεροψίαν ἐκ μέσου γενέσθαι παρεσκευάσα. Πολεμῶ γὰρ ὑπερη-
 5 φάνοις καὶ μάχομαι τοῖς οὐ μέτρια φρονεῖν ἠρημένοις, εἰκῆ δὲ μᾶλλον ἐξογκουμένοις καὶ ὑψοῦ τὴν ὄφρυν ἀνατείνουσι καὶ τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἠγνοσηκόσι τὴν ἀσθένειαν. Γέγραπται δέ, ὅτι «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται». Διδάσκων δὲ ὅτι κολάζει δικαίως, καὶ οὐ μάτην ἀπλῶς ἐπάγει
 10 τὰς δίκας, καταγορεύει τῆς Μωάβ ὡς ἀφορήτως νοσοῦσης τὴν ὑπεροψίαν.

Στίχ 6. «Οὐχ οὕτως ἡ μαντεία σου, οὐχ οὕτως».

Ἐξῆρα μὲν οὐκ ἐγὼ τὴν ὑπερηφανίαν σου, φησί, τοῦτ' ἔστιν, ἐξέκοψα τὴν Μωάβ, ἀλλ' οὐ ταῦτά σοι προήγγελλον
 15 αἱ παρὰ σοῦ ἁμαρτίαι. Ἐπηγγέλλοντο γὰρ ψευδοεποῦντες οἱ μάντιες, ὅτι καὶ κρείττων ἔση τῆς τοῦ πολέμου προσβολῆς, καὶ νικήσεις εὐπετῶς τοὺς ἀνθεστηκότας, καὶ ἀνάλωτος ἔση τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἠττωμένοις ἐπιτωθάσεις. Ἄλλ' οὐχ οὕτως αὐτ' ἔχει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Μᾶλλον γὰρ ἐξέβη πρὸς
 20 τὸ ἐναντίον, καὶ οὐ κατ' ἐλπίδα σὴν τῶν πραγμάτων τὸ πέρας. Παγχάλεπον οὖν καὶ ἐπιζήμιον ἀληθῶς τὸ τοῖς τῶν διαπαιζόντων προσέχειν λόγοις καὶ ταῖς τῶν γοητῶν ἀποκομίζεσθαι φωναῖς, εἰς ἐλπίδας οὐκ ἐκθησομένας.

Στίχ 7. «Ὁλολύξει Μωάβ. Ἐν γὰρ τῇ Μωαβίτιδι πάν-
 25 τες ὀλολύξουσι, τοῖς κατοικοῦσι Δεσὲθ μελετήσεις».

Ὅτι μὴ οὕτως ἐκδέβηκεν ἡ μαντεία, καθὰ προσεδόκησαν, ἀλλ' ἑτεροτρόπως καὶ εἰς πᾶν τοῦναντίον, διαδεικνυσι σαφῶς, λέγων· «Ὁλολύξει Μωάβ», καίτοι τῆς μαντείας, ἠγουν τῇ τῶν μάγων τέχνῃ κεχρηῆσθαι μεμελετηκότων, οὐκ
 30 ὀλολύξειν αὐτὴν προηγορευκότων, ἀλλὰ γὰρ ἐπαλαλάξειν

λοι ὑβριστές, ὁ Θεὸς ἀνταποκρίνεται καὶ λέγει· «Ἀφάνισα τὴν ὑπερηφάνεια» δηλαδή, ἡ Μωάβ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὑπεροπτική, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔγινε ἡ ἴδια κατὰ κάποιον τρόπο ἡ ὑπεροψία, ρύθμισα τὰ πράγματα ὥστε νὰ θγεῖ ἀπὸ τὴ μέση. Γιατὶ πολεμῶ τοὺς ὑπερήφανους καὶ μάχομαι ὅσους δὲν θέλουν νὰ εἶναι μετριοπαθεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον φουσκώνουν ἀνόητα ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ σηκώνουν ἀλαζονικὰ τὰ φρύδια καὶ ἀγνοοῦν τὴν ἀδυναμία τῆς φύσεώς τους. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ, ὅτι «Ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται τοὺς ὑπερήφανους»^{7α}. Διδάσκοντας ἐπίσης ὅτι τιμωρεῖ δίκαια καὶ δὲν ἐπιβάλλει τίς τιμωρίες ἔτσι ἀπλὰ καὶ στὴν τύχη, κατηγορεῖ τὴ Μωάβ, ὅτι πάσχει ἀφόρητα ἀπὸ ὑπεροψία.

Στίχ. 6. «Δὲν λένε αὐτὰ ἡ μαντεῖες σου, δὲν λένε».

Δὲν ἐξάλειψα ἐγὼ τὴν ὑπερηφάνειά σου, λέγει, δηλαδή ἀπέκοψα τὴν Μωάβ, ἀλλὰ δὲν προανήγγελλαν αὐτὰ οἱ ἁμαρτίες σου. Γιατὶ ὑπόσχονταν ψευδολογώντας οἱ μάντιες, ὅτι θ' ἀντιμετωπίσεις νικηφόρα τὴν ἔφοδο τοῦ πολέμου καὶ θὰ νικήσεις εὐκόλα τοὺς ἀντιπάλους σου, ὅτι δὲν θὰ ὑποταγεῖς τοὺς ἐχθροὺς καὶ θὰ χλευάσεις τοὺς νικημένους. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἔτσι, πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, καὶ μᾶλλον τὸ τέλος τῶν πραγμάτων εἶχε ἀντίθετη ἔκβαση καὶ ὄχι σύμφωνη μ' αὐτὸ πού ἤλπιζες. Γιατὶ εἶναι πάρα πολὺ βαρὺ καὶ ἀληθινὰ ἐπιζήμιον νὰ προσέχεις τοὺς λόγους αὐτῶν πού παίζουν καὶ νὰ παρασύρεσαι ἀπὸ τίς φωνές τῶν μάντεων σὲ ἐλπίδες πού δὲν θὰ πραγματοποιηθοῦν.

Στίχ. 7. «Θὰ θρηνήσει ἡ Μωάβ. Γιατὶ οἱ Μωαβῖτες θὰ θρηνήσουν ὅλοι. Θὰ φέρεις στὸ νοῦ σου τοὺς κατοίκους τῆς Δεσέθ».

Ὅτι δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ἔκβαση ἡ μαντεία, ὅπως προσδόκησαν, ἀλλὰ διαφορετικὴ καὶ ἐντελῶς ἀντίθετη, τὸ δείχνει μὲ σαφήνεια λέγοντας, «Θὰ θρηνήσει ἡ Μωάβ», μολονότι ἡ μαντεία, δηλαδή ὅσοι σκέφθηκαν νὰ χρησιμοποιοῦσαν τὴν τέχνη τῶν μάγων, προανήγγειλε ὅτι αὐτὴ δὲν θὰ θρηνήσει, ἀλλὰ θὰ θγάλει ἀλαλαγμοὺς χαρᾶς ἐξαιτίας τῶν ἐχθρῶν πού χάθηκαν καὶ θὰ παραδοθεῖ σὲ χο-

ἀπολωλόσιν ἐχθροῖς καὶ ἐπορχήσασθαι κειμένοις. Οὐκοῦν ἅπαντες, φησὶν, οἱ ἐν τῇ Μωαβίτιδι κατολολύξουσι καὶ μελέτησις ἔσται τοῖς κατοικοῦσι Δεσέθ (πόλις δὲ καὶ αὕτη τῆς Μωάβ), οἳ κόμμον τάχα που καὶ θρηῆνον εὐρυθμόν τε καὶ 5 εὐμελῆ καθ' ἑαυτῶν μελετήσαντες, διὰ τούτου σημαίνονται.

Στίχ. 8. «Καὶ οὐκ ἐντραπήσονται πρὸς τὰ πεδία Ἐσεβῶν πενθήσει ἄμπελος Σεβαμά. Καταπίνοντες τὰ ἔθνη, καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς ἕως Ἰαζήρ».

Ὁ λόγος ἐστὶν ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς τάχα που τοὺς τὴν 10 Μωάβ ἡρηκότας, Ἀσσυρίους τέ φημι καὶ Βαβυλωνίους, οἷς προστέταχε τὰ τῆς Ἐσεβῶν πεδία μὴ ἐντρέπεσθαι ἔτι καὶ αὐτὴν κατεμπρῆσαι τὴν Ἐσεβῶν, διαθεῖναι δὲ οὕτω καὶ τὴν Σεβαμά, ὡς πενθῆσαι καὶ τὰς οὐσας ἀμπέλους ἐν αὐτῇ. Πρὸς αὐτοὺς δὲ δὴ καὶ φησι· «Καταπίνοντες τὰ ἔθνη». Ὑμῖν 15 γὰρ ἐπιτάττω, φησὶν, ὡς τῶν ἐθνῶν ὀλετηῆρες καὶ ἀπλειστοί μοι καὶ ἀτηνέστατοι θῆρες, ἔθνη καταπίνοντες, «καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς ἕως Ἰαζήρ». Πόλις δὲ καὶ αὕτη τῶν Μωαβιτῶν. «Ἀμπέλους» δὲ πάλιν ἐν τούτοις τοὺς τῶν Μωαβιτῶν οἰκήτορας ὀνομάζει. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ 20 Γραφῇ καὶ δρυμοῖς καὶ ξύλοις καὶ μὴν καὶ ἀμπέλοις παρεικάζειν τοὺς ἐν ἐκάστη πόλει τε καὶ χώρα. Καὶ γοῦν περὶ τοῦ Ἰσραὴλ φησιν· «Ὁ γὰρ ἀμπελὸν Κυρίου Σαβαώθ, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεόφυτον ἠγαπημένον». Λέγων δέ, ὅτι «Καταπατήσατε τὰς ἀμπέλους αὐτῆς», δείκνυσι πάλιν, ὅτι μὴ 25 τῆς τῶν Ἀσσυρίων χειρὸς ἔργον ἦν τὸ νικῆσαι τὴν Μωάβ, ἀλλ' ἦν ὁ πάντα ἰσχύων Θεὸς ὑποφέρων τοῖς αὐτοῦ ποσὶ τοὺς ἀνθεστηκότας καὶ τὸ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἐκείνων χειρὸς δωρούμενος.

Στίχ. 8. «Οὐ μὴ συνάψητε, πλανήθητε τὴν ἔρημον, οἱ 30 ἀπεσταλμένοι· ἐγκατελείφθησαν, διέδησαν τὴν ἔρημον».

Φασὶν ὅτι τῶν Ἀσσυρίων ἐμβεβληκότων, πλεῖστοι τῶν

ροὺς βλέποντάς τους πεσμένους. “Ὅλοι λοιπόν, λέγει, οἱ κάτοικοι τῆς χώρας τῆς Μωάβ θὰ θρηνήσουν καὶ θὰ φέρουν στὸ νοῦ τους τοὺς κατοίκους τῆς Δεσέθ (κι αὐτὴ εἶναι μία πόλη τῆς Μωάβ), πού δηλώνεται μὲ αὐτό, ὅτι αὐτοὶ μελέτησαν κοπετὸ καὶ θρηνο ρυθμικὸ καὶ μελωδικὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.

Στίχ. 8. «Δὲν θὰ φοβηθοῦν τὶς πεδιάδες τῆς Ἐσεβῶν θὰ πενήθουν τ' ἀμπέλια τῆς Σεδαμά. Ἐσεῖς πού καταπίνετε τὰ ἔθνη καταπατήστε τ' ἀμπέλια τῆς μέχρι τὴν Ἰαζήρ».

Ὁ λόγος ἐδῶ γίνεται ἴσως γιὰ ἐκείνους πού κατακυριεύσαν τὴν Μωάβ, ἐννοῶ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς ὁποίους εἶχε προστάξει νὰ μὴ φοβοῦνται τὶς πεδιάδες τῆς Ἐσεβῶν καὶ νὰ κατακάψουν ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴν Ἐσεβῶν, καὶ νὰ κάνουν τὰ ἴδια καὶ στὴ Σεδαμά, ὥστε νὰ θρηνήσουν καὶ τὰ ἀμπέλια πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν. Σ' αὐτοὺς βέβαια τοὺς ἴδιους λέγει «Πού καταπίνετε τὰ ἔθνη». Ἐσαῦ, λέγει, προστάζω, ὡ ἔξολοθρητητὲς τῶν λαῶν, θηρία ἀχόρταγα καὶ σκληρότατα, «πού καταπίνετε τὰ ἔθνη, νὰ καταπατήσετε τὰ ἀμπέλια τῆς μέχρι τὴν Ἰεζήρ». Κι αὐτὴ εἶναι πόλη τῶν Μωαβιτῶν. «Ἀμπέλια» πάλι ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς κατοίκους τῶν Μωαβιτῶν. Γιατὶ εἶναι συνήθεια τῆς θεόπνευστης Γραφῆς νὰ παρομοιάζει τοὺς κατοίκους τῆς κάθε πόλης καὶ χώρας μὲ δάση καὶ ξύλα καὶ ἀμπέλια. Καὶ πράγματι λέγει γιὰ τὸν Ἰσραήλ: «Ὁ ἀμπελώνας τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα, νεοφύτευτο ἀγαπημένο»⁷⁶. Λέγοντας ὅμως, «Καταπατήστε τὰ ἀμπέλια τῆς», δείχνει πάλι, ὅτι δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς δύνάμεως τῶν Ἀσσυρίων ἢ νίκη τους κατὰ τῆς Μωάβ, ἀλλὰ ὁ παντοδύναμος Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος πού βάζει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους ἐκείνους πού ἀνπιστέκονται καὶ δωρίζει στὴ δύναμη ἐκείνων τὴν ἰκανότητα νὰ νικοῦν.

Στίχ. 8. «Μὴ σταματήστε, περιτρέξετε μέσα στὴν ἔρημο. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐγκαταλείψατε τὴ δίωξη, πέρασαν τὴν ἔρημο».

Λένε ὅτι μὲ τὴν εἰσβολὴ τῶν Ἀσσυρίων πάρα πολλοὶ Μωα-

Μωαβιτῶν εἰς τὴν ὄμορόν τε καὶ γείτονα φυγόντες ἔρημον
 διαλανθάνειν ἐσπούδαζον, καὶ μόλις ἐσπούδαζον, κομιδῇ
 βραχεῖς τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἦν μὲν ἴσως οὐ χαλεπὸν τοῖς Βα-
 βυλωνίοις κἀκείνους ἀνευρεῖν, ἐπαφιέντος Θεοῦ καὶ μέ-
 5 χρις αὐτῶν ἐκτείνοντος τὴν ὀργήν. Ἐπειδὴ δὲ κολάζει με-
 μετροημένως, φιλάνθρωπος ὢν, μονονουχὶ καὶ ἐντέλλεται
 τοῖς πεπορθηκόσι τὴν Μωάβ, μὴ συνάπτειν τοῖς ἀπολωλό-
 σι τοὺς φυγάδας, πλανᾶσθαι δὲ ὡσπερ εἶαν τὴν ἔρημον,
 τουτ' ἔστι λήθη διδόναι καὶ παραπέμπεσθαι τὴν ἔρευναν
 10 τῶν ἐν αὐτῇ συνδεδραμηκότων. Ταύτητοί φησι, πλανηθῆ-
 ναί τε τὴν ἔρημον. Οἱ ἀπεσταλμένοι ὑμεῖς, φησίν, οἱ διὰ
 τῆς ἐμῆς ὀργῆς ἀπεσταλμένοι πρὸς τὸ κατὰ κράτος ἐλεῖν
 τὴν Μωάβ, πλανήθητε τὴν ἔρημον, λήθη δότε, καὶ παρα-
 πέμψασθε τὴν ἔρημον, διέδησαν γὰρ αὐτήν. Εἶτα ἐπέροι-
 15 πται μεταξὺ τό, «Ἐγκατελείφθησαν», ἐκεῖνο πάλιν διδά-
 σκων, ὡς οὐκ ἂν ἐν τούτοις γέγονεν ἢ Μωαβιτῶν, εἰ μὴ
 προσκέκρουκεν οὐ μετρίως τῷ πάντα ἰσχύοντι Θεῷ.

Στίχ. 9-10. «Διὰ τοῦτο κλαύσομαι ὡς τὸν κλαυθμὸν Ἰα-
 ζήρ, ἄμπελος Σεβαμά. Τὰ δένδρα σου κατέβαλεν Ἐσε-
 20 βῶν, καὶ ἐλάλει, ἐπὶ τῷ θερισμῷ καὶ ἐπὶ τῷ τρυγητῷ σου
 καταπατήσω, καὶ ἅπαντα πεσοῦνται, καὶ ἀρθήσεται εὐ-
 φροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα ἀπὸ τῶν ἀμπέλων σου, καὶ ἐν
 τοῖς ἀμπελῶσί σου οὐ μὴ εὐφρανθήσονται, καὶ οὐ μὴ
 πατήσουσιν οἶνον εἰς τὰ ὑπολήνια· πέπανται γάρ».

25 Ἐναπλάττει πρόσωπον ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ἐπὶ
 ταῖς τῶν Μωαβιτῶν δακρυροοῦν συμφοραῖς, καὶ τάχα
 που τῆς Ἰαζήρ ὑπὲρ τὰς ἑτέρας πεπορθημένης· οὕτω καὶ
 τὰς ἄλλας κατολοφύρεσθαί φησιν, ὡσπερ ἂν πρέποι καὶ
 τὴν Ἰαζήρ. Ἀμπέλους δὲ καὶ δένδρα τοὺς ἐνοικοῦντας
 30 ταῖς πόλεσιν ὀνομάζει. Ἀπαριθμεῖται δὲ καὶ τὰς πεπορθη-
 μένας τῆς πόλεως Σεβαμά καὶ Ἐσεβῶν. Ὁ δέ γε τῶν πολε-
 μίων δῆμος ἐλάλησεν. «Ἐπὶ τῷ θερισμῷ σου καὶ ἐπὶ τῷ
 τρυγητῷ σου», φησίν· ἐλάλησε δὲ τί; Τό, «Καταπατήσω»

βίτες ἔφυγαν στήν ὄμορη καὶ γειτονική ἔρημο καὶ προσπαθοῦσαν νὰ κρυφτοῦν καὶ μόλις μπόρεσαν νὰ διαφύγουν ἐλάχιστοι στὸν ἀριθμό. Καὶ ἴσως δὲν ἦταν δύσκολο στοὺς Βαβυλωνίους νὰ τοὺς βροῦν κι αὐτοὺς, ἂν τὸ ἐπέτρεπε ὁ Θεὸς ἐπεκτείνοντας τὴν ὀργή του καὶ μέχρι σ' αὐτούς. Ἐπειδὴ ὁμως τιμωρεῖ μὲ μέτρο σὰν φιάνθρωπος ποῦ εἶναι, δίνει κατὰ κάποιον τρόπο ἐντολὰς στοὺς κατακτητὲς τῆς Μωαβ νὰ μὴ συμπεριλαμβάνουν μὲ ὅσους σκοτώνουν τοὺς φυγάδες, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀφήνουν νὰ πλανῶνται στήν ἔρημο, δηλαδή νὰ ἀδιαφορήσουν γι' αὐτοὺς καὶ νὰ ἀναστείλουν τὸ ψάξιμο γιὰ ὅσους ἔτρεξαν σ' αὐτήν. Γι' αὐτὸ λέγει, «νὰ πλανηθοῦν στήν ἔρημο». Ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἀπεσταλμένοι, ποῦ ἔχετε σταλεῖ γιὰ νὰ κυριεύσετε κατὰ κράτος τοὺς Μωαβῖτες, πλανηθεῖτε στήν ἔρημο, ἀδιαφορήστε γι' αὐτοὺς καὶ ἀναστείλατε τὴν ἔρευνα στήν ἔρημο, γιατί οἱ φυγάδες τὴν διέσχισαν. Ἐπειτα ἀναφέρει ἐνδιάμεσα τὸ «ἐγκαταλείφθηκαν», διδάσκοντας πάλι ἐκεῖνο, ὅτι ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν δὲν θὰ ἔφτανε σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν, ἂν δὲν προσέκρουε ὑπέρομετρα στὸν παντοδύναμον Θεό.

Στίχ. 9-10. Γι' αὐτὸ θὰ κλάψω τὰ ἀμπέλια τῆς Σεβαμὰ ὅπως ἔκλαισα τὴν Ἰαζήρ. Ἐρριξε κάτω ὁ ἐχθρὸς τὰ δένδρα σου, Ἐσεβῶν, καὶ ἔλεγε κατὰ τὸ θερισμὸ θὰ πατήσω τὰ σιτάρια καὶ τὰ τρυγησμένα σταφύλια σου καὶ ὅλα θὰ πέσουν κάτω καὶ θὰ λείψει ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγγαλίαση ἀπὸ τὰ ἀμπέλια σου· σ' ἀμπέλια σου δὲν θὰ ὑπάρξει χαρὰ καὶ στὰ πατητήρια σου δὲν θὰ πατήσουν σταφύλια γιὰ κρασί· γιατί ὅλα ἔχουν σταματήσει».

Προσωποποιεῖται ὁ προφητικὸς λόγος χύνοντας δάκρυα γιὰ τὶς συμφορὰς τῶν Μωαβιτῶν καὶ ἴσως καὶ τῆς Ἰαζήρ ποῦ λεηλατήθηκε περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἐτσι, λέγει, θὰ καταθρηνήσω καὶ τὶς ἄλλες, ὅπως ταίριαζε στήν Ἰαζήρ. Ἀμπέλια καὶ δένδρα ὀνομάζει τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων. Συμπεριλαμβάνει βέβαια καὶ τὶς λεηλατημένους πόλεις Σεβαμὰ καὶ Ἐσεβῶν. Τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν φώναξε· «Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ θερισμοῦ καὶ τοῦ τρυγητοῦ», λέγει. Καὶ τί εἶπε; Τὸν λόγο δηλαδή· «Θὰ τὰ καταπατήσω

δηλονότι, «καὶ ἅπαντα πεσοῦνται». Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι·
 «Ἀρθήσεται εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα ἐκ τῶν ἀμπέλων
 σου»· ὁ γὰρ φιλέορτος Μωαβίτης, ὁ πλείστας τοῖς δαίμοσιν
 ἀνατιθεὶς τελετάς, ὁ διανυκτερεύων ἐπὶ βωμοῖς καὶ πρόφα-
 5 σιν εὐφροσύνης τὸ θύειν ἔχων αἰεὶ, κατοιμῶξει καὶ κλαύ-
 σεται καὶ ἀπάσης θυμηδίας ἔσται μακρὰν. «Οὐ γὰρ μὴ εὐ-
 φρανθήσονται, οὐδ' οὐ μὴ πατήσουσιν οἶνον εἰς τὰ ὑπολή-
 νια, πέπανται γάρ». Οὐκ ἔσται, φησὶν, ἐν ἀμπέλοις καρπός·
 συνοιχήσεται γὰρ αὐταῖς τὰ ἐξ αὐτῶν τικτόμενα. Καὶ ἐπὶ
 10 μὲν ταῖς ἀμπέλοις εἰ ἐκκόποιεν ὄλως, ἀληθῆς οὕτοσι λόγος
 Εἰ δὲ δὴ γένοιτο πρὸς ἡμῶν, ὡς ἐν δυνάμει παραδειγμάτων
 ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα διδάσκει πάλιν ὁ λόγος, ὡς ὁμοῦ γονεῦσι
 τὰ ἐξ αὐτῶν οἰχήσεται, ὡς μηδὲ αὐταῖς ταῖς κυφορούσαις
 δοθῆναί τινα παρὰ τῶν πόλεμιών τὸν ἔλεον. Πεπονθέναι δὲ
 15 τοῦτο κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ φαμεν ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους
 πολέμῳ. Καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ προσαπαγγέλλων τὰ
 συμβησόμενα αὐτῇ, ὅτι κυκλωθήσεται μὲν ὑπὸ στρατοπέ-
 δων, συμβήσεται δὲ τὸ οὐαὶ μάλιστα ταῖς τικτούσαις καὶ
 ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

20 **Στίχ. 11.** «Διὰ τοῦτο ἡ κοιλία μου ἐπὶ Μωὰβ ὡς
 κιθάρα ἠχήσει, καὶ τὰ ἐντός μου ὡς τεῖχος,
 ὃ ἐνεκαίνισας».

Ἀφηρημένων, φησὶν, ἀγαλλιάματός τε καὶ εὐφροσύνης
 ἐκ τῶν ἀμπέλων σου, καὶ οὐδενὸς ἐν αὐτοῖς εὐφρανθησομέ-
 25 νου, συμβεδηκότος δὲ τούτου κακείνου, γενήσεται τὰ ἐντός
 μου καὶ κιθάρα καὶ ᾠδὴ καὶ μέλος ἐπὶ σοί. Τὰ σὰ γὰρ ἐξαγ-
 γέλλω πάθη καὶ διαδόητον ἀποφαίνω τὴν ἐπενεχθειῖσάν σοι
 συμφορὰν, καὶ ὥσπερ τις εὐρυθμος ἀναδοήσω λύρα, κατα-
 κτυπήσω δὲ οὕτω καὶ ἐξάκουστον ἐργάσομαι τὴν ᾠδὴν, ὡς
 30 τεῖχος ὃ ἐνεκαίνισας. Ἐφη μὲν γὰρ ἐν ἀρχαῖς τῆς ὀράσεως ὁ
 μακάριος προφήτης «Νυκτὸς ἀπολεῖται ἡ Μωαβίτις, νυκτὸς
 γὰρ ἀπολεῖται τὸ τεῖχος τῆς Μωαβίτιδος». Διερμηνεύοντες

καὶ ὅλα θὰ πέσουν κάτω». Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ τοῦτο· «Θὰ ἐκλείψει ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίαση ἀπὸ τὰ ἀμπέλια σου»· γιατί ὁ φίλος τῶν ἑορτῶν Μωαβίτης, πού ἀφιέρωνε στοὺς δαίμονες πολλές τελετές, αὐτὸς πού ξαγρουπνοῦσε στοὺς βωμοὺς καὶ εἶχε πάντα ἀφορμὴ χαρᾶς τὶς θυσίες, θὰ θρηνήσει καὶ θὰ κλάψει καὶ θὰ βρεθεῖ μακριὰ ἀπὸ κάθε εὐχαρίστηση. Γιατί λέγει, «Δὲν θὰ εὐφρανθοῦν, οὔτε θὰ πατήσουν σταφύλια στὰ πατητήρια γιὰ κρασί· γιατί ὅλα ἔχουν σταματήσει». Δὲν θὰ ἔχουν, λέγει, καρπὸ τὰ ἀμπέλια, γιατί μαζί μ' αὐτὰ θὰ ἔξαφανισθοῦν καὶ τὰ παραγόμενα ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ γιὰ τ' ἀμπέλια βέβαια τὸ ὅτι κατακόπηκαν ἐντελῶς ὁ λόγος αὐτὸς ἀληθεύει. Ἄν ὅμως μεταφερθεῖ σ' ἐμᾶς, ὡς παράδειγμα γιὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ πάλι ὁ λόγος διδάσκει, ὅτι μαζί μὲ τοὺς γονεῖς θὰ ἔξολοθρευθοῦν καὶ τὰ παιδιά, ὥστε οὔτε στίς ἴδιες τὶς ἔγκυες γυναῖκες νὰ δειχθεῖ κάποια ἀνθρωπιά ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Κι αὐτὸ λέμε ὅτι τὸ ἔπαθε ἡ Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Ρωμαίους. Καὶ πράγματι ἔλεγε ὁ Σωτήρας προαναγγέλλοντας ὅσα θὰ συνέβαιναν σ' αὐτήν ὅτι θὰ περικυκλωθεῖ βέβαια ἀπὸ στρατεύματα, ἀλλὰ τὸ «ἀλλοίμονο» θὰ λεχθεῖ κυρίως ἀπὸ ἐκεῖνες πού θὰ γεννοῦσαν καὶ θὰ ἦταν ἔγκυες ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες.

Στίχ. 11. «Γι' αὐτὸ ἡ καρδιά μου θὰ ἠχήσει γιὰ τὰ δεινὰ τῆς Μωαβ σὰν θρηνώδης κιθάρα καὶ τὰ σπλάχνα μου θὰ γίνουν σὰν πέτρινο τεῖχος πού μόλις ἀνακαινίσθηκε».

Ὅταν, λέγει, θ' ἀφαιρεθοῦν ἡ ἀγαλλίαση καὶ ἡ εὐφροσύνη ἀπὸ τ' ἀμπέλιά σου καὶ δὲν θὰ χαίρεται πιά κανένας μέσα σ' αὐτά, τότε, ἀφοῦ συμβοῦν τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ἡ καρδιά μου θὰ γίνῃ κιθάρα καὶ τραγούδι καὶ θρηνώδης μελωδία γιὰ σένα. Γιατί ἔξαγγέλλω τὰ δικά σου πάθη καὶ παρουσιάζω περιβόητη τὴν συμφορὰ πού σέ βρῆκε, καὶ θὰ ἠχήσω σὰν καλὰ ρυθμισμένη λύρα, καὶ θὰ χτυπήσω ἔτσι τὶς χορδές καὶ θὰ κάνω τὸ τραγούδι ν' ἀκουσθεῖ σὰν τραγούδι τείχους πού ἀνακαινίσες. Γιατί στὴν ἀρχὴ τοῦ ὄραματός του ὁ μακάριος προφήτης εἶπε· «Νύχτα θὰ χαθεῖ ἡ Μωαβ, νύχτα θὰ γκρεμισθεῖ τὸ τεῖχος τῆς Μωαβ»⁸. Κι ἐμεῖς ἐρημη-

δὲ ἡμεῖς τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ἐλέγομεν, ὅτι σεισμοῦ
 γεγονότος, τὸ τῆς Μωαβίτιδος κατηρράγη τεῖχος, καὶ πρὸ
 τῆς τῶν πολεμίων ἐκβολῆς μονονουχὶ καὶ ἐκ βάθρων ἀναμο-
 χλευθὲν κατεδρόντησε τῆς Μωαβιτῶν, ὃ δὴ καὶ ἀνεκαίνι-
 5 σαν, ἀνόνητον παντελῶς τὸν ἐπὶ γε τούτῳ δαπανήσαντες
 πόνον. Εἶλον γὰρ ἀμογητὶ τὴν σύμπασαν γῆν Ἀσσύριοί τε
 καὶ Βαβυλώνιοι. Ἦχῆσει τοίνυν τὰ ἐντός μου, φησὶν, ἐπὶ
 ταῖς σαῖς συμφοραῖς ὡς κιθάρα, καὶ διαδόητον οὕτω τὸ σὸν
 ἐργάσομαι πάθος, καθάπερ ἀμέλει τὸ σὸν κατηνέχθη τεῖχος,
 10 ὃ ἐνεκαίνισας μὲν, πλὴν ἐπ' οὐδενὶ τῶν χρησίμων Πεπτωκό-
 τος γὰρ αὐτομάτως τοῦ τείχους, οὐδένα τῶν κατὰ πᾶσαν
 τὴν Μωαβιτῶν, ἤγουν καὶ ἑτέραις ὄντων πόλεσί τε καὶ χώ-
 ραις ἔλαθεν τὸ συμβεβηκός

Στίχ. 12. «Καὶ ἔσται ἐν τῷ ἐντροπήναι σε, ὅτι ἐκοπίασε
 15 Μωᾶδ ἐπὶ τοῖς θωμοῖς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὰ χειρο-
 ποιήτα αὐτῆς, ὥστε προσεύξασθαι, καὶ οὐ μὴ δύνηται
 ἐξελέσθαι αὐτόν».

Καὶ τί πρὸς τούτῳ, φησί, συμβήσεται πάλιν, ὅπερ σοι
 γενήσεται πρὸς αἰσχύνης καὶ ἐντροπῆς· ματαίους γὰρ ἀναπ-
 20 λήσεις πόνους, ἀναπιμπλὰς μὲν αἱμάτων τοὺς παρὰ σοὶ
 θωμούς, καὶ ἀκαταλήκτους ποιούμενος τὰς θυσίας καὶ λι-
 τὰς προσάγων τοῖς χειροποιήτοις, τεύξῃ τε οὐδενὸς τῶν εἰς
 ὄνησίν τε καὶ σωτηρίαν. Οὐ γὰρ σε δυνήσονται τῶν ἐπηρ-
 τημένων ἀπαλλάξαι κακῶν. Ποία γὰρ ἰσχὺς ἐν εἰδώλοις
 25 ἀψύχοις, ἃ καὶ τέχνης ἐστὶν ἀνθρωπίνης εὐρήματα καὶ δημι-
 ουργοὺς ἔχουσι τοὺς προσκυνοῦντας αὐτά; Οὐκοῦν, καθά
 φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Ὅμοιοι αὐτοῖς γένωνται οἱ ποι-
 οῦντες αὐτὰ καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς». Ἰστέον
 δέ, ὅτι δεισιδαμονέστεροι λίαν οἱ Μωαβῖται γεγόνασιν, οἰ-
 30 ωνοσκόποι τε καὶ ψευδομάντεις καὶ τερατολόγοι, καὶ πολὺ
 λίαν ἐπιθαρσῆσαντες τοῖς ἐκ γοητείας κακοῖς. Ἔζοντο γὰρ
 ἴσως κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῆς τῶν πολεμίων χειρός,

νεύοντας τὸ νόημα τῶν λόγων λέγαμε ὅτι, ὅταν ἔγινε σεισμὸς ῥάγισε τὸ τεῖχος τῆς Μωαβίτιδας, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν καταδρόντησε πέφτοντας ἀναμοχλευμένο ἀπὸ τὰ θεμέλια, τὸ ὅποιο καὶ ἀνακαίνισε, καταβάλλοντας τελείως ἀνώφελο κόπο γι' αὐτὸ. Γιατὶ οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι κυρίευσαν χωρὶς κόπο ὅλη τὴ χώρα. Θὰ ἠγήσουν λοιπὸν, λέγει, τὰ σπλάχνα μου γιὰ τὶς συμφορὰς αὐτὰς σὰν κιθάρα καὶ θὰ κἀνω ν' ἀκουσθεῖ ἔτσι τὸ πάθημά σου, ὅπως ἀκριβῶς γκρεμίσθηκε τὸ δικό σου τεῖχος πού τὸ ἀνακαίνισες βέβαια, ἀλλὰ χωρὶς καμμιά χρησιμότητα. Γιατὶ ὅταν αὐτόματα γκρεμίσθηκε τὸ τεῖχος, ἀπὸ κανένα σὲ ὅλη τὴ Μωαβίτιδα πού ἦταν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς χώρας, δὲν διέφυγε τὸ γεγονός.

Στίχ. 12. «Καὶ ἐσύ, Μωάβ, θὰ νοιώσεις ντροπὴ πού κοπίασες ἀνώφελα γιὰ τοὺς βωμούς σου. Γιατὶ θὰ μπεῖτε στοὺς ναοὺς πού ὑπάρχουν τὰ χειροποίητα εἰδωλά σας γιὰ νὰ προσευχηθεῖτε, ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ σᾶς σώσουν ἀπὸ τὸν ἐχθρό».

Καὶ πάλι λέγει, τί ἄλλο θὰ συμβεῖ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ, πού θὰ γίνεῖ γιὰ σένα αἰτία αἰσχύνῃς καὶ ντροπῆς. Θὰ ὑπομείνεις μάταιους κόπους, γεμίζοντας βέβαια μὲ αἷμα τοὺς βωμούς πού ὑπάρχουν σὲ σένα καὶ κἀνοντας ἀτελείωτες θυσίαι καὶ προσευχὰς καὶ προσφέροντας ἱερὰς τελετὰς στὰ χειροποίητα ἀγάλματα, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπιτύχεις τίποτε ὠφέλιμο καὶ σωτήριο. Γιατὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ σὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ δεινὰ πού κρέμονται ἀπὸ πάνω σου. Γιατὶ ποιά δύναμη διαθέτουν τὰ ἄψυχα εἰδωλά πού εἶναι ἔργα ἀνθρώπινης τέχνης καὶ ἔχουν δημιουργοὺς τοὺς αὐτοὺς πού τὰ προσκυνοῦν; Γι' αὐτὸ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Δαβὶδ, «Ὅμοιοι μ' αὐτὰ θὰ γίνουν ὅσοι τὰ φτιάχνουν καὶ ὅλοι ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτὰ»^{8α}. Πρέπει βέβαια νὰ γνωρίζομε ὅτι οἱ Μωαβῖτες ἔγιναν πολὺ δεισιδαίμονες, οἰωνοσκόποι καὶ ψευτομάντις καὶ τερατολόγοι, καὶ στήριξαν πολὺ τὴν πεποίθησίν τους στὶς ἀπάτες τῆς μαντείας. Γιατὶ φαντάζονταν ἴσως ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ νικήσουν τὴ δύνα-

οὐ τοσοῦτον, ὡς γε οἶμαι, ταῖς τῶν τακτικῶν ἐμπειρίαις, ὅσον ταῖς ἐπικουρίαις τῶν παρὰ σφίσι θεῶν. Ἄλλ' ἡμαρτήκασι τῆς ἐλπίδος, ἄψυχον ὕλην διὰ θυσιῶν τε καὶ λιτῆς καλέσαντες εἰς ἐπικουρίαν.

5 Στίχ. 13. «Τοῦτο τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησε Κύριος ἐπὶ Μωάβ ὁπότε καὶ ἐλάλησεν».

Αὕτη, φησίν, ἢ ὄρασις, ἢ κατὰ τῆς Μωαβιτῶν λαληθεῖσα παρὰ Θεοῦ· «ὁπότε καὶ ἐλάλησε», τοῦτ' ἔστιν, εἰ καὶ πρὶν τοὺς δι' ἐμοῦ γενέσθαι λόγους πλεῖστά τε ὅσα λελάληκε 10 περὶ αὐτῆς καὶ ἐπὶ μυρίοις αὐτὴν κατητιᾶτο κακοῖς Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, καὶ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τῆς τοῦ ἔθνους διαμέμνηται δυστροπίας καὶ ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα κατεστυγημένοις ποιεῖσθαι προστέταχεν. Ἔφη γοῦν· «Οὐκ εἰσελεύσεται Ἀμμανίτης καὶ Μωαβίτης εἰς ἐκκλησίαν Κυρίου, 15 καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς»· ἀπεκόμισέ ποτε καὶ τὸν Ἰσραὴλ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης καὶ προσκυνεῖν ἀνέπεισε τῷ Βεελφεγώρ, ταῖς εἰς αἰσχροτήτα τεθηγμένον ἡδοναῖς καὶ γυναιῶν ὥραις σεσαγηνευμένον εἰς ἀπώλειαν. Οὐκοῦν λελάληκε μὲν περὶ αὐτῆς ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ νῦν δὲ δι' ἐμοῦ τοῦτο γέγο- 20 νεν ἐπ' αὐτῆς τὸ ῥῆμα, φησίν.

Στίχ. 14. «Καὶ νῦν λέγω, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐτῶν μισθωτοῦ ἀτιμασθήσεται ἢ δόξα Μωάβ, σὺν παντὶ τῷ πλούτῳ τῷ πολλῷ, καὶ καταλειφθήσεται ὀλιγοστός καὶ οὐκ ἔντιμος».

Εἰς ἀνάμνησιν ἱστορίας ἡμᾶς καὶ νῦν ὁ προφητικὸς 25 ἀποκομίζει λόγος. Ἀποφοιτήσασαι γὰρ τῶν Ἱεροσολύμων δέκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλαὶ καὶ τὸ ἡμισυ φυλῆς Ἐφραῖμ, κατωκήκασιν ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, προσκεκνήκασι δὲ ταῖς χρυσαῖς, ἐνιέντος αὐτοῦς εἰς τοῦτο καὶ δυσσεβῶς κατωθήσαντος Ἱεροβοάμ τοῦ Νάβατ. Εἶτα καὶ ἑτέρας ἐπενόησαν ἐκεῖ τὰς 30 ψευδολατρείας ἕκαστοι τὸ δοκοῦν ἀνατιθέντες ὡς Θεόν. Ἀ-

μη τῶν ἐχθρῶν, ὄχι τόσο, ὅπως δέδοια νομίζω, μὲ τὴν ἐμπειρία τῶν στρατιωτικῶν, ὅσο μὲ τὴ βοήθεια τῶν θεῶν ποὺ πίστευαν. Ἔσφαλαν ὅμως σ' αὐτὴ τους τὴν ἐλπίδα, ἀφοῦ μὲ τις θυσίες καὶ τις προσευχὲς τους κάλεσαν νὰ τοὺς βοηθήσει ἢ ἄψυχη ὕλη.

Στίχ. 13. «Αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ Κύριος γιὰ τὴ Μωάβ ὅταν τὰ εἶπε».

Αὐτὰ εἶναι, λέγει, τὰ λόγια ποὺ λέχθησαν ὑπὸ μορφὴ ὁράματος ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐναντίον τῶν Μωαβιτῶν, «ὅταν τὰ εἶπε αὐτὰ», δηλαδή, ἂν καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ λέχθησαν μέσω ἐμοῦ πάρα πολλὰ εἶπε γι' αὐτὴν καὶ τὴν κατηγοροῦσε γιὰ μύρια κακά. Γιατί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, καὶ ὁ θεϊκὸς Μωυσῆς κάνει λόγο γιὰ τὴν δυστροπία τοῦ ἔθνους καὶ πρόσταξε νὰ θεωρηθοῦν μεταξὺ τῶν πιὸ μισητῶν ἔθνῶν. Καὶ πράγματι εἶπε· «Δὲν θὰ μπεῖ ὁ Ἀμμανίτης καὶ ὁ Μωαβίτης στὴ συναξὴ τοῦ Κυρίου μέχρι καὶ τὴ δέκατη γενεά»⁸⁶. Ἀπομάκρυνε κάποτε καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἔπεισε νὰ λατρεύσει τὸν Βεελφεγώρ, ἐρεθισμένο ἀπὸ τις αἰσχροὺς ἡδονὲς καὶ σαγηνευμένο ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ ἔσεων γυναικῶν. Εἶχε λοιπὸν μιλήσει γι' αὐτὴν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων παλαιότερα, καὶ τώρα, λέγει, λέχθηκε γι' αὐτὴν μέσω ἐμοῦ ὁ λόγος αὐτός.

Στίχ. 14. «Καὶ τώρα λέγω, ὅτι μέσα σὲ τρία χρόνια, χρόνια μισθοῦ ἀνθρώπου, θὰ ἐξευτελισθεῖ ἢ δόξα τῆς Μωάβ μαζί μὲ ὅλον τὸν πολὺ πλοῦτο της, καὶ θ' ἀπομείνουν λίγοι κάτοικοί της καὶ αὐτοὶ χωρὶς ἐκτίμηση».

Καὶ τώρα ὁ προφητικὸς λόγος μᾶς μεταφέρει στὴν ἀνάμνηση τῆς ἱστορίας. Ὅταν δηλαδή ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα οἱ δέκα φυλὲς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, ἐγκαταστάθηκαν στὴ Σαμάρεια καὶ προσκύνησαν τις χρυσὲς ἀγελάδες, πράγμα σὸ ὁποῖο τοὺς ἔρριξε καὶ τοὺς ὤθησε μὲ τρόπο ἀσεβῆ ὁ Τεροδοάμ, ὁ υἱὸς τοῦ Νάβατ. Ἐπειτα ἐπινόησαν ἐκεῖ κι ἄλλες ψευδολατρεῖες, καθιερώνοντας καθένας σὰν θεὸ αὐτὸ ποὺ νόμιζε.

γανακτήσας τοιγαροῦν ἐπὶ τούτοις ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ἅτε
 δὴ καὶ ὑβρισμένης αὐτοῦ τῆς δόξης καὶ πεπατημένων τῶν
 πατρῶων θεσμῶν, μονονουχὶ κατεμισθώσατο τὸν Ἀσσυρί-
 ον Σαλαμανασάρ καὶ ἐπαφῆκεν αὐτοῖς. ὃς καὶ πᾶσαν τὴν
 5 Σαμαρειτῶν κατεχειροῦτο γῆν, τρισὶν ὄλοις ἔτεσιν ἐνιζήσας
 αὐτῇ· κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ χρόνον ἦλω κατὰ κράτος ἡ
 Μωαβιτῶν. Οὐκοῦν, εἰ καὶ λελάληκε, φησί, καὶ πάλαι Θεός,
 ἀλλὰ καὶ νῦν λέγω, ὅτι ἐν τοῖς τρισὶν ἔτεσιν τῶν ἐτῶν τοῦ μι-
 σθωτοῦ, τοῦτ' ἔστι τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων, ἀτιμασθήσεται
 10 ἡ δόξα Μωάβ. Καὶ διὰ γε τούτων, ἦτοι τὴν παρὰ αὐτοῖς βα-
 σιλείαν φησὶν, ἢ καὶ κατὰ τὰ μεγέθη τῶν πόλεων καὶ τὴν
 τῶν ἐνοικούντων πληθύν, ἢ τάχα που τὴν ἐμπειροπόλεμον
 ἡλικίαν. «Καταλειφθήσεται» δέ, φησὶν, «ὀλιγοστός καὶ οὐκ
 ἔντιμος», τοῦτ' ἔστι δαπανηθήσεται μὲν τῷ πολέμῳ πᾶν
 15 ὅπερ ἔστι τίμιον παρ' αὐτοῖς, οἱ δέ γε περιλειφθέντες ὀλίγοι
 τε ἔσονται παντελῶς ἀτιμώτατοί τε καὶ ἄνανδροι καὶ τοῦ
 μηδενὸς ἄξιοι λόγου. «Φοβερὸν οὖν ἄρα τὸ ἐμπεισεῖν εἰς
 χεῖρας Θεοῦ ζῶντος», καὶ τὸ προσκρούειν ἀποτολμᾶν τῷ
 πάντα ἰσχύοντι πῶς οὐχ ἀπάσης ἔσται πρόξενον συμφορᾶς;
 20 Σωτήριον δέ καὶ τὸ ὑποκεῖσθαι φιλεῖν αὐτῷ καὶ αὐτὸν εἰδέ-
 ναι μόνον, καὶ τῶν τῆς πλάνης ἀρκύων ἀποφοιτᾶν, λέγειν
 τε αὐτῷ μετὰ διαθέσεως ἀγαθῆς· «Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον
 οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν».

ΤΟ ΡΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΥ

25 Γέγονε μὲν ἀλκιμωτάτη καὶ ἐπισημοτάτη πόλις ἡ Δαμα-
 σκηναῶν, δυσσεβῆς δέ καὶ θεομάχος καὶ τῶν ὅτι μάλιστα κα-
 τεστυγημένων παρὰ γε τῷ παναγίῳ Θεῷ, καὶ ἦν εἰδωλολά-
 τρης καὶ ταῖς Ἀσσυρίων βδελυρίαις τε ὁμοῦ καὶ ὑπεροψίαις
 κατ' οὐδένα παραχωροῦσα τρόπον. Προσκέκρουκε δέ καὶ

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀγανάκτησε μεῦ αὐτὰ ὁ Κύριος τῶν ὅλων, ἀφοῦ ἀσφαλῶς εἶχε ἀτιμασθεῖ ἡ δόξα του καὶ εἶχαν καταπατηθεῖ οἱ θεσμοὶ τῶν πατέρων, μίσθωσε κατὰ κάποιον τρόπο τὸν Ἀσσύριον Σαλαμανασάρ καὶ τὸν ἔστειλε ἐναντίον τους, ὁ ὁποῖος ὑπέταξε ὅλη τὴ χώρα τῶν Σαμαρειτῶν ἐγκατεστημένος ἐκεῖ γιὰ τρία ὀλόκληρα χρόνια. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ διάστημα κυριεύθηκε κατὰ κράτος ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν. Λοιπὸν, λέγει, ἂν καὶ μίλησε καὶ παλαιὰ ὁ Θεός, ὅμως σᾶς τὸ λέγω καὶ τώρα, ὅτι μέσα στὰ τρία χρόνια, χρόνια τοῦ μισθωτοῦ, δηλαδή τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, θὰ ταπεινωθεῖ ἡ δόξα τῶν Μωαβιτῶν. Καὶ μεῦ αὐτὰ ἐννοεῖ ἢ τὴ βασιλεία ποῦ τοὺς κυβερνοῦσε, ἢ τὰ λέγει ἀνάλογα μεῦ τὸ μέγεθος τῶν πόλεων καὶ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων τους, ἢ ἴσως ἐννοεῖ τὴν ἐμπειροπόλεμη ἡλικία. «Καὶ θ' ἀπομείνει», λέγει, «λιγοστὸς πληθυσμὸς καὶ βέβαια χωρὶς ἐκτίμηση»· δηλαδή θὰ χαθεῖ κατὰ τὸν πόλεμον ὅτι τίμιο εἶχαν πρῶτα, καὶ αὐτοὶ ποῦ θ' ἀπομείνουν θὰ εἶναι ἐντελῶς λίγοι, χωρὶς ἐκτίμηση ὅμως καὶ δειλοὶ καὶ ἐντελῶς ἀνάξιοι λόγου. «Εἶναι λοιπὸν φοβερὸ νὰ πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁹, καὶ τὸ νὰ τολμᾷ νὰ ἔρχεται σὲ σύγκρουση πρὸς Ἐκεῖνον ποῦ τὰ κατορθώνει ὅλα, πῶς δὲν θὰ γίνῃ πρόξενον κάθε συμφορᾶς; Ἀντίθετα εἶναι σωτήριο τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ βρισκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του καὶ αὐτὸν μόνον ν' ἀναγνωρίζει, καὶ ξεφεύγοντας ἀπὸ τὰ δίχτυα τῆς πλάνης, νὰ λέγει πρὸς αὐτὸν μεῦ ἀγαθὴ διάθεση· «Κύριε, δὲν γνωρίζομε ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ ἐσένα· τὸ ὄνομά σου ὁμολογοῦμε».

Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΥ

Ἐπὶ ἤρξε βέβαια ἰσχυρότατη καὶ λαμπρότατη ἡ πόλις τῶν Δαμασκηνῶν, ἀλλ' ἦταν ἀσεβὴς καὶ θεομάχος καὶ ἀπὸ τὶς πλέον μισητὲς στὸν πανάγιον Θεόν. Ἦταν εἰδωλολατρικὴ καὶ δὲν ἦταν καθόλου κατώτερη ὡς πρὸς τὴν ἀσέβεια καὶ τὴν ὑπεροψία ποῦ διέκρινε τοὺς Ἀσσυρίους. Ἀλλὰ καὶ διαφορετικὰ ἦρθε σὲ σύγκρου-

ἑτέρως τῶ πάντα ἰσχύοντι Θεῶ. Οἱ γὰρ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ,
 τοῦτ' ἔστιν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ ἀπο-
 φοιτήσασαι τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ κατοική-
 σασαι, προσκεκνηήκασι μὲν ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρουσαῖς, κα-
 5 τενεγκόντος αὐτὰς εἰς τοῦτο καὶ κατωθήσαντος ἀνοσίως Ἱε-
 ροδοὰμ τοῦ Ναβάτ, ἀποσκοιρτήσασαι δὲ εἰσάπαν καὶ τῆς εἰς
 Θεὸν ἀγάπης ὀλοτρόπως ἀποπηδήσασαι, νόμου δὲ τοῦ
 δοθέντος αὐτοῖς διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως εἰς λήθην ἐνη-
 νεγμένοι. Καιροῦ καλοῦντος ἔσθ' ὅτε, καὶ πολέμου μέλλον-
 10 τος ἦξειν ἐπ' αὐτούς, οὐκ ἐπὶ γε τῶ σώζονται Θεῶ μᾶλλον
 ἐποιοῦντο τὴν ἐλπίδα, παρεκάλουν δὲ μᾶλλον τοὺς κατὰ
 καιρὸν τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἀπάσης δὲ τῆς Σύρων βασιλεύον-
 τας γῆς ἐπαμῦναί τε σφίσι καὶ τῆς τῶν πολεμίων ἐξελέσθαι
 χειρός. Ἠγανάκει τοιγαροῦν, καὶ ταύτης μάλιστα τῆς αἰτί-
 15 ας ἔνεκα, καὶ κατεπικραίνετο πρὸς αὐτούς ὁ τῶν ὅλων Θεός
 Ἐπιλαθόμενοι γὰρ εἰσάπαν, ὅτι λελύτρωνται μὲν ἐξ Αἰγύ-
 πτου καὶ τὸν δυσφόρητον τῆς δουλείας ἀπεσείσαντο ζυγόν,
 διεβιδάσθησαν δὲ καὶ διὰ θαλάσσης μέσης, εἶτα τὸ μάννα
 φαγόντες καὶ ὕδωρ τῆς πέτρας πεποτισμένοι, κατευμεγεθή-
 20 σαντές τε παντὸς ἐχθροῦ, κληρονόμοι γεγόνασι τῶν τοῖς
 πατράσιν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐκάλουν
 ἐπικουρίας οἱ τάλανες, μονονουχὶ τὸ μὴ δύνασθαι σώζειν
 αὐτούς καταψηφιζόμενοι τοῦ Θεοῦ. Ταύτης τοι ἔνεκα τῆς
 αἰτίας παρεδόθησαν τῶ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ, ὃς, πᾶσαν
 25 ἑλὼν τὴν Σαμάρειαν, καὶ αὐτὴν πεπόρθηκε τὴν Δαμασκὸν
 καὶ ἄπασαν δὲ τὴν τῶν Σύρων ἠρήμωσε γῆν.

Ὅτι ἀληθεῖς ἡμῖν οἱ περὶ τούτων γεγόνασι λόγοι, πι-
 στῶσεται λέγων αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Καὶ ἐγένετο
 ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀχαζ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέ-
 30 ως Ἰούδα, ἀνέβη Ῥαασῶν βασιλεὺς Ἀράμ καὶ Φακεὲ υἱ-
 ὸς Ῥομελίου, βασιλεὺς Ἰσραὴλ, ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ πολεμή-
 σαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν πολιορκῆσαι αὐτήν. Καὶ
 ἀνηγγέλη εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ λέγοντες Συνεφώνησεν Ἀ-
 ράμ πρὸς τὸν Ἐφραΐμ», τοῦτ' ἔστιν ὁ Σύρος πρὸς τοὺς ἐν τῇ

ση πρὸς τὸν παντοδύναμο Θεό. Οἱ ἔξαίματος δηλαδή Ἰσραηλιῖτες, ἦτοι οἱ δέκα φυλές καὶ ἡ μισή φυλή Ἐφραΐμ, ὅταν ἀποχώρησαν ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴ Σαμάρεια, προσκύνησαν δέβαια τὶς χρυσές ἀγγελάδες, πού τοὺς παρέσυρε σ' αὐτὸ καὶ τοὺς ὤθησε κατὰ τρόπο ἀσεβῆ ὁ Ἱεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ναβάτ, ὅταν ὅμως ἀποσκίρτησαν ὀλοσχερῶς καὶ ἀπομακρύνθηκαν μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ἔφτασαν νὰ λησιμονήσουν τὸ νόμο πού τοὺς δόθηκε μέσω τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ. Ἔτσι ὅταν τὸ καλοῦσε πολλὲ φορές ἡ περίστασις καὶ ἐπρόκειτο νὰ βρεθοῦν σὲ πόλεμο, δὲν στήριζαν τὴν ἐλπίδα τοὺς στὸν Θεό, ἀλλὰ παρακαλοῦσαν τοὺς βασιλεῖς, πού βασίλευαν τότε στὴ Δαμασκὸ καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα τῆς Συρίας, νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν καὶ νὰ τοὺς γλυτώσουν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ἀγανακτοῦσε λοιπὸν καὶ γι' αὐτὴν κυρίως τὴν αἰτία ὀργιζόταν ἐναντίον τοὺς ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. Γιατί, λησιμονώντας τελείως ὅτι λυτρώθηκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ ἀποτίναξαν τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς δουλείας, καὶ ἀκόμα ὅτι διαβιβάσθηκαν μέσω τῆς θάλασσας, ὅτι ἔφαγαν τὸ μάνα καὶ ἤπιαν τὸ νερὸ τῆς πέτρας, ὅτι νίκησαν κάθε ἐχθρὸς τοὺς καὶ κληρονόμησαν τὰ ἀγαθὰ τὰ ὑποσχεμένα στοὺς πατέρες τοὺς ζητοῦσαν, οἱ δυστυχεῖς, βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατηγοροῦσαν κατὰ κάποιον τρόπο τὸν Θεὸ ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς σώσει. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία λοιπὸν παραδόθηκαν στὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ κυρίευσε ὅλη τὴ Σαμάρεια, κατέλαβε καὶ τὴν ἴδια τὴν Δαμασκὸ καὶ καταρῆμωσε ὅλη τὴ γῆ τῶν Σύρων.

Ἔτσι εἶναι ἀληθεῖς οἱ λόγοι μας γι' αὐτὰ, θὰ τὸ βεβαιώσῃ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγοντας: «Τὸν καιρὸ πού βασίλευε ὁ Ἄχαζ, υἱὸς τοῦ Ἰωάθαμ, υἱοῦ τοῦ Ὀζία, πού ἦταν βασιλιάς τοῦ Ἰούδα, ἀνέβηκε ὁ Ραασών, ὁ βασιλιάς τοῦ Ἀράμ, καὶ ὁ Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ρομελίου, βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ γιὰ νὰ τὴν πολιορκήσουν, καὶ δὲν πόρεσαν νὰ τὴν καταλάβουν. Ἦρθε τότε μῆνυμα στὸν οἶκο τοῦ Δαβίδ πού ἔλεγε: Συμφώνησε ὁ Ἀράμ μὲ τὸν οἶκο τοῦ Ἐφραΐμ»¹⁰, δηλαδή ὁ Σύρος

10. Ἡσ. 7, 1-2.

Σαμαρεία. Ὁ μὲν γὰρ Ἀράμ διερμηνεύεται Σύρος, ὁ δὲ Ἐφραΐμ ὡς ἀπὸ φυλῆς Ἐφραΐμ, ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν τῇ Σαμαρεία κατωκηκότα δηλοῖ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ γέγονεν Ἱεροβοὰμ ὁ πρῶτος αὐτῶν δεδασιλευκῶς
 5 καὶ μετ' ἐκείνον οἱ καθ' ἑξῆς, ὡς ἐκ τῆς βασιλευούσης φυλῆς, φημὶ δὴ τῆς τοῦ Ἐφραΐμ, ὁ σύμπας Ἰσραὴλ ὁ ἐν τῇ Σαμαρεία σημαίνεται. Εὐρήσομεν δὲ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι βασιλεύοντος ἐν τῇ Σαμαρεία Φακεέ, κατεπεφύοντο τῶν ἑξ' Ἰσραὴλ οἱ Σύροι καὶ ὁ τῆς Δαμασκοῦ δε-
 10 βασιλευκῶς Ραασών. Εἶτα χρήμασι ἀναπείθει τὸν Ἀσσυρίων τύραννον ὁ Ἄχαζ, παρεκάλει δὲ δρομαῖον ἤκειν καὶ ἐπαμῦναι μὲν αὐτῷ, καταδηῶσαι δὲ τὴν Δαμασκόν, ὃ δὴ καὶ γενέσθαι συμβέβηκεν. Τίνα τοίνυν διόλωλε τρόπον ἢ μαχμωτάτη καὶ πανσθενῆς καὶ ὑβρίστρια, προαναφωνεῖ
 15 πάλιν ἡμῖν ἐν τούτοις ὁ προφήτης, καὶ φησιν

ΚΕΦ. 17, στίχ. 1-2. «Ἴδου Δαμασκὸς ἀρθήσεται ἀπὸ πόλεων, καὶ ἔσται εἰς πτώσιν, καταλελειμμένη εἰς τὸν αἰῶνα, εἰς κοίτην ποιμνίων καὶ ἀνάπανσιν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ διώκων».

20 Οὐχ ἀπλῶς εἰς πείραν πολέμων καὶ τῶν ἐντεῦθεν κακῶν ἀφήξασθαι φησιν αὐτήν, ἀρθῆναι δὲ μᾶλλον, τοῦτ' ἔστιν ἄρδην ἀπολέσθαι καὶ ἀποπεσεῖσθαι παντελῶς τοῦ εἶναι καὶ πόλιν. «Ἔσται» γάρ, φησίν, «εἰς πτώσιν εἰς τὸν αἰῶνα καταλελειμμένη»· καταλελειμμένη δὲ πρὸς τίνων, ἢ
 25 πάντως πού τῶν κατοικούντων αὐτήν, οὐχ ὡς ἐπὶ μετωκηκότων, ἀλλ' ὡς τοῖς τῶν πολεμίων ξίφεσι δεδαπανημένων; Ἔσεσθαι δὲ λέγων αὐτήν «εἰς κοίτην ποιμνίων», τὴν παντελῆ δέδειχεν ἐρημίαν· οὐ γὰρ ἂν ἀνεπαύσαντο ποιμένες καὶ ἐν αὐτῇ κατέδυσαν αἱ τῶν θρεμμάτων ἀγέλαι, εἴπερ τι-
 30 νές ἦσαν ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῆς. Ταύτη τοι καὶ σφόδρα εἰκότως προσεπάγει λέγων· «Καὶ οὐκ ἔσται ὁ διώκων». Οὐδεὶς

μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σαμάρειας. Γιατὶ Ἄραμ ἐρμηνευόμενον σημαίνει Σύρος, ἐνῶ ὁ Ἐφραΐμ, ἐπειδὴ καταγόταν ἀπὸ τῆ φυλῆ Ἐφραΐμ, δηλώνει ὅλους τοὺς Ἰσραηλῖτες ποὺ κατοίκησαν στὴ Σαμάρεια. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἱεροβοάμ, ὁ πρῶτος βασιλιάς αὐτῆς, προερχόταν ἀπὸ τῆ φυλῆ Ἐφραΐμ, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπόλοιποι μετὰ ἀπὸ αὐτόν, προέρχονταν ἀπὸ τῆ βασιλεύουσα φυλῆ, δηλαδή τῆ φυλῆ τοῦ Εὐφραΐμ, ἀπὸ αὐτὴ δηλώνονται ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖτες τῆς Σαμάρειας. Θὰ βροῦμε ἐπίσης καὶ στὴν Δ' Βασιλειῶν ὅτι, ὅταν βασίλευε στὴ Σαμάρεια ὁ Φακεέ, οἱ Σύροι καὶ ὁ βασιλιάς τῆς Δαμασκοῦ Ραϊσσὼν ἔκαναν ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Ἰσραηλιτῶν. Στὴ συνέχεια ὁ Ἄχαζ ἔπεισε μὲ χρήματα τὸν τύραννο τῶν Ἀσσυρίων καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ φτάσει γρήγορα, γιὰ νὰ ὑπερασπισθεῖ τὸν ἴδιο καὶ νὰ λεηλατήσῃ τὴν Δαμασκὸν, πρᾶγμα βέβαια ποὺ ἔγινε. Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν καταστράφηκε ἡ πολεμικότετη καὶ πανίσχυρη καὶ ὑπεροπτικὴ Δαμασκὸς μᾶς τὸ προαναγγέλλει πάλι μὲ τὰ παρακάτω ὁ προφήτης, καὶ λέγει.

ΚΕΦ. 17. Στίχ. 1-2. «Νὰ ἡ Δαμασκὸς θὰ ἐξαφανισθεῖ ἀνάμεσα ἀπὸ τίς ἄλλες πόλεις καὶ θὰ καταρειπωθεῖ, ὥστε νὰ ἐγκαταλειφθεῖ γιὰ πάντα καὶ νὰ γίνῃ τόπος γιὰ στάλισμα καὶ ἀνάπαυση ποιμνίων, ποὺ δὲν θὰ τὰ διώχνει κανένας».

Δὲν θὰ ὑποστῇ ἀπλῶς αὐτὴ, λέγει, πολέμους καὶ θὰ δοκιμάσῃ τὰ δεινὰ ἀπὸ αὐτούς, ἀλλὰ θ' ἀφανισθεῖ, δηλαδή θὰ χαθεῖ ἀπ' τὰ θεμέλια καὶ θὰ παύσῃ τελείως νὰ εἶναι πόλη. Γιατὶ λέγει, «Θὰ ἐρειπωθεῖ καὶ θὰ ἐγκαταλειφθεῖ γιὰ πάντα». Καὶ ἀπὸ ποιούς θὰ ἐγκαταλειφθεῖ, παρὰ ὅπωςδὴποτε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς, καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ ἄλλα μέρη, ἀλλ' ἐπειδὴ θὰ ἐξοντωθοῦν ἀπὸ τὰ ξίφη τῶν ἐχθρῶν; Καὶ λέγοντας ὅτι αὐτὴ θὰ γίνῃ «τόπος νὰ σταλίζουν ποιμνία», ἔδειξε τὴν πλήρη ἐρήμωση. Γιατὶ δὲν θὰ ξεκουράζονταν σ' αὐτὴν βοσκοὶ οὔτε θὰ ἀναπαύονταν κοπάδια ζώων, ἂν κάποιοι ζοῦσαν μέσα στὰ σπίτια τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ πολὺ εὐλόγα προσθέτει καὶ λέγει· «Καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ τὰ διώχνει». Κανένας, λέγει, δὲν θὰ ἐπιπλήξῃ τοὺς

γὰρ τοῖς ποιμέσιν ἐπιτιμήσει, φησὶν, ὅτι κατάλυμα πεποίη-
ται τὴν οὕτω λαμπρὰν καὶ αἰόδιμον πόλιν.

Στίχ. 3. «Καὶ οὐκ ἔτι ἔσται ὄχυρὰ τοῦ καταφυγεῖν Ἐ-
φραῖμ, καὶ οὐκέτι ἔσται βασιλεία ἐν Δαμασκῶ καὶ τὸ
5 λοιπὸν τῶν Σύρων. Οὐ γὰρ σὺ βελτίων εἶ τῶν υἱῶν Ἰσ-
ραὴλ καὶ τῆς δόξης αὐτῶν».

Ἐπὲρ τῆς τῶν προκειμένων ἀκριβοῦς σαφηνείας οἰήσο-
μαι δεῖν ὑπομῆσαι πάλιν ἱστορίας κειμένης ἐν βιβλίῳ Βα-
σιλειῶν. Βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Ἄχαζ ἐπὶ τὸν Ἰούδαν ἐν
10 τοῖς Ἱεροσολύμοις, Φακεέ, υἱὸς Ῥομελίου, βασιλεύων ἐν τῇ
Σαμαρεία δέκα φυλῶν, κατεστρατεύετο τῶν Ἱεροσολύμων.
Ἐπειδὴ δὲ ἐδεδίει μὴ ἄρα πως ἀτονήσῃ πρὸς τὸ ἐλεῖν αὐτήν,
σύνοπλον ἐποιεῖτο τὸν Ῥαασῶν, τὸν βασιλέα Σύρων καὶ
τῆς Δαμασκοῦ. Ἐφη δὲ οὕτως αὐτὸς ὁ μακάριος προφήτης
15 Ἡσαΐας· «Καὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἄχαζ, τοῦ Ἰωάθαμ
τοῦ υἱοῦ Ὀζίου βασιλέως Ἰούδα, ἀνέβη Ῥαασῶν βασιλεὺς
Ἀράμ (διερμηνεύεται δὲ Σύρων, ἤτοι Συρίας) καὶ Φακεέ,
υἱὸς Ῥομελίου, βασιλεὺς Ἰσραὴλ, εἰς Ἱερουσαλήμ, πολεμῆ-
σαι αὐτήν. Καὶ ἀνηγγέλη εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ, λέγοντες· Συ-
20 νεφώνησεν Ἀράμ πρὸς τὸν Ἐφραῖμ» (τοῦτ' ἔστιν ὁ Σύρος
πρὸς τὸν ἐκ φυλῆς Ἐφραῖμ βασιλεύοντα τῶν ἐν Σαμαρείᾳ),
«καὶ ἐξέστη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃν
τρόπον ὅταν ἐν δρυμῶ ξύλον ὑπὸ πνεύματος σαλευθῇ».

Οὐκοῦν ὁ Ἐφραῖμ τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν κατα-
25 λελουπῶς, χεῖρα καὶ ἐπικουρίαν ὀλίγου παντελῶς ἀξιῶσας
λόγου, τὸν Δαμασκοῦ καὶ Σύρων ἠγούμενον ὑπασπιστὴν
ἐποιεῖτο. Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας, καὶ μάλα εἰκότως,
προσκέκρουκε τῷ Θεῷ. Ἡ τοίνυν Δαμασκός, φησί, κατα-
δηρωθεῖσά τε καὶ ἠρημωμένη καὶ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμ-
30 φορὰς ὑπομείνασα, «οὐκέτι ἔσται ὄχυρὰ τοῦ καταφυγεῖν
Ἐφραῖμ», ἀλλ' «οὐδὲ ἔσται ἐν αὐτῇ βασιλεία», καίτοι φή-

βοσκοὺς ὅτι ἔκαναν μαντριὰ τοὺς τὴν τόσο λαμπρὴ καὶ περίφημη πόλιν.

Στίχ. 3. «Δὲν θὰ εἶναι πιά ὄχυρὴ πόλιν γιὰ νὰ καταφύγει ἐκεῖ ὁ Ἐφραΐμ, καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει βασιλεία στὴ Δαμασκὸ καὶ στὴν ὑπόλοιπη χώρα τῶν Σύρων. Γιατὶ ἐσὺ δὲν εἶσαι καλύτερη ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴ δόξα τους».

Πρὸς ἀκριβῆ καὶ σαφῆ κατανόηση τῶν λόγων αὐτῶν νομίζω ὅτι πρέπει πάλι νὰ ὑπενθυμίσω τὴν ἱστορία ποὺ βρῖσκεται στὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν. Ὅταν δηλαδὴ βασιλεύε ὁ Ἄχαζ στὸ βασίλειο τοῦ Ἰούδα στὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ρομελίου, ποὺ βασιλεύε στὴ Σαμάρεια καὶ ἦταν βασιλιὰς τῶν δέκα φυλῶν, ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπειδὴ ὅμως φοβόταν μήπως δὲν μπορέσει νὰ τὴν κυριεύσει, ἔκανε σύμμαχό του τὸν Ραασσών, τὸν βασιλιὰ τῶν Σύρων καὶ τῆς Δαμασκοῦ. Καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας εἶπε τὰ ἑξῆς: «Τὸν καιρὸ ποὺ βασιλεύε ὁ Ἄχαζ, υἱὸς τοῦ Ἰωάθαμ, υἱοῦ τοῦ Ὀζία, τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα, ἐκστράτευσαν ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Ραασσών, βασιλιὰς τοῦ Ἀράμ (ποὺ ἐρμηνευόμενον σημαίνει τῶν Σύρων ἢ τῆς Συρίας), καὶ ὁ Φακεέ, υἱὸς τοῦ Ρομελίου, βασιλιὰς τοῦ Ἰσραὴλ στὴ Σαμάρεια. Ἐφτασε τότε εἶδηση στὸν οἶκο τοῦ Δαβὶδ ποὺ ἔλεγε: Συμφώνησαν ὁ Ἀράμ μὲ τὸν Ἐφραΐμ» (δηλαδὴ ὁ Σύρος μὲ τὸν βασιλιὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν στὴ Σαμάρεια), «καὶ συγκλονίστηκε ἡ ψυχὴ του καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ του, σὰν τὸ δένδρο ποὺ κλονίζεται στὸ δάσος ὅταν τὸ σαλεύει ὁ ἄνεμος»¹¹.

Ὁ Ἐφραΐμ λοιπόν, ποὺ εἶχε ἐγκαταλείψει τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων Θεό, μὴ δίνοντας καμμιά σχεδὸν σημασία στὴ δύναμη καὶ τὴ βοήθειά του, ἔκανε σύμμαχό του τὸν ἡγέτη τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῶν Σύρων. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, καὶ πολὺ λογικά, ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Θεό. Ἡ Δαμασκὸς λοιπόν, λέγει, καταληλατημένη καὶ ἐρημωμένη καὶ ἔχοντας ὑποστειῖ τίς συμφορὲς τοῦ πολέμου, «δὲν θὰ εἶναι πιά πόλιν ὄχυρὴ γιὰ νὰ καταφύγει σ' αὐτὴν ὁ Ἐφραΐμ», ἀλλ' «οὔτε καὶ θὰ ὑπάρχει σ' αὐτὴ βασιλεία», ἂν καὶ βέβαια θὰ

σειεν ἄν τις, Καὶ μετὰ τὴν πόρθησιν ἠϋρηνταί τινες βασιλεύοντες τῆς Δαμασκοῦ. Διαμέμνηται γοῦν καὶ ὁ Παῦλος λέγων, ὅτι «Ἐν Δαμασκῶ ὁ ἔθναρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐζήτησεν αὐτὸν πιάσαι». Οὐκοῦν ὁ λόγος ὁ προφητικὸς 5 ἔμφασιν ἔχει πολλήν. Οὐκέτι γὰρ ἔσεσθαι φησιν εὐσθενῆ καὶ ἐπίσημον ἐν τῇ Δαμασκῶ βασιλείαν, εἰ καὶ γεγόνασι μετὰ τοῦτο τοπάρχαι τινὲς καὶ φύλαρχοι μᾶλλον, καὶ οὐχὶ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας τὴν λαμπρότητα περικειμένοι. «Οὐκ ἔσται τοίνυν ἐν Δαμασκῶ βασιλεία», φησὶν, ἀτονή- 10 σει δὲ σὺν αὐτῇ καὶ τὸ λοιπὸν τῶν Σύρων, τοῦτ' ἔστιν ἅπαν τὸ ἔθνος τὸ ὑπ' αὐτῇ. Μητρόπολις γὰρ Συρίας ἡ Δαμασκός. Εἶτα πρὸς αὐτήν φησιν· «Οὐ γὰρ σὺ βελτίων εἶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ τῆς δόξης αὐτῶν». Εἰ γὰρ καὶ κλήρου, φησί, τοῦ ἐκνεμηθέντος ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν τῶν ἐξ Ἰσραὴλ εἰς 15 ἐμὲ πεπλημμεληκότων οὐκ ἐφεισάμην, πῶς οὐ πάντῃ τε καὶ πάντως ὑπομενεῖς καὶ αὐτῇ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου βλάβη κατ' οὐδὲν οὔσα βελτίων τοῦ Ἰσραὴλ;

Στίχ. 4. «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Ἔσται τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔκλειψις τῆς δόξης Ἰακώβ καὶ τὰ πύονα τῆς δόξης αὐτοῦ σεισθήσεται».

«Ἰακώβ» ἐν τούτοις ὀνομάζει τοὺς ἐξ Ἰακώβ γεγονότας, ἦτοι τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ δέκα φυλὰς καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, αἱ τοσοῦτον ἀπεπήδησαν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης καὶ τοῦ τὴν ἐλπίδα τοῦ σώζεσθαι ποιεῖσθαι μᾶλλον ἐπ' αὐτῶ, 25 ὥστε καὶ ἐφ' ἑαυτοῖς πεποιθέναι καὶ ὑψηλὴν ἀνατείνειν ὄφρον ἐπὶ πλήθει μόνῃ καὶ δόξῃ. Ἦν τρόπος οὗτος αὐτοῖς. Καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐναργέστατα πάλιν προφήτης φησὶν. Ἔφη γὰρ περὶ αὐτῶν «Αἱ δόξαι αὐτῶν ἐκ τόκων καὶ ὠδίνων καὶ συλλήψεων». Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει «Δὸς αὐτοῖς, Κύριε». Τί 30 δώσεις αὐτοῖς; «Δὸς αὐτοῖς μήτραν ἀτεκνοῦσαν καὶ μα-

μποροῦσε νὰ πεῖ κανεὶς, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησὴ τῆς βρίσκο-
νται κάποιοι ποὺ διατέλεσαν βασιλεῖς τῆς Δαμασκοῦ. Τὸ ἀναφέ-
ρει καὶ ὁ Παῦλος λέγοντας· «Στὴ Δαμασκὸ ὁ φρούραρχος αὐτῆς
ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ Ἀρέτα, ἐπιδίωξε γιὰ νὰ τὸν πιάσει»¹². Ὁ
προφητικὸς λοιπὸν λόγος κάνει ρητὴ δήλωση. Γιατὶ λέγει, ὅτι δὲν
θὰ ὑπάρξει ἰσχυρὴ καὶ λαμπρὴ βασιλεία στὴ Δαμασκὸ, ἂν καὶ
ὑπῆρξαν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονὸς μερικοὶ τοπάρχες, κυβε-
ρῆτες μᾶλλον, ποὺ δὲν εἶχαν τὴ λαμπρότητα τοῦ ἀληθινοῦ βα-
σιλικοῦ ἀξιώματος. «Δὲν θὰ ὑπάρξει λοιπὸν», λέγει, «στὴ Δαμα-
σκὸ βασιλεία», ἀλλὰ θὰ ἐξασθενήσει μαζὶ μ' αὐτὴ καὶ ἡ λοιπὴ
Συρία, δηλαδὴ ὁλόκληρο τὸ ἔθνος ποὺ ὑπάγεται σ' αὐτήν. Γιατὶ ἡ
Δαμασκὸς εἶναι ἡ μητρόπολις τῆς Συρίας. Ἐπειτα λέγει πρὸς
αὐτήν· «Δὲν εἶσαι ἐσὺ καλύτερη ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες καὶ τὴ δόξα
τους». Γιατὶ λέγει, ἂν δὲν εὐσπλαχνίσθηκα τὴν κληρονομία ποὺ
μοῦ παραχωρήθηκε, δηλαδὴ τοὺς Ἰσραηλῖτες, ὅταν παρανόμη-
σαν ἐναντίον μου, πῶς καὶ ἐσὺ δὲν θὰ ὑποστεῖς ὅπωςδήποτε καὶ
μὲ κάθε τρόπο τις ζημίες ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἀφοῦ δὲν εἶσαι καθόλου
καλύτερη ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλῖτες,

Στίχ. 4. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων Ἐκείνη τὴν
ἡμέρα θὰ χαθεῖ ἡ δόξα τοῦ Ἰακώβ, θὰ κλονισθοῦν τὰ πλεόν
λαμπρότερα στοιχεῖα τῆς δόξας του».

«Ἰακώβ» ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰακώβ, ἥτοι τὶς
δέκα φυλές καὶ τὴ μισὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ ποὺ κατοικοῦσαν στὴ
Σαμάρεια, οἱ ὅποιοι τόσο πολὺ ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴν ὀργάνη
πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ στηρίζουν σ' αὐτὸν τὴν ἐλπίδα τῆς
σωτηρίας τους, ὥστε καὶ στὸν ἑαυτὸ τους νὰ στηρίζουν τὴν πεποί-
θησὴ τους καὶ νὰ ἀλαζονεύονται πολὺ γιὰ τὸ πλῆθος μόνο καὶ τὴ
δόξα τους. Αὐτὸς ἦταν ὁ τρόπος ζωῆς τους. Κι αὐτὸ πάλι μᾶς τὸ
λέγει μὲ πολλὴ σαφήνεια ὁ προφήτης. Γιατὶ λέγει γι' αὐτούς· «Ἡ
δόξα τους προέρχεται ἀπὸ γεννήσεις καὶ ὠδίνες καὶ συλλήψεις».
Κι ἔπειτα προσθέτει σ' αὐτά· «Δῶσε, Κύριε, σ' αὐτούς». Τί νὰ
δώσεις σ' αὐτούς; «Δῶσε τους, Κύριε, μήτρα ποὺ νὰ μὴ συλλαμβά-

στοὺς ξηρούς». Ἔσται τοίνυν, φησί, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ «ἐκλειψις τῆς δόξης Ἰακώβ», τοῦτ' ἔστι δαπανηθήσεται ταῖς τῶν πολεμίων μαχαίραις ἢ πολλή τε καὶ ἀναρίθμητος πληθὺς τῶν ἐξ Ἰακώβ, ἐφ' ἣ καὶ ἐδοξάζετο καὶ φρονεῖν ἐπεχειρεῖ 5 μέγα Ἄλλὰ «καὶ τὰ πύονα τῆς δόξης αὐτοῦ σεισθήσεται» τοῦτ' ἔστι καὶ παρ' αὐτοῖς βασιλεία κατενεχθήσεται. Γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ὅτι βασιλεύοντος Ὠσηέ, υἱοῦ Ἡλά, ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, ἐλθὼν ὁ Σαλμανασάρ πεπολιόρηκε τὴν Σαμάρειαν ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισίν, εἶλέ τε αὐτὴν 10 καὶ τὸν Ὠσηὲ μετώρηκεν εἰς Βαβυλῶνα. «Πύονα» τοίνυν «τῆς δόξης Ἰακώβ» νοηθεῖεν ἂν ὁ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ θεδασιλευκῶς, ἢ τάχα που οἱ κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν λαμπροὶ καὶ ἐπισημότεροι τῶν ἄλλων, πλούτω τε καὶ δυναστεία τὸ τῶν ἐτέρων πλεονεκτοῦντες μέτρον καὶ ἄδρου 15 νόμενοι ταῖς τρυφαῖς καὶ ταῖς παρὰ πάντων τιμαῖς.

Στίχ 5-6. «Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εἰάν τις συναγάγη ἀμητὸν ἔστηκότα καὶ σπέρμα ἀσταχύων ἀμήση· καὶ ἔσται ὃν τρόπον εἰάν τις συναγάγη ἄσταχυν ἐν φάραγγι στερεᾷ. Καὶ καταλειφθῆ ἐν αὐτῇ κα λάμη, ἢ ὡς ῥῶγες ἐλαίας 20 δύο ἢ τρεῖς ἐπ' ἄκρου μετεώρου, ἢ τέσσαρες ἢ πέντε ἐπὶ τῶν κλάδων αὐτῆς καταλειφθῆ».

Ὅτι καὶ ἐτοίμως καὶ ἀνιδρωτὶ περιέσσονται τῶν ἐν Σαμαρείᾳ πολεμοῦντες Ἀσσύριοι, καὶ πρὸς τούτῳ πάλιν, ὅτι μὴ πρὸς ἅπαν καὶ ὀλοτελῶς οἰχήσεται πρὸς ἀπώλειαν, ἀλλ' 25 ἔσται τι καὶ κατάλειμμα βραχύ, διαμεμήνηκεν ἐναργῶς ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ θερίζειν τὰς ἀστάχους ἐμπειρίαν ἔχοντες, ἀποκείροντες εὐτέχνως, τὸν μὲν σῖτον συλλέγουσιν, αἰεὶ δὲ κατόπιν ἐῶντες ὡς ἄχρηστον τὴν καλάμην ὅλον ἐπιτρέχουσι τῶν ληϊῶν τὸ πλάτος. 30 Οἱ δὲ γε τρυγᾶν εἰωθότες τὸν τῶν ἐλαιῶν καρπὸν, τοῦτο μὲν ῥάβδῳ καταπαίουσιν αὐτάς, τοῦτο δὲ καὶ χερσὶν ἐπα-

νει καὶ μαστοὺς στεγνοὺς»^{12α}. Θὰ γίνεῖ λοιπόν, λέγει, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ «ἐξαφάνιση τῆς δόξας τοῦ Ἰακώβ», δηλαδή θὰ ἐξολοθρευθεῖ ἀπὸ τὰ ξίφη τῶν ἐχθρῶν τὸ μεγάλο καὶ ἀναρίθμητο πλῆθος τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰακώβ, τὸ ὁποῖο, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ἀποκτοῦσε δόξα καὶ κυριευόταν ἀπὸ μεγαλοφροσύνη. Ἀλλὰ «καὶ τὰ πιὸ λαμπρὰ πράγματα τῆς δόξας του θὰ κλονισθοῦν», δηλαδή καὶ σ' αὐτοὺς ἡ βασιλεία θὰ γκρεμισθεῖ. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ στὴ Δ' Βασιλειῶν «Ὅταν βασίλευε ὁ Ὠσηέ, υἱὸς τοῦ Ἡλά, στὴ Σαμάρεια, ἦθε ὁ Σαλαμανασάρ καὶ πολιορκήσῃ τὴ Σαμάρεια ἐπὶ τρία ὀλόκληρα χρόνια, τὴν κατέλαβε καὶ μετέφερε τὸν Ὠσηέ στὴ Βαβυλώνα»¹³. «Λαμπρότερα» λοιπόν «πράγματα τῆς δόξας τοῦ Ἰακώβ» μποροῦν νὰ νοηθοῦν αὐτὸς ποὺ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ βασίλευσε στὴ Σαμάρεια, ἢ ἴσως οἱ πιὸ λαμπροὶ καὶ ἐπιφανεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους σ' ὅλη τὴ χώρα ὡς πρὸς τὸν πλοῦτο καὶ στὴ δύναμη, καὶ ποὺ μεγαλαυχούσαν γιὰ τὴν γεμάτη ἀπὸ ἀπολαύσεις ζωὴ τους καὶ τίς τιμὲς ποὺ δέχονταν ἀπὸ ὅλους.

Στίχ. 5-6. «Καὶ θὰ καταντήσῃ ὅπως ὅταν κάποιος μαζέψῃ στὰ χέρια του τὰ ὄριμα στάχυα τὰ γεμάτα καρπὸ, καὶ ὅπως ὅταν θερίσῃ στάχυα σὲ κοιλάδα μὲ χῶμα παχύ, καὶ θ' ἀπομείνει ἐκεῖ ἡ καλαμιὰ, ἢ σὰν δυὸ τρεῖς ἐλιές σ' ἓνα ἀκρόκλαδο ψηλό, ἢ τέσσαρες ἢ πέντε ἐπάνω στὰ κλαδιὰ τοῦ ἐλαιόδενδρου».

Ὅτι μὲ πολλὴ εὐκολία καὶ χωρὶς ἰδρώτα θὰ νικήσουν οἱ Ἀσσύριοι πολεμώντας τοὺς Ἰσραηλιῖτες στὴ Σαμάρεια, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ πάλι, ὅτι δὲν θὰ ὀδηγηθοῦν στὴν ἀπώλεια ὅλοι στὸ σύνολό τους καὶ ὀλοσχερῶς, ἀλλὰ θὰ μείνει καὶ ἓνα μικρὸ ὑπόλοιπο, μᾶς τὸ ἐπισήμανε μὲ σαφήνεια ὁ προφητικὸς λόγος μὲ αὐτά. Ὅσοι δηλαδή εἶναι ἔμπειροι στὸ θέρισμα τῶν σταχυῶν μαζεύουν τὸ σιτάρι, θερίζοντας μὲ τέχνη, καὶ ἀφήνοντας πάντοτε πίσω τους ὡς ἄχρηστη τὴν καλαμιὰ, διατρέχουν ὅλη τὴν ἔκταση τῶν χωραφιῶν. Ὅσοι πάλι μαζεύουν τὸν καρπὸ τῶν ἐλιῶν, συνηθίζουν ἀπὸ τὴ μὰ χτυποῦν αὐτὲς μὲ τὴ βέργα, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πιάνουν

12. Ὠσηέ 9, 14.

13. Δ' Βασ. 17, 5-6.

φώμενοι καὶ τῶν ὀρπήκων ἀρπάζοντες συναγείρουσιν, ἀλλ' εἰκὸς ἀπομένειν αὐταῖς τρεῖς ἢ τέσσαρας, ἢ πέντε τυχόν ἐπ' ἄκρῳ τῶν κλάδων καὶ τοὺς τῶν τρυγώντων διαλαθεῖν ὀφθαλμούς. Τοιοῦτόν τι συμβήσεσθαι φησι τοῖς ἐν Σαμα-
 5 ρείᾳ· πείσεσθαι γὰρ αὐτοὺς δισχυρίζεται καθὰ καὶ ὁ στᾶ-
 χυς, ὅτε ταῖς τῶν ἀμῶντων περιπίπτει χερσίν· καταλειφθή-
 σεσθαι δὲ ὡσπερ ἐν αὐτῇ καλάμην, τοῦτ' ἔστιν ὀλίγους τῶν
 ἀσημοτέρων, ἢ καὶ ὡς ῥῶγας ἐλαίας δύο ἢ τρεῖς τὸν τῶν
 τρυγώντων λαθούσας ὀφθαλμόν, διὰ τοι τὸ ἐν τοῖς ἀνωτά-
 10 τω κεκρούφθαι κλάδοις.

Στίχ. 7-8. «Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ· Τῇ ἡμέ-
 ρᾳ ἐκείνῃ πεπορθῶς ἔσται ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ποιήσαντι
 αὐτόν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ
 ἐμβλέψονται, καὶ οὐ μὴ πεπορθότες ὡσιν ἐπὶ τοῖς βω-
 15 μοῖς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἃ ἐποίη-
 σαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἀλλ' ἔσονται πεπορθότες ἐπὶ τὸν
 ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ οὐκ ὄψονται τὰ δένδρα αὐτῶν,
 οὐδὲ τὰ βδελύγματα αὐτῶν».

ἽΟ σοφώτατος Παῦλος οὐκ ἀνόνητον εἰδῶς οὐδὲ εἰκαῖον
 20 τὸ χρῆμα, τὸ παιδεύεσθαι παρὰ τοῖς δι' αὐτόν κεκλημένοις
 εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἐπισιτέλλει καὶ φησιν· «Εἰ παιδείαν
 ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν
 υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;». Παρατίθησι δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς
 θεοπνεύστου Γραφῆς ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς· «Υἱέ, μὴ ὀλιγώ-
 25 ρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος.
 Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν
 παραδέχεται». Ἐπειδὴ γὰρ ἐστιν ἀγαθὸς ὁ τῶν ὄλων δημι-
 ουργός, «πάντας ἐθέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 ἐλθεῖν». Ταύτη τοι νενουθέτηκε πλειοστάκις διὰ προφητῶν
 30 ἁγίων τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραήλ, μάλιστα δὲ τοὺς ἐξ Ἱεροσο-

14. Ἐβρ. 12,7.

15. Ἐβρ. 12,5-6 καὶ Παροιμ. 3,11-12.

μέ τὰ χέρια τὰ κλαδιὰ καὶ τραδώντας τα μαζεύουν τὸν καρπὸ, ἀλλ' εἶναι φυσικὸ νὰ ἀπομένουν στ' ἀκρόκλαδα τρεῖς-τέσσερες ἢ καὶ πέντε ἐλιές ξεφεύγοντας τὰ μάτια αὐτῶν ποῦ τὶς τρυγοῦν. Κάτι παρόμοιο, λέγει, θὰ πάθουν ὅσοι ζοῦν στὴ Σαμάρεια. Ἰσχυρίζεται δηλαδή ὅτι θὰ πάθουν τὸ πάθημα τοῦ σταχυοῦ, ὅταν πέφτει ἀπὸ τὰ χέρια τῶν θεριστῶν. Θὰ μείνουν δηλαδή στὴ Σαμάρεια κάποιοι σὰν τὴν καλαμιά, λίγοι δηλαδή ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀσήμαντους, ἢ καὶ δυὸ τρεῖς σὰν τὶς ἐλιές ποὺ ξέφυγαν τὸ μάτι τῶν τρυγητῶν, ἐπειδὴ κρίζονται στὰ πιὸ ψηλὰ κλαδιὰ.

Στίχ. 7-8. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ: Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ ἄνθρωπος θὰ πιστέψει σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν δημιούργησε, ἐνῶ τὰ μάτια του θὰ στραφοῦν στὸν ἅγιο τοῦ Ἰσραήλ, καὶ δὲν θὰ στηρίζουν τὴν πεποίθησή τους στοὺς βωμούς, οὔτε στὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους, ποὺ τὰ ἔφτιαξαν μὲ τὰ δάχτυλά τους, ἀλλὰ θὰ στηρίζουν τὴν πεποίθησή τους στὸν ἅγιο τοῦ Ἰσραήλ, καὶ δὲν θὰ προσέχουν πιά τὰ (ἱερὰ) δένδρα τῶν εἰδωλολατρῶν, οὔτε στὰ σιχαμερὰ εἰδωλά τους».

Ὁ σοφώτατος Παῦλος, θεωρώντας ὅτι δὲν εἶναι ἀνώφελο οὔτε ἄσκοπο τὸ πρῶγμα, τὸ νὰ παιδεύονται ὅσοι μέσω αὐτοῦ κλήθηκαν στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας, τοὺς στέλνει ἐπιστολὴ καὶ τοὺς γράφει: «Ἄν ὑπομένετε τὴν παιδαγωγία, ὁ Θεὸς σᾶς τὴν προσφέρει σὰν πρὸς υἱὸς του· γιατί ποιὸς υἱὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν τὸν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του;»¹⁴. Παραθέτει ἐπίσης καὶ τὰ λεγόμενα τῆς θεόπνευστης Γραφῆς· γιατί λέγει ἀμέσως: «Υἱέ μου, μὴν περιφρονεῖς τὴν παιδαγωγία ποὺ σοῦ παρέχει ὁ Κύριος, οὔτε ν' ἀγανακτεῖς ὅταν σὲ ἐλέγχει. Γιατί ὁ Κύριος παιδαγωγεῖ ὅποιον ἀγαπᾷ καὶ μασιγώνει ὅποιον ἀποδέχεται ὡς υἱὸ του»¹⁵. Ἐπειδὴ εἶναι δηλαδή ἀγαθὸς ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων «θέλει νὰ σωθοῦν ὄλοι καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας»¹⁶. Γι' αὐτὸ νοθέτησε πολλὰ φορὲς μέσω τῶν ἁγίων προφητῶν τοὺς ἑξαίματος Ἰσραηλίτες, καὶ περισσότερο ἐκεῖνους ποὺ μετοίκησαν ἀπὸ τὰ

16. Α' Τιμ. 2, 4.

λύμων μεταφοιτήσαντας εἰς Σαμάρειαν. Οἱ δὲ ἦσαν ἀσχέτως ἐπὶ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἀπονενευκότες, καὶ Θεὸν ἀφέντες τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς, θεραπευταὶ γεγόνασι δαμονίων καὶ εἰδώλοις ἀψύχοις προσεκόμιζον τὰς λατρείας Ἐπειδὴ δὲ πο-
 5 λὺ λίαν ἀμαθαίνοντες, οὐδὲ ὅτι προσήκοι μεταγινώσκειν αὐ-
 τοὺς ἐβουλεύοντο, λοιπὸν ἐκολάζετο Θεός. Οὓς γὰρ οὐκ ὀνί-
 νησι λόγος, μεθίστησι πόνος, περιτρέπων αὐτοὺς ὡς ἐξ ἀνάγ-
 κης καὶ θίας ἐπὶ τὸ ἀρέσκον Θεῷ. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ μακάρι-
 ος Δαβὶδ εὐρίσκειται λέγων «Ἐν χαλινῷ καὶ κημῷ τὰς σια-
 10 γόνας αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ». Ὅνπερ
 γὰρ τρόπον οἱ πωλοδαμνεῖν εἰωθότες, καὶ ταῦτα σοφοί, πε-
 ριτρέπουσι χαλινοῖς τοὺς τῶν ἵππων ἀγριωτέρους εἰς ἐπι-
 στήμονα δρόμον, οὕτω καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεός, ταῖς ἐκ πόνων
 ἀνάγκαις περιίστησι πλειστάκις εἰς τὸ ἐλέσθαι διοῦν ὀρθῶς
 15 τὸν ἀπειθῆ καὶ ἐξήνιον.

Τοιοῦτόν τι πεπονθότες οἱ ἐν Σαμαρείᾳ κατωκηκότες, μετὰ γε τὸ παθεῖν τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰς, μόλις ἐπέ-
 γνωσαν τὸν κολάζοντα καὶ λελυπημένον, καὶ ἀπεσεΐσαντο
 μὲν τὰς τῶν εἰδώλων λατρείας, μετέβαλον δὲ τῆς διανοίας
 20 τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ, παρ' αὐτοῦ δὲ δη-
 λονότι προσδοκῶντες ἔσεσθαι τὴν ἐπικουρίαν καὶ τῶν ἐπε-
 νηνεγμένων αὐτοῖς κακῶν τὴν ἀπαλλαγὴν. «Οὐ γὰρ μὴ πε-
 ποιθότες ὦσι», φησὶν, «ἐπὶ τοῖς βωμοῖς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἔργοις
 τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἃ ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν», «καὶ οὐκ
 25 ὄψονται τὰ δένδρα αὐτῶν, οὐδὲ τὰ βδελύγματα αὐτῶν». Ἔ-
 θος μὲν γὰρ ἦν αὐτοῖς τὰς τῶν ὀρῶν καταλαμβάνειν κορυ-
 φὰς καὶ ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης, καθὰ γέγραπται, προσ-
 κυνεῖν τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. Ἄλλ' οὐκέτι τούτοις
 ἐμβλέψονται, φησί, πείρα μαθόντες ὡς εἰκαῖον αὐτοῖς καὶ
 30 ἀνόνητον παντελῶς τὸ χρῆμά ἐστιν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπάσης
 αἴτιον συμφορᾶς Ταύτης γὰρ ἔνεκα τῆς αἰτίας καὶ διολώλα-
 σι καὶ δέδονται τοῖς ἐχθροῖς Ἄριστον οὖν ἄρα τὸ φυλάττε-

Ἱεροσόλυμα στή Σαμάρεια. Αὐτοὶ εἶχαν ἀποκλίνει ἀσυγκράτητα σὲ ὅ,τι φαινόταν καλὸ στοὺς ἴδιους, κι ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὸν ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεό, ἔγιναν προσκυνητὲς τῶν δαιμονίων καὶ πρόσφεραν τῇ λατρείᾳ τους σὲ ἄψυχα εἰδῶλα. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχαν πολλὴ ἄγνοια καὶ οὔτε κὰν σκέφτονταν ὅτι ἔπρεπε νὰ μετανοήσουν, γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τοὺς τιμωροῦσε. Γιατὶ ὅποιους δὲν τοὺς ὠφελεῖ ὁ λόγος, τοὺς μεταπίθει ὁ πόνος, στρέφοντάς τους ἀναγκαστικὰ καὶ μὲ τῇ βία σ' αὐτὸ πού ἀρέσει στὸν Θεό. Κάτι παρόμοιο βρῖσκεται νὰ λέγει καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ· «Μὲ χαλινάρι καὶ γκέμια θὰ σφίξει τὰ σαγόνια τους, αὐτῶν πού δὲν σὲ πλησιάζουν»¹⁷. Ὅπως δηλαδὴ οἱ δαμαστὲς τῶν πουλαριῶν, πού εἶναι σοφοὶ σ' αὐτὰ, καθοδηγοῦν τὰ πιὸ ἄγρια ἄλογα στὸ σωστὸ περπάτημα μὲ τὰ χαλινάρια, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων μὲ τὸν ἔξαναγκασμὸ τοῦ πόνου κἀνει πολλὰς φορὰς τὸν ἀπειθῆ καὶ ἀχαλιναγάγητο νὰ θελήσει νὰ ζήσει ὀρθά.

Κάτι παρόμοιο ἔπαθαν οἱ Ἰσραηλίτες πού κατοίκησαν στή Σαμάρεια, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ τοὺς βρῆκαν οἱ συμφορὲς τοῦ πολέμου, τότε μόλις κατανόησαν τὸν τιμωρὸ καὶ ὀργισμένο, κι ἀφοῦ ἀποτίναξαν τὴν προσκύνηση τῶν εἰδώλων, κατηύθυναν τὰ μάτια τῆς διάνοιάς τους στὸν ἅγιο τοῦ Ἰσραήλ, περιμένοντας δηλαδὴ ὅτι θὰ λάβουν ἀπὸ αὐτὸν τὴ βοήθεια καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς συμφορὲς πού τοὺς εἶχαν βρεῖ. Γιατὶ λέγει· «Δὲν θὰ πιστέψουν στοὺς βωμούς, οὔτε στὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους, πού ἔφτιαξαν μὲ τὰ δάχτυλά τους», «καὶ δὲν θὰ στρέψουν τὴν προσοχὴ τους στὰ δένδρα τους καὶ στὰ σιχαμερὰ ἀγάλματά τους». Γιατὶ συνήθιζαν αὐτοὶ νὰ καταλαμβάνουν τὶς κορυφὰς τῶν βουνῶν καὶ κάτω ἀπὸ μιὰ δρυῖ ἢ μιὰ λεύκα, ὅπως ἔχει γραφεῖ, νὰ προσκυνοῦν τὰ ἔργα τῶν ἰδίων τους τῶν χειρῶν. Ἀλλὰ δὲν θὰ κοιτάξουν πιά, λέγει, σ' αὐτὰ, ἔπειδὴ ἔμαθαν ἀπὸ τὴν πείρα τους, ὅτι εἶναι μάταιο καὶ ἐντελῶς ἀνώφελο αὐτὸ τὸ πράγμα, καὶ μᾶλλον εἶναι καὶ αἴτιο κάθε συμφορᾶς. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία καὶ καταστράφηκαν καὶ παραδόθηκαν στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ἄριστο λοιπὸν εἶναι νὰ

17. Ψαλμ. 31, 9.

σθαι καὶ παντὶ παραιτεῖσθαι σθένει τὴν θεϊαν ὀργήν, καὶ μὴ
 πείρα μαθεῖν ἐκδέχεσθαι τὰ κακά. Προσαποδύεσθαι δὲ μᾶλ-
 λον, καὶ μάλα γοργῶς, τὰς αἰτίας, ἐφ' αἷς ἂν ὀργίζοιτο Θε-
 ὅς, καὶ πρὸ πληγῆς καὶ μάστιγος ἀπολογεῖσθαι λελυπημένῳ
 5 διὰ γε τοῦ παραιτεῖσθαι μὲν τὰ αἰσχίῳ, τιμᾶν δὲ τὰ κάλλιστα
 καὶ πάντα τρόπον ἐπιτηδεύειν ἀρετῆς

Στίχ. 9-10. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονται αἱ πόλεις σου ἐγ-
 καταλελειμμένοι, ὃν τρόπον ἐγκατέλιπον οἱ Ἀμορρῶαῖοι
 καὶ οἱ Εὐαῖοι ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ
 10 ἔσονται ἔρημοι, διότι ἐγκατέλιπες τὸν Θεὸν τὸν Σωτῆ-
 ρά σου, καὶ Κυρίου τοῦ βοηθοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης».

Ἐξ αὐτῶν ἀναπεύθει τῶν συμβεβηκότων ἐννοεῖν, ὅτι
 γέγονεν αὐτοῖς ἐξ ἀντιστροφῆς τὰ πράγματα. Πάλιν μὲν
 γὰρ ἐνίκουν ἐπικουροῦντος Θεοῦ, καὶ φοβεροὶ τινες ἦσαν
 15 ταῖς τῶν ἐθνῶν πόλεσί τε καὶ χώραις. Εἶλον γὰρ αὐτὰς ἀνι-
 δρωτί, κατευμαρίζοντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ πᾶν ὅσον ἦν
 ἄναντές τε καὶ δυσήνυτον. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἐκείνων ἀνοσιό-
 τητος γεγόνασιν μιμηταί, δειλοὶ καὶ εὐάλωτοι κατ' ἐκείνους
 γεγόνασιν. Ἠρήμονται γὰρ αἱ πόλεις αὐτῶν καὶ κατελεί-
 20 φθησαν ὑπὸ τῶν κατοικούντων ἐν αὐταῖς, κατὰ τὸν ἴσον
 τρόπον, καθ' ὃν οἱ Εὐαῖοι καὶ Ἀμορρῶαῖοί ποτε τοῖς αὐτῶν
 ξίφεσιν ἔπιπτον δαπανώμενοι· ἐναργῆ δὲ καθίστησι τὴν
 αἰτίαν εὐθύς τοῦ πρὸς τοῦτο κατολισθεῖν ἀσθενείας αὐ-
 τοῦς καὶ τὴν οὕτως ἀπηνῆ καὶ δύσοιστον ὑπομεῖναι συμ-
 25 φοράν· «Ἐγκατέλιπες γὰρ τὸν Θεὸν τὸν Σωτῆρά σου», φη-
 σί, «καὶ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐκ ἐμνήσθης». Δέον γὰρ
 εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς εὐηργέτηνται, τοῦτο μὲν δουλείας τῆς
 ἐν Αἰγύπτῳ λελυτρωμένοι, τοῦτο δὲ κατακρατοῦντες ἐ-
 χθρῶν καὶ καταδηοῦντες τὰς πόλεις τῶν ἀνθεστηκότων,
 30 τοῦτο δὲ ὅτι καὶ εἰς αὐτὴν εἰσεκομίσθησαν τῆς ἐπαγγελίας
 τὴν γῆν, πονηρὰς ἀμοιβὰς ἀντεκόμιζον τῷ Δεσπότη προσ-
 κρούοντες ἀδεῶς, καὶ οὐ καθ' ἓνα λυποῦντες τρόπον, ἀλλὰ

προφυλάγεται κανείς καὶ ν' ἀποφεύγει μὲ ὅλη τὴ δύναμή του τὴ θεία ὀργή, καὶ νὰ μὴ μαθαίνει μὲ τὴν πείρα νὰ ὑποφέρει τις συμφορές. Ἀντίθετα νὰ ἀποφεύγει ἀπὸ πρὶν, καὶ πολὺ γρήγορα μάλιστα, τις αἰτίες ποὺ κάνουν νὰ ὀργίζεται ὁ Θεός, καὶ πρὶν δεχθεῖ τὸ χτύπημα καὶ τὸ μαστίγιον, ν' ἀπολογεῖται ὅταν ὀργίζεται, μὲ τὸ νὰ ἀρνεῖται τὰ αἰσχροῦ καὶ νὰ τιμᾷ τὰ ἄριστα, καὶ μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀσκεῖ τὴν ἀρετή.

Στίχ. 9-10. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα οἱ πόλεις σου θὰ ἐγκαταλειφθοῦν, ἔτσι ὅπως οἱ Ἀμορραῖοι καὶ οἱ Εὐαῖοι ἐγκατέλειψαν τις πόλεις τους καταδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες, καὶ θὰ μείνουν ἔρημες, γιὰτὶ ἐγκατέλειψες τὸν Θεὸ τὸν Σωτῆρα σου, καὶ τὸν Κύριο, ποὺ εἶναι ὁ βοηθός σου, δὲν τὸν θυμήθηκες».

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἴδια ποὺ ἔχουν συμβεῖ μᾶς κάνει νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι τὰ πράγματα εἶχαν ἀντίστροφη ἔκβαση. Παλαιὰ νικοῦσαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ προκαλοῦσαν φόβον σὺν πόλεις καὶ τις χώρες τῶν ἐθνῶν. Πράγματι τις κυριεύσαν χωρὶς νὰ ἰδρώσουν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔκανε εὐκόλον γι' αὐτοὺς ὅ,τι ἦταν τραχὺ καὶ δύσκολον. Ἐπειδὴ ὅμως ἔγιναν μιμητὲς τῆς ἀσέβειας ἐκείνων, ἔγιναν ὅπως ἐκεῖνοι δειλοὶ καὶ εὐάλωτοι. Καὶ πράγματι ἐρημώθηκαν οἱ πόλεις καὶ ἐγκαταλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο κατὰ τὸν ὅποιον οἱ Εὐαῖοι καὶ οἱ Ἀμορραῖοι κάποτε ἔπεφταν χτυπημένοι ἀπὸ τὰ ξίφη τους, καὶ κάνει ἀμέσως φανερὴ τὴν αἰτία τοῦ ὅτι κατάντησαν σὲ τόση ἀδυναμία καὶ ὑπέμειναν τὴν τόσο σκληρὴ καὶ ἀνυπόφορη συμφορὰ· γιὰτὶ λέγει· «Ἐγκατέλειψες τὸν Θεὸ καὶ Σωτῆρα σου, καὶ δὲν θυμήθηκες τὸν Κύριον καὶ Θεόν σου». Ἐνῶ δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχαριστοῦν γιὰ τις εὐεργεσίες ποὺ δέχθηκαν, ἀπὸ τὴ μὴ γιὰτὶ λυτρώθηκαν ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰτὶ ὑπερίσχυσαν τῶν ἐχθρῶν τους καὶ καταλεηλάτησαν τις πόλεις ἐκείνων ποὺ τοὺς πρόβαλαν ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ εἰσῆλθαν στὴν ἴδια τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἐκεῖνοι ἀντιπρόσφεραν πονηρὰς ἀμοιβὰς προσκρούοντας στὸν Κύριον δίχως φόβον· καὶ δὲν τὸν λυποῦσαν μὲ ἓνα τρόπο, ἀλλὰ φρο-

νόμου μὲν τοῦ διωρισμένου διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως μικρὰ κομιδῇ φροντίσαντες, ἀπολακτίσαντες δὲ παντελῶς τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, καὶ ἄψύχοις ὕλαις ἀναθέντες τὸ σέβας, εἰρηκότες δὲ ταῖς δαμάλεσι ταῖς χρυσαῖς· «Οὗτοι οἱ
5 θεοί σου, Ἰσραήλ, οἵτινες ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου».

“Οτε τοίνυν ἐσμέν μετὰ Θεοῦ, τὰ αὐτοῦ δηλονότι φρονεῖν σπουδάζοντες καὶ τὰ αὐτῷ φίλα κατορθοῦν ἠρημένοι, τότε δὴ πάντως κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχθρῶν καὶ πατήσομεν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ
10 σκότους τούτου τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, τότε περιεσόμεθα, καὶ μάλα γοργῶς, τῶν ἐκτόπων ἡδονῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς κινήματων, τότε λογισμοὺς νικήσομεν πονηροὺς καὶ τὰ πνεύματα τοῦ ἐξουσιάζοντος οὐχ εὐρήσει τόπον ἐν ἡμῖν. Ἡμεληκότες δὲ τοῦ προσκεῖσθαι Θεῷ, ἄσθενεῖς καὶ
15 ἄνανδροι καὶ ὑπὸ πόδας ἐσόμεθα τῶν ἐχθρῶν, καὶ πλεονεκτοῦντα τὸν Σατανᾶν οὐδεὶς ἀνακόψει τρόπος

Στίχ. 10-11. «Διὰ τοῦτο φυτεύσεις φύτευμα ἄπιστον καὶ σπέρμα ἄπιστον. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ, ἣ ἂν φυτεύσεις, πλανηθήσῃ. Τὸ δὲ πρωὶ ἐὰν σπείρῃς, ἀνθήσει εἰς ἀμητόν, ἣ
20 ἂν ἡμέρᾳ κληρώσῃ, καὶ ὡς πατὴρ ἀνθρώπου κληρώσῃ τοὺς υἱούς σου».

Ἄσαφεία πολλῇ κατημφιασμένην τοῦ προκειμένου τὴν ἔννοιαν διατρανοῦν ὡς ἐνὶ πειράσομαι. Ἔστι τοίνυν ὃ φησι τοιοῦτον· Φθάσας ἔφην, ὅτι πλανῶντές τε καὶ πλανώμενοι
25 καὶ φρονοῦντες ἃ μὴ θέμις οἱ ἐξ Ἰσραήλ (ἦγον οὐδὲ Ἐφραΐμ, ἵνα τὰς δέκα νοήσης φυλὰς τὰς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ μετωκισμένας), ὑψηλὴν εἶχον τὴν ὄφρυν, ὥντο δὲ μηδένα παντελῶς τῶν ἐχθρῶν τῆς αὐτῶν δύνασθαι κατευμεγεθῆσαι χειρός, διὰ τοι τὸ ἀναριθμήτους εἶναι καὶ σφόδρα πολλούς· Ἀλλ’
30 ἐσφάλλοντο τῆς ἐλπίδος. Πεπτῶκασιν γάρ, καὶ οἱ μὲν δεδαπάνηται τῷ πολέμῳ, οἱ δὲ εἰς τὰς τῶν νενικηκότων ἀποκο-

ντίζοντας ἐλάχιστα γιὰ τὸ νόμο πού τοὺς ὄρισε μέσω τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ, ἀφοῦ περιφρόνησαν τελείως τὸ σεβασμὸ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀπέδωσαν τὸν σεβασμὸ στὰ ἄψυχα πράγματα, εἶπαν στίς χρυσῆς δαμάλες: «Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραήλ, πού σὲ ἔδωκαν ἀπὸ τῆ γῆ τῆς Αἰγύπτου»¹⁸.

“Ὅταν λοιπὸν εἴμαστε μαζὶ μὲ τὸν Θεό, φροντίζοντας δηλαδὴ γιὰ ὅσα εἶναι δικὰ του καὶ θέλοντας νὰ κατορθώνομε τὰ ἀρεστὰ σ’ αὐτόν, τότε ὅπωςδήποτε θὰ ὑπερισχύομε τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ θὰ ποδοπατήσομε τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες καὶ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους αὐτοῦ, τὰ πονηρὰ πνεύματα, τότε θὰ νικήσομε, καὶ πολὺ γρήγορα, τὶς ἄτοπες ἡδονές καὶ τὶς ὁρμές τῆς σάρκας, τότε θὰ νικήσομε τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πνεύματα τοῦ ἐξουσιαστή μας δὲν θὰ βροῦν τόπο σ’ ἐμᾶς. Ἐὰν ὅμως ἀμελήσομε νὰ εἴμαστε προσκολλημένοι στὸν Θεό, θὰ εἴμαστε ἀδύναμοι καὶ ἄνανδροι καὶ θὰ βρεθοῦμε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ἐχθρῶν, καὶ κανένας τρόπος δὲν θὰ ἐμποδίσει τὴ νίκη τοῦ Σατανᾶ.

Στίχ. 10-11. «Γι’ αὐτὸ θὰ φυτέψεις φυτὸ καὶ θὰ σπείρεις σπώρο πού θὰ διαψεύσει τὶς ἐλπίδες σου· θὰ διαψευθεῖς τὴν ἡμέρα πού θὰ φυτέψεις. Ἐὰν σπείρεις ὅμως τὸ πρῶν, θὰ ἀνθήσει γιὰ θερισμὸ τὴν ἡμέρα πού θὰ λάβεις τὸν κλῆρο, καὶ σὰν πατέρας ἀνθρώπου θ’ ἀφήσεις κληρονομία στοὺς υἱούς σου».

Ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἔχει περιβληθεῖ ἀπὸ πολλὴ ἀσάφεια, θὰ προσπαθήσω ὅσο μπορῶ νὰ τὴ διαλευκάνω. Αὐτὸ λοιπὸν πού λέγει σημαίνει τὸ ἑξῆς. Εἶπα προηγουμένως, ὅτι πλανῶντες καὶ πλανώμενοι καὶ ἔχοντας ἀθέμιτα φρονήματα οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ (δηλαδὴ ὁ Ἐφραΐμ, γιὰ νὰ ἐννοήσεις τὶς δέκα φυλές πού μετοίκησαν στὴ Σαμάρεια), εἶχαν μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ φαντάζονταν ὅτι κανένας ἀπολύτως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τους δὲν θὰ μπορέσει νὰ καταστειῖ ἀνώτερος ἀπὸ τὴ δύναμή τους, γιὰτὶ ἦταν ἀναρίθμητοι καὶ ἦταν ὑπερβολικὰ πολλοί. Ἀστόχησαν ὅμως στὴν ἐλπίδα τους. Γιὰτὶ ἔπεσαν, καὶ ἄλλοι ἐξοντώθηκαν στὸν πόλεμο, ἐνῶ ἄλλοι μεταφέρθηκαν στίς χῶρες

μιζονται χώρας, αἰχμάλωτοι καὶ περιδεεῖς καὶ ἐν παντὶ γεγ-
νότες κακῶ. Ἐπειδὴ δὲ καιροῦ διππεύσαντος, ἀνεκομίσθη-
σαν ἐκ τῆς Περσῶν χώρας εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, εἶτα κατέλη-
ξαν τοῦ ἀνὰ μέρος ἔχειν τοὺς βασιλεύοντας, κατακήκασι δὲ
5 οἱ πάντες τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ τετιμήκασι νό-
μον, τότε καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ γεγόνασιν οἱ ἐξ αὐτῶν παῖδες καὶ
εἰς τέκνα τέκνων δεδραμήκασιν αἱ διαδοχαί. Τοιοῦτόν τι δι-
δάσκει καὶ νῦν ὁ λόγος, ὡς περὶ σίτου καὶ ἀσταχῶν αἰνίγμα
διδούς. Ἐπειδὴ γάρ, φησί, Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου οὐκ ἐμνή-
10 σθης, ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἄπιστον ἔσται, καὶ οὐκ ἀσφα-
λὲς εἰς διατήρησιν, ὅπερ ἂν φυτεύσης φύτευμα, τοῦτ' ἔστι τὸ
ἐκ μέσου σπέρμα τε καὶ γένος. Ὅταν δὲ φυτεύσης καὶ πολὺν
γεγονὸς ἴδης, τότε πλανηθήσῃ. Οἴησῃ μὲν γάρ, φησί, τῷ
πλήθει τεθαροσικῶς, ἀλλ' οὐκ ἀληθῆ λογίῃ. Ἀσταχῶν γάρ
15 δίκην πεσοῦνται καὶ ἀνόνητον εὐρήσεις παντελῶς τὴν ἐπί-
γε τούτοις ἐλπίδα. «Τὸ δὲ πρῶτ' εἰς σπείρης», τοῦτ' ἔστιν ἐν
φωτὶ γεγονῶς καὶ λοιπὸν ἐπιγνοῦς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς
ὄντα Δεσπότην, σώζοντά τε ῥαδίως καὶ ἐπικουρεῖν ἰσχύον-
τα, τότε τὸ πεφυτευμένον, ἧτοι κατασπαρέν, ἀνθήσει εἰς
20 ἀμητόν, τοῦτ' ἔστι τελεσφορηθήσεται· τὸ γὰρ πρόωρον δα-
πανᾶσθαι τὸν ἀσταχυν, ζημίαν καὶ πόνων καὶ ἐλπίδος
ἐμποιεῖ τοῖς γηπονεῖν εἰωθόσιν, τό γε μὴν εἰς ἀμητόν ἐλθεῖν,
πληρεστάτην δίδωσι τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐλπίδα. «Ἀνθήσει τοί-
νων εἰς ἀμητόν», τοῦτ' ἔστι τελεσφορηθήσεται τὸ σὸν φύτευ-
25 μα ὅτ' ἂν γένηταί σοι πρῶτ', τοῦτ' ἔστιν ὅταν εὐρεθῆς ὡς ἐν
φωτὶ καὶ ἡμέρα καὶ ἐν ἐπιγνώσει Θεοῦ γεγονῶς. Τότε «καὶ
ὡς πατὴρ ἀνθρώπου κληρώσῃ τοῖς υἱοῖς σου». Παρα-
πέμψεις γὰρ εἰς υἱοὺς καθάπερ τινὰ κληῖρον τὴν εὐθυμίαν
καὶ τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας τὴν μέθεξιν.

30 Στίχ. 12-13. «Οὐαὶ πλῆθος ἐθνῶν πολλῶν! ὡς θάλασσα
κυμαίνουσα, οὕτω ταραχθήσεσθε, καὶ νῶτος ἐθνῶν

τῶν νικητῶν, αἰχμάλωτοι καὶ φοβισμένοι καὶ ὑπομένοντας κἀθε κακό. Ὅταν ὅμως περνώντας ὁ καιρὸς ἐπανῆλθαν ἀπὸ τῆ χώρα τῶν Περσῶν στὴν ἅγια πόλη καὶ στὴ συνέχεια σταμάτησαν νὰ ἔχουν χωριστοὺς βασιλεῖς καὶ κατοίκησαν ὅλοι στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τίμησαν τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ σὲ ἀσφάλεια ἔζησαν τὰ παιδιὰ τους, καὶ ἡ διαδοχὴ τῆς βασιλείας προχώρησε ἀπὸ τέκνα σὲ τέκνα. Κάτι τέτοιο λοιπὸν διδάσκει ὁ λόγος αὐτός, παρουσιάζοντας τὸ αἴνιγμα τοῦ σιταριοῦ καὶ τῶν σταχυῶν. Ἐπειδὴ δηλαδή, λέγει, δὲν θυμήθηκες τὸν Κύριο τὸν Θεό σου, γι' αὐτὴ τὴν αἰτία θὰ εἶναι ἀμφίβολο καὶ δὲν θὰ διατηρηθεῖ μὲ ἀσφάλεια ὅποιοδήποτε φυτὸ κι ἂν φυτέψεις, δηλαδή τὸ σπέρμα καὶ ἡ γεννιὰ πὺ θὰ ἀκολουθήσει. Κι ὅταν τὸ φυτέψεις καὶ δεῖς ὅτι μεγάλωσε πολὺ, τότε θὰ διαψευθεῖς. Γιατὶ θὰ νομίσεις, λέγει, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ δὲν θὰ σκεφθεῖς λογικὰ. Γιατὶ θὰ πέσουν ὅμοια μὲ στάχυα καὶ θὰ βρεῖς τελείως ἀνώφελη τὴν ἐλπίδα σου σ' αὐτὰ. «Ἄν ὅμως σπείρεις τὸ πρῶι», δηλαδή ἀφοῦ δεχθεῖς τὸ φῶς καὶ ἀποκτήσεις τὴ γνώση τοῦ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινοῦ Κυρίου, πὺ σώζει εὐκόλα καὶ μπορεῖ νὰ βοηθεῖ, τότε ὅ,τι ἔχεις φυτέψει ἢ σπείρει θὰ ἀνθήσει γιὰ νὰ φτάσει στὸ θέρος, δηλαδή θὰ ὀλοκληρωθεῖ καὶ θὰ δώσει ἀποτέλεσμα. Γιατὶ τὸ νὰ ὀλοκληρώσει τὸ στάχυ πρόωρα τὴν ἐξέλιξή του προξενεῖ ζημίαι καὶ στοὺς κόπους καὶ στὴν ἐλπίδα τῶν γεωργῶν, ἐνῶ τὸ νὰ φτάσει στὸ θερισμὸ δίνει ὀλοκληρωμένη τὴν ἐλπίδα γιὰ τὰ ἀγαθὰ. «Θ' ἀνθήσει γιὰ τὸ θερισμό», δηλαδή αὐτὸ πὺ φύτεψες θὰ φέρει καλὸ ἀποτέλεσμα, ὅταν ἔρθει γιὰ σένα τὸ πρῶι, δηλαδή ὅταν ἐσὺ δεχθεῖς τὸν φωτισμὸ κι ἀποκτήσεις τὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ. Τότε «καὶ ὅπως πατέρας ἀνθρώπων θὰ δώσεις κληρονομία στοὺς υἱούς σου». Θὰ παραπέμψεις δηλαδή στοὺς υἱούς σου, σὰν κάποια κληρονομία, τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς καὶ τὴ μέθεξη τῆς οὐράνιας βοήθειας.

Στίχ. 12-13. «Ἀλλοίμονό σας ἔθνη πολλά! Σὰν τρικυμισμένη θάλασσα, ἔτσι θὰ ταραχθεῖτε, καὶ τὰ νῶτα πολλῶν ἐθνῶν θὰ

πολλῶν, ὡς ὕδωρ ἠγήσει· ὡς ὕδωρ πολὺ ἔθνη πολλά, ὡς
 ὕδατος πολλοῦ βία καταφερομένου. Καὶ ἀποσκορακιεῖ
 αὐτόν, καὶ πόρρω αὐτόν διώξεται, ὡς χνοῦν ἀχύρου λι-
 κμώντων ἀπέναντι ἀνέμου, καὶ ὡς κονιορτόν τροχοῦ
 5 καταιγίς φέρουσα».

Οὐκ ἀπαρακλήτους ἔα τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, φιλάνθρωπος
 ὢν ὁ τῶν ὄλων Θεός, συνεισβάλλουσιν δὲ τῷ φόβῳ τὴν ἐπ'
 ἀγαθοῖς ἐλπίδα ποιεῖται πλειστάκις, καὶ τοῦτο οἰκονομικῶς,
 ἵνα δι' ἀμφοῖν ὠφελῆ τοὺς ἀκρωμένους. Ὅτι τοίνυν ἐρημω-
 10 θήσονται μὲν αἱ πόλεις αὐτῶν, εἴρηται σαφῶς, καὶ ποία γέ-
 γονε τοῦ παθεῖν ἢ πρόφασις, ἐδίδαξε λέγων, ὅτι «Ἐγκατέλι-
 πες Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ Κυρίου τοῦ βοηθοῦ σου οὐκ
 ἐμνήσθης». Ἀλλ' ὁ πλήξας εὐθύς ἐπαγγέλλεται καὶ μοτοῦν.
 Ἐξηγεῖται δέ τι συμβεβηκός, ὃ καὶ εἰπεῖν ἀναγκαῖον ὡς ἐν
 15 λόγοις διὰ τὴν χρεῖαν. Ἐξεχίου κατὰ καιροὺς τοὺς τῆς βασι-
 λείας διέποντος θρόνους ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἀνέβη Σεν-
 ναχηρεῖμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐπὶ τὰς πόλεις Ἰουδαίας τὰς
 ὀχυράς, καὶ ἔλαβεν αὐτάς. Γέγραπται γὰρ ὡδί· «Εἶτα πέμπει
 Ῥαψάκην ἐκ Λαχεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ πολιορκῆσαι αὐτήν»,
 20 ὃς δὴ καὶ ἀφιγμένος, κατεφλυάρησε μὲν τῆς δόξης τοῦ πάν-
 των ἡμῶν Σωτῆρος Θεοῦ, μὴ γὰρ δύνασθαι διασώζειν αὐ-
 τοὺς, κἂν εἰ θούλοιο τοῦτο δοῦν, ὃ παράφρων διετείνετο.
 Βαρβάρω δὲ γλώττῃ καὶ κῶ κεχρημένος, ἔγνω τῇ πείρᾳ μα-
 θῶν, ὅτι σκληρὸν ἀνθρώπῳ παντὶ τῆς ἀνωτάτω κατεπαίρε-
 25 σθαι δόξης. Ἐξῆλθε γὰρ ἄγγελος Κυρίου καὶ ἀνεῖλεν ἐν μιᾷ
 νυκτὶ ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀλλοφύλων ἑκατὸν ὀγδοήκον-
 τα πέντε χιλιάδας, καὶ ἀναστάντες τὸ πρωί, εὗρον πάντα τὰ
 σώματα νεκρά. Ἐπειδὴ δὲ τῶν προσδοκηθέντων ὁ πεπομ-
 φῶς ἐσφάλλετο, φημὶ δὴ Σενναχηρεῖμ, ὑπενόστησε φυγὰς,
 30 καὶ μόλις ἐσώζετο τὰ οἴκοι καταλαβών, εἰ καὶ διόλωλε καὶ
 οὐκ εἰς μακρὰν ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων. Ἐγένετο γάρ, φη-

κάνουν βοή σαν νερό· σαν τὸ πολὺ νερὸ θὰ ὀρμήσουν πολλὰ ἔθνη ἐναντίον σου, σαν τὸ πολὺ νερὸ ποῦ πέφτει μὲ πολλή ὀρμή. Καὶ θὰ τὸν πετάξει πέρα καὶ θὰ τὸν διώξει μακριὰ, σαν ἄχυρο λεπτὸ ἐκείνων ποῦ λιχνίζουν ἀπέναντι στὸν ἄνεμο καὶ σαν τὸν κονιορτὸ τροχοῦ ποῦ τὸν σκορπίζει ἢ ἀνεμοθύελλα».

Ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, ὄντας φιλόανθρωπος, δὲν ἀφήνει ἀπαιρηγόρητους τοὺς Ἰσραηλιῖτες καὶ πολλές φορές κάνει νὰ συνοδεύει τὸ φόβο ἢ ἐλπίδα γιὰ τὸ καλὸ, κι αὐτὸ κατ' οἰκονομία, ὥστε καὶ μὲ τὰ δύο νὰ ὠφελεῖ τοὺς ἀκροατές. "Ὅτι λοιπὸν θὰ ἐρημωθοῦν οἱ πόλεις τους εἰπώθηκε μὲ σαφήνεια, καὶ ποιά ἦταν ἡ δικαιολογία τῆς συμφορᾶς, τὸ δίδαξε λέγοντας «Ἐγκατέλειψες τὸν Κύριο τὸν Θεὸ σου καὶ δὲν ἔφερες στὸ νοῦ σου τὸν Κύριο καὶ βοηθὸ σου». Ἄλλὰ αὐτὸς ποῦ προκάλεσε τὸ πλήγμα, ὑπόσχεται καὶ τὴ θεραπεία. Διηγεῖται κάποιο συμβάν ποῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ περιγράψομε ἐδῶ ὅσο μπορούμε μὲ λόγια. "Ὅταν κάποτε στὰ Ἱεροσόλυμα εἶχε τοὺς θρόνους τῆς βασιλείας ὁ Ἐζεκίας, ἐκστράτευσε ὁ Σενναχηρείμ, βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, ἐναντίον τῶν πόλεων τῆς Ἰουδαίας, ποῦ ἦταν βέβαια ὄχυρές, καὶ τίς κατέλαβε. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ τὸ ἐξῆς· «Ἐπειτα στέλνει τὸν Ραψάκη ἀπὸ τῆς Λαχεῖς στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ νὰ τὰ πολιορκήσῃ. "Ὅταν αὐτὸς ἔφτασε ἐκεῖ ἐκστόμισε πολλές φλυαρίες ἐναντίον τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, τοῦ Σωτήρα ὄλων μας, γιατί ἰσχυρίσθηκε ὁ ἀνόητος ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοὺς σώσει, ἀκόμα κι ἂν ἤθελε νὰ τὸ κάνει αὐτό». Χρησιμοποιώντας βάρβαρη γλῶσσα καὶ βάρβαρο νοῦ, κατανόησε, μαθαίνοντας ἀπὸ τὴν πείρα, ὅτι εἶναι σκληρὸ γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο νὰ ὑπερηφανεύεται ἀπέναντι στὴν ἀνώτατη δόξα. Γιατὶ βγήκε ἄγγελος Κυρίου καὶ σκότωσε σὲ μιά νύχτα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν ἄλλοφύλων ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες, καὶ τὸ πρωὶ ποῦ σηκώθηκαν βρῆκαν ὅλα τὰ σώματα νεκρά¹⁹. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς ποῦ τοὺς ἔστειλε ἀστόχησε στὶς προσδοκίες του, ἐννοῶ ὁ Σενναχηρείμ, ἐπέστρεψε φυγὰς καὶ μόλις σώθηκε φτάνοντας στὴν πατρίδα του, ἂν καὶ φονεύθηκε, πρὶν περάσει πολὺς

19. Δ' Βασ. 18, 17 ἔ.

σίν, ἐν τῷ προσκυνεῖν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ Ἀσαράχ τὸν πάτραρχον αὐτοῦ, Ἀδραμέλεχ καὶ Σαρασάρ, οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἐπάταξαν αὐτὸν μαχαίραις.

Ταύτης διαμέμνηται τῆς ἱστορίας ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν
 5 τούτοις λόγος, τὴν δέ γε τῶν Ἀσσυρίων ἔφοδον προαφηγεῖ-
 ται, καὶ φησιν· «Οὐαὶ πλῆθος ἐθνῶν» καὶ τὰ τούτοις ἐφ'
 ἑξῆς Ταλανίζει μὲν γὰρ αὐτούς, ὡς ὅσον οὐδέπω τεθνηξο-
 μένους ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, διολλύντος ἀγγέλου. Ὅτι δὲ
 οὐχ ἐν ἦν ἔθνος, πλεῖστα δὲ μᾶλλον, διαδείκνυσιν ἐναργῶς,
 10 «πλῆθος ἐθνῶν» ὀνομάζων αὐτά. Ἐπήεσαν δὲ ταῖς χώραις,
 ἦτοι ταῖς πόλεσι τῆς Ἰουδαίας, ὡς ὕδωρ πολὺ καὶ ὡς βία κα-
 ταφερόμενον καὶ θορούβους ἐμποιοῦν, μόνον δὲ οὐχὶ θαλάσ-
 σης δίκην τῶν ἀνθεστηκότων κατακυμαίνοντες Νῶτον δὲ
 αὐτοῦς πολλῶν ἐθνῶν ἐν τούτοις ἀποκαλεῖ, διὰ τοι τὸ πολλὰ
 15 διώκεσθαι παρ' αὐτῶν ἔθνη. Τρέχουσι δὲ κατὰ νότου πάντη
 τε καὶ πάντως τῶν φευγόντων οἱ διώκοντες. Εἶτα τί μετὰ
 τοῦτο; «Ἀποσκορακιεῖ αὐτόν», φησί, τοῦτ' ἔστιν ὀπίσω πέμ-
 ψει, καὶ πόρρω αὐτὸν διώξεται, ὡς χνοῦν ἀχύρου λικμών-
 των ἀπέναντι ἀνέμου, καὶ ὡς κονιορτὸν τροχοῦ καταιγίδος
 20 φέρουσα. Τί γὰρ οὕτως εὐδιαρίπιστον, ὡς χοῦς ἐκ τροχοῦ
 καὶ ἀλῶνος, πνεύματος λάβρου κατασπιλάζοντος; Ὅτι δὲ
 ὤχετο φυγὰς ὁ Σενναχηρείμ, πιστώσεται λέγων ὁ τῶν ὄλων
 Θεὸς πρὸς αὐτὸν διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· «Καὶ ἐμβαλῶ φμὸν
 εἰς τὴν ῥίνα σου καὶ χαλινὸν εἰς τὰ χεῖλη σου, καὶ ἀποστρέ-
 25 ψω σε ἐν τῇ ὁδῷ ἧ ἦλθες ἐν αὐτῇ».

Στίχ. 14. «Πρὸς ἐσπέραν ἔσται πένθος πρὶν ἢ πρωί, καὶ οὐκ ἔσται. Αὕτη ἡ μερίς τῶν ὑμᾶς προνομευσάντων, καὶ κληρονομία τῶν ὑμᾶς κληρονομησάντων».

Φθάσας ἔφην ὅτι περιστήσας ὁ Ῥαψάκης τοῖς Ἱεροσο-
 30 λύμοις τὸ μάχιμον, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αἰρήσειν αὐτὴν
 ἀπειλήσας, ἀπόλωλε πανστρατιᾷ πρὸ αὐγῆς καὶ ἡμέρας.

καιρός, ἀπὸ τὰ παιδιὰ του. Γιατὶ λέγει, ἐνῶ προσκυνούσε στὸ σπίτι του τὸν θεὸ Ἀσαράχ, προστάτη τοῦ οἴκου του, οἱ υἱοὶ του Ἀδραμέλεχ καὶ Σαρασάρ τὸν χτύπησαν μὲ μαχαίρια^{19α}.

Αὕτη τὴν ἱστορία μνημονεύει στὸ ἐδάφιο αὐτὸ ὁ προφητικὸς λόγος, καὶ προαγγέλλοντας τὴν ἔφοδο τῶν Ἀσσυρίων, λέγει: «Ἀλλοίμονό σας πλῆθος ἐθνῶν», καὶ τὰ στή συνέχεια λεγόμενα. Ταλανίζει δηλαδή αὐτούς γιατί ὅπου νᾶναι θὰ πεθάνουν στὰ Ἱεροσόλυμα, δεχόμενοι τὸν θάνατο ἀπὸ τὸν ἀγγλο. Ὅτι ὅμως δὲν ἦταν ἓνα ἔθνος, ἀλλὰ μᾶλλον πολλά, τὸ δείχνει μὲ σαφήνεια ὀνομάζοντας αὐτὰ «πλῆθος ἐθνῶν». Εἶχαν ἐπιτεθεῖ στίς χῶρες, δηλαδή στίς πόλεις τῆς Ἰουδαίας, σὰν πολὺ νερὸ πού ὀρμᾷ βίαια καὶ προκαλεῖ βουητὸ, συνταράσσοντας μὲ τὴν ὀρμὴ τους παρόμοια μὲ τὴ θάλασσα τοὺς ἀμυνόμενους. Ἀποκαλεῖ αὐτούς μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ «νῶτον πολλῶν ἐθνῶν», ἐπειδὴ πολλὰ ἔθνη καταδιώκονταν ἀπὸ αὐτούς. Γιατὶ οἱ διῶκτες τρέχουν βλέποντας ὀπωσδήποτε τὰ νῶτα αὐτῶν πού φεύγουν. Καὶ τί λέγει μετὰ ἀπὸ αὐτό; «Θὰ στείλει», λέγει, «αὐτὸν στοὺς κόρακες», δηλαδή θὰ τὸν στείλει ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἦρθε καὶ θὰ τὸν διώξει πολὺ μακριὰ «σὰν τὸ λεπτὸ ἄχυρο ἐκείνων πού λιχνίζουν ἀπέναντι στὸν ἀνεμο καὶ σὰν τὸν κονιορτὸ τροχῶν πού τὸν σκορπίζει ὁ ἀνεμοθύελλα. Γιατὶ τί εἶναι τόσο εὐκόλα διασκορπιζόμενο, ὅπως ἡ σκόνη ἀπὸ τροχὸ καὶ ἀπὸ ἄλῳνι πού τὴν φέρνει πέρα δόθε ἀνεμος σφοδρός; Ὅτι βέβαια ὁ Σενναχηρείμ ἔφυγε τρέχοντας θὰ τὸ βεβαιώσει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων λέγοντας πρὸς αὐτὸν μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἡσαΐα: «Καὶ θὰ βάλω φίμωτρο στὴ μύτη σου καὶ χαλινάρι στὸ στόμα σου, καὶ θὰ σὲ γυρίσω πίσω στὸ δρόμο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἦρθες»²⁰.

Στίχ. 14. «Ἀποβραδὺς θὰ ὑπάρχει θρῆνος πρὶν ἔρθει τὸ πρωὶ καὶ τὸ πρωὶ δὲν θὰ ὑπάρχει. Αὕτη θὰ εἶναι ἡ μερίδα (τύχη) ἐκείνων πού σᾶς λεηλάτησαν καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν πού θὰ σᾶς κληρονομήσουν».

Εἶπα προηγουμένως, ὅτι ὁ Ραψάκης πολιορκώντας τὰ Ἱεροσόλυμα μὲ τοὺς πολεμιστὲς του καὶ ἀφοῦ ἀπειλήσε ὅτι δὲν θ' ἀργήσει νὰ τὴν καριεύσει, χάθηκε μὲ ὅλο τὸ στράτευμά του πρὶν

Πένθος τοίνυν ἔσται, φησί, πρὸς ἑσπέραν, πάντως που προσδοκησάντων ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἔσεσθαι πρωὶ καὶ τοῦ πολέμου τὴν προσβολήν, ἀλλὰ πέπανται πρὸ αὐγῆς. Διὰ τοῦτό φησιν· «Ἔσται μὲν πένθος πρὸς ἑσπέραν»· οὐκ
 5 ἔσται δὲ πρὶν ἢ πρωί, τοῦτ' ἔστι πεπαύσεται καὶ καταλήξει τὸ δάκρυον, καὶ ὁμοῦ τοῖς ἐκ τοῦ παθεῖν οἰγήσεται δείμασιν ἐπικουροῦντος Θεοῦ, καὶ παραδόξως ἀνηρηκότος τὰς τῶν πολεμίων φάλαγγας, καὶ προσέτι τὸν ἠγούμενον ἐξελάσαντος τῆς Ἰουδαίων γῆς. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ
 10 ἐξηγεῖται λέγων· «Τὸ ἑσπέρας ἀνλισθήσεται κλαυθμός, καὶ εἰς πρωὶ ἀγαλλίασις». Ἄλλ' οὗτος, φησὶν, ὁ κληρὸς· «αὕτη δὲ καὶ ἡ μερὶς τῶν ὑμᾶς προνομευσάντων» καὶ διαρπαζόντων ὡς ἴδιον κληρὸν. Κατονειδίζει διὰ τούτων τοὺς ἐξ Ἰσραήλ, ὅτι πεπράχασι μὲν αὐτοὶ τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς ὀλόρρῳ-
 15 ζον ἀπολέσθαι τὸ ἔθνος, κατοικτεῖρει δὲ πάλιν αὐτὸς καὶ θανάτῳ κολάζει τοὺς διαρπάζοντας τὸν ἐκνεμηθέντα λαὸν αὐτῶ. «Ὅτε», γάρ φησι, «διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰα-
 20 κώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ».

Ἄλλά μοι πρὸς τούτοις κἀκεῖνο ἄθρει λεπτῶς, καὶ ὡς ἀπὸ γε τῶν ἱστορικῶς γεγονότων εἰς ἐννοίας ἔρχου τὰς ἐσωτάτω. Ὅταν ἡμᾶς αἱ πονηραὶ τε καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, ὕδατος διαίου δίκην καταχεόμεναι τῆς ψυχῆς, ἢ τοῖς ἔξω-
 25 θεν πειρασμοῖς ἐμβάλλουσαι, ἠγουν τοῖς ἐμφύτοις κινήμασι τῆς σαρκός, ἐκπολιορκεῖν ἐπείγονται τὸν εὐσεβηκότα νοῦν, μὴ εἰς ἀδρανῆ δειλίαν καταπιπτέτω τις τῶν ἀριστεύειν εἰδόντων μετὰ Θεοῦ, ἐπ' αὐτῶ δὲ μᾶλλον ποιησάμενος τὴν ἐλπίδα, παντὸς ἔστω κρείττων δείματος. Τεύξεται γάρ ὅτι τῆς
 30 ἐπικουρίας παρὰ αὐτοῦ, πῶς ἔστιν ἀμφιβαλεῖν; Οἷδὲ γὰρ Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, καὶ ὁ μακάριος δὲ

21. Ψαλμ. 29, 6..

22. Δευτ. 32, 8-9.

ἔρθει ἡ αὐγή καὶ ξημερώσει. Θρηῆνος λοιπόν, λέγει, θὰ σηκωθεῖ πρὸς τὸ βράδυ, γιατί ὅπωςδήποτε σὰ Ἱεροσόλυμα περίμεναν ὅτι θὰ γίνεῖ τὸ πρωὶ ἡ ἐπίθεση καὶ ἀρχὴ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ σταμάτησε πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγή. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Θὰ ὑπάρχει θρηῆνος πρὸς τὸ βράδυ», δὲν θὰ ὑπάρχει ὅμως πρὶν ἔρθει τὸ πρωὶ, δηλαδή θὰ παύσει καὶ θὰ σταματήσει τὸ δάκρυ, καὶ θὰ φύγει μαζί μὲ τὸ φόβο γιὰ τὴ συμφορὰ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ πού ἐξόντωσε μὲ τρόπο παράδοξο τὶς φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπὶ πλέον ἐξεδίωξε καὶ τὸν ἀρχηγό της ἀπὸ τὴ γῆ τῶν Ἰουδαίων. Αὐτὸ τὸ ἐξηγεῖ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας· «Τὸ ἔσπερας θ' ἀκουσθεῖ θρηῆνος στὴν αὐλή μας, καὶ τὸ πρωὶ ἀγαλλίαση»²¹. Ἄλλ' αὐτὸς εἶναι ὁ κληρὸς, λέγει, «αὕτὴ εἶναι καὶ ἡ μερίδα ἐκείνων πού σᾶς λεηλάτησαν» καὶ διαρπάζουν τὴ χώρα σας σὰ νὰ εἶναι κληρονομιά τους. Χλευάζει μ' αὐτὰ τοὺς Ἰσραηλῖτες, γιατί διέπραξαν αὐτοὶ ἐκεῖνα ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἦταν φυσικὸ νὰ χαθεῖ σύρριζα τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τοὺς εὐσπλαχνίζεται πάλι αὐτὸς καὶ καταδικάζει σὲ θάνατο ἐκείνους πού διαρπάζουν τὸ λαὸ πού δόθηκε ὡς μερίδιο σ' αὐτόν. Γιατί λέγει, «Ὅταν διαχώριζε ὁ Ὑψιστος τὰ ἔθνη, ἀφοῦ διέσπειρε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ, καθόρισε τὰ σύνορα τῶν ἐθνῶν σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ ἀπόγονοί του Ἰσραηλῖτες ἔγεναν μερίδα τοῦ Κυρίου καὶ λαὸς του, ἰδιαίτερη μερίδα τῆς κληρονομίας του»²².

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ὅμως πρόσεχε σὲ παρακαλῶ μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα προχώρησε σὲς πιὸ βαθύτερες ἔννοιες. Ὅταν οἱ πονηρὲς καὶ ἀντίθετες δυνάμεις, κατακλύζοντας σὰν βίαιο νερὸ τὴν ψυχὴ μας, ἢ προσβάλλοντάς μας μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς πειρασμούς, ἢ μὲ τὶς ἔμφυτες ὁρμὲς τῆς σάρκα, ἐπιχειροῦν νὰ κυριεύσουν τὸ εὐσεβῆ νοῦ, νὰ μὴν ὑποχωρεῖ στὴν ἀπραξία ἀπὸ δειλία κανένας ἀπὸ ἐκείνους πού γνωρίζουν νὰ ἀριστεύουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σ' αὐτόν μᾶλλον νὰ στηρίζει τὴν ἐλπίδα του καὶ νὰ στέκεται πάνω ἀπὸ ὅποιονδήποτε φόβο. Γιατί πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ ὅτι θὰ τύχει τὴν ἐκ μέρους του βοήθεια; Καθόσον γνωρίζει ὁ Κύριος νὰ σώζει

δὲ γράφει Παῦλος· «Δυνατός ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς
 πειραθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρα-
 σμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν». Καὶ ὡς ὁ
 Ψάλτης φησὶν· «Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν
 5 φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς». Ὅταν δὲ καὶ οἱ
 τῶν ἱερῶν δογμάτων ἐπιστήμονες αἰρετικοί, ταῖς ἑαυτῶν
 δυστροπίαις χρώμενοι, κατεπαίρονται τῶν τῆς ἀληθείας
 προσκυνητῶν, ἐπέρχονται δὲ δεινοὶ καὶ θρασεῖς, ἢ πολέ-
 μους ἀνιστάντες καὶ διωγμούς, ἢ θλίψεις αὐτοῖς καὶ θανά-
 10 του φόβον ἐπισωρεύοντες, οὐδὲν ἤττον ἀσθενήσουσι καὶ
 οὗτοι· χειρὶ γὰρ κρυφαῖα πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ ἀπὸ
 γενεῶν εἰς γενεάς, καθὰ γέγραπται.

ΚΕΦ. ΙΗ. στίχ. 1-2. «Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες ἐπέκει-
 να ποταμῶν Αἰθιοπίας! ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμη-
 15 ρα καὶ ἐπιστολάς διβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος Πορεύ-
 σονται γὰρ ἄγγελοι κοῦφοι πρὸς ἔθνος μετέωρον, καὶ
 ξένον λαὸν καὶ χαλεπὸν. Τίς αὐτοῦ ἐπέκεινα; Ἔθνος
 ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον».

Θαυμάσειεν ἂν τις, καὶ δὴ καὶ καθ' ἑαυτόν, ἐκεῖνο τάχα
 20 που διαλογιεῖται καὶ ἐρεῖ· Τοῦ δὴ χάριν ὁ προφητικὸς ἡμῖν
 ἐν τούτοις λόγος γέγονε μὲν κατὰ τῆς Δαμασκοῦ, εἰσκομί-
 ζει δὲ μνήμην καὶ τῆς γῆς, τῆς ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπί-
 ας; Φαμὲν οὖν ὅτι κατὰ καιροῦς οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, τὸν τῶν
 ὄλων σωτῆρα Θεὸν καταλιπεῖν ἀφυλάκτως μεμελετηκότες,
 25 κατώχοντο μὲν εἰς πολύθεον πλάνην, κατημεληκότες δὲ εἰς
 ἅπαν τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς, ἐπαιδεύοντο παρὰ Θεοῦ,
 πολέμους αὐτοῖς ἐπανιστάντος κατὰ καιροῦς καὶ ταῖς ἐν-
 τεῦθεν κατατήκοντος συμφοραῖς· Οἱ δέ, καίτοι δέον ταῖς
 μεταγνώσεσι θεραπεύειν λελυπήμενον, καὶ ἀποφοιτᾶν μὲν
 30 τῆς ἑαυτῶν φανλότητος, ἀνακομίζεσθαι δὲ πρὸς τὸ τῷ νο-

23. Α' Κορ. 10, 13,

24. Ψαλμ. 33, 8.

25. Ἔξ. 17, 16.

τοὺς εὐσεβεῖς ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γράφει· «Εἶναι δυνατὸς ὁ Θεός, ὁ ὅποιος δὲν θ' ἀφήσει νὰ δεχθοῦμε δοκιμασίᾳ πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις μας, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴ δοκιμασίᾳ θὰ μᾶς δώσει καὶ τὴ δυνατότητα νὰ μποροῦμε νὰ τὸν ὑπομείνομε»²³. Καὶ ὅπως γράφει ὁ Ψαλμωδός· «Ἄγγελος Κυρίου θὰ περικυκλώσει ἐκείνους πού τὸν φοβοῦνται καὶ θὰ τοὺς σώσει»²⁴. Καὶ ὅταν οἱ αἵρετικοί, πού γνωρίζουν τὰ ἱερὰ δόγματα, κάνοντας χρῆση τῶν διαστροφῶν τους, φέρονται ἀλαζονικὰ πρὸς τοὺς προσκυνητὲς τῆς ἀλήθειας καὶ ἐπιτίθενται μὲ βίαιο τρόπο καὶ γεμᾶτοι θράσος, δημιουργώντας σ' αὐτοὺς πολέμους καὶ διωγμούς ἢ θλίψεις καὶ ἐπισωρεύοντας φόβο θανάτου, δὲν θὰ βρεθοῦν καθόλου καὶ αὐτοὶ σὲ ἀδυναμία. Γιατί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, «Μὲ κρυφὸ χέρι ὁ Κύριος πολεμᾷ τὸν Ἀμαλήκ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ»²⁵.

ΚΕΦ 18. στίχ. 1-2. «Ἀλλοίμονο στὰ πανιὰ τῶν πλοίων τῆς χώρας πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας. Ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν πού στέλνει ἐπιστολὰς μὲ ὄμηρα (ἐγγυήσεις) μέσω τῶν ποταμῶν. Γιατὶ θὰ πᾶνε ἀγγελιοφόροι ἄπρακτοι σὲ ἔθνος ἀλαζονικό, σὲ λαὸ ξένο καὶ σκληρό. Ποιὸς ἄλλος εἶναι σκληρότερος ἀπὸ αὐτόν; Εἶναι ἔθνος χωρὶς ἐλπίδα σωτηρίας (ἢ χωρὶς ἐλπίδα στὸν Θεό), ἔθνος περιφρονημένο».

Θὰ θαυμάσει κανεὶς καὶ μάλιστα θὰ σκεφθεῖ. μέσα του καὶ θὰ πεῖ ἐκεῖνο· Για ποιὸ λόγο σ' αὐτὰ τὰ χωρία ὁ προφητικὸς λόγος ἔγινε βέβαια ἐναντίον τῆς Δαμασκοῦ, μᾶς μνημονεύει ὅμως καὶ τὴ γῆ τὴν πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας; Ἀπαντοῦμε λοιπόν, ὅτι κατὰ καιροὺς οἱ Ἰσραηλιῖτες, μελετώντας νὰ ἐγκαταλείψουν ἀπροσημάτιστα τὸ σωτήρα τῶν ὅλων Θεό, κατέφευγαν στὴν πολύθεη πλάνη, καὶ ὅταν ἀμελοῦσαν τελείως γιὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Μωυσῆ, δέχονταν τὴν παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος ξεσήκωνε κατὰ καιροὺς πολέμους ἐναντίον τους καὶ τοὺς ταλαιποροῦσε μὲ τὶς συμφορὰς τοῦ πολέμου. Αὐτοὶ ὅμως, ἐνῶ ἔπρεπε μὲ τὴ μετάνοιά τους νὰ μαλακῶνουν τὴν ὀργή του καὶ ἀπομακρυνόμε-

μοθέτη δοκοῦν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ διψῆν ἐπικουρίαν, τὰς τῶν ὁμόρων ἔθνῶν κατεμισθοῦντο συμπνοίας· καὶ ποτὲ μὲν προσίεσαν τοῖς τῆς Δαμασκοῦ βασιλεῦσι, ποτὲ δὲ τοῖς Αἰγυπτίων· καὶ οὐχὶ μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς τῶν ἐπικουρούντων αὐτοῖς ἔθνῶν λατρείας μανθάνοντες, καὶ αὐτὰς ἠπειγόντο ζηλοῦν. Καὶ γοῦν ὁ Ἄχαζ, ὁ τοῦ Ἰωᾶθαμ, βασιλεὺς Ἰούδα, γενόμενος ἐν τῇ Δαμασκῶ, εἶτα θυσιαστήριον ἀνατεθειμένον εἰδώλῳ τεθεαμένος ἐκεῖσε καινοπρεπῶς εἰργασμένον, τὸ ἐμφερὲς κατεσκεύασε καὶ ἀνατέθεικεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Οὐκοῦν γέγονεν ἡ ὄρασις κατὰ Δαμασκοῦ. «Ἴδου» γὰρ, φησί, «Δαμασκὸς ἀρθήσεται ἀπὸ πόλεων, καὶ οὐκ ἔσται ἔτι ὄχυρά τοῦ καταφυγεῖν Ἐφραΐμ». Ὁραῖς τὴν αἰτίαν ἐπενηνεγμένην εὐθύς, τοῦ ἐκ πόλεων ἀρθήσεσθαι λέγειν τὴν Δαμασκόν; Οὐ γὰρ ἔτι ἔσται, φησίν, οὕτως ὄχυρά, ὥστε καὶ προσφεύγειν αὐτῇ τὸν Ἐφραΐμ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ δεβασιλευκότα. Μεθίστησι τοίνυν τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Αἰγυπτίων. Προσίεσαν γὰρ καὶ αὐτοῖς οἱ ἐξ Ἰσραήλ, μάλιστα δὲ οἱ κατοικοῦντες ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ μετεποιοῦντο σφόδρα τῆς παρ' αὐτῶν συνδρομῆς καὶ ἐπικουρίας, ἐπιόντων μάλιστα τῶν Βαβυλωνίων. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς προφήτου φησίν· «Οὐαὶ οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις καὶ ἄρμασι πεποισθότες». Συμβέβηκε δέ τι τοιοῦτον. Κατεστρατεύετο μὲν γὰρ τῆς Ἰουδαίων γῆς ὁ Ναβουχοδονόσορ κατὰ καιρούς, ἐν δὲ τῷ παρατρέχειν, ἀπάσας, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰς τῆς ἐώας κατεληϊζετο πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ τὴν Τυρίων ἐλεῖν ἠθέλησε, νῆσον οὕσαν τὸ τηνικάδε, εἶτα τῶν διαδιβαζόντων πλοίων ἐν ἀπορίᾳ γέγονε, Περσικῶ φρονήματι κεχρημένος, ἐπιθαρσήσας δὲ τῷ πλήθει τῆς στρατιᾶς, βατὴν ἐκέλευσε γενέσθαι τὴν θάλασσαν, χώματος ἐγειρομένου καὶ λεωφόρον αὐτὴν πλατεῖαν ἀποτελοῦντος ἀπὸ τῆς χέρσου μέχρις αὐτῆς τῆς Τυρίων.

νοι ἀπὸ τῆ φαυλότητά τους, νὰ ἐπιστρέφουν στὸ θέλημα τοῦ νομοθέτη καὶ νὰ διψοῦν τὴ βοήθεια ἐκ μέρους αὐτοῦ, μίσθωναν τὴ συμμαχία τῶν γειτονικῶν λαῶν, καὶ ἄλλοτε πλησίαζαν τοὺς βασιλεῖς τῆς Δαμασκοῦ, ἄλλοτε πάλι τῆς Αἰγύπτου. Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ μόνο, ἀλλὰ μαθαίνοντας καὶ τὶς θρησκείες τῶν λαῶν πού τοὺς βοηθοῦσαν, ἔσπευδαν νὰ τοὺς μιμηθοῦν καὶ σ' αὐτές. Καὶ πράγματι ὁ Ἄχαζ, υἱὸς τοῦ Ἰωάθαμ, βασιλιάς τοῦ Ἰούδα, ὅταν πῆγε στὴ Δαμασκὸ καὶ εἶδε ἓνα θυσιαστήριον πρόσφατα οἰκοδομημένο, ἀφιερωμένο σ' ἓνα εἶδωλον, κατασκεύασε ὁμοίον του καὶ τὸ τοποθέτησε στὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.

Φανερώθηκε λοιπὸν τὸ ὄραμα εἰς βάρος τῆς Δαμασκοῦ, τὸ ὁποῖον ἔλεγε²⁶. «Θ' ἀφανισθεῖ ἡ Δαμασκὸς ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ δὲν θὰ εἶναι πιά πόλις ἰσχυρὴ, ὥστε νὰ καταφύγει σ' αὐτὴν ὁ Ἐφραΐμ». Βλέπεις τὴν αἰτία πού ἐκθέτει εὐθύς λέγοντας, ὅτι ἡ Δαμασκὸς θὰ ἀφανισθεῖ ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν πόλεων; Δὲν θὰ εἶναι, λέγει, τόσο ἰσχυρὴ, ὥστε νὰ προσφεύγει σ' αὐτὴν ὁ Ἐφραΐμ, πού ἔγινε βασιλιάς στὴ Σαμάρεια. Μεταφέρει λοιπὸν τὸν λόγον τοῦ στοὺς Αἰγυπτίους. Γιατὶ τοὺς πλησίασαν κι αὐτοὺς οἱ Ἰσραηλιῖτες, καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι πού κατοικοῦσαν στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ζητοῦσαν πάρα πολὺ τὴ συνδρομὴ καὶ τὴ βοήθειάν τους, ὅταν μάλιστα τοὺς ἐπιτέθηκαν οἱ Βαβυλώνιοι. Λέγει λοιπὸν μὲ τὴ φωνὴ τοῦ προφήτη· «Ἀλλοίμονον σ' αὐτοὺς πού κατεβαίνουν στὴν Αἴγυπτον γιὰ βοήθειαν, πού στηρίζουν τὴν πεποίθησίν τους στὸ ἵππικόν καὶ τὰ ἄρματα τους»²⁷. Συνέβη τὸ ἔξης· Κατὰ καιροὺς ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς χώρας τῶν Ἰουδαίων ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ κατὰ τὴ διαδρομὴν του καταλήστευσεν ὅλες, πού λέγει ὁ λόγος, τὶς χώρες τῆς ἀνατολῆς. Ἐπειδὴ ὅμως θέλησε νὰ καταλάβει τὴν πόλιν τῶν Τυρίων, πού τότε ἦταν νησί, καὶ τοῦ ἔλειπαν τὰ πλοῖα πού θὰ τὸν περνοῦσαν σ' αὐτὴν, χρησιμοποιοῦντας Περσικὸν φρόνημα κι ἐνθαρρημένος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς του, διέταξε νὰ γίνῃ στεριὰ ἡ θάλασσα, σηκώνοντας ἀνάχωμα καὶ κάνοντας μιὰ λεωφόρον πλατὴ ἀπὸ τὴν ἠπειρωτικὴν γῆ μέχρι τὴν γῆν τῶν Τυρίων.

26. Ἡσ. 17, 1-3.

27. Ἡσ. 31, 1.

Δεδιότες τοίνυν αὐτοὶ οἱ Τύριοι, μὴ ἄρα πως ἡ πόλις ἀλῶ, πρὸς πέρας ἐνηνεγμένων τοῖς Βαβυλωνίοις τῶν ἐγχειρημάτων, ναῦς πανταχόθεν συναγηγερότες, ἀπεκομίζοντο τῆς νήσου, ἐρήμην ἀφέντες αὐτῷ τὴν πόλιν. Ἐπειδὴ δὲ 5 τοῦτο μεμάθηκεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, μεθίστη τὴν στρατιάν ἐπὶ τὸ χρῆναι λαβεῖν τῶν Αἰγυπτίων τὴν χώραν, εἶλέ τε αὐτὴν ἀκονητὶ Θεοῦ κατεξανιστάντος τοῖς Αἰγυπτίοις αὐτόν· ὅτι καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἀνασπῶντες αἰεὶ τὴν ὄφρυν, κατηλαζονεύοντο τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ὡς οὐκ ἐχόντων Θεὸν τὸν 10 διασώζειν αὐτοὺς ἰσχύοντα. Καλούμενοι γὰρ εἰς ἐπικουρίαν, καὶ εἰς τὸ ἐπαμύνειν αὐτοῖς, ἀλκιμωτέρους ἔφασκον εἶναι τοὺς παρὰ σφίσι θεοὺς τοῦ τῆς Ἰουδαίας Θεοῦ.

Ὅτι δὲ τὴν Αἰγυπτίων εἶλεν ὁ Βαβυλώνιος μετὰ γε τὸν ἰδρωῶτα τὸν ἐπὶ Τύρῳ, σαφὲς ἂν γένοιτο τοῦ Θεοῦ λέγοντος 15 πρὸς τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ· «Υἱὲ ἀνθρώπου, Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος κατεδουλώσατο αὐτοῦ τὴν δύναμιν δουλείᾳ μεγάλῃ ἐπὶ Τύρον. Πᾶσα κεφαλὴ φάλακρωμα, καὶ πᾶς ὤμος μαδῶν· καὶ μισθὸς οὐκ ἐγενήθη αὐτῷ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς δουλείας τῆς σκληρᾶς, ἧς ἐδούλευσαν ἐπὶ Τύρῳ. Ἀντὶ τούτου δέδωκα αὐτῷ 20 γῆν Αἰγύπτου». Ἐπιφέρει τοίνυν ὁ προφήτης καὶ αὐτῇ τό, «Οὐαί», καὶ φησιν· «Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας». Αἰθιοπίας μὲν οὖν ποταμοὺς τὰ ἑπτὰ στόματά φησι, δι' ὧν ὁ εὐρὺς τε καὶ μέγας τῆς Αἰγύπτου 25 ποταμὸς τῇ θαλάσῃ μίγεται. «Γῆν δὲ τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν» ὀνομάζει τὴν νῦν οὖσαν Ἀλεξάνδρειαν, καλουμένην δὲ τὸ τηνικάδε Ὠν.

Ἦν δὲ δὴ πολυανδροῦσα λίαν καὶ ἀλκιμωτάτους ἔχουσα τοὺς οἰκήτορας, ἀφειστήκει δὲ βραχὺ τῶν Αἰγύπτου 30 ποταμῶν. Ἀπὸ γὰρ τοῦ τελευταίου στόματος (ὄνομα δὲ αὐτῷ τὸ Ἡρακλεῖον), δίσταται πρὸς ἑσπέραν σταδίους τᾶχα πρὸς τὸν ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἔθος τοῖς

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Τύριοι φοβήθηκαν μήπως κυριευθεῖ καὶ ἡ πόλις τους, ὅταν ὀλοκληρωθοῦν τὰ ἐγχειρήματα τῶν Βαβυλωνίων, ἀφοῦ μάζεψαν πλοῖα ἀπὸ παντοῦ, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ νησί τους, ἀφήνοντάς του τὴν πόλιν ἔρημη. Ὅταν τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Ναβουχοδονόσορ μετέφερε τὴ στρατιὰ του γιὰ νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ γιὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν κυριεύσῃ πολὺ εὐκόλα, γιὰτὶ τὸν εἶχε ἐξεγείρει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων. Γιατὶ καὶ αὐτοί, σηκώνοντας πάντοτε πολὺ ψηλὰ τὸ φρύδι τους, συμπεριφέρονταν ἀλαζονικὰ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτες, λέγοντας ὅτι δὲν εἶχαν Θεὸν ποὺ εἶχε τὴ δύναμιν νὰ τοὺς σώξῃ. Γιατὶ ὅταν τοὺς καλοῦσαν νὰ τοὺς βοηθήσουν καὶ νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν, ἔλεγαν ὅτι ἦταν πρὸ ἰσχυροὶ οἱ δικοὶ τους θεοὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν τῆς Ἰουδαίας.

Ὅτι ὅμως κατέλαβε τὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων ὁ Βαβυλώνιος μετὰ τὸν ἀγῶνα του στὴν Τύρον, θὰ γίνῃ σαφὲς ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ· «Υἱὲ ἀνθρώπου, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλώνας, ὑπέβαλε σὲ μεγάλους κόπους τὴ στρατιωτικὴν δύναμίν του γιὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τύρου. Κάθε κεφάλι ἐγένε φελακρὸν καὶ κάθε ὤμος μάρτυρε καὶ δὲν εἶχε κέρδος αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς του, ὡς ἀνταμοιβὴν γιὰ τοὺς σκληροὺς κόπους ποὺ ὑπέμεινε στὴν Τύρον. Ὡς ἀντάλλαγμα γι' αὐτὸ τοῦ ἔδωσα τὴ γῆν τῆς Αἰγύπτου»²⁸. Ἀπευθύνει λοιπὸν καὶ σ' αὐτὴν ὁ προφήτης τὸ «ἀλλοίμονο» καὶ λέγει· «Ἀλλοίμονο, στὰ φερωτὰ πλοῖα τῆς χώρας πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας». «Ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας» ὀνομάζει τὰ ἑπτὰ στόματα, μὲ τὰ ὅποια ὁ πλατὺς καὶ μέγας ποταμὸς τῆς Αἰγύπτου ἐκβάλλει στὴ θάλασσαν, ἐνῶ «γῆ πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς» ὀνομάζει τὴν σημερινὴν Ἀλεξάνδρειαν, ποὺ τότε ὀνομαζόταν Ὠν.

Ἡ πόλις ἦταν ὑπερβολικὰ πολυάνθρωπη, εἶχε γενναίους καὶ εὐρωστους κατοίκους, καὶ ἀπεῖχε λίγο ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰγύπτου. Γιατὶ ἀπὸ τὸ τελευταῖον στόμα (ποὺ ὀνομαζόταν Ἡρακλεῖον) ἀπέχει πρὸς τὰ δυτικὰ περίπου ὀγδόντα στάδια. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ποὺ μνημονεύσαμε συνήθι-

τὴν μνημονευθεῖσαν οἰκοῦσι πόλιν ἄνω τε καὶ κάτω τὸν ποταμὸν διαπλεῖν, αἰεὶ μὲν ὄντα ναυσίπορον, ἄγειν δὲ καὶ φέρειν τὰ τε παρ' αὐτῶν εἰς ἑτέρους, παρὰ τε σφίσι τὰ ἐξ ἑτέρων, καὶ φιλοκερδαίαις ἐντροφᾶν ταῖς ἐξ ἐμποριῶν, ταύ-
 5 τητοι ταλανίζει τὰς ναῦς ὁ προφητικὸς ἐν τουτοισὶ λόγος, καὶ οὐ κατὰ γε τῶν νηῶν ἐπιφέρει τό, «Οὐαί», κατ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον, οἵπερ ἦσαν αὐταῖς αἰεὶ χρώμενοι, χαίροντές τε καὶ ἐντροφῶντες, ὡς ἔφην, ταῖς ἐξ αὐτῶν γινομέναις φιλοκερδαίαις. Κατειλημμένης γὰρ ἀπάσης τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ
 10 Ναβουχοδονόσορ, πέπανται μὲν ἐμπορία πᾶσα, καὶ τῆς εἰς τοῦτο παρῶρησίας τὸ πλάτος ἀνεκόπτετο, διολωλότων τάχα που καὶ τῶν κεκτημένων αὐτάς. «Οὐαί» τοίνυν, φησὶν, «αἰπτέρυγες τῶν πλοίων» τῆς γῆς ἐκείνης τῆς οὔσης «ἐπέκεινα τῶν ποταμῶν Αἰθιοπίας». «Πτέρυγας δὲ πλοίων» ὀνομάζει
 15 τὰ ἰστία, οἷς αἱ τῶν πνευμάτων ἐμπίπτουσαι προσβολαί, πτηνοῦ δίκην αὐτάς ἀποφέρουσι διὰ μέσου κύματος. «Ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα, καὶ ἐπιστολὰς διβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος».

Δυσέφικτος μὲν κομιδῇ τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς ὠδίνει
 20 γε μὴν ἱστορίας Ἑλληνικῆς ἀφήγησιν, ἦν καὶ ἀναγκαίως ἐροῦμεν, οὐκ ἔξω θαίνοντες τοῦ εἰκότος, ἦγουν τοῦ πρόποντος λόγοις Χριστιανικοῖς, ἀλλ' ὑπὲρ γε τοῦ σαφῆ καταστήσαι τοῖς ἀκρωμένοις τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσιν. Ἔχει δὲ οὕτω τῆς ἱστορίας ὁ λόγος. Μυθολογοῦσιν τινες τῶν παρ'
 25 Ἑλλησι ποιητῶν Μύρραν γενέσθαι τὴν τοῦ Κινύρου τινὸς θυγατέρα, ὅς δὴ, καὶ ἀχαλίνους ὄρμαῖς ταῖς εἰς φιληδονίαν ἠττώμενος, συνεπλέκετο μὲν ἀσελγῶς τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ, μητέρα δὲ αὐτὴν ἐποίει παιδός, ὃν δὴ καὶ ὠνόμασεν Ἄδωνιν. Ἐπερουθριῶν δὲ τῷ γεγονότι καὶ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις,
 30 ὅτι πέπραχεν ἀνοσίως ἐξελεγχόμενος, ἐξέθηκεν, ὡς φασί, τὸ παιδίον ἐν ὄρει. Λαβοῦσαι δὲ τοῦτο τῶν ἐκεῖσε νυμφῶν τινες, ἃς καὶ ὄρεάδας καλοῦσι δαίμονας, ἔθρεψάν τε καὶ διεσώσαντο· ὅς δὴ καὶ ἠδῆσας καὶ ἐν νεανίαις ἤδη τελῶν, εὐ-

ζαν νὰ διαπλέουν τὸν ποταμὸ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, γιὰτὶ ἦταν πάντοτε πλωτός, καὶ νὰ μεταφέρουν τὰ προϊόντα τοὺς σὲ ἄλλους καὶ τῶν ἄλλων νὰ τὰ εἰσάγουν στὴν πόλη τοὺς, καὶ νὰ πλουτοῦν ἔτσι ἀπὸ τὰ κέρδη ποὺ ἀποκόμιζαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, γι' αὐτὸ ὁ προφητικὸς λόγος ταλανίζει τὰ πλοῖα μ' αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ δὲν ἀπευθύνει βέβαια τὸ «ἀλλοίμονο» στὰ πλοῖα, ἀλλὰ σ' ἐκείνους ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦσαν πάντοτε, γεμᾶτοι ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπολαμβάνοντας τὸν πλοῦτο ποὺ, ὅπως εἶπα, ἀποκόμιζαν ἀπὸ αὐτὰ. Ὅταν κυρίευσε βέβαια ὁ Ναβουχοδονόσορ ὅλη τὴ χώρα σταμάτησε κάθε ἐμπορικὴ δραστηριότητα καὶ ἀνακόπηκε ἡ ἔκτασις τῆς σχετικῆς ἐλευθερίας, καὶ ἴσως ἔχασαν καὶ τὰ κέρδη ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει. Λέγει λοιπὸν «Ἀλλοίμονο στὰ φτερὰ τῶν πλοίων τῆς χώρας ἐκείνης ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας». «Φτερὰ πλοίων» ὀνομάζει τὰ πανιά τοὺς, τὰ ὅποια, δεχόμενα τὸ φύσημα τῶν ἀνέμων, σὰν πουλιὰ τὰ μεταφέρουν μέσα ἀπὸ τὸν ποταμὸ. «Αὐτὸς ποὺ στέλνει στὴ θάλασσα ὄμηρα (ἐγγυήσεις) καὶ ἐπιστολὰς μὲ πρεσβευτὰς ἐπάνω στὸ νερό».

Εἶναι πάρα πολὺ δυσκολονόητα τὰ λεγόμενα καὶ φαίνονται νὰ ἐγκυμονοῦν ἀφήγησις Ἑλληνικῆς μυθολογικῆς ἱστορίας, τὴν ὅποια κατ' ἀνάγκη θ' ἀναφέρομε, χωρὶς νὰ θγοῦμε ἀπὸ τὰ λογικὰ ὅρια, δηλαδὴ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ πρέπει στοὺς χριστιανικοὺς λόγους, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταστήσομε σαφὲς στοὺς ἀκροατὰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐννοιῶν. Ὁ λόγος τῆς μυθολογίας ἔχει ὡς ἔξῃς. Ἰστοροῦν κάποιοι Ἕλληνες ποιητὰς, ὅτι ἡ Μύρρα ὑπῆρξε θυγατέρα κάποιου Κινύρα, ὁ ὅποιος, παραδομένος στὶς ἀχαλίνωτες ὀρμὲς φιληδονίας, ἐρχόταν σὲ συνουσία κατὰ τρόπον ἀσελγῆ μὲ τὴν ἴδια του τὴν κόρη, καὶ τὴν ἔκανε μητέρα ἀγοριοῦ ποὺ τὸ ὄνόμασε Ἄδωνη. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνοιωσε ντροπὴ γι' αὐτὸ ποὺ ἐγίνε καὶ ἐλεγχόμενος ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς νόμους γιὰ τὴν ἀνόσια πράξις του, ἐξέθεσε, ὅπως λένε, τὸ παιδί σὲ κάποιο βουνό. Παίρνοντάς το ἀπὸ ἐκεῖ κάποιες νύμφες, τὶς ὅποιες ὀνομάζουν ὄρεάδες δαίμονες, τὸ διέθρεψαν καὶ τὸ μεγάλωσαν. Αὐτὸ φτάνοντας στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ ὄντας πιά νεαρός ἦταν πανέμορφος στὰ μάτια τῶν

πρεπεστάτην μὲν ἔχων τὴν ὥραν ἐφαίνετο, ἤπτετο δὲ κυ-
 νηγ[ε]ίας καὶ τὰς ἐπὶ τούτῳ σπουδὰς καθ' ὕλας ἐποιεῖτο
 περὶ πολλοῦ. Εἶτα, φησί, θεασαμένη τοῦτον ἢ παρ' αὐτοῖς
 Ἄφροδίτη (ἑταιρικὸν δὲ τοῦτο γύναιον ἦν), ἠράσθη τε καὶ
 5 συνεγένετο καὶ περιέπουσα διετέλει. Καὶ πρὸς γε τοῦτο λε-
 λυπημένος ὁ Ἄρης, ἀντρασθῆς ὑπάρχων τῆς Ἄφροδίτης,
 συὶ παρεικάζεται, καὶ θηρῶντι μὲν ἐπιπηδᾷ, διόλλυσι δὲ
 παραχρῆμα. Καὶ θρήνου πρόφασις γέγονε μὲν τὸ χρῆμα τῆ
 Ἄφροδίτη, φησὶν, καθίκετο δὲ δυσθυμίας εἰς τοῦτο καὶ λύ-
 10 πης, ὥστε καὶ εἰς αὐτὸν καταφοιτῆσαι τὸν ἄδην, ἀνακομί-
 σαι θέλουσα τὸν ἐρώμενον. Ἐπειδὴ δὲ ἢ τοῦ Πλούτωνος
 γυνὴ μετεποιεῖτο τοῦ νεανίσκου σφόδρα καὶ ἀξιοθαύμα-
 στον ἔχοντα τὴν ὥραν οὐκ ἠφίει, συνέθεντο πρὸς ἀλλήλας,
 ὥστε μερίσασθαι τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸν κύκλον καὶ ἐξ ἡμισείας
 15 ἔχειν αὐτόν. Ἀνελθούσης δὲ τῆς Ἄφροδίτης καὶ τοῦτο
 ἀναγγειλάσης τοῖς ἑαυτῆς οἰκείοις, ἦτοι φίλοις ἢ λατρευ-
 ταῖς, ἐορτὴ τὸ χρῆμα γέγονε καὶ πανήγυρις.

Ἐπλάττοντο τοίνυν Ἕλληνες ἐορτὴν ἐπὶ τούτῳ τοιαύ-
 την. Προσεποιοῦντο μὲν γὰρ λυπουμένη τῆ Ἄφροδίτη, διὰ
 20 τὸ τεθνάναι τὸν Ἄδωνιν, συνολοφύρεσθαι καὶ θρηνεῖν
 ἀνελθούσης δὲ ἐξ ἄδου καὶ μὴν καὶ ἠύρησθαι λεγούσης
 τὸν ζητούμενον, συνήδεσθαι καὶ ἀνασκιρτᾶν καὶ μέχρι τῶν
 καθ' ἡμᾶς καιρῶν ἐν τοῖς κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἱεροῖς ἐτελεῖ-
 το τὸ παίγνιον τοῦτο. Μεμαθήκασι καὶ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσρα-
 25 ἡλ, καὶ δὴ καὶ ἔδρων αὐτό, Θεὸν μὲν ἀφέντες τὸν φύσει καὶ
 ἀληθῶς, ἀπονενευκότες δὲ πρὸς ἃ μὴ θέμις καὶ ταῖς τῶν
 δαιμονίων ἀπάταις εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἀσυνέτως
 συνηρπασμένοι. Διαμέμνηται τούτου καὶ ὁ μακάριος προ-
 φῆτης Ἰεζεκιήλ· ἔφη γὰρ οὕτως· «Καὶ ἴδον, καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ
 30 γυναιῖκες καθήμεναι, θρηνοῦσαι τὸν Θαμμούξ». Διερμη-
 νεύεται δὲ ὁ Θαμμούξ ὁ Ἄδωνις. Ἐπράττετο δέ τι τοιοῦ-
 τον παρὰ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῇ τῇ ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιο-

ἀνθρώπων. Τοῦ ἄρεσε τὸ κυνήγι καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν ἀσχολία του αὐτὴ μέσα στὰ δάση. Ἐπειτα, λέγει ἡ ἱστορία, ὅταν τὸν εἶδε ἡ Ἀφροδίτη (αὐτὴ ἦταν ἓνα πορνικὸ γύναιο), τὸν ἐρωτεύθηκε, πῆγε μαζί του καὶ τὸν φρόντιζε. Θύμωσε μὲ αὐτὸ πού ἔβλεπε ὁ Ἄρης πού ἦταν ἀντεραστὴς τῆς Ἀφροδίτης, πῆρε τὴ μορφὴ κάπρου, καὶ ἐνῶ κυνηγοῦσε, ἐπιτέθηκε ἐπάνω του καὶ τὸν σκοτώσε ἀμέσως. Τὸ περιστατικὸ δέβαια ἔγινε, λένε, ἀφορμὴ στὴν Ἀφροδίτῃ νὰ θρηνησῇ, καὶ ἔφτασε σὲ τέτοιο βαθμὸ στενοχώριας καὶ λύπης, ὥστε νὰ φτάσῃ νὰ κατεβεῖ καὶ στὸν ἴδιο τὸν Ἄδη, θέλοντας νὰ πάρῃ πίσω τὸν ἀγαπημένο της. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γυναῖκα τοῦ Πλούτωνα διεκδικοῦσε ὑπερβολικὰ τὸν νεανίσκο καὶ δὲν τὸν ἄφηνε, ἐπειδὴ εἶχε θαυμαστὴ ὁμορφιά, συμφώνησαν οἱ δύο τους, ὥστε νὰ μοιραστοῦν τὸν κύκλο τοῦ ἔτους καὶ νὰ τὸν ἔχουν ἀπὸ μισὸ χρόνο κάθε μία. Ὅταν λοιπὸν ἀνέβηκε ἡ Ἀφροδίτῃ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔκανε αὐτὸ γνωστὸ στοὺς δικούς της ἢ τοὺς φίλους καὶ τοὺς λατρευτές της, τὸ γεγονὸς ἔγινε γιορτὴ καὶ πανηγύρι.

Ἐπινόησαν λοιπὸν οἱ Ἕλληνες γι' αὐτὸ μὴ τέτοιου εἴδους ἑορτὴ. Προσποιοῦνταν δηλαδὴ ὅτι θρηνοῦν καὶ ὀλοφύρονται μαζί μὲ τὴν καταλυτημένη Ἀφροδίτῃ, ἐπειδὴ πέθανε ὁ Ἄδωνης. Ὅταν ὅμως ἀνέβηκε ἀπὸ τὸν Ἄδη καὶ εἶπε μάλιστα ὅτι βρῆκε αὐτὸν πού ζητοῦσε, χαίρονταν μαζί της καὶ ἐπιδίδονταν σὲ χορούς, καὶ τὸ παιγνίδι αὐτὸ συνεχιζόταν μέχρι τὰ δικὰ μας χρόνια στὰ ἱερὰ τῆς Ἀλεξάνδρειας. Τὸ ἔμαθαν αὐτὸ καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες καὶ μάλιστα γιόρταζαν καὶ τὴ γιορτὴ, ἐγκαταλείποντας τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ἀποκλίνοντας σὲ αὐτὰ πού δὲν ἔπρεπε, παρασυρμένοι ἀπερίσκεπτα στὸν ὄλεθρο καὶ στὴν ἀπώλεια ἀπὸ τὶς ἀπάτες τῶν δαιμόνων. Τὸ ἀναφέρει αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἰεζεκιήλ· γιὰτὶ λέγει τὰ ἐξῆς· «Εἶδα, καὶ νὰ ὑπῆρχαν ἐκεῖ γυναῖκες πού κάθονταν καὶ θρηνοῦσαν τὸν Θαμμούζ»²⁹. Θαμμούζ ἐρμηνευόμενος εἶναι ὁ Ἄδωνης. Κάτι τέτοιο γινόταν καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού ζοῦσαν πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμούς τῆς

29. Ἰεζ. 8, 14.

πίας, περί ἧς ἐν τοῖς ἀνωτέρω βραχὺ σαφῶς εἰρήκαμεν. Κέραμον λαβόντες, εἶτα γράφοντες ἐπιστολὴν πρὸς τὰς ἐν Βίβλω γυναικας, ὡς ἠύρημένου τοῦ Ἀδώνιδος, καὶ ἐνθέντες τε αὐτὴν τῷ κεράμῳ καὶ σφραγίσαντες, καθίεσαν εἰς τὴν 5 θάλασσαν, τελετάς τινὰς ἐπ' αὐτῷ ποιησάμενοι, καὶ ὡς γε ἔφασκον, αὐτομάτως εἰς Βίβλον ἀπεκομίζετο κατὰ φανεράς τοῦ ἔτους ἡμέρας. Ὅν δὴ καὶ ἀποδεξάμεναι γυναικῆς τινες τῆς Ἀφροδίτης φίλαι, εἶτα λαβοῦσαι τὴν ἐπιστολὴν ἐπαύοντο τοῦ θρηνεῖν, ὡς ἠύρημένου παρὰ τῆς Ἀφροδί-
10 τῆς τοῦ Ἀδώνιδος.

Διαγελᾶ τοίνυν ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ὡς εἰδωλολάτρας ποτὲ καὶ ἀνοσίους καὶ ἀπατεῶνας καὶ θεομισεῖς, τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας, καὶ φησιν «Ὁ ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα καὶ ἐπιστολάς δι-
15 βλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος». Ἐπεται δὲ πάντως καὶ τούτῳ τό, «Οὐαί», καθάπερ ἀμέλει καὶ ταῖς πτέρυξι τῶν πλοίων. «Οὐαὶ γὰρ γῆς πτέρυγες πλοίων», φησὶν Οὐκοῦν ἀπὸ κοινοῦ προσεπάγεται τό, «Οὐαί», «τῷ ἀποστέλλοντι ἐν θαλάσῃ ὄμηρα», τοῦτ' ἔστιν ἐνέχυρα τῆς ὁμοψυχίας. Ὡς γὰρ Ἀφροδίτης τε-
20 λούντες μυστήριον τοῖς ταύτην ἐν Βίβλω σεβομένοις καὶ τὴν ἴσην αὐτοῖς νοσοῦσι μανίαν, ἐξέπεμπον τὰς ἐπιστολάς, οὐ πλοίοις ἐνθέντες τοὺς διακομιστάς, ἀλλ' οἷον ἐπάνω τοῦ ὕδατος, διὰ τὸ κεράμῳ, καθάπερ ἔφην, ἐντεθεῖσθαι ταύτας. Ἡναγκάσαμεθα δὲ μύθων ὀδωδότην καὶ γεγηρακότων καὶ βδε-
25 λυρίας Ἑλληνικῆς ποιήσασθαι μνήμην, ὑπὲρ γε τοῦ σαφηνίσαι μόνον τῶν προκεμένων τὸν νοῦν.

«Πορεύονται γὰρ ἄγγελοι κοῦφοι πρὸς ἔθνος μετέωρον, καὶ ξένον λαὸν καὶ χαλεπόν. Τίς αὐτοῦ ἐπέκεινα; Ἐθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον». Φθάσας ἔφην, ὅτι
30 προσκεκρούκασι τοῖς Ἀσσυρίων βασιλεῦσιν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν τὴν ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας, ἐπεῖπερ αἰ-

30. Βί(ύ)βλος Τὸ φυτὸ πάπυρος, ἀλλὰ καὶ ἀρχαία πόλη τῆς Φοινίκης.

Αἰθιοπίας, γιὰ τὴν ὁποία μιλῆσαμε λίγο πῶς πάνω λεπτομερῶς. Παίρνοντας ἓνα κεραμικὸ σκεῦος, ἔγραφαν ἔπειτα μιὰ ἐπιστολὴν στὶς γυναῖκες τῆς Βίβλου³⁰ ὅτι βρέθηκε ὁ Ἄδωνης, καὶ ἀφοῦ τὴν ἔβαζαν μέσα στὸ κεραμικὸ σκεῦος καὶ τὸ σφράγιζαν, τὸ ἔριχναν στὴ θάλασσα, κάνοντας κάποιες τελετὲς πάνω σ' αὐτό, καί, ὅπως ἔλεγαν, μεταφερόταν ἀπὸ μόνο του στὴ Βίβλο κατὰ τὶς ἐπίσημες ἡμέρες τοῦ ἔτους. Ἐκεῖ, δεχόμενες τὸ σκεῦος κάποιες γυναῖκες φίλες τῆς Ἀφροδίτης, ἔπαιρναν τὴν ἐπιστολὴν καὶ σταματοῦσαν τὸν θρῆνο, ἐπειδὴ ἡ Ἀφροδίτη εἶχε βρεῖ τὸν Ἄδωνη.

Περιγελᾶ λοιπὸν ὁ προφητικὸς λόγος ὡς εἰδωλολάτρες καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἀπατεῶνες καὶ ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦσαν τὴ χώρα πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας, καὶ λέγει· «Αὐτὸς ποὺ στέλνει διαβεβαιώσεις μέσα στὴ θάλασσα καὶ ἐπιστολὰς ποὺ πλέουν πάνω στὸ νερό». Ὅπως οἰκιστὴς ἀκολουθεῖ καὶ αὐτὸ τὸ «Ἀλλοίμονο», ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὰ φτερὰ τῶν πλοίων. Γιατὶ λέγει· «Ἀλλοίμονο στὰ φτερὰ τῶν πλοίων τῆς χώρας». Ἀπὸ κοινοῦ λοιπὸν λέγεται τὸ «ἄλλοίμονο» μὲ αὐτὸν ποὺ στέλνει ὄμηρα μέσω τῆς θάλασσας, δηλαδὴ ἐνέχυρα (ἐγγυήσεις) τῆς ὁμοψυχίας. Ὅταν δηλαδὴ τελοῦσαν τὸ μυστήριον τῆς Ἀφροδίτης, ἔστελναν σὲ ἐκείνους ποὺ τὴν σέβονταν στὴ Βίβλο καὶ εἶχαν τὴν ἴδια μανία μ' αὐτούς, τὶς ἐπιστολὰς, βάζοντας τοὺς διακομιστὰς αὐτῶν ὄχι πάνω σὲ πλοῖα, ἀλλὰ κατὰ κάποιον τρόπο πάνω στὸ νερό, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα, τοποθετοῦσαν αὐτὲς μέσα στὸ κεραμικὸ σκεῦος. Ἀναγκασθήκαμε νὰ θυμηθοῦμε μύθους ποὺ ἀναδίδουν δυσσομία καὶ ἔχουν γηράσει καὶ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἑλληνικὴ σιχασιὰ, ἀπλῶς γιὰ νὰ διασαφηνίσουμε μόνο τὸ νόημα τῶν ἐξεταζόμενων λόγων.

«Γιατὶ θὰ πορευθοῦν ἀγγελιοφόροι ἀνάλαφροι (ταχεῖς) σὲ ἔθνος ἀλαζονικὸ καὶ λαὸ ξένο καὶ σκληρό. Ποιὸς εἶναι περισσότερο σκληρὸς ἀπὸ αὐτό; Ἐθνος ποὺ δὲν δίνει ἐλπίδες γιὰ σωτηρία, ἔθνος περιφρονημένο». Εἶπα προσηγουμένως, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ κατοικοῦσαν τὴ χώρα πέρα ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Αἰθιοπίας ἤρθαν σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀσσυρίων. Ἐπειδὴ ὅταν

τοῦσιν ἐπικουρίαν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, οὐ κατεπηγγέλλοντο
 μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πεπόμφασιν, εἰ καὶ ὤνησαν αὐτοὺς
 παντελῶς οὐδέν. Οἱ δὲ πρὸς τοῦτο λελυπημένοι, μετὰ τὸ
 πᾶσαν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καταδηῶσαι τὴν Ἰουδαίαν, κεχω-
 5 ρήκασιν κατὰ τῆς Αἰγυπτίων, εἰλόν τε ἅπασαν ἀμογητί,
 Θεοῦ διδόντος αὐτοῖς τὸ δύνασθαι κατευμεγεθεῖν τῆς τῶν
 ἀνθεστηκότων χειρός, διὰ τοι τὸ λελυπηῖσθαι κατ' Αἰγυ-
 πτίων. Μέλλοντος τοίνυν καταστρατεύειν τῆς χώρας αὐ-
 τῶν τοῦ Βαβυλωνίου, δραμαῖοί τινες ἐβαδίζοντο ἐκ τῆς Ἰ-
 10 ουδαίας, ἀπαγγέλλοντες αὐτοῖς τὴν οὐκ εἰς μακρὰν ἔσομέ-
 νην ἔφοδον. Καὶ περὶ αὐτῶν φησὶν ὁ προφήτης, ὅτι «Πο-
 ρεύσονται ἄγγελοι κοῦφοι», τοῦτ' ἔστι ταχεῖς καὶ οἰονεῖ
 πτηνοί τε καὶ ἐλαφροί, γείτονά τε καὶ ἐπὶ θύραις ἤδη γεγε-
 νημένην τὴν ἐκ τοῦ πολέμου καταμηνύοντες συμφοράν.
 15 «Ἔθνος δὲ μετέωρον, καὶ ξένον λαὸν καὶ χαλεπόν», τοὺς
 Αἰγυπτίους ὀνομάζει, τό, «μετέωρον», ἀντὶ τοῦ, “ὑπέρο-
 πτον”, ἦτοι τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν καὶ ἀνούστατον, «ξένον
 δὲ καὶ χαλεπόν», ὡς ἐν χαλεπότητι ξενίζον καὶ οὐκ ἔχον τι-
 νὰ τὸν ἐπέκεινα πρὸς τοῦτο. «Τίς γὰρ αὐτοῦ ἐπέκεινα»,
 20 φησὶν, ἀντὶ τοῦ, Τίς οὕτω κοῦφος καὶ ἀμαθῆς καὶ ἀσύνε-
 τος καὶ ἀσυνήθη τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύων φαυλότητα, ὡς ὁ
 ἐν Αἰγύπτῳ λαός; Σφόδρα γὰρ ἦσαν εἰδωλολάτραι. Τοι-
 γάρτοι καὶ «ἔθνος ἀνέλπιστον καὶ καταπεπατημένον» αὐ-
 τοὺς ὀνομάζει. «Ἀνέλπιστον» μὲν διὰ τοι τὸ μὴ εἰδέναι τὸν
 25 φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, «καταπεπατημένον» δέ,
 ὅτι ταῖς τῶν δαιμονίων ἀπάταις πολὺ δὴ λίαν τὸν νοῦν
 ὑποστρώσαντες, μονονουχὶ τοῖς ἐκείνων ὑπέκειντο ποσὶν
 ἢ καὶ ἑτέρως ἐκδέξῃ τὸ εἰρημένον. Περιπεσόντες γὰρ ταῖς
 Ἀσσυρίων χερσίν, πᾶσαν ἀποβεβλήκασιν εὐθυμίας ἐλπί-
 30 δα, καταπεπάτηνται δὲ οὕτως, ὡς μηδέ, ὅσον εἰπεῖν, ἀνα-
 σφῆλαι δύνασθαί ποτε, ὑποπεπτωκέναι τε καὶ ὑπεστρω-
 θῆναι ταῖς τῶν νενικηκότων ποσίν.

τοῦ ζήτησαν βοήθεια οἱ Ἰσραηλιῖτες, δὲν τὴν ὑποσχέθηκαν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔστειλαν, ἂν καὶ δὲν τοὺς ὠφέλησε καθόλου. Αὐτοὶ ὅμως γεμᾶτοι ἀγανάκτηση, ἀφοῦ καταλεηλάτησαν ὅλη, πού λέγει ὁ λόγος, τὴν Ἰουδαία, βάδισαν ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν κυρίευσαν ὅλη χωρὶς κόπο, ἐπειδὴ τοὺς ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴ δύναμη νὰ ὑπερισχύσουν ἀπέναντι σὲ ἐκείνους πού τοὺς ἀντιστάθηκαν, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχε ὀργισθεῖ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων.

Ὅταν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσει ὁ Βαβυλώνιος ἐναντίον τῆς χώρας τους, ἔτρεξαν κάποιοι ἀπὸ τὴν Ἰουδαία ἀναγγέλλοντάς τους τὴν ἐπίθεση πού δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ γίνει. Γι' αὐτοὺς λοιπὸν λέγει ὁ προφήτης, ὅτι «Θὰ πορευθοῦν ἀγγελιοφόροι ἀνάλαφροι», δηλαδή ταχεῖς καὶ κατὰ κάποιο τρόπο φτερωτοὶ καὶ ἔλαφροί, φέρνοντάς τους τὸ μήνυμα, ὅτι ἡ συμφορὰ τοῦ πολέμου ἦταν ἤδη κοντὰ καὶ μπροστὰ στὴν πόρτα. «Ἔθνος ὑπερήφανο καὶ λαὸ ξένο καὶ σκληρὸ» ὀνομάζει τοὺς Αἰγύπτιους. Τὸ «μετέωρο» τὸ λέγει ἀντὶ νὰ πεῖ «ὑπεροπτικόν», ἦτοι κούφιο καὶ ἔλαφρόν καὶ χωρὶς καθόλου σύνεση, ἐνῶ τὸ «ξένο καὶ σκληρόν», ἐπειδὴ παραξενεύει μὲ τὴν ἀσυνήθιστη σκληρότητά του καὶ δὲν ἔχει κανέναν πού νὰ τὸ ξεπερνᾷ ὡς πρὸς αὐτὴν. Τὸ «Ποιὸς εἶναι πέρα ἀπὸ αὐτὸν» τὸ λέγει, ἀντὶ τοῦ Ποιὸς εἶναι τόσο κούφιος καὶ ἀμαθὴς καὶ ἀνόητος καὶ ἀσκεῖ φαυλότητα ἀσυνήθιστη στοὺς ἄλλους, ὅσο ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου; Γιατὶ ἦταν ὑπέρμετρα εἰδωλόλατρες. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ τοὺς ὀνομάζει «ἔθνος ἀνέλπιστο καὶ περιφρονημένον». «Ἀνέλπιστο» βέβαια, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεόν, ἐνῶ «καταπατημένον», ἐπειδὴ εἶχαν θέσει τὸν νοῦ τους πάρα πολὺ κάτω ἀπὸ τὶς ἀπάτες τῶν δαιμονίων, ὥστε νὰ βρίσκονταν κατὰ κάποιο τρόπο κάτω ἀπὸ τὰ πόδια ἐκείνων. Μπορεῖς ὅμως νὰ ἐκλάβεις καὶ μὲ ἄλλη ἔννοια τὸ λεγόμενον. Ὅταν δηλαδή ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἀσσυρίων, ἔχασαν κάθε ἐλπίδα γιὰ χαρὰ, καὶ καταπατήθηκαν τόσο πολὺ, ὥστε οὔτε κἀν, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, νὰ μπορούν νὰ ξανασηκωθοῦν ποτέ, ἔχοντας πέσει καὶ στρωθεῖ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν νικητῶν.

Στίχ 3. «Νῦν οἱ ποταμοὶ τῆς γῆς πάντες, ὡς χώρα κατοικουμένη, κατοικηθήσεται ἢ χώρα αὐτῶν».

Προαπαγγέλλει χρησίμως καὶ τὸν τῆς ἀλώσεως τρόπον. ᾤροντο μὲν γὰρ οἱ τὴν Αἰγυπτίων ἔχοντες γῆν, ἀνάλω-
5 τοι γεγενῆσθαι τοῖς Βαβυλωνίοις, διὰ τοι τὸ πᾶσαν αὐτῶν
τὴν χώραν πλείστοις τε ὄσοις καὶ μέντοι καὶ μεγάλοις διε-
ζῶσθαι ποταμοῖς, εὐρείας τε καὶ μακρὰς ἐσχηκέναι τὰς λί-
μνας. Δυσέμβατοι γάρ πως, καὶ οὐκ εὐκατάδρομοι λίαν
τοῖς καταδηοῦν ἐθέλουσιν αἱ τοιαῖδε τῶν χωρῶν. Ἐπειδὴ
10 δὲ Θεὸς αὐτοῖς ἐπεμήνισεν, ἔτομον καὶ τοῦτο τοῖς Βαβυ-
λωνίοις ἐτίθει. Πᾶσαν γὰρ ὑδάτων ἀποξηράνας σύστασιν,
ἰππήλατον αὐτοῖς ἀπέφηνε τὴν ὑγράν. Τοῦτο, οἶμαι, δη-
λοῦν τὸν προφήτην ἐν τουτοισὶ λέγοντα· «Νῦν οἱ ποταμοὶ
15 τῆς γῆς πάντες, ὡς χώρα κατοικουμένη, κατοικηθήσεται ἢ
χώρα αὐτῶν». Τὰ γὰρ τοι πλόϊμα, φησί, καὶ αἰεὶ πως ὑγρά
τῶν χωρίων ἔσται τοιαῦτα, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν,
ὡς δοκεῖν ἤδη πως καὶ χώραν εἶναι κατοικουμένην διὰ παν-
τός, καὶ χέρσον ἀπλῶς ὑδάτων ἔρημον. Τί γὰρ οὐκ ἂν δύ-
ναιτο κατορθοῦν ἢ θεία τε καὶ παναλκῆς καὶ ἀνωτάτω φύ-
20 σις;

*Στίχ. 3. «Ὡσεὶ σημεῖον ἀπὸ ὄρους ἀρθῆ, ὡς σάλπιγγος
φωνὴ ἀκουστὸν ἔσται».*

Οἱ τῶν τακτικῶν ἡγούμενοι κατὰ τὸν τοῦ πολέμου και-
ρὸν ἐν γηλόφοις ἰστάντες τινάς, αἴρεσθαι πλειστάκις ποι-
25 οῦσι σημεῖον, καὶ σύνθημα τοῦτο τῇ στρατιᾷ γίνεται πρά-
γματος ἐναργοῦς. Κέχρηται δὲ καὶ ταῖς διὰ σαλπίγγων φω-
ναῖς, ἢ διανιστάντες ἐπὶ τὸ μάχεσθαι κατὰ τινα συνήθη ῥυ-
θμόν, ἢ καὶ ἀφιστάντες τοῦ πολέμου κατὰ γε τὸ αὐτοῖς εὖ
ἔχειν δοκοῦν. Ἔστι τοίνυν καὶ τὸ αἰρόμενον ὑψοῦ σημεῖον
30 ἐπισημότερον. Ἐστήκασι γὰρ εἰς ὄρος οἱ τοῦτο δρᾶν εἰω-
θότες, καὶ μὴν καὶ ἅπασι τοῖς κατὰ τὴν μάχην ἐξάκουστος
καὶ σαφῆς ἢ τῶν σαλπίγγων ἡχῆ. Ἔσται τοίνυν, φησί, τῆς

Στίχ. 3. «Τώρα ὅλοι οἱ ποταμοὶ τῆς χώρας θὰ γίνουν σὰν χώρα πού κατοικεῖται· ἡ χώρα τους θὰ κατοικηθεῖ».

Προαναγγέλλει πρὸς ὠφέλεια καὶ τὸν τρόπο τῆς κατὰκτησης. Γιατὶ νόμιζαν οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, ὅτι θὰ ἦταν ἀπόρθητοι ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, ἐπειδὴ ὅλη ἡ χώρα τους ἦταν ζωσμένη μὲ πάρα πολλοὺς καὶ μεγάλους ποταμοὺς καὶ ὑπῆρχαν λίμνες μὲ πλάτος μεγάλο καὶ μᾶκρος. Γιατὶ οἱ χῶρες αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο δυσκολοδιάβατες καὶ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ δεχθοῦν ἐπιδρομὲς ἀπὸ ἐκείνους πού θέλουν νὰ τὶς λεηλατήσουν. Ἐπειδὴ ὅμως ὀργίσθηκε ὁ Θεὸς ἐναντίον τους, τὸ ἔκανε κι αὐτὸ εὐκόλο στοὺς Βαβυλωνίους. Ἀφοῦ δηλαδή ἀποξήρανε κάθε συγκέντρωση ὑδάτων, κατέστησε κατάλληλη γιὰ τὸ ἵππικὸ τῆ χώρα πού ἦταν ὑγρότοπος. Αὐτὸ, νομίζω, δηλώνει ὁ προφήτης λέγοντας αὐτὰ: «Τώρα ὅλοι οἱ ποταμοὶ τῆς χώρας μοιάζουν μὲ χώρα πού κατοικεῖται· ἡ χώρα τους θὰ γίνει κατοικήσιμη». Γιατὶ οἱ πλωτές, λέγει, καὶ ὑγρὲς περιοχὲς, θὰ εἶναι τέτοιες κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, ὥστε νὰ φαίνονται ὅτι εἶναι ἤδη χώρα πού κατοικεῖται ὅλη, καὶ χέρσα ἀπλῶς χωρὶς καθόλου νερό. Ποιὸ δηλαδή εἶναι αὐτὸ πού δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κατορθώσει ἡ θεία καὶ παντοδύναμη καὶ ἀνώτατη φύση;

Στίχ. 3. «Θὰ ὑψωθεῖ σὰν σῆμα ἐπάνω σὲ βουνό,
καὶ θ' ἀκουσθεῖ σὰν φωνὴ σάλπιγγας».

Οἱ στρατιωτικοὶ ἡγέτες τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου ἐγκαθιστοῦν κάποιους σὲ λόφους πού ὑψώνουν συχνὰ ἓνα σῆμα, κι αὐτὸ ἀποτελεῖ σύνθημα γιὰ τὸ στρατεύμα, πού προειδοποιεῖ φανερὰ γιὰ κάποιο πρᾶγμα. Χρησιμοποιοῦν ἐπίσης καὶ τοὺς ἤχους τῆς σάλπιγγας, ἢ προτρέποντας γιὰ τὴ μάχη μ' ἓνα συγκεκριμένο σάλπισμα, ἢ καὶ διακόπτοντας τὸν πόλεμο ὅταν θεωρήσουν ὅτι αὐτὸ εἶναι καλό. Εἶναι λοιπὸν πολὺ σπουδαῖο καὶ τὸ σῆμα πού ὑψώνεται σὲ λόφους. Στέκονται δηλαδή στὸ βουνὸ ἐκεῖνοι πού ἔχουν τὴν ἐντολὴ γι' αὐτὸ καὶ ἀκούγεται σὲ ὅλους πού μάχονται ξεκάθαρος ὁ ἤχος τῶν σαλπίγγων. Θὰ γίνει λοιπὸν, λέγει, τὸ

Αἰγυπτίων τὸ πάθος γνωριμώτατον οὕτω τοῖς ἀπανταχοῦ,
 ὥστε παρεικάζεσθαι σημεῖω τῷ κατὰ τι τῶν ὀρῶν ἐγηγε-
 μένω· ἔκπυστον δὲ οὕτω, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ διὰ τῶν σαλ-
 πίγγων ἡγή. Ἐκ τῶν τοιούτων ἐκεῖνο εἰσόμεθα, καὶ
 5 πρὸς ὠφελείας ἡμῖν ἔσται πολλῆς, τὸ κατὰ μηδένα τρόπον
 καταθήγειν εἰς ὀργὰς τὴν ἀκήρατον φύσιν, ἢ πάντη τε καὶ
 πάντως δρωῶντας ἃ μὴ θέμις, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶ λατρείαν πα-
 ραιτουμένους, ἢ γουν συντρέχοντας ἀποστάταις, καὶ τοῖς
 ὑπὸ θεῖαν ὀργὴν τοὺς ἑαυτῶν συμπλάττοντας τρόπους,
 10 κοινωνεῖν αὐτοῖς τῆς συμφορᾶς, καὶ τὴν ἴσην πράττεσθαι
 παρὰ Θεοῦ δίκην. Τοῦτο πεπονθότας τοὺς τῶν Αἰγυπτίων
 οἰκήτορας κατίδοι τις ἄν. Ἐπειδὴ γὰρ προσκεκρούκασι
 οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, εἴτα σώζειν αὐτοὺς ἐπηγγέλλοντο, κὰν εἰ μὴ
 βούλοιτο Θεός, δίδονται τοῖς ἐχθροῖς εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώ-
 15 λειαν.

Στίχ. 4-5. «Ὅτι οὕτως εἶπέ μοι Κύριος· Ἀσφάλεια
 ἔσται ἐν τῇ ἐμῇ πόλει, ὡς φῶς καύματος μεσημβρίας,
 καὶ ὡς νεφέλη δρόσου ἡμέρας ἀμητοῦ ἔσται πρὸ τοῦ
 θερισμοῦ».

20 Σαφῆς μὲν τῆς ἱστορίας ὁ λόγος· πλὴν ἐπιδρομάδην
 ἐροῦμεν. Σέσωκε γὰρ τὰ Ἱεροσόλυμα Θεός πολιορκουῖντος
 αὐτὰ Ῥαψάκου, καὶ τὴν ἀναρίθμητον τὴν τῶν Ἀσσυρίων
 πληθὺν περιστήσαντος· σέσωκεν ὅπως; «Ἐξῆλθε γὰρ ἄγ-
 γελος Κυρίου», φησί, «καὶ ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν
 25 Ἀσσυρίων ἐν μιᾷ νυκτὶ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιά-
 δας». «Ἔσται» τοίνυν, φησὶν, «ἀσφάλεια ἐν τῇ πόλει τῇ
 ἐμῇ». Καὶ ὅτι γέγονα κινδυνεύουσιν ἐπίκουρος ἐγώ, δια-
 φανὲς οὕτω τοῖς ἀπανταχόσε γενήσεται, ὡς ἔστι λαμπρὸν
 καὶ ἀκμαιότατον τὸ ἐν μεσημβρία φῶς Ἡλίου γὰρ μεσημ-
 30 βρίζοντος καὶ ἀκμαιοτάτην ἄνωθεν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιέν-
 τος τὴν ἀκτῖνα, πλουσιωτάτῳ φωτὶ τὰ πάντα καταλαμπρύν-
 νεται. Ἔσται τοίνυν, φησί, κινδυνεύουσιν ἢ παρ' ἐμοῦ δο-

πάθημα τῶν Αἰγυπτίων γνωστὸ παντοῦ σὲ ὅλο τὸν κόσμον, ὥστε νὰ παρομοιάζεται μὲ σῆμα ποῦ ἔχει στηθεῖ σὲ κάποιον ὄρον, καὶ γίνεται τόσο πολὺ ἀντιληπτὸ σὲ ὅλους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγας. Ἀπὸ αὐτὰ βέβαια θὰ μάθομε ἐκεῖνο, καὶ ποῦ θὰ μᾶς ὠφελήσει πολὺ, τὸ νὰ μὴν ἐξοργίζομε μὲ κανένα τρόπο τὴν ἀθάνατη φύση, ἢ νὰ ἐπιδιώκομε ἔτσι κι ἄλλιῶς νὰ κάνομε ὅσα δὲν ἐπιτρέπονται, καὶ νὰ ἀρνούμαστε τὴ λατρεία πρὸς αὐτόν, ἢ συνεργαζόμενοι μὲ ἀποστάτες καὶ συμμορφώνοντας τοὺς τρόπους ζωῆς μας μὲ αὐτῶν ποῦ διατελοῦν κάτω ἀπὸ τὴ θεία ὀργή, νὰ μοιραζόμεστε μαζί τους τὴ συμφορὰ καὶ νὰ δεχόμεστε τὴν ἴση τιμωρία ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ δεῖ ὅτι ἔχουν πάθει οἱ Αἰγύπτιοι. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦρθαν σὲ σύγκρουση οἱ Ἰσραηλῖτες κι ἔπειτα ὑπόσχονταν ὅτι θὰ τοὺς σώσουν, ἀκόμα κι ἂν δὲν ἤθελε ὁ Θεός, παραδίδονται στοὺς ἐχθρούς τους πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειά τους.

Στίχ. 45. «Γιατὶ αὐτὰ μοῦ εἶπε ὁ Κύριος· Θὰ ὑπάρχει ἀσφάλεια μέσα στὴν πόλη μου, φανερὴ σὰν τὸ φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου καὶ σὰν τὸ δροσερὸ σύννεφο κατὰ τὴν καυτὴ ἡμέρα τοῦ θερισμοῦ προτοῦ ἀρχίσει ὁ θερισμός».

Εἶναι σαφὴς βέβαια ἡ διήγησις τῆς ἱστορίας, πλὴν ὅμως θὰ τὴν ἐκθέσομε μὲ συντομία. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἔσωσε τὰ Ἱεροσόλυμα ὅταν τὰ πολιορκοῦσε ὁ Ραψάκης καὶ τὰ εἶχε περιβάλλει μὲ τὰ ἀμέτρητα πλήθη τῶν Ἀσσυρίων. Καὶ πῶς τὰ ἔσωσε; «Βγῆκε», λέγει, «ἄγγελος Κυρίου καὶ σκόρπισε τὸ θάνατον στὸ στρατόπεδον τῶν Ἀσσυρίων μέσα σὲ μιὰ νύχταν σὲ ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες»³¹. Θὰ ὑπάρχει», λοιπὸν λέγει, «ἀσφάλεια στὴν πόλη μου», καὶ ὅτι ἐγὼ ἔγινα βοηθὸς σὲ ἀνθρώπους ποῦ κινδύνευαν θὰ γίνῃ τόσο φανερὸ στοὺς ἀπανταχοῦ ἀνθρώπους, ὅσο λαμπρὸ καὶ ἐντονότατον εἶναι τὸ φῶς κατὰ τὴν μεσημβρινὴ ὥρα. Γιατὶ ὅταν ὁ ἥλιος μεσημεριάζει καὶ στέλνει ἀπὸ ψηλὰ ἐντονες τὶς ἀκτίνες του στὴ γῆ, λάμπουν τὰ πάντα ἀπὸ τὸ πλουσιότατον φῶς. Θὰ δοθεῖ

31. Δ' Βασ. 19, 35.

θησομένη τὸ τηνικάδε χάρις τε καὶ ἀσφάλεια, ὥσπερ ἂν εἶ
καὶ «νεφέλη δρόσου ἐν ἡμέραις ἀμητοῦ πρὸ τοῦ θερισμοῦ».
Καὶ τί δὴ βούλεται δηλοῦν, ἐρῶ πάλιν. Ἔθος τοῖς ἀμῶσι
μὴ πρότερον τοῖς ἀστάχυσιν ἐπαφεῖναι τὸν σίδηρον, εἰ μὴ
5 ἄρα πως προκατενεχθεῖσα δρόσος, εὐαφεστέραν αὐτοῖς
τὴν καλάμην ἐργάσεται. Ἐν εὐχῇ τοιγαροῦν τὸ χρῆμα αὐ-
τοῖς, τὸ καθιεῖσθαί φημι παρὰ Θεοῦ τὴν δρόσον. Τριπόθη-
τος οὖν τοῖς ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ παρὰ Θεοῦ γέγονεν
ἀσφάλεια, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ δρόσος ἐν ἡμέραις ἀμη-
10 τοῦ πίπτουσα πρὸ τοῦ θερισμοῦ.

Στίχ 5-6. «Ὅταν συντελεσθῇ στάχυς καὶ ὄμφαξ ἀνθή-
ση ἄνθος ὄμφακίζουσα. Καὶ ἀφελεῖ τὰ βοτρυῖδια τὰ μι-
κρὰ τοῖς δρεπάνοις, καὶ τὰς κληματίδας ἀφελεῖ, καὶ κα-
τακόψει καὶ καταλήψει ἅμα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ
15 καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Καὶ συναχθήσεται ἐπ' αὐτοὺς
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς
ἐπ' αὐτὸν ἤξει».

Δυσχερῆς μὲν λίαν καὶ δυσκάτοπτος οὐ μετρίως τῶν
προκειμένων ὁ νοῦς, καὶ αὐτὴ δὲ πρὸς τοῦτο τῆς λέξεως ἢ
20 συνθήκη. Πλὴν ὡς ἐνὶ διειπεῖν πειράσομαι. Ποιεῖται τοίνυν
ὡς ἀπὸ τῆς τῶν γεωργῶν ἐπιστήμης τὸν λόγον. Ἔθος γὰρ
ἐκεῖνοις, ὅταν τῆς ἀμπέλου λοιπὸν ἐξανθήσαντας τοὺς βό-
τρους θεάσωνται καὶ ἤδη πως τὸ τῶν ὄμφακων ἔχοντας εἶδος,
ἀποκείρουν μὲν τὰς περιττὰς κληματίδας καὶ τὰ μικρὰ τῶν
25 βοτρυδίων περιπτῶς τοῖς μείζουσι παρηρητημένα ταῖς δρεπά-
ναις ἀποτέμνουν, ἵνα, καὶ τροφιμωτάτην ἰκμάδα δεχόμενοι
τῶν βοτρυῶν οἱ μείζους, τελεσφορεῖσθαι δύναιντο. Τοιοῦτόν
τι πεπραχέναι φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἢ ἐπὶ γε τοῖς Ἀσσυρί-
οις, ἠγουν καὶ ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις οὐ γὰρ τοι λίαν ἐναργῆς
30 ὁ λόγος, κατὰ τίνων ἂν ἴοι καὶ φέροιτο προεπωδέστερον. Φα-
μὲν δὴ, ὅτι εἴ τις ἔλοιτο νοεῖν ὡς ἀμπελον μίαν τὴν τῶν Ἀσ-
συρίων πληθύν, τὴν πολιορκήσασαν τὴν ἀγίαν πόλιν, εὐρή-

λοιπόν, λέγει, τώρα σ' αὐτούς, πού κινδυνεύουν ἡ χάρη καὶ ἡ ἀσφάλεια, ὅπως καὶ τὸ δροσερὸ νέφος τις ἡμέρες τοῦ θέρους πρὶν ἀπὸ τὸ θερισμό. Τί θέλει λοιπόν νὰ πεῖ, θὰ τὸ ἐξηγήσω πάλι· Οἱ θεριστὲς συνηθίζουν νὰ μὴ βάζουν δρεπάνι στὰ στάχια ἂν δὲν πέσει πρῶτα κάποια δροσιὰ καὶ δὲν κάνει πιὸ εὐκόλη στήν ἀφή τὴν καλαμιὰ. Εὐχονται λοιπόν γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, γιὰ νὰ πέσει ἐννοῶ ἡ δροσιὰ ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐγινε λοιπόν πολυπόθητη στὰ Ἱεροσόλυμα ἡ ἀσφάλεια ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ἀκριβῶς ἔγινε καὶ ἡ δροσιὰ πού πέφτει τις ἡμέρες τοῦ θέρους πρὶν ἀρχίσουν νὰ θερίζουν.

Στίχ. 5-6. «Ὅταν ὠριμάσει τὸ στάχυ καὶ τὸ ἀμπέλι βγάλει τὰ τσαμπιὰ μὲ τις ἀγουρίδες τους, ὁ ἀμπελουργὸς θὰ ἀφαιρέσει μὲ τὰ δρεπάνια τὰ μικρὰ τσαμπιὰ καὶ τις κληματόβεργες, θὰ τὰ κόψει καὶ θὰ τ' ἀφήσει μαζί στὰ πουλιὰ πού πετοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ στὰ θηροῖα τῆς γῆς. Θὰ πέσουν τότε ἐπάνω τους τὰ πουλιὰ πού πετοῦν στὸν οὐρανὸ καὶ θὰ μαζευθοῦν γύρω τους ὅλα τὰ θηροῖα τῆς γῆς».

Εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο καὶ ὄχι πολὺ εὐκόλο νὰ ἐξιχνιασθεῖ ἡ ἔννοια τῶν παραπάνω, ἀλλ' ἐπιπλέον καὶ ἡ ἴδια ἡ σύνταξη τῶν λέξεων. Πλὴν ὅμως θὰ ἐπιχειρήσω νὰ τὰ ἐξηγήσω ὅσο γίνεται. Ξεκινᾷ λοιπόν τὸ λόγος τοῦ ἀπὸ τῆ γνώση τῶν γεωργῶν στὰ γεωργικὰ πράγματα. Γιατὶ αὐτοὶ ἔχουν τὴ συνήθεια, ὅταν δοῦν τὰ τσαμπιὰ ἀπὸ τὰ κλήματα ν' ἀνθήσουν καὶ ἐμφανισθοῦν πιά οἱ ἀγουρίδες, νὰ ἀφαιροῦν τοὺς περιττοὺς βλαστοὺς, καὶ τὰ μικρὰ τσαμπάκια πού γίνονται παράσιτα στὰ μεγαλύτερα τὰ κόβουν μὲ τὰ δρεπάνια τους, ὥστε, δεχόμενα τὰ μεγαλύτερα τσαμπιὰ περισσότερο θρεπτικὸ χυμό, νὰ μπορέσουν νὰ δώσουν καρπὸ καλό. Κάτι παρόμοιο, λέγει, ἔκανε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων ἢ στοὺς Ἀσσύριους ἢ στοὺς Αἰγύπτιους· γιατί ὁ λόγος δὲν εἶναι πολὺ φανερός σὲ ποιὸς ἀπευθύνεται καὶ ταιριάζει καλύτερα. Λέμε λοιπόν, ὅτι, ἂν θέλει κάποιος νὰ ἐννοήσῃ σὰν ἓνα ἀμπέλι τὸ πλῆθος τῶν Ἀσσυρίων, πού πολίорκησε τὴν ἁγία πόλη, θὰ βροῦμε ὅτι τὸ λεγόμε-

σομεν ὅτι ὁ μέγας ἐν αὐτῇ νοούμενος θότρος, τοῦτ' ἔστιν ὁ
 τοῖς τῆς βασιλείας θάκοις ἐκλελαμπροσμένος, οὐ συνδιόλω-
 λε τοῖς ἑτέροις, ἀλλὰ σέσωσται μὲν αὐτός, δεδαπάνηται δὲ
 ὡς ἐν τάξει τῶν μικρῶν θοτροῦων ἢ ἑτέρα πληθὺς, καὶ οἶον
 5 τῶν περιπτῶν κλημάτων δίκην καθάπερ τινὶ δρεπάνῃ περιέ-
 χειρεν αὐτούς ἢ τομωτάτῃ μάχαιρα τοῦ Κυρίου. Πεπτῶκασιν
 γάρ, ὡς ἔφην, ἀγγέλου χειρὶ δαπανώμενοι, καὶ γεγόνασιν
 αὐτῶν τὰ πτώματα τροφή τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῖς
 πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ. Εἰ δὲ δὴ τις θούλοιο καὶ ἐπὶ τοῖς
 10 Αἰγυπτίοις εἰρῆσθαι λέγειν αὐτά, συνήσεις ὅτι καταδησύν-
 τες αὐτὴν οἱ Ἀσσύριοι, οὐκ ἄρδην ἅπασαν, οὔτε μὴν ὄλο-
 σχερῶς ἀνεῖλον, ἀλλ' οἶον μικροῖς θοτροῦοῖς ταῖς κατὰ τό-
 πους συνοικίαις ἢ κόμαις ἐπαφιέντες τὴν μάχαιραν, συνεμέ-
 τρησαν τοὺς θυμοὺς τοῦ φιλοικτεῖρμονος Θεοῦ, παιδεύον-
 15 τος μὲν τοὺς προσκρούοντας, κολοβοῦντος δὲ πλειστάκις
 τὰς δίκας, καὶ οὐκ εἰς ἅπαν ἑῶντος ἀπόλλυσθαι τοὺς παι-
 δευομένους

Στίχ 7. «Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀνενεχθήσεται δῶρα Κυ-
 ρίῳ Σαβαῶθ ἐκ λαοῦ τετιλμένου καὶ τεθλιμμένου, καὶ
 20 ἀπὸ λαοῦ μεγάλου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρό-
 νον. Ἔθνος ἐλπίζον καὶ καταπεπατημένον, ὃ ἔστιν ἐν
 μέρει ποταμοῦ τῆς χώρας αὐτοῦ, εἰς τὸν τόπον οὗ τὸ
 ὄνομα Κυρίου Σαβαῶθ ἐπεκλήθη τὸ ὄρος Σιών».

Τὰ ἐν τῷ πολέμῳ συμβησόμενα κατὰ καιροὺς τοῖς Αἰγυ-
 25 πτίων δήμοις εὖ μάλα διειρηκῶς, διαμέμνηται καὶ τῆς μετὰ
 τοῦτο πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς, καὶ ὅτι τὴν ἀρχαίαν τῆς ἀπά-
 τῆς ἀγλύν, τῶν τῆς διανοίας ὁμμάτων ἀποπεμψάμενοι καὶ
 ταῖς τῶν εἰδώλων λατρείαις ἐρρῶσθαι φράσαντες, βαδιούν-
 ται πρὸς τὰ ἀμείνω, καὶ τὸν μὲν φύσει καὶ ἀληθῶς ὄντα Θε-
 30 ὸν καὶ τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ Κύριον ἐπιγινώσκονται, με-
 ταστοιχειούμενοι δὲ ὥσπερ πρὸς νέαν τινὰ καὶ ἀπόλεκτον
 ζωὴν, καρποφοροῦσι τῷ Θεῷ τὰ ἐφ' οἷς ἂν εἶεν εὐδόκιμοι

νο μεγάλο τσαμπὶ σταφυλιῶν, δηλαδή αὐτὸς ποὺ λαμποκοπᾷ στοὺς θρόνους τῆς βασιλείας, δὲν ἔξοντώθηκε μαζί με τὰ ἄλλα τσαμπιά, ἀλλὰ σώθηκε βέβαια ὁ ἴδιος, ἔξολοθρεύθηκε ὅμως σὰν τὰ μικρὰ τσαμπιά τὸ ἄλλο πλῆθος, καὶ ὅπως τὰ περιττὰ κλήματα σὰν με κάποιον δρεπάνι κατέκοψε αὐτοὺς τὸ καλοκονισμένο κοφτερὸ μαχαίρι τοῦ Κυρίου. Γιατί, ὅπως εἶπα, ἔπесαν κι ἔξολοθρεύθηκαν ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀγγέλου, καὶ τὰ πτώματά τους ἔγιναν τροφή τῶν ἀγριῶν θηρίων καὶ τῶν πουλιῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐν ὅμως θέλει κάποιος νὰ πει, ὅτι αὐτὰ εἰπώθηκαν καὶ γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους, θὰ κατανοήσεις, ὅτι καταληλατώντας τὴ χώρα τους οἱ Ἀσσύριοι δὲν τὴν κατέστρεψαν ὅλη με μιᾶς, οὔτε βέβαια ὀλοσχερῶς, ἀλλὰ βάζοντας, σὰν σὲ μικρὰ τσαμπιά, τὸ μαχαίρι στοὺς κατὰ τόπους συνοικισμοὺς καὶ τὰ χωριά, ἐνέργησαν ἀνάλογα με τὸ μέτρο τοῦ θυμοῦ τοῦ φιλεύσπλαχνου Θεοῦ, ποὺ παιδαγωγεῖ βέβαια ἐκείνους ποὺ προσκρούουν στὸ θέλημά του, μειώνει ὅμως πάρα πολλὰ φορὲς τὶς τιμωρίες καὶ δὲν ἀφήνει νὰ χαθοῦν ἔξολοκλήρου αὐτοὶ ποὺ παιδαγωγοῦνται.

Στίχ. 7. «Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ θὰ προσφερθοῦν δῶρα στὸν Κύριο τῶν δυνάμεων ἀπὸ λαὸ ἀποσπασμένο καὶ θλιμμένο καὶ ἀπὸ λαὸ μεγάλο ἀπὸ τώρα καὶ στὸν αἰῶνα. Ἐθνος ποὺ ἐλπίζει καὶ εἶναι καταπατημένο, ποὺ βρίσκεται στὴ μεριά τοῦ ποταμοῦ τῆς χώρας του, στὸ μέρος ὅπου ἐπικαλοῦνταν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, στὸ ὄρος τῆς Σιών».

Ἐφοῦ ἐξιστόρησε πάρα πολὺ καλὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν κατὰ καιροὺς στὸ λαὸ τῆς Αἰγύπτου, μνημονεύει καὶ τὴν ἐπιστροφή τους μετὰ ἀπὸ αὐτὸ στὸν Θεό, καὶ ὅτι ἀποβάλλοντες τὴν ὁμίχλη τῆς παλαιᾶς ἀπάτης ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ νοῦ τους καὶ ἐγκαταλείποντας τὴ λατρεία τῶν εἰδώλων, θὰ βαδίσουν πρὸς τὰ καλύτερα. Θὰ γνωρίσουν βέβαια τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ καὶ Δημιουργὸ καὶ Κύριο τῶν ὅλων καὶ ἀλλάζοντας τὴ ζωὴ τους σὲ μιὰ νέα καὶ ἐκλεκτὴ ζωὴ, θὰ καρποφοροῦν γιὰ τὸν Θεὸ αὐτὰ ποὺ θὰ τοὺς κάνουν εὐδόκιμους καὶ γεμάτους ἀπὸ

καὶ παντὸς ἐπαίνου μεστοί, καὶ οἶον δῶρα προσκομιούσι τὰ
εἰς ὁσμὴν εὐωδίας τῷ Θεῷ, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγά-
πην. «Τεθλιμμένον» δὲ αὐτὸν ὀνομάζει λαόν, διὰ τοι τὸ πλεί-
στην ὄσσην ὑπομεῖναι ταλαιπωρίαν τὰ ἐκ τῆς θείας ὀργῆς
5 ὑπομείναντα. Καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ «τετιλμένον», τάχα που
τὴν εἰς τὰ ἀμείνω μετάστασιν αὐτῶν διὰ τούτου δηλῶν. Τὸ
γάρ τοι φυτὸν μεταμοσχεύεται καὶ βόθρου τοῦ ἐν αὐτῷ ἀπο-
τετιλμένου, μεταχωρεῖ πρὸς ἕτερον γεωργίας δὲ τῆς ἀρίστης
οὗτος ὁ τρόπος τοῖς εἰωθόσι γηπονεῖν. Οὕτω καὶ τῶν ἐν πλά-
10 ναις ὁ νοῦς, μεταδοθρεύεται, τρόπον τινὰ, τῆς μὲν ἀρχαίας
ἀπάτης οἶον ἐκτετιλμένος, ἐμφυτευθεὶς δὲ πρὸς ἑτέρας ἐννοί-
ας, καὶ πρὸς γε τούτῳ σπουδᾶς καὶ γνῶσιν τὴν προὔχουσαν,
μᾶλλον δὲ καὶ ἀσυγκρίτως τῆς ἀρχαίας ἐν ἀμείνοσιν. Καρ-
ποφορήσειν δὲ αὐτοῦς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, τοῦτ' ἔστι διη-
15 νεκῶς, οὐ διακοπῆς τινος μεταξυμῆσομένης, αἰεὶ δὲ μᾶλλον
καὶ μέχρι παντός. Τοιγάρτοι καὶ μέγαν αὐτὸν ὀνομάζει λα-
όν, ἢ τὸ πολύχουν αὐτοῦ διὰ τούτου σημαίνων, ἢ ὅτι γέγο-
νεν εὐδόκιμος κεκλημένος διὰ πίστεως τῆς εἰς Χριστόν. Οἱ
γὰρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας νικῶντές ποτε πρὸς τὰ τῆς εἰδωλο-
20 λατρίας ἐγκλήματα, νῦν εἰσιν πολλῶν ἀμείνους καὶ συνετώ-
τεροι, καὶ ἀκμαιοτάτην ἔχοντες τὴν εἰς Χριστόν ἀγάπην, καὶ
τὴν εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν εὐτολμίαν. «Οὗ γὰρ ἐπλεό-
νασεν ἡ ἁμαρτία», φησὶν, «ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις».

Ποῦ τοίνυν καρποφορήσουσιν; «Εἰς τὸν τόπον», φησὶν,
25 «οὗ τὸ ὄνομα Κυρίου Σαβαὼθ ἐπεκλήθη ὄρος Σιών», τοῦτ'
ἔστιν εἰς τὸ ὄρος τὸ Σιών, ἐνθα ἂν ἐπικληθεῖη τὸ ὄνομα Κυ-
ρίου Σαβαὼθ. Σημαίνει δὲ διὰ τούτου τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ
μέγα καὶ νοητὸν ὄρος χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οὐ-
δὲ τῶν πεπατημένων δογμάτων, ἀλλ' εἴ τι μέγα καὶ ὑψηλόν,
30 ἢ περὶ Θεοῦ τοῦ κατ' ἀλήθειαν γνῶσις δηλονότι, ἢ δήλωσις
τε καὶ μάλα σαφῆς τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστηρίων. Σιών
δὲ ὄρος ὀνομάζει πλειστάκις ἢ θεόπνευστος Γραφή τὴν Ἐκ-
κλησίαν Χριστοῦ, ὡς ἀπὸ γε τῆς πρώτης ὀνομάζουσα νοη-

κάθε ἔπαινο, καὶ σὰν δῶρα πού μοσχοβολοῦν θὰ προσκομίσουν στὸν Θεὸ τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη. Ὁνομάζει αὐτὸν «θλιμμένο λαό», ἐπειδὴ ὑπέστη μεγάλη ταλαιπωρία ὑπομένοντας τὴ θεία ὀργή. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ τὸν ὀνομάζει καὶ «τετιλμένο» (ἀποσπασμένο), δηλώνοντας ἴσως μ' αὐτὸ τὴ μετάβασή του στὰ ἀγαθὰ. Γιατὶ τὸ φυτὸ μεταφυτεύεται καὶ ἀποσπασμένο ἀπὸ τὴ θέση του, φυτεύεται σὲ ἄλλη. Αὐτὸς εἶναι ἄριστος τρόπος τῆς γεωργίας γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ αὐτήν. Ἔτσι καὶ ὁ νοῦς ὅσον ἔχουν πλανηθεῖ μεταφυτεύεται κατὰ κάποιον τρόπο, ἀποσπασμένος κατὰ κάποια ἔννοια ἀπὸ τὴν ἀρχαία πλάνη, καὶ μεταφυτευμένος σὲ ἄλλες ἔννοιες, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ σὲ σπουδές καὶ σὲ γνώση πού ὑπερέχει καὶ εἶναι μᾶλλον ἀσυγκρίτως ἀνώτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Καὶ θὰ καρποφοροῦν στὴν αἰωνιότητα, δηλαδή συνεχῶς, χωρὶς νὰ συμβεῖ καμμιά διακοπή, ἀλλὰ μᾶλλον αἰώνια καὶ παντοτινά. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ὀνομάζει «λαὸ μέγα», ἢ σημαίνοντας μ' αὐτὸ τὴ γονιμότητά του, ἢ ὅτι ἔγινε εὐδόκιμος καλεσμένος μὲ τὴν πίστη του στὸν Χριστό. Γιατὶ αὐτοὶ πού ξεπερνοῦσαν κάποτε ὅλους τοὺς ἄλλους ὡς πρὸς τὰ ἐγκλήματα τῆς εἰδωλολατρίας, τώρα εἶναι ἀπὸ πολλοὺς καλύτεροι καὶ φρονιμότεροι, καὶ ἔχουν ἀκμαιότατη τὴν ἀγάπη στὸν Χριστό καὶ τὴν καλὴ τόλμη γιὰ ὅποιοδήποτε ἀγαθό. Γιατὶ λέγει· «Ὅπου πλεόνασε ἡ ἁμαρτία, περισσεύει μὲ τὸ παραπάνω ἡ χάρις»³².

Ποῦ λοιπὸν θὰ καρποφορήσουν; «Στὸν τόπον», λέγει, «ὅπου τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων ἐπικλήθηκε ὄρος Σιών», δηλαδή στὸ ὄρος Σιών, ὅπου θὰ γίνῃ ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων. Μὲ αὐτὸ ὑποδηλώνει τὴν Ἐκκλησία, τὸ μέγα καὶ νοητὸ ὄρος. Γιατὶ στὴν Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχει τίποτε χαμηλό, οὔτε κάποιο περιφρονημένο δόγμα, ἀλλὰ κάθε τι μεγάλο καὶ ὑψηλὸ πού ὑπάρχει, δηλαδή ἡ γνώση γιὰ τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἡ δῆλωση, καὶ μάλιστα πολὺ σαφής, τῶν μυστηρίων τοῦ Σωτήρα. «Ὅρος Σιών» ὀνομάζει πολλὲς φορὲς ἡ θεόπνευστη Γραφή τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζοντας πνευματικὰ τὴν πιὸ ἀλη-

32. Ρωμ. 5, 20.

τῶς τὴν ἀληθεστέραν Σιών, ὃ ἔστιν ὑψηλὴ καὶ σκοπευτήρι-
 ον. Προσέρριπται δὲ διὰ μέσον· «Τὸ ἔθνος ἐλπίζον καὶ κα-
 ταπεπατημένον, ὃ ἔστιν ἐν μέρει ποταμοῦ τῆς χώρας αὐτοῦ».
 Ἦρξατο γὰρ ἡ τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστροφή πρὸς Θεὸν ἀπό
 5 τινος μέρους τῆς χώρας κειμένης ἐπέκεινα τοῦ ποταμοῦ, ἵνα
 νοῆς τῆς Ῥινοκορορητῶν, ἥγουν τῶν αὐτόθι πόλεων μίαν.
 Λέγει γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἐξῆς, ἐν τῇ ὁράσει τῆς Αἰγύπτου· «Τῇ
 ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυ-
 πτίων, καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἔσται
 10 εἰς σημεῖον Κυρίῳ, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου».
 Καὶ «πεπατημένον» μὲν ὡς συντετριμμένον ταῖς ἐκ τοῦ πο-
 λέμου συμφοραῖς, «ἐλπίζον» δέ, ὅτι καὶ αὐτὸ πεποιήται τὴν
 ἐλπίδα λοιπὸν ἐπὶ Χριστῷ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτῷ ζεύγλαις ὑπή-
 νεγκε τὸν ἀνχένα, καὶ δεδούλευκεν αὐτῷ καὶ τοὺς τῆς εὐσε-
 15 βείας κεκάρπηκε τρόπους.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΟΡΑΣΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

ΚΕΦ. ΙΘ', στίχ 1-2. «Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης
 κούφης, καὶ ἤξει εἰς Αἶγυπτον, καὶ σεισθήσεται τὰ χει-
 20 ροποιήτα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἡ καρ-
 διά αὐτῶν ἠττηθήσεται ἐν αὐτοῖς».

Τίνα δὴ τρόπον ἡ τῶν Αἰγυπτίων σέσωσται χώρα καὶ
 σεσαγήνευται πρὸς εὐσέβειαν, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι
 τῆς ἐν Χριστῷ, καίτοι πολύθεος καὶ ἐκτόπως νοσοῦσα τὴν
 25 πλάνην, πειρᾶται διδάσκειν ὁ προφήτης ἐν τούτοις. Ἦσαν
 μὲν γὰρ οἰάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ, τὸν μὲν φύσει Θεὸν καὶ
 ἀληθῶς ὄντα τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον ἠγνοηκό-

θινή ἀπὸ τὴν πρώτη Σιών, ποὺ σημαίνει ὑψηλὴ καὶ σκοπευτήριον. Ἀναφέρθηκε ἐνδιάμεσα ἡ φράση, «τὸ ἔθνος ποὺ ἐλπίζει καὶ εἶναι καταπατημένο, τὸ ὁποῖο βρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ τῆς χώρας του». Γιατὶ ἄρχισε ἡ ἐπιστροφή τῶν Αἰγυπτίων πρὸς τὸν Θεὸ ἀπὸ ἓνα μέρος τῆς χώρας, ποὺ βρίσκεται στὴν ἀντίπερα ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, γιὰ νὰ νοεῖς τὴν περιοχὴ τῶν Ρινοκορουρητῶν, ἢ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐδῶ πόλεις. Γιατὶ λέγει στὰ ὅσα ἀναφέρει στὴ συνέχεια στὸ ὄραμα τῆς Αἰγύπτου· «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ γίνῃ θυσιαστήριον στὸν Κύριον στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων καὶ στήλη ἀναφερόμενη στὸν Κύριον στὰ σύνορά της. Καὶ θὰ εἶναι σημάδι γιὰ τὸν Κύριον παντοπινὸ στὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου»³³. Καὶ «λαὸ καταπατημένο» βέβαια τὸν ὀνομάζει ἐπειδὴ ἦταν συντριμμένος ἀπὸ τὶς συμφορὰς τοῦ πολέμου, ἐνῶ «λαὸ ποὺ ἐλπίζει», ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς στήριξε τελικὰ τὴν ἐλπίδα του στὸν Χριστὸ καὶ ἔθεσε τὸν τράχηλό του κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ του, ἔγινε δοῦλος του καὶ κάρπισε τοὺς διαφοροὺς καρποὺς τῆς εὐσέβειας.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

ΚΕΦ. 19, στίχ. 1 «Νά, ὁ Κύριος κάθεται ἐπάνω σὲ ἔλαφρὸ σύννεφο καὶ θὰ φτάσει στὴν Αἴγυπτο, ὅπου θὰ κλονισθοῦν ὡς ἀπὸ σεισμὸ μπροστά του τὰ ἀγάλματα τῆς Αἰγύπτου ποὺ ἔφτιαξαν χέρια ἀνθρώπων, καὶ ἡ καρδιά τους θὰ παραλύσει».

Μὲ αὐτὰ θέλει νὰ διδάξῃ ὁ προφήτης μὲ ποιὸ τρόπο σώθηκε ἡ χώρα τῶν Αἰγυπτίων καὶ πιάστηκε στὸ δίχτυ τῆς εὐσέβειας, μὲ τὴν πίστη δηλαδή στὸν Χριστό, μολονότι ἦταν πολύθεη καὶ ἔπασχε ἀπὸ τὴν ἄνομη νόσο τῆς πλάνης. Γιατὶ βρισκόταν σὲ βαθὺ σκοτάδι, ἀγνοώντας βέβαια τελείως τὸν ἀπὸ τῆ φύση του Θεὸ καὶ ἀληθινὰ δημιουργὸ τῶν πάντων καὶ Κύριον, καὶ ἀποδίδοντας τὸν

τες παντελῶς, ἀνάπτοντες δὲ τῇ κτίσει τὸ σέβας· καὶ τὸ ἔτι
 τούτου παραλογώτερον, τεχνουργοὶ τῶν ἰδίων ἀναδεικνύ-
 μενοι θεῶν καὶ πολύμορφον εἰδώλων ἔσμον ἐν τοῖς τεμέ-
 νεσιν ἔχοντες, ὡς καὶ ζῶων ἀλόγων ἀναπλάττειν τύπους
 5 καὶ θωμοὺς ἰσάντας καταθύειν αὐτοῖς. Ἔδει τοίνυν πλεο-
 ναζούσης ἐν αὐτοῖς ἁμαρτίας, ὑπερπερισεῦσαι τὴν χάριν,
 καὶ τοῖς οὕτως ἐχθίστως νενοσηκόσι ἐπιλάμψαι τὸν ἱατρόν,
 καὶ τοῖς τὴν καρδίαν κατεσκοτισμένοις τὸ θεϊόν τε καὶ οὐ-
 ράνιον ἐναστράψαι φῶς. «Ἴδου» τοίνυν, φησί, «Κύριος κά-
 10 θηται ἐπὶ νεφέλης κούφης, καὶ ἦξει εἰς Αἴγυπτον». Ἀλλὰ
 τί ἂν βούλοιο παραδηλοῦν τὸ «ἐπὶ νεφέλης κούφης» ὁρα-
 σθαι τὸν Κύριον; Φέρε λέγωμεν ὡς ἐνι· Τινὲς μὲν τῶν ἐξη-
 γητῶν κούφην ἔφησαν εἶναι νεφέλην τὴν ἁγίαν τοῦ Κυρί-
 ου σάρκα, τουτ' ἔστι τὸν ἐκ τῆς Παρθένου ληφθέντα ναόν,
 15 καὶ νεφέλη παρεικάζουσι, διὰ τοι τὸ ἀπηλλάχθαι τάχα πού-
 κινημάτων καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν γεωδεστέρων ἄνω τε καὶ
 ὥσπερ ὑψοῦ. Πάναγνον γὰρ ἀληθῶς καὶ ἀπάσης γεώδους
 ἀκαθαρσίας ἀπηλλαγμένον τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ πάντων
 ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἔτεροι δὲ αὐτὴν κούφην ὠνομάσθαι
 20 νεφέλην ὑπειλήφασιν τὴν ἁγίαν Παρθένον.

Οἶμαι δὲ ἔγωγε τάχα πού καὶ ἑτέρων ἡμῖν ἐννοιῶν ὑπο-
 σημῆναι πλάτος τὸ ἐπὶ νεφέλης κούφης καθῆσθαι λέγειν
 αὐτόν. Πολυτρόπως μὲν γὰρ οἱ μακάριοι προφηταὶ τὴν τοῦ
 Θεοῦ δόξαν καταθεώμενοι, γεγράφασι τὰς ὁράσεις· Ὁ μὲν
 25 γὰρ Ἡσαΐας ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου τεθεῶσθαι
 φησι τὸν Κύριον Σαβαώθ, περιεστώτων ἐν κύκλῳ τῶν ἀνω-
 τάτω δυνάμεων λογικῶν, ὑμολογουσῶν τε αὐτόν, πλήρη τε
 εἶναι λεγουσῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ.
 Ὁ δὲ γε πάνσοφος Δανιὴλ «Παλαιὸν ἡμερῶν» ἐπὶ θρόνου
 30 καθίζει, χιλίας τε χιλιάδας λειτουργεῖν αὐτῷ διατείνεται,
 καὶ μυριάς μυριάδας περιεστάναι φησί· τεθεῶσθαι δὲ καὶ
 ὡς Υἱὸν ἀνθρώπου μετὰ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον καὶ τὰ

σεβασμό τους στήν κτίση. Καί τὸ ἀκόμα πιὸ παράλογο ἀπὸ αὐτὸ, ἀναδεικνύονταν δημιουργοὶ τῶν θεῶν τους καὶ εἶχαν στοὺς ναοὺς τους τόσο πολύμορφο πλῆθος εἰδώλων, ὥστε νὰ πλάθουν καὶ μορφές ἄλογων ζώων, καὶ στήνοντάς τους βωμούς, νὰ θυσιάσουν σ' αὐτά. Ἐπρεπε λοιπόν, ἐπειδὴ πλεόναζε σ' αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία, νὰ περισσεύσει μὲ τὸ παραπάνω ἢ χάρη, καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν παραδοθεῖ σὲ τόσο βαρεῖα νόσο, νὰ ἐμφανισθεῖ ὁ γιατρός καὶ ν' ἀστράψει τὸ θεῖο καὶ οὐράνιο φῶς σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν κατασκοτισμένη τὴν καρδιά. «Νὰ λοιπόν», λέγει, «ὁ Κύριος κἀθεται σὲ ἔλαφρὸ σύννεφο καὶ θὰ φτάσει στήν Αἴγυπτο». Τί θέλει ὅμως νὰ ὑποδηλώσει μὲ τὸν λόγο του, ὅτι «βλέπει τὸν Κύριος ἐπάνω σὲ ἔλαφρὸ σύννεφο»; Ἐμπρὸς ἅς τὸ ἐξηγήσομε ὅσο εἶναι δυνατόν. Κάποιοι δέβαια ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὲς εἶπαν ὅτι «σύννεφο ἔλαφρὸ» εἶναι ἡ ἅγια σάρκα τοῦ Κυρίου, δηλαδὴ ὁ ναὸς ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἅγια Παρθένο, καὶ τὸν παρομοιάζουν μὲ νεφέλη, ἐπειδὴ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὶς γεωδέστερες ὀρμές καὶ τὶς ἐπιθυμίες καὶ ἀνέδηκε ἐπάνω καὶ ψηλά. Γιατὶ εἶναι ἀληθινὰ πάνταγνο καὶ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε γήινη ἀκαθαρσία τὸ ἅγιο σῶμα τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ. Ἄλλοι πάλι θεώρησαν ὅτι ἔλαφρὸ σύννεφο ὀνομάσθηκε ἡ ἅγια Παρθένος.

Ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι αὐτὸς λέγοντας ὅτι «κἀθεται ἐπάνω σὲ ἔλαφρὸ σύννεφο», θέλει νὰ μᾶς ὑποδηλώσει καὶ πλῆθος ἄλλων ἐννοιῶν. Γιατὶ οἱ μακάριοι προφῆτες, βλέποντας τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἔγραφαν μὲ πολλοὺς τρόπους τὰ ὄράματά τους. Πράγματι ὁ Ἡσαΐας λέγει ὅτι εἶδε τὸν Κύριο τῶν δυνάμεων ἐπάνω σὲ ὑψηλὸ καὶ μετέωρο θρόνο, ἐνῶ τὸν περιέβαλλαν οἱ ἀνώτατες λογικὲς δυνάμεις, ποὺ τὸν ὑμολογοῦσαν καὶ ἔλεγαν ὅτι εἶναι γεμᾶτος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἀπὸ τὴ δόξα του³⁴. Ὁ πάνσοφος πάλι Δανιὴλ παρουσιάζει καθισμένο ἐπάνω σιὸ θρόνο «τὸν παλαιὸ τῶν ἡμερῶν», καὶ λέγει ὅτι τὸν ὑπηρετοῦν χίλιες χιλιάδες καὶ στέκονται δίπλα του μύριες μυριάδες· ἀκόμα λέγει ὅτι τὸν εἶδε ὡς Υἱὸ ἀνθρώπου ποὺ ἔρχεται συνοδευόμενος ἀπὸ νέφη³⁵, καὶ ὅσα λέγει

35. Δαν. 7, 9 ἔ.

τούτοις τέθεικεν ἐφεξῆς. Ἰεζεκιήλ δὲ ὁμοίως στερέωμα, φησὶν, ἴδεν, ὑποκειμένων τῶν Σεραφεὶμ, ἐπὶ θρόνου δὲ ἄνθρωπον τεθεῶσθαι, ἥτοι εἶδος ἀνθρώπου, οὗ τὰ μὲν ἄνω φησὶν ἠλέκτρον προσεικέναι, τό γε μὴν ἐξ ὀσφύος εἰς πόδας ὡς ὄρασις πυρός. Ἐκάστη δὲ τῶν τοιούτων ὀράσεων, ἔμφασίν τινα δόξης τῆς θεοπρεποῦς καὶ μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστὸν ἀστείως ἡμῖν ὑπαινίττεται. Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ κωλύον κὰν τούτῳ νοεῖν, ἐπὶ νεφέλης κούφης τεθεῶσθαι τὸν Κύριον, χρεωδέστατά τε καὶ ἀναγκαίως. Ἀποπληροῖ 10 γὰρ ἡμῖν ἡ νεφέλη τύπον ὑετοῦ τε καὶ δροῦσου πνευματικῆς, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος, τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ δεβαπτίσθαι φησὶν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ· ἐπήροτητο καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην διαπεραιουμένοις ἔρημον, ἐν ἡμέρᾳ μὲν ἡ 15 νεφέλη, προηγεῖτο δὲ καὶ νυκτὶ στύλος πυρός. Ἐγράφετο δὲ δι' ἀμφοῖν ὁ Χριστός, ἥτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον, ἡγουν ὡς ἐν πίστει τε καὶ ἀγίῳ βαπτίσματι δικαίωσις καὶ ἁγιασμός.

Ἔδει τοίνυν ἐπὶ καθάρσει τε καὶ μεταβολῇ ἰόντα τὸν 20 Κύριον τῶν Αἰγυπτίων, θεοπρεπῶς δὲ δηλονότι καὶ νοητῶς, ἐπὶ νεφέλης ὄρασθαι κούφης. Οὐ γὰρ ἦν ἑτέρως ἀποσιμήχεσθαι τῆς τῶν πλανωμένων ψυχῆς τὴν ἐντετηγμένην αὐτῇ κηλῖδα, μὴ οὐχὶ διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, οὗ καὶ εἰς τύπον τὴν νεφέλην εἶναι διοριζόμεθα. Κούφη δὲ ἡ νεφέλη καὶ μάλα εἰκότως ὠνόμασται. Βαπτίζόμεθα γὰρ εἰς 25 ἀπόθεσιν ἁμαρτίας, καὶ οἶονεῖ τι δυσδιακόμιστον ἀληθῶς φορτίον ἀποτρεπόμενοι τὴν ἀσέβειαν, ὑπόπτεροι τρόπον τινὰ διὰ τούτου γινόμεθα, καὶ τὰ ἄνω φρονεῖν, καὶ τὰς καρδίας ἔχειν ὑψοῦ μανθάνομεν. Τό γε μὴν ἐπικαθῆσθαι τῇ νεφέλῃ τὸν Κύριον, ἐκεῖνο οἶμαι δηλοῦν· Ἡ κάθησις ἢ ἀνάπαυσιν ἡ γοῦν ἐξουσίαν ἡμῖν ὑπαινίττεται.

Οὐκοῦν ἐπαναπαύεται Χριστός, οὐχὶ τῇ κατὰ νόμον λατρεία ποθέν, ἐν τελειώσει δὲ μᾶλλον τῇ διὰ τοῦ ἀγίου βα-

στη συνέχεια. Ὁ Ἰεζεκιήλ ὅμοια λέγει ὅτι εἶδε στερέωμα πού στηριζόταν ἐπάνω σὰ Σεραφεΐμ, καὶ ἐπάνω σὲ θρόνο εἶδε ἄνθρωπο ἢ μορφή ἀνθρώπου, πού τὸ ἐπάνω μέρος του ἔμοιαζε μὲ ἤλεκτρο, καὶ ἀπὸ τῆ μέση καὶ κάτω ἦταν σὰ νὰ βλέπει καινεῖς φωτιά³⁶. Καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὄραματα μᾶς ὑπαινίσσεται μὲ ὠραῖο τρόπο τὴ φανέρωση τῆς θείας δόξας καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα λοιπὸν τίποτε δὲν ἐμποδίζει καὶ ἐδῶ νὰ ἐννοήσομε, ὅτι εἶδε τὸν Κύριο νὰ κάθεται σὲ ἔλαφρὸ σύννεφο πάρα πολὺ κατάλληλα καὶ ἀναγκαῖα. Γιατὶ τὸ σύννεφο μᾶς ὑποδηλώνει τύπο βροχῆς καὶ δροσιᾶς πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον τὸ βάπτισμα. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ἔξ αἵματος Ἰσραηλῖτες ἔχουν βαπτισθεῖ μέσα στὴ νεφέλη καὶ στὴ θάλασσα³⁷. Ὅταν περνοῦσαν τὴν ἀπέραντη ἐκείνη ἔρημο τὴν ἡμέρα τοὺς σκίαζε ἡ νεφέλη, καὶ τὴ νύχτα προσηγοῦνταν στύλος πυρός. Καὶ μὲ τὰ δύο περιγραφόμενα ὁ Χριστός, ἦτοι τὸ μυστήριον τὸ σχετικὸ μὲ αὐτόν, ὅτι δηλαδὴ ἡ δικαίωση καὶ ὁ ἁγιασμός θὰ κατορθωθεῖ μὲ τὴν πίστη καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα.

Ἐπρεπε λοιπὸν πηγαίνοντας ὁ Κύριος μὲ σκοπὸ τὴν κάθαρση καὶ τὴ μεταβολὴ τῶν Αἰγυπτίων, μὲ τρόπο βέβαια θεοπρεπῆ καὶ πνευματικῶ, νὰ φαίνεται ἐπάνω σὲ σύννεφο ἔλαφρό. Γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ καθαρισθεῖ διαφορετικὰ ἡ ψυχὴ τῶν πλανημένων ἀπὸ τὴν κηλίδα πού τὴ λέρωνε, παρὰ μόνο μὲ τὸ ἅγιον βάπτισμα, τοῦ ὁποίου τύπος λέμε ὅτι ἦταν ἡ νεφέλη. Ἡ νεφέλη ἐξάλλου ὀνομάσθηκε πολὺ εὐλόγα ἔλαφριά. Γιατὶ βαπτίζομαστε γιὰ ν' ἀποβάλωμε τὴν ἁμαρτία, καὶ πετώντας ἀπὸ πάνω μας τὴν ἀσέβεια σὰν κάποιον ἀληθινὰ δυσκολοβάστακτο φορτίον, γινόμαστε κατὰ κάποιον τρόπο φτερωτοί, μαθαίνομε νὰ σκεπτόμαστε τὰ οὐράνια καὶ νὰ στρέφομε τίς καρδιές μας ψηλά. Τὸ ὅτι βέβαια κάθισε ὁ Κύριος πάνω στὴ νεφέλη νομίζω ὅτι σημαίνει ἐκεῖνο· Ἡ κάθιση ἢ ἀνάπαυση ἢ ἐξουσία μᾶς ὑπαινίσσεται.

Ἐπαναπαύεται λοιπὸν ὁ Χριστός ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν κάποτε λατρεία τοῦ νόμου, ἀλλὰ μὲ τὴ τελείωση μᾶλλον πού προέρχεται

36. Ἰεζ. 1, 1 ἔ.

37. Α' Κορ. 10, 1 ἔ.

πίσματος. Βεβασίλευκε δὲ οὕτω τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. «Σεισθή-
 σεσθαι» δὲ φησι «τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώ-
 που αὐτοῦ». Ἀναδεδειγμένου γὰρ ἤδη τοῦ ἁγίου βαπτί-
 σματος καὶ Χριστοῦ λοιπὸν ἐπιλάμπαντος, πᾶσά πως ἀνάγ-
 5 κη τὰ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἀφανίζεσθαι παίγνια, καὶ τὰς
 τοῦ διαβόλου παγίδας ὄρασθαι συντεθραυσμένας. Σεσα-
 γήνευκε δὲ πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν ἅπαν μὲν, ὡς ἔπος
 εἶπεῖν, ἔθνος τε καὶ γένος, μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων τοὺς Αἰ-
 γυπτίους. Δεισιδαμονέστατοι γὰρ γεγόνασι παρὰ τοὺς ἄλ-
 10 λους, καὶ τάχα που νικῶντες ἐν πλάνῃ Πέρσας τε καὶ Ἀσ-
 συρίους, καίτοι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς περὶ τῆς ἐκείνων
 λεγούσης χώρας, «ὅτι γῆ γλυπτῶν ἐστίν». Ἡττηθήσεσθαι
 δὲ τὴν καρδίαν τῶν Αἰγυπτίων, φησὶν, παραχωρήσασαν,
 ὡς γε οἶμαι, τὸ χρῆναι νικᾶν τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι,
 15 καίτοι πάλαι θεομάχον οὔσαν καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἀντεξά-
 γουσαν λόγοις. Εὐρήσομεν οὖν τὸν Φαραὼ τοιοῦτον ὄντα
 σαφῶς. Ὁ μὲν γὰρ ἱεροφάντης Μωσῆς ἔφασκεν ἐναργῶς·
 «Ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σέ, λέγων,
 Ἐξαπόστειλον τὸν λαόν μου, ἵνα λατρεύσωσί μοι ἐν τῇ ἐρή-
 20 μῳ», ὁ δὲ πρὸς αὐτούς· «Τίς ἐστίν, οὗ εἰσακούσομαι τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ; Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ
 ἀποστέλλω». Ἡττηθήσεται γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν ἐν αὐτοῖς,
 τοῦτ' ἐστίν οὐκ ἄθραυστος, οὐδὲ σκληρὰ καὶ ἀνουθέτητος
 διαμενεῖ, παραδέξεται δὲ μᾶλλον τὸ σωτήριον κήρυγμα.

25 *Στίχ. 2-3.* «Καὶ ἐπεγεροθήσονται Αἰγύπτιοι πρὸς Αἰγυ-
 πτίους, καὶ πολεμήσει ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 καὶ ἄνθρωπος τὸν πλησίον αὐτοῦ. Καὶ ἐπεγεροθήσεται
 πόλις ἐπὶ πόλιν, καὶ νομὸς ἐπὶ νομόν. Καὶ ταραχθήσεται
 τὸ πνεῦμα τῶν Αἰγυπτίων ἐν αὐτοῖς, καὶ τὴν βουλήν
 30 αὐτῶν διασκεδάσω».

Τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ἐναργῶς ἕτερον οὐδέν, ἢ ἐκεῖνό που
 πάντως ὅπερ ἔφη Χριστός· «Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν

ἀπὸ τὸ βάπτισμα. Ἔτσι βέβαια βασίλευσε στὰ ἐπίγεια πράγματα. Μὲ τὴν ἐμφάνισή του λέγει «θὰ σεισθοῦν οἱ χειροποίητοι θεοὶ τῆς Αἰγύπτου». Ἐφοῦ δηλαδὴ ἐμφανίσθηκε πλέον τὸ ἅγιο βάπτισμα καὶ ἔλαμψε στὴ γῆ ὁ Χριστός, ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἀφανισθοῦν τὰ παιγνίδια τῆς ἀρχαίας ἀπάτης καὶ νὰ φανοῦν σπασμένες οἱ παγίδες τοῦ διαβόλου. Εἶχε ὅμως συλλάβει στὰ δίχτυα του πρὸς ὄλεθρο καὶ ἀπώλειά τους κάθε ἔθνος, πὺν λέγει ὁ λόγος, καὶ κάθε φυλὴ, καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα τοὺς Αἰγυπτίους. Γιατὶ αὐτοὶ ἦταν πιὸ δεισιδαίμονες ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ ξεπερνοῦσαν ἴσως στὴν πλάνη τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Ἀσσυρίους, ἂν καὶ βέβαια ἡ θεόπνευστη Γραφὴ λέγει γιὰ τὴ χώρα ἐκείνων, ὅτι «εἶναι ἡ χώρα τῶν γλυπτῶν»³⁸. Θὰ ἠττηθεῖ ὅμως ἡ καρδιά τῶν Αἰγυπτίων, λέγει, ἀφοῦ παραχώρησε, ὅπως νομίζω, τὴ νίκη στὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα, ἂν καὶ παλαιὰ ἦταν ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντιστρατεύονταν στοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας. Θὰ βροῦμε λοιπὸν τὸν Φαραῶ νὰ εἶναι τέτοιος φανερά. Γιατὶ ὁ Ἱεροφάντης Μωυσῆς ἔλεγε στὸν Φαραῶ ρητά: «Μᾶς ἔστειλε ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων σ' ἐσένα νὰ σοῦ ποῦμε: Ἔφησε τὸ λαὸ μου νὰ μὲ λατρεύσουν στὴν ἔρημο»³⁹. Καὶ ὁ Φαραῶ τοὺς εἶπε: «Ποιὸς εἶναι ὁ Θεὸς σας γιὰ ν' ἀκούσω τοὺς λόγους του; Δὲν γνωρίζω τὸν Κύριο, καὶ δὲν θὰ ἀφήσω τοὺς Ἰσραηλίτες». Γιατὶ μὲ αὐτὰ θὰ νικηθεῖ ἡ καρδιά τους, δηλαδὴ δὲν θὰ μείνει ἀλύγιστη οὔτε σκληρὴ καὶ ἀνεπίδεκτη συμβουλῆς, ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ δεχθεῖ τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας.

Στίχ. 2-3. «Καὶ θὰ ξεσηκωθοῦν Αἰγύπτιοι ἐναντίον Αἰγυπτίων καὶ θὰ πολεμήσει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀδελφὸ του καὶ ἄλλος τὸ γείτονά του. Ἐπίσης θὰ ἐξεγερθεῖ πόλη ἐναντίον πόλης καὶ περιοχὴ ἐναντίον περιοχῆς. Ἔτσι τὸ πνεῦμα τῶν Αἰγυπτίων θὰ ταραχθεῖ μεταξύ τους καὶ τὴ σκέψη τους θὰ τὴ διασκορπίσω».

Αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει ὀλοκάθαρα τίποτ' ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο πὺν εἶπε ὁ Χριστός: «Μὴ νομίσετε ὅτι ἦρθα γιὰ νὰ φέρω εἰρήνη

38. Ἱερ. 27, 38.

39. Ἐξ. 5, 2-3.

εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μά-
 χαιραν. Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην
 κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ πάντες οἱ ἄνδρες οἱ
 5 ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ». Ἀναφωνηθέντος γὰρ ἤδη τοῦ θεοῦ τε
 καὶ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, καὶ τῆς εἰς γονέας αἰδοῦς
 κατημεληκότες ἄνθρωποι, πεφρονήκασιν ἐχθρὰ καὶ μεμι-
 σημένα αὐτοῖς, καὶ μονονουχί τὸν πολέμου νόμον ἐξηρτυ-
 μένοι, κατεξανέστησαν ἀδελφῶν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ ἀρχαίᾳ συν-
 10 αγορεύοντες πλάνη καὶ ταῖς τῶν εἰδώλων ἀπάταις ἀχαλί-
 νως προσνενευκότες, ἀπαράδεκτον ποιοῦνται τὸν τῆς πί-
 στεως λόγον, οἱ δὲ καταγέλαστόν τι χροῖμα καὶ ἀνόσιον παν-
 τελῶς ἠγούμενοι προελέσθαι προσκυνεῖν τοῖς παρ' αὐτῶν
 τεχνουργουμένοις θεοῖς, τοῖς τῆς ἀληθείας προσδεδραμή-
 15 κασι λόγοις, καὶ μακρὰν ὄντες ποτέ, γεγόνασιν ἐγγύς, καὶ
 οἰκεῖοι διὰ τῆς πίστεως ἀναδεδειγμένοι Χριστοῦ, εἴσω τε
 γεγόνασι τῆς τῶν ἁγίων ἐλπίδος, καὶ κληρονόμοι τέθεινται
 τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς. Κατασεσεισμένων τοίνυν, φησί, τῶν
 χειροποιήτων Αἰγύπτου, διὰ τὸ ἐλθεῖν ἐν αὐτῇ τὸν Κύριον
 20 ἐπὶ νεφέλης κούφης, ἐπανάστασις ἔσται πολλή καὶ οἰκείων
 καὶ συγγενῶν, καὶ καθ' ἓνα καὶ κατὰ πληθὺν οἱ πόλεμοι,
 ὥστε καὶ πόλιν καὶ νομὸν ἐπὶ νομὸν ποιεῖσθαι τὰς ἐφόδους.
 Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκουῖσι χώραν,
 ἐκάστη πόλις καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶ-
 25 μαι, καὶ τέτριπται παρ' αὐτοῖς ἡ τοιάδε φωνή. Εἰτά φησιν,
 ὅτι «Ταραχθήσεται τὸ πνεῦμα τῶν Αἰγυπτίων ἐν αὐτοῖς,
 καὶ τὴν βουλήν αὐτῶν διασκεδάσω». Φαμὲν δὲ ὅτι διάφο-
 ρον ἐσχηκότες κατ' ἀλλήλων τὸ φρόνημα, τεθορύβηνται
 μὲν οὐ μετρίως, ἐπαναστάσεις δὲ καὶ μάχας μελετῶντες κα-
 30 τὰ τῶν πεπιστευκότεων οἱ πλανώμενοι, πολεμοῦντα αὐτοῖς
 καὶ ἀνθεστηκότα τὸν τῶν ὄλων εὐρήσουσι Θεόν. «Διασκε-
 δάσω γὰρ αὐτῶν τὰς βουλὰς», φησὶν, τοῦτ' ἔστι πᾶσαν αὐ-

στή γῆ· δὲν ἦρθα γιὰ νὰ φέρω εἰρήνη, ἀλλὰ μάχαιρα. Γιατὶ ἦρθα γιὰ νὰ χωρίσω τὸν υἱὸ ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὴν κόρη ἀπὸ τὴ μητέρα της, τὴ νύφη ἀπὸ τὴν πεθερά της, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶναι ἐχθροὶ μέσα στὸ σπίτι τους»⁴⁰. Πραγματικὰ ὅταν πιά εἶχε κηρυχθεῖ τὸ θεῖο εὐαγγέλιο καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν παραμελήσει τὸν σεβασμὸ πρὸς τοὺς γονεῖς τους καὶ εἶχαν κυριευθεῖ ἀπὸ φρόνημα γεμᾶτο ἀπὸ ἐχθρότητα καὶ μῖσος πρὸς αὐτοὺς καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἔλαβαν τὰ μέσα τοῦ πολέμου, ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν τους. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ συμβάδιζαν μὲ τὴν ἀρχαία πλάνη καὶ εἶχαν προσκολληθεῖ χωρὶς περιορισμὸ στὴν ἀπάτη τῶν εἰδώλων, δὲν παραδέχονταν τὸ λόγο τῆς πίστεως, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, θεωρώντας ὅτι ἦταν πρᾶγμα καταγέλαστο καὶ τελείως ἀσέβεια τὸ νὰ δεχθοῦν νὰ προσκυνοῦν τοὺς θεοὺς ποὺ τεχνούργησαν οἱ ἴδιοι, προσέτρεξαν στοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας, καὶ ἐνῶ ἦταν κάποτε μακριὰ, ἦρθαν κοντὰ, κι ἀφοῦ ἔγιναν μέσω τῆς πίστεως οἰκεῖοι τοῦ Χριστοῦ, ἔγιναν καὶ μέτοχοι τῆς ἐλπίδας τῶν ἁγίων καὶ κατέστησαν κληρονόμοι τῆς αἰώνιας ζωῆς. Ἀφοῦ λοιπὸν κλονίσθηκαν, λέγει, τὰ χειροποίητα γλυπτὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἐπειδὴ πῆγε σ' αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐπάνω σὲ ἕλαφρὸ σύννεφο, θὰ γίνῃ μεγάλη ἐπανάσταση καὶ οἰκείων καὶ συγγενῶν, καὶ πόλεμοι θὰ στρέφονται εἴτε πρὸς ἕνα εἴτε πρὸς πολλούς, ὥστε νὰ ἐπιτίθενται πόλη ἐναντίον πόλης καὶ περιοχὴ ἐναντίον περιοχῆς. Νομὸς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου λέγεται κάθε πόλη καὶ τὰ περίχωρά της καὶ τὰ χωριὰ ποὺ ἀνήκουν στὴ διοίκησή της, καὶ εἶναι κοινὴ σ' αὐτοὺς ἡ ὀνομασία αὕτη. Ἐπειτα λέγει, ὅτι «θὰ ταραχθεῖ μέσα τους τὸ πνεῦμα τῶν Αἰγυπτίων, καὶ θὰ διαλύσω τοὺς λογισμοὺς τους». Νομίζομε δηλαδή ὅτι, ἐπειδὴ σκέπτονταν καθένας διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, θορυβήθηκαν βέβαια πάρα πολὺ, αὐτοὶ ὅμως ποὺ βρίσκονται σὲ πλάνη καὶ σχεδιάζουν ἐπαναστάσεις καὶ μάχες ἐναντίον αὐτῶν ποὺ εἶχουν πιστέψει, θὰ βροῦν πολέμιο κι ἀντίθετὸ τους τὸ Θεὸ τῶν ὅλων. Γιατὶ λέγει, «Θὰ διαλύσω τίς σκέψεις τους», δηλαδή κάθε σκέψη τους θὰ τὴν ἀπο-

40. Ματθ. 10, 34-36.

τῶν σκέψιν εἰκαίαν ἀποφανῶ, καὶ ἀνόνητα παντελῶς τὰ
κατὰ τῶν ἐμοὶ προσεδραμηκότων ἐπιχειρήματα.

Στίχ. 4. «Καὶ ἐπερωτήσουσι τοὺς θεοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ
ἀγάλματα αὐτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῆς γῆς φωνοῦντας καὶ
5 τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς γνώστας. Καὶ παραδώ-
σω Αἴγυπτον εἰς χεῖρας ἀνθρώπων κυρίων σκληρῶν,
καὶ βασιλεῖς σκληροὶ κυριεύσουσιν αὐτῶν».

Τίνα δὴ τρόπον, ἢ κατὰ ποῖον ὄλως καιρὸν Αἰγύπτιοι
πεπλουτήκασιν τὸ σωτήριο κήρυγμα, σπουδῇ τῷ προφήτῃ
10 διατρανοῦν. Οὐκ ἀνόνητος δὲ τῆς ἱστορίας ὁ λόγος τοῖς γε
ἅπαξ χρηστομαθεῖν ἠρημένοις. Καταδηώσας τοίνυν τὴν
τῶν Ἰουδαίων χώραν Οὐεσπασιανὸς καὶ κατεμπρήσας τὰ
Ἱεροσόλυμα, πανστρατιᾷ καταδέδηκεν εἰς τὴν Αἰγυπτίων
χώραν, χειρωσόμενος καὶ αὐτήν. Ἔδρα δὲ τοῦτο κατὰ θού-
15 λησιν τοῦ Θεοῦ, τοῖς Ῥωμαίων ὑποφέροντος σκήπτροις
χώρας τε ἅπασας ὁμοῦ καὶ πόλεις. Ἄλλ' ὥοντο μὲν Αἰγύ-
πτιοι καὶ διαφυγεῖν δύνασθαι ῥαδίως τὸν τῆς δουλείας ζυ-
γόν, εἶναί τε ἀνάλωτοι παντελῶς, διὰ τοι τὸ πλείστοις ὕδα-
σι διεξῶσθαι τὴν χώραν. Ἄλλ' ἠμαρτήκασιν τῆς ἐλπίδος.
20 Θεοῦ γάρ τι κατορθοῦν ἐθέλοντος, πάντα ὑπεῖκει ῥαδίως,
καὶ τὰ ἀνέφικτα καὶ δυσήνυτα παραδόξως κατευμαρῖζε-
ται. «Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;», κατὰ τὸ
γεγραμμένον. Συμβέδηκε τοίνυν πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς
ὕδατος, τὰ τε ἐν λίμναις, καὶ μὲν τοι καὶ ποταμοῖς ἀφανι-
25 σθῆναι παντελῶς, ὡς διοδεύεσθαι ποσίν. Οὕτω τε λοιπὸν
δυσχερείας ἀπάσης ἐψιλωμένην τὴν Αἰγυπτίων εὐρῶν, κε-
κράτηκεν αὐτῆς Οὐεσπασιανός. Κατ' ἐκεῖνο δὴ οὖν τοῦ
καιροῦ συμβέδηκεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν Αἰγυπτίων τοὺς τὸ
θεῖόν τε καὶ σωτήριο ἱεροουργοῦντας κήρυγμα καὶ τὰ ἔθνη
30 σαγηνεύοντας διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ πρὸς τὴν τῆς
ἀληθείας ἐπίγνωσιν.

Μεμαθηκότες τοίνυν Αἰγύπτιοι, φησί, τῆς Ῥωμαίων

καταστήσω σαθρὴν καὶ ἐντελῶς ἀνώφελος τὶς ἐπιθέσεις τοὺς ἐναντίον ἐκείνων ποὺ κατέφυγαν σ' ἐμένα.

Στίχ. 4. «Θὰ ρωτήσουν τοὺς θεοὺς τοὺς καὶ τὰ ἀγάλματά τοὺς καὶ αὐτοὺς ποὺ καλοῦν τάχα τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τῆ γῆ καὶ τοὺς ἐγγαστρίμυθους καὶ τοὺς μαντολόγους, καὶ θὰ παραδώσω τὴν Αἴγυπτο σὲ χέρια σκληρῶν ἐξουσιαστῶν, καὶ θὰ τοὺς ἐξουσιάσουν σκληροὶ βασιλεῖς».

Ὁ προφήτης φροντίζει μ' αὐτὰ νὰ διαλευκάνει μὲ ποιὸ τρόπο ἢ ποιὸ χρόνο γενικὰ οἱ Αἰγύπτιοι δέχθηκαν τὸν πλοῦτο τοῦ θεοῦ κηρύγματος. Δὲν εἶναι ἀνώφελος ὁ λόγος τῆς ἱστορίας γιὰ ὅσους θέλουν νὰ μάθουν τὰ ὠφέλιμα. Ἀφοῦ λοιπὸν καταλεηλάτησε τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων ὁ Βεσπασιανὸς καὶ πυρπόλησε τὰ Ἱεροσόλυμα, κατέβηκε μὲ ὅλα τὰ στρατεύματά του στὴν Αἴγυπτο, γιὰ νὰ ὑποτάξει καὶ αὐτήν. Τὸ ἔπραξε βέβαια αὐτὸ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἤθελε νὰ ὑποτάξει στὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων ὅλες τὶς χώρες, μαζὶ καὶ τὶς πόλεις τοὺς. Ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι φαντάζονταν ὅτι μποροῦν εὐκόλα νὰ διαφύγουν τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας καὶ νὰ μὴν κυριευθοῦν ἀπὸ κανέναν, ἐπειδὴ ἔζωναν τὴ χώρα πολλὰ ποτάμια. Ὅμως διαψεύσθηκαν οἱ ἐλπίδες τοὺς. Γιατί, ἂν ὁ Θεὸς θέλει νὰ κάνει κάτι, ὅλα ὑποχωροῦν εὐκόλα, καὶ τὰ μὴ δυνατὰ καὶ δυσκολοκατόρθωτα μὲ παράδοξο τρόπο γίνονται εὐκολότατα. Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, «Τὸ χέρι τοῦ Ὑψηλοῦ ποιὸς θὰ τὸ ἀποτρέψει;»⁴¹. Συνέβη λοιπὸν σ' αὐτὴ τὸ νερὸ ποὺ ὑπῆρχε στὶς λίμνες, ἀλλὰ καὶ στὰ ποτάμια, ν' ἀφανισθεῖ ἐντελῶς ὅλο, ὥστε νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ πόδια. Ἔτσι λοιπὸν βρίσκοντας ὁ Βεσπασιανὸς τὴν Αἴγυπτο χωρὶς καμμιά ἀπολύτως δυσκολία, τὴ νίκησε. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ λοιπὸν μπῆκαν στὴν Αἴγυπτο οἱ ἱερουργοὶ τοῦ θεοῦ καὶ σωτήριου κηρύγματος ποὺ ἤθελαν νὰ συλλάβουν μὲ τὴν πίστη στὸ δίκτυ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἔθνη, ὥστε νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια.

Ὅταν λοιπὸν μάθουν οἱ Αἰγύπτιοι, λέγει, τὴν πανίσχυρη καὶ

41. Ἦσ. 14, 27.

στρατιᾶς τὴν παναλκῆ καὶ δυσκαταγώνιστον ἔφοδον, τε-
 θορυβημένοι τε λίαν καὶ ὅποι ποτὲ αὐτοῖς τὸ τοῦ πράγμα-
 τος ἐκδήσεται πέρας, ἀναμαθεῖν ἐθέλοντες, «ἐπερωτήσουσι
 τοὺς θεοὺς αὐτῶν καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῆς
 5 γῆς φωνοῦντας καὶ τοὺς ἐγγαστρομύθους καὶ μέντοι καὶ
 γνώστας». Διάφοροι γὰρ παρ' αὐτοῖς ψευδομαντείας ἦσαν
 τρόποι καὶ πεπλασμένοι προφήται. Οἱ μὲν τοὺς νεκροὺς
 ἐπερωτᾶν προσποιούμενοι, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς σφῶν αὐτῶν
 καρδίας ἐρευγόμενοι λόγους Ἔτεροι δὲ καὶ γνῶσται, τοῦτ'
 10 ἔστι τοὺς ἐκ θυσιῶν καπνοὺς, καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἥπασι τῶν
 σφαζομένων ζώων παλμοὺς πολυπραγμονοῦντες ἀνοσίως
 Ἄλλ' οὐδεμιᾶς ἔσται, φησὶν, ἐκ μαντείας αὐτοῖς ἢ ὄνησις,
 οὔτε μὴν ἐπαμῦναι δυναμένους αὐτοὺς εὐρήσουσι τοὺς νο-
 μισθέντας εἶναι θεοὺς. «Παραδώσω γὰρ Αἴγυπτον εἰς χεῖ-
 15 ρας ἀνθρώπων κυρίων σκληρῶν, καὶ βασιλεῖς σκληροὶ κυ-
 ριεύσουσιν αὐτῶν». «Σκληροὺς» δὲ ὅταν ἀκούσης, μὴ ἀπη-
 νεστάτους νοήσης, ἀθραύστους δὲ μᾶλλον καὶ παραχωρεῖν
 εἰδότας τὸ νικᾶν οὐδενί. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ Ῥωμαίων γεγό-
 νασιν εὐκλεέστατοι βασιλεῖς, τῆς θείας τε καὶ ἀπορρήτου
 20 βουλῆς ὑποτιθείσης, ὡς ἔφην, τὰ πάντα αὐτοῖς. Καὶ γοῦν
 κεκρατήκασι τῆς ὑπ' οὐρανόν.

Στίχ. 4-10. «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Καὶ πίνονται οἱ
 Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ τὸ παρὰ θάλασσαν, ὃ δὲ ποταμὸς
 ἐκλείψει καὶ ξηρανθήσεται. Ἐκλείψουσιν οἱ ποταμοὶ
 25 καὶ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ, καὶ ξηρανθήσεται πᾶσα συν-
 αγωγή ὕδατος, ἐν παντὶ ἔλει καλάμου καὶ παπύρου καὶ
 τὸ ἄχι τὸ χλωρόν, πᾶν τὸ κύκλω τοῦ ποταμοῦ, πᾶν τὸ
 σπειρόμενον διὰ τοῦ ποταμοῦ ξηρανθήσεται ἀνεμο-
 φθορία. Καὶ στενάξουσιν οἱ ἄλιεῖς, στενάξουσιν πάντες
 30 οἱ βάλλοντες ἄγκιστρον εἰς τὸν ποταμόν, καὶ οἱ βάλλον-
 τες σαγήνας καὶ οἱ ἀμφιβολεῖς πενήσουσι. Καὶ ἡ αἰ-
 σχύνη λήψεται τοὺς ἐργαζομένους τὸ λῖνον τὸ σχιστόν,
 καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὴν δύσσον, καὶ ἔσονται οἱ ἐρ-

δύσκολα ἀντιμετωπιζόμενη ἐπίθεση τῆς Ρωμαϊκῆς στρατιᾶς, κατατρομαγμένοι καὶ θέλοντας νὰ μάθουν ποιά ἔκβαση θὰ ἔχει αὐτὴ ἢ ὑπόθεση «θὰ ρωτήσουν τοὺς θεοὺς τους, τὰ ἀγάλματά τους καὶ ἐκείνους πού μιλοῦν μὲ τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ἐγγαστρίμυθους, καὶ βέβαια καὶ τοὺς μαντολόγους». Γιατὶ ὑπῆρχαν σ' αὐτοὺς διάφοροι τρόποι ψευδομαντείας καὶ ψευδοπροφήτες. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς προσποιοῦνταν ὅτι ρωτοῦν τοὺς νεκροὺς, ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θγάζουν λόγους ἀπὸ τὸ στήθος τους, ἄλλοι πάλι ἦταν γνῶστες, δηλαδή ἐξέταζαν προσεκτικὰ καὶ μὲ τρόπο ἀσεβῆ τοὺς καπνοὺς τῶν θυσιῶν, καὶ τοὺς παλμούς τοῦ συκωτιοῦ τῶν ζώων πού ἔσφαζαν. Ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπάρχει καμμιά ὠφέλεια ἀπὸ τίς μαντεῖες αὐτῶν, οὔτε θὰ βροῦν νὰ μποροῦν νὰ τοὺς βοηθήσουν οἱ νομιζόμενοι ἀπὸ αὐτοὺς θεοί. «Θὰ παραδώσω τὴν Αἴγυπτο σὲ ἀφέντες σκληροὺς καὶ θὰ γίνουν ἐξουσιαστές τῆς σκληροῦ βασιλεῖς». Ὅταν βέβαια ἀκούσεις τὴ λέξη «σκληροὺς», μὴ νομίσεις ὅτι πρόκειται γιὰ ἀνελέητους, ἀλλὰ ἀλύγιστους μᾶλλον καὶ πού δὲν ἐννοοῦν νὰ παραδώσουν τὴ νίκη σὲ κανένα. Γιατὶ τέτοιοι ἔγιναν οἱ λαμπρότατοι βασιλεῖς τῶν Ρωμαίων, ἔχοντας βάλει ἢ θεία καὶ ἀπόρρητη βουλή, ὅπως εἶπα, τὰ πάντα κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Καὶ πράγματι ἐπικρατήσουν σ' ὅλη τὴν ὑφήλιο.

Στίχ. 4-10. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων Ὁ ποταμὸς θὰ στερέψει καὶ θὰ στεγνώσει καὶ οἱ Αἰγύπτιοι θὰ πιοῦν τὸ νερὸ πού βρίσκεται δίπλα στὴ θάλασσα. Θὰ ἀδειᾶσουν οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ διώρυγες τοῦ ποταμοῦ καὶ θὰ στεγνώσει κάθε συγκέντρωση νεροῦ, καὶ κάθε ἔλος μὲ καλάμια καὶ πάπυρο καὶ τὸ πράσινο χορτάρι γύρω ἀπὸ τὸν ποταμὸ καὶ κάθετι πού σπέρνουν καὶ ποτίζεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ θὰ ξεραθεῖ ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸ ἄνεμο. Θὰ στενάξουν οἱ ἄλιεῖς, θὰ στενάξουν ὅλοι ὅσοι ρίχνουν τὰ ἀγκίστριά τους στὸν ποταμὸ, κι ὅσοι ἀπλώνουν τὰ δίχτυα τους, καὶ ὅσοι ρίχνουν τὰ ἀμφίβληστρά τους θὰ πενήθουν. Θὰ δοκιμάσουν ντροπὴ ὅσοι καταγίνονται μὲ τὸ σχίσμο τοῦ λιναριοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι καλλιεργοῦν τὴ βύσσο. Ὅσοι ἐργάζονται σ' αὐτὰ θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ

γαζόμενοι αὐτὰ ἐν ὀδύνῃ, καὶ πάντες οἱ τὸν ζύθον ποι-
οῦντες λυπηθήσονται, καὶ τὰς ψυχὰς πονέσουσιν».

Συναρμόσεις καὶ τάδε τοῖς ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένοις. Εὐ-
υγροτάτην γὰρ οὕτω τὴν Αἴγυπτίω, ἕξηράν ἀπέφηνεν ὁ
5 πάντα ἰσχύων Θεός, ὥστε καὶ ἀνιδρωτὶ θάσιμον εἶναι τοῖς
ἐθέλουσι διὰ λιμνῶν ἰέναι καὶ ποταμῶν. Διήρηται δέ πως
τῶν Αἴγυπτίων ἡ χώρα, καὶ οἱ μὲν ἔχουσι τὴν γῆν τὴν ἀρόσι-
μον καὶ γονιμωτάτην καὶ ἀμπελωσιν ὅτι μάλιστα μελεδωνοί,
οἱ δὲ πρὸς αὐταῖς οἰκοῦσι ταῖς λίμναις, τὰ ἐξ αὐτῶν δρεπόμε-
10 νοι. Ἰχθυοθηραὶ τε γὰρ εἰσι, καὶ πάπυρον ἀποκείροντες,
χάρτου τέ εἰσι δημιουργοὶ καὶ λῖνον ἐργάζονται τὸ σχιστόν.
Ἐλειοὶ δὲ ἄνδρες, ἤγουν βουκόλοι, κατονομάζονται· καὶ
γὰρ εἰσι παρ' αὐτοῖς ἀριθμοῦ κρείττονες αἱ βοῶν ἀγέλαι·
πλείστη τε ἄρτου καὶ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων ἢ σπάνις Ἐκλε-
15 λωιπότην τοιγαροῦν τῶν ὑδάτων, φησὶν, πίνονται ὕδωρ. Ὁ-
ρύττοντες γὰρ ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς ἔσθ' ὅτε τινές, πότιμον ἀρύ-
ονται νᾶμα. Ἐκλείψουσι δὲ καὶ ξηρανθήσονται οἱ ποταμοὶ
καὶ πᾶσαι αἱ διώρυγες. Ἔσται δὲ σπάνις ὑδάτων ἐν παντὶ
ἔλει καλάμου καὶ παπύρου, καὶ πᾶν τὸ ἐν τοῖς ὕδασι φνόμε-
20 νον ξηρανθήσεται, φησὶν, ὥστε καὶ στενάξαι τῶν ἰχθύων
τοὺς θηρευτὰς καὶ τοὺς τὸ λῖνον ἐργαζομένους τὸ σχιστόν,
καὶ ἐν ὀδύνῃ γενέσθαι πολλῇ τοὺς ἐργαζομένους αὐτά· καὶ
πρὸς τούτοις ἔτι, τοὺς τὸν παρ' αὐτοῖς ζύθον ἀρτύοντας. Ἐκ-
λελωιπότην γὰρ τῶν ὑδάτων, ἐν ἐνδείᾳ παντὸς ἔσονται τοῦ
25 κατευφραίνειν εἰδότος καὶ τὰ πρὸς ζωὴν αὐτοῖς ἐπιτήδεια
παρατιθέντος πλουσίως. Καὶ ταυτὶ μὲν τό γε ἦκον εἰς τὸ ἐκ
τῆς ἱστορίας δηλούμενον εἴρηται σαφῶς.

Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο τῶν ὑδάτων τὴν σπάνιν καὶ ἑτέρως
ἐκλαβεῖν καὶ ἰσχυροτέρων ἐννοιῶν εἰς βάθος ἐλθεῖν, οὐκ ἀπὸ
30 σκοποῦ θαδιεῖται, παρεικάζων ὕδασι τὸν παρά τε τοῖς τῶν
Ἑλλήνων σοφοῖς γραῶδη τε καὶ ἀσύνητον λόγον, ἰχθύσι γε
μὴν τὴν τῶν ἀνθρώπων πληθὺν καὶ μὴν καὶ παπύρω, καλά-
μω τε καὶ τοῖς λοιποῖς, ὧν ἔστι τροφὸς ἢ τῶν ὑδάτων φύσις.
Ἀλιεῦσί γε μὴν, καὶ οἷς ἂν ἔργον εἶη τὰ ἐν τοῖς ὕδασι, τοὺς

λύπη, τὸ ἴδιο θὰ λυπηθοῦν καὶ ὅσοι κάνουν τὸν ζύθο καὶ ἡ ψυχὴ τους θὰ νοιώσει πόνο».

Θὰ συνδέσεις κι αὐτὰ μὲ ὅσα εἶπα μόλις πρὶν. Τὴν Αἴγυπτο, τὴν γεμάτη ἀπὸ τόσα νερά, τὴν κατέστησε τόσο ξηρὴ ὁ παντοδύναμος Θεός, ὥστε νὰ μποροῦν χωρὶς καθόλου κόπο νὰ μποῦν σ' αὐτὴν ὅποιοι θέλουν ἀπὸ τὶς λίμνες καὶ τοὺς ποταμούς. Ἡ χώρα τῶν Αἰγυπτίων διαιρεῖται κάπως ἔτσι, ὥστε ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν τὴν καλλιεργήσιμη καὶ γονιμώτατη γῆ καὶ εἶναι κατεξοχὴν καλλιεργητὲς ἀμπελιῶν, ἄλλοι πάλι κατοικοῦν κοντὰ σὲ λίμνες καὶ καρποῦνται ὅσα θγάζουν ἀπὸ αὐτὲς. Γιατὶ εἶναι ἄλιεις, καὶ θερίζοντας τὸν πάπυρο, κατασκευάζουν χαρτὶ ἀπὸ αὐτόν, ἐνῶ ἄλλοι καταγίνονται μὲ τὸ σχίσμο τοῦ λιναριοῦ. Ὀνομάζονται ἐλόδιοι ἢ βουκόλοι, γιατί ἔχουν ἀναρίθμητα κοπάδια βοδιῶν, σπανίζει ὅμως ὑπερβολικὰ τὸ ψωμί, τὸ κρασί καὶ ἄλλα. Ἐπειδὴ θὰ χαθοῦν τὰ νερά, θὰ πιοῦν, λέγει, νερὸ πόσιμο ποὺ θὰ θγάζουν σκάβοντας συχνὰ κάποιον κοντὰ στὴ θάλασσα. Θὰ στεγνώσουν καὶ θὰ ξεραθοῦν οἱ ποταμοὶ καὶ ὅλες οἱ διώρυγες. Θὰ λείψει τὸ νερὸ σὲ κάθε ἔλος ἀπὸ καλάμια καὶ πάπυρο, καὶ κάθετι ποὺ φυτρώνει στὸ νερὸ θὰ ξεραθεῖ, λέγει, ὥστε θ' ἀναστενάξουν οἱ ἄλιεις καὶ οἱ ἐργαζόμενοι στὸ σχίσμο τοῦ λιναριοῦ, καὶ θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ μεγάλη θλίψη ὅσοι ἐργάζονται σ' αὐτὰ, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ἐκεῖνοι ἐπίσης ποὺ παρασκευάζουν τὸν ζύθο. Γιατί, ἐφόσον θὰ λείψουν τὰ νερά θὰ χάσουν κάθε τι ποὺ εἶναι γιὰ νὰ τοὺς εὐφραίνει καὶ νὰ τοὺς παρέχει πλούσια τὰ ἀπαιτούμενα τῆς ζωῆς. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ βέβαια αὐτὰ ποὺ δηλώνονται ἀπὸ τὴν ἱστορία τὰ ἐκθέσαμε μὲ σαφήνεια.

Ἄν ὅμως θέλει κάποιος νὰ ἐκλάβει διαφορετικὰ τὴν ἔλλειψη τῶν νερῶν καὶ νὰ προχωρήσει σὲ λεπτότερες ἔννοιες, δὲν θ' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν στόχο, παρομοιάζοντας μὲ νερὰ τὸν γραϊδίστικο καὶ ἀνόητο λόγο τῶν σοφῶν Ἑλλήνων, μὲ ἰχθεῖς τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, καὶ βέβαια καὶ μὲ πάπυρο καὶ καλάμια καὶ μὲ τὰ λοιπὰ ποὺ τρέφονται ἀπὸ τὰ νερά. Μὲ τοὺς ἄλιεις πάλι καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἐργάζεται στὰ νερά θὰ παρομοιάσει αὐτοὺς

σαγηνεύειν εἰδότας τὴν τῶν ἀγελαίων πληθὺν καὶ καθά-
 περ λίνους. τισὶν ἐμπλακῆναι παρασκευάζοντας τοῖς εἰς
 ἀπάτην αὐτοὺς ἀποφέρουσι λόγοις. Οὗτοι στενάξουσι καὶ
 λυπηθήσονται καὶ τὰς ψυχὰς πονέσουσιν, ἀπρακτοῦντος
 5 ἤδη πως τοῦ παρ' αὐτοῖς ὄντος λόγου, ὃν καὶ ὕδασι παρει-
 κάζοντες διεβεβαιούμεθα σαφῶς, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι παν-
 τελῶς αὐτόν, ξηρανθήσεσθαι δὲ πάντα τὰ δι' αὐτοῦ τρεφό-
 μενα. Οὗτοι ποιοῦσι τὸν ζύθον· οὐ γὰρ οἶνον προσάγουσι
 τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου, ἀλλὰ νόθην τινὰ καὶ
 10 ἄχρηστον διδασκαλίαν, καὶ τοῖς ἰσχυροῖς αὐτὴν ὥσπερ οὖν
 οἶονται κατασεμνύνοντες λόγοις. Ὑπαινίττεται γάρ, οἶμαι,
 τουτὶ τὸ θύσσον λέγειν αὐτοὺς ἐργάζεσθαι, τὴν ἰσχυροτάτην
 ἄγαν. Καὶ λῖνον δὲ τὸ σχιστόν. Σκινδάλαμοι γὰρ ὥσπερ
 ἰσχυρομυθίας τὰ παρ' αὐτοῖς· πλὴν ἀνόνητα παντελῶς καὶ
 15 ψυχρῶν θεωρημάτων ἀναπλιμπλάντα. Ψυχρὸς γὰρ ὁ ζύ-
 θος.....

Στίχ. 11. «Καὶ μωροὶ ἔσονται οἱ ἄρχοντες Τάνεως, οἱ σο-
 φοὶ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ἡ βουλή αὐτῶν μωρανθή-
 σεται».

20 Ἐπηροτημένης γὰρ Αἰγυπτίους τῆς ἀφύκτου συμφορᾶς,
 καὶ μελλούσης ἀλῶναι τῆς χώρας, καὶ ὅσον οὐδέπω τοῖς
 ἐτέρων ζυγοῖς, κἂν εἰ μὴ βούλοιντο τυχόν, ὑπενεγκεῖν τὸν
 αὐχένα, τεθορυθημένος οὐ μετρίως καὶ ἀφορήτοις δείμασι
 κατεπτοημένος ὁ καθηγεῖσθαι λαχών, συνεκόμισε μὲν τοὺς
 25 ἐπίκλην σοφούς, τοῦτ' ἔστι τοὺς μάγους, ἤρετο δὲ καὶ λίαν
 ἐσπουδασμένως, ὅποι ποτὲ ἄρα τὸ τῶν πραγμάτων αὐτοῖς
 θαδιεῖται τέλος, καὶ τίνα τρόπον διακρούσαιντο τοῦ πολέ-
 μου τὴν ἔφοδον. Οἱ δὲ τοσοῦτον ἀφεστήκασιν, φησί, τοῦ δύ-
 νασθαί τι τῶν ἀναγκαίων, ἤγουν ἀληθῶν, εἰπεῖν, ὡς καὶ
 30 ἐπ' ἀκράτῳ μωρία καταγινώσκεσθαι. Θεοῦ γὰρ κακοῦν
 ἐθέλοντος, ἀπρακτῆσειεν ἂν ἡ παντὸς ἀνθρώπου βουλή τε

πὺ γινωρίζουν νὰ ψαρεύουν τὰ ἀγελαῖα πλήθη καὶ τοὺς κύνουν νὰ πιαστοῦν σὰν σὲ κάποια δίχτυα μὲ τοὺς λόγους ἀσφαλῶς πὺ ὀδηγοῦν στὴν ἀπάτη. Αὐτὰ θ' ἀναστενάξουν καὶ θὰ λυπηθοῦν καὶ οἱ ψυχές τους θὰ πονέσουν καὶ θ' ἀδρανήσει πὰ ὁ λόγος τους, τὸν ὁποῖο ἂν παρομοιάσομε μὲ νερὰ διαβεβαιωνόμεσθε ὀλοκάθαρα ὅτι ἔχει ἐκλείψει αὐτὸς τελείως, ἀλλὰ καὶ θὰ ξεραθοῦν ὅλα ὅσα τρέφονται ἀπὸ αὐτόν. Αὐτοὶ παρασκευάζουν τὸ ζύθο· δὲν προσφέρουν δηλαδὴ κρασί πὺ εὐφραίνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ κάποια νόθη καὶ ἄχρηστη διδασκαλία, τὴ ὁποία καὶ κατασεμνύνουν κατὰ κάποιον τρόπο μὲ λεπτοὺς ὅπως νομίζουν λόγους. Αὐτὸ βέβαια τὸ ὑπαινίσσεται, νομίζω, μὲ αὐτὸ πὺ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἐπεξεργάζονται τὴ βύσσο, πὺ ἀπαιτεῖ πάρα πολὺ λεπτοδουλειά. Ἄλλὰ καὶ τὸ λινάρι πὺ σχίζεται. Γιατὶ τὰ δικὰ τους εἶναι σὰν ξεσχίδια λεπτολογίας. Πλὴν ὅμως εἶναι τελείως ἀνώφελα καὶ γεμᾶτα ἀπὸ ψυχρὰ θεωρήματα. Γιατὶ ὁ μύθος εἶναι ψυχρός .....

Στίχ. 11. «Καὶ θὰ ἀποδειχθοῦν ἀνόητοι οἱ ἄρχοντες τῆς Τάνεως, οἱ σοφοὶ σύμβουλοι τοῦ βασιλιᾶ, γιατί ἡ σκέψη τους θ' ἀποδειχθεῖ ἀνόητη».

Ἐπειδὴ βρισκόταν κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους ἡ ἀναπόφευκτη συμφορὰ καὶ ἐπρόκειτο νὰ καταληφθεῖ ἡ χώρα τους καὶ νὰ σκύψουν, κι ἂν τυχὸν ἀκόμα δὲν ἤθελαν, τὸν αὐχένα στὸ ζυγὸ τῶν ἄλλων ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, θορυβημένος ὑπέρμετρα καὶ τρομαγμένος ἀπὸ ἀνυπόφορους φόβους ἐκεῖνος πὺ ἔλαχε νὰ ἔχει τὴν ἐξουσία, συγκέντρωσε τοὺς ἐπονομαζόμενους σοφοὺς, δηλαδὴ τοὺς μάγους, καὶ τοὺς ρώτησε μὲ πολλὴ ἀγωνία, πὺ θὰ ὀδηγήσει τὸ τέλος τῶν πραγμάτων καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μποροῦσαν ν' ἀποκρούσουν τὴν ἐπίθεση τοῦ πολέμου. Αὐτοὶ ὅμως τόσο πολὺ, λέγει, ἀπειχάν ἀπὸ τὸ νὰ μποροῦν νὰ ποῦν κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, δηλαδὴ τ' ἀληθινὰ, ὥστε νὰ τοὺς καταλογίζεται καὶ ἀπέραντη μωρία. Γιατὶ ὅταν θέλει ὁ Θεὸς νὰ κάνει κακό, θὰ ἀδρανήσει κάθε ἀνθρώπου καὶ ἡ σκέψη καὶ ἡ σωματικὴ δύναμη.

καὶ δύναμις. «Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατ' ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Σοφοὺς οὖν ἄρα Τάνεως τοὺς ἐν αὐτῇ φησι ψευδοπροφήτας τε καὶ τῶν ἐν τοῖς τεμένεσιν ἐπιμελητάς, οἳ καὶ ἐπὶ μάγῳ τέχνῃ φρονοῦντες μέγα, δι' αὐ-
5 τῶν ἠλέγχοντο τῶν πραγμάτων οὐδὲν ὄντες παντελῶς.

Στίχ 11-12. «Πῶς ἐρεῖτε τῷ βασιλεῖ· Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς, υἱοὶ βασιλέων τῶν ἐξ ἀρχῆς; Ποῦ εἰσι νῦν οἱ σοφοί σου, καὶ ἀναγγειλάτωσάν σοι καὶ εἰπάτωσαν· Τί δεβούλευται Κύριος Σαβαῶθ ἐπ' Αἴγυπτον;».

10 Ἐπὶ ποίοις, φησί, κατορθώμασιν ἀνασπάσετε τὴν ὄφρυν; Τί τὴν Αἴγυπτίων ὀνήσαντες χώραν θαυμασθήσεσθε παρ' αὐτῶν, ἢ ποίοις κέχρησθε λόγοις τὸν βασιλεύοντα συναρπάζοντες, λέγοντες, ὅτι «Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς», τοῦτ' ἔστι, προφητῶν; Μάγοι καὶ ἐκ μάγων, οἳ καὶ τῆς χώρας
15 ἀπάσης, μονονουχὶ δεβασιλεύκασι, διαβόητον ἐσχηκότες παρὰ τοῖς τῶν εἰδώλων θεραπευταῖς τὴν δόξαν καὶ τοῖς κρατοῦσιν αἰεὶ συνόντες τε καὶ συνδιαιτώμενοι, ἅτε δὴ καὶ θουλάς ἐφ' ἅπασιν τοῖς πρακτέοις εἰσκομίζειν εἰωθότες, τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἐνηχούντων αὐτοῖς τὴν τοῦ συμφέρον-
20 τος θήραν. Ὅταν τοίνυν ψευδηγοροῦντες ἐλεγχθήσεσθε, φησί, καὶ τῶν ἀληθῶν εἰδότες οὐδέν, πῶς ἐρεῖτε τῷ βασιλεῖ, «Υἱοὶ συνετῶν ἡμεῖς, υἱοὶ βασιλέων τῶν ἐξ ἀρχῆς»; Καὶ γέγονε μὲν ἐν τούτοις ὁ προφητικὸς ἡμῖν λόγος, ὡς πρὸς γε τοὺς δοκοῦντας εἶναι σοφοὺς· εἶτα μέτεισιν ἐπὶ τὸ αὐτοῦ
25 πρόσωπον τοῦ καθηγεῖσθαι λαχόντος, καὶ φησιν· «Ποῦ εἰσι νῦν οἱ σοφοί σου, καὶ ἀναγγειλάτωσάν σοι καὶ εἰπάτωσαν, Τί δεβούλευται Κύριος Σαβαῶθ ἐπ' Αἴγυπτον;». Εἰ μὴ γὰρ εἰσι φένακες, φησὶν, ἢ ἀπατεῶνες καὶ βωμολόχοι καὶ ψευδηγορεῖν εἰωθότες καὶ τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦν-
30 τες μόνῃς, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου, μάνθανε παρ' αὐ-

Γιατί, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Ἄν κλείσει τὴ θύρα μπροστὰ σὲ κάποιον ἄνθρωπο, ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»⁴². Ἄρα λοιπὸν σοφοὺς τῆς Τάνεως λέγει τοὺς ψευδοπροφήτες πού ὑπῆρχαν σ' αὐτὴ καὶ ἐκείνους πού ἐπιμελοῦνταν τοὺς ναοὺς, οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ εἶχαν μεγάλη ἰδέα γιὰ τὴ μαγικὴ τους τέχνη, ἀποδεικνύονταν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ὅτι δὲν ἦταν ἀπολύτως τίποτε.

Στίχ. 11-12. «Πῶς θὰ πεῖτε στὸ βασιλιά σας, Ἐμεῖς εἴμαστε ἀπόγονοι σοφῶν, ἀπόγονοι βασιλέων ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια; Ποῦ εἶναι τώρα οἱ σοφοί σου, νὰ σοῦ ἀναγγείλουν καὶ νὰ σοῦ ποῦν, τί σκέφθηκε ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων γιὰ τὴν Αἴγυπτο;».

Γιὰ ποιά κατορθώματά σας, λέγει, θὰ σηκώσετε τὰ φρύδια σας; Σὲ τί ὠφελήσατε τὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων καὶ θέλετε νὰ θαυμάζεστε ἀπ' αὐτούς; Ἡ ποιούς λόγους χρησιμοποίησατε στὸ βασιλιά καὶ τὸν πείσατε; λέγοντάς του, Εἶστε ἀπόγονοι σοφῶν, δηλαδή προφητῶν; Ἦταν μάγοι καταγόμενοι ἀπὸ μάγους, οἱ ὅποιοι καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα βασίλευσαν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἀπέκτησαν περιβόητη δόξα ἀπὸ τοὺς θεραπευτὲς τῶν εἰδώλων, καὶ συναναστρεφόμενοι πάντοτε μὲ τοὺς ἔξουσιαστὲς καὶ περνώντας τὸν καιρὸ τους μ' αὐτούς, ἐπειδὴ συνήθιζαν νὰ διατυπώνουν καὶ γινῶμες γιὰ ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰπραχθοῦν, δεχόμενοι τὴν ὑπόδειξη τῶν ψευδώνυμων θεῶν γι' αὐτὸ πού ἦταν πρὸς τὸ συμφέρον τους. Ὄταν λοιπὸν, λέγει, θὰ ἀποδειχθεῖτε ὅτι ψευδολογεῖτε καὶ ὅτι δὲν γνωρίζετε τίποτε ἀπὸ τὰ ἀληθινά, πῶς θὰ πεῖτε στὸν βασιλιά, «Ἐμεῖς εἴμαστε υἱοὶ σοφῶν, ἀπόγονοι βασιλέων ἀπὸ τὴν ἀρχή»; Καὶ μὲ αὐτὰ βέβαια ὁ προφητικὸς λόγος ἔγινε σ' ἐμᾶς ὡς πρὸς αὐτοὺς πού νόμιζαν ὅτι εἶναι σοφοί· ἔπειτα ἀπευθύνεται στὸ πρόσωπο ἐκείνου πού ἔλαχε νὰ κυβερνᾷ καὶ λέγει· «Ποῦ εἶναι τώρα οἱ σοφοί σου, γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγείλουν καὶ νὰ σοῦ ποῦν, τί σκέφτηκε ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων γιὰ τὴν Αἴγυπτο;». Γιατί, ἂν δὲν εἶναι ὑποκριτὲς, λέγει, ἢ ἀπατεῶνες καὶ ὑβριστὲς καὶ συνηθισμένοι νὰ ψευδολογοῦν καὶ νὰ λένε μόνο ὅσα σκέφτονται οἱ ἴδιοι, καὶ ὄχι αὐτὰ πού τοὺς λέγει ὁ Κύριος, μάθε ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἐπα-

τῶν τὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπηροτημένα, καὶ αὐτίκα δὴ μάλα συμβησόμενα διὰ βουλής Κυρίου Σαβαώθ. Ἐπιτωθάξει δὲ ὡσπερ ὁ λόγος τοῖς οὐκ εἰδόσι Θεόν, ἀλλ' οἷον ἐν σκότῳ βαθεῖ κειμένοις, διὰ τοῦ προσκειῖσθαι φιλεῖν ταῖς τῶν εἰδώ-
5 λων λατρείαις.

Πάνδεινον οὖν ἄρα, μᾶλλον δὲ καὶ εἰκαῖον παντελῶς, τὸ ταῖς τῶν ψευδομάντεων ἀπάταις ἐπιθαρσεῖν· εἰδότες γὰρ ὄλως τὸ σύμπαν οὐδέν, ἢ τῶν ἐσομένων ἢ καὶ ὧν ἂν ἐπιφέ-
ροι Θεός, ἀργυρολογίας ὑπόθεσιν ποιοῦνται τὴν ψευδομα-
10 ντίαν, καὶ θεοκλυτεῖν ὑποπλάττοντες, τὰ ἀπὸ μόνης τῆς σφῶν βουλής ἐρευγόμενοι καὶ τὸν τῶν προσκειμένων αὐτοῖς καταγοητεύοντες νοῦν. Λαλοῦσι γὰρ ἅ ἂν θούλοιτό τις, καὶ μόνον ἐκεῖνό φασιν, ὅπερ ἂν εἶναι τεκμηῖραιτο τοῖς ἀκρω-
μένοις καθ' ἡδονήν. Ἄλλ' ὃ γε θεῖος ἡμῖν ἐπιτάττει νόμος
15 τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾶν. Ἔχει γὰρ οὕτως· «Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, οὐ μαθήσῃ ποιεῖν κατὰ βδελύγματα τῶν ἐθνῶν ἐκείνων Οὐχ εὐρεθήσεται ἐν σοὶ περικαθαίρων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἢ τὴν θυγατέρα αὐ-
τοῦ ἐν πυρὶ, μαντευόμενος μαντεῖαν, κληδωνιζόμενος καὶ οἰ-
20 ωνιζόμενος, φαρμακός, ἐπάδων, ἐγγαστρίμυθος καὶ τερατο-
σκόπος καὶ ἐπερωτῶν τοὺς νεκρούς. Ἔστι γὰρ βδέλυγμα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου πᾶς ποιῶν ταῦτα». Προσεπάγει δὲ τού-
τοις καὶ φησι· «Τέλειος ἔση ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομεῖς αὐτούς, οὗτοι
25 κληδωνισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται. Σοὶ δὲ οὐχ οὕτω δέδωκεν Κύριος ὁ Θεός σου. Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ἀναστήσει σοὶ Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα» ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀφιλόθεος γὰρ παντελῶς καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀνηχημάτων ἔσται γυμνός ὁ
30 μαντεῖαις προσέχων καὶ κληδωνισμοῖς, οἰωνοσκοπίαις τε καὶ τοῖς τῶν γοητῶν φενακισμοῖς. Ἐλπίδος γε μὴν ἀγαθῆς ἐπίμεστος ἀληθῶς ὁ τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι προσέ-

πειλούμενα στους Αίγυπτίους καὶ αὐτὰ πού πρόκειται νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων. Περιπαίζει κατὰ κάποιον τρόπο ὁ λόγος αὐτοῦς πού δὲν γνωρίζουν τὸν Θεό, ἀλλὰ βρίσκονται σὰν σὲ βαθὺ σκοτάδι μὲ τὸ νὰ θέλουν νὰ μένουν προσκολλημένοι στὴ λατρεία τῶν εἰδώλων.

Εἶναι λοιπὸν πάρα πολὺ φοβερό, ἢ μᾶλλον τελείως ἀπερίσκεπτο, τὸ νὰ στηρίζει κανεὶς τὴν πεποίθησή του στὶς ἀπάτες τῶν ψευδομάντεων· γιατί, μὴ γνωρίζοντας ἀπολύτως τίποτε εἴτε ἀπὸ ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν, εἴτε ἀπὸ ὅσα στέλνει ὁ Θεός, κάνουν ἀφορμὴ ἀργυρολογίας τὴν ψευδομαντεία, καὶ προσποιούμενοι ὅτι ἰκετεύουν τὸν Θεό, καταγοητεύουν τὸ νοῦ ἐκείνων πού εἶναι ἀφοσιωμένοι σ' αὐτοῦς ἀπὸ αὐτὰ πού μόνο ἀπὸ τὴ σκέψη τους πηγάζουν. Γιατὶ λένε αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ ὁ νοῦς τοῦ καθενὸς καὶ ἐκστομίζουν μόνο ἐκεῖνο πού συμπεραίνουν ὅτι θὰ προξενήσῃ ἡδονὴ στους ἀκροατές. Ἀλλὰ βέβαια ὁ θεῖος νόμος προστάζει νὰ φεύγομε μακριὰ ἀπὸ αὐτούς. Γιατὶ λέγει τὰ ἑξῆς «Ἄν εἰσέλθῃς στὴ γῆ πού σοῦ δίνει ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, δὲν θὰ μάθῃς νὰ ἐνεργεῖς σύμφωνα μὲ τίς βδελυρὲς πράξεις ἐκείνων. Δὲν θὰ βρεθῆῃς ἐσὺ νὰ ἐξαγνίζεις τὸν υἱὸ ἢ τὴ θυγατέρα σου μὲ φωτιά, νὰ ἀσχολεῖσαι μὲ τὴ μαντεία, νὰ παρατηρεῖς σημεῖα καὶ οἰωνούς, νὰ ψάλλῃς μαγικὰς ᾠδὰς, νὰ εἶσαι ἐγγαστρίμυθος, τερατοσκοπὸς καὶ νὰ ρωτᾷς τοὺς νεκρούς. Γιατὶ ὅποιος τὰ κάνει αὐτὰ εἶναι βδέλυγμα γιὰ τὸν Κύριον τὸν Θεό»⁴³. Προσθέτει ἐπίσης σ' αὐτὰ καὶ λέγει· «Ἀπέναντι στὸν Κύριον καὶ Θεὸ σου θὰ εἶσαι τέλειος. Γιατὶ τὰ ἔθνη αὐτὰ πού ἐσὺ κληρονομεῖς, αὐτὰ θέλουν ν' ἀκοῦνε τοὺς κληδωνισμοὺς καὶ τίς μαντεῖες. Σ' ἐσένα ὅμως δὲν ἔδωσε ὁ Κύριος αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ Κύριος ὁ Θεός σου θ' ἀναδείξει προφήτη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σου, σ' αὐτὸν νὰ ὑπακούετε σὲ ὅλα ὅσα θὰ σᾶς λέγει»⁴⁴. Γιατὶ δὲν εἶναι καθόλου φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ εἶναι γυμνὸς ἀπὸ τὰ καυχήματα τῆς εὐσέβειας αὐτὸς πού προσέχει σὲ μαντεῖες καὶ κληδωνισμοὺς, σὲ οἰωνοσκοπίες καὶ στὶς ἀπάτες τῶν γητευτῶν. Ἀντίθετα εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἐλπίδα ἀγαθὴ ὅποιος

43. Δευτ. 18, 10-12.

44. Δευτ. 18, 13-16

χων τὸν νοῦν, καὶ οἷς ἂν λέγοι Χριστός, τὴν τῆς ἀληθείας ψῆφον ἐπιτιθείς. Καὶ γὰρ ἐστὶ προφητῶν Δεσπότης καὶ ἀπάσης γνώσεως χωρηγός, εἰ καὶ προφήτης ὠνόμασται, διὰ τοι τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον.

- 5 *Στίχ. 13-15.* «Ἐξέλιπον οἱ ἄρχοντες Τάνεως, καὶ ὑψώθησαν οἱ ἄρχοντες Μέμφεως, καὶ πλανήσουσιν Αἴγυπτον κατὰ φυλάς. Κύριος γὰρ ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα πλανήσεως, καὶ ἐπλάνησαν Αἴγυπτον ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῶν, ὡς πλανᾶται ὁ μεθύων, καὶ ὁ ἐμῶν ἅμα.
- 10 Καὶ οὐκ ἔσται τοῖς Αἰγυπτίοις ἔργον, ὃ ποιήσει κεφαλὴν καὶ οὐρᾶν, ἀρχὴν καὶ τέλος».

Ἐπιμειδιᾶ τρόπον τινὰ τοῖς τῶν ψευδολόγων ἀθύρμασι καὶ κενοφωνίαις ὁ προφητικὸς ἡμῖν ἐν τούτοις λόγος. Ἡρετο μὲν ὁ τῶν Αἰγυπτίων ἠγούμενος τοὺς αἰεὶ συνόντας

15 αὐτῶ γόητάς τε καὶ ψευδομάντις, οἱ καὶ ὠνομάζοντο σοφοί, πρὸς ποῖον αὐτῶ καταστήσει τέλος τὰ προσδοκώμενα. Ἐπειδὴ δὲ βουλής ἡμάρτανον καὶ ψευδοεποῦντες ἠλέγχοντο, καὶ οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς ὁ βουλής ὀνησιφόρου καὶ σκεμμιάτων ἐπωφελῶν εἰσκομίζων ὁδόν, κατελογίσθησαν μὲν εἰς

20 οὐδέν, ἕτεροι δὲ λοιπὸν ἐζητοῦντο σοφοί, καὶ δὴ καὶ τεθναμάκασί τινες τοὺς ἄρχοντας Μέμφεως, τοῦτ' ἐστὶ τοὺς ἱερεῖς τε καὶ μάγους, τοὺς κατὰ γέ φημι τὴν Μέμφιν. Ἀπόλεκτοι γὰρ ὡσπερ ἐδόκουν εἶναι τὸ τηνικάδε καὶ μαγικῆς ἐμπειρίας εἰς ἄκρον ἐληλακότες τοῦ παντός ἄξιοι λόγου τοῖς

25 εἰδωλολάτραις ἐφαίνοντο. «Ἐξέλιπον» τοίνυν, φησὶν, «οἱ ἄρχοντες Μέμφεως», τοῦτ' ἐστὶ κατελογίσθησαν εἰς οὐδέν, ὑψηλοὶ τε εἶναι καὶ τεθναμασμένοι παρά τε τῶ βασιλεῖ καὶ ἅπασιν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἔδοξαν εἶναι τῆς Μέμφεως οἱ προεστηκότες. Πλὴν πεπλάνηκασιν καὶ αὐτοὶ τὴν Αἴγυπτον κατὰ

30 τὰ φυλάς, τοῦτ' ἐστὶ κατὰ πόλεις καὶ κόμας, καὶ οὐ καθ' ἓνα μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πληθύν. Τεθαροσήκασιν γὰρ αὐτοῖς, καίτοι τῶν ἀναγκαίων οὐδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν.

συγκεντρώνει τὴν προσοχή του στὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα καὶ ἀποδέχεται ὡς ἀληθῆ ὅλα ὅσα λέγει ὁ Χριστός. Γιατὶ εἶναι Κύριος τῶν προφητῶν καὶ χορηγὸς κάθε γνώσης, ἂν καὶ ὀνομάσθηκε προφήτης, ἐπειδὴ βέβαια καταμετρήθηκε ὡς ἄνθρωπος.

Στίχ. 13-15. «Δὲν ὑπάρχουν πᾶ οἱ σοφοὶ ἄρχοντες τῆς Τάνεως, οἱ ἄρχοντες τῆς Μέμφιδας κυριεύθηκαν ἀπὸ ἀλαζονεία, καὶ θὰ παραπλανήσουν τὴν Αἴγυπτο ἀπὸ φυλὴ σὲ φυλὴ. Γιατὶ ὁ Κύριος τοὺς ἔδωσε πνεῦμα πλάνης καὶ παραπλάνησε τὴν Αἴγυπτο σὲ ὅλα τὰ ἔργα τους, ὅπως περιπλανιέται ὁ μεθυσμένος ποὺ κάνει ταυτόχρονα ἐμετό. Καὶ δὲν θὰ ὑπάρχουν στοὺς Αἴγυπτίους ἔργα ποὺ νὰ ἔχουν κεφάλι καὶ οὐρά, ἀρχὴ καὶ τέλος».

Μὲ αὐτὰ ποὺ λέγονται ἐδῶ ὁ προφητικὸς λόγος γελᾷ κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὰ παιγνίδια καὶ τὰ κούφια λόγια ἐκείνων ποὺ ψευδολογοῦν. Ρώτησε βέβαια ὁ ἄρχοντας τῶν Αἴγυπτίων τοὺς γητευτὲς καὶ ψευδομάντις ποὺ εἶχε πάντοτε μαζί του, οἱ ὅποιοι λέγονταν καὶ σοφοί, σὲ ποιο τέλος θὰ καταλήξουν ὅσα προσδοκοῦσε. Ἐπειδὴ ὅμως ὅσα σκέφτονταν ἦταν ἐσφαλμένα καὶ ἀποδεικνύονταν ὅτι ψευδολογοῦσαν καὶ δὲν ὑπῆρχε κανένας ποὺ ἔδειχνε τὸ δρόμο μιᾶς ὠφέλιμης σκέψης, μιᾶς σκέψης χρήσιμης, δὲν ὑπολογίσθηκε καθόλου ἡ γνώμη τους καὶ ἀναζητήθηκαν ἄλλοι σοφοί, καὶ μάλιστα μερικοὶ θαύμασαν τοὺς ἄρχοντες τῆς Μέμφιδας, δηλαδή τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μάγους ποὺ ὑπῆρχαν στὴ Μέμφιδα. Γιατί, καθὼς θεωροῦνταν τότε ὅτι ἦταν οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ εἶχαν φτάσει στὸ ἀποκορύφωμα τῆς μαγικῆς τέχνης, φαίνονταν στοὺς εἰδωλολάτρες ὅτι ἦταν πάρα πολὺ ἀξιόλογοι. «Ἐξέλιπαν», λοιπὸν λέγει, «οἱ ἄρχοντες τῆς Τάνεως», δηλαδή δὲν ὑπολογίσθηκαν καθόλου, ἀλλὰ θεωρήθηκαν ἀνώτεροι κι ἀξιοθαύμαστοι ἀπὸ τὸν βασιλιὰ κι ὅλους τοὺς γύρω ἀπὸ αὐτὸν οἱ ἄρχοντες τῆς Μέμφιδας. Ἀλλ' ὅμως παραπλάνησαν κι αὐτοὶ τὴν Αἴγυπτο κατὰ φυλές, δηλαδή κατὰ πόλεις καὶ χωριά, καὶ ὄχι ἓνα ἓνα μόνο χωριστά, ἀλλὰ κατὰ μεγάλα πλήθη. Γιατὶ στήριξαν τὴν πεποίθησή τους σ' αὐτούς, μολονότι δὲν εἶχαν τίποτα χρήσιμο νὰ ποῦν.

Τεθαροσήκασι γὰρ τίνα τρόπον; «Κύριος» γὰρ, φησίν,
 «ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα πλανήσεως», τοῦτ' ἔστι πάντα
 λόγον ἀληθείας ἀπετίναξε τῆς γλώττης αὐτῶν, ὡς μηδ' ὅτι-
 οῦν ἰσχυῖσαι τῶν ἀληθῶν ἢ νοεῖν ἢ λέγειν. Οὐ γὰρ ἔδει ταῖς
 5 τῶν εἰδωλολατρῶντων γλώσσαις ἐνιζῆσαι τὴν ἀλήθειαν.
 «Πεπλανήκασι τοίνυν τὴν Αἴγυπτον, ὡς πλανᾶται ὁ μεθύ-
 ων καὶ ὁ ἔμων ἅμα». Ἔθος γὰρ τοῖς μεθύουσι, τὸ ταῖς ἐξ
 ἐμέτων περιπίπτειν ἀκαθαρσίαις. Ταύτη τοι φησίν· «Οὐκ
 ἔσται τοῖς Αἰγυπτίοις ἔργον, ὃ ποιήσει κεφαλὴν καὶ οὐρᾶν,
 10 ἀρχὴν καὶ τέλος». Οὐδὲ γὰρ ἐγχειρημάτων ἄψονται νεανι-
 κῶν. Τοῦτο γὰρ ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ. Οὔτε μὴν εἰς εὐκταιότα-
 τον αὐτοῖς καταστήσει τέλος τὰ δρώμενα· τοῦτο γὰρ ἢ οὐ-
 ρὰ καὶ τὸ τέλος· πᾶσα γὰρ σκέψις ἀνθρώπων ἀνόνητος,
 καὶ πᾶν ἐπικούρημα σαθρόν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ὀνή-
 15 σαι δυνάμενον. Θεοῦ γὰρ κακοῦντος, ὡς ἔφην, καὶ χεῖρα
 τὴν παναλκῆ τοῖς ἀποσκιρωτοῖσιν ἐπάγοντος, καὶ εἰς τὸ αὐ-
 τῷ δοκοῦν μετατρέποντος τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις.

Στίχ. 16-17. «Τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονται οἱ Αἰγύπτιοι
 ὡς αἱ γυναῖκες ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ, ἀπὸ προσώπου
 20 τῆς χειρὸς Κυρίου Σαβαώθ, ἣν αὐτὸς ἐπιβαλεῖ ἐπ' αὐ-
 τοὺς. Καὶ ἔσται ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις
 εἰς φόβητρον. Πᾶς ὃς ἂν ὀνομάσῃ αὐτὴν αὐτοῖς φοβη-
 θήσονται, διὰ τὴν βουλήν ἣν βεδούλευται Κύριος ἐπ'
 αὐτήν».

25 Οἱ γὰρ πάλαι θρασεῖς καὶ ἀνήμεροι καὶ κινδύνου παν-
 τὸς καταφρονηταί, περιδεεῖς ἔσονται, φησί, καὶ τεθρομμέ-
 νην εὐρήσουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν, ὡς γυναικῶν τῶν
 ἀσθενεστάτων ἀποδεῖν οὐδέν, ἀλλ' οἰονείπως εἰς θηλυπρε-
 πὲς ἀνανδρίας κατολισθεῖν. Πρόφασις δὲ αὐτοῖς τοῦ δέμα-
 30 τος καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ πποιίας ἡ χεῖρ ἔσται Κυρίου Σαβαώθ,
 ἣν αὐτὸς ἐπιβαλεῖ ἐπ' αὐτούς. Χεῖρα δὲ Κυρίου Σαβαώθ ἐν

Καὶ μὲ ποιὸ τρόπο στήριξαν τὴν πεποίθησίν τους σ' αὐτούς, «Ὁ Κύριος τοὺς ἔδωσε», λέγει, «πνεῦμα πλάνης», δηλαδή ἀποτίναξε ἀπὸ τῆ γλώσσα τους κάθε λόγο ἀλήθειας, ὥστε νὰ μὴν μποροῦν νὰ σκεφτοῦν ἢ νὰ ποῦν τίποτε ἀληθινό. Γιατὶ δὲν ἔπρεπε νὰ καθίσει ἡ ἀλήθεια στὶς γλῶσσες τῶν εἰδωλολατρῶν. «Παραπλάνησαν λοιπὸν τὴν Αἴγυπτο, ὅπως πλανιέται ὁ μεθυσμένος πού ταυτόχρονα κάνει ἑμετό». Γιατὶ συνήθως οἱ μεθυσμένοι πέφτουν στὶς ἀκαθαρσίεις τοῦ ἑμετοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Δὲν θὰ ὑπάρξει στὴν Αἴγυπτο ἔργο, πού νὰ ἔχει κεφάλι καὶ οὐρά, ἀρχὴ καὶ τέλος». Οὔτε βέβαια θὰ προχωρήσουν σὲ κάποιο γενναῖο ἔργο. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ. Οὔτε καὶ θὰ καταλήξουν τὰ δρώμενα σὲ κάτι πού εὔχονται αὐτοὶ πάρα πολὺ· γιατί αὐτὸ σημαίνει ἡ οὐρά καὶ τὸ τέλος. Καθόσον εἶναι ἀνώφελη κάθε σκέψη ἀνθρώπων καὶ κάθε βοήθεια σαθρὴ, πού δὲν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ ὠφελήσει. Γιατὶ ὁ Θεὸς κάνει τὸ κακό, ὅπως εἶπα, καὶ καταφέρει τὸ παντοδύναμο χέρι του σ' ἐκείνους πού ἀποσκιστοῦν ἀπὸ αὐτὸν καὶ μεταβάλλει τὴ ροὴ τῶν πραγμάτων σ' αὐτὸ πού ἐκεῖνος θέλει.

Στίχ. 16-17. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη οἱ Αἰγύπτιοι θὰ γίνουν σὰν γυναῖκες φοβισμένες καὶ τρομαγμένες, ὅταν ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θὰ καταφέρει τὸ χέρι του ἐναντίον τους, καὶ τότε ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων θὰ γίνῃ τὸ φόβητρο τῶν Αἰγυπτίων. Καθένας πού θ' ἀναφέρει σ' αὐτούς τὸ ὄνομά της θὰ τοὺς προξενεῖ φόβο, ἐξαιτίας τῆς ἀπόφαση πού ἔλαβε ὁ Κύριος γι' αὐτήν».

Αὐτοὶ δηλαδή πού στὸ παρελθὸν ἦταν θρασεῖς καὶ ἄγριοι καὶ περιφρονοῦσαν κάθε κίνδυνο, θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ φόβο, λέγει, καὶ θὰ νοιώσουν μέσα τους κομματιασμένη τὴν καρδιά τους, ὥστε νὰ μὴν ὑπολείπονται σὲ τίποτε ἀπὸ τὶς ἀδύναμες γυναῖκες, ἀλλὰ νὰ καταντοῦν κατὰ κάποιο τρόπο σὲ ἀνανδρία πού ταιριάζει στὶς γυναῖκες. Αἰτία βέβαια γιὰ τὸ φόβο τους καὶ τὸν τρόμο τους γι' αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ χέρι τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, τὸ ὁποῖο αὐτὸς θὰ καταφέρει ἐναντίον τους. Καὶ χέρι τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων

τούτοις τὸ παναλγὲς θέλημα τοῦ Θεοῦ διορίζεται τῇ Ῥωμαίων βασιλείᾳ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ὑποφέροντος ἔθνος. Ἄμαχος δὲ παντελῶς ἡ θεία βουλή καὶ τοῖς τῆς ἀνωτάτω φύσεως σκέμμασι τὸ δοκοῦν πᾶσά πως ἀνάγκη διαπεραίνεσθαι. Ἔσται δὲ πρὸς τούτοις ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς φόβητρον καὶ τί δὴ ἄρα φησὶν ἐν τούτοις, εἶδωμεν ἀκριβῶς· ἀσαφὲς γὰρ λίαν τὸ δηλούμενον. Οὐκοῦν ἐσώζετο μὲν πάλαι τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα προασπίζοντος Θεοῦ, καὶ δυσκαταγώνιστον αὐτὴν ἀποφαίνοντος ἀπάσαις, ὡς ἔπος εἰ-
 5 πειν, ταῖς ἐν κύκλῳ βασιλείαις τῶν ἐθνῶν. Ἀλλὰ καίτοι τοσοῦτον ἔχουσα τὸν ἐπίκουρον, ἦλω καὶ γέγονεν ὑπὸ Ῥωμαίοις, καὶ ἐμπέπρησται μὲν πᾶσα πόλις, κένανδροι δὲ μεμενήκασιν οἴκοί τε καὶ κῶμαι. Καὶ ποία γέγονεν αὐτοῖς ἡ τοῦ ἀλῶναι πρόφασις; Ἡ βουλή δηλονότι Κυρίου, ἦν καὶ ἐπ' αὐ-
 15 τῇ βεβούλευται. Παραδέδοται γὰρ καὶ αὐτὴ ταῖς ἄλλαις ὁμοῦ τῇ Ῥωμαίων πανσθενεστάτῃ χειρὶ. Ἔσται τοίνυν ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων τοῖς Αἰγυπτίοις εἰς φόβητρον. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ψευδομάντεων λόγος παραθαρσύνειν ἠθέλον, ὅτι καὶ ἀμείνους ἔσονταί τῆς τῶν ἐπιόντων χειρὸς καὶ κρατήσουσιν
 20 ἀντεξάγοντες. Τὸ δὲ δὴ παραδεδοσθαι καὶ αὐτὴν αὐτοῖς τὴν τῶν Ἰουδαίων χώραν, καίτοι Θεὸν ἔχουσαν τὸν ὑπεραθλοῦντά ποτε, πάνδεινον αὐτοῖς ἐνετίθει τὸ δεῖμα. Προσεδόκησαν γὰρ ἐντεῦθεν πάντῃ τε καὶ πάντως τοῖς καταδηοῦν ἐθέλουσιν ὑποκεῖσθαι, παθούσης τοῦτο καὶ τῆς Ἰουδαίων γῆς, ὡς
 25 ἔφην, οὐκ ἠσθηνηκότος τοῦ διασώζοντος, ἀλλ' ἰδίους καὶ αὐτὴν ὑποτιθέντος νεύμασιν καὶ τοῖς Ῥωμαίων σκήπτροις ὑπάγοντος.

Δοκεῖ δὲ τισὶ καὶ ἐτέρως νοεῖν τὸ προκειμένον. Ἐπειδὴ γὰρ ὅλως ἐπεσκέψατο τοὺς Αἰγυπτίους καὶ μετεκόμισεν ἐκ
 30 σκότους εἰς φῶς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ ἀπέστησε μὲν τῆς τῶν εἰδωλολατρίας ἐθῶν, δεδώρηται δὲ τὸ εἶδέναι λοιπόν, τίς ὁ τύσει καὶ ἀληθῶς ἐστὶ Θεός, καὶ τῶν ὅλων δημιουργός. Πεπιστεύκασι γὰρ εἰς Χριστόν, ἐγνώκασι δὲ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν

μὲ αὐτὰ ὀρίζεται τὸ πανίσχυρο θέλημα τοῦ Θεοῦ ποὺ ὑποτάσσει τὸ Αἴγυπτιακὸ ἔθνος στὴ βασιλεία τῶν Ρωμαίων. Ἡ θεία βουλή εἶναι τελείως ἀκαταμάχητη καὶ εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ διεκπεραιώνονται οἱ ἀποφάσεις τῆς ἀνώτατης φύσεως. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων θὰ γίνῃ τὸ φόβητρο τῶν Αἴγυπτίων. Τί θέλει βέβαια νὰ πεῖ μὲ αὐτά, θὰ τὸ ἐξετάσομε μὲ ἀκριβεία. Γιατὶ εἶναι πολὺ ἀσαφὲς αὐτὸ ποὺ δηλώνεται. Παλαιὰ δηλαδή ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων σωζόταν δεχόμενη τὴν ὑπεράσπισή της ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος τὴν ἀποδείκνυε δυσκολοπολέμητη γιὰ ὅλες, ποὺ λέγει ὁ λόγος, τὶς βασιλεῖες τῶν γύρω ἐθνῶν. Ἀλλά, μολονότι εἶχε τόσο μεγάλο βοηθὸ καὶ σύμμαχο, κυριεύθηκε καὶ ὑποτάχθηκε στοὺς Ρωμαίους, πυρπολήθηκε ὅλη ἡ πόλη καὶ ἄδειασαν τὰ σπίτια καὶ τὰ χωριά. Καὶ ποιά ἦταν ἡ αἰτία τῆς ἄλωσης; Ἡ ἀπόφαση ἀσφαλῶς τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποία ἔλαβε καὶ γι' αὐτήν. Γιατὶ παραδόθηκε κι αὐτὴ μαζί μὲ ὅλες τὶς ἄλλες στὴν πανίσχυρη ἐξουσία τῶν Ρωμαίων. Θὰ γίνῃ λοιπὸν ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων φόβητρο γιὰ τοὺς Αἴγυπτίους. Γιατὶ ἐκεῖνοι ἤθελαν νὰ στηρίζουν τὴν πε-ποιθήσῃ τους στὸ λόγο τῶν ψευδομάντεων, ποὺ τοὺς διαβεβαίωναν ὅτι θὰ καταστοῦν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν εἰσβολέων καὶ θὰ νικήσουν ἀγωνιζόμενοι ἐναντίον τους. Τὸ ὅτι ὅμως εἶχε παραδοθεῖ σ' αὐτοὺς καὶ ἡ ἴδια ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων, μολονότι εἶχε ὑπερασπιστὴ της κάποτε τὸν Θεό, τοὺς προκαλοῦσε ὑπερβολικὸ φόβο. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ τοὺς γεννήθηκε ἡ προσμονὴ ὅτι θὰ ὑποτάσσονταν σ' αὐτοὺς ποὺ ἤθελαν νὰ τοὺς καταληλατήσουν, ἀφοῦ ἔπαθε αὐτὸ καὶ ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων, ὅπως εἶπα, ὄχι γιατί εἶχε καταστει ἀνίσχυρος ὁ Σωτήρας της, ἀλλὰ γιατί μὲ ἀπόφασή του τὴν ὑπέταξε σ' αὐτοὺς καὶ τὴν παρέδωσε στὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων.

Κάποιοι βέβαια νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ ἐκλάβομε μὲ διαφορετικὴ ἔννοια τὰ ἐξεταζόμενα ἐδῶ. Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ἐπισκέφθηκε στὸ σύνολό της τοὺς Αἴγυπτίους καὶ τοὺς μετέφερε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τὴ μιὰ τοὺς ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὶς συνήθειες τῆς εἰδωλολατρίας, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοὺς δώρισε τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίσουν στὸ ἐξῆς ποιὸς εἶναι ὁ ἀπὸ τὴ φύση του

αὐτῷ τὸν Πατέρα. Ταύτη τοι, φησίν, ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐπιει-
 κείας τε καὶ εὐλαβείας ἔσται αὐτοῖς ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων
 εἰς φόβητρον. Τὸ δὲ «εἰς φόβητρον» ὅταν λέγη, νοήσεις τὸν
 ἐκ τῆς εὐλαβείας φόβον. Τιμῶσι γὰρ ἅπαντες τὰ Ἱεροσόλυ-
 5 μα, διὰ τοι τὸ ἐκεῖσε γενέσθαι Χριστὸν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ
 κόσμου σωτηρίας ἀνατλήναι σταυρόν, τεθῆναι τε ἐπὶ μνή-
 ματος, ἀναβιῶναί τε αὐτὸν καὶ ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα. Πά-
 λαι μὲν οὖν μεμίσητο παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τῶν Ἰουδαίων ἡ
 χώρα· καὶ γὰρ ἦν μαχόμενος αὐτοῖς τῆς θρησκείας ὁ τρόπος.
 10 Οἱ μὲν γὰρ προσεκύνουν τῇ κτίσει καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων
 χειρῶν, οἱ δὲ λελατρεύεασιν τῷ παναγίῳ Θεῷ καὶ τοῖς παρ'
 αὐτοῦ διοικούμενοι νόμοις, τῆς εὐαγοῦς πολιτείας γεγόνα-
 σιν ἐπιμεληταί. Ἡ τοίνυν μεμισημένη χώρα ποτέ, φόβητρον
 ὥσπερ τι καὶ εὐλαβείας αὐτοῖς ὑπόθεσις ἔσται, διὰ τοι τὸ ἐν
 15 αὐτῇ γενέσθαι Χριστὸν, ὡς ἔφην, τὸν ἐκ σκοτόντων αὐτοῦ κα-
 λέσαντα πρὸς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς.

Στίχ 18. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσονται πέντε πόλεις ἐν Αἰ-
 γύπτῳ λαλοῦσαι τῇ γλώσσῃ τῇ Χανανίτιδι καὶ ὀμνύου-
 σαι τῷ ὀνόματι Κυρίου. Πόλις Ἀσεδὲκ κληθήσεται ἡ
 20 μία πόλις».

Καταθαυμάσειεν ἂν τις, καὶ σφόδρα εἰκότως, τῆς ἐν γε-
 τούτοις ἰσχυρομυθίας τὸν μακάριον προφήτην, καὶ ἠγνοη-
 κότα μὲν παντελῶς οὐδὲν τῶν ἐσομένων κατὰ τοὺς τῆς ἐπι-
 δημίας καιροῦς τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρᾳ, προαναφωνοῦν-
 25 τα δὲ τὰ καθ' ἕκαστον, τίνα τρόπον τὸ εὐαγγελικὸν παρε-
 δείχθη κήρυγμα διαγορευόντα σαφῶς. Ἔσονται τοίνυν,
 φησί, πέντε πόλεις ἐν Αἰγύπτῳ λαλοῦσαι τῇ γλώσσῃ τῇ
 Χανανίτιδι, τοῦτ' ἔστι τῇ Σύρων, ἥτοι τῇ κατὰ τὴν Παλαι-
 στίνην. Μιᾶ γὰρ λαλοῦσι γλώσσῃ Φοίνικες καὶ Παλαιστι-
 30 νοί. Ἀγχιτέρομονες δὲ πάλιν ἀλλήλοις εἰσὶ Παλαιστινοί τε
 καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ τὸ μεσολαβοῦν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τοῖς τῆς
 Αἰγύπτου πέρασι, τοῖς πρὸς γέ φημι τὴν ἕω καὶ θάλασσαν

καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ δημιουργὸς τῶν ὅλων. Γιατὶ πίστεψαν στὸν Χριστὸ καὶ γνώρισαν μέσω αὐτοῦ καὶ μ' αὐτὸν τὸν Πατέρα. Γι' αὐτὸ, λέγει, ἕξαιτίας τῆς πάρα πολὺ μεγάλης χρηστότητος καὶ εὐλάβειά τους θὰ γίνῃ ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων γι' αὐτοὺς τὸ φόβητρού τους. Κι ὅταν λέγει φόβητρο νὰ ἐννοήσεις τὸν εὐλαβῆ φόβο. Γιατὶ ὅλοι τιμοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἔζησε ὁ Χριστός, ὑπέμεινε τὸ σταυρὸ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, ἐνταφιάστηκε, καὶ πάλι ἐπανῆλθε στὴ ζωὴ καὶ ἀνέβηκε πρὸς τὸν Πατέρα του. Παλαιὰ βέβαια ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων εἶχε μισηθεῖ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπειδὴ ἦταν ἀντίθετος ὁ τρόπος τῆς θρησκείας τους. Γιατὶ οἱ Αἰγύπτιοι προσκυνοῦσαν τὴν κτίση καὶ τὰ ἔργα τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν τους, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν λατρεύσει τὸν πανάγιο Θεό, καὶ καθοδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς νόμους του, φρόντιζαν ν' ἀκολοθοῦν τὸν εὐασεβῆ τρόπο ζωῆς. Ἡ χώρα λοιπὸν ποὺ κάποτε εἶχε μισηθεῖ ἀπὸ αὐτοὺς, θὰ τοὺς γίνῃ ἓνα εἶδος φόβητρού καὶ ἀφορμῆ γιὰ εὐλάβεια, ἐπειδὴ σ' αὐτὴν γεννήθηκε ὁ Χριστός, ὅπως εἶπα, ὁ ὁποῖος τοὺς κάλεσε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ θαυμαστὸ φῶς του.

Στίχ. 18. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ ὑπάρχουν πέντε πόλεις στὴν Αἴγυπτο οἱ ὁποῖες θὰ μιλοῦν τὴ Χαναanaία γλῶσσα καὶ θὰ ὀρκίζονται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Ἡ μία πόλις ἀπὸ αὐτὲς θὰ ὀνομασθεῖ Ἀσεδέκ».

Θὰ καταθαυμάσει κανεὶς, καὶ πολὺ εὐλόγα, τὸν μακάριο προφήτη γιὰ τὴ λεπτολογία του σ' αὐτὰ, ποὺ δὲν ἀγνοεῖ βέβαια τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου, καὶ ποὺ τὰ προαναγγέλλει ἓνα ἓνα, ἐκθέτοντας μὲ σαφήνεια μὲ ποιὸ τρόπο παρουσιάσθηκε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. «Θὰ ὑπάρχουν» λοιπὸν, λέγει, «πέντε πόλεις στὴν Αἴγυπτο ποὺ θὰ μιλοῦν τὴ γλῶσσα τῶν Χαναanaίων», δηλαδὴ τῶν Σύρων, ἥτοι τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσαν στὴν Παλαιστίνη. Γιατὶ οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Παλαιστίνιοι μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ἐπίσης οἱ Παλαιστίνιοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι συνορεύουν μεταξύ τους καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ

τῆς Παλαιστινῶν γῆς, αἱ πρῶται λοιπὸν ἀνίσχουσιν εἰσβολαί. Ὁμορος τοίνυν τῇ Χανααίων ἢ Αἰγυπτίων. Ταύτη τοι καὶ αἱ πρὸς τοῖς πέρασι τῆς Αἰγύπτου πόλεις, πρῶτον παραδέχονται τὸ σωτήριο κήρυγμα· πέντε δὲ αὗται, ὧν δὴ 5 καὶ πρώτην εἶναί φασιν τὴν νυνὶ Ῥινοκοροουρητῶν. Λαλοῦσι μὲν καὶ τῇ γλώσση Χανανίτιδι. Ἐσπούδασται γὰρ τοῖς ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν, οὐχὶ τῆς Αἰγυπτίων φωνῆς μεταποιεῖσθαι τοσοῦτον, ὅσον τῆς Σύρων.

Φασὶ δὲ τινες ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς διαμνημονεῦσαι 10 σαφῶς τὸν Ἰώσηπον, ὅτι τῆς Ἰουδαίων ἀποφοιτήσας γῆς, Ἰωνίας τις ὀνόματι τελῶν ἐν τοῖς ἑξαίμασι τοῦ Λευὶ καὶ τῇ κατὰ νόμον ἱερωσύνῃ τε τιμημένος, ὡς ὁμόρους τῶν Χανααίων τὰς πέντε ταυτασί κατελάβετο πόλεις, φιλονεικήσας πρὸς τινὰς τῶν ὁμογενῶν, ἣ τάχα πού καὶ δίωξιν ὑπομεί- 15 νας Οὗτος, φησὶν, οὐκ εὐαρίθμητον Ἰουδαίων πληθὺν συναγηγεροκῶς, κατώκηκεν ἐν μιᾷ τῶν πέντε τούτων πόλεων, ἣ καὶ ὀνόμασται πόλις Ἀσεδέκ, τοῦτ' ἔστι δικαιοσύνης Ἐντεῦθεν φασὶ τοὺς πρὸς τοῖς Αἰγυπτίων τέρμασι κατηθίσθαι τε καὶ ἀγαπᾶν τῇ τῶν Χανααίων γλώσση λαλεῖν 20 Μαθήσονται δέ, φησὶ, καὶ ὁμνύειν τῷ ὀνόματι Κυρίου. Παράδοξον δὲ καὶ τοῦτο. Ἔθος μὲν γὰρ τοῖς ματαίων προσκνηταῖς ὄρκιον ποιεῖσθαι τὸ ἐκάστω δοκοῦν τῶν τοῦ κόσμου στοιχείων. Οἱ μὲν γὰρ τὸν οὐρανὸν ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ τὸν ἥλιον, ἕτεροι δὲ καὶ τὰ ἐν σηκοῖς χειρότεκτα, διαμέμνην- 25 ται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ κατ' ἀλήθειαν Θεοῦ· οὐ γὰρ ἐγνώκασιν αὐτόν. Τῶν γε μὴν ἐπεγνωκότων ἤδη καὶ πεπιστευκότων ἔστι τὸ καὶ ὁμνύειν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ Οὕτω καὶ ὁ πάνσοφος Μωσῆς τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λατρείας ἐκπεφοιτηκότα τὸν Ἰσραὴλ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν Θεοῦ 30 οὐ προσεκόμιζε λέγων· «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις». Προσετίθει δὲ τούτοις, ὅτι «Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὁμῆ». Ἀπόδειξις τοίνυν ἕναρ-

ἐνδιάμεσο, ἀλλὰ στὰ πέρατα τῆς Αἰγύπτου, ἀνατολικά ἐννοῶ πρὸς τὴ θάλασσα τῆς Παλαιστίνης, ἀνεβαίνουν οἱ πρῶτες ἐκβολές. Ἡ Αἴγυπτος λοιπὸν ἔχει κοινὰ σύνορα μὲ τὴ γῆ τῶν Χαναναίων. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πόλεις πρὸς τὰ σύνορα τῆς Αἰγύπτου δέχονται πρῶτες τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας. Αὐτὲς εἶναι πέντε καὶ πρῶτες ἐνάμεσά τους εἶναι, λέμε, ἡ σημερινὴ τῶν Ρινοκορορητῶν, οἱ ὅποιοι μιλοῦν καὶ τὴ γλῶσσα τῶν Χαναναίων. Γιατὶ φροντίδα τῶν κατοίκων αὐτῶν τῶν πόλεων εἶναι νὰ χρησιμοποιοῦν ὄχι τόσο τὴν Αἰγυπτιακὴν γλῶσσα, ὅσο τὴ Συριακὴν.

Λένε βέβαια κάποιοι ὅτι ὁ Ἰώσηπος μνημονεύει μὲ σαφήνεια στὰ συγγράμματά του, ὅτι κάποιος μὲ τ' ὄνομα Ἰωνίας, ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ καὶ τιμημένος μὲ τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα τοῦ νόμου, φεύγοντας ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, κατέλαβε αὐτὲς τὶς πέντε πόλεις ὡς γειτονικὲς τῶν Χαναναίων, ἔπειτα ἀπὸ φιλονεικία μὲ κάποιους ὁμογενεῖς του, ἢ ἴσως καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἀσκήθηκε κάποια δίωξις. Αὐτὸς, λέγει, ἀφοῦ συγκέντρωσε ἓνα ὄχι ὀλιγάριθμο πλῆθος Ἰουδαίων, κατοίκησε σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πέντε αὐτὲς πόλεις, ἢ ὅποια εἶχε ὀνομασθεῖ Ἀσεδέκ, δηλαδὴ δικαιοσύνη. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός λέγει ὅτι συνήθισαν νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ μιλοῦν τὴ γλῶσσα τῶν Χαναναίων ὅσοι ζοῦν στὰ τέρματα τῆς γῆς τῶν Αἰγυπτίων. Θὰ μάθουν, λέγει, ἀκόμα νὰ ὀρκίζονται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Παράδοξο βέβαια κι αὐτό. Γιατὶ ὑπάρχει συνήθεια ὅσοι προσκυνοῦν τὰ μάταια νὰ βάζουν στὸν ὄρκο τους ὅποιο στοιχεῖο τοῦ κόσμου θέλει καθέννας. Ἄλλοι ἐπικαλοῦνται τὸν οὐρανὸν, ἄλλοι τὸν ἥλιο, καὶ ἄλλοι τὰ χειροποίητα ἀγάλματα τῶν ναῶν, ἀλλὰ δὲν ἀναφέρουν μὲ κανένα τρόπο τὸν ἀληθινὸ Θεὸν, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἔχουν γνωρίσει. Γιατὶ τὸ νὰ ὀρκίζονται στὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνήκει σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἤδη γνωρίσει καὶ πιστεύουν σ' αὐτόν. Ἔτσι καὶ ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, ὅταν οἱ Ἰσραηλιῖτες ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴν λατρεία, τοὺς ὡδήγοῦσε στὸν ἀληθινὸ Θεὸν λέγοντάς τους: «Θὰ προσκυνήσεις τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου, κι αὐτόν μόνο θὰ λατρεύσεις»⁴⁵. Σ' αὐτὰ πρόσθεσε, «καὶ μόνο στὸ ὄνομά του θὰ ὀρκίζεσαι». Ἀπόδειξις λοιπὸν φανερὴ, ὅτι ἀποδέ-

γῆς τοῦ παραδέξασθαι τὴν πίστιν τὰς πέντε ταύτας πόλεις, τὸ ὀμνῦναι μὲν ἐπ' οὐδενὶ τῶν ματαίων, δέχεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς ὄρκου χρεῖαν τὸ ὄνομα Κυρίου.

5 Στίχ 19. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου, καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ· καὶ ἔσται εἰς σημεῖον εἰς τὸν αἰῶνα τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου».

Ἡ μὲν γὰρ Αἰγυπτίων σύμπασα γῆ τεμένεσί τε πεπλήθει καὶ μεμέστωτο βωμῶν, σπονδαὶ δὲ ἦσαν καὶ θυσίαι παν-
10 ταχῆ, τοῦτο μὲν τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις προσκομιζόμεναι παρ' αὐτῶν, τοῦτο δέ, ὡς ἔφην, καὶ τοῖς ἐν σηκοῖς ἰδρυσμένοις ἀγάλμασι, δηλονότι καὶ δαιμονίων στήλαις. Καὶ τί τοῦτο λέγω, ὅτε καὶ ἀλόγων ζώων ἀναθέντες μορφάς, τὴν Θεῷ πρόπευσαν δόξαν αὐτοῖς ἐχαρίζοντο; Ὅρα τοίνυν ἐξ
15 οἴων εἰς οἷα μεταπέπτωκε τὰ Αἰγυπτίων πράγματα. Οἱ γὰρ πάλαι τῶν ἄλλων ἀπάντων δεισιδαιμονέστεροι καὶ ἀχαλίμως νενευκότες εἰς τὸ ἐξήνιον, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, φησί, τοῦτ' ἔστι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃ ἂν ἐπιλάμψη παρ' αὐτοῖς τὸ σωτήριον κήρυγμα, παραδέξονται τὴν προσκύνησιν τοῦ
20 φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντος Θεοῦ. Ἔσται γὰρ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ τῶν Αἰγυπτίων. Ἐμφασιν ἔχει πολλὴν ὁ λόγος. Εἴρηται γὰρ μετὰ θαύματος. Πῶς γὰρ οὐ παράδοξον τὸ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγυπτίων χώρᾳ θυσιαστήριον ὀραῖσθαι Κυρίου, καὶ πρὸς γε τούτῳ «καὶ στήλην πρὸς τὸ
25 ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ»;

«Στήλην» δὲ φησιν ἐν τούτοις, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἢ ναὸν ἅγιον Θεοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τάχα που καὶ πρώτη τῶν ἄλλων ἐγήγερται πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς, ἢ γουν τὸ τοῦ ἁγίου σταυροῦ σημεῖον, ᾧ περιφραῦσθαι τοὺς πιστεύοντας ἔθος. Κεχρήμεθα γὰρ ἀεὶ τῷ πράγματι, πᾶσαν
30 διαβολικὴν ἐπήρειαν ἀνατρέποντες καὶ τὰς τῶν δαιμονίων ἐφόδους διακρουόμενοι. Τεῖχος γὰρ ἡμῖν ἄρρηκτον ὁ

χθηκαν τὴν πίστη οἱ πέντε πόλεις, εἶναι τὸ ὅτι δὲν ὀρκίζονταν σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μάταια εἰδωλα, ἀλλὰ δέχονταν μᾶλλον ὅταν ὑπῆρχε ἀνάγκη γιὰ ὄρκο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.

Στίχ. 19. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ ἀνεγερθεῖ θυσιαστήριο πρὸς τιμὴ τοῦ Κυρίου στὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου καὶ στήλη στὰ σύνορά της ἀφιερωμένη στὸν Κύριο, καὶ θὰ εἶναι σημεῖο αἰώνιο τοῦ Κυρίου στὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου».

Ἡ ὅλη ἡ χώρα τῶν Αἰγυπτίων ἦταν γεμάτη ἀπὸ ναοὺς καὶ πλήρης ἀπὸ βωμοὺς, καὶ παντοῦ γίνονταν σπονδὲς καὶ θυσίαι, πού ἄλλες προσφέρονταν ἀπὸ αὐτοὺς στὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, κι ἄλλες, ὅπως εἶπα, στὰ ἄγαλματα πού ἦταν στημένα στοὺς ναοὺς, δηλαδή καὶ στὶς στήλες τῶν δαιμονίων. Καὶ γιὰ τὸ λέγω αὐτὸ, τὴ στιγμὴ πού, ἀφιερώνοντας καὶ μορφὲς ἄλογων ζώων, πρόσφεραν σ' αὐτὰ τὴ δόξα πού ἀρμόζει στὸν Θεό; Πρόσεχε λοιπὸν ἀπὸ ποιὰ καὶ σὲ ποιὰ μεταβλήθηκαν τὰ πράγματα τῶν Αἰγυπτίων. Αὐτοὶ δηλαδή πού ἦταν παλιὰ πρὸ δεισιδαίμονες ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ ἦταν ἀχαλίνωτα προσηλωμένοι στὴν ἀσυδοσία, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, λέγει, δηλαδή τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, κατὰ τὸν ὅποιο θὰ λάμψει σ' αὐτοὺς τὸ σωτήριο κήρυγμα, θ' ἀποδεχθοῦν τὴν προσκύνηση τοῦ ἀπὸ τὴ φύση του ἀληθινοῦ Θεοῦ. Γιατὶ «θὰ ἀνεγερθεῖ θυσιαστήριο πρὸς τιμὴ τοῦ Κυρίου στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων». Ὁ λόγος εἶναι πολὺ ἐκφραστικὸς. Γιατὶ λέγεται μὲ θαυμασμό. Πράγματι πῶς δὲν εἶναι παράδοξο νὰ βλέπει κανεὶς θυσιαστήριο τοῦ Κυρίου καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν χώρα τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ στήλη στὰ ὄριά τους ἀφιερωμένη στὸν Κύριο;

«Στήλη» βέβαια ὀνομάζει ἐδῶ, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἢ κάποιον ναὸ ἅγιο τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία, πού πρώτη ἀπὸ τίς ἄλλες οἰκοδομήθηκε πρὸς τὰ σύνορά της, ἢ τὸ σημεῖο τοῦ ἁγίου σταυροῦ μὲ τὸ ὅποιο συνηθίζεται νὰ θεωρακίζονται οἱ πιστοί. Γιατὶ χρησιμοποιοῦμε πάντα τὸν σταυρὸ γιὰ νὰ ἀνατρέπομε κάθε διαβολικὴ βλαβερὴ ἐπενέργεια καὶ ν' ἀποκρουόμε τις ἐφόδους τῶν δαιμονίων. Γιατὶ ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἄθραυστο τεῖχος μας καὶ τὸ

σταυρός, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ καύχημα σωτήριον ἀληθῶς· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ». Παράδοξα τοίνυν τὰ ἐκ τῆς προφητείας προηγουμένα τὸ τηνικάδε, νυνὶ δὲ δὴ καὶ εἰς πέρας ἐκδεδηκότα.
 5 Θυσιαστήριον γὰρ τῷ Κυρίῳ· πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα κατὰ τὴν Αἴγυπτίων, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον τοῖς ἐνοικοῦσι προσκνητόν. Πεπιστεύκασι γὰρ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἔδοξε δέ τισι τῶν ἐξηγητῶν ἀντὶ τῆς στήλης, τίτλον ὀνομάσαι, καὶ φασιν εἶναι
 10 τοῦτο τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον. Δοξαζέτω δὲ πάλιν ὁ νουνεχῆς τὸ ὡς ἄριστά τε καὶ εὖ ἔχειν δοκοῦν.

Στίχ. 20-21. «Ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς, καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει αὐτούς, καὶ γνωστός ἔσται Κύριος τοῖς
 15 Αἴγυπτίοις· Καὶ γνώσονται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ποιήσουσι θυσίας, καὶ εὐξονται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ καὶ ἀποδώσουσι».

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν τῆς προφητικῆς εὐτεχνίας τὴν νῆψιν. Ὡσπερ γὰρ ἀναπνυθανομένου τινὸς καὶ λέγοντος, Τί
 20 τὸ χρῆμα; Ποία δὲ γέγονε πρόφασις τοῦ τὸν Κύριον ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ νεφέλης κούφης, χαρίσασθαι τε αὐτοῖς τοῦτό τε κἀκεῖνο; διαλαβὼν ὁ προφήτης ἀποκρίνεται καὶ φησὶν· «Ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς, καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει
 25 αὐτούς». Ἐπεπήδησε μὲν γὰρ ὁ τῆς ἁμαρτίας πατήρ, τοῦτ' ἔστιν ὁ Σατανᾶς, τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τῆς ἑαυτοῦ δυστροπίας ἐπιθείς ἅπασιν τὸν ζυγόν, ἀπεδουκόλησε μὲν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης, μόνον δὲ οὐχὶ δεδεδεμένους ἔχων ὑφ' ἑαντῷ, πικρῶς τε καὶ ἀνοσίως κατεδιάζετο· ἀλλ' ἢ τοῦ πρά-
 30 γματος φύσις, δεινὴν καὶ ἀφόρητον ἔχουσα τὴν πλεονεξί-

ἀληθινὰ σωτήριο καύχημά μας γι' αὐτό· γιατί λέγει· «Ἐγὼ εἶθε νὰ μὴ καυχηθῶ γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ»⁴⁶. Εἶναι λοιπὸν παράδοξα ὅσα προανήγγειλαν οἱ προφητεῖες τότε καὶ πραγματοποιήθηκαν τώρα. «Θὰ ὑπάρχει θυσιαστήριο πρὸς τιμὴ τοῦ Κυρίου»· ὑπάρχουν πάρα πολλὰ θυσιαστήρια στὴν χώρα τῶν Αἰγυπτίων, πού εἶναι ἀμέτρητα, καὶ οἱ κάτοικοι προσκυνοῦν τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Γιατὶ ἔχουν πιστέψει στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Μερικοὶ ἐξηγητὲς θεώρησαν καλὸ νὰ ἀντικαταστήσουν τὴ «στήλη» μὲ τὴ λέξη “τίτλος”, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὴ σημαίνει τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο. Ὁ συνετὸς ὅμως ἄνθρωπος ἄς πιστέψει αὐτὸ πὺ νομίζει ὅτι εἶναι τὸ ἄριστο καὶ σωστό.

Στίχ. 20-21. «Θὰ φωνάξουν πρὸς τὸν Κύριο γιὰ ἐκείνους πὺ τοὺς προξενοῦν θλίψη, καὶ ὁ Κύριος θὰ στείλει κάποιον ἄνθρωπο πὺ θὰ τοὺς σώσει, καὶ θὰ γνωρίσουν οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Κύριο. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ γνωρίσουν οἱ Αἰγύπτιοι ποιὸς εἶναι ὁ Κύριος, θὰ τοῦ προσφέρουν θυσίες, καὶ θὰ τοῦ ἀναπέμψουν προσευχὲς ὡς ἀναπόδομα γιὰ τὶς εὐεργεσίες του».

Πρόσεχε πάλι, σὲ παρακαλῶ, τὴ μεγάλη σύνεση τῆς προφητικῆς εὐτεχνίας. Σὰ νὰ ρωτᾷ δηλαδὴ κάποιος γιὰ νὰ μάθει καὶ λέγει, Τί εἶναι αὐτὸ πὺ συμβαίνει; Ποιὰ ἀφορμὴ ὑπῆρξε ὡστε νὰ ρθεῖ ὁ Κύριος στὴν Αἴγυπτο ἐπάνω σὲ ἔλαφρὸ νέφος καὶ νὰ τοὺς χαρίσει τοῦτο κι ἐκεῖνο, παίρνοντας τὸ λόγο ὁ προφήτης ἀπαντᾷ καὶ λέγει· «Θὰ ὑψώσουν τὴ φωνὴ τους πρὸς τὸν Κύριο γι' αὐτοὺς πὺ τοὺς προκαλοῦν θλίψη, καὶ ὁ Κύριος θὰ τοὺς στείλει κάποιον ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς σώσει». Ὁρμησε ἐπάνω τους ὁ πατέρας τῆς ἁμαρτίας, δηλαδὴ ὁ Σατανᾶς, στοὺς κατοίκους ὅλης τῆς γῆς, καὶ βάζοντας σ' ὅλους τὸ ζυγὸ τῆς κακοτροπίας του, τοὺς ἀπέσπασε, σὰν ἀπὸ ἀγέλη, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὸν Θεό, καὶ ἔχοντας τους κατὰ κάποιον τρόπο δεμένους ἐπάνω του, τοὺς ἐξεβίαζε κατὰ τρόπο ὀδυνηρὸ καὶ ἀνόσιο. Ἀλλὰ ἡ φύση τοῦ πράγματος, ἔχοντας φοβερὴ καὶ ἀνυπόφορη τὴν βαναυσότητά

αν, τῆς ἐκείνου κατεβόησε τυραννίδος. Οὕτω νοήσεις κε-
 κροῦντας Αἰγυπτίους. Καίτοι πῶς οὐκ ἀληθές εἶπεῖν, ὅτι
 τὸν φύσει τῶν ὄλων Δεσπότην οὐκ ἐγνωκότες, οὐδ' ἂν
 ὄλως ἐβόησαν πρὸς αὐτόν; Ἄλλ' ὥσπερ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ
 5 βοῆσαι λέγεται πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐκ αὐτό που πάντως,
 ἰδίαν ἔχον φωνήν, ἀλλ' οἶονεὶ τὴν αὐτὴν τοῦ πράγματος
 ἀτοπίαν κατεστυγηκότος Θεοῦ, τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον
 νοήσαι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν εἰωθότων προσκυνεῖν τοῖς ἀκα-
 θάρτοις δαίμοσιν. Εἰ γὰρ καὶ οὐκ ἴσασι τὸν τῶν ὄλων Θε-
 10 ὄν, ἀλλ' οὖν ὅτι πεπλεονέκηνται παρὰ τοῦ Σατανᾶ, δι' αὐ-
 τοῦ τρόπον τινὰ τοῦ πράγματος ἀνακεκράγασι τὴν ἐφ'
 ἑαυτοῖς που πάντως αἰτοῦντες ἐπικουρίαν. Οὕτω βοῆσαί
 φαμεν καὶ Αἰγυπτίους πρὸς Θεόν, διὰ τοὺς θλίβοντας αὐ-
 τοὺς, τοῦτ' ἔστι τοὺς ὑπὸ χεῖρα τὴν ἑαυτῶν πεπονημένους
 15 καὶ ὥσπερ τινὶ πικροτάτῃ δουλείᾳ καταπιέσαντας, δῆλον
 δὲ ὅτι τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας

Ἄλλὰ «πέμψει αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει αὐ-
 τοὺς». Καὶ τίς ὁ ἄνθρωπος, ἢ δηλονότι ὁ Χριστός, τοῦτ'
 ἔστιν ἐν ἀνθρωπεῖα μορφῇ πεφηνῶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ
 20 Λόγος; οὗτος σέσωκεν οὐκ Αἰγυπτίους μόνον, ἀλλὰ γὰρ
 καὶ τὴν σύμπασαν γῆν. Σέσωκε δὲ κρίνων· καὶ τί τό, «κρί-
 νων», ἐστίν; Ἀντὶ τοῦ, δικαίαν ἐπ' αὐτοῖς τὴν κρίσιν ἐκφέ-
 ρων. Τὸν μὲν γὰρ πλεονεκτήσαντα Σατανᾶν καὶ σὺν αὐτῷ
 τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας ψήφοις ὀσίαις ὑποτιθεῖς, σει-
 25 ραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν μεγάλης
 ἡμέρας κολασθησομένους τηρεῖν. Τοὺς δὲ γε τὴν οὕτως
 ἀφόρητον ἀνατλάντας πλεονεξίαν, σέσωκέ τε καὶ ἐξείλετο,
 καὶ ἰδίους ἀπέφηνε προσκυνητάς, τὸ τῆς ἀληθείας αὐτοῖς
 ἐναστράψας φῶς καὶ τοῖς τῆς ἐλευθερίας ἀνχήμασι περι-
 30 βαλών. Οὕτω καὶ αὐτός που φησὶν ὁ Σωτὴρ· «Νῦν κρίσις
 ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου

του, φώναξε κατὰ τῆς τυραννίας ἐκείνου. "Ἐτοι νὰ ἐννοήσεις τὴν κατακραυγὴ τῶν Αἰγυπτίων." Ἄν καὶ βέβαια πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια, ὅτι, ἂν δὲν γνώριζαν τὸν ἀπὸ τῆ φύση τοῦ Κύριο τῶν ὅλων, οὔτε κἂν θὰ φώναζαν πρὸς αὐτόν; Ἄλλά, ὅπως λέγεται ὅτι τὸ αἶμα τοῦ Ἄβελ φώναξε πρὸς τὸν Θεό, καὶ ὅπωςδὴποτε βέβαια αὐτὸ δὲν εἶχε δική του φωνή, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς θεώρησε κατὰ κάποιον τρόπο βδελυρὴ τὴν ἴδια τὴν ἀτοπία τῆς πράξης, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, νομίζω, πρέπει νὰ σκεφθεῖ κανεὶς καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ προσκυνοῦν τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες. Γιατί, ἂν καὶ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεὸ τῶν ὅλων, ἀλλ' ἐπειδὴ δέχθησαν τὴ βαβασύτητα τοῦ Σατανᾶ, μὲ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα κατὰ κάποιον τρόπο ὑψωσαν τὴ φωνή τους πρὸς τὸν Θεὸ ζητώντας ὅπωςδὴποτε τὴ βοήθειά του πρὸς αὐτούς. Ἐτοι λέμε ὅτι φώναξαν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἔθλιβαν, δηλαδὴ γιὰ ἐκείνους ποὺ τοὺς εἶχαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τοὺς εἶχαν πιέσει μὲ δουλεία πολὺ ὀδυνηρὴ, δηλαδὴ γιὰ τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες.

Ἄλλά «ὁ Κύριος θὰ τοὺς στείλει κάποιον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς σώσει». Καὶ ποῖος εἶναι ἄνθρωπος, παρὰ ὁ Χριστὸς ὁλοφάνερα, δηλαδὴ ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ φανερώθηκε μὲ μορφὴ ἄνθρώπου; Αὐτὸς ἔσωσε ὄχι μόνο τοὺς Αἰγυπτίους, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη τὴ γῆ. Καὶ τὴν ἔσωσε κρίνοντας. Καὶ τί σημαίνει τὸ «κρίνοντας»; Τὸ λέγει ἀντὶ τοῦ, "Βγάζοντας γι' αὐτοὺς δίκαια ἀπόφαση. Βγάζοντας δηλαδὴ δίκαια ἀπόφαση γιὰ τὸν Σατανᾶ ποὺ ἄσκησε τὴν τυραννικὴ ἐξουσία του πάνω στους ἄνθρωπους, καὶ μαζὶ μ' αὐτόν καὶ γιὰ τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες, ἀφοῦ τοὺς ἔρριξε στὰ σκοτεινὰ τάρταρα ἀλυσσοδεμένους, τοὺς παρέδωσε πρὸς φύλαξη καὶ τιμωρία κατὰ τὴν κρίση τῆς μεγάλης ἡμέρας. Ἀντίθετα ἐκείνους ποὺ ὑπέμειναν αὐτὴ τὴν ἀνυπόφορη τυραννία τοὺς ἔσωσε καὶ τοὺς γλύτωσε καὶ τοὺς ἀνέδειξε προσκυνητὲς του, ἀφοῦ ἀστραψε μέσα τους τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας καὶ τοὺς περιέβαλε μὲ τὰ κοσμήματα τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας λέγει κάπου· «Τώρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς κρίσης τοῦ κόσμου

ἐκβληθήσεται ἔξω. Καὶ γὰρ ἐὰν ὑψωθῶ, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν».

Ὁραῖς ὅτι δεδίακε τῷ κόσμῳ καὶ τὸν πάλαι τυραννήσαντα κατ' αὐτοῦ Σατανᾶν ἐκδέβληκεν, εἴλκυσέ τε πάντας πρὸς ἑαυτόν. Ἐγνώκασι γὰρ αὐτὸν καὶ Αἰγύπτιοι. Καὶ δὴ καὶ ἐπεγνωκότες ποιοῦσι θυσίας, εὐχονται δὲ καὶ εὐχάς, καὶ εἰς πέρας ἄγουσι τὰ ἐπηγγελμένα. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ μελωδούμενον· «Εὐξασθε καὶ ἀποδῶτε τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν». Ὁρα τοίνυν καινότητα προ- 5 γμάτων. Οἱ γὰρ πάλαι τοῖς δαιμονίοις καταθύειν εἰωθότες, οἱ τῷ Σατανᾷ προσκομίζοντες τὰς λατρείας καὶ ἀνατιθέντες χαριστήρια, καὶ μὴν καὶ εὐχάς, ἤγουν ὑποσχέσεις ἀπο- πληροῦντες ἐσπουδασμένως, πεφωτισμένοι τὸν νοῦν διὰ Χριστοῦ καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν ἐκλελαμπροσμέ- 15 νοι, τῆς μὲν ἀρχαίας ἀποδραμοῦνται πλάνης, ἐπεγνωκότες δὲ ἅπαξ τὸν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν καὶ Κύριον, αὐτῷ τὴν ἐν πνεύματι προσκομίζουσι λατρείαν, πανάγνους πληροῦντες εὐχάς καὶ θυσίας ἀναφέροντες, οὐ τὰς δι' αἱμάτων ἔτι καὶ τῆς τῶν ἀλόγων σφαγῆς, πνευματικὰς δὲ μᾶλλον, ὡς 20 ἔφην, καὶ εὐπροσδέκτους διὰ τὸ ἄμωμον.

Στίχ 22. «Καὶ πατάξει Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους πληγῇ μεγάλη, καὶ ἰάσεται αὐτοὺς ἰάσει, καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον, καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν καὶ ἰάσεται αὐτούς».

25 Ὅταν ἐπισκέπτηται Θεός, πλήττει μὲν ἔσθ' ὅτε τοὺς ἀνοσίως πεπραχότας, καὶ τὰς ὑπὲρ ὧν εἰς αὐτὸν πεπαρωνήκασι πράττεται δίκας, ὀνίνησι δὲ σφόδρα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Οὐ γὰρ ἠττώμενος ἐπιφέρει τὴν μάστιγα, μετατιθείς δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἄμεινον. Ἡ γὰρ ἐκ πλάνης μεθίστησιν 30 εἰς ἀλήθειαν, ἢ καὶ ἀκαθέκτως ἀποκλίνοντας εἰς τὸ πλημμελεῖν τὰ αἰσχίῳ διδάσκει μεταμανθάνειν καὶ μεταφοιτᾶν

αὐτοῦ, τώρα θὰ πεταχθεῖ ἔξω ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Κι ἂν ἐγὼ ὑψωθῶ, θὰ ἐλκύσω ὄλους κοντὰ μου»^{46α}.

Βλέπεις ὅτι ἔκρινε τὸν κόσμο, καὶ τὸν Σατανᾶ πού στο παρελθὸν κατατυράνησε τὸν κόσμο τὸν πέταξε ἔξω καὶ ἐλκυσε ὄλους κοντὰ του. Γιατὶ γνώρισαν αὐτὸν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι. Καὶ βέβαια ἀφοῦ τὸν γνώρισαν, κάνουν θυσίες, ἀναπέμπουν προσευχὲς πρὸς αὐτὸν καὶ πραγματοποιοῦν τὶς ὑποσχέσεις. Γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού ψάλλει ὁ Δαβίδ· «Προσευχηθεῖτε καὶ ἀποδώσατε στὸν Κύριο τὸν Θεό μας τὸ χρέος σας»⁴⁷. Πρόσεχε λοιπὸν καινούργια φύση πραγμάτων. Αὐτοὶ πού τὸ παρελθὸν θυσίαζαν στοὺς δαίμονες, αὐτοὶ πού πρόσφεραν προσκύνηση στὸν Σατανᾶ καὶ τοῦ ἀφιέρωναν εὐχαριστήρια καὶ βέβαια καὶ προσευχὲς, ἦτοι ἐκπλήρωναν μὲ ἐπιμέλεια τὶς ὑποσχέσεις τους, ἔχοντας τώρα φωτισμένο τὸ νοῦ τους ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ ὀλόλαμπροι ἀπὸ τὰ δόγματα τῆς ἀλήθειας, θὰ διαφύγουν ἀπὸ τὴν ἀρχαία πλάνη, καὶ ἔχοντας γνωρίσει μὰ γιὰ πάντα τὸν δημιουργὸ καὶ Κύριο τῶν ὄλων, προσφέρουν σ' αὐτὸν τὴν πνευματικὴ λατρεία, πραγματοποιώντας πάνταγνες προσευχὲς καὶ προσφέροντας θυσίες, ὄχι πιὰ τὶς αἱματηρὲς καὶ σφάζοντας ζῶα, ἀλλὰ μᾶλλον θυσίες πνευματικὲς, ὅπως εἶπα, κι εὐπρόσδεκτες ἕξαιτίας τῆς καθαριότητάς τους.

Στίχ. 22. «Καὶ θὰ πατάξει ὁ Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους μὲ χτύπημα δυνατὸ καὶ θὰ τοὺς θεραπεύσει μὲ τὴν ἀνάλογη θεραπεία, καὶ θὰ ἐπιστρέψουν στὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς ἀκούσει καὶ θὰ τοὺς θεραπεύσει».

Ὅταν ὁ Θεὸς κάνει τὴν ἐπίσκεψή του, πολλές φορές βέβαια χτυπᾶ ἐκείνους ἔπραξαν ἀσεβῆ ἔργα καὶ ἐπιβάλλει τὶς τιμωρίες γιὰ ὅσα μὲ ἀνοησία ἔπραξαν πρὸς αὐτὸν, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅμως προσφέρει ὑπερβολικὴ ὠφέλεια. Γιατὶ δὲν καταφέρει τὸ μασίγιο νικημένος ἀπὸ τὸ θυμὸ, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ νὰ τοὺς μεταθέσει στὸ καλὸ. Γιατὶ ἢ μεταθέτει ἀπὸ τὴν πλάνη στὴν ἀλήθεια, ἢ καὶ ὅταν ἀποκλίνουν ἀσυγκράτητοι στὴν ἁμαρτία, διδάσκει νὰ μετα-

47. Πρὸβλ. Ψαλμ. 49, 14.

ἐπείγεσθαι πρὸς τὸ ἀρέσκον αὐτῶ. Τοιγάρτοι καὶ ὀνησιφόρον εἰδότες τὸ χρῆμα, τὸ παιδεύεσθαι φημί, κεκράγασι πρὸς αὐτὸν οἱ μακάριοι προφήται· «Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῶ». Καὶ πάλιν· «Κύριε, ἐν
 5 θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλίψει μικρᾷ ἢ παιδείᾳ σου ἡμῖν». Ἔφη δέ που καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν· «Πόνω καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ, Ἱερουσαλήμ». Παιδεύει τοίνυν οὗς ἂν ἔλοιτο καὶ ἀγαπᾷ. Τοῦτο χαριεῖσθαι καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ προφήτης φησί· «Πατάξει γὰρ αὐ-
 10 τοὺς ὁ Κύριος πληγῇ μεγάλῃ, καὶ ἰάσεται αὐτοὺς ἰάσει». Εἰ γὰρ καὶ δέδονται τυχὸν τοῖς Ῥωμαίων στρατηγοῖς καὶ τὸν πολέμου νόμον ἐξωπλισμένοι κεκρατήκασι τῆς γῆς οἱ ὑπ' αὐτοὺς δορυφόροι, ἀλλ' οὖν τόπον ἐσχηκότος παρ' αὐτοῖς τοῦ θεοῦ κηρύγματος, τὴν μὲν ἐκ τοῦ πεπλανῆσθαι ζημίαν
 15 ἀπεφορτίσαντο, μετακεχωρήκασι δὲ πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον φῶς, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην ἀποκρουσάμενοι δόξαν, ὑγιᾶ λοιπὸν ἐσχήκασι τὴν καρδίαν. «Ἐπιστραφήσονται γὰρ πρὸς Κύριον, καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν», τοῦτ' ἔστιν, οἱ πάλαι διὰ πολλὴν ἀσέβειαν ἐν ἀποστροφῇ γεγονότες τῇ
 20 παρὰ Θεῶ, μαθήσονται λοιπὸν οὐκέτι τοῖς βδελύγμασι προσάγειν τὰς ἰκεσίας, τὰς ὑπὲρ ὧν ἂν ἔλοιτο ποιεῖσθαι τυχόν, πρὸς αὐτὸν δὲ μᾶλλον κεκράξονται τὸν ἰώμενον τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν. Ἔσται δὲ αὐτοῖς οὐ βραδύς, ἔτοιμος δὲ μᾶλλον εἰς τὸ κατανεῦσαι Θεός, ἰλεώς τε καὶ εὐμε-
 25 νῆς. Πρόξενον οὖν ἄρα παντὸς ἀγαθοῦ γένοιτ' ἂν ἀνθρώπῳ παντί, τὸ εἰδέναί τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν καὶ τὸν τῶν ὄλων Γενεσιουργὸν καὶ Κύριον.

Στίχ. 23. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται ὁδὸς Αἰγυπτίοις πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ εἰσελεύσονται Ἀσσύριοι εἰς Αἴγυπτον,
 30 καὶ Αἰγύπτιοι πορεύσονται πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ δουλεύσουσιν οἱ Αἰγύπτιοι τοῖς Ἀσσυρίοις».

νοοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέφουν ἀμέσως σ' αὐτὸ πού ἀρέσει σ' αὐτόν. Γι' αὐτό, βλέποντας ὅτι τὸ πράγμα εἶναι ὠφέλιμο, ἐννοῶ τὴν παιδαγωγία, κραύγαζαν πρὸς αὐτόν οἱ μακάριοι προφήτες: «Παιδαγωγέ μας, Κύριε, πλήν ὅμως μὲ εὐσπλαχνία καὶ ὄχι μὲ θυμό»⁴⁸. Καὶ πάλι: «Κύριε, ἐπάνω στὴ θλίψη μας σὲ θυμηθήκαμε κι ἔξαιτίας τῆς θλίψης μας ἄς εἶναι μικρὴ ἢ παιδαγωγικὴ τιμωρία σου πρὸς ἐμᾶς»⁴⁹. Εἶπε κάπου καὶ πρὸς τὴ συναγωγή τῶν Ἰουδαίων: «Μὲ ὀδύνη καὶ μαστίγιό θὰ παιδαγωγηθεῖς, Ἱερουσαλήμ»⁵⁰. Παιδαγωγεῖ λοιπὸν αὐτοὺς πού θεωρεῖ δικούς του καὶ ἀγαπᾷ⁵¹. Αὐτὸ λέγει ὁ προφήτης ὅτι θὰ χαρίσει καὶ στοὺς Αἰγυπτίους «Θὰ τοὺς πετάξει μὲ χτύπημα δυνατὸ καὶ θὰ τοὺς θεραπεύσει μὲ τὴν ἀνάλογο θεραπεία». Γιατί, ἂν καὶ ἔτυχε νὰ παραδοθοῦν στοὺς στρατηγούς τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐξοπλισμένοι σύμφωνα μὲ τὸ πολεμικὸ δίκαιο οἱ δορυφόροι τους κυριάρχησαν στὴ γῆ, ὅμως ὅταν ἐγκαταστάθηκε σ' αὐτοὺς τὸ θεῖο κήρυγμα, πέταξαν ἀπὸ πάνω τους τὴ ζημία τῆς πλάνης καὶ προχώρησαν στὸ θεῖο καὶ οὐράνιο φῶς, καὶ ἀφοῦ ἀπέκρουσαν ἐκείνη τὴν ἀρχαία ἀντίληψη, κατέστησαν ὑγιῆ τὴν καρδιά τους. Γιατί «Θὰ στραφοῦν πρὸς τὸν Κύριο καὶ θὰ τοὺς ἀκούσει», δηλαδή αὐτοὶ πού στὸ παρελθὸν ἔξαιτίας τῆς πολλῆς ἀσέβειάς τους εἶχαν δεχθεῖ τὴν ἀποστροφή τοῦ Θεοῦ, θὰ μάθουν νὰ μὴν ἀπευθύνουν στὸ ἔξῃς τίς ἱκεσίες τους στὰ σιχαμερὰ εἶδωλα, γιὰ ὅσα τυχὸν θέλουν νὰ ζητήσουν, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ φωνάξουν πρὸς αὐτόν πού θεραπεύει αὐτοὺς πού ἔχουν συντριμμένες καρδιές. Δὲν θὰ ἀργήσει νὰ σπεύσει πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ θὰ εἶναι μᾶλλον πρόθυμος Θεὸς νὰ συγκατανεύσει, εὐσπλαγχνος καὶ γεμᾶτος εὐμένεια. Θὰ γίνεῖ λοιπὸν πρόξενο καθε ἀγαθοῦ σὸν καθε ἄνθρωπο τὸ νὰ γνωρίσει τὸν ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ καὶ δημιουργὸ καὶ Κύριο τῶν ὄλων.

Στίχ. 23. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ μεταβοῦν οἱ Αἰγύπτιοι στοὺς Ἀσσυρίους, καὶ θὰ εἰσέλθουν οἱ Ἀσσύριοι στὴ Αἴγυπτο, οἱ Αἰγύπτιοι θὰ πορευτοῦν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι θὰ ὑπηρετήσουν τοὺς Ἀσσυρίους».

50. Ἱερ. 6, 7-8.

51. Περβλ. Παροιμ. 3, 12.

Ὁ μακάριος γράφει Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν
 Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν. Οὐ γὰρ
 μόνον τοῖς ἄνω πνεύμασι λειτουργικοῖς καὶ ἁγίοις συνῆψε
 τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ γὰρ ἔθνεσιν ἔθνη συμβῆναι παρε-
 5 σκεύασεν. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἐπιδημίας τῆς εἰς ἀλληλα ἐπιμι-
 ξίας, ἀπενοσφίζετο χώρα τε καὶ πόλις, συχναί τε ἦσαν ἔξα-
 ναστάσεις καὶ πολέμων ἔφοδοι πανταχοῦ καὶ τῶν ἰσχυόν-
 των ἄθλα τὰ τῶν ἠττωμένων, καὶ ἀνουθέτητος ἡ πλεονεξία,
 καὶ τὸ ἀδικεῖν οὓς ἂν δύναίτο τις, εὐκλείας εἶναι τι καὶ τῶν
 10 ὅτι μάλιστα θαυμαστῶν ἐνομίζετο. Ἀλλὰ γέγονεν ἡμῖν εἰ-
 ρήνη, καὶ κατὰ τοῦτο Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς εὐαγγελι-
 κοῖς θεσπίσμασιν περιαστρέπτων τῇ ὑπ' οὐρανόν, ἐδίδαξεν
 ἅπαντας τῆς εὐσεβείας τὴν ὁδὸν καὶ τῆς εἰς Θεὸν καὶ ἀλλή-
 λους ἀγάπης ἀντέχεσθαι, πέπανται μὲν ἐκεῖνα πάλαι, πα-
 15 ρώχηκε δὲ τὰ ἀρχαῖα, καὶ γέγονε καινά, καθὰ γέγραπται.
 Κεκράτηκε γὰρ ἡ εἰρήνη πανταχοῦ.

Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστίν, ὃ καὶ ἐτέρωθί πού φησιν ὁ προ-
 φῆ τῆς Ἡσαΐας περὶ πάντων τῶν ἔθνῶν «Καὶ συγκόψουσι
 τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζηθύναις αὐτῶν εἰς
 20 δρέπανα, καὶ οὐ μὴ ἄρη ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ
 μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν». Γεγονότες γὰρ ἅπαντες ὑπὸ ζυ-
 γόν ἓνα, πνευματικῶς μὲν τὸν ὑπὸ Θεῶ, σωματικῶς δὲ τὸν
 ὑπὸ Ῥωμαίοις, τὸν ἠρεμαῖον καὶ ἀσύγχυτον καὶ πολέμου
 δίχα διαζῶσι θίον, ὥστε παντὸς ἐξηρημένου δείματος, καὶ
 25 τοὺς πάλαι πολεμιωτάτους ἀλλήλοις συμφέρεσθαι πρὸς
 ὁμοψυχίαν. Αἰγύπτιοι γὰρ, φησίν, ὁδὸν ἔξουσι πρὸς Ἀσ-
 συρίους, καὶ Ἀσσύριοι πρὸς Αἰγυπτίους. Καὶ πορεύονται
 Αἰγύπτιοι πρὸς Ἀσσυρίους, καὶ δουλεύσουσιν οἱ Αἰγύπτι-
 οὶ τοῖς Ἀσσυρίοις, οὐ ζυγὸν δουλείας ἐπιρριπτούντων
 30 ἐκεῖνων, ἀλλὰ τοὺς τῆς ἀγάπης δεσμοὺς ἐνειλημμένους
 ἔχοντας καὶ ἠδείστας ποιουμένους τὰς ἐπιμιξίας. «Ἀσσυρί-
 οὺς» γε μὴν ὀνομάζει τοὺς τὴν ἑω οἰκοῦντας χώραν.

Ὁ μακάριος Παῦλος γράφει γιά τόν Σωτήρα ὄλων μας Χριστό, ὅτι «αὐτός εἶναι ἡ εἰρήνη μας»⁵². Γιατί δέν συνένωσε μόνο μέ τὰ οὐράνια λειτουργικά καί ἅγια πνεύματα τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' συνέβαλε νά συμφιλιωθοῦν τὰ ἔθνη μέ τὰ ἔθνη. Πρῖν δηλαδή ἀπό τόν ἔρχομό τοῦ Χριστοῦ ἀποχωρίζοταν ἡ μιᾶ χώρα καί πόλη ἀπό τήν ἐπικοινωνία μέ ἄλλη χώρα καί πόλη, παντοῦ ὑπῆρχαν συχνές στάσεις καί πολεμικές ἐπιθέσεις καί τὰ βραβεῖα τῶν νικητῶν προέρχονταν ἀπό τοὺς ἠττημένους, ἡ τυραννία δέν δεχόταν συμβουλή, καί τὸ νά ἀδικεῖ κανεῖς ὅποιους μποροῦσε θεωροῦνταν ὅτι ἦταν δόξα καί ἀπό τὰ πιό ἀξιοθαύμαστα. Ἀλλά ἔγινε γιά μᾶς εἰρήνη καί ὡς πρὸς αὐτὸ ὁ Χριστός. Ὅταν δηλαδή, περιαστράφοντας μέ τὰ εὐαγγελικά κηρύγματα τῆ γῆ, δίδαξε σέ ὄλους τὴν ὁδὸ τῆς εὐσέβειας καί τὴν ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ καί μεταξύ τους, σταμάτησαν ἐκεῖνα πού συνέβαιναν παλαιά, καί ὅπως ἔχει γραφεῖ, πέρασαν τὰ ἀρχαῖα καί ἔγιναν νέα⁵³. Γιατί ἐπικράτησε ἡ εἰρήνη παντοῦ.

Καὶ αὐτό, νομίζω, εἶναι ἐκεῖνο πού λέγει καί σέ ἄλλο σημεῖο ὁ προφήτης Ἡσαΐας γιά ὅλα τὰ ἔθνη. «Θὰ μετατρέψουν τὰ μαχαίρια τους σὲ ἄροτρα καί τὰ κοντάρια τους σὲ δρεπάνια, καί δέν θὰ σηκώσει μαχαίρι ἔθνος ἐναντίον ἔθνους, καί δέν θὰ διδαχθοῦν πιά νά πολεμοῦν»⁵⁴. Τοποθετημένοι δηλαδή ὅλοι κάτω ἀπὸ ἓνα ζυγὸ, πνευματικά κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ Θεοῦ, καί σωματικά κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν Ρωμαίων, θὰ ζοῦν τὸν ἥρεμο καί χωρὶς ταραχῆς καί πολέμους βίον, ὥστε μέ τὴν ἀπουσία κάθε φόβου καί οἱ παλαιοὶ ἄσπονδοι μεταξύ τους ἐχθροὶ νά συμπεριφέρονται μέ ὁμοφροσύνη μεταξύ τους. Γιατί λέγει, οἱ Αἰγύπτιοι θὰ ἔχουν ἀνοιχτὸ δρόμο πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους καί οἱ Ἀσσύριοι τὸ ἴδιο πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους. Θὰ μεταβοῦν ἐπίσης οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους καί θὰ ἐργασθοῦν οἱ Αἰγύπτιοι στοὺς Ἀσσυρίους, χωρὶς νά θέσουν ἐκεῖνοι ἐπάνω τους τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἔχουν δεσμευμένους μέ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης καί θὰ κάνουν πολὺ εὐχάριστη τὴν ἐπικοινωνία μεταξύ τους. «Ἀσσυρίους» βέβαια ὀνομάζει ἐκείνους πού κατοικοῦν τὴ χώρα πρὸς τὰ ἀνατολικά.

Στίχ. 24-25. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Ἰσραὴλ τρίτος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις εὐλογημένος. ἐν τῇ γῆ, ἣ εὐλόγησεν ὁ Κύριος Σαβαὼθ λέγων· Εὐλογημένος ὁ λαός μου ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσσυρίοις, καὶ ἡ κληρονομία μου Ἰσραὴλ».

᾽Ωνόμασται μὲν ὁ Ἰσραὴλ πρωτότοκος ἐν τέκνοις. Ἐπειδὴ δὲ πεπαρώνηκεν εἰς Χριστόν, κατόπιν τέθειται τῶν ἐθνῶν, καὶ δευτέραν ὥσπερ μετεκληρώσατο τάξιν. Τετήρηται γὰρ καὶ αὐτῷ τῆς ἐπιστροφῆς ὁ καιρός. Γέγραπται
 10 γοῦν, ὅτι «Ὅταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται». Ἄθρει δὴ οὖν, ἄθρει τρίτον ἐν τούτοις ὠνομασμένον, ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ Αἰγυπτίοις. Ἀσσυρίους δὲ φησιν ἐν τούτοις, ὡς ἔφην, τοὺς κατὰ γε τὴν ἑώραν ἅπασαν γῆν, μάλιστα δὲ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν, ἐν
 15 ἣ καὶ εἶναί φασι γνησίους προσκυνητάς, καὶ ἀδελφὴν καὶ γείτονα τῆς Αἰγυπτίων ἐπιτηδεύοντας ἄσκησιν, ὡς ἰσάμιλλον ἔχειν τὴν τε εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ἔφεσίν τε καὶ προθυμίαν, καὶ μέντοι καὶ ἀρετὴν. Τοιγάρτοι φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός· «Εὐλογημένος ὁ λαός μου, ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν
 20 Ἀσσυρίοις»· ἐπαριθμεῖται δὲ τρίτος ὁ Ἰσραὴλ. Προσεπάγει γὰρ ὅτι «Καὶ κληρονομία μου Ἰσραὴλ». Καὶ τούτου δὲ τὴν πρόφασιν προαπέδειξεν ἡμῖν ὁ λόγος· κεκυριοκτόνηκε γὰρ καὶ τέθειται εἰς νῶτον, καθά φησιν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐν τοῖς περιλοίτοις γέγονεν ὁ πρωτότοκος

25 ΚΕΦ. 20, στίχ. 1-4. «Τοῦ ἔτους οὗ εἰσῆλθεν Ταναθὰν εἰς Ἀζωτον, ἠνίκα ἀπεστάλη ὑπὸ Ἀρνὰ βασιλέως Ἀσσυρίων καὶ ἐπολέμησε τὴν Ἀζωτον καὶ κατελάβετο αὐτήν, τότε ἐλάλησε Κύριος πρὸς Ἡσαΐαν λέγων· Πορεύου καὶ ἄφελε τὸν σάκκον ἀπὸ τῆς ὀσφύος σου καὶ τὰ σανδάλιά σου
 30 ὑπόλυσαι ἀπὸ τῶν ποδῶν σου. Καὶ ἐποίησεν οὕτως, πορευόμενος γυμνός καὶ ἀνυπόδετος. Καὶ εἶπε Κύριος

Στίχ. 24-25. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς θὰ εἶναι τρίτος μαζί με τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Αἴγυπτίους εὐλογημένος στὴ γῆ, πού εὐλόγησε ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων λέγοντας: Νὰ εἶναι εὐλογημένος ὁ λαὸς μου στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἀσσυρία, καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς πού εἶναι ἡ κληρονομία μου».

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς δέβαια λαὸς ὀνομάσθηκε πρωτότοκος ἀνάμεσα στὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως συμπεριφέρθηκε μὲ παραφροσύνη πρὸς τὸν Χριστό, τοποθετήθηκε ἔπειτα ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ ἔλαβε κατὰ κάποιον τρόπο δεύτερη στὴ σειρά τοῦ κλήρου θέσης. Γιατὶ φυλάχθηκε καὶ γι' αὐτὸν ὁ καιρὸς τῆς ἐπιστροφῆς. Πραγματικὰ ἔχει γραφεῖ: «Ὅταν θὰ εἰσέλθει τὸ σύνολο τῶν ἐθνῶν, τότε θὰ σωθεῖ καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός»⁵⁵. Πρόσεχε λοιπὸν, πρόσεχε ὅτι μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ ὀνομάσθηκε τρίτος μετὰ ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Αἴγυπτίους. Ἀσσυρίους δέβαια μὲ αὐτὰ ὀνομάζει, ὅπως εἶπα, ὅλους ἐκείνους πού κατοικοῦν ὅλη τὴ γῆ ἀνατολικά, καὶ μάλιστα τὸν χῶρον μετὰ τῶν δύο ποταμῶν, ὅπου μάλιστα λένε ὅτι βρίσκονται καὶ οἱ γνήσιοι προσκυνητὲς καὶ κάνουν ἀδελφικὴ καὶ γειτονικὴ ζωὴ, ὥστε νὰ ἔχουν ἐφάμιλλη γιὰ κάθε ἀγαθὸ ἔργο τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν προθυμία καὶ δέβαια καὶ τὴν ἀρετή. Γι' αὐτὸ λέγει ὁ Θεὸς τῶν ὅλων «Εὐλογημένος ὁ λαὸς μου στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἀσσυρία»: ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς παίρνει τὴν τρίτη στὴ σειρά θέσης. Γιατὶ προσθέτει: «Καὶ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς πού εἶναι ἡ κληρονομία μου». Καὶ τὴν αἰτία γι' αὐτὸ τὴν ἔδειξε προηγουμένως ὁ λόγος μας: γιατί σκότωσε τὸν Κύριο καὶ τοποθετήθηκε στὰ νῶτα⁵⁶, ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ, καὶ βρέθηκε ὁ πρωτότοκος μετὰ τοὺς ὑπόλοιπους.

ΚΕΦ. 20, στίχ. 1-4. «Τὸ ἔτος πού μπῆκε ὁ Ταναθὰν στὴν Ἀζωτο, ὅταν τὸν ἔστειλε ὁ Ἀρνά, ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων, καὶ πολέμησε τὴν Ἀζωτο καὶ τὴν κατέλαβε, τότε μίλησε ὁ Θεὸς στὸν Ἡσαΐα καὶ τοῦ εἶπε: Πήγαινε καὶ βγάλε τὸν σάκκο ἀπὸ τὴ μέση σου καὶ λύσε τὰ σανδάλια ἀπὸ τὰ πόδια σου.

56. Ψαλμ. 20, 13.

“Ὀν τρόπον πεπόρευται Ἡσαΐας ὁ παῖς μου γυμνός καὶ ἀνυπόδετος, τρία ἔτη ἔσται σημεῖα καὶ τέρατα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Αἰθίοψιν ὅτι οὕτως ἄξει βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὴν αἰχμαλωσίαν Αἰγύπτου καὶ Αἰθιόπων, νεανίσκους
5 καὶ πρεσβυτέρους, γυμνοὺς καὶ ἀνυποδέτους, ἀνακακαλυμμένους τὴν αἰσχύνην Αἰγύπτου».

Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις λόγον, καὶ τίνα τρόπον κεκλήσονται διὰ πίστεως εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν προηγορευκώς, οἰκονομεῖ τι πάλιν τῶν ὅσαπερ
10 ἦν χρήσιμά τε καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ὄνησιν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, καὶ ποῖα δὴ ταῦτά ἐστιν, ὡς ἐν βραχέσιν ἐρῶ. Ἀφειδήσαντες γὰρ καὶ αὐτῆς τῆς εἰς τὸν διὰ Μωϋσέως νόμον αἰδοῦς, καὶ μὴν καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγορήσαντες, ἀσυνετώτατα κατεφέροντο πρὸς γε τὸ δεῖν εἰς πολύθεον καθικέσθαι πλά-
15 νησιν καὶ τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν λατρεῦσαι. Τοῖς δὲ ἅπαξ εἰς τοῦτο γνώμης ὠλισθηκόσιν ἀνεπιτήδευτον ἦν τῶν φαύλων οὐδέν. Ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας ἐπηφίει πλειστάκις αὐτοῖς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πολέμους καὶ μάχας, τοῦτο μὲν τοὺς ἀπὸ γε τῶν ὁμόρων ἔθνῶν, τοῦτο δὲ τοὺς παρὰ Περσῶν τε
20 καὶ Μήδων, οἱ δὲ γε τῆς Ἰουδαίας κατεξανιστάμενοι, τὰ ἕτερα τῶν ἔθνῶν προκαταδηοῦντες ἔσθ' ὅτε, δεινοῖς καὶ ἀφορήτοις δείμασιν ὁμιλεῖν παρεσκευάζον τοὺς ἐξ Ἰσραήλ. Οἱ δέ, καίτοι δέον τὸν τῶν ὄλων ἐκμειλίσσεσθαι Θεὸν καὶ ἀνοσίων μὲν ἀποφοιτᾶν σπουδασμάτων, μεταχωρῆσαι δὲ μᾶλλον ἐπὶ
25 τὸ αὐτῷ δοκοῦν καὶ ἀπολογεῖσθαι λελυπημένῳ, διὰ γε τῆς ἐκ τῶν αἰσχίωνων εἰς τὸ ἄμεινον μεταδρομῆς, οὕτω τε τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου σωτηρίαν ἐπιζητεῖν καὶ τὴν αἰεὶ σώζουσάν τε καὶ ἐπαμύνουσαν χεῖρα, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων οἱ δεῖλαιοι, ἐρανιζόμενοι δὲ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίας, ποτὲ
30 μὲν τῶν ὁμόρων τινὰς ἐκάλουν εἰς τοῦτο, ποτὲ δὲ τοὺς γείτονας Αἰγυπτίους, προστιθέντες ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καθὰ γέγραπται, καὶ καταθήγοντες ὡς εἰς ὄργας καὶ

Ἔκανε αὐτὸ καὶ βάδιζε γυμνὸς καὶ ἀνυπόδιτος. Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· Ὅπως πορεύθηκε ὁ Ἡσαΐας, ὁ δούλος μου, γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος, ἔτσι ἐπὶ τρία ἔτη θὰ γίνουιν σημεῖα καὶ τέρατα στοὺς Αἰγυπτίους καὶ στοὺς Αἰθίοπες· γιὰτὶ ἔτσι θὰ ὀδηγήσει ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων στὴν αἰχμαλωσία τὴν Αἴγυπτο καὶ τοὺς Αἰθίοπας, νέους καὶ ἡλικιωμένους, γυμνοὺς καὶ ξυπόλυτους, μὲ ἀκάλυπτο τὸ σῶμα πρὸς ἐντροπὴ τῆς Αἴγυπτου».

Ἄφου ὀλοκλήρωσε πολὺ καλὰ τὴν ἀφήγησή του γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ προεἶπε καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ κληθοῦν μέσω τῆς πίστεως στὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας, οἰκονομεῖ πάλι κάτι ἀπὸ ὅσα εἶναι χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ὠφέλεια τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ ποιά βέβαια εἶναι αὐτά, θὰ τὰ πῶ μὲ συντομία. Περιφρονώντας δηλαδὴ καὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸν σεβασμὸ στὴ νομοθεσία τοῦ Μωυσῆ καὶ ἀδιαφορώντας καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, ὀδηγοῦνταν χωρὶς καμμιὰ σύνεση στὸ νὰ πέσουν στὴν πλάνη τῆς πολυθεΐας καὶ νὰ λατρεύσουν τὰ ἔργα τῶν ἰδίων τους τῶν χειρῶν. Γι' αὐτοὺς ὅμως πού μιὰ φορὰ γλίσθησαν σ' αὐτὴ τὴ γνώμη δὲν ὑπῆρχε τίποτε πού νὰ μὴν τὸ κάνουν. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ὁ Θεὸς τῶν ὄλων τοὺς ἔστειλε πολλές φορὲς πολέμους καὶ μάχες, ἄλλοτε ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ἔθνη, καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Μήδους, καὶ αὐτοὶ ἐκστρατεύοντας ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας, λεηλατώντας πρῶτα τὰ ἄλλα ἔθνη πολλές φορὲς, ἔκαναν τοὺς Ἰσραηλίτες ν' ἀντιμετωπίζουν βαρεῖς καὶ ἀνυπόφορους φόβους. Καὶ αὐτοὶ, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ καταπραῦνουν τὸν Θεὸ τῶν ὄλων καὶ, ἐγκαταλείποντας τὰ ἀσεβῆ σπουδάσματα, νὰ δέχονται τὸ θέλημά του καὶ νὰ ἀπολογοῦνται πρὸς αὐτὸν πού ἦταν ὀργισμένος, μὲ τὴν ἀλλαγὴ πορείας ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ στὰ καλὰ, καὶ ἔτσι ἀπὸ αὐτὸν καὶ μόνο νὰ ζητοῦν τὴ σωτηρία καὶ τὴ βοήθεια πού πάντοτε σώζει καὶ εἶναι ὑπέρομαχος, αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἔκαναν οἱ δυστυχεῖς, ἀλλὰ ζητώντας τὴ βοήθειες τῶν ἀνθρώπων, ἄλλοτε καλοῦσαν κάποιους ἀπὸ τοὺς γείτονές τους, καὶ ἄλλοτε τοὺς γείτονές τους Αἰγυπτίους, προσθέτοντας ἀνομία στὴν ἀνομία τους⁵⁷, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ

57. Ἡσ. 30, 1 ἔ.

ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ τὸν πάντα ἰσχύοντα Θεόν. Καὶ γοῦν ἔφη δι' ἐνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· «Καὶ ἦν Ἐφραΐμ περισσότερὰ ἄνους καὶ οὐκ ἔχουσα καρδίαν· Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπορεύθησαν». Καὶ μὴν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ
 5 προφήτου Ἡσαΐου· «Οὐαί, οἱ καταβαίνοντες εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ βοήθειαν, οἱ ἐφ' ἵπποις πεποισθότες καὶ ἐφ' ἄρμασιν. Ἔστι γὰρ πολλὰ καὶ ἐφ' ἵπποις πλῆθος σφόδρα· καὶ οὐκ ἦσαν πεποισθότες ἐπὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Θεὸν οὐκ ἐξεξήτησαν· καὶ αὐτὸς σοφῶς ἤγεν ἐπ' αὐτοὺς κακά, καὶ ὁ λό-
 10 γος αὐτοῦ οὐ μὴ ἀθετηθῆ».

Τοῦ τοίνυν Ταναθάν, στρατηγὸς δὲ οὗτος βασιλέως Ἀσσυρίων, πολεμήσαντος τὴν Ἄζωτον, ἐλὼν τε κατὰ κράτος αὐτὴν (γείτων δὲ αὕτη τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρα), προσεδόκουν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ αὐτίκα δὴ μάλα καὶ αὐτοὶ καὶ λίαν ἀμο-
 15 γητὶ τὰ ἴσα παθεῖν Ταύτης τε ἔνεκα τῆς αἰτίας τὴν Αἴγυπτίων χεῖρα καταμισθούμενοι πρὸς τὸ ἐπαμύνειν αὐτοῖς ταῖς Ἀσσυρίων φάλαγξιν ἀντεξάγειν ἤθελον. Ματαίαν τοίνυν αὐτῶν ἀποφαίνει τὴν ἐλπίδα Θεός· προαγορεύει δὲ σαφῶς, ὅτι τῆς Ἀσσυρίων δυνάμεως ἔργον [ἄγρα] ἔσονται καὶ αὐ-
 20 τοί, ἀλώσονται τε κατὰ καιροὺς καὶ ἐν δορυκλήτων ἔσονται τάξει. Φασὶ γὰρ ὅτι γέγονεν ὑπὸ χεῖρα βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ καιροὺς ἢ Αἴγυπτίων, καὶ ἐν ὀλίγοις ἔτεσι τρισὶν ἐγκαθεσθεῖς αὐτῇ, πᾶσάν τε ἐλὼν κατὰ κράτος, πλείστην ὄσπιν ἔχων αἰχμαλωσίαν, ὑπενόστησεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. Ἐπιτάττει
 25 τοίνυν τῷ προφήτῃ Θεός, τὸ τοῖς αἰχμαλώτοις πρέπον τε καὶ σῆθηδες σχῆμα λαβεῖν, τοῦτ' ἔστι γυμνότητά τε καὶ ἀνυποδεσίαν. Τοῖς γὰρ ὅλως νενικηκόσιν οὐ πολλὸς τῶν ἐαλωκότων ὁ λόγος· οἱ δὲ εἰς τοῦτο πεσόντες ταλαιπωρίας, κἂν εἴτε τινὲς εἶεν τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα, κἂν εἴτε τῆς ἀγελαίου πληθύ-
 30 ος, ἐνὶ τῷ τῆς ἀθλιότητος συνέχονται λίκῳ, οὐκ ἄμφιον ἔχοντες, ἤγουν ἕτερόν τι τῶν τελούντων εἰς κόσμον αὐτοῖς ἢ ἀνά-

58. Ὡσηὲ 7, 11.

59. Ἡσ. 31, 1-2.

ἔξοργίζοντας καὶ γι' αὐτὸ τὸν παντοδύναμο Θεό. Καὶ πράγματι εἶπε μέσω ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφήτες· «Καὶ ὁ Ἐφραΐμ (οἱ Ἰσραηλιῖτες) ἦταν ἀνόητο περιστέρι, πού δὲν εἶχε συναίσθησι· γιὰτὶ ἄλλοτε ζητοῦσαν βοήθεια ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καὶ ἄλλοτε πορεύονταν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους»⁵⁸. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν προφήτη Ἡσαΐα λέγει· «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς πού πηγαίνουν στὴν Αἴγυπτο νὰ ζητήσουν βοήθεια, στηρίζοντας τὴν πεποίθησή τους στὸ ἵππικὸ καὶ τὰ πολεμικὰ ἄρματα, ἐπειδὴ ἔχουν πολλὰ ἄρματα καὶ μεγάλη ἵππικὴ δύναμη, καὶ δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη στὸν ἅγιο τοῦ Ἰσραὴλ καὶ δὲν ζήτησαν τὸν Θεὸ σύμμαχο. Γι' αὐτὸ αὐτὸς μὲ σοφία ἔρριξε σ' αὐτοὺς συμφορές, καὶ ὁ λόγος του δὲν θὰ διαψευσθεῖ»⁵⁹.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Ταναθάν, πού ἦταν στρατηγὸς τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, πολιορκήσε τὴν Ἀζωπο καὶ τὴν κυρίευσε κατὰ κράτος (αὐτὴ γειτονεῦει μὲ τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων), οἱ Ἰσραηλιῖτες περίμεναν ὅτι πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ εὐκόλα θὰ πάθουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο μίσθωσαν τὴ δύναμη τῶν Αἰγυπτίων γιὰ νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν, καὶ ἤθελαν ν' ἀντιμετωπίσουν τίς φάλαγγες τῶν Ἀσσυρίων. Ὁ Θεὸς ὅμως ἀπέδειξε μάταια τὴν ἐλπίδα τους, καὶ προλέγει μὲ σαφήνεια, ὅτι θὰ γίνουν καὶ οἱ ἴδιοι λεία τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀσσυρίων, θὰ κυριευθοῦν ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα καὶ θὰ περιέλθουν στὴν τάξη τῶν ὑποδουλωμένων. Γιὰτὶ λένε ὅτι κατὰ διαστήματα οἱ Αἰγύπτιοι ἔγιναν ὑπόδουλοι τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ἐκεῖ λίγα χρόνια, συνολικὰ τρία, καὶ τὴν κατέλαβε κατὰ κράτος, ἔχοντας πάρα πολλοὺς αἰχμαλώτους, ἐπέστρεψε στὴ χώρα του. Προστάζει λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸν προφήτη νὰ λάβουν τὸ συνηθισμένο σχῆμα πού ταιριάζει στοὺς αἰχμαλώτους, δηλαδή νὰ μείνουν γυμνοὶ καὶ ξυπόλυτοι. Γιὰτὶ οἱ νικητὲς δὲν ὑπολογίζονται καθόλου τοὺς ἠττημένους, καὶ ὅσοι ἔπεσαν σ' αὐτὴν τὴν ἄθλια κατάστασι, εἴτε εἶναι κάποιοι ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, εἴτε ἀπὸ τὸ λαϊκὸ πλῆθος, δένονται μὲ τὸ ἴδιο σχοινὶ τῆς ἀθλιότητος, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐνδύματα, οὔτε κάτι ἄλλο πού συντελεῖ στὴν κόσμια ἐμφάνισι ἢ στὴν ἀνάπαυσή τους, καὶ

πανσιν, ἀτημελῶς δὲ οὕτω πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τοῖς ἐλοῦσι καταθυμίῳν, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐρχόμενοι.

Προσάττεται τοίνυν, ὡς ἔφην, ὁ θεσπέσιος προφήτης, ἀφελεῖν τὸν σάκκον ἀπὸ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, ὑπολύσασθαι 5 τε τὰ σανδάλια, καὶ διὰ μέσης ἰέναι τῆς Ἱερουσαλήμ γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος Ἔδρα δὲ τοῦτο τοῦ δοκεῖν εὐσχήμεων εἶναι τις, οὐ σφόδρα πεφροντικῶς καὶ τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ προστιθείς οὐδέν, κἂν εἰ φαίνοιτό τι βαρὺ καὶ μώμου μεστόν. Ἄλλ' ἴσως πρὸς τοῦτο ἐρεῖ τις Διὰ τί γὰρ μὴ μᾶλλον 10 προηγόρευσε μόνον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ συμβησόμενα τοῖς Αἰγυπτίοις κατὰ καιροῦς, πεπόρευται δὲ οὕτω γυμνὸς τε καὶ ἀνυπόδετος ὁ διαδόητος ἐν προφήταις, τῆς αὐτῷ προπούσης εὐκοσμίας ἠφειδηκῶς Πρὸς δὴ τοῦτό φαμεν ὅτι τοῖς τῶν προφητῶν οὐκ ἐπείθοντο λόγοις, μᾶλλον δὲ καὶ 15 ἐπετίμων τοῖς προαγορευεῖν ἐθέλουσι τὰ ἐσόμενα, λέγοντες· «Ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν». Ταύτη τοι, καὶ μάλα σαφῶς, ὁ σώφρων, ὁ κόσμιος καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ἔμπλεως, ὁ προφητικῇ κατεστεμμένος χάριτι καὶ ἐν ἀσκήσει περιφανής, καὶ αὐτὸν ἀποδύεται τὸν 20 σάκκον, οὐ τρυφερόν ἱμάτιον, παχὺ δὲ μᾶλλον καὶ εὐτελές, ἀπολύει δὲ καὶ τῶν ποδῶν τὰ σανδάλια, καὶ ἐν τῷ τοιῷδε βαδίζει σχήματι, ἴν', αὐτὸ δὴ τοῦτο θαυμάζοντες οἱ ὄρωντες αὐτόν, ἀναπνυθάνωνται τὰς αἰτίας, καὶ ἐφ' ὅτῳ τοῦτο πέπραχεν εἰδέναι σπουδάζοντες, πληροφορηθεῖεν, ὅτι μα- 25 ταίαν ἔχουσι τὴν ἐπ' ἀνθρώποις ἐλπίδα, καὶ χρῆν δὴ πού μᾶλλον αὐτοὺς γλίχεσθαι μὲν τῆς ἄνωθεν εὐημερίας, ἐπίκουρον δὲ ποιεῖσθαι φιλεῖν τὸν αἰεὶ σεσωκότα Θεόν. Γυμνοῦ τοίνυν καὶ ἀνυποδέτου περινοστοῦντος τὴν Ἰουδαίαν τοῦ μακαρίου προφήτου καὶ πτοίας ἐγγινομένης τοῖς ὄρω- 30 σιν αὐτόν οὐ μικρᾶς, «Εἶπεν», φησί, «Κύριος· Ὁν τρόπον πεπόρευται Ἡσαΐας, ὁ παῖς μου, γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος, τρία ἔτη ἔσται σημεῖα καὶ τέρατα τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ Αἰθί-

ἔτσι ἀτιμέλητοι καταντοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη σὲ κάθετι ποὺ ἐπιθυμοῦν οἱ κατακτητὲς τους.

Παίρνει λοιπὸν ἐντολή, ὅπως εἶπα, ὁ θεσπέσιος προφήτης νὰ βγάλει τὸ σάκκο ἀπὸ τὴ μέση του, νὰ λύσει τὰ σανδάλια του καὶ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ἱερουσαλήμ γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος. Τὸ ἔκανε βέβαια αὐτὸ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ πολὺ νὰ δείχνει ὅτι εἶναι κάποιος ἐπίσημος, καὶ χωρὶς νὰ προσθέτει κάτι σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεό., ἔστω κι ἂν φαινόταν αὐτὸ βαρὺ καὶ γεμᾶτο μομφή. Ἴσως ὅμως πεῖ κάποιους σχετικὰ μ' αὐτό. Γιατί μᾶλλον δὲν προεῖπε μόνο στοὺς Ἰσραηλιτὲς αὐτὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν κατὰ καιροὺς στοὺς Αἰγυπτίους, ἀλλὰ βᾶδισε ἔτσι γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος ὁ ξακουστὸς ἀνάμεσα στοὺς προφήτες, ἀδιαφορώνοντας γιὰ τὴν ἐμφάνιση ποὺ τοῦ ἔπρεπε; Σ' αὐτὸ ἀπαντοῦμε καὶ λέμε, ὅτι δὲν πείθονταν στοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιτιμοῦσαν ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ προλέγουν τὰ μελλούμενα, λέγοντας «Ἐν ἄλλῃ μᾶς λέτε, καὶ νὰ μᾶς ἀναγγέλλετε ἄλλα κολακευτικά»⁶⁰. Γι' αὐτό, καὶ μὲ πολλὴ σαφήνεια, ὁ συνετός, ὁ κόσμιος, ὁ γεμᾶτος ἀπὸ κάθε ἀρετὴ, ὁ στεφανωμένος μὲ τὸ προφητικὸ χάρισμα καὶ περίλαμπρος γιὰ τὴν ἀσκησὴ του, βγάζει κι αὐτὸν ἀκόμα τὸν σάκκο, ὄχι ἓνα ἀπαλὸ φόρεμα, ἀλλὰ χοντρὸ μᾶλλον καὶ τιποτένιο, βγάζει ὅμως ἐπίσης καὶ τὰ σανδάλια ἀπὸ τὰ πόδια του καὶ περπατᾶ μ' αὐτὴ τὴν ἐμφάνιση, ὥστε, θαυμάζοντας ὅσοι τὸν ἔβλεπαν, νὰ ζητοῦν νὰ μάθουν τίς αἰτίες, καὶ θέλοντας νὰ μάθουν γιὰ ποιὸ λόγο τὸ ἔκανε αὐτό, νὰ πληροφορηθοῦν ὅτι μάταια στηρίζουν τὴν ἐλπίδα τους σὲ ἀνθρώπους, καὶ πρέπει μᾶλλον αὐτοὶ νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν ἄνω εὐτυχία, καὶ νὰ θέλουν νὰ κάνουν βοηθὸ τους τὸν Θεὸ ποὺ πάντοτε τοὺς ἔσωσε. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ μακάριος προφήτης περιφερόταν γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος τὴν Ἰουδαία καὶ μεγάλος φόβος εἶχε κυριεύσει ἐκείνους ποὺ τὸν ἔβλεπαν, «Ὁ Κύριος», λέγει, «εἶπε Ὅπως περπάτησε ὁ Ἡσαΐας, ὁ δοῦλος μου, γυμνὸς καὶ ξυπόλυτος, ἔτσι ἐπὶ τρία χρόνια θὰ συμβοῦν σημεῖα καὶ τέρατα στοὺς Αἰγυπτίους καὶ

60. Ἡσ. 30, 10.

οψιν». Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, ἐν ὀλίγοις ἔτεσι τριοῖ καταδηώσας τὴν Αἰγυπτίων ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς, καὶ μὴν καὶ τοὺς προσοικοῦντας Αἰθίοπας αὐτῇ, καὶ τῇ Θηβαίων γείτονας, πλείστην ἔχων αἰχμαλωσίαν καὶ ταῖς Αἰγυπτίων ἐνοπαταλήσας συμφοραῖς, τότε δὴ, τότε λαμπρὸς οἴκοι πάλιν ἀνεκομίζετο.

Στίχ. 5-6. «Καὶ ἠττηθήσονται αἰσχυνθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν, ἐφ' οἷς ἦσαν πεποισθότες οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν γὰρ αὐτοῖς δόξα. Καὶ ἐροῦσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ· Ἴδου ἡμεῖς ἡμεῖν πεποισθότες, τοῦ φυγεῖν εἰς αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, οἱ οὐκ ἠδύναντο σωθῆναι ἀπὸ βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ πῶς ἡμεῖς σωθησόμεθα;».

Τὰ πρόσοικα τῇ Θηβαίων ἔθνη βάροβαρα, Βλέμμυες δὲ οὔτοι, οἱ καὶ εἰσὶν Αἰθίοπες, εὐτεχνέστατα μὲν τὰς θελῶν ἀφαιρέσεις ποιεῖσθαι μεμελετήκασι. Φαρμάκῳ δὲ ταύτας ἀποχρίοντες ὀλεθριωτάτῳ ἐπαφίασι τοῖς μαχομένοις, κὰν εἰ προσψάυσειαν, τεθνήξεται πάντως ὁ πληγεῖς, καὶ ὥσπερ τις ὀφίοδηκτος γεγωνὸς παραχρῆμα πεσεῖται. Ἦν οὖν ἐν ἔθει καὶ τριδῇ Αἰγυπτίοις, πολέμου καὶ μάχης ἐπηροτημένων, τὰς τῶν Αἰθίοπων καταμισθοῦν τε φάλαγγας καὶ μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλ' ἦλωσαν σὺν αὐτοῖς τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἀνδρείας ἠττώμενοι. Αἰσχυνθήσονται τοίνυν οἱ Αἰγύπτιοι, φησὶν, ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν, ἐφ' οἷς ἦσαν πεποισθότες. Κατειλημμένων γὰρ καὶ αὐτῶν καὶ νενικημένων, ἐροῦσιν οἱ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατοικοῦντες· «Ἴδου ἡμεῖς ἡμεῖν πεποισθότες ποτὲ τοῦ φυγεῖν εἰς αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, οἱ οὐκ ἠδύναντο σωθῆναι ἀπὸ βασιλέως Ἀσσυρίων· καὶ πῶς ἡμεῖς σωθησόμεθα;». Νῆσον μὲν οὖν τὴν Αἰγυπτον ὀνομάζει, διὰ τοι τὸ εἶναι περιῶντον ποταμοῖς καὶ λίμναις ὑδάτων διεξῶσθαι πανταχοῦ· εἰσκομίζει γε μὴν τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτήν, τῆς ἐπὶ τοῖς Αἰθίοψιν ἐλπίδος καταγινώσκον-

στοὺς Αἰθίοπες». Γιατί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, μέσα σὲ λίγα, τρία, χρόνια, ἀφοῦ καταληλάτησε τὴν Αἴγυπτο ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων καὶ δέβαια καὶ τοὺς γείτονες σ' αὐτὴν καθὼς καὶ στὴ Θήβα Αἰθίοπες, παίρνοντας πάρα πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἀφοῦ διασκέδασε πάνω στὶς συμφορὲς τῶν Αἰγυπτίων, τότε λοιπόν, τότε γεμᾶτος λαμπρότητα ἐπέστρεψε στὴ χώρα του.

Στίχ. 5-6. «Καὶ θὰ νικηθοῦν οἱ Αἰγύπτιοι καταντροπιασμένοι ἕξαιτίας τῶν Αἰθιόπων, στοὺς ὁποίους οἱ Αἰγύπτιοι στήριζαν τὴν πεποίθησή τους, γιατί τοὺς θεωροῦσαν δόξα τους. Καὶ θὰ ποῦν ὅσοι κατοικοῦν σ' αὐτὸ τὸ νησί· Νά, ἐμεῖς εἶχαμε τὴν πεποίθηση ὅτι θὰ καταφεύγαμε σ' αὐτοὺς γιὰ βοήθεια, σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ πῶς θὰ ἔσωζαν ἐμᾶς;».

Τὰ γειτονικὰ στὴ Θήβα βάρβαρα ἔθνη, ποὺ εἶναι οἱ Βλέμυες, Αἰθίοπες κι αὐτοί, καὶ ποὺ ἦταν πολὺ ἔμπειροι στὴ ρίψη βελῶν, ἀλείφοντας αὐτὰ μὲ δηλητήριο θανατηφόρο, τὰ ἔρριχναν στοὺς ἀντιπάλους τους., καὶ ὅταν συνέβαινε ν' ἀγγίξουν κάποιον, ὁ πληγωμένος πέθαινε ὀπωσδήποτε, καὶ σὰν νὰ εἶχε δαγκωθεῖ ἀπὸ φίδι ἔπεφτε ἀμέσως κάτω. Ἦταν λοιπὸν συνήθεια καὶ μέλημα τῶν Αἰγυπτίων, ὅταν ἀπειλοῦνταν ἀπὸ πόλεμο καὶ μάχη νὰ μισθώνουν τίς φάλαγγες τῶν Αἰθιόπων καὶ νὰ ἔχουν μεγάλη ἰδέα γι' αὐτούς. Ἀλλὰ αἰχμαλωτίσθηκαν μαζί τους νικημένοι ἀπὸ τὴν ἀνδρεία τῶν Ἀσσυρίων. Θὰ ντροπιαστοῦν λοιπόν, λέγει, οἱ Αἰγύπτιοι ἕξαιτίας τῶν Αἰθιόπων, στοὺς ὁποίους στήριζαν τὴν πεποίθησή τους. Γιατί, κυριευμένοι καὶ αὐτοὶ καὶ νικημένοι, θὰ ποῦν ὅσοι κατοικοῦν σ' αὐτὸ τὸ νησί· «Νά, ἐμεῖς εἶχαμε τὴν πεποίθηση ὅτι θὰ καταφεύγαμε σ' αὐτοὺς γιὰ βοήθεια, σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων, καὶ πῶς θὰ ἔσωζαν ἐμᾶς;». Νησί δέβαια ὀνομάζει τὴν Αἴγυπτο, ἐπειδὴ περιρρέεται ἀπὸ ποταμοὺς καὶ εἶναι ζωσμένη ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ λίμνες γεμᾶτες νερό. Παρουσιάζει ὅμως τοὺς κατοίκους της νὰ νοιώθουν ἀπογοήτευση ποὺ στήριξαν τὴν ἐλπίδα τους στοὺς

τας Εἰ γὰρ ἤλωσαν αὐτοί, φησίν, πῶς ἂν ἐκσώσειαν τοὺς ἐπ' αὐτοῖς πεποιθότας; Ἀγαθὸν οὖν ἄρα τὸ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναί ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ ὡς φησιν ὁ προφήτης Ἰερεμίας· «Ἐπικατάρατος μὲν ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος αὐτοῦ· εὐλογημένος γε μὴν, ὃς πέποιθεν ἐπὶ τῷ Κυρίῳ καὶ ἔσται Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ». Ἀεὶ δέ πως ἡμᾶς ὁ προφητικὸς ὀνίνησι λόγος· κἂν εἰ μὴ ἔχοι τυχὸν πνευματικῆς ἀφηγήσεως τρόπον ἢ ἱστορία, ἀλλ' οὖν τὸ ἐξ αὐτῆς ὄφελος οὐ βρα-
 10 χύ. Φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος, τυπικῶς συμβαίνειν τοῖς ἀρχαιοτέροις, γεγράφθαι γε μὴν πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν.

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

15 Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπί γέ φημι τοῖς Αἰγυπτίοις λόγον, πηνίκα τε καὶ ὅπως κεκλήσονται διὰ πίστεως πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ διειπῶν ὁ προφήτης, μεταφοιτᾶ πρὸς ἑτέραν ὄρασιν τὴν περὶ τῆς ἐρήμου, καὶ οὐχ ἀπλῶς γῆς ἡμῖν ἐν τούτοις ἀοικήτου καὶ ἐρήμης
 20 ποιεῖται μνήμην, ἀλλὰ γὰρ ἔρημον ὀνομάζει τὴν Βαβυλωνίων, ἢ ποτὲ μὲν ἀριθμοῦ κρείττονας εἶχε τοὺς οἰκήτορας, δεινούς τε καὶ μαχμωτάτους, ἠρημώθη δὲ οὕτως, ὀργῆς αὐτῆ τῆς ἄνωθεν ἐπενηνεγμένης, ὡς κένανδρον ἀπομεῖναι παντελῶς καταστρατεύσαντος τῆς Βαβυλωνίων Κύρου τοῦ
 25 Καμβύσου. Οὗ καὶ ἑτέρωθι διαμνημονεύει λέγων ὁ προφήτης «Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρω, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακουῖσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη. Πόλεις οὐ συγκλεισθήσονται». Οὗτος εἶλε κατὰ κράτος τὴν ἀλαζόνα ποτὲ καὶ κατὰ παντὸς ἔθνους ἐπαιρομένην καὶ δυσάντη-
 30 τον ἐν μάχαις, τὴν Βαβυλῶνά φημι. Ποιεῖ δὲ μνήμην καὶ νῦν ὁ προφήτης αὐτῆς, καὶ ἔρημον μὲν ὀνομάζει.

61. Ἰερ. 17, 5-7.

62. Α' Κορ. 10, 11.

63. Ἦσ. 45, 1.

Αιθίοπες. Γιατί, ἐφόσον νικήθηκαν οἱ ἴδιοι, πῶς θὰ μπορούσαν νὰ σώσουν ἐκείνους πού στηρίξαν τὴν πεποίθησή τους σ' αὐτούς; Καλὸ λοιπὸν εἶναι νὰ ἐλπίζει κανεὶς στὸν Κύριο, καὶ ὄχι νὰ στηρίζει τὴν πεποίθησή του σὲ ἄνθρωπο, καὶ ὅπως λέγει ὁ προφήτης Ἱερεμίας, «Καταραμένος ὅποιος στηρίζει τὴν ἐλπίδα του σὲ ἄνθρωπο καὶ ἐμπιστεύεται σ' αὐτὸν τὴ δύναμή του. Ἀντίθετα εἶναι εὐλογημένος ὅποιος στηρίζει τὴν πεποίθησή του στὸν Κύριο καὶ εἶναι ὁ Κύριος ἡ ἐλπίδα του»⁶¹. Πάντοτε μᾶς ὠφελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο ὁ προφητικὸς λόγος, κι ἂν ἀκόμα ἡ ἀφήγησή του δὲν ἔχει πολλή πνευματικότητα, τὸ ὄφελος ἀπὸ αὐτὴν δὲν εἶναι λίγο. Γιατὶ ὁ Παῦλος λέγει· ὅσα ἔχουν συμβεῖ στους παλαιούς ἦταν συμβολικά, καὶ ἔχουν γραφεῖ γιὰ νουθεσία δική μας⁶².

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ

Ἐφοῦ ὀλοκλήρωσε πολὺ ὠραῖα τὸ λόγο του γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἀφοῦ εἶπε ὁ προφήτης τότε καὶ πῶς θὰ κληθοῦν μέσω τῆς πίστεως στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, μεταβαίνει σὲ ἄλλο ὄραμα, τὸ ἀναφερόμενο στὴν ἔρημο, καὶ δὲν μᾶς ὁμιλεῖ ἀπλῶς γιὰ μιὰ κάποια ἀκατοίκητη χώρα καὶ ἔρημη, ἀλλὰ ἔρημο ὀνομάζει τὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων, πού εἶχε κάποτε ἀμέτρητους κατοίκους, φοβεροὺς καὶ πολὺ πολεμικούς, ὅμως ἐρημώθηκε τόσο πολὺ ὅταν ἔπεσε ἐπάνω της ἡ ὄργη τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε ν' ἀδειάσει τελείως ἀπὸ ἀνθρώπους, ὅταν ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς χώρας τῶν Βαβυλωνίων ὁ Κύριος, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύση. Αὐτὸν τὸν μνημονεύει ὁ προφήτης καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο λέγοντας· «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος στὸν Κύρο, τὸν ὁποῖο ἔχρισε καὶ κατέστησε ἰσχυρὴ τὴ δύναμή του, ὥστε νὰ ὑποταχθοῦν σ' αὐτὸν τὰ ἔθνη. Οἱ πόλεις δὲν θὰ εἶναι κλειστὲς γι' αὐτόν»⁶³. Αὐτὸς κυρίεψε κατὰ κράτος τὴν ἀλαζονικὴ κάποτε καὶ γεμάτη ἔπαρση μπροστὰ σὲ κάθε ἔθνος, τὴν ἀκαταγώνιστη στὶς μάχες, ἐννοῶ τὴ Βαβυλώνα. Τὴ μνημονεύει καὶ τώρα ὁ προφήτης καὶ τὴν ὀνομάζει ἔρημο.

Τίνα δὲ τρόπον ἀθλιότητος εἰς τοῦτο κατώλισθεν, ἀφηγεῖται σαφῶς δύο τούτων ἕνεκα καθάπερ ἐγῶμαι. Ἡ γὰρ ἵνα τοὺς Ἰουδαίους ἀποστήσῃ τῆς ἐλπίδος («³ Ἦν γὰρ Ἐφραΐμ περιστερὰ ἄνους», καθὰ φησιν εἰς τῶν ἁγίων προφητῶν, «Αἴγυπτον ἐπεκαλεῖτο, καὶ εἰς Ἀσσυρίους ἐπορεύετο»), ἢ ἵνα παρακαλέσῃ λελυπημένους, ὅτι πεπόρθηται μὲν αὐτῶν ἡ χώρα, ἐμπέπρησται δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νεὸς, δορυληπτοὶ δὲ γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις ἀπεκομίσθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Τοῦτο δὲ ἦν διδάσκοντος ἐναργῶς, ὅτι καὶ 10 τῶν πεπορθηκότων αὐτοὺς κατεξαναστήσεται Θεός, εἰ ζῆν ἔλοιντο κατὰ νόμον καὶ τῶν θείων ἐνταλμάτων αὐτοῦ γνήσιοι γενέσθαι φύλακες. Οὐκοῦν ἀφηγεῖται μὲν ὁ προφήτης Ἔχει γε μὴν τὸ τῆς ὁράσεως ὕψος προσώπων ἐναλλαγάς. Ποτὲ μὲν γὰρ ὡς αὐτόπτης τῶν ἐσομένων, καὶ θεω- 15 ρὸς ἤδη γεγονώς, ἐξηγεῖται τὰ παραδειχθέντα αὐτῷ παρὰ Θεοῦ, ποτὲ δὲ καὶ τί συμβήσεται κατὰ καιροὺς προφητικῶ πνεύματι προαναφωνεῖ· εἰσκομίζει δὲ καὶ τὸ Βαβυλωνίων ἔσθ' ὅτε πρόσωπον κατοικωζόντων ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς οὔτω δειναῖς καὶ ἀδοκῆτοις συμφοραῖς. Ὡς τεθεαμένος τοίνυν 20 τὴν Περσῶν τε καὶ Μήδων, καὶ μὴν καὶ Ἐλαμιτῶν κατὰ τῆς Βαβυλῶνος ἐκστρατιάν, οὔτω φησί· Καθιππεύσουσίν τε καὶ διελεύσονται τὴν ἔρημον.

ΚΕΦ. 21, στίχ. 1. «Ὡσανεὶ καὶ ἀνέμων καταγιγίς δι' ἐρήμου διέλθοι».

25 Τὴν κόνιν εἶναι ἀναστᾶσα καὶ μονονουχὶ συγχέουσα τὸ πᾶν. Προσεπάγει δέ·

Στίχ. 2. «Ὅτι φοβερόν τὸ ὄραμα καὶ σκληρὸν ἀνηγγέλη μοι».

Ἰκανὴ γὰρ λίαν καὶ ψιλὴ καὶ μόνη τῶν πολεμίων ἢ 30 θέα, καὶ τῶν μαχίμων ἢ ἀλκιμωτάτῃ πληθὺς κατεσκευασμένη πρὸς πόλεμον, σκληρὸν ἐμποιῆσαι δεῖμα τοῖς θεωμέ-

Μὲ ποιὸ τρόπο κατέβηκε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς ἀθλιότητος τὸ ἀφηγεῖται μὲ σαφήνεια, γιὰ δύο λόγους, ὅπως ἐγὼ νομίζω. Ἡ γιὰ νὰ ἀφαιρέσει τὴν ἐλπίδα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους (Γιατὶ, ὅπως λέγει ἓνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους προφῆτες, «ὁ Ἐφραΐμ ἦταν περιστερὰ ἄμυαλη. Ἄλλοτε ἐπικαλοῦνταν τὴν Αἴγυπτο καὶ ἄλλοτε κατέφευγε στοὺς Ἀσσυρίους»⁶⁴), ἢ γιὰ νὰ παρηγορήσει τοὺς λυπημένους, ἐπειδὴ καὶ κυριεύθηκε ἡ χώρα τους καὶ πυρπολήθηκε ὁ ἴδιος ὁ ναὸς τους καὶ αἰχμάλωτοι πολέμου μαζί μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ μεταφέρθηκαν στὴ Βαβυλώνα. Αὐτὸ βέβαια ἦταν ἐκεῖνο ποὺ δίδασκε ὀλοφάνερα, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐξεγερθεῖ καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ τοὺς κατέκτησαν, ἂν θελήσουν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο καὶ γίνουν γνήσιοι φύλακες τῶν θείων του ἐντολῶν. Ἀφηγεῖται λοιπὸν ὁ προφήτης, τὸ ὕψος ὅμως τοῦ δράματός του ἔχει ἐναλλαγὲς προσώπων. Γιατὶ ἄλλοτε ἐκθέτει ὅσα τοῦ ἔδειξε ὁ Θεὸς σὰν αὐτόπτης αὐτῶν ποὺ θὰ συμβοῦν κατὰ καιροὺς καὶ σὰν νὰ ἔχει γίνει ἤδη θεατὴς τους, καὶ ἄλλοτε προαναγγέλλει μὲ προφητικὸ πνεῦμα τί θὰ συμβεῖ κατὰ καιροὺς. Μερικὲς φορές εἰσάγει καὶ τὸ πρόσωπο τῶν Βαβυλωνίων ποὺ θρηνοῦν τὸν ἑαυτὸ τους γιὰ τὶς τόσες μεγάλες καὶ ἀπροσδόκητες συμφορὲς τους. Σὰ νὰ ἔχει δεῖ λοιπὸν τὴν ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Βαβυλώνας τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων, καὶ βέβαια καὶ τῶν Ἑλαμιτῶν, λέγει τὰ ἐξῆς· Θὰ καβαλλικεύσουν τὰ ἄλογά τους καὶ θὰ διασχίσουν τὴν ἔρημο.

ΚΕΦ. 21, στίχ. 1. «Σὰν ἀνεμοθύελλα θὰ διαβοῦν τὴν ἔρημο».

Σὰν τὴν ἀνεμοθύελλα ποὺ σηκώσει σκόνη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο προκαλεῖ σύγχυση στὰ πάντα καὶ προσθέτει.

Στίχ. 2. «Γιατὶ μοῦ ἀναγγέλθηκε ὅτι τὸ ὄραμα θὰ εἶναι φοβερὸ καὶ σκληρό».

Ἄρκει δηλαδὴ καὶ ἡ ἀπλὴ μόνο θέα τῶν ἐχθρῶν καὶ τὸ γεμᾶτο εὐρωστία πλῆθος τῶν μαχητῶν ποὺ εἶναι ἀσκημένο γιὰ τὸν πόλεμο νὰ προκαλέσει μεγάλο φόβο σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς βλέπουν.

64. Ὡσηὲ 7, 11.

νοις. Ἄλλ' οὐ τεθεῶσθαι φησι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καί, «Α-
νηγγέλη μοι», φησὶν ὁμοῦ γὰρ τῇ θεᾷ, καὶ τῶν πραγμάτων
τὴν ἔκβασιν ἐδιδάσκετο, δῆλον δὲ ὅτι παρὰ Θεοῦ.

Στίχ. 2. «Ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ, καὶ ὁ ἀνομῶν ἀνομεῖ».

5 Ἄνεπίπληκτον, φησί, τῶν ἐπιόντων τὸ θράσος. Οὐ γὰρ
λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις ἀνάπτονται πρὸς τὸ ἡμέρον, ἀλλ'
οὐδέ τις τῶν ἐν αὐτοῖς διενθυμεῖται τι τῶν ἠκόντων ἀνομεῖ
δὲ ἀκαθέκτως καὶ ἀθετεῖ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκοῦν, οὐ φειδοῦς
ἐνούσης τινός. Οὐ γὰρ εἰς ἔλεον βλέπουσιν, ἀλλ' ἔργον αὐ-
10 τοῖς τὸ ἐσπουδασμένον ἔσται, φησὶν, τὸ ἀνομεῖν τε καὶ ἀθε-
τεῖν. Ἐφη τι τοιοῦτον καὶ διὰ φωνῆς τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς
τῆς Ἀσσυρίων οἰκήτορας. «Ἴδου ἐγὼ ἐπάγω ὑμῖν τοὺς
Μήδους, οἳ οὐ λογίζονται ἀργύριον, οὐδὲ χρυσίου χρεῖαν
ἔχουσι. Τοξεύματα νεανίσκων συντριψουσι». Θεοῦ γὰρ ὁρ-
15 γὴν τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπάγοντος, οὐδὲν ἔσται τὸ ἐπικου-
ρεῖν δυνάμενον. Θηριοπρεπῆς δὲ μᾶλλον τοῖς ἐθέλουσι κα-
ταδηοῦν τοὺς ἐφ' οἷς ἂν τρέχοιεν, ἐνοικίζεται νοῦς.

Στίχ. 3-4. «Ἐπ' ἐμοὶ οἱ Ἐλαμίται καὶ οἱ πρέσβεις τῶν
Περσῶν ἐπ' ἐμὲ ἔρχονται. Νῦν στενάξω καὶ παρακαλέ-
20 σω ἑμαυτόν. Διὰ τοῦτο ἐνεπλήσθη ἡ ὀσφύς μου ἐκλύσε-
ως, καὶ ὠδῖνες ἔλαβόν με ὡς τὴν τίκτουςαν· ἠδίκησα
τοῦ μὴ ἀκούσαι, ἐσπούδασα τοῦ μὴ βλέπειν. Ἡ καρδιά
μου πλανᾶται, καὶ ἡ ἀνομία με βαπτίζει, ἡ ψυχὴ μου
ἐφέστηκεν εἰς φόβον».

25 Προσωποποιῖας ἔχει δύναμιν ὁ ἔν γε τουτοισὶ λόγος.
Εἰσκομίζεται γὰρ ὁ Ἀσσύριος, καὶ δεδιῶς τὴν ἔφοδον καὶ
τῶν πολεμίων τὰς φάλαγγας οὐκ ἠγνοηκώς, καὶ ἐπὶ τίνας
· αὐταῖς ὁ τοῦ πολέμου σκοπός. Οὐ γὰρ ἐφ' ἑτέρους τινάς,

Δέν λέγει ὅμως ὅτι τὰ εἶδε μόνο, ἀλλά λέγει καὶ ὅτι «τοῦ ἀναγέλ-
θηκε». Μαζὶ δηλαδή μὲ τὴ θεά, πληροφοροῦνταν καὶ τὴν ἔκβαση
τῶν πραγμάτων, καὶ βέβαια ἀπὸ τὸν Θεὸ.

Στίχ. 2. «Αὐτὸς ποὺ ἀθετεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀθετεῖ
συνεχῶς, καὶ αὐτὸς ποὺ παρανομεῖ, παρανομεῖ συνεχῶς».

Δέν ὑπολογίζει, λέγει, τίποτε τὸ θράσος τῶν ἐπιδρομέων. Γιατὶ
πιὰ δέν διακατέχονται ἀπὸ ἀνθρώπινες σκέψεις ὥστε νὰ δείξουν
καλοσύνη, ἀλλ' οὔτε κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς θυμᾶται κάτι ἀπὸ τὰ
πρέποντα, ἀντίθετα παρανομεῖ χωρὶς συγκράτηση καὶ παραβαίνει
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔτσι ποὺ αὐτὸς νομίζει, χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμ-
μιὰ ἐπιφύλαξη. Γιατὶ δέν ἀποβλέπουν σὲ εὐσπλαχνία, ἀλλὰ φρο-
ντίδα τους εἶναι νὰ κόνουν παρανομίες καὶ παραβάσεις. Εἶπε κάτι
παρόμοιο καὶ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ ἴδιου πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους «Νά,
ἐγὼ ἐξεγείρω ἐναντίον σας τοὺς Μήδους, οἱ ὅποιοι δέν δίνουν
σημασία γιὰ τὰ ἀργύρια, οὔτε ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ χρυσάφι. Αὐτοὶ
θὰ συντριψουν τὰ τόξα τῶν νέων σας»⁶⁵. Γιατί, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκδη-
λώνει τὴν ὀργή του ἐναντίον ἐκείνων ποὺ παρανομοῦν, δέν ὑπάρ-
χει τίποτα ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς βοηθήσει. Γιατὶ κατοικεῖ νοῦς
ποὺ ταιριάζει σὲ θηρία σὲ ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ καταληλατοῦν
αὐτοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους πηγαίνουν νὰ πολεμήσουν.

Στίχ. 3-4. «Οἱ Ἐλαμίτες καὶ οἱ πρέσβεις τῶν Περσῶν ἔρχονται
σ' ἐμένα. Θὰ στενάξω τώρα καὶ θὰ παρηγορήσω τὸν ἑαυτό
μου. Γι' αὐτὸ ἔχει παραλύσει ἡ μέση μου καὶ μ' ἔπιασαν πόνοι
σκληροὶ σὰν τὴ γυναίκα ποὺ γεννᾷ. Ἀδίκησα μὲ τὸ νὰ μὴ
ἀκούσω, φρόντισα νὰ μὴ βλέπω τὸ σωστό. Ἡ καρδιά μου
ταλαντεύεται μέσα μου, ἡ ἀνομία μὲ θυθίζει, ἡ ψυχὴ μου εἶναι
παραδομένη στὸ φόβο».

Ὁ λόγος στὰ λεγόμενα ἐδῶ ἔχει μορφή προσωποποίησης.
Γιατὶ παρουσιάζεται ὁ Ἀσσύριος καὶ νὰ φοβᾶται τὴν ἐπίθεση καὶ
τὶς φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν νὰ μὴν ἀγνοεῖ καὶ ἐναντίον ποιῶν στρέ-
φει τοὺς πολεμικοὺς του σκοποὺς. Γιατὶ δέν λέγει σὲ κάποιους

ἀλλ' «ἐμοί», φησίν, «οἱ Ἐλαμίται καὶ οἱ πανάριστοι τῶν Περσῶν ὠρμήκασι. Στενάξω δὴ οὖν καὶ παρακαλέσω ἑμαυτόν». Τοῖς γὰρ ἐν ἐσχάτῃ συμφορᾷ γεγονόσι δοκεῖ προσεῖναι τις παραμυθίας τρόπος, τὸ θρηνεῖν τε καὶ ὀλοφύρεσθαι. Ἐκ-
 5 θλίβεται γὰρ ἐξ ὀδύνης τὸ δάκρυον. Πρᾶγμα δὲ ξένον εἰ θρηνοῦσιν Ἀσσύριοι, σκληροὶ καὶ ἀγέρωχοι γεγονότες αἰεὶ, ἐξοφρωμένοι τε ἄγαν κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ οὐκ ἐν-
 ἀντητον ἔχειν οἰόμενοι τὴν ἀντίστασιν. Ἀλλ' οἱ θρασεῖς οὕτω καὶ φρονήμασι τοῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐξογκούμενοι, γυ-
 10 ναικοπρεπὲς εἰσδέχονται τὸ δάκρυον, καὶ θρῆνον ἐφ' ἑαυτοῖς ἀρτύουσι, πρὸ τῆς τοῦ πολέμου πείρας κατακλώμενοι πρὸς ἀσθένειαν. «Ἐνεπλήσθη γὰρ ἡ ὀσφύς μου ἐκλύσεως, καὶ ὠδῖνες ἔλαβόν με ὡς τὴν τίκτουςαν».

Ἀλλ' ὅτου δὴ χάριν τὰ τοιαῦτά σοι συμβήσεται, φησίν,
 15 ὦ Ἀσσύριε, φράσαις ἂν τῶ ἐρομένῳ. Ναί, φησίν· οἶδα γὰρ προσκεκρουκῶς διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν τῶ πάντων κρατοῦντι Θεῷ. «Ἠδίκησα τὸ μὴ ἀκοῦσαι, ἐσπούδασα τὸ μὴ βλέπειν». Κατὰ τοῦτο, φησίν, ἑμαυτὸν ἠδίκησα, ὅτι μεμελέτηκα πολὺ τὸ δυσήκοον, καὶ σπουδῆς ἔργον ἐθέμην τὸ μὴ
 20 βλέπειν, τοῦτ' ἔστι τίς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ἔστι Θεός Ἡκουνον μὲν γὰρ τὴν Ἰουδαίων λατρείαν, εἶλον κατὰ κράτος τὴν ἁγίαν πόλιν, πεπόρθηκα τὸν νεών. Ἐσχον ἐκ παρακουσμάτων τὴν μετρίαν εἶδησιν τῶν ἐντεταλμένων τοῖς ἐξ Ἰσραήλ. Μᾶλλον δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἀπεστάλη πα-
 25 ρὰ Θεοῦ κηρύσσων καὶ λέγων· «Ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται»· καταδείσας δὲ παραχρῆμα τὴν ἀπειλήν, μετενόησα μὲν, ἀλλ' ἠδίκησα πάλιν μὴ ἀκούσας, καὶ ἐν σπουδῇ τέθειταί μοι τὸ μὴ ὄραν ἄπερ ἦν ὄραν ἀναγκαῖον. Πεπλάνηται γὰρ ἡ καρδιά μου καὶ ὑποβρούχιόν με
 30 πεποίηκεν ἡ ἁμαρτία, καταχωννῦσα τρόπον τινά. Ταύτη τοι καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐφέστηκεν εἰς φόβον· γέγονα γὰρ ἐν δείμασι τοῖς τῶν ἐσχάτων. Αὗται τοίνυν φωναὶ τῶν Ἀσσυ-

ἄλλους, ἄλλα «Σ' ἐμένα», λέγει, «ὄρμησαν οἱ Ἐλαμίτες καὶ οἱ πανάριστοι ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Θὰ στενάξω λοιπὸν καὶ θὰ παρηγορήσω τὸν ἑαυτό μου». Γιατί, γιὰ ἐκείνους πού ἔπασαν σὲ ἔσχατη συμφορὰ, ὑπάρχει φαίνεται κάποιος τρόπος παρηγοριᾶς, τὸ νὰ θρηνοῦν καὶ νὰ ξεσποῦν σὲ ὄλοφυρμούς. Γιατί ἡ ὀδύνη ἀνεβάζει τὸ δάκρυ. Εἶναι βέβαια παρὰξενον προᾶγμα τὸ νὰ θρηνοῦν οἱ Ἀσσύριοι, πού ὑπῆρξαν πάντοτε σκληροὶ καὶ ἀγέρωχοι, μὲ μεγάλη ἔπαρση ἔναντι ὅλων τῶν ἐθνῶν, καὶ πού νόμιζαν ὅτι δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ τοὺς ἀντισταθεῖ κανένας. Ἀλλὰ οἱ τόσο θρασεῖς καὶ μὲ φρονήματα φουσκωμένα πάνω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, χύνουν δάκρυα ὅπως οἱ γυναῖκες καὶ θρηνοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους, καὶ προτοῦ δοκιμάσουν τὸν πόλεμον, λυγίζουν ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τους. Γιατί λέγει, «Παρέλυσε ἐντελῶς ἡ μέση μου καὶ μ' ἔπιασαν πόνοι σὰν τὴ γυναῖκα πού γεννᾷ».

Ἀλλὰ θὰ ἔλεγες σ' αὐτὸν πού ἐρωτᾷ, Γιὰ ποιὸ λόγο, λέγει, ὦ Ἀσσύριε, θὰ σοῦ συμβοῦν αὐτὰ; Naί, λέγει· γιατί γνωρίζω ὅτι ἔχω προσκρούσει ἐξαιτίας τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν μου στὸν παντοκράτορα Θεό. «Ἀδίκησα μὲ τὸ νὰ μὴ ἀκούσω, φρόντισα νὰ μὴ βλέπω τὸ σωστό». Ὡς πρὸς αὐτὸ, λέγει, ἀδίκησα τὸν ἑαυτό μου, γιατί ἐπέμεινα πολὺ στὴν ἀνυπακοή κι ἔβαλα στόχο μου νὰ μὴ βλέπω, δηλαδή ποιὸς εἶναι ὁ ἀπὸ τὴ φύση του καὶ ἀληθινὸς Θεός. Γιατί ἄκουγα τὴ λατρεία τῶν Ἰουδαίων, ἐκπόρθησα βίαια τὴν ἁγία πόλη, ἔκαψα τὸ ναό. Εἶχα παραπληροφορηθεῖ καὶ εἶχα μέτρια γνώση γιὰ τίς ἐντολές πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό. Ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς στάλθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ κηρύσσοντας καὶ λέγοντας «Ἀκόμα τρεῖς ἡμέρες, καὶ ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφεῖ»⁶⁶. Ἐπειδὴ φοβήθηκα ἀμέσως τὴν ἀπειλή, μετανόησα, ἀλλὰ διέπραξα πάλι ἀδικία μὴ ἀκούοντας, καὶ ἔθεσα φροντίδα μου νὰ μὴ βλέπω αὐτὰ πού ἦταν ἀναγκαῖο νὰ βλέπω. Γιατί ἡ καρδιά μου τρέμει ἀπὸ τὴν ἀγωνία, καὶ ἡ ἁμαρτία μὲ βύθισε στὸ πέλαγός της, καταπίνοντάς με κατὰ κάποιον τρόπο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ψυχὴ μου γέμισε ἀπὸ φόβο· γιατί ἔπασα στοὺς ἔσχατους φόβους». Αὐτὲς λοιπὸν θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι οἱ φωνές τῶν Ἀσσυρίων. Γιατί

ρίων εἶεν ἄν. Ἔθος γὰρ τοῖς ἀγίοις προφήταις προσωποποιεῖν τὰς φωνάς, διὰ τὸ τοῖς ἀκρωμένοις χρήσιμον.

Στίχ 51. «Ἐτοιμάσατε τράπεζαν, πίετε, φάγετε. Ἀναστάντες οἱ ἄρχοντες, ἐτοιμάσατε θυρεούς».

5 Ἔφην ὅτι τῆς προφητείας ὁ λόγος εἰς πολλὰς ἔσθ' ὅτε προσώπων διαφορὰς εὖ μάλα διαποικίλλεται· δεῖ δὲ δὴ πάντως τοὺς, οἵπερ ἂν ἔλοιντο συνιέναι τε καὶ ἀπαγγέλλειν ὀρθῶς, ἐπιτηρεῖν ἀκριβῶς τὰ τοιάδε. Σαφῆς γὰρ ἂν οὕτω γένοιτο, καὶ οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἄναντες εἰς δυσχέρειαν τῶν λεγο-
10 μένων ἢ γινῶσις. Εἰσκεκόμικε τοίνυν τὸ τῶν Ἀσσυρίων πρόσωπον κλαιόντων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ συντεθραυσμένων μὲν εἰς δειλίας, ἀφόρητον δὲ τὸν ἐπὶ γε τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι κακοῖς ὠδινόντων τὸ δεῖμα. Εἶτα μέμνηται τοῦ χρόνου, καθ' ὃν αὐτοὺς ἀλῶναί τε καὶ ταῖς ἀνηκέστοις συμφοραῖς περιπε-
15 σεῖν συμβήσεται· καὶ μὴν καὶ αὐτὴν καθίστησιν ἐναογῆ τῆς ἐπ' αὐτοῖς γεγεννημένης [ὀργῆς] τὴν αἰτίαν. Γέγραφε γὰρ ὁ μακάριος Δανιήλ, ὅτι «Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ἐποίησε δεῖπνον τοῖς μεγασιτάσιν αὐτοῦ χιλίοις κατέναντι τῶν χιλίων ὁ οἶνος». Εἶτά φησιν, ὅτι καὶ τὰ ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ληφθέν-
20 τα κατὰ καιροὺς ἅγια σκεύη προσκεκόμικεν ἀνοσίως, καὶ ἔπινον ἐν αὐτοῖς αὐτὸς καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παρῆκοιται αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ ἦν ἕτερον οὐδέν, πλὴν ὅτι μεγαλαυχεῖν κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, κατεπαίρεσθαί τε τοῦ προεστηκότος τῶν ἐξ Ἰσραήλ, ὡς κατὰ μηδένα τρόπον ὀνῆσαι
25 δεδυνημένου τὸν ἴδιον λαόν. Πίνοντος τοίνυν τοῦ Βαλτάσαρ καὶ μονονουχὶ γελῶντος τὰ σκεύη τὰ ἅγια, «Ὡφθη», φησὶν, «ἀστράγαλος χειρὸς καὶ ἔγραφεν ἐν τῷ τοίχῳ, Μανῆ, Θεκέλ, Φαρές»· διερμηνεύων τὴν γραφὴν ὁ θεσπέσιος Δανιήλ, ἔφη πρὸς τὸν Ἀσσύριον «Διέρρηξεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου
30 καὶ ἐμέρισεν αὐτήν, καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις».

Ταυτησί τῆς ἱστορίας, ὡς γε οἶμαι, διαμέμνηται νυννί, καὶ φησιν ὁ προφήτης ὡς πρὸς γε αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας,

ὑπάρχει συνήθεια στοὺς ἀγίους προφήτες νὰ προσωποιοῦν τὶς φωνές, ἐπειδὴ εἶναι χρήσιμο στοὺς ἀκροατές.

Στίχ. 5. «Ἐτοιμᾶστε τραπέζι, πιέτε καὶ φᾶτε. Σηκωθείτε ἄρχοντες καὶ ἐτοιμᾶστε τὶς ἀσπίδες».

Εἶπα ὅτι ὁ λόγος τῆς προφητείας συχνὰ διαφοροποιεῖται σὲ πολλὰ πρόσωπα. Πρέπει ὅμως ὀπωσδήποτε ὅσοι θέλουν νὰ τὸν κατανοοῦν καὶ νὰ τὸν ἐκφράζουν ὀρθὰ νὰ προσέχουν μὲ ἀκρίβεια αὐτά. Γιατὶ ἔτσι ἡ γνῶση τῶν λεγομένων μπορεῖ νὰ γίνῃ σαφῆς καὶ νὰ μὴν ἔχει κανένα ἐμπόδιο καὶ καμμιὰ δυσχέρεια. Παρουσίασε λοιπὸν τὸ πρόσωπο τῶν Ἀσσυρίων νὰ κλαῖνε τὸν ἑαυτὸ τους, νὰ τοὺς ἔχει συντρίψει ἡ δειλία καὶ νὰ νοιώθουν ἀνυπόφορη ὀδύνη γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς συμβοῦν. Ἐπειτα ἀναφέρει τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ συμβεῖ νὰ κυριευθοῦν καὶ νὰ περιπέσουν σὲ ἀναπανόρθωτη καταστροφή· ἀλλὰ φανερώνει καὶ τὴν αἰτία τῆς ὀργῆς ποὺ ξέσπασε ἐπάνω της. Γιατὶ γράφει ὁ μακάριος Δανιήλ· «Ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ παρέθεσε δεῖπνο σὲ χίλιους μεγιστάνες του, προσφέροντάς τους ἄφθονο κρασί»⁶⁷. Ἐπειτα λέγει ὅτι παρέθεσε μὲ τρόπο ἀσεβῆ καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη ποὺ πῆραν κάποτε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἔπιναν ἀπὸ αὐτὰ αὐτὸς καὶ οἱ παλλακίδες του καὶ οἱ παρακαθήμενοί του. Αὐτὸ δὲν φανερωσε τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι καυχολογιῶταν κατὰ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, καὶ φερόταν μὲ ἀλαζονεῖα πρὸς τὸν ὑπερασπιστὴ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὅτι δὲν μποροῦσε μὲ κανένα τρόπο νὰ ὠφελήσῃ τὸν λαό του. Ἐνῶ λοιπὸν ἔπινε ὁ Βαλτάσαρ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο χλεύαζε τὰ ἅγια σκεύη, «Φάνηκαν», λέγει, «δάχτυλα χεριοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔγραψαν πάνω στὸν τοῖχο· Μανῆ, Θεκέλ, Φαρές»⁶⁸. Ἐρμηνεύοντας τὴ γραφὴ αὐτὴ ὁ θεσπέσιος Δανιήλ εἶπε στὸν Ἀσσύριο· «Διαίρεσε ὁ Θεὸς τὸ βασίλειό σου καὶ τὸ μοίρασε στοὺς Μήδους καὶ στοὺς Πέρσες»⁶⁹.

Αὐτὴ τὴν ἱστορία, ὅπως νομίζω, μνημονεύει τώρα καὶ λέγει ὁ προφήτης πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντες, ἦτοι τοὺς μεγιστάνες, καὶ

67. Δαν. 5,1 ἐ.

68. Δαν. 5,23.

69. Δαν. 5,28.

ἦτοι μεγαιστᾶνας, καὶ μὲν τοὶ τὸν Βαλτάσαρ· «Ἐτοιμάσατε
 τράπεζαν, πίετε, φάγετε· ἀναστάντες οἱ ἄρχοντες, ἐτοιμά-
 σατε θυρεούς». Σπαταλήσατε, φησὶν, ἐπὶ τραπέζαις ἀσώ-
 τοις· ἐν ἔθει δὲ πῶς ἐστὶν ὁ λόγος· κατακορέσθητε πίνοντες
 5 ἀπλήστως. Καὶ τί μετὰ τοῦτο; Πόλεμοι διαδέχονται τὴν
 πανήγυριν, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τὸ παθεῖν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ
 τοῦ πότου δραμεῖσθε πρὸς ὄπλα καὶ ζητήσετε θυρεούς
 Παγχάλεπον γὰρ ἀληθῶς τὸ κατεπαίρεσθαι Θεοῦ καὶ κα-
 ταθρασύνεσθαι δόξης, ἧς ἐπέκεινα τῶν ὄντων οὐδέν. Δέ-
 10 δοται μὲν γὰρ τοῖς Ἀσσυρίοις ὁ Ἰσραήλ· Θεοῦ τὸ χρῆναι
 παθεῖν αὐτοὺς τὴν αἰχμαλωσίαν διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν ἐπε-
 ηνηνοχότος. Οὐ μὴν ἔδει ἡρηκότας εἰς τοῦτο πεσεῖν ἁμαθί-
 ας καὶ ἀσυνέτων ἐννοιῶν, ὡς οἶεσθαι καὶ φρονεῖν τὴν τοῦ
 σώζειν αὐτοὺς ἐθέλοντος πλεονεκτῆσαι χεῖρα, καὶ ἀμεί-
 15 νους γενέσθαι τῆς ἀφράστον δυνάμεως τοῦ πάντα ὑπερκει-
 μένου καὶ ἀνεστηκότος τὴν κτίσιν ὡς Θεοῦ.

Στίχ 6-7. «^ο Ὅτι οὕτως εἶπε Κύριος πρὸς με· Βαδίσας σε-
 αυτῶ στήσον σκοπὸν, καὶ ὁ εἰάν ἴδης, ἀνάγγελον. Καὶ
 εἶδον ἀναβάτας ἵπτεῖς δύο· ἀναβάτην ὄνου, καὶ ἀναβά-
 20 την καμήλου».

^ο Ἔθος τοῖς ἁγίοις προφήταις ἐν τῷ τῆς θεοπτίας, ἦτοι
 τῶν ὁράσεων, καιρῶ, συλλέγειν ὥσπερ ἐν ἑαυτοῖς τὸν νοῦν,
 καὶ ἀπερισπάστω διανοίᾳ κατασκέπτεσθαι τὰ δεικνύμενα
 παρὰ Θεοῦ, καὶ οἷον ὑψοῦ καὶ ἐν ἀπορρήτῳ τινὶ περιωπῆ
 25 γεγονότας τῶν θείων ἐπακροᾶσθαι λόγων. Καὶ γοῦν ἔφη
 τις τῶν ἁγίων προφητῶν· «Ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου στήσο-
 μαι, καὶ ἐπιθήσομαι ἐπὶ πέτραν, καὶ ἀποσκοπεύσω, τοῦ
 ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοί, καὶ τί ἀποκριθῶ ἐπὶ τὸν ἔλεγχόν
 μου». Τοιοῦτόν τι νῦν ὁ προφήτης διδάσκει, καὶ φησιν
 30 ἀκοῦσαι παρὰ Θεοῦ· «Βαδίσας σεαυτῶ στήσον σκοπὸν,
 καὶ ὁ εἰάν ἴδης ἀνάγγελον»· καὶ οὐχ ἕτερόν τινα σκοπὸν

δέβαια καὶ σὸν Βαλτάσαρ· Ἐτοιμᾶστε τραπέζι, πιέτε καὶ φᾶτε· μετὰ σηκωθεῖτε σεῖς οἱ ἄρχοντες καὶ ἑτοιμᾶστε τὶς ἀσπίδες σας». Διασκεδάστε, λέγει, σὲ ἄσωτα τραπέζια· ὁ λόγος εἶναι συνηθισμένος· μεθύστε πίνοντας ἀχόρταγα. Καὶ τί θὰ συμβεῖ μετὰ ἀπ' αὐτό; Τῇ διασκεδάσει θὰ τῇ διαδεχθοῦν πόλεμοι καὶ ἡ συμφορὰ δὲν θ' ἀργήσῃ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ποτό θὰ τρέξετε στὰ ὄπλα καὶ θὰ ζητήσετε τὶς ἀσπίδες σας. Γιατὶ εἶναι βαρύτατο παράπτωμα νὰ φέρεται κανεὶς μὲ ἔπαρση κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δείχνει θρασύτητα πρὸς τὴ δόξα, ποῦ δὲν ὑπάρχει πέρα ἀπὸ αὐτὴν κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα. Παραδόθηκε δηλαδὴ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς στοὺς Ἀσσυρίους. Ὁ Θεὸς παραχώρησε ἕξαιτίας τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τοὺς νὰ ὑποστοῦν τὴν αἰχμαλωσίαν. Δὲν ἔπρεπε ὅμως μὲ δική τους ἐπιλογὴ νὰ πέσουν σὲ τόση ἀμάθεια καὶ τόσες ἀνόητες σκέψεις, ὥστε νὰ νομίζουν καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἤθελε νὰ τοὺς σώσῃ καὶ νὰ καταστεῖτε ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν ἀφραστὴ δύναμιν ἐκείνου ποὺ βρῖσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ ὡς Θεὸς ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ τὴν κτίσιν.

Στίχ. 6-7. «Αὐτὰ εἶπε ὁ Κύριος σ' ἐμένα· Πήγαινε καὶ βάλε σκοπὸ τὸν ἑαυτό σου, καὶ ἀνάγγειλέ μου αὐτὸ ποὺ θὰ δεῖς. Καὶ εἶδα δύο καθαλλάρηδες, ἓνα πάνω σὲ ὄνο, καὶ τὸν ἄλλο πάνω σὲ καμήλα».

Ἐπάρχει συνήθεια στοὺς ἅγιους προφῆτες κατὰ τὸν καιρὸ τῆς θεοπτίας, δηλαδὴ τῶν ὄραμάτων τοὺς, νὰ συγκεντρώνουν μέσα τοὺς τὸ νοῦ τοὺς, καὶ μὲ ἀπερίσπαστη σκέψη νὰ ἐξετάζουν αὐτὰ ποὺ τοὺς παρουσιάζει ὁ Θεὸς καὶ ἀνυψούμενοι κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἀνεβαίνοντας σὲ ἀπόρητες κορυφές, ν' ἀκούουν τοὺς θεῖους λόγους. Καὶ πράγματι εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἅγιους προφῆτες· «Θὰ σταθῶ στὸ φυλάκιό μου καὶ ἀφοῦ ἀνεβῶ σὲ βράχο, θὰ παρατηρήσω προσεκτικὰ γιὰ νὰ δῶ τί θὰ μοῦ πεῖ καὶ τί θ' ἀποκριθῶ κατὰ τὸν ἔλεγχό μου»⁷⁰. Κάτι τέτοιο μᾶς διδάσκει τώρα ὁ προφήτης καὶ λέγει ὅτι ἄκουσε ἀπὸ τὸν Θεό· «Πήγαινε καὶ σᾶσου σκοπός, καὶ ἀνάγγειλέ μου αὐτὸ ποὺ θὰ δεῖς. Δὲν πῆρε ἔντο-

ἰστᾶν ἐκελεύετο, ἀλλ' ἑαυτὸν που πάντως εὐτρεπίσαι πρὸς θεοπτίαν, καὶ οἷόν τινα σκοπὸν ὑψοῦ γεγονότα τῷ νῶ, καταθρεῖν τὰ ἐσόμενα, καὶ ὄψει δέχεσθαι τῶν πραγμάτων τὴν θέαν. «Εἶδον» οὖν, φησὶν, «ἀναβάτας ἵππεῖς δύο· ἀναβά-
5 τὴν ὄνου, καὶ ἀναβάτην καμήλου».

Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν, ὁ τῶν Ἀσσυρίων θρηῆνος διδάξει σαφῶς. Ἔφασκε γάρ· «Ἐπ' ἐμοὶ Ἐλαμίται, καὶ οἱ πρόεδροι τῶν Περσῶν πρὸς ἐμὲ ἔρχονται»· καὶ Ἐλαμίται μὲν βάρβαρον ἔθνος, καμήλοις ἐποχεῖσθαι μεμελετηκός, ὁ δέ γε ἀνα-
10 βάτης τῆς ὄνου τίς ἂν ἕτερος εἶη παρὰ γε τοὺς Περσῶν ἐξελεγμένους, οὓς δὴ καὶ φασιν ἡμιόνους τε καὶ σκιαδίους ἐμβεθηκότας ἰέναι πρὸς μάχην, ὡς ἂν μή τις αὐτοὺς ἀπονευρώση πόνος; Ἐπειδὰν δὲ τὸν τῆς μάχης ἴδωσι χῶρον, τὸ τη-
νικάδε τῶν σκιαδίων καταπηδήσαντες, ἵπποις κέχρηνται
15 ἐξελεγμένοις. Ὀνου τοίνυν ἀναβάτην τὸν ταῖς ἡμιόνους ἐποχοῦμένον φησιν. Ἐἰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον θεάσασθαι μὲν εἰκὸς τὸν προφήτην, ἵπποις ἐποχοῦμενον τῶν πολεμίων τὸ στίφος, ἐπομένην δὲ πληθὺν καμήλων καὶ ἡμιόνων, ἠύ-
τρεπισμένων τάχα πρὸς τὴν τῶν λαφύρων μετακομι-
20 δὴν. Τοῦτο γὰρ ἐτέρωθί πού φησιν· «Ἐν τῇ θλίψει καὶ τῇ στενοχωρίᾳ λέων καὶ σκύμνος λέοντος· ἐκεῖθεν καὶ ἀσπίδες καὶ ἔγγονα ἀσπίδων πετομένων, οἳ ἔφερον ἐπ' ὄνων καὶ καμήλων τὸν πλοῦτον αὐτῶν». Λέοντα γὰρ καὶ σκύμνον λέοντος τὸν Κύρον ἐκάλει, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ Πέρσας τε καὶ
25 Μήδους, ἀσπίδας δὲ καὶ ἀσπίδων ἔγγονα πετομένων· τοῦτο ἔστιν, ὁξέως διάττειν καὶ πτηνοῖς ἐν ἴσῳ φέρεσθαι μεμελετηκότας, τοὺς ἐκ τῶν ἐτέρων ἐθνῶν, οἷς καὶ ἐποχεῖσθαι καμήλοις ἐν ἔθει καὶ τριβῇ.

Στίχ. 8. «Ἀκρόασαι ἀκρόασιν πολλήν, καὶ κάλεσον

30

Οὐρίαν εἰς τὴν σκοπιὰν Κυρίου».

λή νὰ βάλει σκοπὸ κάποιον ἄλλο, ἀλλὰ νὰ ἐτοιμάσει τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴ θεοπτία καὶ σὰν κάποιος σκοπός, ἀφοῦ ἀνεβῆ ψηλὰ μὲ τὸ νοῦ του, νὰ παρατηρεῖ αὐτὰ πού ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, καὶ νὰ δεχθεῖ στὰ μάτια του τὴ θέα τῶν πραγμάτων. «Εἶδα», λοιπόν, λέγει, δύο καθαλλάρηδες, τὸν ἕνα πάνω σὲ ὄνο, καὶ τὸν ἄλλο πάνω σὲ καμῆλα».

Τί σημαίνει ὅμως αὐτό, θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσει μὲ σαφήνεια ὁ θρηῆνος τῶν Ἀσσυρίων. Γιατὶ ἔλεγε· «Σ' ἐμένα ἔρχονται οἱ Ἐλαμίτες καὶ σ' ἐμένα οἱ πρέσβεις τῶν Περσῶν». Καὶ οἱ Ἐλαμίτες βέβαια εἶναι ἔθνος βάρβαρο, ἀσκημένοι νὰ καθαλλικεύουν σὲ καμῆλες, ὁ ἀναβάτης ὅμως τῆς ὄνου ποιὸς ἄλλος μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ οἱ ἐκλεκτοὶ ἀπὸ τοὺς Πέρσες, γιὰ τοὺς ὁποίους λένε ὅτι, ἀνεβασμένοι σὲ ἡμίονους καὶ κάτω ἀπὸ σκιάδια, βαδίζουν πρὸς τὴ μάχη, γιὰ νὰ μὴ τοὺς ἀποδυναμώσῃ ἡ κούραση; Ὅταν ὅμως δοῦν τὸ χῶρο τῆς μάχης, τότε, πηδώντας ἀπὸ τὰ σκιάδια, χρησιμοποιοῦν διαλεχτὰ ἄλογα. Καθαλλάρη λοιπὸν ὄνου ὀνομάζει αὐτὸν πού πορεύεται ἀνεβασμένος πάνω σὲ ἡμίονο. Ἄν καὶ εἶναι εὐλόγο καὶ μὲ ἄλλο τρόπο νὰ εἶδε στὸ ὄραμά του ὁ προφήτης νὰ προχωρεῖ ὁ στρατὸς τῶν ἐχθρῶν ἐπάνω σὲ ἄλογα καὶ ν' ἀκολουθεῖ πλῆθος ἀπὸ καμῆλες καὶ ἡμίονους, προετοιμασμένο ἴσως γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν λαφύρων. Γιατὶ αὐτὸ λέγει κάπου ἄλλοῦ· «Στὴ θλίψη καὶ τὴ στενοχώρια, ἐμφανίζεται λεοντᾶρι καὶ λιονταρόπουλο, πιὸ ἐκεῖ ἀσπίδες (ὄχιές) καὶ παιδιὰ ἀσπίδων φτερωτῶν, ἀλλὰ καὶ καθαλλάρηδες πού κουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ὄνους καὶ καμῆλες τὸν πλοῦτο τους»⁷¹. Λιοντᾶρι βέβαια καὶ λιονταρόπουλο ὀνόμαζε τὸν Κύρο, ἐνῶ τοὺς Πέρσες καὶ Μήδους, πού βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, ἀσπίδες καὶ παιδιὰ ἀσπίδων φτερωτῶν, πρῶγμα πού σημαίνει ὅτι εἶχαν ἀσκηθεῖ νὰ τρέχουν γρήγορα σὰν τὰ πουλιὰ ἐκεῖνοι πού προέρχονταν ἀπὸ ἄλλα ἔθνη, πού εἶχαν τὴ συνήθεια καὶ τὴν ἐμπειρία νὰ φέρονται πάνω σὲ καμῆλες.

Στίχ. 8. «ἜΑκουσε μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ κάλεσε τὸν Οὐρία στὴ σκοπιὰ τοῦ Κυρίου».

Διωμολόγηκεν ὁ προφήτης, ὡς θεάσαιτό τινας ἀναβά-
 τας. ἵππεις δύο, καμήλου τε καὶ ὄνου, καὶ τίνες ἂν εἶεν οὗ-
 τοι, φθάσαντες ἤδη προείπαμεν. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ τεθέαται,
 προστάττεται λοιπὸν τὰ ἐκ τῆς ἐφόδου μανθάνειν ἐπιείγε-
 5 σθαι καὶ τῆς τῶν Χαλδαίων συμφορᾶς τὰ φρικτὰ διηγήμα-
 τα. Πολλὴ γὰρ ἀκρόασις ἢ τοιάδε κατὰ τὸ ἀληθές. Τοιγάρ-
 τοι τῇ Βαβυλῶνι συμβεβηκότα φρικτὰ καὶ λόγου πέρα παν-
 τὸς καὶ εἰς ἄκρον ἦκοντα κακῶν. Εἶλε γὰρ οὕτως ὁ Κύριος
 αὐτήν, ὥστε καταστήσαι μὲν ἐρήμην αὐτήν εἰς ἅπαν, ἀνε-
 10 λεῖν δὲ τοὺς ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῶν τε τῶν σπηλαίων σαγη-
 νεύοντα τοὺς ὅλως δύνασθαι λαθεῖν προσδοκήσαντας. Καί
 γοῦν ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ὅτι «Δώσω σοι θη-
 σαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρούφους, ἀοράτους ἀνοίξω σοι».
 Εἰσφέρεται δέ που καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὸ πρόσωπον ὡς
 15 πρὸς γε τὴν Βαβυλῶνα λέγων «Μὴ ἐπίχαιρέ μοι, ἢ ἐχθρά
 μου, ὅτι πέπτωκα καὶ ἀναστήσομαι· διότι, εἰάν καθίσω ἐν
 τῷ σκότει, ὁ Κύριος φωτιεῖ με. Ὁργὴν Κυρίου ὑποίσω, ὅτι
 ἡμαρτον αὐτῷ, ἕως οὗ δικαιοῦσαι αὐτὸν τὴν δικαιοσύνην
 μου καὶ ποιήσῃ τὸ κρίμα μου, καὶ ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς, καὶ
 20 ὄψομαι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Καὶ ὄψεται ἢ ἐχθρά μου
 καὶ περιβαλεῖται αἰσχύνην, ἢ λέγουσα πρὸς με, Ποῦ Κύρι-
 ος ὁ Θεός σου; οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπόψονται αὐτήν. Νῦν
 ἔσται εἰς καταπάτημα ὡς πηλὸς ἐν ταῖς ἐξόδοις. Ἡμέραι
 ἀλοιφῆς πλίνθου, ἐξάλειψίς σου ἢ ἡμέρα ἐκείνη», καθ' ἣν
 25 δηλονότι πεπόρθηται μὲν ὑπὸ Περσῶν τε καὶ Μήδων καὶ
 Ἑλαμιτῶν, ἠρήμωται δέ, ὡς ἔφην.

«Ἀκρόασαι» τοίνυν, φησὶν, «ἀκρόασιν πολλήν», τοῦτ'
 ἔστι, τὰ ἐπὶ τῇ ἀλώσει μακρὰ καὶ φρικτὰ διηγήματα, «καὶ
 κάλεσον Οὐρίαν εἰς τὴν σκοπιὰν Κυρίου». Οὐρίαν φασί τι-
 30 να γενέσθαι τῶν ὅτι μάλιστα διαφανεστάτων ἐν ἱερουργοῖς
 τοῖς κατὰ τὸν νόμον. Παράλαβε τοίνυν, φησί, μάρτυρα τῆς
 δεικνυμένης σοι κατασκοπῆς, ἡγουν ὄρασεως, τὸν Οὐρίαν,

Ὁμολόγησε ὁ προφήτης ὅτι εἶδε κάποιους καβαλλάρηδες, τὸν ἓνα πάνω σὲ καμήλα, καὶ τὸν ἄλλο σὲ ἡμίονο, καὶ ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ τὸ εἶπαμε πρὶν λίγο. Καὶ ἀφοῦ τὰ εἶδε, παίρνει ἐντολὴ στὴ συνέχεια νὰ φροντίσει νὰ μάθει τὰ σχετικά μὲ τὴν ἐπίθεση καὶ τὶς φρικτὲς διηγήσεις γιὰ τὶς συμφορὲς τῶν Χαλδαίων. Γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια εἶναι μεγάλη αὐτὴ ἡ ἀκρόαση. Γιατὶ συνέβησαν πολλὰ φρικτὰ πράγματα στὴ Βαβυλώνα πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πεῖ ὁ λόγος καὶ φτάνουν στὸ ἔπακρο τῶν συμφορῶν. Γιατὶ μὲ τέτοιο τρόπο τὴν κυρίευσε ὁ Κύριος, ὥστε νὰ τὴν καταστήσει τελείως ἔρημη, ἀλλὰ καὶ σκότωσε τοὺς κατοίκους της καὶ ἀνέσυρε ἀκόμα καὶ μέσα ἀπὸ τὰ σπήλαια ἐκείνους πού ἔλπισαν ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ διαφύγουν. Καὶ πράγματι εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων· «Θὰ σοῦ δώσω θησαυροὺς πού εἶναι κρυμμένοι στὸ σκοτάδι· εἶναι ἀόρατοι, ἀλλὰ θὰ σοῦ τοὺς φανερώσω»⁷². Παρουσιάζει ἐπίσης κάποιου καὶ τὸ πρόσωπο τῆς Ἱερουσαλήμ νὰ λέγει πρὸς τὴ Βαβυλώνα· «Μὴ χαίρεσαι μὲ κακία γιὰ τὰ παθήματά μου, ἐσὺ ὁ ἐχθρὸς μου· ἔπεσα, ἀλλὰ θὰ σηκωθῶ· γιατί, ἂν παραμείνω στὸ σκοτάδι, ὁ Κύριος θὰ μὲ φωτίσει. Θὰ ὑπομείνω τὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου, γιατί ἁμάρτησα σ' αὐτόν, μέχρι πού νὰ μοῦ ἀποδώσει δικαιοσύνη ἀφοῦ μὲ κρίνει καὶ μὲ θγάλει στὸ φῶς, καὶ θὰ δῶ τότε τὴ δικαιοσύνη του. Καὶ ἡ ἐχθρὸς μου θὰ δεῖ καὶ θὰ κυριευθεῖ ἀπὸ ντροπὴ, αὐτὴ πού μοῦ λέγει· Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος ὁ Θεὸς σου; θὰ τὴν δούν τὰ μάτια μου. Τώρα ὅμως θὰ ποδοπατηθεῖ ὅπως ὁ πηλὸς στουὺς δροῖμους, τὴν ἡμέρα πού θὰ ἐπιχρισθοῦν οἱ πλίθινοι τοῖχοι· ἡ ἡμέρα ἐκείνη θὰ εἶναι ἡ ἔξαφάνισή σου»⁷³, ἡ ἡμέρα δηλαδή κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε ἡ ἐκπόρθησή της ἀπὸ τοὺς Πέρσες, καὶ τοὺς Μῆδες καὶ τοὺς Ἑλαμίτες καί, ὅπως εἶπα, ἐρημώθηκε.

«Ν' ἀκύσεις», λοιπόν, λέγει, «μὲ πολλὴ προσοχή», δηλαδή τὶς μακρὲς καὶ φρικτὲς διηγήσεις τῆς ἄλωσης, «καὶ κάλεσε τὸν Οὐρία στὴ σκοπιὰ τοῦ Κυρίου». Ὁ Οὐρίας λένε ὅτι ἦταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους ἱερουργοὺς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Πάρε λοιπόν, λέγει, μάρτυρα τῶν ὅσων θὰ δεῖς μπροστὰ στὰ μάτια σου, δηλαδή τοῦ δράματός σου, τὸν Οὐρία, γιὰ νὰ μάθει ἀπὸ σένα τὰ

καὶ διδασκέσθω παρὰ σοῦ τὰ ἐσόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τῶν προφητῶν διηγήμασιν ἀπειθοῦντες ἔφασκον, «Ἄλλα ἡμῖν λαλεῖτε, καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν», ταύτητοι, καὶ λίαν οἰκονομικῶς, ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοὺς παρὰ
5 τοῖς Ἰουδαίοις ἐντιμοτάτους ἐποιεῖτο μάρτυρας τῶν δεικνυμένων κατὰ καιρούς, ὡς ἐν ὁράσει προφητικῇ, τοῖς τὸ τῆς προφητείας ἔχουσι πνεῦμα, ἵν', εἰ μὴ βούλοιντο τοῖς παρ' αὐτῶν καταπειθεσθαι λόγοις, κἂν οὖν ἐκείνοις θαρσῆσειαν, οἱ τῇ κατὰ νόμον ἱερωσύνῃ τετίμηνται παρ' αὐτοῖς

10 *Στίχ 8. «Καὶ εἶπεν· Ἔσθην διὰ παντὸς ἡμέρας, καὶ ἐν τῇ παρεμβολῇ ἔσθην ὅλην τὴν νύκτα· καὶ αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος».*

Κεκελευσμένος ὁ προφήτης ἑαυτῷ στήσαι σκοπόν, ἀπαγγεῖλαί τε σαφῶς, ὅπερ αὐτῷ δειχθεῖν παρὰ Θεοῦ.
15 «Ἔσθην», φησί, «διὰ παντὸς ἡμέρας καὶ δι' ὅλης νυκτός· καὶ ἰδὸν αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος». Αὐτός· ἄρα τίς; Ὁ Πέρσης τε καὶ Ἐλαμίτης, ἤγουν ὁ τῆς στρατιᾶς ἡγούμενος, τοῦτ' ἔστιν ὁ Κύρος

20 *Στίχ 9. «Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Πέπτωκε Βαβυλῶν καὶ πάντα τὰ ἀγάλματα αὐτῆς καὶ τὰ χειροποίητα αὐτῆς συνετριβήσαν εἰς τὴν γῆν».*

Τοῦ προφήτου λέγοντος, «Ἰδὸν αὐτὸς ἔρχεται ἀναβάτης ξυνωρίδος», τίνα τρόπον τὰ τῆς ἐφόδου προαχθήσεται, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν εὐ μάλα τεθεαμένου, λοιπὸν ἀποκρίνεται
25 Θεὸς καὶ φησιν· «Πέπτωκε Βαβυλῶν», τοῦτ' ἔστιν ἡ ἀλαζών, ἡ ὑβρίστρια, ἡ σφύρα πάσης τῆς γῆς, καθά φησιν Ἰερεμίας, ἡ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι θηριοπρεπῶς ἐπεμβαίνουσα, ἡ γαῦρον αἴρουσα τὸν ἀνχένα, χῶρας τε καὶ πόλεις καταλειαίνουσα. Πέπτωκε, φησί, τοῦτ' ἔστιν ἀπόλωλε παντελῶς, ὥχτετο καὶ
30 πεπάτῃται, καὶ κατερῶμμένη παντελῶς καὶ ὑπὸ πόδας τῶν

ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν. Ἐπειδὴ δηλαδή, μὴ πιστεύοντας τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ἔλεγον, «Ἔλλα μᾶς λέτε, καὶ ἄλλα παραπλανητικὰ πράγματα μᾶς ἀναγγέλετε»⁷⁴, γι' αὐτό, καὶ μὲ πολλή οἰκονομία, ὁ Θεὸς τῶν ὅλων τοὺς παρουσίαζε ἀξιόπιστους μάρτυρες τῶν ἐκάστοτε ἔξαγγελιῶν του μὲ προφητικὸ ὄραμα σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὸ προφητικὸ χάρισμα, ὥστε, ἂν δὲν ἤθελαν νὰ πιστέψουν στὰ λόγια τους, τουλάχιστο νὰ πάρουν θάρρος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν τιμηθεῖ ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τὴ νομικὴ ἱερωσύνη.

Στίχ. 8. «Καὶ εἶπε· Στάθηκα ἐκεῖ καὶ παρέμεινα στὸ στρατόπεδο (στὴ σκοπιᾶ) ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ ὅλη τὴ νύχτα. Καὶ νὰ, ἦρθε ἐκεῖνος πάνω σὲ ἄρμα μὲ δύο ἵππους».

Ἐχοντας ἐντολὴ ὁ προφήτης νὰ σταθεῖ σκοπὸς ὁ ἴδιος καὶ ν' ἀναγγεῖλει μὲ σαφήνεια αὐτὸ ποὺ θὰ τοῦ δειχνόταν ἀπὸ τὸν Θεό, λέγει· «Στήθηκα ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ ὅλη τὴ νύχτα, καὶ νὰ, ἦρθε αὐτὸς πάνω σὲ ἄρμα μὲ δύο ἵππους». «Αὐτός»· ἄραγε ποιός; Ὁ Πέρσης καὶ ὁ Ἐλαμίτης, ἢ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, δηλαδή ὁ Κύρος.

Στίχ. 9. «Καὶ ἀφοῦ ἀποκρίθηκε, εἶπε· Ἐπεσε ἡ Βαβυλώνα καὶ ὅλα τὰ ἀγάλματά της καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους συντρίφθηκαν στὴ γῆ».

Λέγοντας ὁ προφήτης, «Νὰ, αὐτὸς ἔρχεται πάνω σὲ ἄρμα μὲ δύο ἵππους», καὶ παρουσιάζοντας μὲ ποιὸ τρόπο θὰ γίνεῖ ἡ ἐπίθεσις καὶ βλέποντάς την πολὺ καλὰ σὲ ὄχι πολὺ μακρινὴ ἀπόστασις, στὴ συνέχεια ἀποκρίνεται ὁ Θεὸς καὶ λέγει· «Ἐπεσε ἡ Βαβυλώνα», δηλαδή ἡ ἀλαζονικὴ, ἡ ὑβρίστρια, ἡ «σφύρα ὅλης τῆς γῆς»⁷⁵, ὅπως λέγει ὁ Ἱερεμίας, αὐτὴ ποὺ ὁρμοῦσε σ' ὅλες τὶς χῶρες σὰν θηρίο, αὐτὴ ποὺ σήκωνε μὲ ἀλαζονεία τὸν αὐχένα, αὐτὴ ποὺ συνέτριβε τὶς χῶρες καὶ τὶς πόλεις. Ἐπεσε, λέγει, δηλαδή ἔξαφανίσθηκε τελείως, ἔγινε βατὴ καὶ καταπατήθηκε, καὶ καταστραμμένη ἐντελῶς, φαίνεται πιά νὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῶν

75. Ἱερ. 27, 23.

ἤρηκότων ὁράται κεμένη λοιπόν. Συνετρίβη δὲ «καὶ πάντα αὐτῆς τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ χειροποίητα». Γῆ γάρ τῶν γλυπτῶν ἐστὶ, καθὰ φησιν ἕτερος τῶν ἁγίων προφητῶν ἐπεποίθει δὲ λίαν ἐπὶ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, καὶ ταῖς παρ' αὐτῶν
5 ἐπικουρίαις σώζεσθαι προσδοκήσασα, πεπάτηται σὺν αὐτοῖς καὶ ὁμοῦ τοῖς ἰδίοις συνετρίβη σεβάσμασιν.

Στίχ 10. «Ἀκούσατε, οἱ καταλελειμμένοι καὶ ὀδυνώμενοι, ἀκούσατε ἃ ἤκουσα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνήγγειλεν ἡμῖν».

10 Ἐπεκομίσθη μὲν αἰχμάλωτος ὁ Ἰσραὴλ καὶ δεδούλευκε τοῖς Βαβυλωνίοις, ἐφίεντος Θεοῦ διὰ πολλὴν ἁμαρτίαν καὶ ταῖς οὕτω μακραῖς αὐτὸν ἐναλῶναι συμφοραῖς Ἐπεμενήκασί γε μὴν ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ πολλοί· πλὴν διετέλουν στένοντές τε καὶ ὀδυνώμενοι, πε-
15 πορθημένης αὐτοῖς τῆς χώρας, κατεμπρησθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ἠρημωμένης δὲ κατὰ κράτος τῆς Ἱερουσαλήμ. Φάρμακον τοίνυν ἐπικουρίας αὐτοῖς εἰς παράκλησιν ἐξυφαίνει χρησίμως ὁ προφήτης τὴν ὄρασιν, καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς· «Ἀκούσατε, οἱ καταλελειμμένοι καὶ ὀδυνώ-
20 μενοι, ἀκούσατε ἃ ἤκουσα παρὰ Κυρίου Σαβαώθ. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἀνήγγειλεν ἡμῖν». Ἦδει γάρ, ἦδει τὴν Βαβυλωνίων συμφορὰν θυμηδίας αὐτοῖς ἐσομένην πρόξενον, καὶ τὰ κατὰ τῶν λελυπηκότων διηγήματα παρακλήσεως ἔσεσθαι τρόπον τοῖς οὕτω πεπορθημένοις

25

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ

Καὶ τῆς προκειμένης ὁράσεως οἶμαι δὴ δεῖν προαφηγήσασθαι τὴν ὑπόθεσιν. Συνεῖεν γάρ ὧδέ τε καὶ οὐχ ἕτε-
ρως οἱ ἐντευξόμενοι. Δύο τοίνυν γενέσθην υἱοὶ τῷ Ἰσαάκ,

πορθητῶν της. Συντριφθηκαν ἐπίσης «καὶ ὅλα της τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους». Γιατὶ «εἶναι χώρα τῶν γλυπτῶν»⁷⁶, ὅπως λέγει κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἅγιους προφῆτες, καὶ πίστευε στοὺς ψευδώνυμους θεοὺς, καὶ προσδοκῶντας ὅτι θὰ σωζόταν ἀπὸ τὴ βοήθειά τους, ποδοπατήθηκε μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ συντριφθηκε μαζί μὲ τὰ ἱερὰ της.

Στίχ. 10. «Ἀκοῦστε σεῖς πού ἀπομείνατε καὶ εἶστε γεμᾶτοι πόνου· ἀκοῦστε τί ἄκουσα ἀπὸ τὸν Κύριο τῶν δυνάμεων, αὐτὰ πού ἀνήγγειλε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ».

Μεταφέρθηκαν αἰχμάλωτοι οἱ Ἰσραηλίτες καὶ ἔγιναν δοῦλοι τῶν Βαβυλίων, ἐπιτρέποντας ὁ Θεὸς ἕξαιτίας τῆς πολλῆς ἁμαρτίας τους νὰ δοκιμασθοῦν ἀπὸ αὐτὲς τὶς τόσο μακροχρόνιες συμφορές. Παρέμειναν βέβαια τόσο στὰ Ἱεροσόλυμα ὅσο καὶ στὴν Ἰουδαία πολλοί, ἀλλὰ ζοῦσαν μὲ στεναγμούς καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ πόνου, ἐπειδὴ ἡ χώρα τους εἶχε ἐκπορθηθεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναὸς τους πυρπολήθηκε καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ εἶχε ἐρημωθεῖ τελείως. Γιὰ παρηγορία τους λοιπὸν ὁ προφῆτης τοὺς παρασκευάζει φάρμακο χρήσιμο γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσει τὸ ὄραμά του, καὶ τοὺς λέγει· «Ἀκοῦστε ἐσεῖς πού ἔχετε ἀπομείνει καὶ ἡ ὀδύνη σας εἶναι μεγάλη, ἀκοῦστε αὐτὰ πού ἄκουσα ἀπὸ τὸν Κύριο τῶν δυνάμεων. Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ μᾶς ἀνήγγειλε αὐτὰ». Γιατὶ γνώριζε, γνώριζε ὀπωσδήποτε ὅτι ἡ συμφορὰ τῶν Βαβυλωνίων θὰ τοὺς προξενούσε εὐχαρίστηση, καὶ τὰ διηγήματα γιὰ τὴ συμφορὰ ἐκείνων πού τοὺς προκάλεσαν τόσο πόνου, θὰ γίνουν αἰτία παρηγοριᾶς γιὰ τοὺς τόσο σκληρὰ κατακτημένους.

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διηγηθῶ προηγουμένως καὶ τὴν ὑπόθεση τοῦ ὄραματος αὐτοῦ. Γιατὶ ἔτσι καὶ ὄχι ἀλλιῶς θὰ τὸ κατανοήσουν οἱ ἀναγνώστες. Ὁ Ἰσαὰκ λοιπὸν ἀπέκτησε δυὸ υἱούς, τὸν

Ἡσαῦ τε καὶ Ἰακώβ, καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ Ἐδώμ ἐπεκλήθη,
 τοῦτ' ἔστι γήινος (τοιουῶτος γὰρ ἦν ὁ θίος αὐτῶ καὶ βρώσε-
 ως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται),
 Ἰακώβ δὲ ἦν ἀνὴρ ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν· ἔφη γὰρ οὕτω
 5 περὶ αὐτοῦ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Καὶ γεγόνασι μὲν ἐξ Ἰα-
 κώβ, ὃς μετωνόμασται καὶ Ἰσραήλ, Ἰουδαῖοι, ἀπὸ δέ γε τοῦ
 Ἡσαῦ, ἦγουν τοῦ Ἐδώμ, οἱ Ἰδουμαῖοι, ἦγουν οἱ Ἀγαρη-
 νοί, εἰσὶ δὲ οὗτοι Σαρακηνοί. Οὐκοῦν ἀδελφοὶ καὶ ἀγχί-
 σποροι τοῖς ἐκ Ἰσραήλ γεγόνασιν οἱ Ἰδουμαῖοι· ἦσαν δὲ
 10 καὶ ἀλλήλοις ὄμοροί τε καὶ ἀγχιτέρομοι ἢ τε τῶν Ἰουδαί-
 ων καὶ ἢ τῶν Ἰδουμαίων χώρα. Ἀλλ' οὔτε τὸ συγγενές, οὔ-
 τε μὴν τὸ γειννιᾶν ἀλλήλοις ἐβράβευε τοῖς γένεσι τὴν ὁμο-
 ψυχίαν. Διεφέροντο γὰρ καὶ τοῖς Ἑλλήνων ἔθεσί τε καὶ νό-
 μοις διαζῶντες Ἰδουμαῖοι, κατεληίζοντο συχνῶς τὴν τῶν
 15 Ἰουδαίων χώραν, καὶ πάντων αἰσχιστα δοῶν εἰς αὐτοὺς
 ἀπετόλμων. Καὶ γοῦν ὅτε τῆς Αἰγυπτίων πλεονεξίας ἀπο-
 φορτισάμενοι τὸν ζυγὸν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, ἀνεφοίτων εἰς τὴν
 γῆν τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, «Ἀπέστειλε», φησὶν,
 «ὁ Μωσῆς ἀγγέλους ἐκ Κάδης πρὸς βασιλέα Ἐδώμ, λέγων
 20 Τάδε λέγει ὁ ἀδελφός σου Ἰσραήλ· Σὺ ἐπίστη πάντα τὸν
 μόχθον τὸν εὐρόντα ἡμᾶς, καὶ κατέδησαν οἱ πατέρες ἡμῶν
 εἰς Αἴγυπτον, καὶ παρωκήσαμεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡμέρας πλεί-
 ους· καὶ ἐκάκωσαν ἡμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ τοὺς πατέρας
 ἡμῶν, καὶ ἀνεδοήσαμεν πρὸς Κύριον, καὶ εἰσήκουσε Κύρι-
 25 ος τῆς φωνῆς ἡμῶν, καὶ ἀποστείλας ἄγγελον ἐξήγαγεν
 ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου· καὶ νῦν ἐσμεν ἐν Κάδης πόλει ἐκ μέρους
 τῶν ὄριων σου· παρελευσόμεθα διὰ τῆς γῆς σου· οὐ διελευ-
 σόμεθα δι' ἀγρῶν, οὐδὲ δι' ἀμπελώνων, οὐδὲ πίομεθα ὕδωρ
 ἐκ λάκκου σου· ὁδῶ βασιλικῇ πορευσόμεθα· οὐκ ἐκκλινου-
 30 μεν δεξιά, οὔτε εὐώνυμα, ἕως ἂν παρέλθωμεν τὰ ὄριά σου.
 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν Ἐδώμ· Οὐ διοδεύση δι' ἐμοῦ· εἰ δὲ
 μή, ἐν πολέμῳ ἐξελεύσομαι εἰς συνάντησίν σου».

Ἡσαΐ καὶ τὸν Ἰακώβ· ὁ Ἡσαΐ ὀνομάσθηκε Ἐδώμ, δηλαδή γήινος (γιατὶ τέτοιος ἦταν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του καί, ὅπως ἔχει γραφεῖ, γιὰ ἓνα πιάτο φαγητὸ πούλησε τὰ πρωτοτόκια του), ἐνῶ ὁ Ἰακώβ ἦταν ἄνθρωπος ἄδολος, πού ἔμενε στὸ σπίτι. Γιατὶ αὐτὰ λέγει ἡ ἁγία Γραφή⁷⁷. Καὶ ἀπὸ τὸν Ἰακώβ βέβαια, πού μετονομάσθηκε καὶ Ἰσραήλ, προῆλθαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐ, ἦτοι τὸν Ἐδώμ, οἱ Ἰδουμαῖοι, δηλαδή οἱ Ἀγαρηνοί· αὐτοὶ εἶναι οἱ Σαρακηνοί. Οἱ Ἰδουμαῖοι λοιπὸν ἦταν ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἦταν ὅμως οἱ δύο χῶρες γειτονικὲς καὶ μὲ κοινὰ σύνορα, ἡ χώρα δηλαδή τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἰδουμαίων. Ἀλλ' οὔτε ἡ συγγένεια οὔτε καὶ ἡ γειτνίαση μεταξὺ τους παρεῖχε ὁμοψυχία στοὺς δύο λαούς. Διέφεραν βέβαια οἱ Ἰδουμαῖοι ὡς πρὸς τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, καταλήστευαν συχνὰ τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων καὶ τολμοῦσαν νὰ τοὺς προξενοῦν τὰ μεγαλύτερα κακά. Καὶ πράγματι, ὅταν οἱ Ἰσραηλιτῆς, ἀφοῦ ἀποτίναξαν τὸ ζυγὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς τυραννίας, ἐπέστρεφαν στὴ γῆ τὴν ὑποσχεμένη στοὺς πατέρες τους, «Ἀπέστειλε», λέγει, «ὁ Μωυσῆς ἀγγελιοφόρους ἀπὸ τὴν Κάδη στὸ βασιλιὰ τῆς Ἐδώμ, λέγοντας· Ἐσὺ γνωρίζεις καλὰ ὅλη τὴ συμφορὰ πού μᾶς βρῆκε ἀπὸ τότε πού οἱ πρόγονοὶ μας κατέβηκαν στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν ξένη γῆ, ὅπου παραμείναμε πάρα πολλές ἡμέρες καὶ κακοποιήσαν ἑμᾶς καὶ τοὺς πατέρες μας οἱ Αἰγύπτιοι· ὑψώσαμε τότε τὴ φωνή μας στὸν Κύριο, καὶ ὁ Κύριος ἄκουσε τὴ φωνή μας, καὶ ἀφοῦ μᾶς ἔστειλε ἀγγελό του, μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Καὶ τώρα εἴμαστε στὴν περιοχὴ τῆς πόλεως τῆς Κάδης, κοντὰ στὰ σύνορά σας. Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ περάσομε ἀπὸ τὴ γῆ σου· δὲν θὰ περάσομε μέσα ἀπὸ τὰ χωράφια οὔτε ἀπὸ τ' ἀμπέλια, οὔτε θὰ πιοῦμε νερὸ ἀπὸ τὰ πηγάδια σου· θὰ βαδίσομε τὸν βασιλικὸ δρόμο, χωρὶς νὰ παρακλίνομε οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά, μέχρι πού νὰ περάσομε τὰ σύνορά σου. Καὶ ὁ Ἐδώμ ἀπάντησε· Δὲν θὰ περάσεις ἀπὸ τὴ χώρα μου· ἄλλιῶς θὰ σπεύσω νὰ σὲ συναντήσω καὶ νὰ σὲ πολεμήσω»⁷⁸.

78. Ἄριθμ. 20, 14-18.

Ὁρᾶς ὅπως σκληροὶ καὶ ἀφιλοικτείρομες γεγόνασιν
 Ἰδουμαῖοι, καὶ τοῦτο πρὸς ἀδελφούς; Ἀλλ' οὐ μέχρι τού-
 των αὐτοῖς τὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἕτερόν τι πεπρα-
 χασιν ἀνόσιόν τε καὶ ἀπηνές. Εἶλε μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαί-
 5 ων χώραν ὁ Βαβυλώνιος, κατεμπρήσας δὲ τὸν ναὸν καὶ κα-
 ταδηώσας τὸν Ἰσραήλ, τὰ πέρα λόγου παντός κατὰ τῶν ἐν-
 οικούντων εἰργάζετο. Εἶτά τινες τῶν διασεσωσμένων ἐκ
 μαχαίρας Περσικῆς, ὡς εἰς ὄμορον χώραν τῶν Ἰουδαίων
 καὶ ὡς πρὸς ἀδελφούς καὶ ὁμαίμονας καταφεύγειν ἐσπού-
 10 दाζον· οἱ δέ, καίτοι δέον ἐπαμῦναι ὡς ἀδελφοῖς καὶ ἀθλίως
 πεπραχότας ἐποικτεῖρουν αὐτούς, καὶ μὴν καὶ ἀνακτᾶσθαι
 φιλοφρόνως, θηριοπρεπῶς ἐπεπήδων, ἔργον δὲ τῆς ἐαυ-
 τῶν ὀμότητος ἐποιοῦντο τοὺς φεύγοντας. Καὶ ἐπ' αὐτῷ δὴ
 τούτῳ κατητιᾶτο λίαν αὐτούς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ φωνῆς
 15 Ἀβδίου τοῦ προφήτου γέγραπται γὰρ ὡδί· «Ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος, ἀπολῶ σοφούς ἐκ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ
 σύνεσιν ἐξ ὄρους Ἡσαῦ, καὶ πτοηθήσονται οἱ μαχηταί σου
 οἱ ἐκ Θεμάν, ὅπως ἐξαρθῆ ἄνθρωπος ἐξ ὄρους Ἡσαῦ, διὰ
 τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἀσέβειαν τὴν εἰς τὸν ἀδελφόν σου Ἰα-
 20 κώβ, καὶ καλύψει σε αἰσχύνῃ, καὶ ἐξαρθήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα,
 ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀντέστης ἐξ ἐναντίας, ἐν ἡμέρᾳ αἰχμαλωτευ-
 όντων ἀλλογενῶν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ἀλλότριοι εἰσῆλθον
 εἰς πύλας αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔβαλον κλήρους, καὶ
 σὺ ἦς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν».

25 Ἄθρει δὴ σὺν ὅπως τῆς Περσικῆς ὀμότητος γεγόνασι
 μμηταί, καὶ τοὺς ἀνασώζεσθαι προσδοκήσαντας, ταύτης τε
 ἔνεκα τῆς αἰτίας ὡς πρὸς ἀδελφούς ἰόντας καὶ γείτονας ἀπε-
 κτόνασιν ἀνηλεῶς Ἐλόντες τοίνυν τὴν τῶν Ἰουδαίων χῶ-
 ραν οἱ Βαβυλώνιοι, ἀνακομιζόμενοί τε λουπὸν εἰς τὴν ἐαυ-
 30 τῶν, ὁδοῦ πάρεργον ἐποιοῦντο τῆς Ἰδουμαίας τὴν δῆωσιν.
 Εἶλον γὰρ ἅπαντας καὶ λίαν ἀκονιτί, Θεοῦ τὴν ὀργὴν ἐπα-
 φιέντος αὐτοῖς. Καὶ γοῦν ἔφη πάλιν διὰ φωνῆς Ἀβδίου·

Βλέπεις πόσο σκληροὶ καὶ ἄσπλαγχοι ἔγιναν οἱ Ἰδουμαῖοι καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἀδελφούς τους; Δὲν ἔφτασαν ὅμως μέχρις ἐδῶ τὰ ἐγκλήματά τους, ἀλλὰ διέπραξαν καὶ μιᾶ ἄλλη ἀσέβεια καὶ σκληρότητα. Κατέλαβε τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων ὁ Βαβυλώνιος καὶ ἀφοῦ πυρπόλησε τὸ ναὸ καὶ λεηλάτησε τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό, προξένησε στοὺς κατοίκους πράγματα πέρα ἀπὸ κάθε λόγο. Ἔπειτα κάποιοι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν ξεφύγει τὸ Περσικὸ μαχαίρι, ἤθελαν, σὰν γειτονικὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἦταν καὶ σὰν ἀδελφοὶ καὶ ὁμόαιμοι, νὰ καταφύγουν σ' αὐτούς· αὐτοὶ ὅμως, ἂν καὶ ἔπρεπε σὰν ἀδελφούς τους καὶ στὴν ἄθλια κατάστασι ποὺ βρίσκονταν, νὰ τοὺς ὑπερασπισθοῦν καὶ νὰ τοὺς δείξουν τὴν εὐσπλαχνία τους, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς περιβάλουν μὲ φιλοφροσύνη, ὄρησαν ἐναντίον τους σὰ θηρία, καὶ ἔκαναν θύματα τῆς ὠμότητάς τους τοὺς φυγάδες. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς κατηγοροῦσε μὲ δριμύτητα ὁ Θεὸς μὲ τοὺς λόγους τοῦ προφήτη Ὀβδιού, ποὺ γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα, λέγει ὁ Κύριος, θὰ ἐξαφανίσω τοὺς σοφούς ἀπὸ τὴν Ἰδουμαία καὶ τὴ σύνεσι ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Ἡσαῦ, καὶ θὰ φοβηθοῦν οἱ μαχητὲς σου ἀπὸ τὴ Θεμάν, ὥστε νὰ ἐξαλειφθεῖ κάθε ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Ἡσαῦ, ἕξαιτίας τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἀσέβειάς σου πρὸς τὸν ἀδελφὸ σου Ἰακώβ, θὰ σὲ περιβάλει ντροπὴ καὶ θὰ ἐξαφανισθεῖς γιὰ πάντα, ἕξαιτίας ὅσων ἔπραξες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ποὺ στάθηκες ἀντιμέτωπός τους, τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς ἔσυραν στὴν αἰχμαλωσία, καὶ πέρασαν οἱ ξένοι τίς πύλες τους, καὶ γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἔβαλαν κλήρους, καὶ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν καὶ ἐσύ»⁷⁹.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἔγιναν μιμητὲς τῆς Περσικῆς ἀπανθρωπιᾶς, καὶ ἐκείνους ποὺ προσδόκησαν τὴ σωτηρία τους ἀπὸ αὐτούς, πηγαίνοντας σὰν σὲ ἀδελφούς καὶ γείτονες, τοὺς ἐξολόθρευσαν ἀνελέητα σφφάζοντάς τους. Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ Βαβυλώνιοι κυρίευσαν τὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων, ἐπιστρέφοντας πλέον στὴ δική τους, σὰν πάρεργον τῆς πορείας τους χρησιμοποίησαν τὴν καταλεηλάτησι τῆς Ἰδουμαίας. Τοὺς συνέλαβαν δηλαδὴ ὅλους, καὶ μάλιστα χωρὶς κόπον, καθὼς ὁ Θεὸς ἐκδήλωσε τὴν ὀργή του ἐναντίον τους.

«Διότι ἐγγὺς ἡ ἡμέρα Κυρίου ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη· ὃν τρόπον ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι· τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται εἰς κεφαλὴν σου». Αὕτη τοίνυν ἐν βραχέσι τῆς ἐν χερσὶν ἡμῶν ὁράσεως ἡ ὑπόθεσις. Καὶ δὴ καὶ ἰτέον πρὸς γε 5 τὰ ἕκαστα, κατὰ γε τὸ ἐγχαροῦν εἰπεῖν τὰ ἐγγεγραμμένα.

Στίχ. 11. «Πρὸς ἐμέ κάλει παρὰ τοῦ Σηεῖρ».

Αὕτη ἡ φωνὴ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ τῷ προφήτῃ λεγόντος, ὡς αὐτίκα δὴ μάλα πολέμου τῆς τῶν Ἰδουμαίων κατασκήψαντος γῆς, τραπήσονται πρὸς φυγὴν ἅπαν- 10 τες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Σηεῖρ δὲ τῆς Ἰδουμαίας ὄρος ἐστὶ παμμέγεθες, ὑφ' ᾧ λέγεται λαμπρὰ παρ' αὐτοῖς εἶναι πόλις ὡς οὖν μελλόντων ὡς οὐδέπω τραπέσθαι πρὸς φυγὴν τῶν ἐξ ὄρους Σηεῖρ, ἥτοι τῶν Ἰδουμαίων, «Πρὸς ἐμέ», φησί, «κάλει», τοῦτ' ἔστιν, ἠκέτωσαν οἱ ἐκεῖθεν φεύγοντες 15 εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ὡσπερ γὰρ ἐπετώθαζον τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ καταφεύγουσι παρ' αὐτοῖς, οὕτω γελασθήσονται, φησί, τὰ ἴσα δρωῦντες αὐτοῖς καὶ τῆς Βαβυλωνίων χειρὸς ἠττώμενοι.

Στίχ. 12. «Φυλάξατε ἐπάλξεις, φυλάξω τὸ πρωὶ καὶ τὴν νύκτα».

20 Ἔστι μὲν ὁ λόγος ὡς πρὸς Ἰδουμαίους, μονονουχὶ κατονειδίζοντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ τὸ εἰκαῖον εἰς πόνους, τοὺς ἐπὶ γε τὸ δεῖν ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθρούς, γλίχεσθαι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τῆς παρ' αὐτοῦ σωτηρίας καὶ ἀρωγῆς. Μελλούσης γὰρ ἔσεσθαι τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἐφόδου, καὶ τῶν 25 πόλεων ἀποφράττοντες εἰσβολάς, τὰς ἐπάλξεις ἐτήρουν. Ἄλλ' ἦν ἀνόνητον τὸ χρῆμα αὐτοῖς. Ἦλωσαν γὰρ αἱ παρ' αὐτοῖς πόλεις, καὶ οὐδεὶς ἦν παντελῶς ὁ σωζόμενος. Ἐν ἧθει τοίνυν ὁ παρὰ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς γέγονε λόγος· Ναί, φησὶν, ὀρθὰ καὶ εἰκότα βουλευέσθε, «φυλάσσετε τὰς ἐπάλ- 30 ξεις». Εἶτα ὡς παρ' αὐτῶν, «Φυλάσσω τὸ πρωὶ καὶ τὴν νύ-

Καὶ εἶπε λοιπὸν πάλι μὲ τῆ φωνῇ τοῦ Ὁβδιουῦ· «Γιατὶ εἶναι κοντὰ ἢ ἡμέρα τοῦ Κυρίου γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη. Αὐτὸ πού ἔκανες, αὐτὸ θὰ βρεῖς· αὐτὸ πού ἔκανες θὰ πέσει στὸ κεφάλι σου»⁸¹. Αὐτὴ εἶναι μὲ λίγα λόγια ἢ ὑπόθεση τοῦ ὁράματος πού ἔχομε στὰ χέρια μας. Ἄς προχωρήσομε λοιπὸν στὸ καθένα χωριστὰ, ἐξετάζοντας κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ ἀναφερόμενα σ' αὐτό.

Στίχ. 11. «Σ' ἐμένα κάλεσε τοὺς φυγάδες ἀπὸ τὸ ὄρος Σηεῖρ».

Αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ παντοκράτορα Θεοῦ πρὸς τὸν προφήτη πού λέγει, ὅτι ἀμέσως μὸλις ξεσπάσει πόλεμος κατὰ τῆς χώρας τῶν Ἰδουμαίων, ὅλοι οἱ κάτοικοι αὐτῆς θὰ τραποῦν σὲ φυγὴ. Τὸ Σηεῖρ εἶναι τεράστιο ὄρος τῆς Ἰδουμαίας, στοὺς πρόποδες τοῦ ὁποίου λέγεται ὅτι βρῖσκεται κάποια λαμπρὴ πόλη τους. Καθὼς λοιπὸν ἔμελλαν οἱ κάτοικοι τοῦ ὄρους Σηεῖρ, ἦτοι οἱ Ἰδουαμίοι, νὰ τραποῦν ὅπως ποτὲ ἄλλοτε σὲ φυγὴ, «Πρὸς ἐμένα» λέγει, «κάλεσέ τους», δηλαδή ναρθοῦν ὅσοι φεύγουν ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Ἰουδαία. Ὅπως δηλαδή χλεύαζαν τοὺς Ἰσραηλιῖτες (τοὺς Ἰουδαίους) ὅταν ζητοῦσαν καταφύγιο σ' αὐτούς, τὸ ἴδιο θὰ περιγελασθοῦν, λέγει, κάνοντας τὰ ἴδια σ' αὐτοὺς συντριμμένους ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῶν Βαβυλωνίων.

Στίχ. 12. «Φυλάξτε τις ἐπάλξεις ἐγὼ τις φυλάσσω τὸ πρωὶ καὶ τὴ νύχτα».

Ὁ λόγος βέβαια εἶναι γιὰ τοὺς Ἰδουμαίους, τοὺς ὁποίους κατὰ κάποιο τρόπο κατηγορεῖ ὁ Θεὸς γιὰ τοὺς μάταιους κόπους πού καταβάλλουν πρὸς ἀπόκρουση τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμοῦν καθόλου τῆ σωτηρία καὶ βοήθεια ἀπ' αὐτόν. Ἐπειδὴ δηλαδή ἔμελλε νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεση τῶν Ἀσσυρίων, κλείνοντας τὶς εἰσόδους τῶν πόλεων, φρουροῦσαν τὶς ἐπάλξεις. Ἀλλὰ ἡ ἐνέργειά τους αὐτὴ ἦταν ἀνώφελη. Γιατὶ κυριεύθηκαν οἱ πόλεις τους καὶ δὲν σώθηκε κανένας ἀπολύτως. Ὁ λόγος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἀπευθύνεται πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὸν πρέποντα τρόπο· Ναί, λέγει, ὀρθὰ καὶ πολὺ σωστὰ σκέφτεστε, «φυλάγετε τὶς ἐπάλξεις». Ἐπειτα σὰν

κα. Ἄλλ', «Ἐὰν μὴ ὁ Κύριος φυλάξειε πόλιν, εἰς μάτην ἠγρούπησεν ὁ φυλάσσων». Ἔδει γὰρ μᾶλλον ἐπικουρίαν ζητεῖν τὴν ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐπι-
 5 θαρσῆσαι λίθοις. Κατασεσεῖσθαι γὰρ οὕτω φασὶν τῶν παρ' αὐτοῖς πόλεων τείχη, ὡς λίθον ἐπὶ λίθον οὐχ ὀραῖσθαι κείμενον.

Στίχ. 12-13. «Ἐὰν ζητῆς, ζήτει, καὶ παρ' ἐμοὶ οἶκει, ἐν τῷ δρυμῶ ἑσπέρας κοιμηθήσῃ».

Εἰ γὰρ δὴ βούλοιο, φησὶν, ἐπικουρίαν ζητεῖν, ζήτει
 10 ταύτην παρ' ἐμοῦ τοῦ διασώζειν ἰσχύοντος, καὶ οἶκει παρ' ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐμὸς ἔσο καὶ φρόνει τὰ ἐμά, τῆς τῶν ψευδωνύμων θεῶν λατρείας σαυτὸν ἀφιστάς. Τοιοῦτόν τί φησιν ὁ Σωτῆρ· «Ὁ ἐμὲ ἀγαπῶν, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔστω». Κατατρεχούσης
 15 τοίνυν, φησί, τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος τὴν τῶν Ἰουδαίων ἅπασαν γῆν, ἔξω καὶ οἰκῶν ἢ καὶ πόλεων, καὶ ἐν τῷ δρυμῶ ἑσπέρας κοιμηθήσῃ, τοῦτ' ἔστιν ὁμοῦ τοῖς ἀγροῖσι καταλύσει θηρίοις· καταυλισθήσῃ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔλεσιν, οὕτω τε λοιπὸν τῆς εἰς ἀδελφοὺς ὀμότητος πραχθήσῃ τὰς δί-
 20 κας.

Στίχ. 13-15. «Ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν εἰς συνάντησιν διψῶν-
 τι ὕδωρ φέρετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐν χώρᾳ Θεμᾶν, ἄροτις
 συναντᾶτε τοῖς φεύγουσι διὰ τὸ πλῆθος τῶν φευγόν-
 25 των καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πλανωμένων καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς μαχαίρας καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοξευμάτων τῶν διατεταμένων καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν πεπτωκότων ἐν τῷ πολέμῳ».

Ἄνοσια πεπραχότας καταιτιᾶται τοὺς Ἰδουμαίους, καθάπερ ἤδη προεῖπον, καὶ διὰ φωνῆς Ἀβδιοῦ τοῦ προφή-
 30 του. Καίτοι γὰρ δέον ἀνηκέστοις περιπεσοῦσι συμφοραῖς

81. Ψαλμ. 126, 1.

82. Ἰω. 12, 26.

83. Ὁβδιοῦ 1, 1-15.

ἀπὸ μέρος αὐτῶν· «Τίς φυλάσσω τὸ πρωὶ καὶ τὴ νύχτα». Ἄλλά, λέγει, «Ἄν δὲ φυλάξει ὁ Κύριος τὴν πόλιν, ἄδικα ἔμεινε ἄγρυπνος ὁ φύλακὰς της»⁸¹. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ ζητοῦν μᾶλλον τὴ βοήθεια τὴν οὐράνια καὶ ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὄχι νὰ στηρίζουν τὴν πεποίθησή τους στὶς πέτρες. Γιατὶ θὰ σειστοῦν τόσο πολὺ τὰ τεῖχη τῶν πόλεων τους, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται πιά λίθος πάνω σὲ λίθο.

Στίχ. 12-13. «Ἄν θέλεις νὰ ζητᾶς, ζῆτα, νὰ μένεις ὅμως κοντά μου· τὸ βράδυ θὰ κοιμηθεῖς στὸ δάσος».

Ἄν θέλεις, λέγει, νὰ ζητᾶς βοήθεια, νὰ τὴ ζητᾶς ἀπὸ ἐμένα πού ἔχω τὴ δύναμη νὰ παρέχω τὴ σωτηρία, «καὶ μένε κοντά μου», δηλαδή νὰ εἶσαι δικός μου καὶ νὰ φρονεῖς τὰ δικά μου, ἀπομακρύνοντας τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὴ λατρεία τῶν ψευδώνυμων θεῶν. Κάτι τέτοιο λέγει καὶ ὁ Σωτήρας· «Ὅποιος μὲ ἀγαπᾶ, ἅς μὲ ἀκολουθεῖ, καὶ ὅπου εἶμαι ἐγώ, ἐκεῖ νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς πού μὲ διακονεῖ»⁸². Διατρέχοντας λοιπόν, λέγει, ἡ φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν ὅλη τὴ γῆ τῶν Ἰουδαίων, θὰ κοιμηθεῖς ἐσὺ τὸ βράδυ στὸ δάσος ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τὶς πόλεις, δηλαδή θὰ διανυκτερεύσεις μαζὶ μὲ τὰ ἄγρια θηρία· θὰ διανυκτερεύσεις καὶ στὰ ἔλη, κι ἔτσι θὰ ὑποστεῖς τὴν τιμωρία γιὰ τὴν ὠμότητα πού ἔδειξες στοὺς ἀδελφούς σου.

Στίχ. 13-15. «Στὸ δρόμο τῆς Δαιδὰν βγεῖτε, σεῖς πού κατοικεῖτε στὴν περιοχὴ τῆς Θεμᾶν, πρὸς συνάντηση τοῦ διψασμένου καὶ δῶστε του νερὸ, βγεῖτε πρὸς συνάντηση αὐτῶν πού φεύγουν καὶ δῶστε τους ψωμί, ἐπειδὴ εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ πού φεύγουν, πολλοὶ καὶ αὐτοὶ πού πλανῶνται, πολλοὶ ἐπίσης αὐτοὶ πού ἔχουν σφαγεῖ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ αὐτοὶ πού χτυπήθηκαν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν καλοτεντωμένων τόξων, καθὼς καὶ πολλοὶ αὐτοὶ πού ἔπεσαν φονευμένοι στὸν πόλεμο».

Ὅπως εἶπα ἤδη προηγουμένως, κατηγορεῖ βαριά τοὺς Ἰδουμαίους, ἐπειδὴ διέπραξαν ἀνόσια, καὶ μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ὁβδιοῦ τοῦ προφήτη⁸³. Γιατί, ἐνῶ ἔπρεπε ἀπὸ συμπόνια νὰ

τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἐπαμῦναι συνηληγκότας, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, ἀφιλόστοργοι δὲ καὶ ἀτεράμονες καὶ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ὠμότητος ἀγριώτεροι κατεφαίνοντο, τοὺς καὶ ὄλως διαφυγεῖν ἰσχύσαντας τὰς ἐκείνων χεῖρας ὠμῶς ἀποσφάττοντες. Ὅπερ οὖν ἔδει ποιοῦντας εὐδοκιμεῖν, τοῦτο μὴ πεποιηκότας τε ..... λέγων· «Ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν εἰς συνάντησιν διψῶντι ὕδωρ φέρετε, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν χώρᾳ Θεμᾶν, ἄρτοις συναντᾶτε τοῖς φεύγουσιν». Ἔδει γάρ, ἔδει, φησὶν, ὑμᾶς, τοὺς τὴν νοτιᾶν ἔχοντας χώραν, Θεμᾶν γὰρ ἐρμηνεύεται Νότος, τοῖς ἐν τῇ ὁδῷ Δαιδὰν φεύγουσίν τε καὶ πλανωμένοις ἄρτους τε καὶ ὕδωρ προσάγειν, καὶ τὰ ἐξ ἀγάπης τοῖς ἀδελφοῖς πρεπούσης περαίνειν ἐπείγεσθαι μᾶλλον, καὶ οὐκ ἀντιφέρεσθαι θηριοπρεπῶς τοῖς ἤδη παθοῦσιν, ἐναλομένους τρόπον τινὰ, καὶ καταφορτίζοντας τὸν ζυγὸν τῶν ἤδη πεπιεσμένων ταῖς οὕτω πικραῖς καὶ ἀτιθάσους συμφοραῖς. Ἔδει τοίνυν τοῖς φεύγουσιν ὑπαντᾶν φιλοφρόνως. Ἐτρέποντο γὰρ εἰς φυγὴν, οἴκων τε καὶ πόλεων ἀλογήσαντες, διὰ τὸ πλῆθος τῆς μαχαίρας καὶ τῶν δεινῶν τοξευμάτων, καὶ ὅτι πολλοῖς πεπτῶκασι καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες γεγόνασι παρ' αὐτοῖς οἱ νεκροί.

Στίχ. 16-17. «Ὅτι οὕτως εἶπέ μοι Κύριος· Ἐτι ἐνιαυτὸς ὡς ἐνιαυτὸς μισθωτοῦ, ἐκλείψει ἡ δόξα Κηδᾶρ καὶ τὸ κατάλοιπον τῶν τοξευμάτων τῶν ἰσχυρῶν υἰῶν Κηδᾶρ ἔσται ὀλίγον, διότι Κύριος ἐλάλησεν, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ».

25 Ὅτι γέγονεν ἐγγὺς καὶ οἶον εἶσω βέβηκε θυρῶν ὁ τῆς Ἰδουμαίας ὄλεθρος, καὶ ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως οἰκήσονται πρὸς ἀπώλειαν, κατεμπιπράντων αὐτοῖς τὰς πόλεις τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἅπασαν δὲ καταδηούντων τὴν χώραν, προαπαγγέλλει σαφῶς· Εἰς γὰρ ἔσται, φησὶν, ἐνιαυτὸς ὁ 30 μεταξύ, καὶ οἱ τῆς Κηδᾶρ τοξευταί, καίτοι, φησὶν, οὐκ ἀθαύμαστον ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ τὴν ὑπόληψιν ἐσχηκότες,

ὑπερασπισθοῦν τοὺς Ἰσραηλιῖτες ποὺ εἶχαν πέσει σὲ ἀθεράπευτες συμφορές, αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἔκαναν, ἀλλ' ὄντας ἀφιλόστοργοι καὶ σκληροί, παρουσίαζαν ὠμότητα πιὸ ἄγρια καὶ ἀπὸ τῆν τῶν Ἀσσυρίων, ἀφοῦ ἔσφαζαν σκληρὰ ἀκόμα καὶ ἐκείνους ποὺ μόλις κατόρθωσαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνων. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ ἔπρεπε νὰ κάνουν καὶ νὰ ἐπαινεθοῦν, γι' αὐτό, ἐπειδὴ δὲν τὸ ἔκαναν, τοὺς κατηγορεῖ, λέγοντας· «Βγεῖτε στὸ δρόμο τῆς Δαιδάν, σεῖς ποὺ κατοικεῖτε στὴν περιοχὴ τῆς Θεμᾶν, καὶ δώστε νερὸ στὸ διψασμένο, συναντῆστε αὐτοὺς ποὺ φεύγουν καὶ δώστε τους ψωμί». Γιατὶ ἔπρεπε, λέγει, ἔπρεπε, ἔσεῖς, ποὺ κατοικεῖτε στὴ νότια χώρα, γιατί Θεμᾶν ἐρμηνεύεται Νότος, σ' αὐτοὺς ποὺ ἔφευγαν ἀκολοθώντας τὸ δρόμο τῆς Δαιδάν καὶ περιπλανιόνταν νὰ τοὺς προσφέρουν ψωμί καὶ νερό, καὶ νὰ φροντίζουν ἀπὸ ἀδελφικὴ ἀγάπη νὰ κάνουν αὐτὰ μᾶλλον ποὺ πρέπει, καὶ ὄχι ν' ἀντιμετωπίζουν μὲ τρόπο ποὺ πρέπει στὰ θηρία αὐτοὺς ποὺ ἔπαθαν ἤδη τόσα, ὀρμώντας κατὰ κάποιον τρόπο ἐπάνω τους καὶ ἐπιβαρύνοντας τὸ ζυγὸ αὐτῶν ποὺ ἤδη καταπιέζονταν μὲ τόσο πικρὸς καὶ ἀβάσταχτες συμφορές. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ δέχονται αὐτοὺς ποὺ ἔφευγαν μὲ φιλικὰ αἰσθήματα. Γιατὶ τρέπονταν σὲ φυγὴ ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ σπίτια καὶ τὶς πόλεις τους λόγῳ τοῦ ἄπειρου πλήθους τῶν μαχαιριῶν καὶ τῶν καλοκετευθυνόμενων βελῶν ἀπὸ τὰ τόξα, καὶ ἐπειδὴ φονεύθηκαν πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ οἱ νεκροὶ τους πέρασαν κάθε ἀριθμὸ.

Στίχ. 16-17. «Γιατὶ αὐτὰ μοῦ εἶπε ὁ Κύριος· «Ἐνα χρόνο ἀκόμα, ἕνα χρόνο μισθωτοῦ, καὶ θὰ ἐκλείψει ἡ δόξα τοῦ Κηδάρ, καὶ ὅσοι ἀπέμειναν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τοξότες τοῦ Κηδάρ θὰ εἶναι λίγοι· γιατί ἔτσι εἶπε ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ».

Ἐπιβλέποντες ἐφτάσε πολὺ κοντὰ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο πέρασε τὶς πόρτες τῆς ὀλεθροῦ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ ὑποστοῦν τὴν καταστροφὴν, ἐπειδὴ οἱ Βαβυλώνιοι ἔβαλαν φωτιὰ στὶς πόλεις τους καὶ καταλεηλάτησαν ὅλη τὴν χώρα, τὸ προλέγει μὲ σαφήνεια· Ἐνας, λέγει, χρόνος, θὰ μεσολαθήσει καὶ οἱ τοξότες τῆς Κηδάρ, μολονότι εἶναι ἀξιοθαύμαστοι γι'

ἐκλείψουσί τε καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ἀληθῆς ἡ προαγόρευ-
 σις. «Κύριος γὰρ ἐλάλησεν, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ»· ψεύσεται δὲ
 οὐδαμῶς ἡ ἀλήθεια. Ἐνιαυτοῦ γε μὴν μισθωτοῦ φησι τὸν
 ἀκριβῶς ἐκμετρούμενον. Ὁ γὰρ τοι τοὺς ἐπὶ ταῖς θητείαις
 5 ἰδρωῶτας εἰσελθὼν καὶ ἀπομισθώσας ἑαυτὸν ἑτέρω, λεπτῶς
 τε καὶ ἀκριβῶς αἰεὶ πως περιεργάζεται τοῦ τῆς μισθώσεως
 χρόνου τὸ μέτρον. Καὶ ταυτὶ μὲν τό γε ἦκον εἰς γε τὸ γράμ-
 μα καὶ μὲν τοι τὴν ἱστορίαν εἰρήσθω νυνί. Περιενεγκόντες
 δὲ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν εἰς τὸ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καὶ
 10 τοὺς ταύτης τροφίμους, καὶ μὴν καὶ εἰς τὰς τῶν ἑτεροδό-
 ξων ἀγέλας, ἐκεῖνό φαμεν· ὅτι κατεπιφύονται πλειστάκις
 τὰ Ἑλλήνων στίφη τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθότων, καὶ τὸν
 φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον
 προσκυνεῖν ἐλομένων. Εἶτα διωγμοῖς ὑποθέντες πικροῖς,
 15 ἀφορήτοις ἔσθ' ὅτε περιβάλλουσι πόνοις. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ
 τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων τὸν ἰὸν εἰς νοῦν ἔχοντες καὶ καρδί-
 αν, καίτοι τὸ Χριστιανῶν ὄνομα κλέπτοντες, ὑποπλαττόμε-
 νοί τε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, τὰς τῶν ἐχθρῶν ἀγριό-
 τητας νικῶσιν ἔσθ' ὅτε, ἀφιλοστοργοί τε καὶ ἀπηνεῖς. Καὶ
 20 τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιούτων ὑπάρχοντες δι' αὐτῶν ἐλέγχονται
 τῶν πραγμάτων; Ἀλλ' οὐκ εἰς ἅπαν αὐτοῖς διακαρτερήσει
 Θεός, ἀνέξεται δὲ οὐδαμῶς ἀφιλοστορογούντων ἄγαν, ἐποί-
 σει δὲ μᾶλλον αὐτοῖς τὰ ἐξ ὀργῆς καὶ δίκης.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

25

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΦΑΡΑΓΓΟΣ ΣΙΩΝ

Τὴν τῶν Αἰγυπτίων, Ἀσσυρίων τε καὶ Ἰδουμαίων ἄλω-
 σιν προηγορευκῶς ὁ προφήτης, ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται τὴν ἁγί-
 αν πόλιν, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ συμβησόμενα

αὐτὴ τὴν ἰκανότητα, θὰ ἔξαφανισθοῦν καὶ θὰ χαθοῦν. Καὶ ἡ προφητεία εἶναι ἀληθινή. Γιατὶ λέγει, «ὁ Κύριος μίλησε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ», καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ διαψευσθεῖ ἡ ἀλήθεια. «Χρόνο μισθωτοῦ» ὀνομάζει τὸν ἀκριβῶς μετρούμενο χρόνο. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ προσλαμβάνεται σὲ ἐργασία μὲ σύμβαση καὶ μισθώνει τὸν ἑαυτό του σὲ ἄλλον, ἐξετάζει πάντοτε μὲ λεπτομέρεια καὶ ἀκρίβεια τὴ χρονικὴ διάρκειά τῆς μίσθωσός του. Καὶ αὐτὰ βέβαια ὡς πρὸς τὸ γράμμα, ἄς ποῦμε ὅμως τώρα καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορία. Μεταφέροντας ὅμως τὸ νόημα τοῦ λόγου στὴν ἁγία Ἐκκλησία καὶ στοὺς προφήτες τῆς, καὶ βέβαια καὶ στὰ πλήθη τῶν ἀλλοδόξων, λέμε ἐκεῖνο· Ὅτι δηλαδή πολλές φορές τὰ πλήθη τῶν Ἑλλήνων ἔκαναν ἐπιθέσεις ἐναντίον ἐκείνων ποὺ συνήθως εἶχαν ὀρθὴ πίστη καὶ ἤθελαν νὰ προσκυνοῦν τὸν ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ δημιουργὸ τῶν ὅλων καὶ Κύριο. Ἐπειτα, κινώντας ἐναντίον τους πικροὺς διωγμοὺς, τοὺς προκαλοῦσαν συχνὰ ἀνυπόφορους πόνους. Ὅμοια καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν στὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά τους τὸ δηλητήριον τῶν ἀσεβῶν αἱρέσεων, μολονότι, κλέβοντας τὸ ὄνομα τῶν Χριστιανῶν καὶ ὑποκρινομένοι τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν πρὸς ἡμᾶς, πολλές φορές ξεπερνοῦν τὴν ἀγριότητα τῶν ἐχθρῶν, ὄντας ἀφιλόστοργοι καὶ σκληροί. Γιατὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἀποδεικνύεται τί ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔκαμαν. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς δὲν θὰ δείξει γιὰ πάντα ὑπομονή, καὶ δὲν θ' ἀνεχθεῖ καθόλου νὰ φέρονται μὲ ὑπερβολικὴ ἀφιλοστοργία, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἐπιφέρει σ' αὐτοὺς τὰ ἐπακόλουθα τῆς ὀργῆς καὶ τῆς τιμωρίας.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΦΑΡΑΓΓΑΣ ΣΙΩΝ

Ἀφοῦ ὁ προφήτης προανήγγειλε τὴν ὑποταγὴν τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Ἰδουμαίων, προχωρεῖ στὴν ἴδια τὴν ἁγία πόλιν, δηλαδή τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅσα πρόκειται νὰ

αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἐκ θείας ὀργῆς προαφηγεῖται χρησίμως, ἵν' εἰδεῖεν, ὅτι δικαιοσύνης ὑπάρχων πρῦτανις ὁ τῶν ὅλων Θεός, μᾶλλον δὲ αὐτὸ χρῆμα δικαιοσύνη, οὐ τὸν οἰκεῖον ἀπλῶς γεγονότα, διὰ γε τοῦ πεπαιδαγωγεῖσθαι νόμῳ, τιμᾶ
 5 καὶ προσίεται καὶ φροντίδος ἀξιοῖ, δοκιμάζει δὲ μᾶλλον τὰ ἐκάστω βεβιωμένα, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τὴν ἕξιν διανέμει τὰ ἀγαθὰ, ἠγεῖται δὲ ξένον καὶ κατ' οὐδένα τρόπον αὐτῷ προσοικειούμενον τὸν τῆς φαυλότητος ἐραστήν, κἂν εἴ τις εἴη τυ-
 10 ἄγαν ἀμαθίας τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι, καὶ ἀνάλωτοι παντελῶς ἔσεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἐπιτηδώντος αὐτοῖς, τὸν ἠρεμαῖόν τε καὶ ἐν πολλαῖς ἄγαν εὐημερίαις διαβιῶναι βίον, καίτοι Θεῷ προσκρούοντες καὶ εἰς πολλὴν ἄγαν ἀσέβειαν ἀπονενευκότες. Προσκεκνήκασι γὰρ εἰδώ-
 15 λους, καὶ ὑποκάτω δρυὸς καὶ λεύκης ἀναθέντες ἔδη καὶ βωμοὺς τοῖς ματαίοις θυσίας προσῆγον καὶ σπονδὰς ἐπετέλουν, τῆς ὀφειλομένης τῷ παναγίῳ Θεῷ δόξης εἰς ἅπαν ἠφειδηκότες. Καὶ γοῦν διὰ φωνῆς Ἱερεμίου φησὶ πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ· «Καὶ μὴ λέγετε ὅτι, Ναὸς Κυρίου
 20 οὐ ἐστίν, ὅτι, ἐὰν μὴ διορθοῦντες διορθώσητε τὰς ὁδοὺς ὑμῶν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν, καὶ δώσω τὸν οἶκον τοῦτον ὡσπερ Σηλώμ».

Κατητιᾶτο δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ Μιχαίου τοῦ προφήτου λέγων· «Οἱ ἠγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκρινον, καὶ οἱ ἱε-
 25 ρεῖς αὐτῆς μετὰ μισθοῦ ἀπεκρίνοντο, καὶ οἱ προφῆται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο, καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐπανεπαύοντο λέγοντες· Οὐχὶ Κύριος ἐν ἡμῖν ἐστίν; Οὐ μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ἡμᾶς κακὰ. Διὰ τοῦτο δι' ὑμᾶς Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριαθήσεται, καὶ Ἱερουσαλήμ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἔσται, καὶ ὄρος τοῦ
 30 οἴκου ὡς ἄλλος δρυμοῦ». Ὁξὺ δὲ ὅτι τὸ τοῦ Θεοῦ κρῖμα κατὰ παντὸς ἔρχεται τοῦ πλημμελεῖν εἰωθότος φανερόν αὐτοῖς ἐποίει λέγων καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης· «Γεννήματ' ἐχιδνῶν,

συμβοῦν σ' αὐτὴ κατὰ καιροὺς ἀπὸ τῆ θεία ὀργῆ τὰ προαφηγεῖται κατὰ τρόπο ὠφέλιμο, γιὰ νὰ μάθουν ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, ἐπειδὴ εἶναι πρῦτανις τῆς δικαιοσύνης, ἢ μᾶλλον αὐτὴ ἢ ἴδια ἢ δικαιοσύνη, δὲν τιμᾶ καὶ δέχεται καὶ φροντίζει αὐτὸν ποὺ ἔγινε ἀπλῶς δικὸς του μὲ τὴν παιδαγωγία τοῦ νόμου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξετάζει ὅσα ἔχει πράξει καθένας, καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν ἀρετὴ, διανέμει τὰ ἀγαθὰ, θεωρεῖ ὅμως ξένο καὶ κατὰ κανένα τρόπο δικόν του τὸν ἔραστή τῆς φαυλότητος, ἔστω κι ἂν εἶναι κάποιος ἀγαπητὸς χάρις στοὺς πατέρες του. Νόμιζαν λοιπὸν ἀπὸ πολλὴ ἀμάθεια τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θὰ μποροῦσαν ποτὲ οἱ ἐχθροὶ νὰ τοὺς ὑποτάξουν, καὶ μὴ δεχόμενοι ἀπὸ κανέναν ἀπολύτως ἐπίθεση, θὰ ζῆσουν τὴν ἡρεμὴ καὶ μὲ πολλὴ εὐημερία ζωὴ, μολονότι ἔρχονταν σὲ σύγκρουση πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔκλιναν σὲ πάρα πολὺ μέγαλη ἀσέβεια. Γιατὶ προσκύνησαν τὰ εἰδῶλα, καὶ στήνωντας κάτω ἀπὸ δρυῖς καὶ λεῦκες ναοὺς καὶ βωμοὺς, πρόσφεραν θυσίαις στοὺς ἀνύπαρκτους θεοὺς καὶ ἔκαναν σπονδές, ἀδιαφορώντας τελείως γιὰ τὴ δόξα ποὺ ὀφείλεται στὸν πανάγιο Θεό. Καὶ πράγματι λέγει σ' αὐτοὺς μὲ τὴ φωνὴ τοῦ προφήτη Ἱερεμία γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ: «Καὶ μὴ λέτε, εἶναι ναὸς τοῦ Κυρίου, γιατί, ἂν δὲν διορθώσετε ὅπωςδῆποτε τοὺς δρόμους σας καὶ τὰ ἔργα σας, θὰ παραδώσω αὐτὸν τὸν οἶκο στὰ ἴδια ποὺ ἔκανα στὴ Σηλώμ»⁸⁴.

Ἐπίσης κατηγοροῦσε πάλι αὐτοὺς μέσω τοῦ προφήτη Μιχαία λέγοντας: «Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς δίκαζαν παίρνοντας δῶρα, οἱ ἱερεῖς τῆς ἔδιναν ἀπαντήσεις μὲ ἀμοιβές, καὶ οἱ (ψευδο)προφῆτες τῆς προέλεγαν τὰ μέλλοντα παίρνοντας χρήματα, καὶ ἐπαναπαύονταν στὸν Κύριο λέγοντας: Δὲν εἶναι ὁ Κύριος μαζί μας, Δὲν θὰ μᾶς συμβεῖ κανένα κακό. Γι' αὐτὸ ἔξαιτίας σας ἡ Σιών θὰ ὀργωθεῖ σὰν ἀγρός, ἢ Ἱερουσαλήμ θὰ καταντήσῃ σὰν ἀποθήκη ὀπωρικῶν, καὶ τὸ ὄρος τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου ἔρημο σὰν ἄγριο δάσος»⁸⁵. Ὅτι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ εἶναι ὀδυνηρὴ γι' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ ἁμαρτάνουν τὸ ἔκανε φανερὸ σ' αὐτοὺς ὁ θεοπέ-

84. Ἱερ. 7, 4 καὶ 14.

85. Μιχ. 3, 11-12.

τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπούς ἀξιούς τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα
 5 τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται». Ἀχάλινον τοίνυν ἔχοντας Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ χρῆναι πλημμελεῖν τὴν ἐπίδοσιν, προσκειμένου τε, καθάπερ ἔφην ἄρτίως, ταῖς τῶν εἰδώλων ψευδολατρείαις, τὴν
 10 ἔσομένην τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ καιροῦς ἄλωσιν προαναφαίνει Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, καὶ φησιν·

ΚΕΦ. 22, στίχ. 1-2. «Τί ἐγένετό σοι νῦν, ὅτι ἀνέβητε πάντες εἰς δώματα μάταια; Ἐνεπλήσθη ἡ πόλις βοώντων· οἱ τραυματῖαι σου, οὐ τραυματῖαι μαχαίρας, οὐδὲ οἱ νεκροὶ σου, νεκροὶ πολέμου».

Ἔοικε μὲν οὖν τὴν ἐν καιροῖς Ἱερονίου δῆλωσιν ἐνθάδε δηλοῦν· αἰτιαῖσαι δὲ λίαν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς μηδὲ ἐν αὐτοῖς τοῖς κακοῖς καὶ οὕτως ἄγαν ἀκμαιοτάταις συμφοραῖς κατορθοῦν εἰδότας τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν, καὶ ὅπερ ἔμελλεν αὐτοῖς
 20 εὐμενείας τῆς ἄνωθεν ἔσεσθαι πρόξενον. Ἔδει γὰρ κλαίοντάς τε καὶ ὀλοφυρομένους ἀναβαίνειν μὲν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἐπαγγέλλεσθαι δὲ τὴν μετάγνωσιν καὶ τῆς ἐφ' οἷς πεπαρωνήκασιν ἀναμνηστείαν αἰτεῖν, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου ζητεῖν ἐπίκουρον χεῖρα. Καὶ τοῦτο αὐτὸς
 25 ἐδίδαξε λέγων δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· «Περιζώσασθε καὶ κόπτεσθε, οἱ ἱερεῖς, θρηνεῖτε, οἱ λειτουργοῦντες θυσιαστηρίῳ, εἰσέλθετε, ὑπνώσατε ἐν σάκκοις, οἱ λειτουργοῦντες Θεῷ, ὅτι ἀπέσχεν ἐξ οἴκου ὑμῶν θυσία καὶ σπονδή· ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν, συναγάγετε πρεσβυ-
 30 τέρους πάντας κατοικοῦντας γῆς εἰς οἶκον Θεοῦ ὑμῶν, καὶ

σιος Ἰωάννης λέγοντας· «Γεννήματα ἐχιδνῶν, ποιὸς σᾶς ὑπέδειξε νὰ ξεφύγετε τὴν μέλλουσα ὀργή; Κάνετε στὸ ἐξῆς καρποὺς ἄξιους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ νομίζετε ὅτι σᾶς ἀρκεῖ νὰ λέγετε μέσα σας, Ἔχομε πατέρα τὸν Ἀβραάμ. Γιατὶ σᾶς βεβαιῶνω, ὅτι ὁ Θεὸς μπορεῖ ἀπὸ τοὺς λίθους αὐτοὺς νὰ φέρει στὴν ὑπαρξὴ παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ. Ἦδη ἡ ἀξίνα βρῖσκεται στὴ ρίζα τῶν δένδρων· κάθε δένδρο λοιπὸν ποὺ δὲν κάνει καρπὸ καλὸ κόβεται καὶ ρίχνεται στὴ φωτιά»⁸⁶. Ἔχοντας λοιπὸν οἱ Ἰσραηλιῖτες ἀσυγκράτητη τὴν κλίση τους στὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας, καὶ προσκολλημένοι, ὅπως εἶπα πρὶν ἀπὸ λίγο, στὴν ψευδολατρεία τῶν εἰδώλων, τοὺς προαναγγέλλει ὁ Θεὸς μέσω τοῦ προφήτη τὴν κατάληψη τῶν Ἱεροσολύμων ποὺ θὰ γίνῃ κατὰ καιροὺς καὶ λέγει:

ΚΕΦ. 22, στίχ. 1-2. «Τί σᾶς συνέβη τώρα καὶ ἀνεβήκατε ὅλοι σὲ ἀνώφελα δώματα; Ἡ πόλη σας γέμισε ἀπὸ τὶς φωνὲς αὐτῶν ποὺ κραυγάζουν· οἱ τραυματίες σου δὲν εἶναι τραυματισμένοι ἀπὸ μαχαίρι, οὔτε οἱ νεκροὶ σου εἶναι νεκροὶ πολέμου».

Φαίνεται βέβαια ὅτι ἐδῶ ἐννοεῖ τὴ λεηλασία στὰ χρόνια τοῦ Ἰεχονία, κατηγορεῖ ὅμως πολὺ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, γιατί οὔτε καὶ μέσα σ' αὐτὰ τὰ κακὰ καὶ τὶς τόσο μεγάλες συμφορὲς κατόρθωναν νὰ δοῦν αὐτὸ ποῦ εἶναι ὠφέλιμο, καὶ αὐτὸ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τοὺς γίνῃ πρόξενο τῆς οὐράνιας εὐμένειας. Γιατὶ ἔπρεπε ν' ἀνεβαίνουν στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ μὲ κλάματα καὶ θρήνους, νὰ ὑπόσχονται μετάνοια, καὶ νὰ ζητοῦν συγχώρηση γιὰ ὅσα μὲ παραφροσύνῃ διέπραξαν, καὶ νὰ ζητοῦν μόνο ἀπὸ αὐτὸν χέρι βοήθειας. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ δίδαξε ὁ ἴδιος λέγοντας μέσω ἑνὸς προφήτη του· «Φορέστε σεῖς οἱ ἱερεῖς πένθιμους σάκκους καὶ ξεσπᾶστε σὲ κοπετούς, θρηνεῖτε σεῖς οἱ λειτουργοὶ τοῦ θυσιαστηρίου, μπεῖτε καὶ κοιμηθεῖτε μέσα σὲ πένθιμους σάκκους ὅσοι εἶστε λειτουργοὶ τοῦ Θεοῦ, γιατί ἔχουν ἐκλείψει ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ οἱ θυσίαι καὶ οἱ σπονδές. Ὅρίστε ἡμέρα νηστείας, κηρῦξτε ἡμέρα ἐξιλέωσης, συγκεντρώστε στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ σας ὅλους τοὺς πρεσβυτέρους τῆς χώρας σας καὶ φωνάξτε πρὸς τὸν Κύριο μὲ ἀσταμάτητη καὶ

κεκραῖξατε πρὸς Κύριον ἐκτενωῶς, Οἴμοι, οἴμοι, εἰς ἡμέραν». Ταῦτα δὴ οὖν ἔδει δρωῶντας αὐτοὺς ἐκμειλίσσεσθαι παρωξυμμένον τὸν διασώζειν ἰσχύοντα. Οἱ δὲ ταυτὶ μὲν ὅτι προσήκει δρᾶν οὐδὲ εἰς νοῦν τάχα που πληροῦντες ἐδέχοντο, ἀνεφοίτων δὲ εἰς τὰ ἀνώτατα τῶν οἰκιῶν, καὶ κόμμοι μὲν ἦσαν πανταχοῦ, θρηῆνοι δὲ παιδων, λιμῶ τάχα που καὶ δίψει δαπανωμένων. Ταυτὶ γὰρ συμβαίνειν ἀνάγκη ταῖς τῶν πόλεων πολιορκουμέναις

Ταύτητοί φησι: «Τί ἐγένετό σοι νῦν, ὅτι ἀνέβητε πάντες 10 εἰς δώματα μάταια;». Διὰ τί γάρ, φησί, καὶ ἐν τοῖς οὕτως ἀφορήτοις δείμασι, καὶ ὅτι περὶ τῶν ἐσχάτων ὑμῖν οἱ λόγοι καὶ ὁ σύμπας ἀγὼν, οὐχὶ δὴ κεκραῖγατε πρὸς Θεόν, ἀνεπηδήσατε δὲ μᾶλλον εἰς δώματα, καίτοι τοῦ πράγματος ὑμᾶς ὠφελοῦντος οὐδέν; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ «μάταια δώματά» 15 φησι. Διὰ τί καὶ ἐνεπλήσθη ἡ πόλις βοώντων, οὐχὶ δὴ μᾶλλον πρὸς Θεόν, ἀλλ' εἰκῆ κεκραγότων, καὶ μονονουχὶ τοῖς εἴσω θυρῶν γεγονόσι κακοῖς οὐ μετρίως ἐπασχαλλόντων; Ἔδει τὸν θρηῆνον εἶναι πρὸς μετάνωσιν, ἔδει τὸ δάκρυον καταχειῖσθαι πρὸς Θεόν. Ἴδού, φησί, πρὶν ἄψασθαι μάχης, 20 πρὶν ἐπιλαδέσθαι μαχαίρας, πρὶν μελετῆσαι τὴν ἀντίστασιν, πλήρης γέγονε νεκρῶν ἡ πόλις. Χρήσιμον οὖν ἄρα καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν, τὸ εἰδέναί κατορθοῦν τὰ δι' ὧν ἂν τις ἔχοι σώζοντα Θεόν, κἂν εἰ ἐν πικραῖς γένοιτο συμφοραῖς. Ψάλλει γοῦν καὶ φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Κύριε ὁ Θεὸς 25 τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ». Ἰστέον δὲ ὅτι φάραγγας Σιών ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἔστι μὲν γὰρ ὄρος, ἥγουν ἐν ὄρει ἡ Σιών, ὑπόκειται δὲ ταῖς ὑπωρείαις Ἱερουσαλήμ, ὅθεν αὐτὴν καὶ τῆς Σιών ἀποκαλεῖ φάραγγα.

³⁰ Στίχ. 3. «Πάντες οἱ ἄρχοντές σου πεφεύγασιν, καὶ οἱ

ἐπίμονη φωνή, Ἐλλοίμονο, τί τραγικὴ ἡ ἡμέρα ποῦ ζοῦμε»⁸⁷. Αὐτὰ βέβαια ἔπρεπε νὰ κάνουν γιὰ νὰ ἐξευμενίσουν ἐκεῖνον ποῦ ἦτνα ἐξοργισμένος ἐξαιτίας τους καὶ μποροῦσε νὰ τοὺς σώσει. Αὐτοὶ ὅμως ὅτι ἔπρεπε αὐτὰ νὰ πράξουν οὔτε στή σκέψη τους ἤθελαν νὰ τὰ βάλουν, ἀλλὰ ἀνέβαιναν στὰ ἐπάνω μέρη τῶν σπιτιῶν τους, καὶ ἀσφαλῶς ἀκούγονταν παντοῦ κοπετοί, ὅπως βέβαια καὶ θρηνοὶ παιδιῶν ποῦ πέθαιναν ἴσως ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα. Γιατὶ αὐτὰ συμβαίνουν κατ' ἀνάγκη στὶς πόλεις ποῦ πολιορκοῦνται.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει· «Τί σᾶς συνέβη τώρα, καὶ ἀνεθήκατε ὅλοι στὰ ἀνώφελα δώματά σας». Γιατί, λέγει, καὶ στοὺς τόσο ἀνυπόφορους φόβους καὶ τὴν ὥρα ποῦ ὁ λόγοι καὶ ὅλος ὁ ἀγώνας σας εἶναι γιὰ τὰ πιὸ χειρότερα πράγματα γιὰ σᾶς, δὲν ἀνυψώσατε τὴν κραυγὴ σας πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον σκαρφαλώσατε στὰ δώματα, μολονότι αὐτὸ τὸ πράγμα δὲν σᾶς ὠφελεῖ καθόλου; Γι' αὐτὸ καὶ λέγει, «ἀνώφελα δώματα». Καὶ γιατί γέμισε ἡ πόλη ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ φωνάζουν, ὄχι βέβαια πρὸς τὸν Θεὸ μᾶλλον, ἀλλὰ κραυγάζουν ἔτσι ἄσκοπα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο θρηνοῦν πέρα ἀπὸ κάθε ὄριο γιὰ τὰ δεινὰ ποῦ πέρασαν τὶς θύρες τους; Ἐπρεπε ὁ θρηνοῦς νὰ εἶναι πρὸς μετάνοια, ἔπρεπε τὰ δάκρυα νὰ χύνονται πρὸς τὸν Θεό. Νά, λέγει, προτοῦ μπεῖτε στή μάχη, προτοῦ πιάσετε τὰ σπαθιά, προτοῦ σχεδιάσετε τὴν ἀντίσταση, ἡ πόλη γέμισε ἀπὸ νεκρούς. Ἄρα λοιπὸν εἶναι χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο γιὰ τὴ σωτηρία νὰ γνωρίζει κανεὶς νὰ κατορθώνει αὐτὰ μὲ τὰ ὅποια θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει σωτήρα τὸν Θεό, ἔστω κι ἂν βρεθεῖ σὲ βαριῆς συμφορῆς. Ψάλλει λοιπὸν καὶ λέγει ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἶναι μακάριος ὁ ἄνθρωπος ποῦ στηρίζει τὴν ἐλπίδα του σ' ἐσένα»⁸⁸. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι φάραγγες τῆς Σιών ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλήμ. Γιατὶ ἡ Σιών εἶναι ὄρος, δηλαδή εἶναι χτισμένη πάνω σὲ ὄρος, ποῦ στὶς ὑψώρειες βρίσκεται ἡ Ἱερουσαλήμ, γι' αὐτὸ καὶ τὴν ὀνομάζει φάραγγα τῆς Σιών.

Στίχ. 3. «Ὅλοι οἱ ἄρχοντές σου ἔφυγαν καὶ ἐκεῖνοι ποῦ αἰχμα-

ἄλόντες σκληρῶς δεδεμένοι εἰσὶ, καὶ οἱ ἰσχύοντες ἐν σοὶ
πόρρω πεφεύγασιν».

Καταλελοιπότες, ὡς ἔφην, τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Θεὸν
τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαις
5 ἐπιθαρσήσαντες, σώζεσθαι προσεδόκων. Ἐπειδὴ δὲ ἤκον οἱ
πολέμιοι καὶ ἐν ἀκμαῖς ἦν ὁ τοῦ παθεῖν φόβος, καὶ περιε-
στώσας ἤδη τὴν χώραν, ἤγουν τὴν ἁγίαν πόλιν, τὰς τῶν
Ἀσσυρίων τεθέανται φάλαγγας, ἀπεπήδησαν οἱ ἐν τέλει
καὶ ἐν ταῖς ἀνωτάταις τιμαῖς καθάπερ νεὸς βαπτιζομένης
10 ἀπενήχοντο σώζοντες ἑαυτούς, καὶ τοῖς ἐπ' αὐτοῦς ἠλπικόσι
μονονουχὶ ἐρρωῶσθαι φράσαντες Πεφεύγασι τοίνυν ἅπαν-
τες, φησὶν, οἱ πάλαι σε σώζειν ὑπισχνούμενοι, καὶ δυσκατα-
γώνιστον ἔχειν ὑπονοηθέντες χεῖρα, οἱ δὲ δὴ καὶ ἄλόντες
σκληρῶς δεδεμένοι εἰσὶν. Συνελήφθη γὰρ ὁ Σεδεκίας ἅμα
15 τοῖς αὐτοῦ παισὶ, καὶ τοὺς μὲν ἀπέσφαξαν οἱ Βαβυλώνιοι,
τὸν δὲ τῶν ὀμμάτων ἐκκεκομμένων ἀπεκόμισαν εἰς τὴν ἑαυ-
τῶν. «Ματαία τοίνυν ἡ σωτηρία ἀνθρώπων», κατὰ τὸ γε-
γραμμένον. Δεῖ δὲ δὴ μόνῳ προσκειῖσθαι Θεῷ, τὸ σοφὸν
ἐκεῖνο διακεκραγότας «Οὐκ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπῶ, καὶ ἡ
20 ῥομφαία μου οὐ σώσει με». Σώζει γὰρ μόνος ὁ τῶν δυνάμε-
ων Κύριος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ ἐκ παντὸς ῥύεται κα-
κοῦ, ὥστε καὶ χαίροντας λέγειν· «Ἐσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν
θλιδόντων ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας».

Στίχ. 4-5. «Διὰ τοῦτο εἶπα, Ἄφετέ με, πικρῶς κλαύσο-
25 μαι· μὴ κατισχύσητε παρακαλεῖν με ἐπὶ τὸ σύντριμμα
τῆς θυγατρὸς τοῦ γένους μου, ὅτι ἡμέρα ταραχῆς καὶ
ἀπωλείας καὶ καταπατήματος παρὰ Κυρίου Σαβαώθ
ἐν φάραγγι Σιών».

Αὕτη τοῦ προφήτου φωνὴ μονονουχὶ κλαίοντος καὶ
30 ταῖς τοῦ γένους ἐπομώζοντος συμφοραῖς. Δι' ὧν δὲ παραι-

λωτίσθησαν εἶναι δεμένοι σκληρά, ἐνῶ ὅσοι ἀπὸ σᾶς εἶχαν δύναμη ἔφυγαν μακριά».

Ἐγκαταλείποντας, ὅπως εἶπα, ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς τὸν σωτήρα τῶν ὅλων Θεὸ καὶ στηρίζοντας τὴν πεποίθησή τους σὲ βοήθειες ἐκ μέρους ἀνθρώπων, προσδοκοῦσαν νὰ σωθοῦν. Ὅταν ὅμως ἦρθαν οἱ ἐχθροὶ καὶ ὁ φόβος τῆς συμφορᾶς βρισκόταν στὸ ἀποκορύφωμά του καὶ ἔβλεπαν τὶς φάλαγγες τῶν Ἀσσυρίων νὰ ἔχουν ἤδη περικυκλώσει τὴν ἁγία πόλη, ἔφυγαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι· σὰν νὰ βυθιζόταν τὸ πλοῖο, πήδηξαν θέλοντας νὰ σωθοῦν κολυμπώντας, λέγοντας κατὰ κάποιον τρόπο «χαίρετε» σὲ ἐκείνους πού στηρίζαν τὴν ἐλπίδα τους σ' αὐτούς. Ἐφυγαν λοιπὸν, λέγει, ὅλοι ἐκεῖνοι πού ὑπόσχονταν παλαιὰ νὰ σὲ σώσουν καὶ θεωρήθηκαν ὅτι ἡ δύναμή τους ἦταν ἀκαταγώνιστη, ἐνῶ ὅσοι αἰχμαλωτίσθησαν εἶναι δεμένοι σκληρά. Γιατὶ αἰχμαλωτίσθηκε ὁ Σεδεκίας μαζί μὲ τὰ παιδιὰ του, τὰ ὅποια οἱ Βαβυλώνιοι ἔσφαξαν, ἐνῶ ἐκεῖνον, ἀφοῦ τοῦ ἔδωκαν τὰ μάτια, τὸν πήραν μαζί τους στὴ χώρα τους. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «εἶναι μάταια ἢ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων»⁸⁹. Πρέπει ἐπομένως νὰ εἴμαστε προσηλωμένοι μόνο στὸν Θεό, κράζοντας τὸν σοφὸ ἐκεῖνο λόγο· «Δὲν θὰ στηρίξω τὴν ἐλπίδα μου στὸ τόξο μου, καὶ ἡ ρομφαία μου δὲν θὰ μὲ σώσει»⁹⁰. Γιατὶ μόνο ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων σώζει αὐτούς πού τὸν ἀγαποῦν καὶ τοὺς γλυτώνει ἀπὸ κάθε κακὸ, ὥστε νὰ λένε μὲ χαρὰ· «Μᾶς ἔσωσες ἀπὸ ἐκείνους πού μᾶς προξενοῦν θλίψεις, καὶ καταντρόπιασες αὐτούς πού μᾶς μισοῦν»⁹¹.

Στίχ. 4-5. «Γι' αὐτὸ εἶπα Ἄφῃστε με νὰ κλάψω πικρά· μὴ θελήσετε νὰ μὲ παρηγορήσετε γιὰ τὴ συντριβὴ τῆς κόρης τοῦ γένους μου, τῆς Ἱερουσαλήμ, γιατί ἔφτασε ἡ ἡμέρα τῆς ἀναταραχῆς καὶ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς καταπάτησης ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων στὴ φάραγγα τῆς Σιών».

Αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ προφήτη εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο φωνὴ κάποιου πού κλαίει καὶ θρηνεῖ οἰκτρὰ τὶς συμφορὲς τοῦ γένους.

91. Ψαλμ. 43, 8.

τεῖται τοὺς παρακαλεῖν ἰσχύοντας, τὸ τῆς πληγῆς ἐμφανί-
 ζει μέγεθος, οἷον οὐκ ἐχούσης θεραπείαν, ἐπενηνεγμένην
 δὲ μᾶλλον ἀφορήτως αὐτοῖς πικρὰν τε καὶ ἀνουθέτητον
 ἐχούσης τὴν ἔφοδον. Ἡμέρα γὰρ ταραχῆς καὶ ἀπωλείας
 5 καὶ καταπατήματος παρὰ Κυρίου Σαβαὼθ ἐπενήνεκται.
 «Τὴν γὰρ χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;». Ἡ μὲν γὰρ
 ὀργῆς δίχα τῆς ἀνωθεν τὰ τῆς ἐφόδου παρὰ τῶν Ἀσσυρί-
 ων ἐπρόαττετο, πολλή τις ἄγαν ἐλπίς τοῖς κάμνουσιν ἦν, τοῦ
 καὶ ἔσθ' ὅτε κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῶν ἐπιόντων αὐ-
 10 τοῖς, τοῦ πάντων κρατουῦντος Θεοῦ τὴν αἰεὶ σώζουσαν αὐ-
 τοῖς ὀρέγοντος χεῖρα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ὁ πλήττων ἐστὶν καὶ
 παρὰ Κυρίου τὸ καταπάτημα, τίς ὁ ἀνατρέψων αὐτό; «Ἐ-
 ἂν γὰρ κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, τίς ἀνοίξει;», φησὶν.

15 **Στίχ. 5.** «Πλανῶνται ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου,
 πλανῶνται ἐπὶ τὰ ὄρη».

Θαύμαζε τὴν νῆψιν τοῦ πνευματοφόρου. Ἐπειδὴ γὰρ
 ἔφη παρὰ Κυρίου Σαβαὼθ ἐπενεχθήσεσθαι τὴν ταραχὴν καὶ
 τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ καταπατήματος, ἵνα μὴ
 τις οἶηται μάτην αὐτοῖς τὸν θεῖον ἐπιπηδῆσαι θυμόν, ἀνακό-
 20 πτει παραχρῆμα τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἐξ ἐλαφρίας ἔσθ' ὅτε
 πρὸς τοῦτο μωρίας καθικέσθαι προσδοκωμένων καὶ συνά-
 πτει τὴν ἀπολογίαν, ἵνα φαίνεται δίκαιος κριτῆς ὁ τῶν ὅλων
 δημιουργός «Πλανῶνται» γὰρ, φησὶν, «ἀπὸ μικροῦ ἕως με-
 γάλου, πλανῶνται ἐπὶ τὰ ὄρη». Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι, ἐξ αὐ-
 25 τῶν μαθήσεις τῶν τοῦ Θεοῦ ῥημάτων. Ἔφη γὰρ πρὸς
 τὸν μακάριον προφήτην Ἰερεμίαν· «Ἴδες ἃ ἐποίησέ μοι ἡ
 κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ· ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλόν, καὶ
 ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλωόδους, καὶ ἐπόρνευσαν ἐκεῖ».
 Καταλαμβάνοντες γὰρ τὰ ὑψηλὰ τῶν ὄρων, βουνούς τε καὶ
 30 τεμένην κατεσκευάζον. Εἶτα τὸ δοκοῦν διαπλάσαντες εἶδω-

Καὶ μὲ τὸ ν' ἀρνεῖται νὰ δεχθεῖ ἐκείνους ποὺ μποροῦν νὰ τὸν παρηγορήσουν, δείχνει τὸ μέγεθος τοῦ πλήγματος, ποὺ δὲν ἔχει θεραπεία, ἀλλὰ μᾶλλον καταφέρθηκε σ' αὐτοὺς μὲ τρόπο ἀνυπόφορο, ἔχοντας τὸ πλήγμα πικρὸ καὶ ἀπαρηγόρητο. Γιατὶ στάλθηκε ἐναντίον «ἡμέρα ἀναταραχῆς καὶ καταστροφῆς καὶ καταπάτησης ἀπὸ τὸν Κύριο». Γιατὶ λέγει· «ποιὸς θ' ἀποτρέψει τὴ δύναμη τὴν ὑψηλή;»⁹². Ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀσσυρίων γινόταν χωρὶς τὴν οὐράνια ὄργη, ὑπῆρχε μεγάλη ἐλπίδα σὲ ἐκείνους ποὺ ὑπέφεραν νὰ μπορέσουν καὶ νὰ νικήσουν ἐκείνους ποὺ ἐξεστράτευαν ἐναντίον τους, ἀπλώνοντας σ' αὐτοὺς ὁ παντοκράτορας Θεὸς τὸ σωτήριον πάντοτε χερί του. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ χτυπᾷ καὶ ἡ καταπάτηση γίνεται ἀπὸ τὸν Κύριο, ποιὸς θὰ τὸ ἀποτρέψει αὐτό; Γιατὶ λέγει· «Ἐὰν κλείσει τὴν πόρτα σὲ κάποιον ἄνθρωπο, ποιὸς θὰ τὴν ἀνοίξει;»⁹³.

Στίχ. 5. «Περιπλανιοῦνται ἀπὸ μικρὸν μέχρι μέγαν, περιπλανιοῦνται πάνω στὰ βουνά».

Θαύμαζε τὴ βαθειὰ σύνεση τοῦ πνευματοφόρου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε ὅτι ἡ ταραχὴ καὶ ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἡμέρα τῆς καταπάτησης θὰ προκληθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο τῶν δυνάμεων, γιὰ νὰ μὴ νομίζει κανεὶς, ὅτι ἄδικα ἐκδηλώθηκε ἐναντίον τους ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, διακόπτει ἀμέσως τὴν ὑποψία αὐτῆ ἐκείνων ποὺ νομίζουν πολλὰς φορὰς ἀπὸ ἐλαφρότητα καὶ ἀνοησία ὅτι ἔφτασε σ' αὐτό, καὶ συνάπτει τὴ δικαιολογία, γιὰ νὰ γίνῃ φανερὸ ὅτι ὁ δημιουργὸς τῶν ὄλων εἶναι δίκαιος κριτὴς. Γιατὶ λέγει· «Περιπλανιοῦνται ἀπὸ μικρὸν μέχρι μέγαν, περιπλανιοῦνται πάνω στὰ βουνά». Τί σημαίνει ὅμως αὐτὸ θὰ τὸ μάθεις ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ εἶπε στὸν μακάριο προφήτη Ἱερεμία· «Βλέπεις τί μοῦ ἔκανε ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· ἀνέβηκαν σὲ κάθε ψηλὸ βουνὸ καὶ πορεύθηκαν κάτω ἀπὸ κάθε δένδρον τοῦ δάσους, διαπράττοντας ἐκεῖ πορνεία»⁹⁴. Ἀνεβαίνοντας δηλαδὴ στὰ ψηλὰ ὄρη, κατασκεύαζαν βωμοὺς καὶ τεμένη. Στὴ συνέχεια κατασκευά-

94. Ἱερ. 3, 6.

λον, προσεκόμιζον θυσίας αὐτῶ, καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας εἰς ἅπαν ἠφειδηκότες, τῷ ξύλῳ εἶπαν, ὅτι «Πατήρ μου εἶ σύ, καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με». Ἔρ' οὖν ὀλίγοι τοῦτο πεπόν-
 5 θασιν; Οὐδαμῶς, φησί· παγγενεὶ γὰρ καὶ πανοικί πεπλάνη-
 ριον προφήτην Ἰερεμίαν· «Καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου περὶ αὐτῶν ἐν δεήσει καὶ προσευ-
 χῇ, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι. Ἡ οὐχ ὄραξ τί οὗτοι ποιοῦσιν ἐν
 10 ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ
 αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι γλυῶνας
 τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐποίησαν σπονδὰς θεοῖς ἄλλο-
 τρείοις, ἵνα παροργίσωσί με». Ὅσα δὴ οὖν τετιμώρηνται ψή-
 15 φῳ. Ἀναθέντες γὰρ τῇ κτίσει τὸ σέβας καὶ τοῖς ἔργοις τῶν
 ἰδίων χειρῶν λατρεύσαντες, αὐτοὶ ταῖς οἰκείαις ἐπήντησαν
 κεφαλαῖς τὰ ἐκ θείας ὀργῆς «Οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται δί-
 κτυα περωτοῖς», κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ποιναις ὑποφέ-
 ρει Θεὸς τὸν ἀτιμάζοντα τὴν δόξαν αὐτοῦ, πεπλανημένη τε
 γνώμη πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων ἀπονενευκότα.

20 Στίχ. 6-9. «Οἱ δὲ Ἐλαμίται ἔλαβον φαρέτρας, ἀναβάται
 ἄνθρωποι ἐφ' ἵπποις καὶ συναγωγὴ παρατάξεως. Καὶ
 ἔσονται αἱ ἐκλεκταὶ φάραγγές σου, πλησθήσονται ἀρμά-
 των, οἱ δὲ ἵππεις ἐμφράξουσι τὰς πύλας σου, καὶ ἀνακα-
 λύψουσι τὰς πύλας Ἰούδα· καὶ ἐμβλέψονται τῇ ἡμέρᾳ
 25 ἐκείνῃ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς οἴκους τῆς πόλεως, καὶ ἀνακα-
 λύψουσι τὰ κρυπτὰ τῶν οἴκων τῆς ἄκρας Δαβίδ».

Εἰς ὕψος αἶρει τὰ διηγήματα καὶ τοῦ πολέμου τὴν ἔφο-
 δον μονονουχὶ ζωγραφεῖ, καὶ καταπτοεῖ τοῖς δείμασι τοὺς
 ἀκροωμένους, συνελάνων εὐτεχνῶς ἐπὶ γε τὸ χρῆναι ἐλέ-
 30 σθαι μετανοεῖν. Οὐκοῦν, ὡς ἤδη τὰ στίφη παρόντα καταθε-

ζοντας τὸ εἶδωλο πού τοὺς ἄρесе, πρόσφεραν σ' αὐτὸ θυσίαις, καὶ ἀδιαφορώντας ἐντελῶς γιὰ τὴν εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεό, εἶπαν στοῦ ξόανο, «Εἶσαι πατέρας μου ἐσύ, καὶ στὴν πέτρα, Ἐσύ μὲ γέννησες»⁹⁵. "Αραγε λίγοι τὸ ἔπαθαν αὐτὸ; Καθόλου, λέγει· γιατί ὄλο τὸ γένος καὶ κάθε σπίτι περιπλανήθηκε, μικροὶ καὶ μεγάλοι. Καὶ πράγματι εἶπε πάλι στοῦ μακάριο προφήτη Ἱερεμία· «Κι ἐσύ νὰ μὴν προσεύχεσαι γι' αὐτὸν τὸν λαὸ καὶ νὰ μὴν ζητᾶς τίποτε γι' αὐτοὺς μὲ τὴ δέηση καὶ στὴν προσευχή σου, γιατί δὲν θὰ σὲ ἀκούσω. Ἡ μήπως δὲν βλέπεις τί κάνουν αὐτοὶ στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ στοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ τοὺς μαζεύουν ξύλα, οἱ πατέρες τοὺς ἀνάβουν φωτιά καὶ οἱ γυναῖκες τοὺς ἀλέθουν ἄλευρα γιὰ νὰ κάνουν ψωμιά γιὰ τὶς πονηρὲς δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ. Ἐκαναν ἐπίσης σπονδὲς σὲ θεοὺς ξένους, γιὰ νὰ μὲ ἔξοργίσουν»⁹⁶. Τιμωρήθηκαν λοιπὸν μὲ δίκαια ἀπόφαση. Γιατί, προσφέροντας τὸ σεβασμὸ τοὺς στὴν κτίση καὶ λατρεύοντας τὰ ἔργα τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν τοὺς, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπέσυραν στὰ κεφάλια τοὺς τὰ ἀποτελέσματα τῆς θείας ὀργῆς. Γιατί, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «Δὲν ἀπλώνονται ἄδικα τὰ δίχτυα γιὰ τὰ πουλιά»⁹⁷. Ἐτσι καὶ ὁ Θεὸς ὑποβάλλει σὲ τιμωρίες αὐτὸν πού προσβάλλει τὴ δόξα του καὶ μὲ πλανημένη γνώμη ἀπέκλινε πρὸς κάθε τι ἄτοπο.

Στίχ. 6-8. «Οἱ Ἐλαμίτες ἔλαβαν τὶς φαρέτρες, οἱ πολεμιστὲς ἀνέβηκαν στὰ ἄλογα καὶ συγκροτήθηκε ἡ παράταξη. Τὰ σημαντικότερα φαράγγιά σου θὰ γεμίσουν ἄρματα, οἱ ἵππεις θὰ φράξουν τὶς πύλες σου καὶ θ' ἀνοίξουν τὶς πύλες τοῦ Ἰούδα. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ ρίξουν ἀχόρταγα βλέμματα στὰ ἐκλεκτὰ σπίτια τῆς πόλης καὶ θὰ φέρουν στοῦ φῶς τὰ ἀπόκρυφα τῶν σπιτιῶν τῆς ἀκρόπολης τοῦ Δαβίδ».

Ἀνεβάζει πολὺ ψηλὰ τὶς διηγήσεις καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ζωγραφίζει τὴν ἐπίθεση τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὲ τὶς ἀπειλὲς καταπλημμυρίζει τοὺς ἀκροατὲς του μὲ φόβο, ὀδηγώντας τοὺς μὲ εὐτεχνία νὰ θελήσουν νὰ μετανοήσουν. Τὰ λέγει λοιπὸν αὐτὰ σὰ νὰ βλέπει

97. Παροιμ. 1, 17.

ὄμενος εἶσω τε πυλῶν γεγονότα, τὰ τοιάδε φησίν. Ἐλαμι-
 ται δὲ ὡς ἀπὸ πόλεως Περσικῆς, οἱ ἔξ αὐτῆς ὀνομάζονται
 Φασὶ δὲ τινες ἰππώτας αὐτοὺς εἶναι Σαρακηνοὺς, ἰπποτο-
 ξόται δὲ οὗτοι καὶ τῶν ἄγαν εὐστοχωτάτων, σκληροί τε καὶ
 5 ἀκαμπεῖς καὶ τὸ ἐλεεῖν οὐκ εἰδότες "Οτι δὲ καὶ ἀριθμοῦ
 κρείττονες διδάσκει λέγων· «Αἱ ἐκλεκταὶ φάραγγές σου
 πλησθήσονται ἀρμάτων», καὶ ὅτι «ἐμφράξουσιν οἱ ἵππεῖς
 τὰς πύλας σου», ὡς στενοχωρεῖσθαι λίαν τοὺς ελαύνειν ἐθέ-
 λοντας· εἰσπηδήσαντες δὲ πᾶσαν οἰκίαν περιεργάζονται
 10 λαμπράν, ἀνακαλύψουσι δὲ τὰ κρυπτὰ τῶν οἴκων τῆς
 ἄκρας Δαβίδ, τοῦτ' ἔστι τὸν πλοῦτον τῶν βασιλέων. Ἐβασί-
 λευον γὰρ οἱ ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἐξ ἧς γέγονε καὶ ὁ μακάριος
 Δαβίδ. Καὶ ταυτὶ μὲν πρὸς ἱστορίαν εἰρήσθω πάλιν. Εἰ δὲ
 δὴ καὶ πολεμίων δίκην εἰσελάσειαν εἰς νοῦν τὸν ἀνθρώπι-
 15 νον ἢ λογισμῶν ἀσυνέτων στίφη, ἢ καὶ ἡδονῶν σαρκίνων,
 κατακρατοῦσι μὲν ὡς ἀλούσης πόλεως, ἅπαντα δὲ αὐτῆς
 τὸν πνευματικὸν ἀφανίζουσι πλοῦτον, εὐσεβείας ἀπάσης ἐκ-
 πέμ-ποντες καὶ τῶν ἐξ ἀρετῆς ἀπαμφιεννύντες αὐτὸν λα-
 μπρῶν ἀνδραγαθημάτων. Ταύτητοί φησιν ἡ θεόπνευστος
 20 Γραφή· «Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναθῆ ἔπι σέ, τό-
 που σου μὴ ἀφῆς, ὅτι ἴαμα καταπαύσει ἁμαρτίας μεγάλας».
 Ἀνακοπτόμενα μὲν γὰρ τὰ τοιάδε τῶν παθῶν, ἐπὶ τὸ μείον
 ἔρχεται, καὶ ὀνίνησιν ἢ νῆψις τοὺς κεχρημένους αὐτῇ. Ἀ-
 νειμέναις δὲ ὥσπερ καὶ ἀνεπιπλήκτοις ὄρμαῖς αἰεὶ πρὸς τὸ
 25 χεῖρον ἐξέρποντα, κατασειούσιν ἐκ θάθρων τοὺς νοητῶς
 νυστάζοντας.

Στίχ. 9-11. «Καὶ ἴδωσαν ὅτι πλείους εἰσίν, καὶ ὅτι ἀπέ-
 στρεψαν τὸ ὕδωρ τῆς ἀρχαίας κολυμβήθρας εἰς τὴν πό-
 λιν, καὶ ὅτι καθεῖλον τοὺς οἴκους Ἱερουσαλήμ εἰς ὄχρω-
 30 μα τοῦ τείχους τῆ πόλει. Καὶ ἐποιήσατε ἐναντοῖς ὕδωρ
 ἀνὰ μέσον τῶν δύο τειχῶν, ἐσώτερον τῆς κολυμβήθρας

μπροστὰ του τὰ στίφη τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ ἔχουν μπεῖ μέσα ἀπὸ τὶς πύλες. Οἱ Ἐλαμίτες ὀνομάζοντας ἔτσι ἀπὸ κάποια Περσικὴ πόλη. Κάποιοι λένε πῶς εἶναι καθαλλάρηδες Σαρακηνοί, οἱ ὅποιοι εἶναι ἵπποτοξότες καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐστοχοὺς, σκληροὶ καὶ ἀλύγιστοι καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸ ἔλεος. "Ὅτι βέβαια ξεπερνοῦν καὶ κάθε ἀριθμὸ μᾶς τὸ γνωρίζει λέγοντας: «Οἱ σημαντικότερες φάραγγές σου θὰ γεμίσουν ἄρματα, καὶ οἱ ἵππεῖς σου θὰ φράξουν τὶς πύλες σου», ὥστε νὰ συνατοῦν μεγάλα ἐμπόδιοι ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ μποῦν, καὶ ἀφοῦ ὀρμήσουν μέσα σὲ κάθε σπίτι λαμπρὸ καὶ τὸ ἐξερευνήσουν καλὰ, θ' ἀποκαλύψουν τὰ ἀπόκρυφα τῆς ἀκρόπολης τοῦ Δαβίδ, δηλαδή τὸν πλοῦτο τῶν βασιλέων. Γιατὶ βασίλευαν οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε ὁ μακάριος Δαβίδ. Καὶ αὐτὰ βέβαια ἄς τὰ ποῦμε ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορία." Ἄν ὅμως εἰσορμήσουν στὸν ἀνθρώπινο νοῦ στίφη ἀσύνητων λογισμῶν ἢ σαρκικῶν ἡδονῶν, τὴν κυριεύουν σὰν κατακτημένη πόλη καὶ ἀφανίζουν ὅλο τὸν πνευματικὸ τῆς πλοῦτο, ἀπομακρύνοντάς τον ἀπὸ κάθε εὐσέβεια καὶ ἀπογυμνώνοντάς τον ἀπὸ τὰ ἀνδραγαθήματα τῆς ἀρετῆς. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει ἡ θεόπνευστη Γραφή: «Ἄν ἀνεβεῖ σ' ἐσένα πνεῦμα τοῦ ἐξουσιαστή, μὴν ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὴ θέση σου, γιατί ἡ θεραπεία θὰ καταπαύσει ἁμαρτίες μεγάλες»⁹⁸. Ὅταν δηλαδή διακοποῦν τὰ πάθη αὐτά, μειώνονται, καὶ ἡ νήψη ὠφελεῖ αὐτοὺς ποὺ τὴν χρησιμοποιοῦν. Ἀντίθετα μὲ ἐλεύθερες κατὰ κάποιο τρόπο καὶ ἀνεξέλεγκτες ὀρμές, γλιστρώντας πάντοτε στὸ χειρότερο, συγκλονίζουν ἀπὸ τὰ θεμέλια αὐτοὺς ποὺ παραδίδονται στὸν νοητὸ ὕπνο.

Στίχ. 9-11. «Εἶδαν ὅμως ὅτι εἶναι πάρα πολλοὶ οἱ ἐχθροί, καὶ ἔστρεψαν τὸ νερὸ τῆς ἀρχαίας δεξαμενῆς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς πόλης, ἀλλὰ καὶ γκρέμισαν τὰ σπίτια τῆς Ἱερουσαλήμ προκειμένου νὰ ἐνισχύσουν τὴν ὀχύρωση τοῦ τείχους. Φέρατε νερὸ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δύο τείχη ἀπὸ τὴν ἀρχαία δεξαμενὴ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ, καὶ δὲν σηκώσατε τὰ μάτια σας πρὸς

98. Ἐκκλ. 10, 4.

τῆς ἀρχαίας, καὶ οὐκ ἐνεβλέφατε εἰς τὸν ἀπαρχῆς ποιήσαντα αὐτήν, καὶ τὸν κτίσαντα αὐτήν οὐκ ἴδετε».

Καταιτιᾶται πάλιν τῶν Ἰουδαίων τοὺς δῆμους, ἤγουν τοὺς προεστηκότας καὶ ταῖς ἀνωτάτω τιμαῖς κατηγλαισμένους, ὡς ἡμαρτηκότας μὲν λογισμοῦ τοῦ σώφρονος, πεπραχότας δὲ ἀσυνέτως οὐχ ὅπερ ἦν εἰκὸς διασώζειν δύνασθαι κινδυνεύουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ὅσα τὴν ἐπισκήψασαν αὐτοῖς ὀργὴν ἀγριωτέραν ἐτίθει, καταθηγομένου τρόπον τινὰ καὶ ἔτι μειζόνως εἰς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀγανάκτησιν τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, ἅτε δὴ παρεωραμένου καὶ οὐδενὸς μὲν ἐπ' αὐτῷ πεποισθότος ἔτι, σπουδαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀνθρωπίνους ἐπιχειρήμασιν οἰομένων τῶν ἐξ Ἰσραὴλ κατευμεγεθήσειν δύνασθαι τῆς τῶν πολεμίων χειρός. Φασὶ γὰρ ὅτι, ἀπαριθμησάμενοι τὰς τῆς πόλεως οἰκίας, εἶτα τὸ ἀπόθετον ὕδωρ ὡσεὶ στοχασμοῖς ἀναμετροησάμενοι, συνειδὸν ὅτι πλείους εἰσὶ, καὶ μετωχέτευσαν τῆς ἀρχαίας κολυμβήθρας τὸ ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν, ἵνα ἔχοιεν, ὡσπεροῦν ᾤοντο, κατὰ σφᾶς αὐτοὺς τὸ ἀρκέσαι δυνάμενον, εἰ καὶ μακρότερος γένοιτό πως ὁ τῆς πολιορκίας καιρὸς. Καὶ προσέτι τούτῳ τὰς τῶν τειχῶν ὀχυρώσεις ἐποιοῦντο, φησὶ τὰς τῆς πόλεως οἰκίας κατασεῖοντες.

«Καὶ οὐκ ἐνεβλέφατε εἰς τὸν ἀπαρχῆς ποιήσαντα αὐτήν, καὶ τὸν κτίσαντα αὐτήν οὐκ ἴδετε». Ἔδει γάρ, ἔδει, φησὶ, μὴ ταῖς ἑαυτῶν δυνάμεσιν, ἤγουν εὐτυχίαις, ἐπιθαρσῆσαι μᾶλλον, ἀνατεῖναι δὲ τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸν αἰεὶ τειχίσαντα τὴν ἁγίαν πόλιν. Ὁρη γάρ, φησὶ, κύκλω αὐτῆς καὶ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὃ καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἐπαγγέλλεται αὐτῇ, λέγων· «Καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος, τεῖχος πυρὸς κυκλόθεν, καὶ εἰς δόξαν ἔσομαι ἐν μέσῳ αὐτῆς»· ἀλλ' οὐδενὸς μὲν ἠξιώσατε λόγου τὸ χρῆμα, φησὶ, παρεώρατε δὲ τὰ παρὰ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀνωθεν ἐπικου-

ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἔκανε ἀπὸ τὴν ἀρχή, οὔτε καὶ εἶδατε αὐτὸν ποὺ τὴν οἰκοδόμησε».

Κατηγορεῖ πάλι τὸ λαὸ τῶν Ἰουδαίων, δηλαδή τοὺς ἄρχοντες αὐτῶν καὶ ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὶς ἀνώτατες τιμές, ὅτι ἔσφαλαν μὴ ἐνεργώντας μὲ λογισμοὺς σωφροσύνης, ἀλλὰ ἔπραξαν μὲ ἀνοησία ὅχι ἐκεῖνο ποὺ ἦταν εὐλόγο ὅτι θὰ ἔσωζε τὴν Ἱερουσαλήμ ποὺ κινδύνευε, ἀλλὰ ὅσα ἔκαναν ἀγριότερο τὸ θυμὸ ποὺ ἐκδηλώθηκε ἐναντίον τους, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο ἀναρρίπιζε ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐναντίον τους ἀγανάκτηση τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶχε περιφρονηθεῖ καὶ κανένας πιά δὲν στήριζε τὴν πεποίθησή τους σ' αὐτὸν, ἀλλὰ νόμισαν οἱ Ἰσραηλιῖτες ὅτι μὲ φροντίδες ἀνθρώπινες μᾶλλον καὶ ἐνέργειες θὰ μποροῦσαν νὰ ὑπερισχύσουν τῆς δυνάμεως τῶν ἐχθρῶν. Γιατὶ λένε, ὅτι, ἀφοῦ μέτρησαν τὰ σπίτια τῆς πόλης καὶ ὑπολόγισαν στὴ συνέχεια τὸ ἀποθηκευμένο νερό, εἶδαν ὅτι εἶναι περισσότεροι, καὶ διοχέτευσαν τὸ νερὸ τῆς ἀρχαίας δεξαμενῆς στὴν πόλη, γιὰ νὰ ἔχουν, ὅπως νόμιζαν, ὅσο νερὸ θὰ τοὺς ἦταν ἀρκετὸ, ἔστω κι ἂν ἀκόμα παρατεινόταν ὁ χρόνος τῆς πολιορκίας. Κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ἐνίσχυσαν, λέγει, καὶ τὶς ὀχυρώσεις τῶν τειχῶν, κατεδαφίζοντας τὰ σπίτια τῆς πόλης.

«Δὲν ὑψώσατε τὸ βλέμμα σας πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔκανε αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχή καὶ δὲν εἶδατε αὐτὸν ποὺ τὴν οἰκοδόμησε». Ἐπρεπε δηλαδή, λέγει, ἔπρεπε νὰ μὴ στηριχτοῦν σὶς δικές τους δυνάμεις ἢ εὐημερίες, ἀλλὰ νὰ ὑψώσουν τὰ μάτια τῆς διάνοιάς τους πρὸς ἐκεῖνον ποὺ περιτείχισε τὴν ἁγία πόλη. Γιατὶ λέγει, ὅτι ὄρη γύρω ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὁ Κύριος ποὺ στέκεται γύρω ἀπὸ τὸν λαὸ του, πρᾶγμα ποὺ ὑποσχόταν καὶ μὲ τὴ φωνὴ προφήτη λέγοντας «Κι ἐγὼ θὰ εἶμαι γ' αὐτὴν, λέγει ὁ Κύριος, τεῖχος πύρινο γύρω ἀπὸ αὐτὴν καὶ δόξα στὸ μέσο αὐτῆς»⁹⁹. Ἄλλ' αὐτά, λέγει, δὲν τὰ δώσατε καμμιά σημασία, ἀλλὰ περιφρονήσατε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ σὰ νὰ μὴν εἶχατε καμμιά ἀνάγκη ἀπὸ τὴν οὐράνια βοήθεια, στηρίξατε μὲ πάρα πολλὴ ἀνοησία τὴν πεποίθησή σας στὰ λιθά-

ρίας ὡς κατ' οὐδένα τρόπον δεδεημένοι, ταῖς ἐκ λίθων ἐπιδο-
 λαῖς ἀνοητότατα τεθαροσήκατε. Ἄλλ' ἦν ἄμεινον παρὰ πολὺ
 τὴν ἄμαχον ὑμᾶς ἐπικαλέσασθαι χεῖρα, καὶ ζητῆσαι λαβεῖν
 τὰ ἐξ ἡμερότητας καὶ φιλανθρωπίας Θεοῦ, Σωτῆρά τε καὶ
 5 Λυτρωτὴν ὀνομάζειν αὐτόν, οὕτω τε διακεκμημένους τὸ ἐπι-
 ταῖς μεταγνώσεσι καταστάξαι δάκρυον.

Στίχ. 12-14. «Καὶ ἐκάλεσε Κύριος Σαβαῶθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ
 ἐκείνῃ κλαυθμὸν καὶ κοπετὸν καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν
 σάρκων, αὐτοὶ δὲ ἐποίησαντο εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλί-
 10 αμα, σφάζοντες μόσχους καὶ θύοντες πρόβατα, ὥστε
 φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον, λέγοντες· Φάγωμεν καὶ πί-
 ωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. Καὶ ἀνακεκαλυμμένα
 ταῦτά ἐστιν ἐν τοῖς ὡσὶ Κυρίου Σαβαῶθ, ὅτι οὐκ ἀφε-
 θήσεται ὑμῖν αὕτη ἡ ἁμαρτία ἕως ἂν ἀποθάνητε».

15 Ἀληθές ὅτι κατὰ τὸ γεγραμμένον «Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβῆς
 εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ»· τοῦτο πεπονθότας κατίδοι
 τις ἂν τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ. Ἐν δείμασι γὰρ γεγονότις τοῦ παν-
 τὸς κακοῦ καὶ ἀπληρημένον ἑαυτοῖς ὀρῶντες τὸν κίνδυνον
 τὸν ἀπὸ γε τῆς Ἀσσυρίων ὀμότητος, εἶτα δέον ταῖς σφῶν
 20 αὐτῶν ῥαθυμίαις ἐπομιάζοντας ἐμμειλίσσεσθαι Θεόν, κομ-
 μόν τε καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν σάρκων ποιεῖσθαι, καιροῦ πρὸς
 τοῦτο καλοῦντος, πρὸς πᾶν ἐτράποντο τὸναντίον. Ἀπαι-
 δήσαντες γὰρ ὥσπερ καὶ οἶον εἰς ἅπαν ἀτηληγηκότες, τρυ-
 φὰς ἐπετήδευον καὶ τὰ εὐφροσύνης ἔργα πληροῦντες ἐσπού-
 25 δαζον, μόσχους τε καὶ πρόβατα καταθύοντες, μεθυσκόμενοί
 τε καὶ ταῖς ὑπὲρ κόρον ἐνοπαταλῶντες τρυφαῖς, καὶ μὴν καὶ
 τὰ ἐξ ἀπογνώσεως καὶ φρενὸς ἀγρίας καὶ ἀτημελοῦς ἀλλή-
 λους ἐπιφθεγγόμενοι· «Φάγωμεν καὶ πῖωμεν, αὔριον γὰρ
 ἀποθνήσκομεν». ῥήθησαν γὰρ, κατὰ τὸ εἶκός, ὅτι καὶ ἀνή-
 30 κοος ἔσται τῶν τοιούτων ὁ Θεός· Ἄλλ' ἔστιν ἀνακεκαλυμμέ-

ρια πού προσθέσατε στὰ τείχη σας. Ὅμως ἦταν πάρα πολὺ καλύτερο γιὰ σᾶς νὰ ἐπικαλεσθεῖτε τὴν ἀκαταμάχητη δύναμη καὶ νὰ ζητήσετε νὰ λάβετε ὅσα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν ὀνομάζετε Σωτήρα καὶ Λυτρωτὴ, καὶ θρῖσκόμενοι σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι, νὰ χύσετε ἄφθονα τὰ δάκρυα τῆς μετάνοιας.

Στίχ. 12-14. «Κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, τοὺς κάλεσε νὰ κλάψουν καὶ νὰ θρηνήσουν, νὰ ξυρίσουν τὸ κεφάλι καὶ νὰ ζωστοῦν σάκκο, αὐτοὶ ὅμως ἔστησαν γλέντι χαρᾶς καὶ ἀγαλλίασις, σφάζοντας μοσχάρια καὶ θυσιάζοντας πρόβατα, ὥστε νὰ φᾶνε κρέας καὶ νὰ πιοῦν κρασί, λέγοντας· Ἔσ φᾶμε κι ἄς πιοῦμε, γιὰτὶ αὐριο πεθαίνομε. Αὐτὰ βέβαια εἶναι γνωστὰ στ' αὐτὰ τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, γιὰτὶ δὲν θὰ σᾶς συγχωρηθεῖ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία μέχρι πού νὰ πεθάνετε».

Εἶναι ἀλήθεια, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ὅτι, «Ὅταν ὁ ἀσεβὴς φτάσει στὸ βάθος τῶν κακῶν, περιφρονεῖ»¹. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ δεῖ κανένας ὅτι πάθανε οἱ Ἰσραηλιῖτες. Ἐχοντας δηλαδὴ κυριευθεῖ ἀπὸ τὸν φόβο γιὰ κάθε κακὸ καὶ βλέποντας τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὴν ὠμότητα τῶν Ἀσσυρίων νὰ κρέμεται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους, ἐνῶ ἔπρεπε, θρηνώντας γιὰ τὴν ἀδιαφορία τους, νὰ ἔξευμενήσουν τὸν Θεό, ξεσπώντας σὲ κοπετούς, ξυρίζοντας τὸ κεφάλι τους, καὶ φορώντας τὸν σάκκο τῆς μετάνοιας, ὅπως τὸ καλοῦσε ἡ περίστασι, αὐτοὶ ἐπιδόθησαν στὰ ἐντελῶς ἀντίθετα. Σὰ νὰ εἶχαν δηλαδὴ ἀπαυδήσει καὶ σὰ νὰ εἶχαν φτάσει σὲ ἔσχατη ἀναισθησία, ὀργάνωναν ἀπολαυστικὰ διασκεδάσεις καὶ φρόντιζαν νὰ ἐπιδίδονται σὲ ἐνέργειες εὐφροσύνης, θυσιάζοντας μοσχάρια καὶ πρόβατα, μεθώντας καὶ ἀσωτεύοντας σὲ ἀχόρταγες ἀπολαύσεις, ἀλλὰ καὶ φωνάζοντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλο μὲ λόγια ἀπόγνωσις καὶ διάθεσις ἄγριας καὶ ἀπερίσκεπτης «Ἔσ φᾶμε κι ἄς πιοῦμε, γιὰτὶ αὐριο πεθαίνομε». Γιὰτὶ φαντάσθησαν, ὅπως εἶναι φυσικό, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θ' ἀκούσει τέτοια πράγματα. Ἀλλὰ αὐτοὶ

να ταῦτα, φησίν, ἐν τοῖς ὡσὶν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἂν ὑμῖν ἀφε-
 θεῖη ἡ ἁμαρτία αὕτη, ἕως ἂν ἀποθάνητε, τοῦτ' ἔστι κατοική-
 σεσθε πάντως εἰς θάνατον καὶ φθορὰν καὶ διὰ ταύτην ὑμῖν
 τὴν ἁμαρτίαν. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς ἐν ἡμέραις ὀργῆς, ἤγουν
 5 τοῖς ἐκ τῶν πειρασμῶν περιθρανομένους δείμασι, μὴ ὑπι-
 οὔσθαι πρὸς ῥαθυμίαν, πενθεῖν δὲ μᾶλλον καὶ προσιέναι δε-
 दाκρουμένους τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ, καὶ τοῖς ἐκ νηστείας πόνοις
 ἑαυτοὺς κατακίζοντας ἐλεεῖσθαι ζητεῖν, ἐκεῖνο βοῶντας
 διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς· «Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου
 10 καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου».

Ἐπειδὴ δὲ φησιν ὁ προφήτης ἐν τούτοις, ὅτι «Ἐκάλεσε
 Κύριος Σαβαῶθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνῃ κλαυθμὸν καὶ κοπετόν,
 καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν σάκκων», δεῖν ᾤθηεν τὰς τοῦ Μιχαί-
 ου φωνάς, μᾶλλον δὲ τὰς διὰ τοῦ προφήτου παρὰ Θεοῦ γε-
 15 νομένας ἐνυφῆναι τοῖς λόγοις. Γέγραπται δὲ οὕτως· «Καὶ
 νῦν λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· Ἐπιστρέψατε πρὸς με ἐξ
 ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν, ἐν νηστεία καὶ ἐν κλαυθμῷ καὶ ἐν
 κοπετῷ, καὶ διαρῶρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ μὴ τὰ ἱμάτια
 ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐλε-
 20 ἡμων καὶ οἰκτείρωμα ἐστίν, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος, καὶ
 μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις. Τίς οἶδεν εἰ ἐπιστρέψει καὶ μετα-
 νοήσει καὶ ὑπολείπεται ὀπίσω αὐτοῦ εὐλογίαν, θυσίαν καὶ
 σπονδὴν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν; Σαλπύσατε σάλπιγγι ἐν Σιών,
 ἁγιάσατε νηστείαν, κηρύξατε θεραπείαν, συναγάγετε λαόν,
 25 ἁγιάσατε Ἐκκλησίαν, ἐκλέξατε προεσδυτέρους, συναγάγετε
 νήπια θηλάζοντα μασθούς, ἐξελθέτω νυμφίος ἐκ τοῦ κοιτῶ-
 νος αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐκ τοῦ παστοῦ αὐτῆς Ἄνα μέσον τῆς
 κρηπίδος καὶ τοῦ θυσιαστηρίου κλαύσονται οἱ ἱερεῖς οἱ λει-
 τουργοῦντες Κυρίῳ, καὶ ἐροῦσι· Φεῖσαι, Κύριε, τοῦ λαοῦ
 30 σου, καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τοῦ κα-
 τάρξαι αὐτῶν ἔθνη, ὅπως μὴ εἴπωσιν ἐν τοῖς ἔθνεσι, Πού
 ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;». Θεοῦ τοιγαροῦν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ

εἶναι σαφεῖς, λέγει σὰ αὐτιά του, καὶ ἡ ἁμαρτία αὐτὴ δὲν θὰ σᾶς συγχωρηθεῖ μέχρι πού νὰ πεθάνετε, δηλαδή θὰ ὀδηγηθεῖτε ὅπως-δήποτε στὸν θάνατο καὶ στὴ φθορὰ καὶ γι' αὐτὴ τὴν ἁμαρτία σας. Πρέπει λοιπὸν ἔμεις σὲ ἡμέρες ὀργῆς, δηλαδή κατασυντριμμένοι ἀπὸ τοὺς φόβους τῶν πειρασμῶν, νὰ μὴν παραδινόμαστε σὲ ραθυμία, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ πενθοῦμε καὶ νὰ προσερχόμαστε μὲ δάκρυα στὸν φιλόγαθο Θεὸ καὶ καταπιέζοντας τὸν ἑαυτό μας μὲ τοὺς κόπους τῆς νηστείας νὰ ζητοῦμε νὰ ἐλεηθοῦμε, ἐκεῖνο κραυγάζοντας μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ψαλμωδοῦ· «Πρόσεξε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπο μου καὶ συγχώρησε ὅλες τὶς ἁμαρτίες μου»².

Ἐπειδὴ ὅμως μὲ αὐτὰ λέγει ὁ προφήτης, ὅτι «ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων τοὺς κάλεσε ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα γιὰ κλάματα καὶ θρήνο, γιὰ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς καὶ ζώσιμο μὲ σάκκους, θεώρησα καλὸ ὅτι πρέπει νὰ συνυφάνω τοὺς λόγους τοῦ Μιχαῖα^{2α}, ἢ μᾶλλον τοὺς λόγους πού εἶπε ὁ Θεὸς μέσω τοῦ προφήτη, μὲ αὐτὰ πού θὰ πῶ. Ἔχει γραφεῖ τὸ ἕξῃς· «Καὶ τώρα λέγει ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας· Ἐπιστρέψατε σ' ἐμένα μὲ ὅλη τὴν καρδιά σας, μὲ νηστεία καὶ κλάματα καὶ θρήνο, στὸν Κύριο τὸν Θεὸ σας, γιατί εἶναι σπλαχνικὸς καὶ φιλόανθρωπος, μακρόθυμος καὶ πολυεύσπλαχνος καὶ ἀλλάζει γνώμη γιὰ τὶς ἁμαρτίες. Ποιὸς γνωρίζει ἂν θὰ ἀλλάξει γνώμη καὶ δεῖξει τὴ στοργὴ του γιὰ μᾶς καὶ ἀφήσει πίσω του τὴν εὐλογία του, ὥστε νὰ προσφέρομε θυσία καὶ σπονδὴ στὸν Κύριο τὸν Θεὸ μας; Ἄς ἠχήσει ἡ σάλπιγγα στὴ Σιών, ἀφιερῶστε ἡμέρα νηστείας, κηρύξτε θεραπεία, συγκεντρῶστε τὸν λαό, ἐξαγνίστε τὰ πλήθη τῆς συνάθροισης, ἐκλέξατε πρεσβυτέρους, συγκεντρῶστε τὰ νήπια πού θηλάζουν, καὶ ἄς βγεῖ ὁ νυμφίος ἀπὸ τὸν νυφικὸ κοιτώνα του καὶ ἡ νύφη ἀπὸ τὸν νυφικὸ θάλαμο. Γύρω ἀπὸ τὴ βάση τοῦ θυσιαστηρίου θὰ κλάψουν οἱ ἱερεῖς πού ὑπηρετοῦν τὸν Κύριο καὶ θὰ ποῦν· Λυπήσου, Κύριε, τὸν λαό σου καὶ μὴν παραδώσεις τὴν κληρονομία σου στὸν ἐξευτελισμὸ νὰ γίνουν κυρίαρχοὶ τοὺς τὰ ἔθνη, γιὰ νὰ μὴν ποῦν τὰ ἔθνη μεταξύ τους Ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς τους;»³. Ἐνῶ λοιπὸν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὁ Θεὸς καλοῦσε σὲ κλάματα

3. Ἰωήλ 2, 12-17.

κλαυθμὸν καλοῦντος καὶ κοπετὸν καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν
 σάκκων, εὐφροσύνας ἐποιοῦντο, καταθήγοντες ἐφ' ἑαυτοῖς
 καὶ ἔτι μειζόνως εἰς ἀκάθεκτον ὀργὴν τὸν ἀπολέσαι τε καὶ
 διασῶσαι δυνάμενον.

- 5 *Στίχ 15-19.* «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Πορεύου εἰς
 τὸν παστοφόριον πρὸς Σομνὰν τὸν ταμίαν, καὶ εἶπον
 αὐτῷ· Τί σὺ ᾧδε, καὶ τί σοί ἐστὶν ᾧδε; ὅτι ἐλάτομησας
 σαυτῷ ᾧδε μνημεῖον, καὶ ἐποίησας σαυτῷ ἐν ὑψηλῷ
 μνημεῖον, καὶ ἔγραψας σαυτῷ ἐν πέτρᾳ σκηνήν; Ἴδου
 10 δὴ Κύριος Σαβαώθ ἐκβαλεῖ καὶ ἐκτρίψει ἄνδρα, καὶ
 ἀφελεῖ τὴν στολήν σου καὶ τὸν στέφανόν σου τὸν ἔνδο-
 ξον, καὶ ῥίψει σε εἰς χώραν μεγάλην καὶ ἀμέτρητον, καὶ
 ἐκεῖ ἀποθανῆ· καὶ θήσει τὸ ἄρμα σου τὸ καλὸν εἰς ἀτι-
 μίαν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ ἄρχοντός σου εἰς καταπάτημα,
 15 καὶ ἀφαιρεθήσῃ ἐκ τῆς οἰκονομίας σου καὶ ἐκ τῆς στά-
 σεώς σου».

Σομνάς ἐγένετο ταμίας χρημάτων, καὶ ποίων οὕπω σα-
 φές, πότερόν ποτε τῶν ἱερῶν καὶ ἐκνεμηθέντων τῷ ναῷ, ἤ-
 γουν τῶν βασιλικῶν, ἔοικε δὲ μᾶλλον τῇ τῶν ἱερῶν χρημά-
 20 των ἐπικεῖσθαι συγκομιδῇ, καὶ τοῖς ἀναγκαίως καὶ χρειω-
 δῶς δαπανωμένοις ἔσθ' ὅτε πρὸς ἐπανόρθωσιν σκευῶν ἱε-
 ρῶν. Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ ἐξ αἵματος ὄντα τοῦ Λευὶ τοῖς τῆς
 ἀρχιερωσύνης ἀνχήμασιν ὀραῖσθαι διαπρεπῆ. Μεγαλό-
 φρων δὲ τις καὶ ὑπέροφρος ἄγαν ἦν, καὶ τοῖς λυποῦσι δυ-
 25 σάντητος, καὶ πλεονεξίαις ἐπιπηδῶν, καὶ λημμάτων αἰ-
 σχρῶν ἠττώμενος, καὶ φιλοκομπίας ἐραστής, καὶ τὰς ἐξ ἀν-
 θρώπων τιμὰς αἰεὶ θηρώμενος, ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως,
 Θεῷ κατεστυγμένος Μελλούσης τοίνυν ὅσον οὐδέπω κατα-
 30 λήμ, ὅτε καὶ νενικηκότες οἱ Βαβυλώνιοι μετεκόμισαν εἰς

καὶ θρῆνο καὶ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς τους καὶ ζώσιμο μὲ σάκκο, αὐτοὶ ἐπιδίδονταν σὲ διασκεδάσεις, ἐρεθίζοντας ἐναντίον τους ἀκόμη περισσότερο σὲ ἀσυγκράτητη ὀργὴ ἐκεῖνον ποὺ εἶχε τὴ δύναμη νὰ τοὺς ὀδηγήσει στὴν ἀπώλεια ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς σώσει.

Στίχ. 15-19. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων· Πήγαινε στὸ κελλὶ τοῦ ναοῦ στὸν Σομνὰ τὸν ταμία καὶ πὲς του· Γιατί εἶσαι ἐδῶ, καὶ ποιὸ σκοπὸ ἔχει ἡ παρουσία σου ἐδῶ; Γιατί σκάλισες ἐδῶ στὸν βράχο τάφο γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ κατασκεύασες ἐδῶ ψηλὰ μνημεῖο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, καὶ λάξευσες πάνω στὸν βράχο κατοικία στὸ ὄνομά σου; Νὰ λοιπὸν ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θὰ σὲ ἐκδιώξει καὶ θὰ σὲ ἐξοντώσει, ἄνθρωπέ μου, θὰ σοῦ ἀφαιρέσει τὴ στολὴ σου καὶ τὸ ἔνδοξο στεφάνι, θὰ σὲ ρίξει σὲ χώρα μεγάλη καὶ ἀπέραντη καὶ θὰ πεθάνεις ἐκεῖ. Ἄλλὰ καὶ τὸ λαμπρὸ ἄρμα σου θὰ τὸ παραπετάξει σὰν ἄχρηστο καὶ τὴν κατοικία τοῦ ἄρχοντά σου θὰ τὴν παραδώσει στοὺς ἐχθροὺς πρὸς καταπάτημα, καὶ ἔτσι θὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὴ διαχείρισή σου καὶ ἀπὸ τὴ θέση σου».

Ὁ Σομνὰς ἦταν ταμίας χρημάτων, δὲν εἶναι σαφὲς ὅμως ποιῶν χρημάτων. Τῶν ἱερῶν χρημάτων ποὺ εἶχαν παραχωρηθεῖ στὸ ναὸ ἢ τῶν βασιλικῶν. Μᾶλλον ὅμως φαίνεται πὼς ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς συγκέντρωσης ἱερῶν χρημάτων καὶ τῶν χρημάτων ἐκείνων ποὺ δαπανοῦνταν γιὰ τὶς ἀναγκαῖες καὶ ἀπαραίτητες πολλὰς φορὲς ἐπισκευὰς τῶν ἱερῶν σκευῶν. Λένε ἐπίσης ὅτι καταγόταν ἐξ αἵματος ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Λευὶ καὶ διέπρεπε μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης. Ἦταν φιλόδοξος καὶ ὑπερβολικὰ ὑπερόπτης, ἀπαίσιος σὲ ὅποιους τὸν δυσάρεστοῦσαν, σὶς ἀρπαγὲς ὀλοπρόθυμος, στὰ αἰσχροὰ κέρδη δοῦλος, ἐραστής τῶν κομψασμῶν, καὶ παντοτινὰ κυνηγὸς τῶν τιμῶν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, καὶ γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλογα, ἦταν μισητὸς ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐνῶ λοιπὸν ἀναμενόταν νὰ λεηλατηθεῖ ἡ Ἰουδαία ὅσο ποτὲ μέχρι τότε καὶ νὰ καταληφθεῖ καὶ ἡ ἴδια ἡ Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅταν οἱ Βαβυλώνιοι μετὰ τὴ νίκη τους μετέφεραν στὴ χώρα τους τοὺς Ἰσραηλίτες, ὁ

τὴν ἑαυτῶν αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραήλ, μνημεῖον ἑαυτῶ περι-
 φανὲς ὁ Σομνάς εἰργάζετο, καὶ πολυτελεστάτην αὐτῶ τὴν
 κατασκευὴν ἐνετίθει. Ἐν ἧθει τοίνυν ὁ παρὰ Θεοῦ πρὸς
 αὐτὸν ἐγένετο λόγος. Τί γὰρ τῶ προφήτῃ φησί; «Πορεύου
 5 εἰς τὸ παστοφόριον» (χωρὸς οὗτος ἐν τῶ ναῶ), «πρὸς Σο-
 μνάν τὸν ταμίαν, καὶ εἶπον αὐτῶ· Τί σὺ ὧδε, καὶ τί σοί ἐστιν
 ὧδε;». Τοῦτ' ἐστὶ, ποῖον ἐνταῦθα κληρὸν ἔχεις, ἢ πῶς ὧδε
 μένεις; Διὰ τί γὰρ λελατόμηκας σεαυτῶ μνημεῖον καὶ ἔγρα-
 ψας ἐν πέτρᾳ σκηνήν; Τί ἄρ' ἔσται; καὶ τί τὸ ἐπηροτημένον;
 10 ἢ ποίοις ἄρα, φησὶν, ὁμιλήσεις κακοῖς; «Ἴδου δὴ Κύριος
 Σαβαὼθ ἐκβαλεῖ καὶ ἐκτρίψει ἄνδρα». Ἀπώχοντο γὰρ, ὡς
 ἔφην, αἰχμάλωτοι μετὰ τῶν ἀγελαίων οἱ δυνατώτατοι, καὶ
 ἐκκεκομμένην ἔχοντες τὴν κατὰ τῶν ἄλλων ὑπεροχήν. Ἐ-
 πειδὴ δὲ ἀπεκομίσθη καὶ αὐτὸς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀφήρη-
 15 ται μὲν ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ στέφανος, ἔρριπται δὲ
 ὡς σκεῦος ἄχρηστον εἰς γῆν ἀμέτρητον, ἐκεῖ τεθνηξόμενος
 ἐλέου δίχα παντός, οὐκέτι λαμπροῖς ὀχήμασι καθὰ καὶ
 πρῶην ἐμβεβηκώς, σεσαλευμένος δὲ μᾶλλον καὶ ἐξωσθεὶς
 εἰς ἅπαν τῆς ἐγχειρισθείσης οἰκονομίας αὐτῶ καὶ τῆς στά-
 20 σεως, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ παρεστάναι καὶ λειτουργεῖν τῶ Θεῷ.

Στίχ. 20-24. «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καλέσω τὸν
 παῖδά μου Ἐλιακίμ τὸν τοῦ Χελκίου, καὶ ἐνδύσω αὐ-
 τὸν τὴν στολήν σου, καὶ τὸν στέφανόν σου δώσω αὐτῶ,
 καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν οἰκονομίαν δώσω εἰς τὰς χεῖρας
 25 αὐτοῦ· καὶ ἔσται ὡς πατήρ τοῖς ἐνοικοῦσιν ἐν Ἱερουσα-
 λὴμ καὶ τοῖς ἐνοικοῦσιν Ἰούδα, καὶ δώσω τὴν δόξαν
 Δαβὶδ αὐτῶ, καὶ ἄρξει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀντιλέγων· καὶ
 στήσω αὐτὸν ἄρχοντα ἐν τόπῳ πιστῶ, καὶ ἔσται εἰς θρό-
 νον δόξης τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔσται πε-
 30 ποιθῶς ἐπ' αὐτὸν πᾶς ἐνδοξὸς ἐν τῶ οἴκῳ τοῦ πατρὸς
 αὐτοῦ, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἔσονται ἐπικρεμά-
 μενοι ἐν αὐτῶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ».

Σομνάς κατασκεύαζε γιά τόν ἑαυτό του μνημεῖο περίλαμπρο, ἡ κατασκευή τοῦ ὁποίου ἦταν πολυτελέστατη. Ἐγινε λοιπόν ἀπό τόν Θεό σ' αὐτόν ὁ συνήθης λόγος. Καί τί εἶπε στόν προφήτη; «Πήγαινε στό ταμεῖο (αὐτό ἦταν ἕνας χῶρος μέσα στό ναό), στό Σομνά τόν ταμία, καί πές του· Γιατί ἐσύ εἶσαι ἐδῶ, καί ποιά δικαιώματα ἔχεις ἐδῶ;». Δηλαδή ποιόν κληρο ἔχεις, ἢ πῶς μένεις ἐδῶ; Γιατί λάξευσες μνημεῖο γιά τόν ἑαυτό σου καί ἔσκαψες στόν βράχο κατοικία; Τί ἄραγε θά γίνει; Καί τί εἶναι αὐτό πού σέ ἀπειλεῖ; Ἡ ποιές ἄραγε συμφορές, λέγει, θά σέ βροῦν; «Νά λοιπόν ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θά ἐκδιώξει καί θά συντρίψει τόν ἄνδρα». Γιατί, ὅπως εἶπα, ἔφυγαν αἰχμάλωτοι μαζί μέ τὸ πλῆθος οἱ πῶ μεγάλοι ἄρχοντες, ἡ ὑπεροχή τῶν ὁποίων ἀπό τοὺς ἄλλους ἦταν διακεκριμένη. Ἐπειδή ὅμως μεταφέρθηκε κι αὐτός στήν αἰχμαλωσία, τοῦ ἀφαιρέθηκε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης καί πετάχτηκε στή γῆ σάν ἀχρηστο σκεῦος, γιά νά πεθάνει ἐκεῖ χωρίς καμμιά συμπάθεια, χωρίς ν' ἀνεβαίνει πιά σέ λαμπρὰ ὀχήματα ὅπως πρῶτα, ἀλλά ξεριζωμένος μᾶλλον καί διωγμένος γιά πάντα ἀπό τὸ ἀξίωμα τῆς οἰκονομίας πού τοῦ εἶχε ἐγχειρισθεῖ κι ἀπό τῆ θέση του, δηλαδή τὸ νά παρίσταται καί νά ὑπηρετεῖ τόν Θεό.

Στίχ. 20-24. «Καί θά συμβεῖ τὴν ἡμέρα ἐκείνη νά καλέσω τὸ υἱό μου τόν Ἐλιακείμ, υἱό τοῦ Χελκία, τόν ὁποῖο θά ντύσω μέ τὴ στολή σου, θά τοῦ φορέσω τὸ στεφάνι σου καί θά παραδώσω στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία καί τὴν οἰκονομικὴ διαχείριση. Καί αὐτὸς θά εἶναι σάν πατέρας γιά τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ καί τοὺς κατοίκους τοῦ Ἰούδα, θά τοῦ δώσω τὴ δόξα τοῦ Δαβίδ καί θά ἀσκήσει τὴν ἀρχὴ χωρίς τὴν ἀντίρρηση κανενός. Θά ἐγκαταστήσω αὐτόν ἄρχοντα σέ θέση ἀμετακίνητη, καί ὁ θρόνος στόν ὁποῖο θά κάθεται θά εἶναι δόξα τοῦ πατρικοῦ του οἴκου. Σ' αὐτόν θά στηρίζει τὴν πεποίθησή του κάθε ἐπίσημος μέσα στόν οἶκο τοῦ πατέρα του, ἀπὸ τόν μικρὸ μέχρι τόν μεγάλο, καί ὅλοι θά περιμένουν τὰ πάντα ἀπὸ αὐτόν ἐκείνη τὴν ἡμέρα».

Οὕτω τῆς ἱστορίας ἀποφοιτᾷ τὸ διήγημα, φέρεται γὰρ ἔτι κατὰ Σομνᾷ τοῦ ταμίου, λαχόντος μὲν τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν, κατακεχρημένου δὲ οὕτως αὐτῇ καὶ κατὰ παντὸς ἰόντος τοῦ κατεξευγμένου, ὡς καὶ ἀφορήτως πλεονε-
 5 κτεῖν καὶ ἅπαξ ἀπλῶς οὐδὲν ἔχειν τῶν ἐκτόπων ἀνεπιτή-
 δευτον. Ἀπορρῖφέντος δὴ οὖν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν, ἀποκομι-
 σθέντος εἰς χώραν μακρὰν καὶ ἀμέτρητον, «Καλέσω», φησί,
 «κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ τὸν παῖδά μου Ἐλιακεῖμ τὸν τοῦ
 Χελκίου». Παῖδα δὲ αὐτὸν ἴδιον ἀποκαλῶν μεμαρτύρηκε
 10 τὸ εὐήνιον· ὅτι δὲ χαριεῖται τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν αὐτῷ
 καθίστησιν ἐναργεῖς, στεφανώσιν αὐτὸν ὑπισχνούμενος
 καὶ λέγων, ὅτι καὶ στολὴν αὐτῷ δώσει, καὶ τὴν οἰκονομίαν
 καὶ τὸ κράτος, τοῦτ' ἔστι τὸ δύνασθαι κρατεῖν τῶν ὑπὸ χεῖ-
 15 ρα λαῶν. Μεμαρτύρηκε δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι καὶ ἔσται χρη-
 στός, οὐ κατὰ γε τὸν Σομνὰν ὑπερόφρους, ἀλλ' οἷα πατήρ, ἢ
 πιστὸς καὶ ἀγαθός. Ἔσται δὲ διὰ τοῦτο καὶ ἐστηριγμένος
 ἐν τόπῳ πιστῷ, τοῦτ' ἔστι βεβαίως αὐτῷ σωζομένῳ καὶ μέ-
 νοντι, ὡς ἐλέσθαι καὶ πάντα ἔνδοξον καὶ ἐπιφανῆ μονονου-
 χί καὶ ἐπ' αὐτῷ ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα, οὐχ ὡς εἰς Θεόν,
 20 πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὡς εἰς πατέρα χρηστόν. Προστήσε-
 ται γὰρ καὶ ὑπερασπίσει μικροῦ καὶ μεγάλου, φησὶν. Ἀγα-
 πηθήσεται δὲ οὕτως, ὡς καὶ ἐκκρεμᾶσθαι δοκεῖν αὐτοῦ
 τοὺς ὑπὸ χεῖρα λαούς. Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς ἔφην, ὁ τῆς ἱστορί-
 ας ἡμῖν εἰσκομίζει λόγος.

25 Ἔοικε δὲ πάλιν διὰ τῆς ἐσωτάτω θεωρίας ἡμῖν τὸ Χρι-
 στοῦ μυστήριον ὑπαινίττεσθαι. Τῇ μὲν γὰρ κατὰ νόμους ἱε-
 ρωσύνη κατεστεμμένοι οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι γε-
 γόνασι μὲν οὐκ εὐήνιοι, σκληροί τε καὶ ἀλαζόνες καὶ ἐρα-
 σιχρήματοι καὶ βαλαντίων ἀδρῶν ἐρασταὶ καὶ πᾶν ὀτιοῦν
 30 τῶν τῷ Θεῷ κατεστυγημένων ἐπιτηδεύοντες. Καὶ γοῦν αὐ-
 τὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου φησί· «Πῶς
 ἐγένετο πόρνη πόλις πιστὴ Σιών, πλήρης κρίσεως, ἐν ἣ δι-
 καιοσύνη ἐκοιμήθη ἐν αὐτῇ, νῦν δὲ φονευταί· Τὸ ἀργύριον

Δὲν ἀπομακρύνεται πάλι ἀπὸ τὴν ἱστορία ἢ διήγησι, γιὰτι καταφέρεται ἀκόμα ἐναντίον τοῦ Σομνᾶ τοῦ ταμία, πού τοῦ ἔλαχε βέβαια ἡ δόξα τῆς ἱερωσύνης, ἀλλὰ ἔκανε τέτοια κατάχρησι αὐτῆς καὶ τέτοια ἦταν ἡ ἐπίθεσί του ἐναντίον ὁποιοῦ ἦταν ἀντίθετός του, ὥστε νὰ εἶναι ἀνυπόφορη ἢ πλεονεξία του, καὶ μ' ἓνα λόγο νὰ μὴ ὑπάρχει καμμιά αἰσχροτήτα πού νὰ μὴ τὴ μεταχειρίσθηκε. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸς παραπεταχθεῖ, δηλαδὴ μεταφερθεῖ σὲ χώρα μακρινὴ καὶ ἀπέραντη, «Θὰ καλέσω», λέγει, «αὐτὸν τὸν καιρὸ τὸ υἱὸ μου Ἐλιακείμ, τὸν υἱὸ τοῦ Χελκία». Ἀποκαλώντας αὐτὸν «υἱὸ του», ἔδειξε ὅτι ἦταν ὑπάκουος. Ὅτι θὰ τοῦ χαρίσει τὴ δόξα τῆς ἱερωσύνης τὸ κάνει φανερό, δίνοντάς του τὴν ὑπόσχεσι ὅτι θὰ τὸν στεφανώσῃ, ἀλλὰ καὶ λέγοντας ὅτι καὶ στολή θὰ τοῦ δώσει καὶ τὴ διαχείρισι τῶν χρημάτων καὶ τὴν ἐξουσία, δηλαδὴ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ κυβερνᾶ τοὺς ὑπηκόους του. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ διαβεβαίωσε ὅτι θὰ εἶναι χρηστὸς, ὄχι ὑπερόπτης ὅπως ὁ Σομνᾶς, ἀλλὰ σὰν πατέρας πιστὸς καὶ ἀγαθὸς, καὶ γι' αὐτὸ θὰ εἶναι στηριγμένος σὲ θέσι ἀκλόνητη, δηλαδὴ πού διασώζεται καὶ παραμένει σταθερή, ὥστε νὰ θέλει καὶ κάθε ἔνδοξος καὶ ἐπιφανὴς νὰ στηρίζει κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἐλπίδα του σ' αὐτὸν, ὄχι ὅπως στὸν Θεό, πολὺ ἀπέχει κάτι τέτοιο, ἀλλὰ σὰν σὲ πατέρα χρηστὸ. Γιὰτι θὰ γίνῃ, λέγει, προστάτης καὶ ὑπερασπιστῆς τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ μεγάλου, καὶ θ' ἀγαπηθεῖ τόσο, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι κρέμονται ἀπὸ αὐτὸν οἱ ὑπηκοοὶ του. Καὶ αὐτὰ βέβαια μᾶς ἀναφέρει, ὅπως εἶπα, ὁ λόγος τῆς ἱστορίας.

Μὲ τὴν βαθύτερη ὅμως ἐρμηνεία φαίνεται νὰ μᾶς ὑπαινίσσεται τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ. Γιὰτι οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, στεφανωμένοι μὲ τὴν ἱερωσύνη τοῦ νόμου, δὲν ἦταν ὑπάκουοι, ἀλλὰ σκληροὶ καὶ ἀλαζόνες καὶ φιλάργυροι καὶ ἐραστὲς τῶν γεμάτων βαλαντίων καὶ ἔπρατταν κάθε τι πού ἦταν μισητὸ στὸ Θεό. Καὶ πράγματι ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγει στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου· «Πῶς κατάντησε πόρνη ἢ ἄλλοτε πιστὴ πόλις Σιών, στὴν ὁποία κυριαρχοῦσαν οἱ δίκαιες κρίσεις καὶ ἀναπαύοταν ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ τώρα κυριαρχοῦν σ' αὐτὴν οἱ φονιάδες; Τὸ

ὑμῶν ἀδόκιμον· οἱ κάπηλοί σου μίσγουνσι τὸν οἶνον ὕδατι·
 οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες
 δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὄρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ
 κρίσει χήρας οὐ προσέχοντες». Αἰτιᾶται δὲ αὐτοὺς καὶ αὐ-
 5 τὸς ὁ Σωτὴρ οὕτω λέγων· «Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φα-
 ρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἄνηθον καὶ ἡδύο-
 σμον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,
 τὴν κρίσιν, τὸ ἔλεος, καὶ τὴν πίστιν». Καὶ τὸ ἔτι τούτων
 ἀνοσιώτερον, γεγόνασι καὶ κυριοκτόνοι. Ταύτης ἔνεκα τῆς
 10 αἰτίας ἐξώσθησαν μὲν τῶν τῆς ἱερωσύνης γερωῶν, ἀποκεκί-
 νηνται δὲ τοῦ κατάρχειν λαῶν, καὶ ἐκδέδληνται τῆς ἐγχει-
 ρισθείσης αὐτοῖς κατὰ νόμον οἰκονομίας, ἔξω τε στεφάνων
 γεγόνασιν ἱερωῶν καὶ στολῆς ἱεροπρεποῦς· κέκληται δὲ μετ'
 ἐκείνους ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μέγας ἡμῶν
 15 ἀρχιερεύς. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· «Οὐχ ἑαυ-
 τῶ τις ἀρπάζει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ,
 καθὼς ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν εἰς τὸ γενηθῆναι
 ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰ-
 ῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Θεὸς γὰρ ὢν φύσει καὶ
 20 τῶν ὄλων Κύριος καὶ τὰς παρὰ πάντων λατρείας δεχόμε-
 νος, ἐπειδὴ γέγονεν ἄνθρωπος, κεχηρημάτικεν ἡμῶν καὶ ἀρ-
 χιερεύς.

Λαβεῖν δὲ λέγεται καὶ τὴν δόξαν Δαβὶδ, τοῦτ' ἔστι τὴν
 ἐπὶ γε τὸν Ἰσραὴλ ἀρχὴν τε καὶ βασιλείαν· Ἰσραὴλ δὲ φα-
 25 μεν οὐ τὸν κατὰ σάρκα πάντως, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ
 νοητόν. «Οὐ γὰρ πάντες», φησὶν, «οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσ-
 ραὴλ, οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ πάντες τέκνα», ἀλλ'
 ὅσοι διὰ πίστεως δεδικαίωνται, κατακολουθήσαντες τοῖς
 ἴχνεσι τοῦ πατρὸς Ἀβραάμ, οὗτοι καὶ τέκνα αὐτοῦ, καὶ τῆς
 30 ἐπαγγελίας υἱοὶ καὶ Ἰσραὴλ χρηματίζουσιν. Ἀναδειχθέν-
 τος τοίνυν τοῦ πάντων ἡμῶν ἀρχιερέως Χριστοῦ, «Οὐκ
 ἔσται», φησὶν, «ἀντιλέγων». Οὐ γὰρ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν

3. Ἦσ. 1, 21-23.

4. Ματθ. 23, 23.

ἀργύριό σας εἶναι κίβδηλο, οἱ κάρπηλοι νοθεύουν τὸ κρασί με νερό, οἱ ἄρχοντές σου εἶναι ἀνυπάκουοι, εἶναι συνεργοὶ κλεφτῶν, ἀγαποῦν τὰ δῶρα, ἐπιδιώκουν τὴν ἀνταμοιβή, δὲν κρίνουν δίκαια τὰ ὄρφανά, καὶ δὲν φροντίζουν ν' ἀποδίδουν τὸ δίκαιο στὴ χήρα»³. Τοὺς κατηγορεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας λέγοντας τὰ ἑξῆς: «Ἐλλοίμονό σας, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριτές· γιατί δίνετε βέβαια τὸ δέκατο ἀπὸ τὸν ἀνηθο καὶ τὸν δῦοσμο καὶ τὸ κύμνο, ἀλλ' ἀφήσατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὸ δίκαιο, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστη»⁴. Καὶ τὸ πιὸ σημαντικό ἀπὸ ὅλα, ἔγιναν καὶ φονιάδες τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία ἐκδιώχθηκαν ἀπὸ τὶς τιμὲς τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐξέλεσαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τοῦ λαοῦ, ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴ διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν πού τοὺς εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὸ νόμο καὶ ἀποκλείσθηκαν ἀπὸ τὰ ἱερά στέφανα καὶ τὴν ἱεροπρεπῆ στολή, καὶ ἔχει κληθεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μέγας ἀρχιερέας. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ μακάριος Παῦλος, «Δὲν ἀρπάζει κάποιος μόνος του τὴν τιμὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἀφοῦ κληθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔλαβε μόνος του τὴ δόξα ὥστε νὰ γίνεῖ ἀρχιερέας, ἀλλὰ τοῦ ἔδωσε τὴ δόξα ἐκεῖνος πού τοῦ εἶπε· Ἐσὺ εἶσαι ἱερέας στὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ»⁵. Ὄντας δηλαδή ἀπὸ τὴ φύση του Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὄλων καὶ δεχόμενος τὴ λατρεία ὄλων, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος, ἔγινε καὶ ἀρχιερέας ὄλων μας.

Λέγεται ἐπίσης ὅτι ἔλαβε καὶ τὴ δόξα τοῦ Δαβὶδ, δηλαδή τὴν ἀρχὴ καὶ τὴ βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ Ἰσραήλ βέβαια λέμε ὅπως δήποτε ὄχι τὸν κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸν πνευματικὸ καὶ νοητό. Γιατί λέγει, «Δὲν εἶναι Ἰσραηλίτες ὅλοι ὅσοι κατὰγονται ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ, οὔτε ἐπειδὴ εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὅλοι παιδιά του»^{5α}, ἀλλὰ ὅσοι ἔλαβαν τὴ δικαίωση μέσω τῆς πίστεως, βαδίζοντας πιστὰ στὰ ἴχνη τοῦ πατέρα τους Ἀβραάμ, αὐτοὶ εἶναι καὶ παιδιά του καὶ χρηματίζουν υἱοὶ τῆς ἐπαγγελίας καὶ Ἰσραηλίτες. Ἀπὸ τὴ στιγμή λοιπὸν πού ἔγινε ἀρχιερέας ὄλων μας ὁ Χριστός

5. Ἐβρ. 5, 4-5

5α. Ρωμ. 9, 6-8.

αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον. Ἀντείρηκε μὲν γὰρ ὁ Ἰσραήλ, ἠσμένησε δὲ τὰ ἔθνη τὸ ὑπ' αὐτῷ βασιλεύεσθαι. Καὶ γοῦν εὐρίσκεται λέγων διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ, περὶ μὲν τοῦ Ἰσ-
 5 ραήλ, «Ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ», περὶ γε τῶν ἐθνῶν, «Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν· λαὸν ὃν οὐκ ἔγνων ἐ-
 δούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου. Υἱοὶ ἀλλό-
 τριοι ἐψεύσαντό μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ
 ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν». Πεπαλαίωνται γὰρ καὶ
 10 ἐγγύς γεγόνασιν ἀφανισμοῦ, κεκλασμένην δὲ ὡσπερ ἐσχί-
 κασι τὴν διάνοιαν, υἱοὶ γεγονότες ἀλλότριοι, τοῦτ' ἔστιν οἱ
 ἐξ Ἰσραήλ. Πάλαι μὲν γὰρ ἦν πρωτότοκος, ἐπειδὴ δὲ κατε-
 ψεύσαντο τοῦ Χριστοῦ, γεγόνασιν ἀλλότριοι. Τέκνα γὰρ
 ἀπωλείας, υἱοὶ γεέννης κέκληνται λοιπόν. Ἄλλ' ὅταν, φη-
 15 σίν, ἀναδείξω τὸν Ἐλιακεῖμ (ὃς ἐρμηνεύεται Θεοῦ ἀνάστα-
 σις· ἐγήγερται γὰρ εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν Θεὸς ὢν ὁ Λόγος,
 ὁ καὶ πάλαι λέγων Ἀπὸ τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ
 ἀπὸ τοῦ στενάγμου τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει
 Κύριος), τότε, φησίν, ἔσται ἐπ' αὐτῷ πεπορθῶς πᾶς ἔνδοξος
 20 ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Οἶκος δὲ τοῦ Πατρὸς τοῦ
 Χριστοῦ τίς ἂν ἕτερος εἴη παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν; Ἄλλ', εἴ
 τίς ἔστιν ἔνδοξος ἐν αὐτῇ, οὗτος ἔσται πεπορθῶς ἐπὶ Χρι-
 στῷ, καὶ οὐχὶ δὴ μόνος ἔνδοξος, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἴ τις εἴη
 βραχὺς κατὰ γε τὸν κόσμον φημί. Δίκαιος γὰρ καὶ ἀπρο-
 25 σωπόληπτος ὁ τῶν ὄλων Θεός, κατὰ τὸ μέτρον δὲ μᾶλλον
 τῆς πνευματικῆς ἡλικίας, οἱ μὲν γὰρ εἰσι πατέρες, οἱ δὲ καὶ
 ἔτι τέκνα, νεανίαί τε καὶ ἔφηβοι νοητῶς.

30 Στίχ. 25. «Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ· Κινηθήσεται ὁ
 ἄνθρωπος ὁ ἐστηριγμένος ἐν τόπῳ πιστῷ, καὶ πεσεῖται,
 καὶ ἀφαιρεθήσεται ἢ δόξα ἢ ἐπ' αὐτόν, ὅτι Κύριος ἐλά-
 λησεν».

δὲν ὑπάρχει, λέγει, κανένας πού νά ἀντιλέγει. Δὲν θὰ ὠθεληθεῖ ἀπὸ αὐτὸν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ υἱὸς τῆς ἀνομίας δὲν θὰ μπορέσει νά τοῦ κάνει κακό. Καὶ κατ' ἄλλο τρόπο. Πρόβαλαν δηλαδή ἀντιρρήσεις οἱ Ἰσραηλίτες, ἐνῶ τὰ ἔθνη δέχθησαν μὲ χαρὰ νά γίνει βασιλιάς τους. Καὶ πράγματι βρῖσκεται νά λέγει μὲ τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ γιὰ μὲν τοὺς Ἰσραηλίτες, «Σῶσε με ἀπὸ τὶς ἀντιλογίες τοῦ λαοῦ», ἐνῶ γιὰ τὰ ἔθνη, «Θὰ μὲ θάλεις ἐπικεφαλῆς τῶν ἐθνῶν. Λαὸς πού δὲν τὸν γνώριζα ἔγινε ὑπηρέτης μου· μόλις ἄκουσε αὐτὰ πού τοῦ εἶπα, δέχθηκε καὶ ἔγινε ὑπήκοός μου. Υἱοὶ ξένοι μοῦ εἶπαν ψέματα, υἱοὶ ξένοι κατέστησαν ἄχρηστοι, καὶ περπατοῦν χωλαίνοντας στὸ δρόμο τους»⁶. Κατέστησαν ἄχρηστοι καὶ παρὰ λίγο νά ἐξαφανισθοῦν, καθὼς εἶχε ἐξασθενήσει ἡ σκέψη τους, καὶ ἔγιναν υἱοὶ ξένοι, δηλαδή οἱ Ἰσραηλίτες. Παλαιὰ βέβαια ἦταν πρωτότοκος λαὸς, ἐπειδὴ ὁμως ἔδειξαν ὑποκριτικὴ συμπεριφορὰ πρὸς τὸν Χριστό, ἔγιναν ξένοι· γιὰτὶ ὀνομάσθηκαν παιδιὰ ἀπώλειας, υἱοὶ τῆς γέεννας. Ἄλλ' ὅταν, λέγει, ἀναδείξω τὸν Ἐλιακεὶμ (πού ἐρμηνεύεται ἀνάσταση Θεοῦ· καὶ πράγματι ἀναστήθηκε γιὰ νά μᾶς βοηθήσει ὁ Λόγος πού ἦταν Θεός, αὐτὸς πού παλαιὰ ἔλεγε· «Ἐξαιτίας τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ ἐξαιτίας τῶν στεναγμῶν αὐτῶν πού κακοπαθοῦν ἀπὸ τὴ φτώχεια, θ' ἀναστηθῶ τώρα, λέγει ὁ Κύριος»⁷), τότε, λέγει, «θὰ στηρίζει σ' αὐτὸν τὴν πεποίθησή του κάθε ἐπίσημος μέσα στὸν οἶκο τοῦ πατέρα του». Καὶ οἶκος τοῦ Πατέρα τοῦ Χριστοῦ ποῖος ἄλλος θὰ μποροῦσε νά εἶναι, παρὰ ἡ Ἐκκλησία; Ἄλλ' ἂν ὑπάρχει κάποιος ἐπιφανῆς σ' αὐτόν, αὐτὸς θὰ στηρίξει τὴν πεποίθησή του στὸν Χριστό, καὶ ὄχι μόνο ὁ ἐπιφανῆς, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποιος εἶναι ἀσήμαντος, ἐννοῶ κατὰ κόσμον. Γιὰτὶ εἶναι δίκαιος καὶ ἀπροσωπώληπτος ὁ Θεὸς τῶν ὅλων, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς πνευματικῆς μᾶλλον ἡλικίας, ἄλλοι εἶναι πατέρες, καὶ ἄλλοι ἀκόμη τέκνα καὶ νεανίες καὶ ἔφηβοι πνευματικά.

Στίχ. 25. «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων· Θὰ μετακινήθει ὁ ἄνθρωπος πού στηρίζεται σὲ τόπο σταθερὸ καὶ θὰ πέσει, καὶ θ' ἀφαιρεθεῖ ἡ δόξα ἀπὸ αὐτόν, γιὰτὶ ἔτσι εἶπε ὁ Κύριος».

Μετὰ τὴν οὕτω μακρὰν ἀφήγησιν, σύντομος καὶ βρα-
 χὺς εἰσκεκόμισται λόγος τῶν θείων κριμάτων ἐμφανίζων
 τὴν ἀποτομίαν, καὶ οἶονεὶ βασιλέως μετὰ τῆς προεπούσης
 ἐξουσίας ὀρίζοντος γίνεσθαι. Βλέπει δὲ πάλιν ἢ τῆς ἀπο-
 5 φάσεως δύναμις, εἰ μὲν βούλοιτό τις εἰς Σομνᾶν τὸν ταμίαν,
 εἰ δὲ δὴ καὶ πλατύτερον ἐπὶ τῶν κατὰ νόμον ἱερουργούν-
 των, οὕτω συνήσει, καθὰ καὶ ἀποδεδώκαμεν ἀρτίως. Οἱ
 γὰρ δοκοῦντες ἐν βεβαιώσει κεῖσθαι τῆς εὐημερίας, τοῦτο
 γὰρ ἐστὶ τὸ ἐστηρίχθαι δοκεῖν ἐν τόπῳ πιστῷ, πεπτώκασί
 10 τε καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀφήρηται δόξης, ἐπαμύνοντος
 οὐδενός, ἤγουν ἀνορθοῦν ἰσχύοντος τοὺς ἤδη κατηρεγμέ-
 νους, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. «Ἐὰν γὰρ κλείσῃ κατ' ἀνθρώ-
 που, τίς ἀνοίξει», φησὶν.

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΥΡΟΥ

15 ΚΕΦ. 23, στίχ. 1. «Ὁλολύξατε, πλοῖα Καρχηδόνος, ὅτι
 ἀπώλετο, καὶ οὐκέτι ἔρχονται, ἐκ γῆς Κιτιέων ἤκται αἰ-
 χμάλωτος».

Φέρε δὴ πάλιν διατρανοῦν ὡς ἓνι σπουδάζοντες καὶ
 τὰ ἐπί γε τῇ Τύρῳ παρὰ Θεοῦ κεχρησμοδημένα τὴν ἱστορί-
 20 αν προαφηγησόμεθα, καὶ τίνα τρόπον ἤλω τε καὶ ἀπόλωλε
 καὶ αἰχμάλωτος ἤκται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, σαφὲς κατα-
 στήσωμεν. Ὅτε τοίνυν οἱ Βαβυλώνιοι τὴν Ἰουδαίαν κατα-
 δηώσαντες, κατεμπρήσαντες δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν πόλιν,
 ἀπεκόμιζον αἰχμάλωτον τὸν Ἰσραήλ, τὰ κύκλω καὶ περίοι-
 25 κα τῶν ἀλλοφύλων ἔθνη, θρασὺν καὶ ἀτύλωτον ἀνοιγοῦν-
 τα στόμα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν κατακερτομεῖν ἐπεχείρουν.
 Ἐφασκον γὰρ μὴ δεδυνῆσθαι σώζειν αὐτούς, ἠττηῆσθαι δὲ
 μᾶλλον καὶ αὐτὸν τὸν ἐπικουροῦντα Θεὸν τῆς τῶν Ἀσσυ-

7. Ἰωβ 14, 27.

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν τόσο μακρὰ ἀφήγησι, προβάλλεται σύντομος καὶ ἐπιγραμματικὸς λόγος, ἐμφανίζοντας τὴν αὐστηρότητα τῶν θείων ἀποφάσεων καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὀρίζοντας νὰ γίνετα ὁ βασιλιάς μὲ τὴν πρέπουσα ἐξουσία. Τὸ νόημα πάλι τῆς ἀπόφασις, ἂν θέλει κανεὶς νὰ τὴν ἐκλάβει ἀναφερόμενη στὸν Σομνὰ τὸν ταμία ἢ καὶ πλατύτερα σὲ ὅσους ἱερουργοῦν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ἔτσι πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσῃ, ὅπως τὸ ἐρμηνεύσαμε πιὸ πάνω. Ὅσοι δηλαδὴ πιστεύουν ὅτι βρῖσκονται σὲ σίγουρη εὐημερία (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ νομίζει ὅτι εἶναι στηριγμένος σὲ τόπο σταθερό), καὶ ἔπεσαν καὶ τοὺς ἀφαιρέθηκε ἡ δόξα πού εἶχαν, χωρὶς νὰ τοὺς ὑπερασπίζεται κανένας, ἢ νὰ μπορεῖ νὰ ἀνορθώσει ἐκείνους πού ἔχουν ἤδη γκρεμισθεῖ, γιατί ὁ Κύριος εἶπε· «Ἄν ὁ Θεὸς κλείσῃ τὴ θύρα σὲ κάποιον ἄνθρωπο, ποιός», λέγει, «θὰ τὴν ἀνοίξῃ;»⁷.

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΤΥΡΟΥ

ΚΕΦ. 23, στίχ. 1. «Θρηνηῖστε, πλοῖα τῆς Καρχηδόνας, γιατί καταστράφηκε ἡ Τύρος καὶ δὲν ἔρχονται πιά ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Κιτιέων (τὴν Κύπρο) πλοῖα σ' αὐτὴν ἢ Τύριοι ὀδηγήθηκαν σὲ αἰχμαλωσία».

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς διηγηθοῦμε πάλι προηγουμένως ὅσα χρησιμοδότησε ὁ Θεὸς γιὰ τὴν Τύρον, πρᾶσπαθώντας νὰ τὰ διαλευκάνομε καὶ νὰ διασαφηνίσομε, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, μὲ ποιὸν τρόπο κυριεύθηκε καὶ καταστράφηκε καὶ ὀδηγήθηκε αἰχμάλωτος ὁ λαὸς τῆς. Ὅταν λοιπὸν οἱ Βαβυλώνιοι, ἀφοῦ καταληλάτησαν τὴν Ἰουδαία καὶ πυρπόλησαν καὶ τὴν ἴδια τὴν ἁγία πόλη, πῆραν μαζί τους αἰχμαλώτους τοὺς Ἰσραηλιῖτες, τὰ γύρω καὶ γειτονικὰ ἔθνη τῶν ἄλλοφύλων, ἀνοίγοντας θρασὺ καὶ ἀπύλωτο στόμα, ἐπιχειροῦσαν νὰ περιγελάσουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐλεγαν δηλαδὴ ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοὺς σώσει, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ ἠττηθεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ βοηθός τους, ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν

ρίων χειρός, μᾶλλον καὶ τοὺς παρὰ σφίσι θεοὺς ᾤοντο μὲν εἶναι καὶ ἀλκιμωτέρους τοῦ τῶν Ἑβραίων Θεοῦ, προεστά-
 ναι δὲ καὶ ἀνατειχίζειν αὐτούς, ἔξω τε πάσης ἐφόδου τη-
 ρεῖν καὶ ἀμείνους ἀποφαίνειν τῶν Βαβυλωνίων. Καὶ καθ'
 5 ἕτερον δὲ τρόπον συγκατεληϊζοντο καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Ἰ-
 ουδαίων ἔθνος, τοῦτο μὲν πεπονηκόσιν ἐπιθέμενοι καὶ ἀρ-
 πάζοντες τοὺς ὑπολελειμένους, τοῦτο δὲ καὶ ἀνατιθέντες
 τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς σκευή τε ἱερᾶ καὶ τῆς κατὰ νόμον
 λατρείας ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐκπέμποντες τοὺς ὑπὸ ζυγὰ γεγο-
 10 νότας τῆς ὑπ' αὐτοῖς δουλείας. Καὶ γοῦν ἔφασκε Θεὸς δι'
 ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν· «Καὶ τί καὶ ὑμεῖς ἐμοί, Τύρος
 καὶ Σιδῶν καὶ πᾶσα Γαλιλαία ἀλλοφύλων; μὴ ἀνταπόδομα
 ὑμεῖς ἀνταποδίδοτέ μοι, ἢ μνησικακεῖτε ὑμεῖς ἐπ' ἐμοί; Ὁ-
 ξέως δὲ καὶ ταχέως ἀνταποδώσω τὸ ἀνταπόδομα ὑμῶν εἰς
 15 κεφαλὰς ὑμῶν, ἀνθ' ὧν τὸ ἀργύριόν μου καὶ τὸ χρυσίον
 μου ἐλάβετε καὶ τὰ ἐπίλεκτά μου καὶ τὰ καλὰ εἰσηνέγκατε
 εἰς τοὺς ναοὺς ὑμῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰούδα καὶ τοὺς υἱοὺς
 Ἰσραὴλ ἀπέδοτε τοῖς υἱοῖς τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἐξώσητε
 αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀρίων αὐτῶν».

20 Ἦλω τοίνυν καὶ ἡ Τύρος ἐξ ὀργῆς Θεοῦ, κατὰ τοιόνδε
 τινὰ τρόπον· ἦν μὲν γὰρ νῆσος ἔτι πορθμείου διὰ μέσου κε-
 χωρηκότος, καὶ οὐ μακροῖς διαστήμασι τῆς ἠπείρου διείρ-
 γοντος. Ἐπειδὴ δὲ ἦκεν ὁ Βαβυλώνιος, ζητεῖ τε αὐτὴν
 ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις ἐλεῖν, ἐκέλευσέ τε ταῖς ὑπὸ χεῖρα στρατι-
 25 αῖς τὴν μεταξὺ καταχωννύντας θάλασσαν, τῇ τε ἠπείρῳ συν-
 ἄπτειν αὐτήν, καὶ νῆσον οὐκέτι μένειν ἔαν. Οὐ δὴ γεγονό-
 τος ἢ καὶ ἔσεσθαι προσδοκηθέντος οὐκ εἰς μακρὰν, οἱ πλεῖ-
 στοι τῶν ἐν τῇ Τύρῳ, ἅτε δὴ καὶ ἐμπορίαν ἔχοντες τὸ ἐπιτή-
 δευμα καὶ ναυσιπορεῖν εἰωθότες, ἀπενήχοντο τῆς νήσου
 30 παισί τε ὁμοῦ καὶ γυναιόις καὶ εἰς ἑτέρας ἀπώχοντο πόλεις
 τε καὶ κώμας. Εἰσελάσαντες τοίνυν οἱ Βαβυλώνιοι τοὺς
 ἐναπομείναντας ἀπεκτόνασιν, εἰλόν τε πολλοὺς καὶ τὰ τοῖς

Ἄσσυριων, καὶ μάλιστα νόμιζαν, ὅτι οἱ θεοὶ ἐκείνων ἦσαν πιὸ ἰσχυροὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν Ἑβραίων, ὅτι τοὺς προστατεύουν καὶ τοὺς ὑπερασπίζουσιν σὰν τείχη, καὶ φυλάγοντάς τοὺς ἔξω ἀπὸ κάθε ἐπίθεσι, τοὺς ἀναδεικνύουσιν ἀνώτερους ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους. Καὶ μὲ ἄλλο τρόπο καταλήστευαν κι αὐτοὶ τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος, ἄλλοτε κάνοντας ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ κατοπονομένου λαοῦ καὶ ἀρπάζοντας ἐκείνους πού εἶχαν ἀπομείνει, καὶ ἄλλοτε ἀφιερώνοντας στοὺς ψευδώνυμους θεοὺς τοὺς τὰ ἱερά σκεύη καὶ ἀπομακρύνοντας ἀπὸ τῆ νομικῆ λατρεία κατ' ἀνάγκη ἐκείνους πού εἶχαν μπεῖ στὸ ζυγὸ καὶ εἶχαν γίνει δοῦλοι τοὺς. Καὶ πράγματι ἔλεγε ὁ Θεὸς μέσω ἑνὸς τῶν ἁγίων τοῦ προφητῶν «Καὶ τί εἴσατε ἐσεῖς ἀπέναντί μου, Τύρος καὶ Σιδῶν καὶ ὅλη ἡ Γαλιλαία τῶν ἀλλαεθνῶν; Μήπως θέλετε νὰ μοῦ ἀνταποδώσετε ὅσα ἔκανα σὲ σᾶς, ἢ μνησικακεῖτε μὲ δριμύτητα ἐναντίον μου; Σκληρὰ καὶ γρήγορα θὰ ἀνταποδώσω ἐπάνω στὰ κεφάλια σας αὐτὸ πού κάνατε στὸ λαὸ μου, γιὰ τὸ ὅτι ἀρπάξατε τὸ ἀσήμι καὶ τὸ χρυσάφι μου καὶ ὅλα τὰ πολύτιμα καὶ ὠραῖα σκεύη μου τὰ μεταφέρατε καὶ τὰ τοποθετήσατε στοὺς ναοὺς σας, καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰούδα καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ τοὺς παραδώσατε στοὺς υἱοὺς τῶν Ἑλλήνων, γιὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξετε ἀπὸ τὰ ὅριά τους»⁸.

Κυριεύθηκε λοιπὸν καὶ ἡ Τύρος ἐξαιτίας τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ ἓνα τέτοιο τρόπο. Γιατὶ ἦταν νησί ἀκόμα καὶ περνοῦσε ἐνδιάμεσα πορθμὸς πού τὸ χώριζε καὶ ὄχι σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὴν ἀπέναντι στεριά. Ὅταν ὅμως ἔφτασε ὁ Βαβυλώνιος θέλησε νὰ καταλάβει κι αὐτὴν μαζί μὲ τὶς ἄλλες πόλεις, καὶ διέταξε τὶς στρατιῆς πού διοικοῦσε νὰ ἐπιχώσουν τὴν ἐνδιάμεση θάλασσα καὶ νὰ τὴ συνδέσουν μὲ τὴ στεριά, καὶ νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ μείνει νησί. Ὅταν αὐτὸ ἔγινε, ἢ καὶ προσδοκοῦσαν ὅτι δὲν θὰ χρειαζόταν πολὺς χρόνος νὰ γίνε, οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Τύρου, ἐπειδὴ τὸ ἐπάγγελμά τους ἦταν τὸ ἐμπόριο καὶ ἦταν συνηθισμένοι στὰ ταξίδια, ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὸ νησί μαζί μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὶς γυναῖκες τοὺς καὶ κατέφυγαν σὲ ἄλλες πόλεις καὶ χωριά. Ἀφοῦ

8. Ἰωήλ 4, 4-6.

νευικηκόσι συνήθη δεδράκασι, πλήν οὐ μετροίως λελύπηνται μεμαθηκότες ὅτι πλεῖστοί τε ὅσοι καὶ τῶν ἄγαν ἐπιφανεστέρων ἐν αὐτῇ ναυσὶν ἐνθέντες τὰ ὄντα πεφεύγασι. Μέννηται δὲ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς Ἐζεκιήλ προφητείας ὁ λόγος. Ἔφη γὰρ οὕτω πρὸς αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων Θεός· «Υἱὲ ἀνθρώπου, Ναβουχοδονόσορ, βασιλεὺς Βαβυλῶνος, κατεδουλώσατο τὴν δύναμιν αὐτοῦ δουλείᾳ μεγάλη ἐπὶ Τύρου. Πᾶσα κεφαλὴ φαλάκρωμα, καὶ πᾶς ὤμος μαδῶν, καὶ μισθὸς οὐκ ἐγενήθη αὐτῷ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς 10 δουλείας τῆς σκληρᾶς ἧς ἐδούλευσεν ἐπὶ Τύρον. Ἀντὶ τούτου δέδωκα αὐτῷ γῆν Αἰγύπτου». Μετὰ γάρ τοι τὴν Τυρίων ἄλωσιν ἐπὶ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἔθνος μετετίθει τὴν μάχην ὁ Βαβυλώνιος.

Ταυτησὶ τῆς ἱστορίας διαμένηται νῦν ὁ μακάριος 15 προφήτης Ἡσαΐας, καὶ ὀλολύζειν κελεύει τὰ τῆς Καρχηδόνος πλοῖα. Ὀλολύζειν δὲ δῆλον ὅτι τὴν Τύρον ὅτι ἀπώλετο, καὶ οὐκέτι ἔρχονται ἐκ γῆς Κιτιέων. Φασὶ δὲ τὰς Κιτιεῖς οἱ μὲν νήσους Ἑλλαδικάς, ἧτοι Μακεδονικάς, οἱ δὲ σημαίνεσθαι διὰ τούτου διαβεβαιοῦνται τὴν Κύπρον, ὡς ἐκ μιᾶς 20 τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων, οὕτως ὠνομασμένης. «Ὀλολύζετε» δέ, φησί, διὰ ποίαν αἰτίαν; «ἦκται γὰρ αἰχμάλωτος». Ἄλλ' ἴσως ἔρει τις, Ἐπομώζειν κελεύει τῇ Τύρῳ τὴν Καρχηδόνα, ἧτοι τὰς ἐκεῖθεν ναῦς; Διὰ ποίαν αἰτίαν; Ἀποικοὶ γὰρ Τυρίων γεγόνασι Καρχηδόνιοι. Ἐφρόνουν τε μεγάλως 25 ἔχοντες μητέρα τὴν Τύρον, ἐπισημοτάτην τε ὁμοῦ καὶ ἀλκιμωτάτην ἐν νήσοις, ταῖς κατὰ γε φημὶ τὴν ἑώραν. Φασὶ δὲ καὶ τοὺς ἐκ γῆς Κιτιέων μεγαλοφρονεῖν ἐπ' αὐτῇ καὶ τοῖς τῶν ἐμποριῶν κέρδεσιν ἐντροφᾶν. Ὀλολύζετε τοίνυν, φησὶν, οἱ τῆς Καρχηδόνος ἔμποροι, ἧτοι τὰ πλοῖα, ἀπόλωλε 30 γάρ. Ὀλολυζέτω δὲ καὶ ἡ Τύρος, οὐ γὰρ ἔτι ἔρχονται ἐκ τῆς Κιτιέων. «ἦκται γὰρ αἰχμάλωτος».

εἰσέβαλαν λοιπὸν στὴν Τύρο οἱ Βαβυλώνιοι, σκότωσαν ἐκείνους ποὺ ἀπέμειναν, αἰχμαλώτισαν πολλοὺς καὶ διέπραξαν αὐτὰ ποὺ συνήθως κάνουν οἱ νικητές, ὥστόσο δὲν δοκίμασαν μικρὴ λύπη, ὅταν ἔμαθαν ὅτι πάρα πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπιφανεῖς στὴν πόλη ἔφυγαν φορτώνοντας τὴν περιουσία τους στὰ πλοῖα. Ἀναφέρει τὴν ἱστορία καὶ ὁ προφητικὸς λόγος τοῦ Ἰεζεκιήλ. Γιατὶ τοῦ εἶπε ὁ Θεὸς τῶν ὄλων τὰ ἑξῆς: «Υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ βασιλιάς τῆς Βαβυλώνας, ὑπέβαλε τοὺς στρατιῶτες του σὲ βαριὰ δουλειὰ στὴν περίπτωση τῆς Τύρου. Κάθε κεφάλι ἔγινε φαλακρό, κάθε ὦμος ξεφλουδίσθηκε, χωρὶς νὰ λάβει ἀμοιβὴ αὐτὸς καὶ ὁ στρατὸς του γιὰ τὴ σκληρὴ δουλειὰ ποὺ ἔκαναν στὴν Τύρο. Ἀντὶ τῆς Τύρου λοιπὸν τοῦ ἔδωσα τὴν Αἴγυπτο»⁹. Πράγματι μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τύρου ὁ Βαβυλώνιος μετέφερε τὸν πόλεμο στὸ ἔθνος τῶν Αἰγυπτίων.

Αὐτὸ τὸ γεγονός μνημονεύει τώρα ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας καὶ προτρέπει τὰ πλοῖα τῶν Καρχηδονίων νὰ θρηνοῦν. Νὰ θρηνοῦν δηλαδὴ ἐπειδὴ καταστράφηκε ἡ Τύρος καὶ δὲν ἔρχονται πλοῖα ἀπὸ τὴ γῆ τῶν Κιτιέων. Ἄλλοι λένε ὅτι οἱ Κιτιεῖς εἶναι νησιὰ Ἑλλαδικὰ ἢ Μακεδονικά, καὶ ἄλλοι βεβαιώνουν ὅτι μὲ αὐτὸ σημαίνεται ἡ Κύπρος, ποὺ ὀνομάσθηκε ἔτσι ἀπὸ μία πόλη τῆς⁹. «Θρηνεῖτε» λοιπὸν λέγει· γιὰ ποιά αἰτία; Ἐπειδὴ ὀδηγήθηκε ὁ λαὸς τῆς στὴν αἰχμαλωσία. Ἴσως ὅμως πεῖ κάποιος: Προστάζει τὴν Καρχηδόνα νὰ θρηνήσει γιὰ τὴν Τύρο, δηλαδὴ τὰ πλοῖα ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ ἐκεῖ; Γιὰ ποιά αἰτία; Ἐπειδὴ οἱ Καρχηδόνιοι ἦταν ἄποικοι τῶν Τυρίων, καὶ ἔνοιωθαν ὑπερήφανοι ποὺ εἶχαν μητέρα τὴν Τύρο, νησιὸ ὀνομαστὸ καὶ μαζὶ δυνατὸ ἀνάμεσα στὰ νησιὰ τῆς ἀνατολῆς. Λένε ὅμως ὅτι καὶ οἱ Κιτιεῖς ἔνοιωθαν ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν Τύρο καὶ χαίρονταν ἀπολαμβάνοντας τὰ κέρδη τοῦ ἐμπορίου τους. Θρηνεῖτε λοιπὸν, λέγει, σεῖς οἱ ἔμποροι τῆς Καρχηδόνας, δηλαδὴ τὰ πλοῖα, γιατί καταστράφηκε ἡ Τύρος. Ἄς θρηνεῖ καὶ ἡ Τύρος, γιατί δὲν ἔρχονται πιά πλοῖα ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Κιτιέων. Γιατὶ ὀδηγήθηκε ὁ λαὸς τῆς στὴν αἰχμαλωσία.

9. Δηλαδὴ τὸ Κίτιο

Στίχ. 2-3. «Τίνι ὅμοιοι γέγονασιν οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ, μετάβολοι Φοινίκης, διαπερῶντες τὴν θάλασσαν ἐν ὕδατι πολλῷ, σπέρμα μεταβολῶν, ὡς ἀμητοῦ εἰσφερομένου, οἱ μετάβολοι τῶν ἐθνῶν».

5 Ποίοις ἄρα, φησί, τῶν ἐθνῶν παρεικάσωμεν τοὺς ταύτην κατοικοῦντας τὴν νήσον; τίνες τοιαῦτα πεπόνθασι, ἢ καὶ οὕτω πεπόρθηται, καθὰ καὶ οἱ μετάβολοι τῆς Φοινίκης; Ἐμπορία γὰρ Τυρίοις τὸ ἐπιτήδευμα καὶ τὸ διαπλεῖν τὴν θάλασσαν ἐν σπουδῇ, κερδῶν ἔνεκα καὶ λημμάτων.
10 Προστιθεὶς δὲ ὅτι «σπέρμα μεταβολῶν», ἔδειξεν ὅτι καὶ πατρῶον αὐτοῖς τὸ δυσγενές καὶ ἐκ ῥίζης ἀνέφυσαν πονηρᾶς, καὶ φιλοκερδίας ἤττονες ἄνωθεν αὐτοῖς καὶ πρόγονοι. Οἱ δὲ καὶ ἀριθμοῦ κρείττονες, ὅσοι τὴν οὕτως αἰσχροὺν παρ' αὐτοῖς ἐπιτηδεύοντες ζωὴν, διδάσκει λέγων· «Ὡς ἀμητοῦ
15 εἰσφερομένου οἱ μετάβολοι τῶν ἐθνῶν». Σίτου γὰρ ἀμηθέντος, ἦγον ἀσταχύων ἐν ἀγρῷ, πολλὴ τῶν δραγμάτων πανταχόθεν ἢ εἰσφορὰ καὶ ἢ εἰς τὴν ἄλω συγκομιδῇ.

Στίχ. 4. «Αἰσχύνθητι, Σιδῶν, εἶπεν ἡ θάλασσα, ἡ δὲ ἰσχὺς τῆς θαλάσσης εἶπεν, Οὐκ ὤδινον, οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἐξέθρεψα παρθένους, οὐδὲ ὕψωσα νεανίσκους».
20

Ἄποικοι μὲν Τυρίων οἱ Καρχηδόνιοι. Πλὴν ἐσχήκασι μητέρα Τύριοι τὴν Σιδῶνα· ἀπὸ γὰρ τῆς Σιδῶνος ἦν ἡ Τύρος. Πλὴν ὡς ἐπὶ γε θυγατρὶ λαμπρᾷ καὶ διαβοήτῳ τῇ Τύρῳ μέγα πεφρόνηκε Σιδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦλω καὶ ἦκται αἰ-
25 χμάλωτος, τότε φησὶν ἡ θάλασσα, τοῦτ' ἔστιν αἰ κατὰ θάλασσαν νῆσοι πᾶσαι λοιπὸν ἐρουῶσιν· «Αἰσχύνθητι, Σιδῶν», ἀπόλωλε γὰρ τῶν σῶν ἀνχημάτων τὸ κάλλιστον, καὶ φρούδη γέγονεν ἡ πάλαι δεινὴ καὶ ἀλκμαιοτάτη, πλούτῳ τε πολλῷ διαφανεστάτη. Οὐκοῦν ἡ μὲν θάλασσα ταῦτα ἐρεῖ, αὐτὴ
30 δὲ τῆς θαλάσσης ἡ ἰσχὺς, τοῦτ' ἔστιν ἡ κατισχύουσα τῶν νήσων, ἡ Τύρος δὲ δηλονότι ταῖς ἑαυτῆς ἐποιμώζουσα συμφοραῖς, ὅταν ἴδῃ γυμνὴν ἑαυτὴν τῶν οἰκητόρων καὶ τέ-

Στίχ. 2-3. «Μὲ ποιὸν ἔγιναν ὅμοιοι οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ, οἱ ἔμποροι τῆς Φοινίκης, ποὺ διασχίζουν πλέοντας τὶς μεγάλες θάλασσαι καὶ εἶναι ἀπόγονοι ἐμπόρων; Σὰν πλούσια συγκομιδὴ θερισμοῦ ἦταν οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνῶν».

Μὲ ποιὰ ἔθνη ἄραγε, λέγει, νὰ παρομοιάσομε αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν αὐτὸ τὸ νησί; Ποιοὶ ἔπαθαν τέτοια συμφορὰ ἢ καὶ κατακλήθηκαν μὲ τέτοιο τρόπο, ὅπως οἱ ἔμποροι τῆς Φοινίκης; Γιατὶ τὸ ἐπάγγελμα τῶν Τυρίων ἦταν τὸ ἐμπόριο καὶ τὸ νὰ διασχίζουν τὴ θάλασσα ἀδιάκοπα μὲ σκοπὸ τὰ κέρδη καὶ τὶς ἀπολαβές. Καὶ προσθέτοντας ὅτι «εἶναι ἀπόγονοι ἐμπόρων», ἔδειξε ὅτι ἡ ἀσημαντότητα ἦταν πατρικὴ κληρονομία, ὅτι βλάστησαν ἀπὸ ρίζα πονηρῆ, καὶ ἦταν δοῦλοι τῆς κερδοσκοπίας ἀπὸ παλαιὰ καὶ οἱ πρόγονοὶ τους. Ὅτι εἶναι ἀμέτρητοι αὐτοὶ ποὺ ζοῦν τὴν τόσο αἰσχρὴ ζωὴ, τὸ διδάσκει λέγοντας· «Σὰν συγκομιδὴ πλούσιου θερισμοῦ ἦταν οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνῶν». Γιατί, ὅταν θερισθεῖ τὸ σιτάρι, ἦτοι τὰ στάχυα, στοὺς ἀγρούς, εἶναι πολλὴ ἡ συγκομιδὴ τῶν χερόβολων ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ συγκέντρωσή τους στὸ ἄλωνι.

Στίχ. 4. «Ντροπὴ σου, Σιδώνα, εἶπε ἡ θάλασσα, ἐνῶ ἡ δυνατὴ στὴ θάλασσα εἶπε· Δὲν κοιλοπόνησα οὔτε γέννησα, οὔτε ἀνέθρεψα παρθένας, οὔτε μεγάλωσα υἱούς».

Οἱ Καρχηδόνιοι βέβαια ἦταν ἀποικοὶ τῶν Τυρίων, πλὴν ὅμως οἱ Τύριοι εἶχαν μητέρα τὴ Σιδώνα. Γιατὶ ἡ Τύρος προῆλθε ἀπὸ τὴ Σιδώνα. Ὡστόσο ἡ Σιδὼν ἔνοιωθε ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν Τύρο σὰν γιὰ κόρη λαμπρὴ καὶ περιβόητη. Ὅταν ὅμως κυριεύθηκε καὶ ὀδηγήθηκε αἰχμάλωτος ὁ λαὸς της, τότε λέγει ἡ θάλασσα, δηλαδὴ τὰ νησιά τῆς ἐκεῖ θάλασσας, ὅλα μαζὶ θὰ ποῦν· «Ντροπὴ σου, Σιδὼν», χάθηκε τὸ ὠραιότερο καύχημά σου κι ἔξαφανίσθηκε ἡ φοβερὴ καὶ πανίσχυρη στὸ παρελθὸν Τύρος καὶ ποὺ ἀκτινοβολοῦσε ἔξαιτίας τοῦ πολὺ πλούτου της. Ἡ θάλασσα λοιπὸν αὐτὰ θὰ πεῖ, ἐνῶ αὐτὴ, ἡ δύναμη τῆς θάλασσας, δηλαδὴ αὐτὴ ποὺ κυριαρχοῦσε στὰ νησιά, ἦτοι ἡ Τύρος, θρηνώνοντας τὶς συμφορές της, ὅταν δεῖ ὅτι εἶναι γυμνὴ ἀπὸ τοὺς κατοίκους της

κνων ἐρήμην, τότε δὴ πάντως ἐρεῖ, τό, «οὐκ ὄδιον, οὐδὲ ἔτεκον, οὐδὲ ἐξέθρεψα νεανίσκους, οὐδὲ ὕψωσα παρθένους». Ἐν ἴσῳ γὰρ γέγονα, φησί, ταῖς μὴ τεκούσαις ὄλως, μηδ' ἀναθρεψάσαις ἢ νεανίσκους ἢ παρθένους, διὰ τοι τό 5 πάντας ἄρδην καθικέσθαι πρὸς ἀπώλειαν, περιλειφθῆναι δὲ παντελῶς οὐδένα.

Στίχ 5. «Ὅταν δὲ ἀκουστόν γένηται Αἰγύπτῳ, λήψεται αὐτοὺς ὀδύνη περὶ Τύρου».

Οὐκ ἠγνόηκεν ὁ προφήτης, ὅτι, καθάπερ ἤδη προεῖ- 10 πον, μετὰ τὴν Τυρίων ἄλωσιν ἐπὶ τὴν τῶν Αἰγυπτίων χώραν μεταφοιτήσιν ἔμελλεν ὁ Ἀσσύριος. Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ἀκουστὰ ταῦτα γένηται παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, τότε καὶ αὐτοὶ πάντη τε καὶ πάντως ὀδυνηθήσονται, οὐχ ὅτι πεπόρθηται τυχὸν ἢ Τύρος, ἀλλ' ὅτι μεταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐ- 15 τοὺς τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακά.

Στίχ 6. «Ἀπέλθετε εἰς Καρχηδόνα, ὀλολύζετε, οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ».

Ἐν ἤθει πολλῶ τῆς προφητείας ὁ λόγος. Οὐ γὰρ τοι κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἀπανίστασθαι τῆς Τυρίων παρακε- 20 λεύεται, μεταχωρεῖν δὲ μᾶλλον εἰς Καρχηδόνα, ἀλλ' οὐδὲ ὀλολύζειν ἀπλῶς, ἀλλ' οἷον κατονειδίζειν φυγόντας καὶ ἀμετροῦ δειλία συντεθραυσμένους. Χρῆναι δέ φησιν ἐποικιῶζειν αὐτοὺς ἑαυτοῖς καὶ ταῖς ἐπενηνεγμέναις αὐτοῖς συμφοραῖς. Ἄμφω δὲ ταῦτα θηλυπρεπῆ, καὶ μειρακίοις 25 μᾶλλον καὶ τοῖς ἤδη παρηβηκόσιν ἀρμοδιώτερα. Πολέμου μὲν γὰρ περιηγγελμένου καὶ κατὰ χώρας, ἥτοι πόλεως, ἔρχεσθαι προσδοκωμένου, ἅπαν μὲν ὅσον ἐστὶν ἐν ἀκμαῖς εὐ- τρεπίζεται πρὸς μάχην καὶ γυμνάζει τὰ τακτικὰ καὶ ταῖς τῶν πολεμίων φάλαγξι, κἂν εἰ μήπω παρειεν, τό γε ἦκον 30 εἰς προθυμίας ἐπιμαίνεται. Γύναια δὲ καὶ μειράκια τὰ εἰς φυγὴν μελετᾷ καὶ ὀλολύζει κλαίοντα. Ἐτοίμα γὰρ αἰεί πως εἰς φόβον καὶ θρήνους μειράκιον καὶ γυνή. Ἐπιμειδιᾷ τοι-

καὶ ἔρημη ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς, τότε ὅπωςδήποτε θὰ πεῖ τό, «δὲν κοιλοπόνεσα, οὔτε γέννησα, οὔτε ἀνέθρεψα νέους, οὔτε μεγάλωσα παρθένες». Ὑπῆρξα, λέγει, ἴδια μ' ἐκεῖνες ποὺ δὲν γέννησαν καθόλου, οὔτε ἀνέθρεψαν παλληκάρια καὶ κοπέλλες, ἐπειδὴ ὅλοι μαζί χάθηκαν ριζικὰ καὶ δὲν ἀπόμεινε ἀπολύτως κανένας.

Στίχ. 5. «Ὅταν τὸ πληροφορηθοῦν αὐτὸ οἱ Αἰγύπτιοι, θὰ πονέσουν πολὺ γιὰ τὴν Τύρον».

Δὲν διέφυγε τὸν προφήτη ὅτι, ὅπως ἤδη εἶπα προηγουμένως, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Τύρου ὁ Βαβυλώνιος ἐπρόκειτο νὰ μετακινηθεῖ στὴ χώρα τῶν Αἰγυπτίων. Ὅταν λοιπόν, λέγει, πληροφορηθοῦν αὐτὰ οἱ Αἰγύπτιοι, τότε κι αὐτοὶ ὅπωςδήποτε θὰ νοιώσουν ὀδύνη, ὄχι ἴσως ἐπειδὴ ἐκπορθήθηκε ἡ Τύρος, ἀλλ' ἐπειδὴ μεταφέρθηκαν σ' αὐτοὺς τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου.

Στίχ. 6. «Πηγαίνετε στὴν Καρχηδόνα, θρηνηστε ὅσοι κατοικεῖτε σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ νησί».

Ἔχει πολλὴ ἔμφαση ὁ προφητικὸς λόγος. Γιατὶ βέβαια δὲν τοὺς προτρέπουν κυρίως καὶ ἀληθινὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ χώρα τῶν Τυρίων, ἀλλὰ νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶνε στὴν Καρχηδόνα, οὔτε καὶ νὰ θρηνοῦν ἀπλῶς, ἀλλὰ σὰ νὰ τοὺς μέμφεται ποὺ ἔφυγαν καὶ ἔχουν συντριβεῖ ἀπὸ ἀπέραντη δειλία. Πρέπει λοιπόν, λέγει, νὰ θρηνοῦν αὐτοὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους καὶ τίς συμφορὲς ποὺ τοὺς βροῦσαν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ταιριάζουν στὶς γυναῖκες μᾶλλον καὶ στὰ παιδάκια καὶ σ' αὐτοὺς δὲν εἶναι πιά νέοι. Γιατὶ ὅταν ἀναγγελθεῖ πόλεμος καὶ ὅλοι περιμένουν νὰ χτυπήσει τὴ χώρα, ἤτοι τὴν πόλη, ὅλοι ὅσοι βρισκονται σὲ μάχιμη ἡλικία ἐτοιμάζονται γιὰ τὸν πόλεμο, ἀσκοῦνται στὰ στρατιωτικὰ, καὶ καλλιεργοῦν τὸ μένος τους νὰ πολεμήσουν ἐναντία στὶς φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν, κι ἂν ἀκόμα δὲν ἔχουν φτάσει. Τὰ γυναικόπαιδα μελετοῦν τρόπους φυγῆς καὶ θρηνοῦν κλαίοντας. Γιατὶ τὸ παιδί καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι ἔτοιμα πάντοτε νὰ παραδοθοῦν στὸ φόβο καὶ στὸ κλάμα. Γεῶ λοιπόν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μὲ τὴν ἀνανδρία τῶν Τυρίων. Γιατὶ φεύ-

γαρουῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ταῖς Τυρίων ἀνανδρείαις. Φεύγουσι γὰρ καὶ ὀλολύζουσιν οἱ πάλαι κρατοῦντες ἐν μάχαις δεινοὶ καὶ δυσάντητοι, θρασεῖς καὶ ἀνάλωτοι.

Στίχ. 7-8. «Οὐχ αὕτη ὑμῶν ἡ ὕβρις ἢ ἀπαρχῆς, πρὶν ἢ
5 παραδοθῆναι αὐτήν; Τίς ταῦτα ἐβούλευσεν ἐπὶ Τύρον;
Μὴ ἦσσαν ἐστὶν καὶ οὐκ ἰσχύει; »

Φθάσας ἔφην, ὅτι τῶν Ἱεροσολύμων πεποροθημένων, κατεμπροσθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ παρὰ τῆς τῶν Ἀσουρίων στρατιᾶς, τὰ κύκλω καὶ ὄμορα τῶν ἐθνῶν ἐπε-
10 γάννυντο μὲν ὡς ἀπολωλότι τῷ Ἰσραὴλ καὶ ὡς εἰσάπαν ἐκ-
κεκομμένῳ, καὶ ἔσειον ἐπ' αὐτοῖς τὰς σφῶν αὐτῶν κεφα-
λάς, ὥοντο δὲ ὅτι πεπτώκασιν ὑπὸ χειρᾶς ἐχθρῶν, οὐ διὰ γε τὰς αὐτῶν ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον ἠτόνησεν ὁ σῶζων αὐτούς, καὶ κρείττους γεγόνασι τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς οἱ κε-
15 κρατηκότες. Τί οὖν, ὦ Τύριοι, φησίν; Οὐ πρὶν αὐτήν παρα-
δοθῆναι, ταύτην ἐποιήσασθε κατ' ἐμοῦ τὴν ὕβριν; Οὐκ ἐλέ-
γετε τὴν ἐμὴν ἰσχὴν ἤττω καὶ ἐν μείοσιν εἶναι τῶν ὑμετέρων θεῶν; Τίς οὖν ἄρα, φησίν, ταῦτα ἐβούλευσεν ἐπὶ Τύρον; Ἐγὼ δηλονότι, ὃν ὑμεῖς ἤττονά τε καὶ ἀναλκιν εἶπεῖν τετολ-
20 μήκατε. Ἐξ αὐτῶν τοιγαροῦν κατατεκμήρασθε τῶν πραγμάτων, πότερόν ποτε, ἤττων ἐστὶ τῶν παρ' ὑμῖν θεῶν, ἢ οὐκ ἰσχύει; Ἐγὼ μὲν γὰρ πλημμελοῦντα εἰς ἐμέ παραδέδωκα τοῖς ἐχθροῖς τὸν ἐξήνιον Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ δὲ πλουτεῖτε θεοῖς καὶ πολλοὶ παρ' ὑμῖν οἱ τιμώμενοι, τίς ἄρα αὐτῶν τὴν
25 τοιάνδε σκέψιν ἐβουλεύσατο κατὰ Τύρον; Τίς παραδέδωκε τοῖς ἐχθροῖς; Χαλεπὸν οὖν ἄρα τὸ διὰ πείρας αὐτῆς ἐκδέχεσθαι ἅπερ ἂν πρέποι παθεῖν. Δεῖ δὲ οἶμαι τοὺς νουνεχεστάτους ἰσχυροῖς διανοίας ὄμμασι μακρόθεν ὄραν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν καὶ μεμαστιγωμένοις ἀγίοις μὴ ἐπαγάλλεσθαι, μήτε
30 μὴν οἶεσθαι τὴν ἀεὶ σῶζουσαν αὐτούς. ἀτονῆσαι χεῖρα, ἐν-

γουν καὶ θρηνοῦν αὐτοὶ ποὺ παλαιὰ κυριαρχοῦσαν στὶς μάχες φοβεροὶ καὶ δύσκολοι ἀντιμετωπιζόμενοι, γεμᾶτοι θράσος καὶ ἀκατανίκητοι.

Στίχ. 7-8. «Αὐτὴ ἡ ὕβρη καὶ ἀλαζονεία μήπως δὲν σᾶς διέκρι-
νε ἀπὸ τὴν ἀρχή, προτοῦ παραδοθεῖ ἡ πόλη; Ποιὸς τὰ σχεδία-
σε αὐτὰ γιὰ τὴν Τύρο; Μήπως εἶναι ἀσήμαντη πολὺ καὶ δὲν
ἔχει δυνάμεις».

Εἶπα προηγουμένως ὅτι, ὅταν κυριεύθηκαν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ πυρπολήθηκε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ναὸς ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων, τὰ ἔθνη ποὺ ἦταν γύρω καὶ συνόρευαν χαίρονταν βέβαια ἐπειδὴ καταστράφηκε τὸ Ἰσραὴλ καὶ ἐξολοθρεύθηκε ὀλοκληρωτικὰ καὶ κινουῦσαν γι' αὐτοὺς τὰ κεφάλια τους, νόμιζαν ὅμως ὅτι εἶχαν πέσει στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ὄχι ἔξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπειδὴ στάθηκε ἀδύναμος ὁ σωτήρας τους καὶ οἱ νικητὲς Ἀσσύριοι ὑπῆρξαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Τί λοιπὸν, λέγει, ὦ Τύριοι; Δὲν ἐξαπολύσατε ἐναντίον μου αὐτὴ τὴν ὕβρη προτοῦ αὐτὴ παραδοθεῖ; Δὲν λέγατε ὅτι ἡ δύναμὴ μου εἶναι κατώτερη καὶ ἀνεπαρκέστερη ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν δικῶν σας θεῶν; Ποιὸς λοιπὸν ἀποφάσισε αὐτὰ γιὰ τὴν Τύρο; Ἐγὼ ἀσφαλῶς, ποὺ ἐσεῖς τολμήσατε νὰ μὲ κατηγορήσετε σὰν κατώτερο ἀπὸ τοὺς δικούς σας θεοὺς καὶ ἀνίσχυρο. Ἀπὸ τὰ ἴδια λοιπὸν τὰ πράγματα βγάλατε τὸ συμπέρασμα, ποιὸ τέλος πάντων ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει, εἶναι κατώτερος ἀπὸ τοὺς δικούς σας θεοὺς ἢ δὲν ἔχει δύναμη; Γιατὶ ἐγὼ παρέδωσα ἔξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους τοὺς ἀνυπάκουους Ἰσραηλιτὲς στοὺς ἐχθρούς. Ἐπειδὴ ὅμως εἴστε πλούσιοι σὲ θεοὺς καὶ εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποῦ τιμᾶτε, ποιὸς ἄραγε ἀπὸ αὐτοὺς ἔκανε αὐτὸ τὸ σχέδιο εἰς βάρος τῆς Τύρου; Ποιὸς τὴν παρέδωσε στοὺς ἐχθρούς; Εἶναι λοιπὸν δύσκολο νὰ δεχθοῦμε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πείρα αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ πάθει. Πρέπει ὅμως νομίζω οἱ πιὸ συνετοὶ μὲ ὀξυδερκῆ διανοητικὰ μάτια νὰ διακρίνουν αὐτὸ ποὺ συντελεῖ σὲ ὠφέλεια, καὶ νὰ μὴ χαίρονται γιὰ ἀγίους ποὺ μαστιγώθηκαν, οὔτε νὰ νομίζουν ὅτι ἀτόνησε τὸ χεῖρι ποὺ τοὺς

νοεῖν δὲ μᾶλλον ὅτι περιπίπτουσιν ἔσθ' ὅτε καὶ πειρασμοῖς ἐφίεντος Θεοῦ.

Στίχ. 8-9. «Οἱ ἔμποροι αὐτῆς ἔνδοξοι, ἄρχοντες τῆς γῆς. Κύριος Σαβαώθ ἐβουλεύσατο παραλῦσαι πᾶσαν
5 τὴν ὕβριν τῶν ἐνδόξων καὶ ἀτιμάσαι πάντα ἔνδοξον ἐπὶ τῆς γῆς».

Μέτεισι πάλιν ὁ λόγος ἐπὶ γε τὸ δεῖν ἀπογυμνοῦν τῆς ἐνούσης ἀλαζονείας αὐτοῖς τὸ ὑπερφερές, καὶ μέντοι πρὸς τούτῳ τὸ ἀκόρεστον εἰς φιλοκερδίας. Ἐμποροὶ γὰρ ὄντες,
10 φησί, καὶ οὕτως αἰσχρὸν καὶ δυσγενές ἔχοντες τὸ ἐπιτήδευμα, εἰς τοσοῦτον καὶ δόξης καὶ ὑπεροχῆς κεχωρήκασιν, ὥστε καὶ τὰς τοῖς ἄρχουσι προεπωδεστάτας ἀναδεσμεῖσθαι τιμάς, καὶ στεφάνοις τοῖς ἐπ' εὐκλεία γενέσθαι γνωριμωτάτους Ἄλλ' «ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος», φησὶν, «ἐβουλεύσατο
15 παραλῦσαι τὴν ὕβριν τῶν ἐνδόξων καὶ ἀτιμάσαι πάντα τοιοῦτον». Ψῆφον δὲ αὐτῶν τὴν τοιαύτην καθορίζοντος Θεοῦ καὶ τομὸν ἐπάγοντος κρίμα, τίς ἐπαμῦναι δυνάμενος, ἢ τίς ἂν τὴν θείαν ἀποσοθήσειεν ὀργήν; Τίς γὰρ ἔσται κρείττων τῆς πανσθενοῦς ἐξουσίας; Ἡ «τὴν χεῖρα τὴν ὑψηλὴν τίς
20 ἀποστρέψει;», κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐκοῦν μὴ οἰέσθωσαν, φησὶν, ὅτι, τοῖς ἰδίους θεοῖς προσκεκρονηκότες, κατεκομίσθησαν ἐκ δόξης εἰς ἀτιμίαν, ἴστωσαν δὲ μᾶλλον ὅτι κρίμα γέγονε Κυρίου Σαβαώθ, καθ' οὗ τετολμήκασιν εἰπεῖν, Ὅτι καὶ ἡσων ἐστὶν καὶ οὐκ ἰσχύει. Οὐκοῦν λέγωμεν καὶ
25 ἡμεῖς τοῖς παρανομοῦσι μὴ παρανομεῖν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ ὑψοῦτε κέρας, μήτε μὴν ἀνοσίως ἐπαίρειν αὐτὸ καὶ ἀδικίαν λαλεῖν κατὰ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ.

Στίχ. 10-11. «Ἐργάζου τὴν γῆν σου καὶ γὰρ πλοῖα οὐκέτι ἔρχονται ἐκ Καρχηδόνας. Ἡ δὲ χεῖρ σου οὐκέτι
30 ἰσχύσει κατὰ θάλασσαν, ἢ παροξύνουσα βασιλεῖς».

ἔσωζε πάντοτε, ὅλλὰ νὰ σκέφτονται ὅτι πολλές φορές κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ πέφτουν καὶ σὲ πειρασμό.

Στίχ. 8-9. «Οἱ ἔμποροὶ τῆς ἦταν ξακουστοί, ἦταν ἄρχοντες τῆς γῆς. Ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων ἀποφάσισε νὰ ἐξαλείψει ὅλη τὴν ὕβρη αὐτῶν τῶν ἔνδοξων καὶ νὰ ἐξευτελίσει κάθετι τὸ λαμπρὸ πού ὑπάρχει στὴ χώρα αὐτή».

Μεταβαίνει πάλι ὁ λόγος στὸ ὅτι πρέπει νὰ ἀπογυμνωθοῦν ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴ τῆς ἀλαζονείας τους, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, καὶ ἀπὸ τὴν ἀχόρταγῃ μανία τους γιὰ τὰ κέρδη. Γιατί, μολονότι εἶναι ἔμποροι, λέγει, καὶ ἔχουν τόσο αἰσχρὸ καὶ ἀξιοκατάκριτο ἐπάγγελμα, ἔφτασαν σὲ τέτοιο βαθμὸ δόξας καὶ ὑπεροχῆς, ὥστε καὶ μὲ τίς τιμὲς πού εἶναι οἱ πρέπουσες γιὰ τοὺς ἄρχοντες νὰ περιβάλλονται, καὶ νὰ γίνονται γνωστοὶ ἀπὸ τὰ στέφανα τῆς δόξας. Ἄλλὰ «ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων», λέγει, ἀποφάσισε νὰ ἐξαλείψει τὴν ἀλαζονεία τῶν ἔνδοξων καὶ νὰ ἐξευτελίσει κάθε παρόμοιον». Καθορίζοντας ὁ Θεὸς αὐτὴ τὴν ἀπόφαση γι' αὐτοὺς καὶ ἐπιβάλλοντας βαρεῖα ποινὴ, ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴν ἀποκρούσει, ἢ ποιὸς θὰ μποροῦσε ν' ἀπομακρύνει τὴ θεία ὀργή; Γιατί ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ εἶναι ἰσχυρότερος ἀπὸ τὴν παντοδύναμη ἐξουσία; Ἡ, σύμφωνα μ' αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, «ποιὸς θ' ἀποτρέψει τὴν παντοδύναμη δεξιὰ του;»¹⁰. Ἄς μὴ νομίζουν λοιπὸν, λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ προσέκρουσαν στοὺς δικούς τους θεούς, γι' αὐτὸ ἐξέλεσαν ἀπὸ τὴ δόξα στὸν ἐξευτελισμό, ἄλλὰ νὰ γνωρίζουν μᾶλλον ὅτι ἦταν ἀπόφαση τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐναντίον τοῦ ὁποίου τόλμησαν νὰ ποῦν, Ὅτι καὶ κατώτερός τους εἶναι καὶ δὲν ἔχει δύναμη. Ἄς ποῦμε λοιπὸν κι ἐμεῖς πρὸς ἐκείνους πού παρανομοῦν νὰ μὴν παρανομοῦν, καὶ σὲ ὅσους ἁμαρτάνουν νὰ μὴν ὑπερηφανεύονται, οὔτε βέβαια νὰ ἀλαζονεύονται μὲ τρόπο ἀσεβῆ καὶ νὰ ἐκστομοῦν ἄδικες κατηγορίες ἐναντίον τοῦ Κυρίου τῶν ὅλων Θεοῦ.

Στίχ. 10-11. «Καλλιέργησε τὴ γῆ σου, γιατί δὲν ἔρχονται πιά πλοῖα ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα. Ἄλλὰ καὶ στὴ θάλασσα δὲν θ' ἀποκτήσεις πιά τὴ δύναμη πού ἐξερέθιζε τοὺς βασιλεῖς».

Μετατίθησι, φησί, τὰς σπουδὰς ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιτη-
 δευμάτων εἰς γεωπονίας. Οὐ γὰρ ταῖς ὅτι μάλιστα φιλαιτά-
 ταις ἐμπορίαις κεχρήση πάλιν, οὐδὲ ἤξουσιν ἐκ Καρχηδό-
 νος οἱ τὸν ἀμέτρητόν σοι πλοῦτον συλλέγοντες καὶ τὴν σὴν
 5 ὑποτρέχοντες χεῖρα, τοῦτ' ἔστι τὴν δύναμιν. Δυνήση γὰρ
 οὐδὲν ἔτι παντελῶς, καίτοι πολλὰ δυνηθεῖσα κατὰ τὴν θά-
 λασσαν, τοῦτ' ἔστιν ἀλκιμωτάτη γεγεννημένη κατὰ πάσης
 καὶ νήσου καὶ πόλεως πρὸς τῇ θαλάσῃ κειμένης, ἢ καὶ
 πλείστους παροξύνασα βασιλεῖς Δεινὴ γάρ, ὡς ἔφην, κατὰ
 10 τὸ ἀρχαῖον ἢ Τύρος καὶ τοῖς ἀπωτάτω καὶ γείτοσιν καὶ τοῖς
 ἔθνῶν ἡγουμένοις.

Στίχ. 11. «'Ἄλλ' ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος ἐνετείλατο περὶ
 Χαναὰν» (τοῦτ' ἔστι, περὶ τῆς γῆς τῶν ἀλλοφύλων), «ὥσ-
 τε ἀπολέσαι αὐτῆς τὴν ἰσχύν».

15 Ἐπενήνεκται γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ διὰ τῆς Ἀσ-
 συρίων ὀμότητος, οὐχὶ δὴ μόνῃ τῇ Τύρῳ ποθέν, ἀλλὰ γὰρ
 καὶ ἑτέροις τῶν ἔθνῶν, Μωαβίταις τε καὶ Ἰδουμαίοις, καὶ
 ἄλλοις τισί. Συλλήβδην δὲ πάντες Χανααναῖοι κατονομάζον-
 ται τῶν εἰδώλων οἱ προσκνηταί, καὶ οὐκ ἐξ αἵματος ὄντες
 20 τοῦ ἐξ Ἰσραήλ, καὶ γοῦν ὀνειδιζέτω τις ἀκούων, σπέρμα
 Χαναὰν καὶ οὐκ Ἰούδα. Ὄταν τοίνυν, φησί, τὰ ἐκ τοῦ πο-
 λέμου βλάβη κατὰ πάντων ὁμοίσε χωρήση τῶν Χανααναίων,
 τότε τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς τὰς αἰτίας τινὲς συνέντες
 ἐροῦσιν· «Οὐκέτι μὴ προσθῆτε τοῦ ὑβρίζειν καὶ ἀδικεῖν
 25 τὴν θυγατέρα Σιών». Ἔφην γὰρ ὅτι κατωνείδιζον τὴν Ἰου-
 δαίαν καὶ κατεγέλων τῶν ἐξ Ἰσραήλ ὡς ἐαλωκότων, ἔταλά-
 νιζόν τε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἥτοι τὴν Σιών, οὐχ ὡς παρεωρα-
 μένην μᾶλλον παρὰ Θεοῦ τοῦ σώζοντος, ἀλλ' ὡς διὰ τοῦτο
 πεσοῦσαν εἰς τὸ ἀλῶναι καὶ παθεῖν, ὅτι νενίκηται καὶ
 30 ἠσθένησε ὁ παρ' αὐτοῖς τιμώμενος Θεός, ᾧ τὰς κατὰ νόμον
 λατρείας ἐτέλουν.

Μεταθέτει, λέγει, τὸ ἐνδιαφέρον τους ἀπὸ τὶς ἐμπορικὲς ἀσχολίες στὶς γεωργικὲς. Γιατὶ δὲν θὰ ἀσχοληθεῖς πάλι μὲ τὸ πολυαγαπημένο σου ἐμπόριο, οὔτε θὰ ρθοῦν ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα ἐκεῖνοι ποὺ σοῦ συγκεντρώνουν τὸν ἀμέτρητο πλοῦτο σου καὶ καταφεύγουν κάτω ἀπὸ τὸ χέρι σου, δηλαδὴ τὴ δύναμή σου. Γιατὶ δὲν θὰ μπορέσεις πιά νὰ κάνεις τίποτα ἀπολύτως, μολονότι πολλὰ ἔπραξες στὴ θάλασσα, δηλαδὴ μολονότι κατέστης πανίσχυρη ἀπέναντι σὲ κάθε νησί καὶ πόλη παράλια, καὶ ἐξόργισες πάρα πολλοὺς βασιλεῖς. Γιατὶ ἦταν φοβερή, ὅπως εἶπα, στὸ παρελθὸν ἡ Τύρος καὶ τοὺς μακρινοὺς καὶ τοὺς γείτονες καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐθνῶν.

Στίχ. 11 «Ἄλλὰ ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων προῖσταξε γιὰ τὴ Χαναάν (δηλαδὴ γιὰ τὴ χώρα τῶν ἀλλοφύλων) νὰ καταστραφεῖ ἡ δύναμή της».

Τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου, ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴν ὠμότητα τῶν Ἀσσυρίων, χτύπησαν ἀσφαλῶς ὄχι μόνο τὴν Τύρο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη, τοὺς Μωαβίτες καὶ τοὺς Ἰδουμαίους, καὶ κάποιους ἄλλους. Ἀλλὰ ὅλοι, ὅσοι προσκυνοῦν τὰ εἰδωλα, ἔστω κι ἂν δὲν εἶναι ἐξαίματος Ἰσραηλίτες, ὀνομάζονται μὲ ἓνα ὄνομα Χανααναῖοι, καὶ γι' αὐτὸ ἄς κατηγορεῖ κανεὶς ἀκούοντας, ἀπόγονοι τοῦ Χαναάν καὶ ὄχι τοῦ Ἰούδα. Ὅταν λοιπόν, λέγει, οἱ βλάβες τοῦ πολέμου θ' ἀπλωθοῦν γρήγορα ἐναντίον ὅλων τῶν Χανααναίων, τότε ἐννοώντας κάποιοι τὶς αἰτίες τῶν ὄσων συνέβησαν σ' αὐτοὺς θὰ ποῦν· «Μὴν ἐξακολουθεῖτε νὰ ὑβρίζετε καὶ νὰ ἀδικεῖτε τὴν θυγατέρα μου Σιών». Γιατὶ εἶπα ὅτι κατηγοροῦσαν τὴν Ἰουδαία καὶ μιλοῦσαν εἰς βᾶρος τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐπειδὴ εἶχαν κατακτηθεῖ, καὶ ταλάνιζαν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἦτοι τὴ Σιών, ὄχι ἐπειδὴ τὴν περιφρόνησε μᾶλλον ὁ Θεὸς ποὺ σώζει, ἀλλ' ὅτι γι' αὐτὸ ἔπεσε στὴν ἄλωση καὶ τὴ συμφορὰ, ἐπειδὴ νικήθηκε κι ἔδειξε ἀδυναμία ὁ Θεὸς ποὺ τιμοῦν, στὸν ὁποῖο καὶ ἀπέδιδαν τὴν σύμφωνη μὲ τὸ νόμο προσκύνηση.

Στίχ. 12-13. «Καὶ ἐὰν ἀπέλθῃς εἰς Κιτιεῖς, οὐδὲ ἐκεῖ σοι ἀνάπανσις ἔσται· καὶ εἰς γῆν Χαλδαίων, καὶ αὐτὴ ἠρήμωται ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων, ὁ τοῖχος αὐτῆς πέπτωκεν».

Θεοῦ συνελαύνοντος εἰς ἰδρωῶτας καὶ πόνους, τίς ὁ ἐπα-
 5 μῦναι δυνάμενος; Τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς πολεμούσης, τίς
 ἔστι τοσοῦτος ὃς τῆς ἀνηκέστου συμφορᾶς ἐξελεῖται τοὺς
 κάμνοντας; Οὐδεὶς παντελῶς. Ἔπεται γὰρ τοῖς θείοις αὐ-
 τοῦ νεύμασι τῶν πραγμάτων ἢ φύσις, καὶ ὅπερ ἂν ἐθέλει
 γενέσθαι, τοῦτο πάντῃ τε καὶ πάντως ἀποπεραίνεται. Ἄν
 10 τοῖνον, φησί, μακρᾶς ἀπέλθῃς ἀποδημίας, ὥστε καὶ εἰς Κι-
 τιεῖς παραγενέσθαι (φασὶ γὰρ πόλιν εἶναι τῶν κατὰ τὴν
 Κύπρον μίαν, οἱ δὲ Κιτιεῖς, αὐτὴν εἶναι δισχυρίζονται τὴν
 Καρχηδόνα), οὐδὲ ἐκεῖ σοι ἀνάπανσις ἔσται, τοῦτ' ἔστι, πό-
 λεμοί σε καὶ ὁ τοῦ θανάτου φόβος καὶ οἱ περὶ τοῦ θανάτου
 15 εὐρήσουσι κίνδυνοι. Ἀλλὰ κἂν αἰχμάλωτος γενόμενος κα-
 ταλάβοις τὴν Χαλδαίων, οὐδὲ οὕτω πεπαύσῃ τοῦ καταλύ-
 νεσθαι δεῖν. Οὐ γὰρ ἔσται σοι ἀνάπανσις. Πῶς ἢ τίνα τρό-
 πον; Ἠρήμωται γὰρ καὶ αὐτὴ, καταδηούντων αὐτὴν Περ-
 σῶν τε καὶ Ἀσσυρίων, Κύρου δηλονότι καταστρατεύον-
 20 τος, ὅτε καὶ πέπτωκεν ὁ τοῖχος αὐτῆς. Τοῖχον δὲ οἶμαι τῆς
 Χαλδαίων γῆς, ἢ τὸν προεστηκότα καὶ τὸν βασιλεύοντα
 φησὶν, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος, ἐφ' ᾧ μάλιστα τεθαροσηκότες
 προσεδόκων οἱ Βαβυλώνιοι πείσεσθαι μὲν τῶν ἀνιαρῶν
 οὐδέν, ἄπρακτον δὲ τοῖς πολεμοῦσιν αὐτοῖς γενέσθαι τὴν
 25 ἔφοδον. Κατεσκεύαστο γὰρ οὕτως, ὡς καὶ ἀμαξῶν παραλ-
 λάξ ἐρχομένων, ὁδὸν ἐν αὐτῷ πλατεῖαν ὁρᾶσθαι. Καὶ γοῦν
 διὰ φωνῆς Ἰερεμίου φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, τὴν ἐπ' αὐτῷ
 δὴ τούτῳ κατασειῶν ἐλπίδα τῶν Βαβυλωνίων «Τεῖχος Βα-
 βυλῶνος ἐπλατύνθη, κατασκαπτόμενον κατασκαφήσεται».

30 Στίχ. 14. «Ὁλολύξετε, πλοῖα Καρχηδόνος, ὅτι ἀπώλε-
 το τὸ ὄχρωμα ὑμῶν».

Στίχ. 12-13. «Κι ἂν μεταβεῖς στοὺς Κιτιεῖς, οὔτε ἐκεῖ θὰ βρεῖς ἀνάπαυση. Ἄλλ' οὔτε καὶ στή χώρα τῶν Χαλδαίων ἂν μεταβεῖς θὰ βρεῖς ἀνάπαυση, γιατί κι αὐτὴ ἐρημώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τὰ τείχη της ἔπεσαν».

“Όταν ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ σὲ ἰδρωῖτες καὶ μόχθους, ποιὸς μπορεῖ νὰ βοηθήσει; “Όταν πολεμᾷ τὸ παντοδύναμο χέρι, ποιὸς εἶναι τόσο δυνατὸς ὥστε νὰ θγάλει τοὺς ταλαιπωρούμενους ἀπὸ τὴν ἀθεράπευτη συμφορὰ; Κανένας ἀπολύτως. Γιατὶ ἡ φύση τῶν πραγμάτων ἀκολουθεῖ τὰ θεῖα προστάγματα, καὶ αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ γίνεῖ, αὐτὸ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο φτάνει στὸ τέλος. “Αν λοιπὸν, λέγει, ἐπιχειρήσεις μακρινὴ ἀποδημία, ὥστε νὰ φτάσεις καὶ στοὺς Κιτιεῖς (λένε ὅτι αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς Κύπρου, ἐνῶ οἱ Κιτιεῖς ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἡ ἴδια ἡ Καρχηδόνα), οὔτε ἐκεῖ θὰ βρεῖς ἀνάπαυση, δηλαδή θὰ σὲ βροῦν πόλεμοι καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου καὶ κίνδυνοι θανάσιμοι. Ἄλλὰ καὶ ἂν γενόμενος αἰχμάλωτος βρεθεῖς στή χώρα τῶν Χαλδαίων, οὔτ' ἔτσι πρέπει νὰ παύσουν οἱ πόνοι σου. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἀνάπαυση γιὰ σένα. Πῶς συμβαίνει αὐτὸ καὶ γιὰ ποιὸ λόγο. Ἐπειδὴ κι αὐτὴ ἐρημώθηκε μετὰ τὴ ληλασία της ἀπὸ τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Ἀσσυρίους, ὅταν δηλαδή ἐξεστράτευσε ἐναντίον της ὁ Κύρος, ὅποτε καὶ ἔπεσε τὸ τεῖχος της. Τεῖχος βέβαια τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων ὀνομάζει, νομίζω, εἴτε τὸν ἄρχοντα καὶ βασιλιὰ της, ἢ καὶ τὸ ἴδιο τὸ τεῖχος, στὸ ὁποῖο στηρίζοντας τὴν ἐλπίδα τους οἱ Βαβυλώνιοι, προσδοκοῦσαν ὅτι δὲν θὰ πάθαιναν κανένα κακό, ἀφοῦ ἡ ἐπίθεση τῶν ἐχθρῶν τους θὰ ἦταν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Γιατὶ τὸ τεῖχος εἶχε κατασκευασθεῖ ἔτσι, ὥστε καὶ δυὸ ἀμάξια ἂν προχωροῦσαν δίπλα δίπλα νὰ φαίνεται σ' αὐτὸ πλατὺς ἀκόμα δρόμος. Καὶ πράγματι λέγει ὁ Θεὸς τῶν ὄλων μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἰερεμῖα, κλονίζοντας τὴν ἐλπίδα τῶν Βαβυλωνίων στὸ τεῖχος «Ἔγινε πλατὺ τὸ τεῖχος τῆς Βαβυλώνας, ἀλλὰ θὰ γκρεμισθεῖ μέχρι τὰ θεμέλια»¹¹.

Στίχ. 14. «Θρηνήστε, πλοῖα τῆς Καρχηδόνας, ἐπειδὴ χάθηκε τὸ στήριγμα καὶ τὸ ὀχύρωμά σας».

᾽Ωδὴ καὶ θρηῆνος ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς ὀράσεως τέθειται διὰ μέσον πρέπειν ὅτι μάλιστα τῇ Τύρῳ τὰς τοιαύτας παρὰ πάντων λέγεσθαι φωνάς, διαβεβαιούμενος τρόπον τινὰ τῆς προφητείας ὁ λόγος. ᾽Ολολύζειν δὲ τὰ ἐκ Καρχηδόνης πλοῖα, 5 διὰ τοι τὸ ἀπολέσθαι τὸ ὀχύρωμα αὐτῶν, τοῦτ' ἔστι τὴν Τύρον. Καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀφορμὴ διὰ τῶν ἤδη παρωχηκότων εἴρηται σαφῶς.

10 **Στίχ. 15.** «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καταληφθήσεται Τύρος ἔτη ἑβδομήκοντα, ὡς χρόνος βασιλέως, ὡς χρόνος ἀνθρώπου».

Ἐπετώθαζεν αὐτοῖς Ἱεροσολύμοις ἢ Τύρος, ὡς πεπορθημένοις καὶ τὰς τοῦ παθεῖν αἰτίας οὐ ταῖς Ἰουδαίων μᾶλλον ἀντιτίθει ῥαθυμίαις, ὡς προσκεκρουκότων Θεῶ διὰ τῆς εἰς τὸν νόμον καὶ τὸ αὐτῶ δοκοῦν παροινίας, ἀλλὰ γὰρ ὤήθη μὴ 15 δεδυνῆσθαι σώζειν αὐτούς τὸν προεστηκότα, τοῦτ' ἔστι τὸ τῶν ὄλων Θεόν. Ἦλω καὶ αὐτὴ τοιγαροῦν ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, ἰσόχρονον δὲ τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ὑπέμεινε τὴν ἐρήμωσιν. Ἔτη γὰρ ἑβδομήκοντα διατετελέκασι παρὰ τοῖς Χαλδαίοις, τὸν δυσσαχθῆ τῆς δουλείας ἔχοντες ζυγόν. Ἐ- 20 κείνῃ τοιγαροῦν τῷ καιρῷ καταλειφθήσεται, τοῦτ' ἔστιν ἐρημωθήσεται, Τύρος, ἀπομενεῖ δὲ κένανδρος, καὶ εἰς τοῦτο παρατενεῖ χρόνου μῆκος, ὥστε καὶ δοκεῖν χρόνον εἶναι ζωῆς ἀνθρώπου, ἥγον βασιλείας, τοῦτ' ἔστιν ἔτος ἑβδομηκοστόν, καθὰ καὶ ὁ μακάριος ψάλλει Δαβίδ· «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν 25 ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος».

30 **Στίχ. 15-16.** «Καὶ ἔσται μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἔσται Τύρος ὡς ἄσμα πόρνης. Λάβε κιθάραν, ῥέμβενσον, πόλις, πόρνη ἐπιλελησμένη, καλῶς κιθάρισον, πολλὰ ἄσον, ἵνα σου μνεῖα γένηται».

Ἡ πολύκοινος καὶ μαγλῶσα γυνὴ καὶ τὴν τοῦ σώματος

Μπαίνει στή μέση ἢ ὠδὴ καὶ ὁ θρηῖνος πού ἀναφέρεται στήν ἀρχή τοῦ δράματος, διαβεβαιώνοντας ὁ προφητικὸς λόγος, ὅτι πρέπει κατὰ κάποιον τρόπο αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ λόγια νὰ λέγονται ἀπὸ ὅλους κυρίως γιὰ τὴν Τύρο. Καὶ λέγει νὰ θρηνοῦν τὰ πλοῖα πού ἔρχονται ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα, ἐπειδὴ ἔχασαν τὸ ὄχυρό στήριγμά τους, δηλαδή τὴν Τύρο. Καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ γεγονότος εἰπώθηκε μὲ σαφήνεια μὲ ὅσα λέχθηκαν προηγουμένως.

Στίχ. 15. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ ἐγκαταλειφθεῖ ἡ Τύρος γιὰ ἑβδομήντα χρόνια, ὅσο χρόνο διαρκεῖ ἡ ζωὴ ἑνὸς βασιλιᾶ, ἢ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου».

Ἡ κάτοικοι τῆς Τύρου χλεύαζαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπειδὴ εἶχαν κυριευθεῖ, καὶ τὴν αἰτία τῆς συμφορᾶς τους δὲν τὴν ἀπέδιδαν στὴν ἀμέλεια τῶν Ἰουδαίων, πού εἶχαν προσκρούσει στὸν Θεὸ μὲ τὴν παραιοϊκὴ συμπεριφορὰ τους ἀπέναντι στὸ νόμο καὶ τὸ θέλημα του, ἀλλὰ νόμισαν ὅτι δὲν μπορούσε νὰ τοὺς σώσει ὁ προστάτης τους, δηλαδή ὁ Θεὸς τῶν ὄλων. Κυριεύθηκε λοιπὸν καὶ ἐκείνη γι' αὐτὴ τὴν αἰτία καὶ ἡ ἐρήμωσὴ τῆς κράτησε ὅσο χρόνο καὶ ἡ αἰχμαλωσία τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἐξῆσαν δηλαδή ἑβδομήντα χρόνια κοντὰ στοὺς Χαλδαίους, ὑπομένοντας τὸν βαρὺ ζυγὸ τῆς δουλείας. Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ λοιπὸν θὰ ἐγκαταλειφθεῖ, δηλαδή θὰ ἐρημωθεῖ ἡ Τύρος, θὰ μείνει χωρὶς ἀνθρώπους καὶ ὁ χρόνος τῆς δουλείας τῆς θὰ παραταθεῖ τόσο, ὥστε νὰ φαίνεται ὅτι διαρκεῖ ὅσο ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνθρώπου ἢ βασιλιᾶ, δηλαδή ἑβδομήντα χρόνια, ὅπως ψάλλει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς μας διαρκοῦν ἑβδομήντα χρόνια, τοῦ βασιλιᾶ ὀγδόντα χρόνια, καὶ τὸ περισσότερο μέρος αὐτῶν εἶναι κόπος καὶ πόνος»¹².

Στίχ. 15-16. «Καὶ μετὰ ἀπὸ ἑβδομήντα χρόνια ἡ Τύρος θὰ εἶναι σὰν ἕνα πορνικὸ τραγούδι. Πάρε τὴν κιθάρα σου, περιπλανήσου, πόλη πόρνη λησμονημένη, παίξε τὴν κιθάρα σου ὁμορφα, τραγούδησε πολλὰ ἄσματα, γιὰ νὰ σὲ θυμηθεῖ ὁ κόσμος».

Ἡ πολὺ κοινὴ καὶ αἰσχροὴ γυναίκα, πού πουλᾷ τὴν ὁμορφιά

ὄραν καταπλωῦσα τοῖς ἐρασταῖς, ἕως μὲν ἔστιν ἡδῶσά τε
 καὶ νέα, σαγηνεύει πολλούς, καὶ παγὶς αὐτὴ καὶ οἶονεὶ θέλ-
 γητρον τῶν ὀρώντων ἔστι τὸ τοῦ σώματος ἄνθος Ἐπειδὴν
 δὲ παρηδήση, τότε δὴ, τότε, καταμαρανθείσης αὐτῇ τῆς
 5 ὄρας, ἀπρακτεῖ μὲν ἤδη περὶ τὴν θήραν, ἐτέρω δὲ τρόπῳ
 μέτεισι τὸ δύνασθαι πάλιν ἀθλίων λημμάτων ἐπινοεῖν πο-
 ρισμούς. Ὡδὴ γὰρ αὐτῇ καὶ μέλος τὸ ἐπιτήδευμα γίνεται·
 ἐπιγάννυνται γὰρ κιθαριζούση πολλοί. Ἐντεῦθεν αὐτῇ καὶ
 βραχεῖά τις ἔσθ' ὅτε τῆς παρελθούσης ζωῆς ἀνάμνησις
 10 ἔσται, καὶ τὸ ἐν ἀκμαῖς αὐτῆς κάλλος ἐπαινοῦσί τινες. Τοι-
 οὔτὸν τι συμβήσεται τῇ Τυρίων, φησὶν. Ἔσται γὰρ ὡς
 ἄσμα πόρνης ἐπιλελησμένης, καὶ οὐκέτι τὸν ἐν ἀρχαῖς
 ἔχουσα κόσμον. Ὡδὴ καὶ μέλος ἔσται πολλοῖς. Διαμεμνή-
 σονται γὰρ τῶν πάλαι προσόντων αὐτῇ. Σὺ δέ, ὦ Τύρος,
 15 καθάπερ παλαιά τε καὶ ἀφηθήσασα πόρνη, λάβε κιθάραν,
 ῥέμβευσον ὡς πόλις γενομένη καθάπερ τις πόρνη ἐπιλελη-
 σμένη. Ἀπομαρανθείσης γὰρ, ὡς ἔφην, τῆς τῶν γυναιῶν
 ὄρας, ἐπιλανθάνονται ταύτης καὶ οἱ συνηρπασμένοι ποτὲ
 καὶ γεγονότες αὐτῆς ἐρασταί. Καλῶς τοίνυν κιθάρισον καὶ
 20 πολλὰ ἄσον, ἵνα σου κἂν μνεῖα γένηται.

Στίχ. 17-18. «Καὶ ἔσται μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐπισκο-
 πὴν ποιήσει Θεὸς Τύρου, καὶ πάλιν ἀποκατασταθήσε-
 ται εἰς τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἔσται ἐμπόριον πάσαις ταῖς βα-
 σιλείαις τῆς οἰκουμένης, καὶ ἔσται αὐτῆς ἡ ἐμπορία καὶ
 25 ὁ μισθὸς ἅγιον τὸ Κυρίω, καὶ οὐκ αὐτοῖς συναχθήσεται,
 ἀλλὰ τοῖς κατοικοῦσιν ἔναντι τοῦ Κυρίου· πᾶσα ἡ ἐμ-
 πορία αὐτῆς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἐμπλησθῆναι εἰς πλη-
 σιμονήν, μνημόσυνον ἔναντι τοῦ Κυρίου».

Δικαία ψήφω Θεός, ἰσόχρονον, ὡς ἔφην, τῇ αἰχμαλωσίᾳ
 30 τῶν ἐξ Ἰσραὴλ καὶ τὴν τῶν Τυρίων ἐρήμωσιν ἐποίησατο. Ἐ-
 πειδὴ δὲ Κύρου μετὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων κατὰ κράτος

τοῦ σώματός της σπουδὴς ἐραστὴς της, ὅσο εἶναι νέα καὶ σφριγηλὴ σαγηνεύει πολλοὺς καὶ εἶναι παγίδα ἢ ἴδια, ἔχοντας τὸ ἄνθος τοῦ σώματος θέλγητρο γιὰ ἐκείνους πού τὴ βλέπουν. "Ὅταν ὁμως περάσει ἢ νεότητα, τότε λοιπόν, τότε ἔχοντας καταμαραθεῖ ἢ ὁμορφιά της, σταματᾷ τὸ κυνήγι ἐραστῶν, καὶ χρησιμοποιεῖ ἄλλο τρόπο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐπινοεῖ πάλι τρόπους ἀπόκτησης ἀθλιῶν κερδῶν. Ἔργο της γίνεται τὸ τραγούδι καὶ ἡ μουσικὴ· γιὰτὶ ὅταν παίζει τὴν κιθάρα της πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού εὐχαριστοῦνται. Ἐκτὸ αὐτὸ ξαναθυμᾶται πολλὰς φορές μὲ συντομία τὴν περασμένη ζωὴ της καὶ δέχεται ἀπὸ μερικοὺς τὸν ἔπαινο γιὰ τὴν ὁμορφιά τῆς νεότητάς της. Κάτι παρόμοιο θὰ συμβεῖ, λέγει, μὲ τὴν πρωτεύουσα τῶν Συρίων. Θὰ εἶναι σὰν τραγούδι πόρνης λησμονημένης, πού δὲν ἔχει πιά τὴν πρώτη ὁμορφιά της. Θὰ εἶναι γιὰ πολλοὺς τραγούδι καὶ μουσικὴ. Γιὰτὶ θὰ θυμηθοῦν τὰ παλαιὰ προσόντα της. Σὺ ὁμως, Τύρος, σὰν παλαιὰ πόρνη πού πέρασε ἢ νεότητά της, πιάσε τὴν κιθάρα σου, περιπλανήσου σὰν πόλη καὶ γίνε σὰν μιὰ λησμονημένη πόρνη. Γιὰτὶ ὅταν μαραθεῖ ἢ ὁμορφιά τῶν γυναικῶν, ὅπως εἶπα, τὴν ξεχνοῦν καὶ ἐκεῖνοι πού τὴ γοητεύθηκαν κάποτε κι ἔγιναν ἐραστὴς της. Παῖξε λοιπόν ὁμορφα τὴν κιθάρα σου καὶ πὲς πολλὰ τραγούδια, γιὰ νὰ σὲ θυμηθοῦν τουλάχιστο.

Στίχ. 17-18. «Μετὰ ἀπὸ ἑβδομήντα χρόνια θὰ ἐπισκεφθεῖ ὁ Θεὸς τὴν Τύρο καὶ θὰ ἀποκατασταθεῖ πάλι στὴν παλαιὰ της δόξα καὶ θὰ γίνῃ ἐμπορικὸ κέντρο γιὰ ὅλα τὰ βασίλεια τῆς οἰκουμένης, καὶ τὸ ἐμπόριό της καὶ τὰ κέρδη της θὰ εἶναι ἅγια προσφορὰ γιὰ τὸν Κύριον, τὰ ὅποια δὲν θὰ τὰ συγκεντρώνουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους πού κατοικοῦν μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Κυρίου. "Ὅλη τὰ κέρδη τους ἀπὸ τὸ ἐμπόριο θὰ δαπανῶνται γιὰ τὸ φαγητὸ καὶ τὸ ποτὸ καὶ γιὰ τὸν πλήρη χορτασμὸ τους, ὡς μνημόσυνο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

Μὲ δίκαια ἀπόφαση ὁ Θεός, ἰσόχρονη, ὅπως εἶπα, μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔκανε καὶ τὴν ἐρήμωση τῶν Τυρίων. Ὅταν ὁμως ὁ Κύριος μαζί μὲ τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Μήδους κατέ-

ἡρηκότος τὴν Βαβυλωνίων, ἅπασαν δὲ τὴν Χαλδαίων κατα-
 δηώσαντος χώραν, ἀνείθη μὲν τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Ἰσραήλ,
 ὑπενόστησε δὲ πάλιν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἁγίαν κατώκη-
 κε πόλιν. Ἀμνησικώκως δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καὶ τῆς Τυρίων
 5 ἀπέστησε τὴν ὄργην συγκεκρότηκε δὲ πάλιν καὶ ἀναπεφοί-
 τηκεν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, ἐμπόριόν τε καὶ κατάλυμα γέγονε,
 καθὰ καὶ πάλαι πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς. Πλὴν ἐπιτή-
 ρει τὴν διαφοράν. Πάλαι μὲν γὰρ ὁ ἐκ τῆς ἐμπορίας μισθὸς
 συν-εκομίζετο μόνοις τοῖς ταύτην ἐπιτηδεύουσι, καρποὶ
 10 ὄλως παρ' οὐδενὸς τὸ σύμπαν προσεκομίζοντο τῷ Θεῷ, ἐπει-
 δὴ δὲ κεκλημένων τῶν ἔθνῶν εἰς τὴν διὰ πίστεως χάριν,
 ἔγνω καὶ αὐτὴ τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, καὶ να-
 ὸς ἅγιος ἐγήγερται παρ' αὐτοῖς, καὶ θεῖον ἔστη θυσιαστήρι-
 ον, οὐκ αὐτοῖς ἔτι μόνοις ὁ ἐκ τῆς ἐμπορίας συγκομίζεται μι-
 15 σθός, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅγιον ἔσται τῷ Κυρίῳ, τοῦτ' ἔστιν εἰς
 ἀνάθημα καὶ καρποφορίαν, ὥστε καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἔναν-
 τι Κυρίου. Πάλαι μὲν γὰρ τοὺς τῶν εἰδώλων καταλαμβάνον-
 τες σηκοὺς καὶ τὰ τῶν δαιμονίων τεμένη προσεκομίζον μὲν
 θυσίας, πανηγύρεις δὲ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐπετέλουν, εἰς τιμὴν
 20 καὶ δόξαν τῶν ἰδίων σκευασμάτων ἐπλανῶντο γὰρ ἔτι. Ἐ-
 πειδὴ δέ, ὡς ἔφην, ἐγνώκασιν τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν, ἅγιον
 μὲν τῷ Κυρίῳ γέγονεν ὁ τῆς ἐμπορίας μισθός, ἐσθίουσι δὲ
 καὶ πίνουσιν εἰς μνημόσυνον ἔναντι Κυρίου, Θεῷ δηλονότι
 τὰ ἐφ' οἷς ἂν εὖ πράττειεν ἀνατιθέντες χαριστήρια.

25 ΚΕΦ. 24, στίχ 1. «Ἴδου Κύριος καταφθείρει τὴν οἰκου-
 μένην καὶ ἐρημώσει αὐτήν, καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσω-
 πον αὐτῆς καὶ διασπερεῖ τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτῇ».

Φθάσας ἔφην, ὅτι πεπόρθηται μὲν ἡ Ἱερουσαλήμ, συγ-
 κατεδηώθησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς Ἰουδαίας πόλεις.
 30 Τά γε μὴν κύκλω καὶ περίοικα τῶν ἔθνῶν ἐπεμειδίῳν κειμέ-
 νη καὶ μονονουχί κατασεύοντες ἐπ' αὐτῇ τὰς κεφαλὰς πλατῦ

λαβε μὲ πόλεμο τὴ χώρα τῶν Βαβυλωνίων καὶ λεηλάτησε ὅλη τὴ χώρα τῶν Χαλδαίων, ἀπαλλάχθηκε ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ ἐπέστρεψε πάλι στὴ χώρα του καὶ κατοίκησε τὴν ἁγία πόλη, καὶ χωρὶς μνησικακία ὁ Θεὸς τῶν ὅλων ἀπέσυρε καὶ ἀπὸ τὴν Τύρο τὴν ὀργή του, τὴν ὁποία ὀργάνωσε πάλι καὶ τὴν ἀποκατέστησε στὸ ἀρχικὸ στάδιο καὶ ἔγινε κέντρο ἐμπορίου καὶ καταφύγιο γιὰ ὅλα τὰ βασίλεια τῆς γῆς. Πρόσεχε ὅμως τὴ διαφορὰ. Γιατὶ παλαιὰ τὰ κέρδη ἀπὸ τὸ ἐμπόριο συγκεντρώνονταν μόνο γιὰ ἐκείνους πού τὸ ἀσκοῦσαν, ἀπὸ κανέναν ὅμως ἀπολύτως δὲν προσφέρονταν κάποια κέρδη στὸν Θεό. "Όταν ὅμως, μετὰ τὴν κλήση τῶν ἔθνῶν στὴ χάρη μέσω τῆς πίστεως, γνώρισε κι αὐτὴ τὸν Σωτῆρα τῶν ὅλων καὶ Λυτρωτὴ καὶ οἰκοδομήθηκε καὶ σ' αὐτοὺς ναὸς ἅγιος καὶ στήθηκε θεῖο θυσιαστήριον, δὲν συγκεντρώνονται πιά γι' αὐτοὺς μόνο τὰ κέρδη ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἅγιον γιὰ τὸν Κύριον, δηλαδή ὡς ἀφιέρωμα καλῆς καρποφορίας, ὥστε νὰ τρῶνε καὶ νὰ πίνουν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Γιατὶ στὸ παρελθὸν καταλαμβάνοντας τοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ τῶν δαιμονίων πρόσφεραν θυσίες καὶ τελοῦσαν γι' αὐτὰ πανηγύρια πρὸς τιμὴ καὶ δόξα τῶν κατασκευασμάτων τῶν ἰδίων τους τῶν χειρῶν γιατί βρῖσκονταν ἀκόμα σὲ πλάνη. "Όταν ὅμως, ὅπως εἶπα, γνώρισαν τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἐξαγιασθηκε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τὸ κέρδος ἀπὸ τὸ ἐμπόριο καὶ τρῶνε καὶ πίνουν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου πρὸς μνημόσυνον αὐτοῦ, προσφέροντας δηλαδή εὐχαριστίες στὸν Θεὸ γιὰ τὴν εὐπραγία πού ἀπολαμβάνουν.

ΚΕΦ. 24, στίχ. 1. «Νά, ὁ Κύριος θὰ καταστρέψει τὴν οἰκουμένη, θὰ τὴν ἐρημώσῃ, θὰ ἀποκαλύψῃ τὸ πρόσωπό της καὶ θὰ στείλῃ στὴ διασπορὰ αὐτοὺς πού κατοικοῦν σ' αὐτήν».

Εἶπα πιὸ πάνω ὅτι κυριεύθηκε ἡ Ἱερουσαλήμ καὶ μαζὶ λεηλατήθηκαν καὶ οἱ λοιπὲς πόλεις τῆς Ἰουδαίας. Τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὴν ὅμως καὶ γειτονικὰ ἔθνη γελοῦσαν εὐρωνικὰ γιὰ τὴν πτώση της καὶ κουνώντας κατὰ κάποιο τρόπο τὰ κεφάλια τους

γελῶντες ἔφασκον, τῆς Ἀσσυρίων χειρὸς ἠττᾶσθαι Θεόν·
 καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Ῥαψάκης Περσικῆς ἀλαζονείας ἀνά-
 μεστος ὢν, τοῖς ἐν τῷ τείχει καθεζομένοις ἔφασκεν· «Μὴ
 ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐξεχίας, λέγων, ὅτι ῥύσεται ὁ Θεὸς τὴν Ἰε-
 5 ρουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου». Οὐκοῦν ἐπειδήπερ ὁμοῦ τοῖς ἐκ
 Βαβυλῶνος καὶ τὰ ἕτερα τῶν ἐθνῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν
 κατακερτομοῦντες, ἔφασκον, οὐ δεδυνῆσθαι σῶζειν αὐτοὺς
 τὸν πάλαι προεστηκότα, ταύτη τοι, καὶ σφόδρα εἰκότως, καὶ
 τῶν πεπλημμελημένων καὶ τῆς εἰς τοῦτο δυσσεβοῦς ἀθυρο-
 10 στομίας πραττόμενοι δίκας, δέδονται καὶ αὐτοὶ τοῖς Βαβυ-
 λωνίοις εἰς ἐρήμωσιν, καὶ τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ἐθνῶν ὄρασιν
 ὁ τῆς προφητείας ἡμῖν ἀφηγήσατο λόγος. Ὑποπεπτῶκασι
 γὰρ τοῖς ἐκ θείας ὀργῆς κινήμασιν, ἀλλόφυλοί τε καὶ Μω-
 αβῖται, Δαμασκηνοί τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ μὴν καὶ οἱ ἐκ τῆς
 15 ἐρήμου, Ἀζώτιοί τε καὶ Ἰδουμαῖοι, Τύρος τε πρὸς τούτοις,
 τελευταία τε καὶ ἡ Βαβυλῶν καὶ ἅπανσα δὲ τῶν Χαλδαίων ἡ
 γῆ, καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων ἠρήμωται, Κύρου τοῦ Καμ-
 βύσου καὶ Μανδάνης υἱοῦ κατεξανιστάντος αὐτῆς Ἀσσυρί-
 ους τε καὶ Μήδους.

20 Ἀφηγησάμενος τοίνυν ὁ μακάριος προφήτης τὰ ἐκά-
 στῳ τῶν ὀνομασμένων ἐθνῶν ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενηνεγμένα,
 διὰ τῶν προκειμένων μονονουχί τοῦ παντός λόγου ποιεῖται
 τὴν ἀνακεφαλαίωσιν, καὶ οἰκουμενικὴν ὀνομάζει φθορὰν
 τὴν κατὰ πολλῶν ἐθνῶν γενομένην. Ταύτη τοί φησιν· «Ἴδου
 25 Κύριος καταφθείρει τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐρημώσει αὐτὴν
 καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς». Οὐ γὰρ τοι μία καὶ
 δύο πεπτῶκασι πόλεις, κατεφθάρησαν δὲ χῶραί τε καὶ ἔθνη
 κατὰ γε τοὺς ἤδη προειρημένους τρόπους. «Καταφθερεῖ
 τοίνυν καὶ ἐρημώσει», φησί, «τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀνακαλύ-
 30 ψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς». Ἔως μὲν γὰρ ἀνεξικακεῖ καὶ
 ἀναβάλλεται τὰς δίκας ὁ τῶν ὄλων Θεός, διαλανθάνει πως
 καὶ ὁ τῶν ἀσεβῶν θίος, καὶ οἶονεὶ κέκρυπται τῆς ἐκάστου

γι' αὐτήν καὶ γελώντας πλατιά ἔλεγαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἠττήθηκε ἀπὸ τῆ δύναμη τῶν Ἀσσυρίων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ραψάκης, γεμάτος ἀπὸ περσικὴ ἀλαζονεία, φώναζε πρὸς ἐκείνους πού τὴν ὑπερασπίζονταν πάνω στὸ τεῖχος· «Νὰ μὴ σᾶς ξεγελᾷ ὁ Ἐζεκίας, λέγοντας ὅτι θὰ γλυτώσει ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὰ χέρια μου»¹³. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη μαζί μὲ τοὺς Βαβυλωνίους, περιπαίζοντας τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἔλεγαν ὅτι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς σώσει ὁ παλαιὸς ὑπερασπιστὴς τους, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλογα, ὑπομένοντας τὴν τιμωρία γιὰ τὰ πλημμελήματά τους καὶ τὴν ἀσεβῆ ἀθυροστομία τους, παραδόθηκαν κι αὐτοὶ στοὺς Βαβυλωνίους πρὸς ἐρήμωση, καὶ τὸ ὄραμα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ἔθνη μᾶς τὸ διηγῆθηκε ὁ προφητικὸς λόγος. Γιατὶ ὑπέπεσαν στὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα τῆς θείας ὀργῆς οἱ ἀλλόφυλοι καὶ οἱ Μωαβῖτες, οἱ Δαμασκηνοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ζοῦσαν στὴν ἔρημο, οἱ Ἀζῶπτιοι καὶ οἱ Ἰδουμαῖοι, καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ Τύρος, καὶ τελευταία ἡ Βαβυλώνα, καὶ ὅλη ἡ γῆ τῶν Χαλδαίων ἐρημώθηκε ὅμοια μὲ τὶς ἄλλες, ὅταν ξεσήκωσε ἐναντίον τῆς ὁ Κύριος, ὁ υἱὸς τοῦ Καμβύση καὶ τῆς Μανδάνης, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Μήδους.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ μακάριος προφήτης ἀφηγήθηκε τὶς συμφορὲς πού ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν ἕξαιτίας τῆς θείας ὀργῆς σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ἔθνη πού ἀναφέραμε παραπάνω, μὲ τὰ λεγόμενα ἐδῶ κάνει ἀνακεφαλαίωση ὅλου κατὰ κάποιον τρόπο τοῦ λόγου, καὶ χαρακτηρίζει οἰκουμενικὴ τὴν καταστροφή πού συνέβη σὲ πολλὰ ἔθνη. Γι' αὐτό λοιπὸν λέγει· «Νὰ ὁ Κύριος θὰ καταστρέψει τὴν οἰκουμένη, θὰ τὴν ἐρημώσει καὶ θ' ἀποκαλύψει τὸ πρόσωπό της». Γιατὶ δὲν ἔπεσαν μία καὶ δύο πόλεις, ἀλλὰ καταστράφηκαν χῶρες καὶ ἔθνη μὲ τοὺς τρόπους πού ἀναφέραμε ἤδη. «Θὰ καταστρέψει λοιπὸν καὶ θὰ ἐρημώσει», λέγει, «τὴν οἰκουμένη καὶ θὰ ἀποκαλύψει τὸ πρόσωπό της». Ὅσο χρόνο δηλαδὴ δείχνει ἀνεξηκακία καὶ ἀναβάλλει τὴν τιμωρία ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, περνάει ἀπαρατήρητος κάπως καὶ ὁ βίος τῶν ἀσεβῶν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κρύβεται τὸ πρόσωπο, ἢτοι ἡ ὄρατὴ ὄψη τῆς ζωῆς τοῦ

ζωῆς τὸ πρόσωπον, ἤγουν ἡ ἐμφάνεια, ἐπάγοντος δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐκάστω πρέπουσάν τε καὶ ὀφειλομένην ἐπιτιθέντος κόλασιν, ἀπογυμνοῦται τῶν κολαζομένων τὸ πρόσωπον. Ὅποιοι γάρ τινές εἰσι καὶ γεγόνασιν, ὁ τῆς τιμωρίας 5 διαδείκνυσι τρόπος, εἴπερ ἔστιν ἀληθὲς ὡς ἀποδώσει Θεὸς ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Χρῆναι δὲ οἶμαι κάκεινο εἰπεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ οἰκουμένην ὁ προφήτης ὠνόμασεν, ἔφη τε αὐτὴν καταφθαρήσασθαι, καὶ μὴν καὶ εἰς ἐρημίαν ἐλθεῖν, βούλονται τινες, ὡς ἐκ μερικῆς 10 ἀγανακτήσεως ἐπὶ τὴν καθ' ὅλου καὶ κατὰ πάντων μεταφοιτῆσαι τῷ προφήτῃ τὸν λόγον καὶ δὴ καὶ φασιν ὅτι τὰ συμβησόμενα τῷ κόσμῳ καὶ κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν προσηγγεῖται σαφῶς. Χρὴ τοίνυν ἡμᾶς καὶ ταῖς ἐκείνων ἐννοίαις ἔπεσθαι δεῖν ἐλομένους διττὴν ποιεῖσθαι τὴν ἐφ' ἐκά- 15 στω τῶν λεγομένων τὴν ἀφήγησιν. Καταφθαρήσασθαι τοίνυν τὴν οἰκουμένην φησὶ καὶ ἐρημωθήσασθαι, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀποκαλυφθήσασθαι, φανεροῦμένων δηλονότι τῶν ἐκάστω πεπραγμένων εἴτε ἀγαθῶν εἴτε φαύλων, διασπερεῖ δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ, καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν φέ- 20 ροιτο τῆς ἐννοίας ἢ δύνამις νοήσεις ὅτι τῶν ὠνομασμένων χωρῶν εἰς ἐρημίαν ἐνηνεγμένων, οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐταῖς, οἱ μὲν διεσπάρησαν, οἱ δὲ καὶ αἰχμάλωτοι γεγονότες τοῖς ἐλοῦσι δεδουλεύκασιν, καὶ τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀφέντες, μετακεχωρήκασιν εἰς ἑτέρας. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς καθ' ὅλου κρίσεως τὸ διασπα- 25 ρήσασθαι τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν τῇ γῆ κατασημαίνειεν ἂν τὸ διαίρεθῆσασθαι, καὶ τοῦτο διδάξει σαφῶς ὁ Σωτὴρ λέγων, ὅτι «Ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου τῆς δόξης αὐτοῦ, στήσῃ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων». Οὐκοῦν ἀντὶ τοῦ διελεῖν, ἤτοι ἀπομεριεῖν τοὺς 30 ἐνοικοῦντας ἐν τῇ γῆ, τὸ «διασπερεῖ» τέθεικεν ἐν αὐτοῖς.

Στίχ 2-3. «Καὶ ἔσται ὁ λαὸς ὡς ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ παῖς ὡς ὁ κύριος, καὶ θεράπεινα ὡς ἡ κυρία· ἔσται ὁ ἀγοράζων

καθενός, ὅταν ὅμως ἐκδηλώνει τὴν ὀργήν του καὶ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρία πού πρέπει καὶ ὀφείλεται στὸν καθένα, ἀπογυμνώνεται τὸ πρόσωπο αὐτῶν πού τιμωροῦνται. Ποιοὶ δηλαδή εἶναι κάποιοι καὶ ποιοὶ ἔγιναν, τὸ ἀποδεικνύει ὁ τρόπος τῆς τιμωρίας, ἀφοῦ εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὅτι ὁ Θεὸς θ' ἀποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του.

Πρέπει ὅμως νομίζω νὰ ποῦμε καὶ ἐκεῖνο. Ἐπειδὴ ὁ προφήτης μίλησε γιὰ οἰκουμένη καὶ εἶπε ὅτι θὰ καταστραφεῖ καὶ θὰ καταντήσῃ ἔρημη, ὀρισμένοι θέλουν ἀπὸ τὴ μερικὴ ἀγανάκτηση νὰ μεταφέρουν τὸ λόγο τοῦ προφήτη στὴ γενικὴ καὶ ἐναντίον ὄλων, καὶ μάλιστα λενε, ὅτι προαφηγεῖται μὲ σαφήνεια ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν στὸν κόσμον καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς συντέλειαις. Πρέπει ἐπομένως κι ἐμεῖς, θέλοντας ν' ἀκολουθήσομε καὶ τὶς σκέψεις ἐκείνων, νὰ κάνομε διπλὴ τὴν ἀφήγησιν γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα. Λέγει λοιπὸν ὅτι θὰ καταστραφεῖ ἡ οἰκουμένη καὶ θὰ ἐρημωθεῖ καὶ θὰ ἀποκαλειφθεῖ τὸ πρόσωπό της, δηλαδή θὰ φανερωθοῦν ὅσα ἔπραξε ὁ καθένας, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε φαῦλα, καὶ θὰ διασκορπίσει τοὺς κατοίκους αὐτῆς, καὶ ἐφόσον τὸ νόημα τῆς ἔννοιας ἀναφέρεται στὰ ἔθνη, νὰ ἐννοήσῃς ὅτι φτάνοντας στὴν ἐρήμωσιν οἱ χῶρες πού ἀναφέραμε, ἄλλοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους αὐτῶν διασκορπίσθησαν καὶ ἄλλοι αἰχμαλωτίσθησαν καὶ ἔγιναν δοῦλοι ἐκείνων πού τοὺς αἰχμαλώτισαν, κι ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα τους, μετοίκησαν σὲ ἄλλες χῶρες. Ἐὰν ὅμως ὁ διασκορπισμὸς σημαίνει τὸ χωρισμὸ τῶν κατοίκων τῆς γῆς κατὰ τὴν καθολικὴ κρίσιν, κι αὐτὸ θὰ τὸ διδάξῃ μὲ σαφήνεια ὁ Σωτῆρας λέγοντας «Ὅταν καθίσει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὸ θρόνον τῆς δόξας του, θὰ στήσῃ τὰ πόδια του δεξιὰ του καὶ τὰ ἔριφια στὰ ἄριστερά του»¹⁴. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ πεῖ θὰ διαιρέσει, ἤτοι θὰ διαμεράσει τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, ἔθεσε τὸ “θὰ τοὺς διασπείρει”.

Στίχ. 2-3. «Ὁ λαὸς θὰ γίνῃ ὅπως ὁ ἱερέας, ὁ δοῦλος ὅπως ὁ κύριος, ἡ ὑπηρέτρια ὅπως ἡ κυρία, ὁ ἀγοραστὴς ὅπως ἐκεῖ-

14. Ματθ. 21, 31-32.

ὡς ὁ πωλῶν, καὶ ὁ δανείζων ὡς ὁ δανειζόμενος, καὶ ὁ ὀφείλων ὡς ὃ ὀφείλει. Φθορᾶ καταφθαρήσεται ἡ γῆ καὶ προνομῆ προνομευθήσεται ἡ γῆ, τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα».

5 Κρατούσης εἰρήνης, πᾶσά πως ἀνάγκη καὶ τοῖς καθήκουσι νόμοις θείοις τε καὶ ἀνθρωπίνοις διοικεῖσθαι καὶ πόλεις καὶ χώρας, καὶ ἀξιωμαίων καὶ ὑπεροχῆς σώζεσθαι τάξεις, ἐρρωσθαί τε καὶ πλουτοῦσι τὸ πλουτεῖν, καὶ τοῖς ἐλευθέροις τὴν ἐλευθερίαν. Εἰ δὲ κατασκήψειαν αἱ τῶν πο-
 10 λεμίων φάλαγγες, καὶ βαρβαρικῆς ὀμότητος ἔργον γένηται πόλις, ἢ χώρα τυχὸν φυρμὸς ἔσται πραγμάτων, καὶ οὐδὲν ἐν τάξει λοιπόν. Φρούδη μὲν γὰρ ἱερέων τιμῆ, ἐν ἴσῃ δὲ τάξει παῖς καὶ κύριος, θεράπεινα καὶ κυρία, ὁ ἀγοράζων καὶ ὁ πωλῶν, ὁ δανείζων καὶ ὁ δανειζόμενος, ὁ ὀφείλων καὶ ὃ
 15 ὀφείλει σημαίνεται δὲ διὰ τούτων ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης. Χωρεῖ γὰρ ἐν ἴσῃ τρόπῳ κατὰ πάντων ἡ φθορὰ καὶ ἡ προνομῆ, τοῦτ' ἔστιν ἡ διαρπαγῆ καὶ ἡ προνόμευσις. Κατασφραγίζει δὲ πρὸς ἀλήθειαν ὁ προφήτης τὸ εἰρημένον ἐπενεγκῶν «τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα». Ὅτι δὲ
 20 καὶ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ἀπροσωπόληπτόν ἐστι τὸ κρίμα, τίς ὁ μὴ φάναι τολμῶν; Οὐ γὰρ ἀξιωμαίων ὑπεροχῆ διασώζει τινάς, εἰ μὴ τῆς ἐννόμου πολιτείας ἀγαθοὺς ἔχοι καρπούς· ὀνίνησι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ὁ πλοῦτος τοὺς ἐσχηκότας αὐτόν, ἀλλ' ἐν ἴσῃ καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ τάξει παραστησόμεθα πάντες. τῷ κριτῇ, καὶ εἴτε μικρὸς καὶ μέγας, πλούσιός τε καὶ πένης. Οὐδὲ γὰρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐν τῷ Ἰωβ γέγραπται· «Μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστι, καὶ θεράπων οὐ δέδοικε τὸν κύριον αὐτοῦ».

30 Στίχ. 3-4. «Ἐπένθησεν ἡ γῆ καὶ ἐφθάρη ἡ οἰκουμένη, ἐπένθησαν οἱ ὑψηλοὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ γῆ ἠνόμησεν διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν».

νος πού πωλεῖ, ὁ δανειστής σάν ἐκεῖνον πού δανείζεται, ὁ ὀφειλέτης σάν ἐκεῖνον σὸν ὅποιο ὀφείλει. Μεγάλη καταστροφή θὰ ὑποστῆ ἢ γῆ καὶ τρομερὴ θὰ εἶναι ἢ λεηλασία πού θὰ συμβεῖ· αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπε τὸ στόμα τοῦ Κυρίου».

“Ὅταν ἐπικρατεῖ εἰρήνη, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ διοικοῦνται οἱ πόλεις καὶ οἱ χῶρες σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους πού ἰσχύουν, θεῖους κι ἀνθρώπινους, νὰ διατηροῦνται οἱ τάξεις τῶν ἀξιωματῶν καὶ τῶν διακρίσεων, νὰ ἐξασφαλίζεται ὁ πλοῦτος τῶν πλουσίων καὶ ἡ ἐλευθερία γιὰ τοὺς ἐλεύθερους.” Ἄν ὅμως εἰσβάλλουν οἱ φάλαγγες τῶν ἐχθρῶν καὶ κάποια πόλη ἢ χώρα γίνεθῆκε θύμα βαρβαρικῆς ὀμότητος, τότε τὰ πράγματα θὰ γίνουν ἄνω κάτω καὶ τίποτα δὲν θὰ μείνει πιά στὴ θέση του. Ἡ τιμὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς θὰ ἐξαφανισθεῖ, θὰ ἐξισωθοῦν οἱ δοῦλοι καὶ οἱ κύριοι, ἢ ὑπηρέτρια καὶ ἡ κυρία, ὁ ἀγοραστής καὶ πωλητής, αὐτὸς πού δανίζει μὲ τὸν δανειζόμενο, ὁ ὀφειλέτης μὲ ἐκεῖνον σὸν ὅποιο ὀφείλει. Γιατὶ προχωρεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο σὲ ὅλους γενικὰ ἢ φθορὰ καὶ ἢ λεηλασία, δηλαδὴ ἢ διαρπαγὴ καὶ ἢ καταστροφή. Ἐπισφραγίζει βέβαια ὁ προφήτης τὴν ἀλήθεια αὐτοῦ πού λέχθηκε προσθέτοντας «Γιατὶ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου τὰ εἶπε αὐτά».

“Ὅτι ὅμως καὶ μπροστὰ στὸ θεῖο βῆμα ἢ κρίση εἶναι ἀπροσωπώληπτη, ποιὸς θὰ τολμήσει νὰ τὸ ἀρνηθεῖ; Γιατὶ οὔτε ἡ ἀνωτερότητα τῶν ἀξιωματῶν διασώζει κάποιους, ἂν δὲν παράγουν καρποὺς ἀγαθοῦς ἔννομης πολιτείας. Ἄλλ’ οὔτε καὶ ὁ πλοῦτος ὠφελεῖ μὲ κανένα τρόπο αὐτοὺς πού τὴν ἔχουν, ἀλλὰ μὲ ἰσότητα καὶ τὴν ἴδια σειρὰ θὰ σταθοῦμε ὅλοι μπροστὰ σὸν κριτῆ, μικρὸς καὶ μεγάλος, πλούσιος καὶ φτωχός. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει προσωποληψία σὸν Θεό. Κάτι παρόμοιο ἔχει γραφεῖ καὶ σὸν Ἰώβ· «Ἐκεῖ ὁ μικρὸς εἶναι ἴσος μὲ τὸν μεγάλο, καὶ ὁ ὑπηρέτης δὲν φοβᾶται τὸν Κύριό του»¹⁵.

Στίχ. 3-4. «Βυθίστηκε σὸ πένθος ἢ γῆ, ἢ οἰκουμένη καταστράφηκε, οἱ ὑψηλοὶ τῆς γῆς πένθησαν, καὶ ἢ γῆ γέμισε ἀνομίαις ἕξαιτίας ἐκείνων πού κατοικοῦν σ’ αὐτήν».

Στυγνὸν αἰεί πως ἐστὶ τοῖς πενθοῦσι τὸ σχῆμα, καὶ κατη-
 φείας μεστοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τε καὶ παρειαί, καὶ κατωχρῶν τὸ
 μέτωπον· πυρὸς γὰρ δίκην τὴν τοῦ ἀνθρώπου καταφλέγει
 καρδίαν ἢ ἐπὶ γε τοῖς τεθνεῶσι λύπη. Τοιοῦτόν τι παθοῦσαν
 5 ἔστι καὶ πόλιν ἰδεῖν, ἥτοι γῆν τε καὶ χώραν κατειλημμένην
 ὑπὸ βαρβάρων· στυγνὰ γὰρ τὰ πάντα γίνεται, δαπανηθέν-
 των μὲν ξίφεσι τῶν ἐν αὐταῖς, ἐμπεπρησμένων δὲ οἴκων καὶ
 τὰ ἐκ τοῦ πολέμου πεπονθότων βλάβη. Οὕτω νοήσεις
 πενθῆσαι τὴν γῆν, ἥς τὰ τοιάδε παθούσης παθεῖν ἀναγ-
 10 καῖον καὶ τοὺς ὑψηλοὺς ἐν αὐτῇ, τοῦτ' ἔστι τοὺς περιφανε-
 στέρους. Οἱ γὰρ δὴ μάλιστα καὶ τιμῆς καὶ πλούτου καὶ τῶν
 ἄλλων ἔστερημένοι, τῶν ὅσα φιλεῖ τοῖς ἐνδόξοις ἀκολου-
 θεῖν, φορτικωτέραν ἔχουσι τὴν ἐν τοῖς πεπονθόσι λύπην,
 ἀνομῆσαι δὲ φησι τὴν γῆν διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν.
 15 Ὀνομάζεται γὰρ καὶ πόλις ἄνομος, καὶ μέντοι καὶ χώρα
 πλειστάκις, καίτοι τῆς ἀναισθήτου γῆς οὐκ εἰδυίας τὸ
 ἀνομεῖν, ἀπὸ δέ γε τῆς τῶν οἰκούντων φανλότητος ταύτην
 λαβοῦσαι τὴν κρίσιν. Ἐκλέξῃ δὲ πάλιν καὶ γενικῶς τὸν
 λόγον. Εἰ γάρ, καθά φησὶ τις τῶν ἀγίων μαθητῶν, γῆ καὶ τὰ
 20 ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται πάντα κατὰ τὸν τῆς συντελείας
 καιρὸν, στυγνὸν ἔσται τὸ τῆς γῆς πρόσωπον καὶ τοῖς ἐν πέν-
 θει προσεικός. Ὡς δὲ ἄνομος γῆ, τοῦτ' ἔστιν τοῖς ἀνόμοις
 ὑπηρετήσασα, καταπίμπραται. Καινοὺς γὰρ οὐρανοὺς καὶ
 τὴν γῆν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, κατὰ τὸ
 25 γεγραμμένον, γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος, «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτί-
 σις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν
 ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ».

Στίχ. 5-6. «Διότι παρέβησαν τὸν νόμον, καὶ ἥλλαξαν τὰ
 προστάγματα, διαθήκην αἰώνιον, διὰ τοῦτο ἀρὰ ἔδεται
 30 τὴν γῆν, ὅτι ἠμάρτησαν οἱ κατοικοῦντες αὐτήν».

Ἄνανήφει πάλιν εἰς τὸ ἀκριβὲς τῆς προφητείας ὁ λό-

Εἶναι θλιβερὴ ἢ ἐξωτερικὴ ὄψη ἐκείνων πού πωθοῦν, τὰ μάτια καὶ τὰ μάγουλά τους εἶναι γεμᾶτα κατήφεια καὶ τὸ μέτωπό τους κάτωχρο. Γιατὶ σὰν τῆ φωτιὰ κατακαίει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου ἢ λύπη γιὰ ἐκείνους πού ἔχουν πεθάνει. Κάτι τέτοιο μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς νὰ παθαίνει καὶ ἡ πόλη, δηλαδή γῆ καὶ χώρα κυριευμένη ἀπὸ βαρβάρους· ὅλα γίνονται θλιβερά, ἀφοῦ ἔχουν ἐξοντωθεῖ οἱ κάτοικοί της μὲ τὰ ξίφη, τὰ σπίτια ἔχουν πυρποληθεῖ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πάθει τὶς καταστροφές τοῦ πολέμου. Ἔτσι νὰ σκεφθεῖς ὅτι πένθησε ἡ γῆ, πού, ἀφοῦ ἔπαθε αὐτὰ τὰ πάθη, εἶναι ἀνάγκη καὶ ὅσοι βρίσκονται ψηλὰ κοινωνικά, δηλαδή οἱ πιὸ ἐπιφανεῖς, νὰ πάθουν τὰ ἴδια. Γιατὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν στερηθεῖ περισσότερο τὶς τιμές καὶ τὸν πλοῦτο καὶ τὰ ἄλλα πού συνήθως συνοδεύουν τοὺς ἔνδοξους, νιώθουν βαρύτερη ἀπὸ ὅσους ἔπαθαν τῆ λύπη, καὶ ὅτι ἡ γῆ, λέγει, γέμισε ἀνομία ἐξαιτίας αὐτῶν πού κατοικοῦν σ' αὐτήν. Γιατὶ ὀνομάζεται καὶ πόλη ἀνομη καὶ πολλές φορές καὶ χώρα ἀνομη, μολονότι ἢ χωρὶς αἰσθήσεις γῆ δὲν γνωρίζει νὰ παρανομεῖ, ἀλλὰ λαμβάνουν αὐτὸν τὸ χαρακτηρισμὸ ἀπὸ τῆ φαυλότητα τῶν κατοίκων τους. Θὰ ἀκούσεις πάλι καὶ γενικᾶ διατυπωμένο αὐτὸ τὸ λόγο. Γιατὶ ἄν, σύμφωνα μ' αὐτὰ πού λέγει ἓνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους μαθητές, κατακαεῖ τὸν καιρὸ τῆς συντέλειαις ἡ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτήν¹⁶, θὰ γίνει σκυθρωπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, μοιάζοντας μὲ τὸ πρόσωπο ἐκείνων πού πενθοῦν, καὶ σὰν ἀνομη γῆ, πού ὑπηρέτησε τοὺς ἀνομους, κατακαίγεται. Γιατὶ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ, ἀναμένομε νέους οὐρανοὺς καὶ νέα γῆ καὶ τὰ ὅσα μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός¹⁷, γράφει ὁμοῦς καὶ ὁ Παῦλος, «ὅτι καὶ ἡ ἴδια ἡ κτίσις θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τῆ δουλεία στὴ φθορὰ καὶ θὰ μεταβεῖ στὴν ἐλευθερία τῆς δόξας τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»¹⁸.

Στίχ. 5-6. «Γιατὶ καταπάτησαν τὸ νόμο καὶ ἄλλαξαν τὰ θεῖα προστάγματα, τὴν αἰώνια διαθήκη· γι' αὐτὸ ἢ κατὰρα θὰ καταφάγει τῆ γῆ, ἐπειδὴ ἀμάρτησαν οἱ κάτοικοι αὐτῆς».

Ἐποκτᾶ πάλι τὴν ἀκρίβεια ὁ προφητικὸς λόγος. Γιὰ νὰ μὴ

γος. Ἴνα γὰρ μή τινες οἴωνται τὰς δίκας ἐπάγειν ἀναιτίως
 τισὶ τὸν τῶν ὅλων Θεόν, τοῖς ἐξ ὀργῆς κινήμασι συνάπτουσι
 τὰς αἰτίας καὶ τὰ τῶν κολαζομένων ἐγκλήματα διαγγέλλου-
 σι σαφῶς. Πενθήσει τοίνυν ἡ γῆ, διὰ ποίαν αἰτίαν; Διότι
 5 παρέβησαν τὸν νόμον καὶ παρέλυσαν διαθήκην αἰώνιον.
 Ταύτη τοί φησι· Καὶ ἐπάρατος ἔσται ἡ γῆ. Πεπλημμελήκασι
 γὰρ οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Ἔοικε δὲ πάλιν ὁ προφήτης,
 ἐπειδὴ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὁμοῦ, ἦτοι χώραις, καὶ ἡ τῶν
 Ἰουδαίων ἐξήτησε δίκας, πεπόρθηται γὰρ, ὡς ἔφην, τὰ τῶν
 10 ὑπὸ νόμον πλημμελήματα παρακομίζει εἰς μέσον· «Παρέβη-
 σαν γὰρ τὸν νόμον», φησί, λόγου μὲν αὐτὸν ἀξιοῦντες οὐ-
 δενὸς οἱ ἐξ Ἰσραήλ, εἰς ἑτέραν δὲ ὥσπερ τραπόμενοι τρίβον,
 καὶ προσέχοντες διδασκαλίαις ἐντάλμασιν ἀνθρώπων· ἐπει-
 δὴ γε τὸν καθ' ὅλου λόγον τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσιν ἀπο-
 15 φέροντες φαμέν, ὅτι δεδημιούργηκεν ἐν ἀρχαῖς τὸν ἄνθρω-
 πον ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἐνεχάραξε δὲ φυσικὸν αὐτῷ νόμον,
 παιδαγωγοῦντα πρὸς εἴδησιν κακοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ. Καὶ
 τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διὰ τῆς Ἰωάννου φωνῆς εἰρημένον περὶ
 τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅτι «Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθι-
 20 νόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον».
 Τοῦτό τοι καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, κατὰ γε φημί τοὺς τῆς
 ἐπιδημίας, γενέσθαι νοοῦμεν· γέγραπται γὰρ ὅτι «Ἐν ταῖς
 ἡμέραις ἐκείναις, φησὶ Κύριος, διδούς νόμους μου εἰς τὴν
 διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐ-
 25 τούς». Τοῦτον τοίνυν τὸν ἐμφύτως ἡμᾶς πηδαλιουχοῦντα
 νόμον πρὸς εἴδησιν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ παρέβησαν οἱ ἐπὶ
 τῆς γῆς καὶ ἠλλαξαν τὰ προστάγματα. Ἐκτισμένοι γὰρ ἐπὶ
 ἔργοις ἀγαθοῖς, ἐτράποντο πρὸς φιλοσαρκίας καὶ φρόνημα
 τὸ ἐπίγειον. Ταύτη τοι καὶ ἐπάρατος ἡ γῆ γέγονεν. Προσκε-
 30 κρούκασι γὰρ τῷ Δημιουργῷ διὰ πλείστων ὅσων πλημμελη-
 μάτων οἱ κατοικοῦντες αὐτήν.

Στίχ. 6. «Διὰ τοῦτο πτωχοὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τῇ
 γῆ, καὶ καταλειφθήσονται ἄνθρωποι ὀλίγοι».

νομίζουν δηλαδή κάποιοι, ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων ἐπιβάλλει ἀνοήτεια τις τιμωρίες σὲ κάποιους, συνδέουν τις αἰτίες μὲ τὴν ἔξαψη τῆς ὀργῆς καὶ ἔξαγγέλλουν μὲ σαφήνεια τις παραβάσεις ἐκείνων ποὺ τιμωροῦνται. Θὰ θυθισθεῖ λοιπὸν στὸ πένθος ἡ γῆ· γιὰ ποιά αἰτία; Ἐπειδὴ ἔχουν παραβεῖ τὸ νόμο καὶ ἔσπασαν τὴν αἰώνια διαθήκη. Γι' αὐτὸ βέβαια καὶ λέγει· «Καὶ ἡ γῆ θὰ εἶναι καταραμένη, γιατί ἀμάτησαν αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν σ' αὐτήν». Φαίνεται πάλι ὅτι ὁ προφήτης, ἐπειδὴ μαζὶ μὲ τις ἄλλες πόλεις ἢ χῶρες καὶ ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων ὑπέστη τὴν τιμωρία της, ἀφοῦ, ὅπως εἶπα, κατακτήθηκε, φέρνει στὴ μέση τις παραβάσεις ἐκείνων ποὺ ἔζησαν κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ νόμου· Γιατὶ λέγει· «Καταπάτησαν τὸ νόμο» οἱ Ἰσραηλίτες, μὴ ἀναγνωρίζοντας σ' αὐτὸν καμμιά ἀξία, καὶ παρέκλιναν σὲ ἄλλο δρόμο, προσέχοντας διδασκαλίες ποὺ εἶναι παραγγέλματα ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀποδίδεται στὸν γενικὸ λόγο ἡ ἀπόδοση τῶν ἐννοιῶν, λέμε ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων δημιουργήσε κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπο καὶ χάραξε σ' αὐτὸν τὸ φυσικὸ νόμο, παιδαγωγώντας αὐτὸν στὴ γνώση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Κι αὐτό, νομίζω, σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ εἰπώθηκε μὲσω τοῦ Ἰωάννη γιὰ τὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ· «Ἦταν τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ποὺ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμον»¹⁹. Αὐτὸ λοιπὸν νοοῦμε ὅτι ἔγινε καὶ στοὺς ἔσχατους καιροὺς, ἐννοῶ τοὺς καιροὺς τῆς ἐπιδημίας. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Στις ἡμέρες ἐκεῖνες, λέγει ὁ Κύριος, δίνοντας τοὺς νόμους μου στὸ νοῦ τους, θὰ τοὺς καταγράψω καὶ στὴν καρδιά τους»²⁰. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν νόμο, ποὺ ὄντας ἔμφυτος μέσα μας μᾶς πειδαλιουχεῖ στὴ γνώση τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καταπάτησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἄλλαξαν τις ἐντολές. Γιατί, ἐνῶ ἦταν πλασμένοι γιὰ ἔργα ἀγαθὰ, στράφηκαν στὴ φροντίδα τῆς σάρκα καὶ στὸ γήινο φρόνημα. Γι' αὐτὸ καὶ ἔγινε ἡ γῆ καταραμένη. Γιατὶ οἱ κάτοικοί της προσέκρουσαν στὸ Δημιουργὸ μὲ τις ἀμέτρητες παραβάσεις τους.

Στίχ. «Γι' αὐτὸ θὰ γίνουν φτωχοὶ ὅσοι κατοικοῦν στὴ γῆ καὶ θὰ μείνουν λίγοι ἄνθρωποι».

19. Ἰω. 1, 9.

20. Ἰερ. 38 (Μασ. 31) 33.

Ἐπειδὴ γάρ, φησίν, ἐπάρατος γέγονεν ἡ γῆ, διὰ τοι τὸ πλείστην ὄσσην ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὴν ἀνομίαν, ταύτῃ τοι καὶ ἀδοκῆτῳ πτωχεῖα πεφορτισμένοι, διασωθήσονται μόλις· καταλειφθήσονται γὰρ βραχεῖς τε καὶ εὐαρίθμητοι. Καὶ
 5 ταυτὶ μὲν τόγε ἤκον εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ τῆς ἱστορίας ἐξωφανές. Πρὸς διάνοιαν δὲ τὴν ἐσωτάτω πάλιν ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι πάντῃ τε καὶ πάντως οἱ ἐπὶ τοῦ θείου θήματος ἐπὶ πολλοῖς ἄγαν πλημμελήμασι καταγνωσθησόμενοι πτωχοὶ πάντως ἔσονται καὶ ἐν ἐνδείᾳ τῶν ἄνωθεν ἀγαθῶν, καὶ γυμνοὶ
 10 τῆς ἐλπίδος τῆς τοῖς ἀγίοις ηὐτρεπισμένης· κατοικήσονται γὰρ εἰς ἄδου κολασθησόμενοι, καὶ καταλειφθήσονται ὀλίγοι, τοῦτ' ἔστιν οἱ διὰ δικαιοσύνης εὐαρεστήσαντες τῷ Θεῷ, καὶ πλοῦτον ἔχοντες τὸν ἐξ ἀγαθῶν ἀνδραγαθημάτων· εὐαρίθμητοι δὲ οὗτοι κατὰ γε τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, ὅτι
 15 «Πολλοὶ μὲν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί».

Στίχ 7-12. «Πενθήσει οἶνος, πενήσει ἄμπελος, στενάξουσι πάντες οἱ εὐφροινόμενοι τὴν ψυχὴν· πέπανται εὐφροσύνη τυμπάνων, πέπανται αὐθάδεια καὶ πλοῦτος ἀσεβῶν, πέπανται φωνὴ κιθάρας, ἠσχύνθησαν, οὐκ
 20 ἔπιον οἶνον, πικρὸν ἐγένετο τὸ σίκερα τοῖς πίνουσιν. Ἠρημώθη πᾶσα πόλις, κλείσει οἰκίαν τοῦ μὴ εἰσελθεῖν. Ὀλολύζετε περὶ τοῦ οἴνου πανταχῇ· πέπανται πᾶσα εὐφροσύνη τῆς γῆς, καὶ καταλειφθήσονται πόλεις ἔρημοι, καὶ οἴκοι ἐγκαταλελειμμένοι ἀπολοῦνται».

25 Ἐπητιᾶτο πλειστάκις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοὺς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὡς ἀφόρητα μὲν πεπλημμεληκότας, ὅτι δὲ κολασθήσονται ταύτῃ τοι προεγνωκότας μὴ μὴν ἐλομένους ἀποκρούεσθαι τὴν ὀργὴν τοῖς μετεγνωκόσι πόνοις. Ἐφη γὰρ ὅτι
 30 «Καὶ ἐκάλεσε Κύριος Σαβαὼθ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κλαυθμὸν καὶ κοπετὸν καὶ ξύρησιν καὶ ζῶσιν σάκκων, αὐτοὶ δὲ ἐποίησαντο εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίαμα, σφάζοντες μύσχους καὶ

Ἐπειδή, λέγει, ἡ γῆ ἔγινε ἐπικατάρατη ἕξαιτίας τῆς πάρα πολὺ μεγάλης ἀνομίας ποὺ ἔχει συμβεῖ σ' αὐτήν, γι' αὐτὸ καὶ ἐπιβαρημένοι μὲ ἀπροσδόκητη φτώχεια, μόλις μὲ δυσκολία θὰ διασωθοῦν· γιατί θ' ἀπομείνουν λίγοι καὶ εὐκόλα ἀριθμούμενοι. Καὶ αὐτὰ βέβαια σὲ σχέση μὲ τὴν ἀφήγηση καὶ τὸ ἐπιφανειακὸ μέρος τῆς ἱστορίας. Ὡς πρὸς τὸ βαθύτερο ὅμως νόημα πάλι θὰ ποῦμε ἐκεῖνο· ὅτι ὅπωςδήποτε καὶ χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία ὅσοι θὰ καταδικασθοῦν μπροστὰ στὸ θεῖο βῆμα γιὰ πάρα πολλὰ πλημμελήματα θὰ γίνουν ὅπωςδήποτε φτωχοὶ καὶ θὰ στερηθοῦν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ θὰ καταστοῦν γυμνοὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τὴν ἐτοιμασμένη γιὰ τοὺς ἀγίους. Γιατὶ θὰ κατέβουν στὸν ἄδη γιὰ νὰ τιμωρηθοῦν καὶ θ' ἀπομείνουν λίγοι, δηλαδή οἱ δίκαιοι ποὺ εὐαρέστησαν στὸν Θεὸ καὶ ἔχουν πλοῦτο ἀπὸ σπουδαῖα κατορθώματα ἀρετῶν. Αὐτοὶ εἶναι ὀλιγάριθμοι, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα· «Εἶναι πολλοὶ οἱ καλεσμένοι, λίγοι ὅμως οἱ ἐκλεκτοί»²¹.

Στίχ. 7-12. «Θὰ πενθήσει ὁ οἶνος, θὰ πενθήσει τὸ ἀμπέλι, θὰ στενάξουν ὅλοι ὅσοι εὐφραίνονταν μ' αὐτά. Σταμάτησε ἡ χαρὰ τῶν τυμπάνων, σταμάτησε ἡ ἀλαζονεία καὶ τὰ πλούτη τῶν ἀσεβῶν, ἔσθησε ὁ ἦχος τῆς κιθάρας, ἔνοιωσαν ντροπὴ, δὲν ἦπιαν κρασί, ἔγινε πικρὸ τὸ σίκερα γιὰ ὅσους τὸ πίνουν. Ἐρήμωσε ὅλη ἡ πόλη, ἔκλεισαν τὰ σπίτια γιὰ νὰ μὴν μπεῖ κανένας. Θρηνεῖτε παντοῦ γιὰ τὸ κρασί, σταμάτησε κάθε χαρὰ στὴ γῆ, οἱ πόλεις θ' ἀπομείνουν ἔρημες, καὶ τὰ σπίτια ἐγκαταλειμμένα θὰ καταστραφοῦν».

Κατηγοροῦσε πολλὰς φορὰς ὁ Θεὸς τῶν ὄλων τοὺς ἕξαίματος Ἰσραηλῖτες, ὅτι ἀμάρτησαν βαρύτερα, καὶ ἐνῶ ἀντιλαμβάνονταν ὅτι ἕξαιτίας αὐτοῦ θὰ τιμωρηθοῦν, ὅμως δὲν θέλησαν νὰ ἀποκρούσουν τὴν ὀργὴ μὲ τοὺς κόπους τῆς μετάνοιας. Γιατὶ εἶπε· «Καὶ τοὺς ἐκάλεσε ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων ἐκείνη τὴν ἡμέρα γιὰ κλάμα καὶ θρῆνο καὶ ξύρισμα τῆς κεφαλῆς καὶ ζώσιμο σάκκων πένθους, αὐτοὶ ὅμως ὀργάνωσαν ἐκδηλώσεις χαρᾶς καὶ διασκε-

21. Ματθ. 20, 16.

θύοντες πρόβατα, ὥστε καὶ φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον
 λέγοντες· «Φάγωμεν καὶ πῖωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκο-
 μεν». Καὶ μὴν δι' ἑτέρου προφήτου φησὶν· «Οἱ καθεύδοντες
 ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων καὶ κατασπαταλῶντες ἐν ταῖς στρω-
 5 μναῖς αὐτῶν. Οἱ ἐσθίοντες ἐρίφους ἐκ ποιμνίων, καὶ μοσχά-
 ρια ἐκ μέσου βουκολίων γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν διυλι-
 σμένον οἶνον καὶ τὰ πρῶτα μύρα χριόμενοι, καὶ οὐκ ἔπα-
 σχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ». Οὐκοῦν εἰς πολλὴν
 ἄγαν ἐξιτηλίαν ἀπονενευκότες ἐτρούφων οὐκ ἐν καιρῷ, καί-
 10 τοι δέον ἀσχέτοις δακρύοις καταβρέχειν τὴν παρειὰν καὶ
 ἀμνηστείαν αἰτεῖν τῶν ἡμαρτημένων, ἐπενήνεκται δικαίως
 αὐτοῖς τὰ ἐκ τοῦ πολέμου θλάβη, καὶ οἱ πάλαι τρυφῶντες
 παρ' ἐλπίδα περιπεπτώκασι συμφοραῖς. Πεπένθηκεν ἡ
 ἄμπελος, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ φυτόν, ἀλλ' οἱ τὸν ἐξ αὐτοῦ πίνον-
 15 τες καρπὸν. Οἱ πάλαι, φησὶν, εὐφροαινόμενοι τὴν ψυχὴν
 κατοιμῶξουσι καὶ ὀλολυγὴ μᾶλλον αὐτοῖς ἔσται τὸ ἐπιτή-
 δευμα. Πέπανται γὰρ εὐφροσύνη τυμπάνων, πέπανται
 αὐθάδεια καὶ πλοῦτος ἀσεβῶν. Αὐθάδειαν δέ φησι τὴν ὑπε-
 ράγαν ὀφρύν, ἥτοι τὴν ἀλαζονείαν. Καταλήγει δὲ καὶ τὰ ἐκ
 20 τοῦ πλούτου φησί, καὶ φωνὴ κιθάρας, καὶ πικρὸν τὸ σίκερα
 τοῖς τρυφῶσι ποτέ, ἔρημοί τε πόλεις καὶ οἴκοι γεγόνασι.
 Πέπανται γὰρ πᾶσα εὐφροσύνη τῆς γῆς. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐπ'
 αὐτῆς διαλογίζοιτό τις τοῦ αἰῶνος συντελείας, καθ' ἣν ὁ τῆς
 κρίσεως ἔσται καιρὸς, ἐρεῖ δὴ πάλιν· ὅτι παρελάσει πᾶσα
 25 τῶν ἐν κόσμῳ τρυφή, καὶ στεναγμὸς ἔσται μᾶλλον καὶ βρυ-
 γμὸς ὀδόντων τῶν εἰς ἄδου κατοικησομένων, καὶ ὠφελήσει
 μὲν ὁ πλοῦτος οὐδὲν τοὺς ἐσχηκότας αὐτόν, ἀργήσει δὲ
 πᾶσα τρυφή καὶ πεπαύσεται τὰ σωματικά, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς
 πικρὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι ἐκθήσεται τέλος ἡ τριπόθητος
 30 αὐτοῖς φιλοσαρκία ποτέ. Ἀποτίσουσι γὰρ λόγον τῷ πάντων
 κριτῇ· ὡς γὰρ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος, «Τοὺς πάντας

22. Ἦσ. 22, 12-13.

23. Ἁμώς 6, 4 καὶ 6.

δάσεων, σφάζοντας μοσχάρια καὶ θυσιάζοντας πρόβατα, γιὰ νὰ φᾶνε κρέας καὶ νὰ πιοῦν κρασί, λέγοντας: " Ἄς φᾶμε κι ἄς πιοῦμε, γιὰτὶ αὐριο πεθαίνομε»²². Ἄλλὰ καὶ μέσω ἄλλου προφήτη λέγει: «Σεῖς ποὺ ξαπλώνετε σὲ κρεββάτια ἐλεφάντινα καὶ κατασπαταλάτε χρήματα γιὰ τὰ στρώματά τους, σεῖς ποὺ τρώγετε ἐρίφια ἀπὸ κοπάδια καὶ μοσχάρια γάλακτος ἀπὸ ἀγέλες, σεῖς ποὺ πίνετε κρασί διυλισμένο καὶ ἀλείφεσθε μὲ πρώτης ποιότητος ἀρώματα καὶ δὲν νοιώθατε κανένα πόνον γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ Ἰωσήφ»²³. Ἀποκλίνοντας δηλαδὴ σὲ μεγάλη ἐπιπολαιότητα γλεντοῦσαν ἄκαιρα, μολονότι ἔπρεπε μὲ ἀσταμάτητα δάκρυα νὰ βρέχουν τὰ μάγουλά τους καὶ νὰ ζητοῦν συγχώρηση τῶν ἁμαρτημάτων τους γι' αὐτὸ τοὺς στάλθηκαν δίκαια οἱ συμφορὲς τοῦ πολέμου, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ παλαιὰ ἐπιδίδονταν στὶς ἀπολαύσεις, ἔπесαν παρ' ἐλπίδα στὶς συμφορὲς. Πένθησε τὸ ἀμπέλι: ὄχι βέβαια τὸ ἴδιο τὸ φυτό, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποὺ πίνουν τὸ χυμὸ τοῦ καρποῦ του· ἐκεῖνοι ποὺ παλαιὰ γέμιζαν, λέγει, τὴν ψυχὴ τους μὲ εὐφροσύνη, θὰ κραυγᾶσουν ἀπὸ ὀδύνη καὶ τὸ πράγμα θὰ τοὺς γίνῃ θρῆνος. Γιατὶ σταμάτησε ὁ εὐχάριστος κρότος τῶν τυμπάνων, διακόπηκε ἡ ἀλαζονεῖα καὶ ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεβῶν. Αὐθάδεια βέβαια λέγει ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν ἔπαρση, δηλαδὴ τὴν ἀλαζονεῖα. Τελειώνουν λέγει καὶ τὰ καλὰ τοῦ πλούτου καὶ ὁ ἦχος τῆς κιθάρας, εἶναι πικρὸ τὸ σίκερα γιὰ ἐκείνους ποὺ πρῶτα ἐπιδίδονταν στὶς ἀπολαύσεις, κι ἔγιναν ἔρημες οἱ πόλεις κι ἔρημα τὰ σπίτια. Γιατὶ σταμάτησε κάθε εὐφροσύνη στὴ γῆ. " Ἄν ὅμως κάποιος μεταφέρει τὸν νοῦ του καὶ τὴν ἴδια τὴ συντέλεια τοῦ αἵωνα, κατὰ τὴν ὁποία θὰ συμβεῖ ἡ ὥρα τῆς κρίσης, θὰ πεῖ ἀσφαλῶς πάλι, ὅτι θὰ περάσει κάθε εὐχαρίστηση τοῦ κόσμου, καὶ θὰ ὑπάρχει στεναγμὸς μᾶλλον καὶ τρίξιμο τῶν δοντιῶν ἐκείνων ποὺ θὰ κατεβοῦν στὸν ἄδην. Ἐπίσης καὶ ὁ πλοῦτος δὲν θὰ ὠφελῆσει σὲ τίποτε αὐτοὺς ποὺ τὸν ἔχουν, κάθε ἀπόλαυση θὰ σταματήσῃ καθὼς καὶ οἱ σωματικὲς ἐκδηλώσεις, καὶ μᾶλλον γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἁμαρτία θὰ καταλήξῃ σὲ πικρὸ τέλος ἢ μέχρι τότε πολυπόθητη φιλοσαρκία. Γιατὶ θ' ἀπωδώσουν λόγο στὸν κριτὴ ὅλων. Γιατί, ὅπως γράφει ὁ σοφώτατος Παῦλος,

ἡμᾶς δεῖ φανερωθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ θήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον».

Στίχ. 13. «Ὁν τρόπον ἐάν τις καλαμῆσῃται ἐλαίαν, οὕτω
5 καλαμηθήσονται αὐτούς, καὶ ἐὰν παύσῃ ὁ τρυγητός,
οὗτοι φωνῆ βοήσονται».

Δείκνυσι πάλιν ὡς ἐκ τῶν ἐν ὄψει καὶ ἐμφανεστάτων
παραδειγμάτων τῆς τῶν πολεμίων δυστροπίας τὸ ἀπηνές,
φειδομένων οὐδενός, οὔτε μὴν ἀνασχομένων ἄμοιρον τῆς
10 ἐνούσης αὐτοῖς ὠμότητος διαφεῖναί τινα. Ἀκριθεῖ γὰρ
ὀφθαλμῷ κατασκέπτονται τὸ φυτόν οἱ τὸν ἐκ τῶν ἐλαιῶν
ζητοῦντες καρπὸν, καὶ εἴ πού τι πέσοι, τριποθήτως ἀρπᾶ-
ζουσι καὶ μέχρι μιᾶς συλλέγουσιν οὕτω, φησὶν, αὐτούς κα-
λαμῆσονται, πανωλεθρία καταφθείροντες οἱ πολέμοι, καὶ ὁ
15 τρυγητὸς παύσῃται, οὗτοι φωνῆ βοήσονται. Ὡς ἐξ ἔθους δὲ
πάλιν τοῦ πράττεσθαι πεφυκός ἐπὶ ταῖς τοῦ τρυγητοῦ
συντελείαις δέχεται καὶ τοῦτο. Οἱ γὰρ τοι τρυγῶντες, ὅταν
εἰς τοῦτο καταλήξειαν πόνων, χαίροντες ἀλαλάζουσι, καὶ
ἄγροικόν τινα συνθέντες ᾠδὴν, ἀποφέρονται τῶν χωρίων.
20 Ὅταν τοίνυν, φησὶν, ἅπαντας οἱ πολέμοι καλαμῆσονται
καὶ καταλείψουσι παντελῶς οὐδένα, τότε, καθάπερ πεπαν-
μένου τοῦ τρυγητοῦ, «φωνῆ βοήσονται», καταλαλάζοντες
δηλονότι τῶν κειμένων καὶ πεπτωκόσιν ἐπιγαννύμενοι.

Φαμὲν δὴ πάλιν εἰς τὴν ἐσωτάτω βλέποντες ἔννοιαν,
25 ὅτι κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν οὐδεὶς ἔσται τῶν ἀνοσίως
βεβιωκότων ὃς δυνήσῃται λαθεῖν. Ἄλλ' οἱ μὲν πολιτευσά-
μενοί τε καὶ διαζήσαντες ὀρθῶς καὶ ἐννόμως εἰς τὰς ἄνω
βαδιοῦνται μονάς, οἳ γε μὴν βέβηλοί τε καὶ πονηροὶ πρὸς
ἔσονται παμφάγου τροφή. Ἀκριθῆς οὖν ἔσται, φησί, τῶν
30 τοιούτων ἢ συλλογῆ, καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ Σω-
τήρ· «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνη βλη-

«Ὅλοι ἔμεῖς πρέπει νὰ παροσιασθοῦμε μπροστά στοῦ θῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ λάβει καθένας αὐτὸ πού τοῦ ὀφείλεται γιὰ ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα του, εἴτε ἀγαθὸ εἴτε κακόν»²⁴.

Στίχ. 13. «Μὲ τὸν τρόπο πού ραβδίζει κανεὶς τὴν ἐλιά, ἔτσι θὰ ραβδισθοῦν κι αὐτοί, κι ἂν παύσει ὁ τρυγητός, αὐτοὶ θὰ φωνάξουν μὲ δυνατὴ φωνή».

Δείχνει πάλι μ' αὐτὰ τὰ ἐμφανεστάτα παραδείγματα τῆ σκληρότητα τῆς κακίας τῶν ἐχθρῶν, πού δὲν δείχνουν οἶκτο γιὰ κανένα, οὔτε θέλουν ν' ἀφήσουν κάποιον ἀπείραχτο ἀπὸ τὴν ὠμότητά τους. Γιατὶ μὲ προσεκτικὸ βλέμμα παρατηροῦν τὸ φυτὸ αὐτοὶ πού θέλουν νὰ μαζέψουν τὸν καρπὸ τῶν ἐλιῶν, κι ἂν κάποι παραπέσει κάπου, μὲ πολὺ πόθο τὸ ἀρπάζουν, καὶ μαζεύουν μέχρι καὶ μιὰ τὶς ἐλιές. Ἔτσι, λέγει, θὰ τοὺς ραβδίσουν οἱ ἐχθροί, συντριβοντάς τους μὲ πανωλεθρία, κι ἂν παύσει ὁ τρυγητός, αὐτοὶ θὰ φωνάξουν μὲ δυνατὴ φωνή. Καὶ αὐτὸ πάλι τὸ δέχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια πού ἐπικρατεῖ κατὰ τὸ τελείωμα τοῦ τρυγητοῦ. Ὅσοι τρυγοῦν δηλαδή, ὅταν φτάσουν στοῦ τέλος τῶν κόπων τους, ξεσποῦν γεμᾶτοι ἀπὸ χαρὰ σὲ ἀλαλαγμοὺς, καὶ τραγουδώντας κάποιιο ἀγροτικὸ τραγούδι ἀποχωροῦν ἀπὸ τὰ χωράφια. Ὅταν λοιπόν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ τοὺς ραβδίσουν ὅλους καὶ δὲν ἀφήσουν ἀπολύτως κανένα, τότε, σὰ νὰ ἔχει τελειώσει ὁ τρύγος, «θὰ ὑψώσουν φωνὴ δυνατὴ», ξεσπώντας δηλαδή σὲ ἀλαλαγμοὺς γιὰ ἐκείνους πού ἔπεσαν στὴ μάχη καὶ νοιώθοντας εὐχαρίστηση ἀπὸ τὴν πτώση τους.

Λέμε λοιπὸν πάλι ἐξετάζοντας τὴ βαθύτατη ἔννοια, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸ τῆς κρίσης δὲν θὰ ὑπάρξει κανένας ἀπὸ ἐκείνους πού ἔζησαν μὲ ἀσέβεια πού θὰ μπορέσει νὰ διαφύγει, ἀλλὰ ὅσοι εἶχαν πολιτεία καὶ ζωὴ ὀρθὴ καὶ σύμφωνη μὲ τὸ νόμο θὰ βαδίσουν στοὺς οὐράνιους τόπους διαμονῆς, ἐνῶ οἱ ἀσεβεῖς καὶ πονηροὶ θὰ γίνουν τροφὴ τῆς παμφάγου φωτιᾶς. Θὰ εἶναι λοιπὸν προσεκτικὴ, λέγει, ἡ συλλογὴ αὐτῶν, καὶ αὐτὸ θὰ τὸ διδάξει ὁ ἴδιος ὁ Σωτῆρας λέγοντας «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ὅμοια μὲ δίχτυ πού

24. Β' Κορ. 5, 10.

θείση εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγα-
 γούση, ἣν ἀναβιβάσαντες καὶ ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν καθίσαντες
 συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἄγγελον, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον». *Ἀκριθῆς οὖν ἔσται, φησί, τῶν ἀνοσιῶν ἢ ζήτησις, καταλει-*
 5 *φθήσεται δὲ τὸ σύμπαν οὐδεὶς τῶν οὕτω βεβιωκότων·*
παραδείξει γὰρ ἅπαντας τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις ἀγγέ-
λοις ὁ καρδίας εἰδὼς καὶ νεφροῦς

Στίχ. 14. «Οἱ δὲ καταλειφθέντες ἐπὶ τῆς γῆς
εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου».

10 *Ἀκριθῆ τὴν κατάσκεψιν ἔσεσθαι λέγων τῶν ἐν ἁμαρ-*
τίαις κατειλημμένων, ὡς μηδένα δύνασθαι διαλαθεῖν, οὐκ
ἔᾱ καταθραύεσθαι τοῖς εἰς τοῦτο δείμασι τὸν ἀσεβῆ καὶ
φιλόθεον. Καὶ γὰρ εἰ λέγοιτο κατὰ πάντων ἰέναι τὰ ἐξ
ὀργῆς, ἀλλ' οὖν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὐ διόλλυσι τὸν δίκαιον
 15 *μετὰ ἀσεβῶν. Καὶ τοῦτο διδάσκει λέγων διὰ φωνῆς Ἰεζε-*
κιήλ· «Υἱὲ ἀνθρώπου, γῆν ἐφ' ἣ ἐπάγω κρίμα αἵματος, καὶ
ὧσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν Νῶε καὶ Δανιήλ καὶ Ἰώβ, οὗτοι ἐν τῇ
δικαιοσύνῃ αὐτῶν σωθήσονται, ἡ δὲ γῆ ἔσται εἰς ὄλεθρον».
Καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθί φησιν ὁ αὐτὸς ἡμῖν προφήτης· τεθεᾶ-
 20 *σθαι μὲν ἄνδρα ποδήρη ἐνδεδυμένον καὶ ζώνην ἔχοντα,*
καὶ ἕξ ἄνδρας ἐρχομένους ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἑκάστου φη-
σὶν ὁ πέλυξ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· «Πορεύεσθε εἰς
τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ κόπτετε καὶ μὴ φεΐδεσθε, καὶ
μὴ ἐλεήσητε πρεσβύτερον, νεανίσκον καὶ νήπια καὶ γυναῖ-
 25 *κας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν, ἐπὶ δὲ πάντας ἐφ' οὓς ἔστι*
τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε, καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων ἄρξασθε».
Ἐπειδὴ δέ, οἶμαι, δεῖν οὐκ ἀβασανίστους ἔᾱν τὰς τοῦ προ-
φήτου φωνάς, φέρε λέγωμεν, τί δή ποτε, Νῶέ τε καὶ Ἰώβ
 30 *τεθνεώτων ἤδη, τάχα δέ που καὶ αὐτοῦ τοῦ Δανιήλ, σωθή-*
σασθαι φησιν αὐτοὺς ἐν τῇ ἰδίᾳ δικαιοσύνῃ, καίτοι τῆς

25. Ματθ. 13, 47-48

26. Ἰεζ. 14, 13, 14, 16.

ρίχθηκε βαθιά στή θάλασσα καὶ συνέλεξε κάθε εἶδος ψαριῶν, τὸ ὁποῖο ἀφοῦ τὸ ἀνέβασαν καὶ κάθισαν στήν παραλία, ἔβαλαν τὰ καλά πού ἔπιασε σέ δοχεῖο, ἐνῶ τὰ ἄχρηστα τὰ πέταξαν»²⁵. Θὰ εἶναι λοιπόν, λέγει, πολὺ προσεκτικὴ ἢ ἀναζήτηση τῶν ἀνοσίων, καὶ δὲν θὰ μείνει κανένας ἀπολύτως ἀπὸ ἐκείνους πού ἔζησαν ἔτσι· γιατί θὰ ἐκθέσει ὅλους αὐτοὺς στοὺς ἀγγέλους πού εἶναι ταγμένοι γι' αὐτό, αὐτὸς πού ἐξετάζει καρδιὰς καὶ νεφρούς.

Στίχ. 14. «Ἐκεῖνοι ὅμως πού θ' ἀπομείνουν στή γῆ θὰ εὐφρανθοῦν συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου».

Λέγοντας λοιπόν ὅτι θὰ εἶναι προσεκτικὴ ἢ ἀναζήτηση ἐκείνων πού θὰ συλληφθοῦν μέσα στήν ἁμαρτία, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ διαφύγει κανένας, δὲν ἀφήνει νὰ βασανίζεται μὲ αὐτοὺς τοὺς φόβους ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα λέγεται ὅτι ἡ ὀργὴ θὰ ξεσπάσει σὲ ὅλους, ὡστόσο ὁ Θεὸς τῶν ὅλων δὲν ὀδηγεῖ στήν ἀπώλεια τὸν δίκαιο μαζὶ μὲ τοὺς ἀσεβεῖς. Κι αὐτὸ μᾶς τὸ διδάσκει λέγοντάς μας μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἰεζεκιήλ· «Υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ γῆ στήν ὁποία θὰ ἐπιβάλω τιμωρία αἵματος, ἔστω κι ἂν ὑπάρχουν σ' αὐτὴ ὁ Νῶε καὶ ὁ Δανιήλ καὶ Ἰώβ, αὐτοὶ θὰ σωθοῦν μὲ τὴ δικαιοσύνη τους, ὅλη ἡ γῆ ὅμως θὰ ὀδηγηθεῖ στήν καταστροφή»²⁶. Ἀλλὰ καὶ κάπου ἄλλοῦ μᾶς λέγει ὁ ἴδιος προφήτης, ὅτι εἶδε ἕναν ἄνθρωπο νὰ φορεῖ ποδήρη χιτῶνα, νὰ φέρει ζώνη καὶ νὰ ἀκοουθοῦν ἀπὸ πίσω του ἕξι ἄνδρες, καθένας ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρατοῦσε πελέκι στὸ χέρι του καὶ εἶπε· «Πηγαίνετε στήν πόλη ἀκολουθώντας αὐτόν, καὶ φονεύετε χωρὶς νὰ λυπᾶστε, καὶ μὴ δείξετε εὐσπλαχνία σὲ γέροντα· παιδιά καὶ νήπια καὶ γυναῖκες σκοτώνετε τους μέχρι ἀφανισμοῦ, ἐνῶ σὲ ὅλους ἐκείνους πού ὑπάρχει τὸ σημεῖο, μὴν τοὺς πλησιάστε, καὶ ἡ ἀρχὴ ἅς γίνει ἀπὸ τοὺς ἁγίους»²⁷. Ἐπειδὴ ὅμως νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀφήσομε χωρὶς βασανιστικὴ ἐξέταση τοὺς λόγους τοῦ προφήτη, ἔμπρὸς νὰ ποῦμε, γιατί τέλος πάντων λέγει ὅτι θὰ σωθοῦν μὲ τὴ δικαιοσύνη τους ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰώβ, πού ἔχουν ἤδη πεθάνει, καὶ βέβαια κι ὁ

27. Ἰεζ. 9, 5-6.

ἄλλης ἀπάσης γῆς, καθ' ἧς ἂν ἡ τοῦ θανάτου ψῆφος ἐκφέροιο, καταφθειρομένης;

Ἔοικε τοίνυν τῷ μὲν Νῶε παρεικάζειν τοὺς διὰ πίστεως τῆς εἰς Θεὸν εὐαρεστοῦντας αὐτῷ, τῷ γε μὴν Δανιὴλ τοὺς 5 σοφοὺς τε καὶ διορατικούς, Ἰὼβ δὲ πάλιν τοὺς διὰ γε τῆς ὑπομονῆς, δῆλον δὲ ὅτι τῆς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐπαινουμένων εὐαρεστοῦντας αὐτῷ. Δαπανώσης τοίνυν, φησί, τῆς ὀργῆς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχὶ μόνης τῆς Ἰουδαίων, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς τῶν ἔθνῶν, οἱ καταλειφθέντες καὶ κρίσει δικαία τοῦ 10 πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς ταλαντεύοντος Θεοῦ διαφυγόντες τὸν ὄλεθρον εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ τοῦ Κυρίου· ἡσθήσονται γὰρ ἀνασσωμένοι διὰ τῆς ἀρρήτου δόξης τοῦ τῶν ἁγίων προεστηκότος καὶ ἀνατειχίζοντος τὸν εὐσεβῆ τῇ παρ' αὐτοῦ φειδοῖ τε καὶ χάριτι. Προσθήσομεν δὲ τοῖς εἰρημένοις 15 κἀκεῖνο. Κατὰ γὰρ τοι τὸν τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος καιρὸν, καταπεμφθήσονται μὲν εἰς ἄδου κολασθησόμενοι οἵτινες τῶν ἐκτόπων ἐπιτηδευμάτων γεγόνασιν ἐρασταί, οἳ γε μὴν καταλειφθέντες, τοῦτ' ἔστιν οἱ δίκαιοι, εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου, συνέσονται γὰρ τῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἔφη γὰρ αὐτός, ὅτι «Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό». Καὶ μὴν καὶ αὐτός που φησὶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τῷ μακαρίῳ Μωσῆ· «Ζῶ ἐγώ, καὶ ζῆ τὸ ὄνομά μου, ἢ μὴν ἐμπλησθήσεται τῆς δόξης Κυρίου πᾶσα ἡ 25 γῆ». Ἐμπέπλησται γὰρ τὰ πάντα Χριστοῦ.

Στίχ. 15. «Ταραχθήσεται δὲ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ἡ δόξα Κυρίου ἐν ταῖς νήσοις ἔσται τῆς θαλάσσης, τὸ ὄνομα Κυρίου ἐνδοξον ἔσται».

Ἦδωρ καὶ θάλασσαν αἰνιγματωδῶς ὀνομάζει τῶν 30 ἔθνῶν τὴν πληθύν. Ἔθος γὰρ τοῖς ἁγίοις προφήταις τοῦτο δοῦν. Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ τε τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φησιν· «Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος,

ἴδιος ὁ Δανιήλ, ἐνῶ ὅλη ἢ ἄλλη γῆ, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἔχει ἐκδοθεῖ ἢ ἀπόφαση τοῦ θανάτου, θά ἐξολοθρευθεῖ;

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι μὲ τὸν Νῶε παρομοιάζει ἐκείνους ποὺ εὐαρεστοῦν τὸν Θεὸ μὲ τὴν πίστη τους, μὲ τὸν Δανιήλ τοὺς σοφοὺς καὶ διορατικούς, καὶ μὲ τὸν Ἰωβ πάλι αὐτοὺς ποὺ μὲ τὴν ὑπομονή, δηλαδή μὲ κάθε ἀξιέπαινη πράξη εὐαρεστοῦν αὐτόν. Ἐξολοθρεύοντας λοιπὸν ἢ ὀργή, λέγει, τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι μόνο τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ βέβαια καὶ τοὺς ἐθνικούς, ὅσοι ἀπόμειναν καὶ μὲ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ ποὺ ζυγίζει τὰ ἀνθρώπινα διέφυγαν τὸν ὄλεθρο, θὰ εὐφρανθοῦν συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου. Θὰ εὐφρανθοῦν δηλαδή ποὺ σώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστη δόξα ἐκείνου ποὺ εἶναι προϊστάμενος τῶν ἁγίων καὶ προστατεύει σὰν τεῖχος τὸν εὐσεβῆ μὲ τὴν πρόνοια καὶ τὴ χάρη του. Θὰ προσθέσομε ὅμως σὲ ὅσα εἶπαμε καὶ τοῦτο. Κατὰ τὸν καιρὸ δηλαδή τῆς συντέλειαι τοῦ κόσμου αὐτοῦ θὰ ἀποπεμφθοῦν στὸν ἅδη καταδικασμένοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔγιναν ἔραστὲς τῶν παράνομων ἔργων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ ἀπομείνουν, δηλαδή οἱ δίκαιοι, θὰ χαροῦν συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, γιατί θὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἢ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα. Γιατὶ εἶπε ὁ ἴδιος: «Ἐγὼ σὲ δόξασα ἐπάνω στὴ γῆ· τὸ ἔργο ποὺ μοῦ ἀνέθεσες νὰ κάνω τὸ τελείωσα»²⁸. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ Πατέρας λέγει κάπου στὸν μακάριο Μωυσῆ: «Ζῶ ἐγὼ καὶ ζεῖ τὸ ὄνομά μου, ἀληθινὰ θὰ γεμίσει ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου ὅλη ἢ γῆ»²⁹. Καὶ πράγματι τὰ πάντα ἔχουν γεμίσει ἀπὸ τὸν Χριστό.

Στίχ. 15. «Θὰ ταραχθοῦν τὰ νερὰ τῆς θάλασσας. Γι' αὐτὸ ἢ δόξα τοῦ Κυρίου θὰ ἐκδηλωθεῖ στὰ νησιὰ τῆς θάλασσας, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου θὰ εἶναι ἔνδοξο».

Νερὸ καὶ θάλασσα ὀνομάζει αἰνιγματικὰ τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν. Γιατὶ εἶναι συνήθεια τῶν ἁγίων προφητῶν νὰ τὸ κάνουν αὐτό. Καὶ πράγματι ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει γιὰ τὴ γῆ καὶ ὅσα βρίσκονται ἐπάνω στὴ γῆ: «Αὐτὴ ἢ θάλασσα ἢ μεγάλη καὶ ἀπέ-

28. Ἰω. 17, 4.

29. Ἀριθμ. 14, 21.

ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων· ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύεται, δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαΐζειν αὐτῇ». Καὶ οὐ δὴ πού φαμεν ὡς περὶ τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ νηχομένων ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, οὔτε μὴν τὰς τῶν
 5 ἰχθύων διαφορὰς ὑπεμφαίνειν ἤθελεν, ἀλλ' οὐδὲ δράκοντά τινα σωματικόν τε καὶ αἰσθητὸν τοῖς τῆς θαλάσσης ὕδασι
 ἐνεῖναί φαμεν. Δηλοῖ δέ, ὡς ἔφην, διὰ γε τούτων ἡμῖν τὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ τύρβην καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τὸν ἐν σάλῳ βίον καὶ μὴν καὶ δράκοντα, τοῦτ' ἔστι τὸν Σατανᾶν, ὃς πάντας περιεί-
 10 σιν ἀνθρώπους καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην περινοστεῖ, ταῖς τῶν ἁγίων ἐπιβουλεύων ψυχαῖς. «Υἰδωρ» τοίνυν «θαλάσσης» τὴν τῶν ἐθνῶν ὀνομάζει πληθύν, «νήσους» δὲ τάχα πον τὰς πόλεις. Καὶ δὴ καὶ ταραχθήσεσθαί φησιν ἅπαντας τοὺς ἐν αὐταῖς, τῆς θείας ὀργῆς ἐπιπηδῶσης αὐτοῖς. Τὴν γε
 15 μὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἐν ἀπάσαις ἔσεσθαί φησι κατὰ τινα τρόπον. Ἐπιγνώσκονται δὲ ὅτι τοῖς θείοις νεύμασι πεπόρθηται δὲ καὶ διολώλασι, καὶ τῷ πάντα ἰσχύοντι διὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀνοσιότητος οὐ μετρίως προσκεκροκότες δέδονται πρὸς ἐρήμωσιν. Καταγνώσκονται δὲ πάντη τε καὶ πάντως
 20 τῶν ἰδίων θεῶν, κατ' οὐδένα τρόπον ἐπαμνάντων αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ ἦν ἕτερον οὐδέν, ἢ τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν εἰς ὕψος αἵρεσθαι μέγα.

Ἔοικε δὲ τῶν προφητικῶν προαγορευῶσεων ὁ σκοπὸς μεταφοιτῆσαι λοιπὸν ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον καὶ τῆς
 25 ἔσομένης δι' αὐτοῦ σωτηρίας ποιεῖσθαι τὴν ἀνάμνησιν. Οἱ γὰρ τοι, φησί, καταλειφθέντες ἐπὶ γῆς εὐφρανθήσονται ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου· «Σεσώσμεθα γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος, καὶ οὐ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς δικαιούμενοι». Δικαιοῖ
 30 γὰρ ἡμᾶς ἠκιστα μὲν ὁ νόμος, ἀπαλλάξει δὲ μᾶλλον πλημμελημάτων ἢ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάρις, καὶ τῇ τῶν ἔσομένων ἀγαθῶν ἐλπίδι κατευφραίνουσα καταπιαίνει πλουσίως. Προσδοκῶμεν γὰρ ὅτι καὶ αὐτῷ συνεσόμεθα τῷ

ραντη· σ' αὐτὴν ζοῦν ἐρπετὰ ἀναρίθμητα, ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα, αὐτὴ τὴ διασχίζουν πλοῖα, καὶ αὐτὸς ὁ δράκοντας ποῦ τὸν ἐπλασεσ νὰ τὴν ἐμπαίζει»³⁰. Καὶ δὲν λέμε βέβαια ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἦταν γι' αὐτὰ ποῦ κολυμποῦν μέσα στὴ θάλασσα, οὔτε ὅτι ἤθελε νὰ παρουσιάσει τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν, οὔτε λέμε ὅτι ζεῖ μέσα στὴ θάλασσα ἓνας δράκοντας μὲ σῶμα αἰσθητό. Ἀλλὰ δηλώνει, ὅπως εἶπα, μὲ αὐτὰ τὴν ἀναταραχὴ αὐτοῦ τοῦ βίου καὶ τὴν ταραγμένη ζωὴ μας μέσα σ' αὐτόν, καὶ βέβαια καὶ τὸν δράκοντα, δηλαδή τὸν Σατανᾶ, ὁ ὁποῖος περιτριγυρίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ περιέρχεται ὅλη τὴν οἰκουμένη ἐπιβουλεύοντας τὶς ψυχὲς τῶν ἁγίων. «Νερό» λοιπὸν «τῆς θάλασσας» ὀνομάζει τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν, καὶ «νησιά» ἴσως τὶς πόλεις. Καὶ ἀκόμα λέγει ὅτι θὰ ταραχθοῦν ὅλοι οἱ κάτοικοί τους, καθὼς θὰ δέχονται τὴν ὀρμὴ τῆς θείας ὀργῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ λέγει ὅτι κατὰ κάποιον τρόπο θὰ ὑπάρχει μέσα σὲ ὅλους. Καὶ θὰ κατανοήσουν ὅτι κατακτήθηκαν καὶ ἀφανίσθηκαν μὲ συγκατάθεση τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ προσέκρουσαν ἰσχυρὰ μὲ τὴν ἀνοσιότητά τους σ' αὐτόν ποῦ κατορθώνει τὰ πάντα παραδόθηκαν στὴν ἐρήμωση. Καὶ θὰ καταδικάσουν ὅπωςδὴποτε καὶ μὲ κάθε τρόπο τοὺς θεοὺς ποῦ δὲν τοὺς ὑπερασπίσθηκαν μὲ κανένα τρόπο. Καὶ αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου ἀνεβαίνει σὲ ὕψος μέγα.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν προφητικῶν προαγγελιῶν μεταφέρθηκε στὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπενθυμίζει τὴ σωτηρία ποῦ θὰ προέλθει ἀπὸ αὐτόν. Γιατὶ λέγει ὅσοι ἀπομείνουν ἐπάνω στὴ γῆ θὰ εὐφρανθοῦν συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου. Γιατὶ λέγει, «Ἐχομε σωθεῖ ὄχι ἀπὸ ἔργα δικαιοσύνης ποῦ ἐμεῖς ἐπράξαμε, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ πολὺ ἔλεός του, καὶ δὲν δικαιωνόμαστε μὲ τὴ σκιὰ τοῦ νόμου»³¹. Γιατὶ δὲν μᾶς σώζει καθόλου ὁ νόμος, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ κατευφραίνοντάς μας μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, μᾶς καθιστᾶ πάρα πολὺ πλούσιους. Γιατὶ προσδοκοῦμε ὅτι θὰ εἴμαστε μαζὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χρι-

30. Ψαλμ. 103, 25-26.

31. Γαλ. 2, 16. Τίτ. 3, 5.

Χριστῶ, ὅς ἐστι δόξα τοῦ Πατρὸς, καθάπερ ἔφην ἀορίως.
 Ἐπειδὴ δὲ ἐκ περάτων εἰς πέρατα τῆς ὑπὲρ οὐρανὸν ὁ τῶν
 ἁγίων ἀποστόλων διαπεφοίτηκε λόγος, μεθιστὰς μὲν τὰ
 ἔθνη τῆς πολυθέου πλάνης, προσκομίζων δὲ τῇ χάριτι τῇ
 5 διὰ Χριστοῦ, τεταράχθαι φησὶ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, τοῦτ'
 ἔστι τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ λαούς. Ταράττονται δὲ
 ξενοφωνούμενα, καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας ἀπαίροντα πλάνης,
 μεθορμιζόμενα δὲ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ταύτη
 τοί φησιν· «Ἡ δόξα Κυρίου ἐν ταῖς νήσοις ἔσται τῆς θα-
 10 λάσσης». Νήσους δέ, ὡς γε οἶμαι, φησὶ τὰς ἁγίας τοῦ Θεοῦ
 Ἐκκλησίας, αἱ, καθάπερ ἐν θαλάσῃ τῶδε τῷ κόσμῳ κείμε-
 ναι, τῆς ἐν αὐτῷ τύρβης ἀνέχουσί τε καὶ ὑπερφέρονται Χρι-
 στοῦ διασώζοντος, καὶ τοῖς τῶν διωγμῶν κύμασιν οὐκ ἔων-
 τος αὐτὰς περιθραύεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ αἰνιγματωδῶς
 15 θάλασσαν ὀνομάζει τὰ ἔθνη, ταύτη τοι, τοῦ λόγου τροπῆ
 νουνεχῶς ἐπόμενος, νήσους ὀνομάζει τὰς Ἐκκλησίας ἐν
 αἷς ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ θαυμάζεται.

Στίχ. 15-16. «Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν
 πτερούγων τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν, ἐλπίς τῶ
 20 εὐσεβεῖ».

Τῶν καταλειφθέντων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εὐφροαινομένων
 ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου καὶ τῶν ἐν αὐταῖς κατοικούντων νή-
 σοις, φημὶ δὴ ταῖς Ἐκκλησίαις, εἰσκομίζει τὸ πρόσωπον ὁ
 προφήτης ἡμῖν ἐν τούτοις, τὸν τῶν ὅλων δοξολογούντων
 25 Θεὸν καὶ λεγόντων· «Ἐκ πτερούγων τῆς γῆς ἀκούσατε τέ-
 ρατα», καὶ πρὸς γε τούτῳ πεπιστευκότων ὅτι ἔσται τοῖς
 εὐσεβοῦσιν ἐλπίς ἀγαθὴ τοῦ δικαιωθῆσθαι παρ' αὐτοῦ,
 καὶ μὴν καὶ πλουσίως μετασχεῖν τῆς ἡμερότητος αὐτοῦ.
 «Πτέρυγας δὲ τῆς γῆς» εἰκόασιν ὀνομάζειν τοὺς ἁγίους
 30 μυσταγωγούς, ὧν τοῖς λόγοις μονονουχὶ καὶ πτερούμενοι
 τὰ ἄνω φρονοῦμεν, τῶν ἐπιγείων ἀναπηδῶντες πραγμάτων
 καὶ τὸ γεῶδες καὶ σαρκικὸν ἀφέντες φρόνημα, τὸ πολίτευ-

στό, πού εἶναι ἡ δόξα τοῦ Πατέρα, ὅπως εἶπα προηγουμένως. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ τὰ πέρατα ὡς τὰ ἄλλα πέρατα τῆς ὑψηλίου ἀκούσθηκε ὁ λόγος τῶν ἁγίων ἀποστόλων μεταθέτοντας τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴν πλάνη τῶν πολλῶν θεῶν καὶ ὀδηγώντας τα στὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτὸ λέγει ὅτι ταράχθηκε τὸ νερὸ τῆς θάλασσας, δηλαδὴ ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς ὑψηλίου. Καὶ ταράσσονται ἀκούοντας ξένη φωνὴ καὶ ἀπομακρυνόμενα ἀπὸ τὴν ἀρχαία πλάνη, μεταφέρονται σὰν σὲ λιμάνι στὴν ἐπίγνωσις τῆς ἀλήθειας. Καὶ γι' αὐτὸ βέβαια λέγει· «Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου θὰ βρισκεται στὰ νησιά τῆς θάλασσας». «Νησιά», κατὰ τὴ γνώμη μου, ὀνομάζει τις ἁγίες Ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖες στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ κόσμου, σὰν μέσα στὴ θάλασσα, προβάλλουν μέσα ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴ αὐτοῦ καὶ ὑψώνονται πάνω ἀπὸ αὐτόν, δεχόμενες τὸν Χριστὸ πὺ σῶζει καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ σντριβοῦν ἀπὸ τὰ κύματα τῶν διωγμῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἰνιγματικὰ θάλασσα ὀνομάζει τὰ ἔθνη, γι' αὐτὸ, ἀκολουθώντας μὲ σύνεσις τὴ μεταφορικὴ ἔννοια τοῦ λόγου, ὀνομάζει νησιά τις Ἐκκλησίες, σὺς ὁποῖες θαυμάζεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 15-16. «Κύριε καὶ Θεὲ τοῦ Ἰσραήλ, ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀκούσαμε πράγματα θαυμαστά, πὺ ἀποτελοῦν ἐλπίδα γιὰ τὸν εὐσεβεῖ».

Αὐτοὶ πὺ ἀπέμειναν στὴ γῆ καὶ χαίρονται συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου καὶ αὐτοὶ πὺ κατοικοῦν τὰ νησιά τῆς γῆς, ἐννοῶ βέβαια τις Ἐκκλησίες, αὐτῶν τὸ πρόσωπο μὲ τὰ παραπάνω λόγια παρουσιάζει ὁ προφήτης νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸ τῶν ὄλων καὶ νὰ λένε· «Ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀκούσαμε θαυμαστά πράγματα», καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ πιστεύουν ὅτι οἱ εὐσεβεῖς ἔχουν ἀγαθὴ ἐλπίδα νὰ δικαιωθοῦν καὶ νὰ σωθοῦν ἀπὸ αὐτόν καὶ βέβαια νὰ καταστοῦν μέτοχοι πλουσίως τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. «Πτέρυγες τῆς γῆς» φαίνονται νὰ ὀνομάζουν τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, ἀπὸ τὰ λόγια τῶν ὁποίων ἀναπτεινόμεναι κατὰ κάποιον τρόπο καὶ φρονοῦμε τὰ οὐράνια, ἀναπηδώντας ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πράγματα, καὶ ἀφήνοντας τὸ γεῶδες καὶ σαρκικὸ φρόνημα, ἔχομε

μα ἔχομεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐκ τῶν οὕτω νοουμένων τῶν
 πτερύγων τῆς γῆς τέρατα ἠκούσαμεν, τὰ διὰ Χριστοῦ φησί
 δηλονότι. Μεμυσταγωγῆμεθα γὰρ τοῖς τῶν ἁγίων ἀποστό-
 λων καὶ εὐαγγελιστῶν συγγράμμασι, καὶ τὰς διὰ τοῦ Σω-
 5 τῆρος θεοσημείας μανθάνοντες, ἐδραιωτάτην ἔχομεν ἐν
 αὐτοῖς τὴν πίστιν, τεθαροσῆκαμέν τε καὶ ἀρηρότως διακεί-
 μεθα καὶ πιστεύομεν, ὅτι καὶ καλὴ λίαν ἢ τῶν εὐσεβοῦντων
 ἐλπίς· προσδοκῶμεν γὰρ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ
 τὰς τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν ἠὺτρεπισμένας τιμὰς τε καὶ
 10 δόξας.

Στίχ. 17-18. «Καὶ ἐροῦσιν· Οὐαὶ τοῖς ἀθετοῦσιν, οἱ
 ἀθετοῦντες τὸν νόμον· φόβος καὶ δόθννος καὶ παγίς ἐφ’
 ὑμᾶς τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἔσται, ὁ φεύ-
 γων τὸν φόβον ἐμπεσεῖται εἰς τὸν δόθννον, ὁ δὲ ἐκβαί-
 15 νων ἐκ τοῦ βοθύνου ἀλώσεται ἐκ τῆς παγίδος».

Τίνες ἐροῦσιν; Οἱ καταλελειμμένοι που πάντως ἐπὶ τῆς
 γῆς καὶ εὐφραινόμενοι ἅμα τῇ δόξῃ Κυρίου, καὶ οἱ κα-
 τοικοῦντες τὰς νήσους, ἦτοι τὰς Ἐκκλησίας. Ἐροῦσι δὲ
 τίσι; Τοῖς ἀθετοῦσι τὸν νόμον, τοῦτ’ ἔστι, τοῖς μὴ πιστεύσα-
 20 σιν. «Εἰ γὰρ ἐπίστευον τῷ Μωσῇ, ἐπίστευον ἂν τῷ Χριστῷ,
 περὶ γὰρ αὐτοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν». Ὅρα δὲ ὅπως τὴν πίστιν
 παραδεξάμενοι, νουθετοῦσιν εὐθύς τοὺς ἀθετοῦντας τὸν
 νόμον καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐσομένης ἐπ’ αὐτοῖς κολάσεως ἐπανα-
 τείνουσι φόβον, καὶ καταπτοοῦσι τοῖς δείμασι προαπαγ-
 25 γέλλοντες τὰ ἐσόμενα. Φόβος γάρ, φησί, καὶ δόθννος καὶ
 παγίς, τοῦτ’ ἔστι πᾶν εἶδος κακῶν ἐφ’ ὑμᾶς, καὶ ἀπόνευσις
 οὐκ ἔσται τῆς συμφορᾶς. Ἀλλ’ εἰ καὶ τις τὸ δέ τι διαφύγοι
 τυχὸν τῶν κακῶν, ὑφ’ ἑτέρου ληφθήσεται, καὶ πάντη τε καὶ
 πάντως ἐνὶ τῶν ἐνηνεγμένων ἀλώσεται κακῶν. Τοῦτο δὲ
 30 παθεῖν τοῖς Ἰουδαίοις συμβέβηκε, μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος

τὴν πολιτεία μας στοὺς οὐρανοὺς. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς, τὰ νοούμενα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀκούσαμε θαυμαστὰ πράγματα, ἐκεῖνα δηλαδὴ ποὺ ἐπιτελέσθηκαν ἀπὸ τὸν Χριστό. Γιατὶ διδασκόμαστε ἀπὸ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ μαθαίνοντας τὰ θαυμαστὰ ἔργα ποὺ ἐπιτελέσθηκαν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, ἔχομε ἀκλόνητα ἐδραιωμένη τὴν πίστιν σ' αὐτὰ, καὶ ἔχομε ἀποκτήσει τὸ θάρρος καὶ πιστεύομε μὲ ἀκλόνητη πεποίθησι, ὅτι εἶναι καὶ πολὺ καλὴ ἢ ἐλπίδα αὐτῶν ποὺ ζοῦν μὲ εὐσέβεια. Γιατὶ προσδοκοῦμε τὴ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὶς ἐτοιμασμένες τιμὲς καὶ δόξας γιὰ ὅσους ἀγαποῦν τὸν Θεό.

Στίχ. 17-18. «Καὶ θὰ ποῦν Ἄλλοίμονο σὲ ἐκείνους ποὺ ἀθετοῦν τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, σὲ ἐκείνους ποὺ ἀθετοῦν τὸ νόμο του. Θὰ σᾶς καταλάβει φόβος, θὰ πέσετε σὲ λάκκο καὶ σὲ παγίδα σεῖς ποὺ κατοικεῖτε στὴ γῆ. Καὶ θὰ συμβεῖ αὐτὸς ποὺ θέλει ν' ἀποφύγει τὸ φόβο θὰ πέσει σὲ λάκκο, καὶ αὐτὸς ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ λάκκο θὰ πιαστεῖ σὲ παγίδα».

Ποιοὶ θὰ ποῦν; Ἐκεῖνοι ὅπωςδήποτε ποὺ ἔχουν ἀπομείνει στὴ γῆ καὶ εὐφραίνονται συγχρόνως μὲ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ κατοικοῦν τὰ νησιά, δηλαδὴ τὶς Ἐκκλησίαι. Καὶ σὲ ποιους θὰ ποῦν; Σ' αὐτοὺς ποὺ ἀθετοῦν τὸ νόμο, δηλαδὴ σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν πίστεψαν. Γιατὶ λέγει· «Ἄν πίστευαν στὸν Μωυσῆ, θὰ πίστευαν καὶ στὸν Χριστό, γιατί ὁ Μωυσῆς ἔγραψε γι' αὐτόν»³². Πρόσεχε πῶς, ἀφοῦ δέχθηκαν τὴν πίστιν, νουθετοῦν ἀμέσως αὐτοὺς ποὺ ἀθετοῦν τὸ νόμο καὶ ἐπισεῖουν τὸ φόβο ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ποὺ θὰ τοὺς ἐπιβληθεῖ καὶ μὲ τὸ φόβο τοὺς κατατρομάζουν προαναγγέλλοντας αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν. Γιατὶ λέγει, φόβος καὶ λάκκος καὶ παγίδα, δηλαδὴ κάθε εἶδος κακοῦ θὰ πέσει ἐπάνω σας καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει ἀποφυγὴ τῆς συμφορᾶς. Ἀλλὰ κι ὅν κάποιος διαφύγει τυχόν κάποιο κακό, θὰ τὸν βρεῖ κάποιο ἄλλο, καὶ ὅπωςδήποτε χωρὶς ἀμφιβολία θὰ καταληφθεῖ ἀπὸ κάποιο ἀπὸ τὰ κακὰ ποὺ θὰ ἐπιβληθοῦν. Αὐτὸ συνέβη νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴ σταύρωση τοῦ Σωτῆρα, ὅταν κατακυριεύθηκε ἡ χώρα τους καὶ

σταυρὸν πεπορθημένης αὐτοῖς τῆς χώρας, πόλεων τε καὶ οἴκων κατασεσεισμένων· καὶ μακρὸν ἕκαστα λέγειν εἰδόσι μάλιστα τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμοις.

5 Στίχ. 19-20. «Ὅτι θυρίδες ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀνεώχθησαν, καὶ σεισθήσεται τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ταραχῆ ταραχθήσεται ἡ γῆ, καὶ ἀπορία ἀπορηθήσεται ἡ γῆ. Ἐκλινεν καὶ σεισθήσεται ἡ γῆ πᾶσα ὡς ὀπωροφυλάκιον, ὡς ὁ μεθύων καὶ κραιπαλῶν, καὶ πεσεῖται, καὶ οὐ μὴ δύναται ἀναστῆναι, κατίσχυσε γὰρ ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία».

10 Ἐποδίδωσι τὴν αἰτίαν τῶν ἔσεσθαι προαπηγγελμένων, καὶ ὅτι πικραῖς καὶ ἀνεξιτήτοις περιπεσοῦνται συμφοραῖς. Ἐφη γὰρ ὅτι φόβος καὶ βόθυνος καὶ παγὶς ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ὅτι, τὸν βόθυνον εἴ τις διαφύγοι, ἀλώσεται ὑπὸ τῆς παγίδος. Ποία τοίνυν ἡ τοῦδε πρόφασις; Θυρίδες. φησὶν,
15 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠνεώχθησαν, τοῦτ' ἔστιν ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐως μὲν γὰρ ἀνεξικακεῖ τοῖς εἰωθόσι πλημμελεῖν, οἷονεὶ πως δοκεῖ καὶ μὴ ἐφορᾶν, κεκλεισθαι δὲ μᾶλλον ὁ οὐρανός, ἐπειδὴ δὲ κατασκέπτεται τῶν ἐπὶ γῆς τὰς ὁδοὺς, τότε δὴ, τότε, καθάπερ θυρίδων ἀνεωγμένων, ἐν
20 ὀφθαλμοῖς ποιεῖται τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπιφέρων δὲ τὰς αἰτίας τοῖς ἑκάστου πλημμελήμασιν ἀναλόγως, θορόβου τὰ πάντα καὶ δέους ἀναμεστοῖ, καὶ οἷον ἐκ μέθης ἅπαντες οἱ ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς πᾶν εἶδος διαρῶριπτοῦνται κακῶν. Ἐπενήνεκται δὲ χρησίμως τὸ φάναι καθάπερ τι τῶν
25 ἐν ἀγροῖς ὀπωροφυλακίων σεσαλεῦσθαι τὴν γῆν· τὸ ὅτι κατίσχυσεν ἐπ' αὐτῆς ἡ ἀνομία. Ἐως μὲν γὰρ φορητὰ πλημμελοῦσιν οἱ ἐπ' αὐτῆς ἀναδύεται τὰς δίκας, καὶ χαλινοῖ τὴν κίνησιν ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἀσχέτου γε μὴν τῆς ἀπάντων δυσσεβείας γεγενημένης, πᾶσά πως ἀνάγκη καὶ
30 ἐποπτεῦεσθαι παρὰ Θεοῦ τὴν γῆν, καὶ κατισχυούσης ἐπ' αὐτῆς ἀνομίας, μεθύειν τρόπον τινὰ καὶ κραιπαλᾶν καὶ πρὸς πᾶν εἶδος καταδονεῖσθαι συμφορᾶς.

εἶχαν καταγκρεμισθεῖ οἱ πόλεις καὶ τὰ σπία τους. Ἄλλ' ἀπαιτεῖ πολὺ χρόνον τὸ νὰ ἀναφέρομε τὸ καθένα χωριστὰ καὶ μάλιστα στοὺς τροφίμους τῆς Ἐκκλησίας πού τὰ γνωρίζουν.

Στίχ. 18-20. «Γιατὶ ἀνοιξαν οἱ θυρίδες τοῦ οὐρανοῦ καὶ θὰ συγκλονισθοῦν τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Μεγάλῃ ταραχῇ θὰ συγκλονίσει τὴ γῆ καὶ μεγάλη ἀπορία θὰ καταλάβει αὐτήν. Ὅλη ἡ γῆ ἔγειρε καὶ θὰ σεισθεῖ σὰν καλύβα ὀπωρικῶν, σὰν τὸν μεθυσιμένο καὶ παραδομένο στήν κραιπάλη, καὶ θὰ πέσει χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ σηκωθεῖ. Γιατὶ στὴ γῆ ἐπικράτησε ἡ ἀνομία».

Ἀποδίδει τὴν αἰτία ὅσων εἶχαν προαγγελθεῖ ὅτι θὰ συμβοῦν καὶ ὅτι θὰ περιπέσουν σὲ συμφορὰς πικρὰς καὶ ἀνεξάλειπτες. Γιατὶ εἶπε, Θὰ πέσετε σὲ φόβον καὶ σὲ λάκκον καὶ σὲ παγίδα, καὶ ὅτι, ἂν κάποιος διαφύγει τὸν λάκκον, θὰ συλληφθεῖ ἀπὸ τὴν παγίδα. Καὶ ποιά εἶναι ἡ αἰτία γι' αὐτὸ; «Ἄνοιξαν», λέγει, «οἱ θυρίδες τοῦ οὐρανοῦ», δηλαδή ἐπισκέφθηκε ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Ὅσον καιρὸ δείχνει ἀνεξικακία σ' αὐτοὺς πού συνηθίζουν ν' ἁμαρτάνουν, φαίνεται σὰ νὰ μὴν τοὺς βλέπει κατὰ κάποιον τρόπο, καὶ μᾶλλον ὅτι ἔχει κλείσει ὁ οὐρανός, ὅταν ὅμως κατασκοπεύει τοὺς δρόμους πού ἀκολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι, τότε λοιπόν, τότε, σὰ νὰ ἀνοίγουν οἱ θυρίδες, φέρνει στὰ μάτια τοῦ αὐτοῦ πού ζοῦν στὴ γῆ, καὶ ἐπιβάλλοντας τὶς τιμωρίες ἀνάλογα μὲ τὰ πλημμελήματα τοῦ καθενός, γεμίζει τὰ πάντα μὲ ἀναταραχὴ καὶ φόβον, καὶ σὰ νὰ ἔχουν μεθύσει ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς, πέφτουν σὲ κάθε εἶδος κακοῦ. Ἀναφέρεται χρήσιμα ὁ χαρακτηρισμὸς ὅτι ἡ γῆ θὰ σαλευθεῖ σὰν μιὰ ὀπωροκαλύβα στοὺς ἀγρούς, καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ ἐπικράτησε στὴ γῆ ἡ ἀνομία. Γιατί, ὅσον καιρὸ ἁμαρτάνουν ὑποφερτὰ οἱ ἄνθρωποι ἐπιβάλλει τὶς τιμωρίες καὶ συγκρατεῖ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων τὴν κίνησιν πρὸς τὸ κακό, ὅταν ὅμως ἡ ἀσέβεια γίνῃ ἀσυγκράτητη, εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ἐποπτεύεται ἡ γῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἐπικρατώντας σ' αὐτήν ἡ ἀνομία, νὰ παραδίδεται κατὰ κάποιον τρόπο στὴ μέθη καὶ στὴν κραιπάλη καὶ νὰ συγκλονίζεται μὲ κάθε εἶδος συμφορᾶς.

Στίχ 21-23. «Καὶ ἐπάξει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ τὴν χεῖρα καὶ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς. Καὶ συνάξουσι καὶ ἀποκλείσουσιν εἰς ὄχυρωμα καὶ εἰς δεσμοπήριον, διὰ πολλῶν γενεῶν ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν,
5 καὶ τακῆσεται ἡ πλίνθος, καὶ πεσεῖται τὸ τεῖχος».

Λαμπρὸν καὶ τοῦτο κατόρθωμα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς. Ἔδει γάρ, ἔδει λοιπόν, ἐπιλάμπσαντος τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, τὸν νοητὸν ἐκεῖνον διασκίδνασθαι σκότον, ὃν ταῖς ἀπάντων καρδίαις ἐνέχεεν ὁ Σατανᾶς.
10 Ἐσκότισε γάρ τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἀνέπεισε προσκυνεῖν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα. Ἐμερίζοντο γάρ οἱ πλανώμενοι τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα, καὶ οἱ μὲν τὸν ἥλιον ἐπεγράφοντο θεόν, οἱ δὲ τὴν σελήνην, ἕτεροι δὲ τῶν ἀστέρων τῶν καθ' ἡδονήν. Νενοσήκασιν δὲ ταυ-
15 τῆνί τὴν δυσσέβειαν καὶ αὐτοὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ δῆμοι. Καὶ γοῦν ἔφη πού Θεὸς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἰκετίας ἀναφέροντί ποτε τῷ προφήτῃ Ἰερεμῖα· «Καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν ἐν δεήσει καὶ προσευχῇ, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι. Ἡ οὐχ ὄραῶς τί
20 οὔτοι ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσιν ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσιν πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τρίβουσι σταῖς τοῦ ποιῆσαι χανῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσπεισαν σπονδὰς θεοῖς ἄλλοτρίοις, ἵνα παροργίσωσί με». Καὶ μὴν
25 καὶ δι' ἑτέρου προφήτου πρὸς αὐτοὺς φησι· «Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, οἶκος Ἰσραὴλ; λέγει Κύριος. Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μωλὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ Ῥεφάν, πρὸς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς». Ἐπάξει τοίνυν, φησὶν, ὁ
30 Θεὸς ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ τὴν χεῖρα, τοῦτ' ἔστι διασκεδάσει τοὺς προσκυνοῦντας τῷ κόσμῳ τοῦ οὐρανοῦ, ἡλίῳ τέ φημι καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις. Εἰκὸς δὲ δὴ τὴν σύμπασαν

Στίχ. 21-23. «Καὶ θὰ ἐπιφέρει ὁ Θεὸς τὴ δεξιὰ του στὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, τοὺς ὁποίους θὰ συνάξουν καὶ θὰ τοὺς κλείσουν σὲ ὄχυρὸ φρούριον καὶ στὸ δεσμητήριον, καὶ γιὰ πολλές γενεές θὰ γίνεται ἐπίσκεψή τους. Θὰ λειώσουν τὰ πλιθιά καὶ θὰ πέσει τὸ τεῖχος».

Εἶναι κι αὐτὸ λαμπρὸ κατόρθωμα τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Μονογενοῦς. Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε κατ' ἀκολουθία, ἀφοῦ σκόρπισε ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης τὸ φῶς του νὰ διασκορπισθεῖ ἐκεῖνο τὸ νοητὸ σκοτάδι ποὺ ἀπλώσε στὶς καρδιές ὅλων ὁ Σατανᾶς. Γιατὶ σκότισε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων³³, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, καὶ τοὺς ἔπεισε νὰ προσκυνήσουν τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη. Μοιράζονταν δηλαδὴ οἱ πλανημένοι τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλοι θεωροῦσαν ὡς θεοὺς τὸν ἥλιο, ἄλλοι τὴ σελήνη, καὶ ἄλλοι κατὰ τὴν εὐχαρίστησή τους τὰ ἄστρα. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ δυσσέβεια κυριεύθηκαν καὶ τὰ ἴδια τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων. Καὶ πράγματι εἶπε κάπου ὁ Θεὸς στὸν προφήτη Ἰερεμία ποὺ τὸν ἰκέτευε γιὰ χάρη τους «Κι ἐσὺ μὴν προσεύχεσαι γι' αὐτὸν τὸ λαὸ καὶ μὴ ζητᾶς χάρη γι' αὐτούς, καὶ μὴν ἔρθεις σ' ἐμένα γι' αὐτούς μὲ δεήσεις καὶ προσευχές, γιατί δὲν θὰ σὲ ἀκούσω. Ἡ μήπως δὲν βλέπεις τί κάνουν στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα καὶ τοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ τους μαζεύουν ξύλα καὶ οἱ πατέρες τους ἀνάβουν φωτιά καὶ οἱ γυναῖκες τους ζυμώνουν ἄλεύρι γιὰ νὰ κάνουν πίττες γιὰ τὴν πονηρὴ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πρόσφεραν σπονδὲς σὲ θεοὺς ξένους γιὰ νὰ μὲ ἐξοργίσουν»³⁴. Ἀλλὰ καὶ μέσω ἄλλου προφήτη λέγει πρὸς αὐτούς «Μήπως μέσα στὴν ἔρημο ἐπὶ σαράντα χρόνια μοῦ προσφέρατε σφάγια καὶ θυσίες ἐσεῖς, ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραήλ; λέγει ὁ Κύριος. Πῆρατε τὴ σκηνὴ τοῦ Μωλὸχ καὶ τὸ ἄστρο τοῦ θεοῦ Ρεφάν καὶ ἔχοντας ὡς πρότυπα αὐτά, κατασκευάσατε εἰδῶλα γιὰ νὰ τὰ προσκυνεῖτε»³⁵. Θὰ καταφέρει λοιπὸν ὁ Θεός, λέγει, τὸ χέρι του στὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, δηλαδὴ θὰ διασκορπίσει ἐκείνους ποὺ προσκυνοῦν τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, ἐννοῶ τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα. Εἶναι δηλαδὴ εὐλογο

33. Πρὸβλ. Ρωμ. 1, 21.

34. Ἱερ. 7, 16-18.

35. Ἀμώς 5, 25-26.

εἰδωλολατρίαν ὡς ἐκ μέρους ἐν τούτοις κατονομάζεσθαι. Πέπναι γὰρ τὸ προσκυνεῖν τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις ἀναδειχθέντος Χριστοῦ.

Κόσμον δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὸν εἶναι νοοῦντες τὸν τῆς
 5 ἁμαρτίας εὐρέτην καὶ πατέρα, τοῦτ' ἔστι τὸν Σατανᾶν, κατ'
 εὐθὺ τάχα πού τῆς ἀληθείας ἤξομεν. Εἴρηται γὰρ περὶ αὐ-
 τοῦ· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Ἐωσφόρος ὁ πρωὶ ἀνατέλλ-
 λων;». Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ διὰ τοι τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν πρὸ τῆς
 ἀποπτώσεως αὐτοῦ δόξαν Ἐωσφόρου παρεικάζεται, κόσμον
 10 αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ νῦν ὁ προφητικὸς ἡμῖν ὀνομάζει λό-
 γος. Ἐπενεχθήσεσθαι δὲ τὴν χεῖρα, φησὶν, οὐχὶ δὴ μόνῃ τῷ
 κόσμῳ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς βασιλευσὶ τῆς γῆς,
 τοῦτ' ἔστι τοῖς ἐκ τῆς πλεονεξίας κεκρατηκόσι τῆς ὑπ' οὐρα-
 νόν, δῆλον δὲ ὅτι τοῖς κοσμοκράτοσι τοῦ αἰῶνος τούτου,
 15 ταῖς πονηραῖς καὶ ἀντικειμέναις δυνάμεσι. Βεβασιλεύκασι
 γὰρ τῆς γῆς, ἰδίους ἀποφῆναντες προσκνητάς τοὺς ἐν αὐτῇ,
 καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὀλιγορῆσαι παντελῶς ἀναπεί-
 σαντες. Τούτους τοιγαροῦν τοὺς ἐξ ἀπάτης καὶ ψεύδους καὶ
 πλεονεξίας κεκρατηκότας, ἤγουν βασιλεύσαντας, συνάξουσι
 20 καὶ ἀποκλείσουσιν εἰς ὄχυρωμα καὶ εἰς δεσμοπήριον. Κατέ-
 πεμψε γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ τῆς κολάσεως δεσμοπήριον τοῦ Σω-
 τῆρος ἢ δύναις, εἰς τὸ ἄφυκτον ὄχυρωμα. Καὶ γοῦν παρεκά-
 λουν οἱ δαίμονες προσιόντες αὐτῷ, ἵνα μὴ προστάξῃ αὐτοῖς
 εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Προσεπάγει δὲ καὶ φησὶν ὁ προ-
 25 φῆτης, ὅτι διὰ πολλῶν γενεῶν ἐπισκοπὴ ἔσται αὐτῶν τετυ-
 ραννεύκασι μὲν γὰρ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ οὐ διαλε-
 λοίπασι τῇ θεία τε καὶ ἀπορρήτῳ πολεμοῦντες δόξη. Πα-
 ρέτεινε δὲ τὰ τῆς ἀπονοίας αὐτοῖς, καὶ μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς
 ἐπιδημίας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐπισκοπῆς
 30 δὲ λοιπὸν ἐπ' αὐτοῖς γενομένης κατεκλείσθησαν εἰς δεσμοπή-
 ριον. Πλὴν διὰ πολλῶν τοῦτο πεπόνθασι γενεῶν.

«Τακήσεσθαι δὲ τὴν πλίνθον καὶ πεσεῖσθαι τὸ τεῖχος»
 φησι, τείχει παρεικάζων τάχα πού τὸν Σατανᾶν. Δεινὸς γὰρ

ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους νὰ ὀνομάζεται μὲ τὰ λεγόμενα αὐτὰ ὅλη ἡ εἰδωλολατρία. Γιατὶ σταμάτησε τὸ προσκύνημα τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου ὅταν φανερώθηκε ὁ Χριστός.

Νοώντας βέβαια κόσμον τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὸν ποῦ βρῆκε τὴν ἁμαρτία καὶ εἶναι πατέρες της, δηλαδὴ τὸν Σατανᾶ, θὰ φτάσομε κατευθείαν στὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἔχει λεχθεῖ γι' αὐτόν «Πῶς ἐξέπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὁ Ἐωσφόρος ποῦ ἀνατέλλει τὸ πρωί;»³⁶. Ἐπειδὴ ὅμως ἕξαιτίας τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς πρὶν ἀπὸ τὴν πτώση του δόξας παρομοιάζεται μὲ τὸν Ἐωσφόρο (Αὐγερινό), τὸν ὀνομάζει καὶ τώρα ὁ προφητικὸς λόγος κόσμον τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ θὰ ἐπιφέρει, λέγει, τὸ χέρι του ὄχι μόνο στὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ καὶ στοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, δηλαδὴ αὐτοὺς ποῦ ἐξουσιάζουν ἀπὸ ἀπληστία τὴν ὑφήλιο, δηλαδὴ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ κόσμου αὐτοῦ, τὶς πονηρὲς καὶ ἀντίμαχες δυνάμεις. Γιατὶ ἔχουν βασιλεύσει στὴ γῆ, καὶ ἔκαναν προσκυνητὲς τοὺς τοὺς ἀνθρώπους, πείθοντας τοὺς ν' ἀδιαφορήσουν τελείως γιὰ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Αὐτοὺς λοιπὸν, ποῦ μὲ τὴν ἀπάτη καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπληστία κυριάρχησαν, δηλαδὴ βασίλευσαν, θὰ τοὺς μαζέψουν καὶ θὰ τοὺς κλείσουν σὲ ὄχυρὸ φρούριον καὶ δεσμοτήριον. Γιατὶ ἡ δύναμη τοῦ Σωτήρα τοὺς ἔστειλε στὸ δεσμοτήριον τῆς κόλασης, τὴν ἀπαραδίαστη φυλακὴν. Καὶ πράγματι παρακαλοῦσαν οἱ δαίμονες προσερχόμενοι σ' αὐτόν, νὰ μὴν τοὺς προστάξει νὰ πέσουν στὴν ἄβυσσον³⁷. Προσθέτει ὅμως ὁ προφήτης καὶ λέγει, ὅτι ἡ ἐπίσκεψή τους θὰ γίνῃ μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια· γιατί εἶχαν τὴν τυραννικὴ ἐξουσία ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ χωρὶς διακοπὴν πολέμησαν τὴ θεία καὶ ἀπόρητη δόξα, καὶ παρατάθηκε ἡ πολεμικὴ τῆς παραφροσύνης τους καὶ μέχρι τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἔγινε ἡ ἐπίσκεψις σ' αὐτοὺς κατακλείσθησαν στὸ δεσμοτήριον. Πλὴν ὅμως αὐτὸ τὸ ἔπαθαν γιὰ πολλὰς γενεάς.

Ἐπίσης λέγει, «Θὰ λειώσουν τὰ πλιθιά καὶ θὰ πέσει τὸ τεῖχος», παρομοιάζοντας ἴσως μὲ τεῖχος τὸν Σατανᾶ. Γιατὶ εἶναι

36. Ἡσ. 14, 12.

37. Ματθ. 8, 31 ἔ.

εἰς ἀντίστασιν καὶ οἶον πόλις εὐπυργοτάτη, ἀλλ' ἦλω καὶ
 πέπτωκε Χριστοῦ κατασειόντος. Οὐ γὰρ ἦν δύνασθαι τὴν
 ἄμαχον αὐτοῦ διεκδύναμι δύναμιν. Ὅτι δὲ καθηρομέ-νου
 καὶ πεπτωκότος τοῦ Σατανᾶ καθηρήμωται τὰ τῆς εἰ-δωλο-
 5 λατρίας παίγνια, καὶ κέκληνται διὰ πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν
 ἀληθείας οἱ πάλαι πλανώμενοι, μονονουχὶ διαρπαζούσης
 αὐτοὺς τῆς πανσθενοῦς δεξιᾶς, διδάξει λέγων αὐτὸς ὁ
 Σωτὴρ· «Ἡ πῶς δύναται εἰς τὴν οἰκίαν εἰσελθεῖν τοῦ ἰσχυ-
 ροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπαῖσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ
 10 τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε διαρπάσῃ τὰ σκεύη αὐτοῦ;». Ἔθος δὲ
 τῆ θεοπνεύστῃ Γραφῇ τοὺς ἄγαν ἀλκιμωτάτους καὶ τείχει
 καὶ πόλεσι παρεικάζειν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πρὸς τὸν μα-
 κάριον προφήτην Ἰερεμίαν. Ἔφη γὰρ πού Θεός· «Ἴδου
 τέθεικά σε ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὡς πόλιν ὄχυράν καὶ ὡς
 15 τεῖχος χαλκοῦν ὄχυρόν ἅπασιν τοῖς βασιλεῦσιν τῆς γῆς, καὶ
 πολεμήσωσί σε καὶ οὐ μὴ δύνωνται πρὸς σέ, διότι μετὰ σοῦ
 εἰμι τοῦ ἐξαιρεῖσθαί σε, λέγει Κύριος». Διαμεμνηῖσθαι δὲ
 ἀναγκαῖον, ὅτι Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, τοὺς πέντε τῶν ἐθνῶν
 βασιλεῖς κατὰ κράτος ἐλὼν καὶ νενικηκώς, κατέκλεισεν ἐν
 20 σπηλαίῳ, καὶ προσεκύλισε λίθους ἀποφράττων αὐτοῖς τὴν
 διαδρομὴν. Εἰκὼν δὲ ἦν ἀποφράγματος ἀληθοῦς. Κατε-
 κλείσθησαν γὰρ εἰς ὄχυρωμα καὶ εἰς δεσμοπήριον διὰ τῆς
 Χριστοῦ ἰσχύος αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις αἱ
 κατακρατήσασαί ποτε τῆς ὑπ' οὐρανοῦ. Συγκατηρογήθη δὲ
 25 αὐτοῖς καὶ τὸ μέγα καὶ ἄρρητόν ποτε τεῖχος, τοῦτ' ἔστιν, ὁ
 Σατανᾶς. Κέκληνται δὲ οὕτω διὰ πίστεως οἱ πλανώμενοι
 πρὸς τὸ εἰδέναί λοιπὸν τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει τῶν ὄλων
 δημιουργὸν καὶ Θεὸν καὶ Κύριον. Ἰστέον δὲ ὅτι ταῦτά τινες
 ἀποφέρουσι καθ' ἑτέραν διάνοιαν ἐπὶ τὸν κόσμον τοῦ οὐ-
 30 ρανοῦ, καὶ φασιν, ὅτι κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν ὁ ἥλι-
 ος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς
 Χρῆναι δέ, οἶμαι, τοῖς θεωρήμασιν ἐπομένους καὶ εὖ μάλα

φοβερός στήν αντίσταση καί σάν πόλη μέ ἀπόρθητους πύργους, ἀλλά κυριεύθηκε καί ἔπεσε ἀφοῦ δέχθηκε τόν κλονισμό ἀπό τόν Χριστό. Γιατί δέν ἦταν δυνατὸ νὰ ἀποφύγει τὴν ἀκαταμάχητη δύναμή του. Ὅτι ὅμως ἀφοῦ τοῦ ἀφαιρέθηκε ἡ ἔξουσία καί ἔπεσε ὁ Σατανᾶς ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὰ παιγνίδια τῆς εἰδωλολατρίας καί κλήθηκαν μέσω τῆς πίστεως στήν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας ὅσοι εἶχαν πλανηθεῖ παλαιὰ ἀρπάζοντάς τους κατὰ κάποιον τρόπο ἢ παντοδύναμη δεξιά, θὰ τὸ διδάξει ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρας λέγοντας: « Ἡ πῶς μπορεῖ νὰ μπεῖ κανεὶς στὸ σπίτι τοῦ δυνατοῦ καὶ νὰ λεηλατήσῃ τὸ σπίτι του, ἂν προηγουμένως δέν δέσει τὸν δυνατὸ καὶ τότε πᾶ νὰ ἀρπάξῃ τὰ σκεύη του;»^{37α}. Ὑπάρχει δέδαια συνήθεια στὴ θεόπνευστη Γραφή νὰ παρομοιάζει τοὺς ὑπερβολικὰ δυνατοὺς καὶ μέ τεῖχος καὶ μέ πόλεις, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὸν μακάριο Ἰερεμία εἶπε κάπου ὁ Θεός: «Νά, σὲ ἔκανα τὴ σημερινὴ ἡμέρα σάν πόλη ὄχυρὴ καὶ σάν ἀπόρθητο χάλκινο τεῖχος γιὰ ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς. Καὶ θὰ σὲ πολεμήσουν, ἀλλὰ θὰ σταθοῦν ἀδύναμοι ἀπέναντί σου, γιατί εἶμαι μαζί σου γιὰ νὰ σὲ ὑπερασπισθῶ, λέγει ὁ Κύριος»³⁸. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσουμε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν νίκησε κατὰ κράτος τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ μετὰ τὴ νίκη τοὺς ἔκλεισε σὲ σπήλαιο καὶ κύλεσε σ' αὐτὸ βράχους γιὰ νὰ τοὺς φράξῃ τὸ πέρασμα, αὐτὸ ἦταν εἰκόνα ἀληθινοῦ ἀποκλεισμοῦ. Γιατὶ κατακλείσθηκαν σὲ ὄχυρὸ μέρος καὶ φυλακὴ μέ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ οἱ πονηρὲς καὶ ἀντίπαλες δυνάμεις ποὺ εἶχαν κάποτε γίνει κυρίαρχοι τῆς γῆς, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καταργήθηκε καὶ τὸ μέγα κάποτε καὶ ἀρράγιστο τεῖχος, δηλαδή ὁ Σατανᾶς, καὶ ἔτσι κλήθηκαν μέσω τῆς πίστεως οἱ πλανημένοι γιὰ νὰ γνωρίσουν στὸ ἔξῃς τὸν ἀληθινό καὶ ἀπὸ τὴ φύση του δημιουργὸ τῶν ὄλων καὶ Θεὸ καὶ Κύριο. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε, ὅτι κάποιοι τὰ ἐκλαμβάνουν αὐτὰ καὶ μέ ἄλλη ἔννοια στὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ καὶ λένε, ὅτι τὸν καιρὸ τῆς συντέλειας ὁ ἥλιος θὰ σκοτισθεῖ καὶ ἡ σελήνη δέν θὰ δώσει τὸ φῶς τῆς. Πρέπει ὅμως, νομίζω, ἀκολουθώντας τὶς θεωρίες καὶ

37α. Ματθ. 12, 29.

38. Ἰερ. 15, 20-21.

συνηροισμένως τὰς τῶν προκειμένων ἐκάστοτε διανοίας ἀποπεραίνεσθαι.

Στίχ. 23. «*Ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων δοξασθήσεται.*»

5 Σιών ἐρμηνεύεται ὑψηλὴ καὶ σκοπευτήριον, ἢ γουν Ἱερουσαλήμ, ὄρασις εἰρήνης. Σκοπευτήριον οὖν τὸ ἀληθές καὶ μὴν καὶ εἰρήνης ὄρασις εἶη ἄν, κατὰ γε τὸ ἀληθές, ἢ Ἐκκλησία Χριστοῦ. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἡ τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων ὑψηλοτάτη κατάσκεψις πράττεσθαι φιλεῖ, καὶ μὴν καὶ
10 ἡ τῆς εἰρήνης ὄρασις. Εἰρήνην δὲ εἶναι φάμεν τὸν Χριστόν, ὃν ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐπιγινώσκωμεν, γεγραφότος περὶ αὐτοῦ (τοῦ) πανσόφου Μωσέως, καὶ πρὸς γε τούτῳ τῶν ἀγίων προφητῶν. Περιηρημένης τοιγαροῦν τῆς δεβήλου καὶ μυσσαρᾶς εἰδωλολατρίας καὶ ἐκποδῶν γεγονότος τοῦ
15 προσκυνεῖσθαι τὴν κτίσιν, κατακεκλεισμένων δὲ καὶ εἰς ὄχρωμα καὶ εἰς δεσμοτήριον τῶν ἐκ πλεονεξίας κεκρατηκότων τῆς ὑπὲρ οὐρανόν, κατατετηγμένου τε τοῦ τείχους καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν κατασσεισμένου, κατὰ γε τὰς ἤδη προαποδοθείσας ἐννοίας, βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐνώπιον τῶν
20 πρεσβυτέρων δοξασθήσεται. Πρεσβυτέρους δέ, ὡς γε οἶμαι, φησὶν ἐν τούτοις τοὺς τελείους τὴν φρένα καὶ οἶονεὶ τὸν νοῦν πεπολιωμένον ἔχοντας, ὡς δύνασθαι κατιδεῖν τοῖς τῆς καρδίας ὄμμασι τῶν περὶ αὐτοῦ μυστηρίων τὸ βάθος. Τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ἐπιστέλλει λέγων· «Γράφω ὑμῖν, πατέ-
25 ρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς». Ἄλλ' οἱ γνόντες θαυμάζουσι καὶ ἀνάπτουσι δόξαν αὐτῷ τὴν θεοπρεπῆ, βασιλέα καὶ Κύριον τῶν ὅλων ὁμολογοῦντες ὑπάρχειν αὐτόν. Ὅτι δὲ τῆς τοῦ διαδόλου τυραννίδος εἰς ἅπαν ἐξηρημένης δεβασίλευκεν ὁ Χριστός, διδάξει λέγων αὐτός, ὅτε τῆς ἀπάντων
30 ζωῆς ἀντίλυτρον ἑαυτὸν προσεκόμισε τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τὸν τίμιον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομένων σταυρόν· «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβλή-

συναρμόζοντας αὐτὲ πολὺ στενά, νὰ βγάξομε κάθε φορὰ τὰ συμπεράσματὰ μας γιὰ τὶς ἔξεταζόμενες ἔννοιες.

Στίχ. 23. «Γιατὶ ὁ Κύριος θὰ βασιλεύσει στὴ Σιών καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ θὰ δοξασθεῖ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων».

Σιών ἐρμηνευόμενη σημαίνει “ὑψηλὴ καὶ σκοπιὰ”, καὶ Ἱερουσαλήμ, “ὄραση εἰρήνης”. Ἀληθινὴ σκοπιὰ καὶ ὄραση εἰρήνης εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ σ’ αὐτὴν ἀγαπᾶ νὰ τελεῖται ἡ ὑψηλότετη κατασκόπευση τῶν θείων μυστηρίων ἀλλὰ καὶ καὶ ἡ ὄραση τῆς εἰρήνης. Εἰρήνη λέμε ὅτι εἶναι ὁ Χριστός, τὸν ὁποῖο γνωρίζομε ἀπὸ τὴ θεόπνευστη Γραφή, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχει γράψει ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν καὶ οἱ ἅγιοι προφῆτες. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀναιρέθηκε ἀπὸ παντοῦ ἡ βέβηλη καὶ βδελυρὴ εἰδωλολατρία καὶ πετάχθηκε ἀπὸ τὴ μέση ἡ προσκύνηση τῆς κτίσης καὶ κλείσθηκαν σὲ μέρος ὄχυρό καὶ φυλακῆ ἐκεῖνοι ποὺ ἀπὸ ἀπληστία εἶχαν καταστῆ ἄρχοντες τῆς ὑψηλίου καὶ εἶχε διαλυθεῖ τὸ τεῖχος καὶ συγκλονισθεῖ ἀπὸ τὰ θεμέλια, σύμφωνα μὲ τὴν προηγούμενη ἐρμηνεία, θὰ βασιλεύσει ὁ Κύριος στὴ Σιών καὶ θὰ δοξασθεῖ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων. Πρεσβυτέρους βέβαια, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ὀνομάζει ἐδῶ ἐκείνους ποὺ εἶναι τέλειοι στὰ μυαλὰ κι ἔχουν τὸ νοῦ τους κατὰ κάποιον τρόπο λευκομάλλη, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ δοῦν μὲ τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς τους τὸ βάθος τῶν μυστηρίων τῶν σχετικῶν μὲ αὐτόν. Σ’ αὐτοὺς στέλνει ἐπιστολὰς καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὅπου λέγει· «Σᾶς γράφω, πατέρες, ἐπειδὴ ἔχετε γνωρίσει αὐτὸν ποὺ ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀρχή»³⁹. Ἀλλὰ ὅσοι τὸν γνώρισαν θαυμάζουν καὶ τοῦ ἀποδίδουν τὴν θεοπρεπῆ δόξα, ὁμολογώντας ὅτι εἶναι βασιλιὰς καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Ὅτι ὅμως μετὰ τὴν ὀλικὴ καταστροφή τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου βασίλευσε ὁ Χριστός, θὰ μᾶς τὸ διδάξει ὁ ἴδιος λέγοντας, ὅταν πρόσφερε στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τὸν ἑαυτό του ἀντίλυτρο γιὰ τὴ ζωὴ ὅλων, ὑπομένοντας τὸν τίμιον σταυρὸ γιὰ χάρι μας· «Τώρα εἶναι ἡ κρίσις τοῦ κόσμου αὐτοῦ,

39. Α' Ἰω. 2, 13.

θήσεται ἔξω καὶ ἰώ. εἰάν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντα ἐλκίνακω πρὸς ἑμαυτόν». Οὐκοῦν τοῖς ἰδίῳις καθυπέταξε σκήπτροις τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν, προεκϋεὸληκῶς τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τοῦτου. Τὸ δὲ τῆς ἐκϋολῆς ὄνομα, τῆς κατὰ πάντων 5 πλεονεξίας κατασημαίνειν ἔοικε τὴν ἀνατροπὴν.

BIBLION Γ'. ΤΟΜΟΙ Ε'.

ΤΟΜΟΣ Α'.

ΚΕΦ. 25, στίχ. 1. «Κύριε ὁ Θεός μου, δοξάσω σε, καὶ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα, 10 βουλήν ἀρχαίαν ἀληθινήν γενοίτο, Κύριε».

Ἐν μὲν τῷ τετελεσμένῳ διδλίῳ μακρὸς τῷ προφήτῃ γέγονε λόγος, καὶ διὰ κεκρυμμένων ἐννοιῶν ἐρχόμενος, περὶ τῆς τοῦ διαβόλου σκαιότητος, καὶ τῆς ἐσομένης ἐπ' αὐτῷ κολάσεώς τε καὶ δίκης, καὶ προσέτι καὶ ἀνατροπῆς τῶν πονη- 15 ρῶν καὶ ἀντικεμμένων δυνάμεων. Προσετίθει δὲ τοῖτοις καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας τὴν ἀνάρρησιν. Ἐφη γάρ, ὅτι «Βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων δοξασθήσεται». Τούτων τοιγαροῦν ἀπάντων ἔνεκα περιχαρείας ἔμπλεως ὁ προφήτης γίνεται 20 καὶ τὸν τῶν οὔτω τεθουμασμένων ἀποτελεστὴν καταγεραίρει ταῖς εὐφημίαις. Ταύτη τοί φησι «Κύριε ὁ Θεός μου, δοξάσω σε καὶ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, βουλήν ἀρχαίαν καὶ ἀληθινήν, καὶ τεθουμασμένα πεποίηκας πράγματα». Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν οὔπω γεγονότων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὸ «Ἐ- 25 ποιήσας» φησίν, ὅτι μὲν οὔπω γέγονεν, ἔσται γε μὴν πάντη τε καὶ πάντως ὑποδηλοῖ, προστιθεῖς τὸ «Γενοίτο, Κύριε». Τοῖς μὲν γάρ τῆς διανοίας ὄμμασιν, ὡς ἐνεστηκότα τὸν τῆς ἐπιδημίας κατεθεῶντο καιρὸν, ἠγνόουν δὲ οὐδαμῶς οὔπω παρόντα, ὡς ἀρχαίαν δὲ γε βουλήν καὶ θαυμαστὰ πράγματα

τάρα ἢ ἀπεταχθεῖ ἔξω ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ· κι ἐγώ, ὅταν ὑψωθῶ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ, ἢ σὰς ἐλκύσω ὅλους κοντά μου»⁴¹. Ὑπέ-ταξε λοιπὸν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του τοὺς ἀνθρώπους ὅλης τῆς γῆς ἐκδιώκοντας τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἡ λέξις τῆς ἐκδίωξης φαίνεται νὰ σημαίνει τὴν κατάλυση τῆς ἀπληστίας του εἰς ὄρατος ὄλων μας.

ΒΙΒΛΙΟ Γ'. ΛΟΓΟΙ Ε'.

ΛΟΓΟΣ Α'.

ΚΕΦ. 25, στίχ. 1. «Κύριε, ὁ Θεός μου, θὰ σὲ δοξολογήσω, θὰ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ἐπειδὴ ἔκανες πράγματα θαυμαστά, τὴν ἀληθινὴ ἀρχαία ἀπόφασί σου. Γένοιτο, Κύριε».

Στὸ βιβλίο ποῦ τελειώσαμε ὁ προφήτης ἔκανε μακρὸν λόγο, προχωρώντας καὶ μέσα ἀπὸ συγκαλυμμένες ἔννοιες, καὶ γιὰ τὴν κακία τοῦ διαδόλου, καὶ γιὰ τὴν τιμωρία καὶ τὴν καταδίκη ποὺ τὸν περιμένει, καὶ ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν πονηρῶν καὶ ἀντίθετων δυνάμεων. Σ' αὐτὰ πρόσθετε καὶ τὴν ἀνακήρυξη τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ εἶπε, ὅτι «Θὰ βασιλεύσει ὁ Κύριος στὴ Σιών καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ θὰ δοξασθεῖ ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων». Γιὰ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ὁ προφήτης γεμίζει ἀπὸ μεγάλη χαρὰ καὶ δοξολογεῖ καὶ ἐγκωμιάζει αὐτὸν ποὺ πραγματοποίησε τὰ τόσο θαυμαστά πράγματα. Γι' αὐτὸ καὶ λέγει· «Κύριε, ὁ Θεός μου, θὰ σὲ δοξολογήσω καὶ θὰ ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου· πραγματοποίησες ἀληθινὴ καὶ ἀρχαία ἀπόφαση καὶ πράγματα θαυμαστά». Ἐπειδὴ ὅμως γι' αὐτὰ ποὺ δὲν εἶχαν γίνεαι ἀκόμα ἐκεῖνο τὸν καιρὸ λέγει, «τὰ πραγματοποίησες», ὅτι, ἂν καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμα γίνεαι, θὰ γίνουιν ὅπωςδὴποτε, τὸ ὑποδηλώνει προσθέτοντας τό, «Γένοιτο, Κύριε». Γιατὶ μὲ τὰ νοερὰ μάτια ἔβλεπαν ὡς παρόντα τὸν καιρὸ τῆς ἐπιδημίας καὶ δὲν τὸν ἀγνοοῦσαν καθόλου, ἔστω κι ἂν δὲν ἦταν παρῶν, ἐνῶ σὰν ἀρχαία ἀπόφαση καὶ πράγματα θαυμα-

τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς ἀποκαλεῖ τὸ μυστήριον, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς τοῖς ἀνά πᾶσαν καταρωθέντα τὴν γῆν. «Σεσώσμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος 5 καιροῖς», καθά φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος· οὐ γὰρ νέον ἢ ἀρτιφανές τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, ἀλλὰ προώριστο μὲν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, πεφανέρωταί γε μὴν ἐν καιροῖς ἰδίους.

Στίχ 2. «Ὅτι ἔθηκας πόλεις εἰς χῶμα, πόλεις ἰσχυράς 10 τοῦ πεσεῖν αὐτῶν τὰ θεμέλια, τῶν δὲ ἀσεβῶν πόλεις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ οἰκοδομηθῆν».

Τῆς ἀληθινῆς καὶ τοῦτο βουλῆς καὶ τῶν ἀμωμήτων σκευμάτων τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, τὸ κατασεισθῆναι πόλεις ὀχυράς, γενέσθαι δὲ καὶ εἰς χῶμα καὶ οἶον ἐκ βά- 15 θρων αὐτῶν ἀναμοχλευθῆναι, καὶ ἐλπίδος ἔξω γενέσθαι, ἧς οὐ δυνήσονται ἀνασπῆλαί ποτε. «Οὐ» γὰρ μή, φησὶν, «εἰς τὸν αἰῶνα οἰκοδομηθῆν». Πόλεις δὲ εἶναί φαμεν τὰς κατασεισισμένας, οὐχὶ δὴ που πάντως τὰς αἰσθητάς, ἧγουν ἀνθρώπους τοὺς ἐν αὐταῖς, οἴομεθα δὲ μᾶλλον ἐκάστην 20 τῶν πονηρῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων, καὶ πρὸ γε τῶν ἄλλων, ὠνομάσθαι πόλιν τὸν Σατανᾶν, καὶ τοῦτο ἰσχυράν. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πύργοις καὶ τείχεσιν ἢ καὶ πόλεσιν ἔσθ' ὅτε παρεικάξιν τοὺς ἄγαν ἀλκιμωτάτους, καθάπερ ἀμέλει καὶ προλαβόντες εἶπομεν, ὅτι τέθειται πα- 25 ρὰ Θεοῦ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἰερεμίας ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν ὀχυρόν. Ἀναδεδειγμένου δὲ καὶ ἐπιλάμψαντος τῷ κόσμῳ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀνήρηται μὲν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων τὸ ἀνόσιον στίφος, ἐξ αὐτῶν δὲ κατεσείσθη βαράθρων ὁ Σατανᾶς, πέπτωκε δὲ οὕτως, ὡς 30 ἀτελευτήτῳ περιπεσεῖν ἀσθενείᾳ καὶ κατ' οὐδένα καιρὸν ἀναστήσεσθαι τε καὶ ἀνανεῦσαι προσδοκᾶν.

41. Α' Πέτρο. 1, 20. Βλ. καὶ Ἐφ. 1, 4, 9.

στά ἀποκαλεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὰ κατορθωμένα ἐξαιτίας αὐτῆς στοὺς ἀνθρώπους ὅλης τῆς γῆς. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ σοφώτατος Παῦλος, «Σωθήκαμε μὲ τὴ χάρις τοῦ Χριστοῦ, πού ἦταν γνωστός ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ φανερώθηκε κατὰ τοὺς ἔσχατους καιροὺς τοῦ κόσμου αὐτοῦ»⁴¹. Γιατί δὲν εἶναι νέο ἢ πρόσφατο τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' εἶχε προορισθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου, φανερώθηκε ὅμως ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς του.

Στίχ. 2. «Κατεδάφισες καὶ ἰσοπέδωσες πόλεις, πόλεις ἰσχυρές, ὥστε νὰ πέσουν καὶ τὰ θεμέλιά τους, καὶ ἡ πόλις τῶν ἀσεβῶν δὲν θὰ ἀνοικοδομηθεῖ στὸν αἰῶνα».

Εἶναι κι αὐτὸ τοῦ ἀληθινοῦ σχεδίου καὶ τῶν ἀμεμπτων ἀποφάσεων τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ, τὸ νὰ συγκλονισθοῦν πόλεις ὄχυρές καὶ ἰσχυρές καὶ νὰ ἰσοπεδωθοῦν καὶ νὰ ἀναμοχλευθοῦν κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὰ θεμέλιά τους καὶ νὰ χάσουν κάθε ἐλπίδα, ὅτι δὲν θὰ μπορέσουν νὰ συνέλθουν ποτέ. Γιατί λέγει: «Δὲν θὰ ἀνοικοδομηθεῖ στὸν αἰῶνα». Πόλεις βέβαια πού συγκλονίσθηκαν λέμε ὅτι εἶναι, ὄχι ὅπως οἱ αἰσθητὲς ἢ οἱ ἄνθρωποι πού ζοῦνε σ' αὐτές, ἀλλὰ μᾶλλον θεωροῦμε τὴν κάθε μία ἀπὸ τὶς πονηρὲς καὶ ἀντικείμενες δυνάμεις, καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς ἄλλες, πόλις ὀνομάσθηκε ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς, καὶ μάλιστα πόλις ἰσχυρή. Γιατί ἡ θεόπνευστη Γραφή συνηθίζει νὰ παρομοιάζει μὲ πύργους καὶ τείχη ἢ καὶ πόλεις, τοὺς ὑπερβολικὰ δυνατοὺς, ὅπως ἀκριβῶς εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ὅτι ὀρίσθηκε ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ μακάριος προφήτης Ἰερεμίας ὡς πόλις ὄχυρὴ καὶ τεῖχος χάλκινο ἰσχυρό⁴². Ὄταν ὅμως φανερώθηκε καὶ ἔλαμψε στὸν κόσμον ὡς φῶς ὁ Ἐμμανουήλ, ἐξαφανίσθηκε τὸ ἀνόσιο στίφος τῶν ἀντίθετων δυνάμεων, κατασείσθηκε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ βάθρα του ὁ Σατανᾶς, καὶ ὑπέστη τέτοια πτώση, ὥστε νὰ πέσει καὶ νὰ περιέλθει σὲ μιὰ χωρὶς τέλος ἀδυναμία, καὶ νὰ μὴν προσδοκᾷ ὅτι θ' ἀναστηθεῖ καὶ θὰ ἀνανεύσει (ἀναδιώσει) ποτέ.

42. Ἱερ. 15, 20.

Στίχ. 3-5. « Διὰ τοῦτο εὐλογῆσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. Ἐγένου γὰρ πάση πόλει ταπεινῇ βοηθὸς καὶ τοῖς ἀθυμήσασι δι' ἔνδειαν σκέπη· ἀπὸ ἀνθρώπων πονηρῶν ῥύση αὐτούς, σκέπη διψῶντων καὶ πνεῦμα ἀνθρώπων ἀδικουμένων. Εὐλογήσουσί σε ὡς ἄνθρωποι ὀλιγόψυχοι διψῶντες ἐν Σιών, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀσεβῶν οἷς ἡμᾶς παρέδωκας».

Κέκληται μὲν εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ διὰ τῆς ἐν νόμῳ παι-
 10 δαγωγίας ὁ Ἰσραὴλ καὶ πεπλούτηκε τὰ παρὰ Θεοῦ. Σέσω-
 σται γὰρ καὶ τὴν τῆς ἐπαγγελίας κεκληρονόμηκε γῆν Ἡ δέ
 γε τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀμέτροτος οὕσα πληθὺς τῶν κατὰ πα-
 σάν φημι τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἀλλότριος παντελῶς τῶν πνευμα-
 τικῶν καὶ ἄνωθεν καθειστήκεισαν ἀγαθῶν, ἄγευστοι τῶν
 15 παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων, γυμνοὶ τρόπον τινὰ καὶ ἀνείμονες,
 οὐ τὴν θείαν ἀνέχοντες σκέπην, οὐ τὴν ἐξ ὕψους περιβολήν,
 οὐ πλοῦτον εἰς νοῦν τὸν ἐξ ἀρετῆς, οὐχ ἕτερόν τι τῶν ὅσα
 ἐστὶν ἐπαίνου μεστὰ καὶ τοῦ παντός ἀξιούται θαύματος. Ἐ-
 20 πειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς ἐπέφανεν ὁ Χριστὸς καὶ τῆς τοῦ διαβό-
 λου πλεονεξίας ἐξελὼν προσκεκόμικε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ
 τὸ τῆς ἀληθείας πεπλουτήκασι φῶς, τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης
 τὴν μέθεξιν, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὴν μεγαλειότητα,
 τὰς ὑπὲρ γε τούτων χαριστηρίους ὡδὰς ἀναπέμπουσι τῷ
 Θεῷ καὶ Πατρὶ. Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, καὶ
 25 βουλὴν ἀρχαίαν καὶ ἀληθῆ ἐποίησας ἀνακεφαλαιωσάμενος
 τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ καταφωτίσας μὲν τοὺς ἐν σκότῳ,
 καθελὼν δὲ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου, καίτοι
 καθάπερ τινὰς πόλεις οὕτως ἰσχυράς, εὐλογῆσει σε ὁ λαὸς ὁ
 πτωχὸς, ὅλαι τε πόλεις δοξολογήσουσί σε. Ἀπάσαις γὰρ γέ-
 30 γονας βοηθός, καὶ σκέπη τοῖς διὰ πτωχείαν τῶν πατρικῶν
 ἀγαθῶν ἀφορήτως λελυπημένοις· ἐρρύσω τε αὐτοὺς ἀπὸ
 πονηρῶν ἀνθρώπων.

Στίχ. 3-5. «Γι' αὐτὸ θὰ σὲ δοξολογήσει ὁ λαὸς ὁ ταπεινός, ἀλλὰ καὶ θὰ σὲ ἐξυμνήσουν οἱ πόλεις ἀνθρώπων ποὺ ἀδικοῦνται. Γιατὶ ἔγινες σὲ κάθε ταπεινὴ πόλη βοηθὸς καὶ σκέπη σὲ ἐκείνους ποὺ δοκιμάζουν θλίψεις ἐξαιτίας τῆς φτώχειας, τοὺς ὁποίους θὰ σώσεις ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ γίνεις σκέπη τῶν διψασμένων καὶ ἀνακούφιση τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀδικοῦνται· θὰ σὲ δοξολογήσουν στὴ Σιών σὰν ἄνθρωποι ποὺ ὀλιγοψυχοῦν ἀπὸ τὴ δίψα, καὶ θὰ μᾶς σώσεις ἀπὸ ἀνθρώπους ἀσεβεῖς στοὺς ὁποίους μᾶς παρέδωσες».

Εἶχε κληθεῖ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς σὲ ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ μέσω τῆς παιδαγωγίας τοῦ νόμου καὶ ἀπέκτησε τὸν πλοῦτο τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ σώθηκε καὶ κληρονόμησε τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἔθνη, ποὺ εἶναι ἀμέτρητο πλῆθος, ἐννοῶ τὰ ἔθνη ὅλου τοῦ κόσμου, ὑπῆρξαν τελείως ξένα ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ οὐράνια ἀγαθὰ, δὲν γεύθηκαν τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦταν γυμνοὶ κατὰ κάποιον τρόπο καὶ χωρὶς ἐνδύματα, μὴ ἔχοντας ἀπὸ πάνω τους τὴ θεία σκέπη, μὴ ἔχοντας τὴν περιβολὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, μὴ ἔχοντας τὸν πλοῦτο τῶν ἀρετῶν στὸ νοῦ, οὔτε κανένα ἀπὸ ὅλα ὅσα εἶναι γεμᾶτα ἐπαίνου καὶ ἄξια γιὰ κάθε θαυμασμό. Ὄταν ὅμως φανερώθηκε στὴ γῆ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ σώζοντας τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἀπληστία τοῦ διαβόλου τοὺς ὁδήγησε στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ ἀπέκτησαν τὸν πλοῦτο τοῦ φωτὸς τῆς ἀλήθειας, τὴ μέθεξη τῆς δόξας ποὺ ἀκτινοβολεῖται ἀπὸ αὐτόν, τὴ μεγαλειότητα τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἀναπέμπουν τοὺς εὐχαριστήριους ὕμνους γι' αὐτὰ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα. Ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, ὦ Δέσποτα, καὶ σχέδιο ἀρχαῖο πραγματοποιήσες ἀνακεφαλαιώνοντας τὰ πάντα στὸν Χριστό, καὶ καταφώτισες ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν στὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ κατέλυσες τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ποὺ βέβαια ἦταν σὰν κάποιες πόλεις τόσο ἰσχυρές, γι' αὐτὸ θὰ σὲ ἐξυμνήσει ὁ φτωχὸς λαὸς καὶ ὅλες οἱ πόλεις θὰ σὲ δοξολογήσουν. Γιατὶ ἔγινες βοηθὸς ὅλων καὶ σκέπη ἐκείνων ποὺ ἦταν ἀνυπόφορα λυπημένοι ἐξαιτίας τῆς φτώχειας τῶν πατρικῶν ἀγαθῶν, καὶ τοὺς ἔσωσες ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους.

Ἦσαν γὰρ οὕτω καὶ ἐν τῇ Σιών ὀλιγοψυχήσαντές τι-
 νες, καθάπερ ἀμέλει ἄνθρωποι δεδιψηκότες. Καὶ τάχα που
 διὰ τούτων ἡμῖν ὁ προφήτης ἐκεῖνο δηλοῖ. Ἦσαν γάρ,
 ἦσαν καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ οἱ τὴν τοῦ Σωτῆρος διψῶντες ἐπι-
 5 δημίαν, καὶ τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν ἐπιθυ-
 μοῦντες ἰδεῖν, ὁποῖός τις ἦν Συμεὼν ὁ δίκαιος, ὅτε τεχθέντα
 τὸν Ἰησοῦν εἰς χεῖρας λαβὼν ἔφασκε· «Νῦν ἀπολύεις τὸν
 δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶ-
 δον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ
 10 πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν
 καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ». Καὶ μὴν καὶ ὁ μακάριος Ζα-
 χαρίας, ὁ Ἰωάννου πατῆρ, ἁγίου Πνεύματος ἔμπλεως γε-
 γονώς, ἐδοξολόγει βοῶν· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ
 Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐ-
 15 τοῦ, καὶ ἤγειρε κέρασ σωτηρίας ἡμῖν ἐν οἴκῳ Δαβὶδ παιδὸς
 αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰ-
 ῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ
 χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆσαι ἔλεος μετὰ
 τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,
 20 ὅρκον ὃν ᾤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦ-
 ναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέν-
 τας λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὀσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ
 πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν».

ἽΟρας ὅπως ἀρχαία καὶ ἀληθινὴ βουλή γέγονε τοῦ Θε-
 25 οῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἐπηγγελμένη; Τὸ
 ἀναδειχθῆναί φημι σωτηρίαν τῷ κόσμῳ τὸν Ἐμμανουήλ,
 ὃς γέγονε πνεῦμα ἀνθρώπων ἀδικουμένων. Ἀναπεπνεύ-
 κασι γὰρ ἐξ ἐχθρῶν καὶ ἐρρύσθησαν ἀπὸ ἀνθρώπων ἀσε-
 βῶν, οἷς καὶ παραδέδονται. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν τις
 30 τὰς τοιαύτας ἐκλάβοι φωνάς, ἀνθρώπους κεκλήσθαι φα-
 μεν τοὺς πάλαι κρατοῦντας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνοσίους δαί-
 μονας, ὧν τὸ ἀσθενὲς εὖ μάλα κατασημαίνεται διὰ τοῦ καὶ

Ἐπῆρχαν βέβαια καὶ στὴν Σιών κάποιοι ποὺ ὀλιγοψύχησαν ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν διψάσει. Ἴσως λοιπὸν μὲ αὐτὸ ὁ προφήτης θέλει νὰ δηλώσει ἐκεῖνο. Ἐπῆρχαν δηλαδή, ὑπῆρχαν ἀνάμεσα καὶ στοὺς Ἰσραηλῖτες ἄνθρωποι ποὺ διψοῦσαν γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σωτήρα καὶ ἐπιθυμοῦσαν νὰ δοῦν τὸν Σωτήρα καὶ Λυτρωτὴ ὅλων, ὅπως ἦταν ὁ Συμεών, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔλαβε στὰ χέρια τοῦ τὸν Ἰησοῦ ποὺ ἦταν βρέφος ἔλεγε· «Τώρα μπορεῖς ν' ἀπολυσεις, Δέσποτα, τὸν δούλο σου σύμφωνα μὲ τὸ λόγο σου εἰρηνικά, γιατί εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου ποὺ ἐτοιμάσες γιὰ ὅλους τοὺς λαούς, ἢ ὅποια θὰ εἶναι φῶς πρὸς ἀποκάλυψή σου στὰ ἔθνη καὶ δόξα τοῦ λαοῦ σου Ἰσραήλ»⁴³. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Ζαχαρίας, ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννη, γεμᾶτος ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα δοξολογοῦσε τὸν Θεὸ φωνάζοντας· «Εὐλογημένος ἅς εἶναι ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, γιατί ἐπισκέφθηκε καὶ λύτρωσε τὸν λαό του τὸν Ἰσραήλ καὶ ὑψώσε ἐλπίδα σωτηρίας γιὰ μᾶς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβὶδ τοῦ παιδιοῦ του, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπε μὲ τὸ στόμα τῶν μέσω τῶν αἰώνων ἁγίων προφητῶν του γιὰ τὴ σωτηρία μας ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας καὶ τὴ λύτρωσή μας ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ μᾶς μισοῦν, ὅτι θὰ δείξει τὸ ἔλεός του στοὺς πατέρες μας καὶ θὰ θυμηθεῖ τὴν ἁγία διαθήκη του, τὸν ὄρκο ποὺ ἔκανε στὸν πατέρα μας Ἀβραάμ, ὅτι θὰ μᾶς ἀξιώσει, ἀφοῦ σωθοῦμε ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν μας, νὰ τὸν λατρεύομε χωρὶς φόβο μὲ ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνη ὅλες τὶς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας»⁴⁴.

Βλέπεις ὅτι ἐκπληρώθηκε ἀρχαία καὶ ἀληθινὴ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ποὺ τὴν εἶχε ὑποσχεθεῖ στοὺς ἁγίους πατέρες μας, τὸ νὰ ἀναδειχθεῖ, ἐννοῶ, σωτηρία τοῦ κόσμου ὁ Ἐμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἡ ἀνακούφιση τῶν ἀδικουμένων ἀνθρώπων. Πράγματι ἀνακουφίσθηκαν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ χέρια ἀνθρώπων ἀσεβῶν στοὺς ὁποίους καὶ εἶχαν παραδοθεῖ. Κι ἂν κάποιος θεωρήσει ὅτι αὐτοὶ οἱ λόγοι λέχθηκαν γιὰ τὰ ἔθνη, λέμε ὅτι ἄνθρωποι ὀνομάσθηκαν οἱ ἀνόσιοι δαίμονες, οἱ ὁποῖοι παλαιὰ ἐξουσίαζαν στοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀδυναμία τῶν ὁποίων γίνεται ὀλοφάνερη μὲ τὸ ὅτι ὀνομάζονται αὐτοὶ

ἀνθρώπους αὐτοὺς ὀνομάζεσθαι. Εἰκὸς δὲ δὴ πού καὶ τοὺς
 παρ' αὐτοῖς ψευδοδιδασκάλους καὶ τοὺς καλουμένους ἱε-
 ρομύστας, ἢ καὶ ποιητὰς καὶ λογάδας καὶ τοῖς παρ' Ἑλλη-
 σι τετιμημένης εὐγλωττίας εὐρετὰς ἀνθρώπους κεκληθῆσθαι
 5 πονηροὺς, ὡς διὰ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς εὐστομίας τοῖς τῆς
 ἀπωλείας ἐνιέντας τέλμασι τοὺς ἀπατωμένους. Εἰ δὲ δὴ πε-
 ρὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ λέγοιτο ταυτί, πονηροὺς ἀνθρώπους εἶ-
 ναί φασιν τοὺς καθηγεῖσθαι λαχόντας, Γραμματέας τέ φη-
 μι καὶ Φαρισαίους, οἱ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἔχοντες δόξαν
 10 καὶ τὴν ἐντεῦθεν εὐκλειάν τε ὁμοῦ καὶ δυναστείαν ἀνειμμέ-
 νοι τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως ἔλαβον, καὶ οὔτε αὐτοὶ πεπι-
 στεύκασιν, οὔτε μὴν ἑτέρους συγκεχωρήκασι τοῦτο δοῦν,
 παραδέδονται δὲ τοῖς μὲν ἐν νόμῳ καθηγηταῖς οἱ ὑπὸ χει-
 ς λαοί, τοῖς γε μὴν ἀκαθάρτοις δαίμοσιν οἱ πλανώμενοι,
 15 Θεοῦ παθεῖν αὐτοὺς τὴν παράδοσιν ἐπιτρέψαντος, καθά-
 περ ἀμέλει καὶ εἰς ἀδόκιμον νοῦν παραδίδονται τινες ἀνα-
 ξίους ἑαυτοὺς ἀποφήναντες τῆς παρ' αὐτοῦ φειδοῦς καὶ
 ἐπικουρίας

Στίχ. 6-7. «Καὶ ποιήσει Κύριος Σαβαὼθ πᾶσι τοῖς
 20 ἔθνεσιν ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο πίνονται εὐφροσύνην, πίνονται
 οἶνον· χρίσονται μύρω ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Παράδος ταῦ-
 τα πάντα τοῖς ἔθνεσιν. Ἡ γὰρ βουλή αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ
 ἔθνη».

Προειρηκὸς ὅτι βασιλεύσει Κύριος ἐν Σιών καὶ ἐν Ἱε-
 25 ρουσαλήμ, ὡς ἐξ ὁμοιότητος τῶν ἐν αἰσθήσει καὶ ὄρατῶν
 πραγμάτων μυστικὴν ἐξυφαίνει διάνοιαν· ὑψηλὴ γὰρ καὶ
 σκοπευτήριον ἢ Σιών, ὄρασις μὲν γὰρ εἰρήνης Ἱερουσαλήμ
 ἐρμηνεύεται. Ἀμφότερα δὲ ἐστὶ ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν ἢ Ἐκ-
 κλησία Χριστοῦ· ὑψηλὴ γὰρ καὶ περίοπτος καὶ οἶον ἐν ὄρει
 30 κειμένη. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ὑψηλὴ νοεῖται πρὸς
 ἡμῶν, χθαμαλὸν γὰρ οὐδὲν ἐν αὐτῇ καὶ τῶν γηϊνῶν πραγμά-
 των ἀνώκισται λίαν. Γέγραπται γὰρ ὅτι, «Τοῦ Θεοῦ οἱ κρα-

ἄνθρωποι. Εἶναι βέβαια εὐλόγο καὶ οἱ ψευδοδάσκαλοί τους καὶ οἱ λεγόμενοι ἱερομῦστες ἢ καὶ ποιητῆς καὶ λόγιοι καὶ οἱ ἐφευρέτες τῆς ρητορικῆς, πού τιμᾶται ἀπὸ τοὺς "Ἕλληνες, νὰ ὀνομάζονται ἄνθρωποι πονηροί, ἐπειδὴ μὲ τὴν εὐγλωπτία πού διαθέτουν ρίχνουν ὅσους ἀπατοῦν στὰ τέλματα τῆς ἀπώλειας." Ἄν ὅμως αὐτὰ λέγονται γιὰ τοὺς Ἰσραηλιῖτες, πονηροὶ ἄνθρωποι λέμε ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔλαχε νὰ εἶναι καθοδηγητῆς τους, οἱ Γραμματεῖς ἐννοῶ καὶ οἱ Φαρισαῖο, οἱ ὅποιοι, ἔχοντας τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης καὶ τὴ δόξα πού ἀπορρέει ἀπὸ αὐτήν, καθὼς καὶ τὴν ἐξουσία, ἔλαβαν τὸ κλειδί τῆς γνώσεως, καὶ οὔτε οἱ ἴδιοι πίστεψαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐπέτρεψαν νὰ τὸ κάνουν αὐτό, ἀλλὰ παραδόθηκαν στοὺς καθηγητῆς τοῦ νόμου τὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους πλήθη, καὶ στοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες ὅσοι βρισκόνταν σὲ πλάνη, πρᾶγμα πού ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ πάθουν, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια παραδίδονται σὲ ἀδόκιμο νοῦ κάποιοι πού κατέστησαν τὸν ἑαυτό τους ἀνάξιο γιὰ τὴ φροντίδα καὶ τὴ βοήθεια ἐκ μέρους αὐτοῦ.

Στίχ. 6-7. «Συμπόσιο θὰ παραθέσει ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ὄρος οἱ ἄνθρωποι θὰ νοιώσουν εὐφροσύνη πίνοντας κρασί, καὶ θὰ χρισθοῦν μὲ μύρο στὸ ὄρος αὐτό. Ἀναγγεῖλε τα αὐτὰ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἀφορᾷ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη».

Προλέγοντας ὅτι θὰ βασιλεύσει ὁ Κύριος στὴ Σιών καὶ στὴν Ἱερουσαλήμ, καθ' ὁμοιότητα πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ ὄρατὰ πράγματα ἐξυφαίνει κάποιο μυστικὸ νόημα. Γιατὶ ἡ Σιών ἐρμηνευόμενη σημαίνει "ὑψηλὴ καὶ παρατηρητήριον", ἐνῶ ἡ Ἱερουσαλήμ ἐρμηνευόμενη σημαίνει "ὄραση εἰρήνης". Καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ ἢ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ· γιατί εἶναι ὑψηλὴ καὶ περίοπτη καὶ βρίσκεται κατὰ κάποιο τρόπο πάνω σὲ βουνό. Ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλο νόημα νοεῖται ἀπὸ ἐμᾶς ὑψηλὴ, γιατί δὲν ὑπάρχει τίποτε χαμηλὸ σ' αὐτήν καὶ βρίσκεται πολὺ πιὸ πάνω ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς γῆς. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ: «Υψώθηκαν ὑπερβολικὰ οἱ πανίσχυροι

ταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν». Ὑψηλὰ δὲ ὁμοίως καὶ τὰ ἐν αὐτῇ θεϊὰ τε καὶ ἀληθῆ δόγματα. Περὶ Θεοῦ γὰρ ὁ λόγος, ἦτοι περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἰσχνὸς καὶ ἀπεξοσμένος καὶ εἰς μόνην τετραμμένος τὴν ἀλήθειαν. Ὁραῖται 5 δὲ πάλιν ἐν αὐτῇ ὁ Χριστὸς ὃς ἐστὶν εἰρήνη. Ποιήσει τοίνυν, φησί, Κύριος Σαβαώθ, καὶ οὗτι που μόνοις τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς ἀγαπητοῖς διὰ τοὺς πατέρας καὶ ἐξελεγμένοις, ἀλλὰ γὰρ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, τουτέστι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανόν

Ποιήσει δὲ τί; «Πίνονται», φησὶν, «εὐφροσύνην, πίνονται 10 οἶνον· χρίσονται μύρω ἐν τῷ ὄρει τούτῳ». Ἔοικε δὲ διὰ μὲν τῆς «εὐφροσύνης» ὑποδήλου τὸ ἰλαρὸν ἐν ἐλπίδι, δῆλον δὲ ὅτι τῇ ἐν Χριστῷ (συμβασιλεύομεν γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀποκερδαίνοντες, ἀπάσης εἴσω θυμηδίας ἐσόμεθα), διὰ δέ γε τοῦ οἶνου τὴν μυστικὴν εὐλογίαν ὑποδη- 15 λουῖν καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας τὸν τρόπον, ἣν ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἀποπληροῦν εἰθίσμεθα. Τὸ δέ γε μῦρον ἡμῖν κατασημήνειεν εὖ μάλα τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χρίσιν. Γράφει γὰρ ὁ σοφὸς Ἰωάννης· «Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ὑπὸ τοῦ Ἁγίου, καὶ οὐ χρειᾶν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς, ἀλλ' 20 ὡς τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων». Καταχριόμεθα γὰρ μύρω κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, σύμβολον τοῦ μεταλαχεῖν ἁγίου Πνεύματος τὸ χρίσμα ποιούμενοι. Ἀλλὰ «ταυτὶ δὴ πάντα», φησί, «παράδος τοῖς ἔθνεσιν· ἡ γὰρ βουλή αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη». Ὁ μὲν 25 γὰρ πάλαι νόμος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν λατρεία, διακονηθεῖσα δι' ἀγγέλων, οὐ πᾶσιν ἀπλῶς ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλ' ἐνὶ καὶ μόνῳ τῷ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἡ δὲ ἐν Χριστῷ χάρις καὶ ἡ διὰ πίστεως κλήσις, ἁγιασμός τε πρὸς τούτοις ὁ διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μυστήριον διὰ βουλῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πα- 30 τρός ἐπὶ πάντα γέγονε τὰ ἔθνη. Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ἐθνῶν προσδοκία, κατὰ τὴν τοῦ Ἁγίου φωνήν.

τῆς γῆς πού εὐαρεστοῦν τὸν Θεό»⁴⁵. «Ὁμοια εἶναι ὑψηλὰ καὶ τὰ θεῖα καὶ ἀληθινὰ δόγματα πού ἰσχύουν σ' αὐτήν. Γιατὶ ὁ λόγος γιὰ τὸν Θεό, ἦτοι γιὰ τὴν ἅγια καὶ ὁμοούσια Τριάδα, εἶναι λεπτός καὶ ὀλοκάθαρος καὶ ἀποβλέπει μόνο στὴν ἀλήθεια. Καὶ φαίνεται πάλι σ' αὐτήν ὁ Χριστὸς πού εἶναι ἡ εἰρήνη. «Θὰ παραθέσει» λοιπόν, λέγει, «ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων συμπόσιο», καὶ ὄχι γιὰ μόνους τοὺς Ἰσραηλίτες, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαπητοὶ σ' αὐτὸν ἐξαιτίας τῶν πατέρων τους καὶ ἐκλεγμένοι, ἀλλὰ βέβαια «γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη», δηλαδή γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης.

Καὶ θὰ κάνει τί; «Θὰ πιοῦν», λέγει, καὶ θὰ εὐφρανθοῦν, καὶ θὰ χρισθοῦν μὲ μύρο πάνω στὸ βουνὸ αὐτό». Φαίνεται ὅτι μὲ τὴ λέξη «εὐφροσύνη» ὑποδηλώνεται τὸ ἴλαρὸ καὶ τὸ ἐλπιδοφόρο, στὸ ὄνομα βέβαια τοῦ Χριστοῦ (γιατὶ λέγει, θὰ βασιλεύσομε μαζί του καὶ κερδίζοντας τὰ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ καὶ λόγο, θὰ δοκιμάσομε κάθε ἀγαλλίαση), ἐνῶ μὲ τὸ κρασί ὑποδηλώνεται ἡ μυστικὴ εὐλογία καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναίμακτης θυσίας, τὴν ὁποία συνηθίζομε νὰ τελοῦμε στὶς ἅγιες Ἐκκλησίες. Τὸ μύρο πάλι μπορεῖ νὰ ὑποδηλώνει πολὺ ταιριαστὰ τὴ χρίση τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ γράφει ὁ σοφὸς Ἰωάννης: «Ἔχετε κι ἐσεῖς χρίσμα ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς διδάσκει κάποιος, γιατί τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος σᾶς διδάσκει γιὰ ὅλα»⁴⁶. Ἀλειφόμεστε δηλαδή μὲ τὸ μύρο κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ βαπτίσματος κυρίως, κάνοντας τὸ χρίσμα σύμβολο τῆς μετοχῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλά, λέγει, «ὅλα αὐτὰ παράδωσέ τα στὰ ἔθνη· γιατί αὐτὴ ἡ ἀπόφαση ἀφορᾷ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη». Ὁ παλαιὸς δηλαδή νόμος καὶ ἡ λατρεία σύμφωνα μ' αὐτὸν πού ὑπηρέτησαν ἄγγελοι δὲν δόθηκε γενικὰ σὲ ὅλα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ σὲ ἓνα μόνο πού καταγόταν ἐξαίματος ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ, ἐνῶ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κλήση μέσω τῆς πίστεως, κι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ ὁ ἁγιασμὸς μέσω τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ κι αὐτὸ τὸ μυστήριον πού συστήθηκε μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δόθηκε σ' ὅλα τὰ ἔθνη. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἁγίου.

46. Α' Ἰω. 2, 20-27.

Στίχ. 8. Κατέπιεν ὁ θάνατος ἰσχύσας, καὶ πάλιν ἀφεῖ-
 λεν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντός προσώπου, τὸ
 ὄνειδος τοῦ λαοῦ ἀφεῖλεν ἀπὸ πάσης τῆς γῆς. Τὸ γὰρ
 στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα».

5 Ἐπὶ καιροῦ σφόδρα καὶ ἀναγκαίως τῇ τοῦ μυστηρίου
 παραδόσει καὶ ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν συνεισ-
 κεκόμισται λόγος. Ταύτη τοι καὶ ἐν καιρῷ τοῦ ἁγίου βαπτί-
 σματος, τῆς πίστεως ποιούμενοι τὴν ὁμολογίαν, καὶ τῆς
 σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν προσδοκῶμεν ἔσεσθαι, καὶ οὕτω πι-
 10 στεύομεν. Ὁ τοίνυν θάνατος κατίσχυσε μὲν τοῦ προπάτο-
 ρος ἡμῶν Ἀδάμ διὰ τὴν παράβασιν καὶ ὥσπερ τι θηρίον
 ὠμόν τε καὶ ἀπηνές ἐπιτηδῆσαν ἤρπασε. Θοῆνοί τε λοιπὸν
 ἐντεῦθεν καὶ οἰμωγαὶ καὶ δάκρυον καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι
 πένθος κεκρατήκασιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, πέπανταί γε μὴν ἐν
 15 Χριστῷ. Τριήμερος γὰρ ἀνεβίω πατήσας τὸν θάνατον καὶ
 ὁδὸς γεγονῶς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πρὸς τὸ διακρούσασθαι
 δεῖν τὴν φθοράν. Γέγονε γὰρ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ
 ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. Ἐψεται δὲ πάντως τῇ ἀπαρχῇ
 καὶ πρώτῳ τὸ μετ' αὐτήν, τοῦτ' ἔστιν ἡμεῖς. Ἐστράφη τοί-
 20 νυν τὸ πάθος εἰς χαρὰν, καὶ διερράγη μὲν ὁ σάκκος, περιε-
 ζῶσμεθα δὲ τὴν θεόσδοτον εὐφροσύνην, ὡς χαίροντας λέ-
 γειν «Ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; Ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδη;
 Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία», φησὶν.

Οὐκοῦν ἀφήρηται πᾶν δάκρυον· πιστεύοντες γὰρ ὅτι
 25 πάντῃ τε καὶ πάντως ἐγείρει τοὺς νεκροὺς ὁ Χριστὸς οὐ
 δακρυρροοῦμεν ἐπ' αὐτοῖς, οὔτε μὲν εἰς ἀκράτους κατα-
 βαίνομεν λύπας, καθάπερ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπί-
 δα. Ὁνειδος δὲ τοῦ λαοῦ κατονομάζειν ἔοικεν αὐτὸν τὸν
 θάνατον, ὡς γένεσιν ἔχοντα τῆς καθ' ἡμῶν ἐφόδου τὴν πα-
 30 ράβασιν, ἣ γουν τάχα που τὴν ἁμαρτίαν, δι' ἣν εἰσδέδηκεν
 ἡ φθορὰ καὶ τὸ τοῦ θανάτου κράτος κεκυρίευκε τῶν ἐπὶ
 τῆς γῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον οὐκ εὐ-

Στίχ. 8. «Υπερίσχυσε ὁ θάνατος καὶ κατάτιε πολλούς, ἀλλὰ τώρα ὁ Θεὸς ἀφαίρεσε κάθε δάκρυ ἀπὸ κάθε πρόσωπο, ἀφαίρεσε ἀπὸ ὅλη τὴ γῆ τὴ ντροπὴ τοῦ λαοῦ του. Αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπε τὸ στόμα τοῦ Κυρίου».

Πολὺ ἐπίκαιρα καὶ κατ' ἀνάγκη μὲ τὴν παράδοση τοῦ μυστηρίου εἰσάγεται μαζὶ καὶ ὁ λόγος γιὰ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Γι' αὐτὸ καὶ κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπαγγέλλοντας τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, προσδοκοῦμε ὅτι θὰ γίνει καὶ ἡ ἀνάσταση τῆς σάρκα, καὶ ἔτσι πιστεύομε. Ὁ θάνατος λοιπὸν ἐξουσίασε τὸν προπάτορά μας Ἀδὰμ ἐξαιτίας τῆς παράβασης τῆς ἐντολῆς καὶ σὰν κάποιον θηρίον ἄγριον καὶ ἀνήμερον ὄρμησε ἐναντίον μας καὶ μᾶς ἄρπαξε. Ἐξαιτίας αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ γεγονότος κυριάρχησαν στοὺς ἀνθρώπους θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ καὶ δάκρυα καὶ τὸ πένθος γιὰ τοὺς νεκρούς, ἀλλὰ σταμάτησαν μὲ τὸν Χριστό. Γιατὶ ἀναστήθηκε σὲ τρεῖς ἡμέρες καταπατώντας τὸ θάνατο καὶ ἔγινε δρόμος τῆς ἀνθρώπινης φύσης γιὰ τὴν ἀπόκρουση τῆς φθορᾶς. Γιατὶ ἔγινε πρωτότοκος τῶν νεκρῶν⁴⁷, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάστασης ὅσων εἶχαν κοιμηθεῖ^{47α}. Ὅπωςδήποτε ὅμως θ' ἀκολουθήσει τὴν ἀρχὴ καὶ τὸν πρῶτο τὸ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, δηλαδὴ ἐμεῖς. Μετατράπηκε λοιπὸν τὸ πένθος σὲ χαρὰ, σχίσθηκε ὁ σάκκος τοῦ πένθους, καὶ ἐμεῖς ζωσθήκαμε τῇ θεόσδοτη χαρᾷ, ὥστε νὰ λέμε μὲ χαρὰ: «Ποῦ εἶναι ἡ νίκη σου, θάνατε; Ποῦ εἶναι τὸ κεντρί σου, ἄδη; Τὸ κεντρί τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἁμαρτία»⁴⁸, λέγει.

Σταμάτησε λοιπὸν κάθε δάκρυ· γιατί, πιστεύοντας μὲ κάθε βεβαιότητα ὅτι ὅπωςδήποτε ὁ Χριστὸς θὰ ἀναστήσει τοὺς νεκρούς, δὲν κλαῖμε γι' αὐτούς, οὔτε παραδινοῦμαστε σὲ ὑπερβολικὴ λύπη, ὅπως καὶ ὑπόλοιποι ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. «Ὁνειδος» βέβαια τοῦ λαοῦ φαίνεται ὅτι ὀνομάζει τὸν ἴδιο τὸ θάνατο, ἐπειδὴ ἔχει ὡς ἀρχὴ τῆς ἐναντίον μας ἐφόδου τὴν παράβαση, δηλαδὴ τὴν ἁμαρτία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας εἰσχώρησε μέσα μας ἡ φθορὰ καὶ ἡ δύναμη τοῦ θανάτου κυρίευσε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μυστήριον τῆς ἀνάστασης δὲν εἶναι εὐκόλα ἀποδεκτὸ ἀπὸ τοὺς

47. Κολ. 1, 18.

47α. Α' Κορ. 15, 20.

48. Α' Κορ. 15, 55.

παράδεκτόν ἐστι τοῖς πολλοῖς, ἀπιστεῖσθαι δὲ ἦν εἰκὸς διὰ τοι τὴν ἐν αὐτῷ μεγαλουργησίαν, προσεπήνεγκεν ὁ μακάριος προφήτης, ὅτι «τὸ στόμα Κυρίου ἐλάλησεν». Εἶτα τίς ὀφάναι τολμῶν, ὡς ψευδοεπήσει ὁ Θεὸς καὶ οὐχὶ πάντα καὶ 5 πάντως ἐκτελεστήσει πρὸς ἀλήθειαν τὸ ἐπηγγελμένον; «Οὐρανὸς γὰρ καὶ ἡ γῆ», φησί, «παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν».

Στίχ. 9-10. «Καὶ ἐροῦσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐφ' ᾧ ἠλπίζομεν καὶ ἠγαλλιώμεθα, καὶ σώσει 10 ἡμᾶς. Οὗτος Κύριος, ὑπεμείναμεν αὐτῷ, καὶ ἀγαλλιασόμεθα καὶ εὐφρανθησόμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, ὅτι ἀνάπαυσιν δώσει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο».

Ἐπιγνώσεσθε, φησί, τὸν ποτίζοντα μὲν εὐφροσύνην, καὶ πρὸς γε τούτῳ καὶ οἶνον, καταχρίοντα δὲ καὶ μύρω τοὺς ἐν 15 τῇ νοητῇ Σιών· ἐπιγνώσεσθε δὲ ὅτι Θεὸς κατὰ ἀλήθειάν ἐστι, καὶ ἐκ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν Υἱός, καὶ εἰ ἐν τοῦ δούλου φαίνοιτο μορφῇ, τῆς ἀπάντων γέγονε σωτηρίας καὶ ζωῆς ἄνθρωπος γεγονώς καὶ ὁμοιωθεὶς κατὰ πάντα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, δίχα μόνης ἁμαρτίας. Μονονουχὶ γὰρ καὶ χεῖρα, φησί, προ- 20 τείνοντες ἐροῦσιν· «Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐφ' ᾧ ἠλπίζομεν καὶ ἠγαλλιώμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν». Οἴμαι δὲ ἔγωγε τοῦτόν γε μάλιστα τὸν λόγον ἀνῆρθαι πρέπειν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, οἱ καὶ ταῖς Μωσαϊκαῖς ἐντεθραμμένοι φωναῖς καὶ τὰς τῶν ἀγίων προφητῶν προαγορεύσεις οὐκ ἠγνοηκότες, προσεδό- 25 κουν ἀφίξεσθαι κατὰ καιρὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ γοῦν, ὡς ἤδη προεῖπον, Ζαχαρίας μὲν, ὁ Ἰωάννου πατὴρ, προφητεύων ἐν Πνεύματι λελάληκε περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «Κέρας ἐγήγερται τῷ λαῷ σωτηρίας». Καὶ Συμεὼν ὁμοίως, εἰς χεῖρας ἔλὼν τὸ ἅγιον 30 Βρέφος, «Εἶδον», φησὶν, «οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν».

Ἐπιγνόντες τοίνυν τὸν πάλαι προηγγελμένον, τὴν ἀπάν-

πολλοὺς καὶ εἶναι εὐλόγο νὰ μὴ γίνεται πιστευτὸ ἔξαιτίας τῆς μεγαλουργησίας του, πρόσθεσε ὁ μακάριος προφήτης, ὅτι «Τὸ στόμα τοῦ Κυρίου τὰ εἶπε αὐτά». Καὶ ποιὸς ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ τολμᾷ νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι θὰ πεῖ ψέματα ὁ Θεὸς καὶ δὲν θὰ πραγματοποιηθεῖ ὅπωςδὴποτε ἢ ὑπόσχεσή του; Γιατὶ λέγει· «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ ἔξαφανισθοῦν, ἀλλὰ οἱ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν»⁴⁹.

Στίχ. 9. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ ποῦν· Νὰ ὁ Θεὸς μας, ἡ ἐλπίδα μας καὶ ἡ ἀγαλλίασή μας. Αὐτὸς θα μᾶς σώσει. Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός μας, πού τὸν περιμένομε μὲ ὑπομονή, καὶ θὰ χαροῦμε καὶ θὰ εὐφρανθοῦμε γιὰ τὴ σωτηρία μας· γιατί θὰ δώσει ὁ Θεὸς ἀνάπαυση στὸ ὄρος αὐτό».

Θὰ γνωρίσετε, λέγει, αὐτὸν πού ποτίζει μὲ εὐφροσύνη καὶ μαζὶ καὶ μὲ κρασί καὶ ἀλείφει μὲ μύρο αὐτοὺς πού ζοῦν στὴ νοσητὴ Σιών. Θὰ γνωρίσετε ὅτι εἶναι Θεὸς ἀληθινὰ καὶ Υἱὸς τοῦ κατὰ φύση Θεοῦ, καὶ μολονότι παρουσιάζεται μὲ τὴ μορφή δούλου, ἔγινε αἴτιος τῆς σωτηρίας καὶ ζωῆς ὅλων, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος ὅμοιος σὲ ὅλα μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐκτὸς μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ σὰν κατὰ κάποιον τρόπο ν' ἀπλώνουν τὸ χέρι τους θὰ ποῦν· «Νὰ ὁ Θεὸς μας, ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἀγαλλίασή μας γιὰ τὴ σωτηρία μας». Ἐγὼ βέβαια νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος πρέπει νὰ ταιριάζει κυρίως στοὺς Ἰσραηλιῖτες, οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας ἀνατραφεῖ καὶ μὲ τοὺς Μωσαικοὺς λόγους καὶ μὴ ἀγνοώντας τίς προρρήσεις τῶν ἁγίων προφητῶν, προσδοκοῦσαν νὰ ἔρθει τὸν ὀρισμένο καιρὸ ὁ Σωτῆρας καὶ Λυτρωτής, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ πράγματι, ὅπως ἤδη ἔχω πεῖ, ὁ Ζαχαρίας, ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννη, προφητεύοντας μὲ ἔμπνευση τοῦ Πνεύματος, μίλησε γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ εἶπε· «Ὑψώθηκε γιὰ τὸ λαὸ ἐλπίδα σωτηρίας»⁵⁰. Ὁμοίως καὶ ὁ Συμεὼν, παίρνοντας στὰ χέρια του τὸ ἅγιο βρέφος, λέγει· «Εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία πού μᾶς ἐτοίμασες μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς λαούς»⁵¹.

Ἐφοῦ λοιπὸν γνώρισαν αὐτὸν πού εἶχε ἀπὸ παλαιὰ προογ-

49. Ματθ. 24, 35.

50. Λουκᾶ 1, 69.

51. Λουκᾶ 20, 30-31.

των ἐλπίδα, τὸν Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, ἐροῦσι, φησὶν· «Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν». Προσομολογήσουσι δὲ ὅτι ἀνάπανσιν δώσει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦτο. Καὶ μοι πάλιν ὄρος οἴου λέγεσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, δέδοται γὰρ ἡ ἀνάπανσις ἐν αὐ-
 5 τῇ. Ἀκηκόαμεν γὰρ Χριστοῦ λέγοντος· «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ἀπεφορτισάμεθα γὰρ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τὴν δυσαχθῆ καὶ δυσφόρητον ἁμαρτίαν. Ἀνεπαυσάμεθα δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, δειμάτων ἀπηλλαγμένοι, τῶν
 10 ἐπὶ γέ φημι τὸ χρῆναι κολάζεσθαι καὶ τὰς ἐπὶ τοῖς πλημμελήμασιν ἀποτίσαι δίκας. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἢ εἰς ἡμᾶς τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ γέγονε χάρις, προστέθειται δὲ καὶ τὰ ἐν ἐλπίσιν ἀγαθὰ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἢ κτησίς, μακρὰ καὶ ἀκήρατος ζωὴ, καὶ παντός τοῦ
 15 καταλυπεῖν εἰωθότος ἢ ἀπόστασις. Γέγραπται γὰρ περὶ τῶν ἁγίων ὅτι, «Εὐφροσύνη αἰώνιος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν».

Στίχ. 10-12. «Καὶ καταπατηθήσεται ἡ Μωαβίτις, ὃν τρόπον πατοῦσιν ἄλωνα ἐν ἀμάξαις καὶ ἐν ἀμήτῳ, καὶ ἀνή-
 20 σσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὃν τρόπον καὶ αὐτὸς ἐταπεινώσε τοῦ ἀπολέσαι. Καὶ ταπεινώσει τὴν ὕβριν, ἐφ' ἧ τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, καὶ τὸ ὕψος τῆς καταφυγῆς τοῦ τοίχου σου ταπεινώσει, καὶ μεταθήσεται ἕως τοῦ ἐδάφους».

Βαθὺς αἰεὶ πῶς ἐστι τῶν ἁγίων προφητῶν ὁ λόγος καὶ
 25 τὴν εἴσω τε καὶ κεκρυμμένην διέρπει τρίβον. Χρὴ δὴ οὖν ἄρα μὴ τὸ ἐξωφανὲς τοῦ γράμματος πάντῃ τε καὶ πάντως ἀληθὲς εἶναι νομίζειν, κατασκέπτεσθαι δὲ μᾶλλον τὸν οἶονεὶ πῶς ἐγκεχωσμένον τῷ γράμματι νοῦν. Μωαβίται τοίνυν ὄμοροι μὲν ἦσαν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀτοπώτατα δὲ διετέθησαν
 30 πρὸς ἀπάτην καὶ πρὸς γε τὸ χρῆναι ταῖς τῶν εἰδώλων προσκεῖσθαι λατρεῖαις. Ὅτι τοίνυν ἔμελλεν ἐπιλάμψαντος τοῦ Χριστοῦ καὶ κεκλημένων τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ σεπτὸν καὶ θεῖ-

γελθει, τὴν ἐλπίδα ὄλων, τὸν Σωτήρα καὶ Λυτρωτὴ, θὰ ποῦν, λέγει· «Νὰ ὁ Θεὸς μας», καὶ θὰ ὁμολογήσουν ὅτι «ὁ Θεὸς θὰ δώσει ἀνάπαυση ἐπάνω στὸ ὄρος αὐτό». Καὶ πάλι, σὲ παρακαλῶ, θεώρησε ὅτι ὄρος λέγεται ἢ Ἐκκλησία, γιὰτὶ σ' αὐτὴν δόθηκε ἡ ἀνάπαυση. Καθόσον ἀκούσαμε ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ λέγει· «Ἐλάτε σ' ἐμένα ὄλοι ὅσοι κοπιάζετε καὶ σηκώνετε μεγάλο βᾶρος, κι ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω»⁵². Πράγματι ἀπαλλαχθήκαμε, μέσω τῆς πίστεώς μας σ' αὐτόν, ἀπὸ τὴν σὰν φορτίο μισητὴ καὶ δυσβάσταχτη ἁμαρτία. Ἐναπαυθήκαμε ὅμως καὶ μὲ ἄλλο τρόπο, ἀφοῦ ἀπαλλαχθήκαμε ἐννοῶ ἀπὸ τὸ φόβο τῆς βέβαιας τιμωρίας καὶ τὴν ἐπιβολὴ τιμωρίας γιὰ τὰ πλημμελήματά μας. Καὶ δὲν περιορίσθηκε ὡς ἐδῶ μόνο ἡ χάρις τοῦ Σωτήρα ὄλων μας Χριστοῦ, ἀλλὰ προστέθηκαν καὶ τὰ ἐλπιζόμενα ὄγαθα καὶ ἡ ἀπόκτηση τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἡ μακρὰ καὶ αἰώνια ζωὴ καὶ ἡ ἀπομάκρυνση ἀπὸ ὅ,τι συνήθως μᾶς λυπεῖ. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ γιὰ τοὺς ἁγίους· «Ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους θὰ ἀπλώνεται εὐφροσύνη αἰώνια»⁵³.

Στίχ. 10-12. «Καὶ ἡ Μωαβίτιδα θὰ καταπατηθεῖ, ὅπως καταπατοῦνται τὰ στάχυα στὸ ἄλώνι τὸν καιρὸ τοῦ θέρους, καὶ θὰ κατεβάσει τὰ χέρια του μὲ τὸν τρόπο ποὺ αὐτὸς μᾶς ταπεινώσει καὶ μᾶς κατέστρεψε. Θὰ ταπεινώσει καὶ τὴν ἀλαζονεία τους σὲ ὅ,τι εἶχαν ἐπιχειρήσει, ἀλλὰ θὰ ταπεινώσει καὶ τὰ ψηλὰ προστατευτικὰ τείχη τους καὶ θὰ γίνουν ἴσα μὲ τὸ ἔδαφος».

Εἶναι βαθὺς πάντοτε ὁ λόγος τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἐσωτερικὴ καὶ κρυμμένη ὁδὸ. Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ νομίζομε ὅτι εἶναι ἀληθῆς ὅπωςδήποτε τὸ ἐξωτερικὸ γράμμα, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζομε μᾶλλον τὸ νόημα ποὺ εἶναι καταχωμένο κατὰ κάποιον τρόπο μέσα στὸ γράμμα. Οἱ Μωαβίτες λοιπὸν ἦταν γείτονες μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ἐπιδόθηκαν παράλογα στὴν ἀπάτη καὶ στὴν ἀντίληψη, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι προσκολλημένοι στὴν προσκύνηση τῶν εἰδώλων. Ὅτι λοιπὸν ἔμελλε, ὅταν ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστὸς καὶ ἔγινε ἡ πρόσκληση τῶν ἐθνῶν στὸ σεπτὸ καὶ θεῖο μυστήριό του καὶ

52. Ματθ. 11, 28.

53. Ἑσ. 35, 10.

ον αὐτοῦ μυστήριον, ἡγιασμένων τε διὰ τῆς πίστεως, ἢ βδε-
 λυρὰ καὶ ἀκάθαρτος εἰδωλολατρία πάντη τε καὶ πάντως ἐκ
 μέσου γενήσεται, τοῖς τῶν πιστευόντων ποσὶν ὑπενηνε-
 γμένου τοῦ Σατανᾶ (δέδωκε γὰρ ἡμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων
 5 καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ), δι-
 δάσκει λέγων, «πατηθήσεται τὴν Μωαβίτιν, ὃν τρόπον
 πατοῦσιν ἄλωνα ἐν ἀμάξαις». Φαμὲν δὲ δηλοῦν ἐν τούτοις
 αὐτὸν ἢ τὴν Μωαβίτιν λατρείαν, ἥγουν ἐκ μιᾶς χώρας τῆς
 εἰδωλολατρούσης ἅπαν δέχεσθαι τὸ παράδειγμα, κατὰ πά-
 10 σης, ὡς ἔφην, τῆς εἰδωλολατρίας ἐκτεινομένου τοῦ λόγου.
 Οὐκοῦν καταπατηθήσεται, φησί, καθάπερ ποσὶν ἀλοών-
 των ὑποκειμένη. «Ἀνήσει δὲ καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὃν τρό-
 πον καὶ αὐτὸς ἐταπείνωσε τοῦ ἀπολέσαι». Τίς ἀνήσει τὰς
 χεῖρας; Ὁ τῆς εἰδωλολατρίας εὐρετής, ὁ συνέχων τὴν ἀπά-
 15 την καὶ ἀποβουκολήσας Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, τοῦτ' ἔστιν ὁ
 Σατανᾶς. Ἀνήσει γὰρ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐκλυ-
 θήσεται πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ἐνέργεια πρακτικῆ·
 ἐνεργείας γὰρ εἰς τύπον αἱ χεῖρες λαμβάνονται. Ὡσπερ
 γὰρ αὐτὸς ἐταπείνωσε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε καὶ ἀπολέσαι
 20 σύμπαντας, κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον ταπεινώσει
 Χριστὸς τὴν ὕβριν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀφόρητον πλεονε-
 ξίαν ἢ κατὰ πάντων ἐχρήσατο, μονονουχὶ τὰς χεῖρας ἐπά-
 γων καὶ σκήπτροις ἰδίους ὑποφέρων ἐκ πλεονεξίας τοὺς ἐπ'
 ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτισμένους παρὰ Θεοῦ.

25 Εἶτα μέτεισιν ὁ λόγος τῷ προφήτῃ πάλιν ὡς πρὸς αὐ-
 τὴν τὴν Μωαβίτιν, ἥτοι τὴν βέβηλον εἰδωλολατρίαν, καὶ
 φησιν ὅτι «Τὸ ὕψος τῆς καταφυγῆς» τοῖχον τὸ ταπεινού-
 μενον αὐτὸν εἶναί φαμεν τὸν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς
 ἀπάτης προεστηκότα, καὶ οἶον ἀνατειχίζοντα αὐτὴν καὶ
 30 συνέχοντα πρὸς τὸ συνεστάναι. Ἀλλὰ πεσεῖται, φησί. Κα-
 ταβαλεῖ γὰρ αὐτὸ Χριστὸς καὶ καταδιθάσει μέχρις ἐδά-
 φους, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸ παντελές, καὶ ὁρῶμεν διὰ πραγμά-

ἀγιάσθησαν μέσω τῆς πίστεως, νὰ θυγῆ ἀπὸ τὴ μέση ὅπωςδὴποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα ἢ βδελυρῆ καὶ ἀκάθαρτη εἰδωλολατρία μὲ τὴν ὑποταγὴ τοῦ Σατανᾶ στὰ πόδια τῶν πιστῶν (γιατὶ μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ πατᾶμε πάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ σὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ^{53α}), μᾶς τὸ διδάσκει λέγοντας «Ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν θὰ καταπατηθεῖ ὅπως καταπατοῦν τὰ στᾶχνα στὸ ἄλωνι μὲ τὰ ἄλωνιστικὰ μηχανήματα». Καὶ λέμε ὅτι μὲ αὐτὰ δηλώνει ἢ τὴ λατρεία τῶν Μωαβιτῶν, ἢ παίρνει τὸ παράδειγμα ἀπὸ μιὰ εἰδωλολατρικὴ χώρα καὶ ἐπεκτείνει, ὅπως εἶπα, τὸ λόγο του σὲ ὅλη τὴν εἰδωλολατρία. Θὰ καταπατηθεῖ λοιπόν, λέγει, μπαίνοντας κατὰ κάποιον τρόπο κάτω ἀπὸ τὰ πόδια αὐτῶν ποὺ ἄλωνίζουν. Ἐπὶ «Θὰ κατεβάσει καὶ τὰ χέρια του μὲ τὸν τρόπο ποὺ καὶ αὐτὸς μᾶς ταπεινώσε μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς ἐξολοθρεύσει». Ποιὸς θὰ κατεβάσει τὰ χέρια; Ὁ ἐφευρέτης τῆς εἰδωλολατρίας, αὐτὸς ποὺ ἐξυφαίνει τὴν ἀπάτη καὶ ἀπομάκρυνε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεό, δηλαδή ὁ Σατανᾶς. «Θ' ἀφήσει νὰ πέσουν τὰ χέρια του», δηλαδή θὰ παραλύσει ὅλη ἢ τὴν δύναμή του καὶ ἢ πρακτικὴ του ἐνέργεια· γιατί τὰ χέρια ἐκλαμβάνονται ὡς τύπος τῆς ἐνέργειας. Ὅπως δηλαδή αὐτὸς ταπεινώσε τοὺς ἄνθρώπους, ὥστε καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσει ὅλους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο θὰ ταπεινώσει ὁ Χριστὸς τὴν ἀλαζονεία του, δηλαδή τὴν ἀνυπόφορη πλεονεξία του ποὺ ἄσκησε εἰς βάρος ὄλων, ἀπλώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὰ χέρια του καὶ θέτοντας κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του ἀπὸ ἀπληστία ἐκείνους ποὺ πλάσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ ἔργα ἀγαθὰ.

Ἐπειτα μεταβαίνει πάλι ὁ λόγος τοῦ προφήτη στὴν ἴδια τὴν χώρα τῶν Μωαβιτῶν, ἢτοι τὴ βέβηλη εἰδωλολατρία, καὶ λέγει· «Τὸ ὕψος τοῦ προστατευτικοῦ τείχους»· τείχος ποὺ ταπεινώνεται λέμε ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος ὁ προϊστάμενος τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῆς ἀπάτης, ὁ ὁποῖος κατὰ κάποιον τρόπο προστατεύει αὐτὴν μὲ τὸ τείχος καὶ τὴ συγκρατεῖ στὸ νὰ ὑπάρχει. Ἐπὶ θὰ πέσει, λέγει. Γιατὶ θὰ τὸ καταβάλλει ὁ Χριστὸς καὶ θὰ τὸ κατεβάσει μέχρι τὸ ἔδαφος, δηλαδή τελείως· καὶ βλέπομε στὰ πράγματα ὅτι αὐτὸ ποὺ

53α. Λουκᾶ 10, 19.

των εἰς πέρας ἐκβεβηκὸς τὸ προηγγελμένον. Πεπτώκασι γὰρ τεμένη καὶ τὰ ἐν σηκοῖς ἅπαντα γέγονεν ἐκποδῶν. Βωμοὶ δὲ οὐκέτι καὶ θυσίαι καὶ γοητεῖαι καὶ οἱ τὰ τῆς ἀπάτης ἐπιτηδεύοντες παίγνια. Πέπανται δὲ πάντα διὰ Χριστὸν καὶ ἀνατέταλκε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀληθείας τὸ φῶς καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνισχόμενος ἥλιος τὰς τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν καταφαιδρύνων καρδίας.

ΚΕΦ. 26, στίχ 1. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἄσονται τὸ ἄσμα τοῦτο ἐπὶ γῆς τῆς Ἰουδαίας λέγοντες· Ἴδου πόλις ὄχυρά, καὶ σωτήριον ἡμῶν θήσει τεῖχος καὶ περιτείχος».

Καταπατηθείσης γὰρ τῆς Μωαβίτιδος, τοῦτ' ἔστιν ἀνηρημένης εἰς ἅπαν τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας, κατὰ γε τὸν ἤδη προαποδοθέντα νοῦν, οἱ τῆς ἀπάτης ἀπηλλαγμένοι καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας διελάσαντες φῶς, τὸν τῆς διανοίας ἀνευρύνοντες ὀφθαλμὸν ἐπιγνώσονται μὲν, φησί, τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, τὸν δι' ἡμᾶς καθιγμένον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. Ὡρδὴν δὲ αὐτὴν καὶ μέλος καθάπερ ἐκ λύρας ἀνακρουόμενοι δοξολογοῦντες ἐροῦσιν· «Ἴδου πόλις ὄχυρά καὶ σωτήριον ἡμῶν». Καὶ γὰρ ἔστιν ἀληθῶς οἷά τις πόλις εὐπυρογοτάτη καὶ ἀνάλωτος παντελῶς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἥγουν ἢ εἰς αὐτὸν ἐλπίς. Δέχεται γὰρ τοὺς φεύγοντας τὴν τοῦ διαβόλου πλεονεξίαν καὶ ἀνασώζει λαθῶν. Ταύτη τοι καὶ ἔφασκεν, ὅτι «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ γὰρ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀρπάσει τις ἐκ τῆς χειρός μου αὐτά».

Πόλις τοιγαροῦν ὄχυρά καὶ σωτήριος, ὁ πάντων Σωτῆρ, πόλις δὲ ἔχουσα τεῖχος καὶ περιέχουσα τεῖχος, τοῦτ' ἔστι πᾶσαν ἀσφάλειαν. Αἶ γὰρ τοι τῶν πόλεων εὖ μάλα τετειχισμέναι, καὶ οὐχ ἀπλήν ἔχουσι τὴν περιβολήν, ὠχύρωνται δὲ

προαγγέλθηκε ἔγινε πραγματικότητα. Πράγματι ἔπεσαν τὰ ἱερὰ καὶ πετάχθηκαν ὅλα ὅσα ὑπῆρχαν μέσα στοὺς ναοὺς. Δὲν ὑπάρχουν πιά βωμοὶ καὶ θυσίαι καὶ γοητεῖαι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ καταγίνονται μὲ τὰ παιγνίδια τῆς ἀπάτης. Σταμάτησαν ὅλα χάρις στὸν Χριστὸ καὶ ἀνέτειλε στοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ποὺ ἀνέτειλε χαροποιεῖ τὶς καρδιὰς ὅλων ἐκείνων ποὺ πιστεύουν σ' αὐτόν.

ΚΕΦ. 26, στίχ. 1. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ ψάλλουν τὸ ᾠσμα αὐτὸ στὴ γῆ τῆς Ἰουδαίας λέγοντας· Νὰ πόλη ἰσχυρὴ. Σωτήριον τεῖχος θὰ θέσει γύρω μας, περιτειχίζοντας αὐτὸ καὶ μὲ δεύτερο τεῖχος».

Ἐφοῦ λοιπὸν καταπατήθηκε ἡ χώρα τῶν Μωαβιτῶν, δηλαδή ἀφοῦ ἀφανίσθηκε τελείως ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων, μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἐκθέσαμε, ἐκεῖνοι ποὺ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀπάτη καὶ προσῆλθαν στὸ φῶς τῆς ἀλήθειας, διευρύνοντας τὸν νοερὸ ὀφθαλμὸ θὰ γνωρίσουν, λέγει, τὸν Δημιουργὸ τῶν ὅλων καὶ Κύριον ὡς Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴ, ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον προῆλθαν ὅλα καὶ μέσα στὸν ὁποῖο ὑπάρχουν ὅλα, ἐκεῖνον ποὺ γιὰ χάρις μας κατέβηκε σὰ δικά μας, καὶ ψάλλοντας σὰν ἀπὸ λύρα αὐτὴ τὴν ᾠδὴν καὶ μελωδίαν θὰ ποῦν δοξολογώντας· «Νὰ πόλη ἰσχυρὴ καὶ σωτηρία μας». Γιατὶ πράγματι εἶναι σὰν μιὰ πόλη μὲ ἰσχυροὺς πύργους καὶ τελείως ἀπόρητη ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἥτοι ἡ ἐλπίδα μας σ' αὐτόν. Γιατὶ δέχεται ἐκείνους ποὺ διαφεύγουν τὴν ἀπληστία τοῦ διαβόλου καὶ τοὺς σώζει θέτοντάς τους κάτω ἀπὸ τὴν προστασία του. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Τὰ πρόβατά μου ἀκοῦν τὴ φωνή μου καὶ μ' ἀκολουθοῦν, καὶ ἐγὼ δίνω σ' αὐτὰ ζωὴν αἰώνια, καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀρπάξει ἀπὸ τὸ χέρι μου»⁵⁴.

Πόλη λοιπὸν ἰσχυρὴ καὶ σωτηρία εἶναι ὁ Σωτῆρας ὅλων, πόλη ποὺ ἔχει τεῖχος καὶ περιέχει τεῖχος, δηλαδή κάθε ἀσφάλεια. Γιατὶ οἱ πόλεις ποὺ εἶναι πολὺ καλά περιτειχισμένες καὶ δὲν ἔχουν ἓνα ἀπλὸ περίβολο, εἶναι ὀχυρωμένες ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μεγάλο τεῖχος καὶ

πρὸς τῷ μεγάλῳ τείχει καὶ ἑτέρῳ προτειχίσματι. Εἰκὸς δὲ δὴ
 πάλιν τοὺς τὴν ᾠδὴν ἀναφέροντας περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος
 ἡμῶν Ἐκκλησίας εἶπεῖν, τό, «Ἴδου πόλις ὄχυρὰ καὶ σωτήρι-
 ον ἡμῶν». Πύλαι γὰρ ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, κατὰ
 5 τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν· διέζωσται γὰρ καθάπερ τείχει τινὶ
 διπλῷ ταῖς τε παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπικουρίαις, καὶ μὲν
 τοι τῇ ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ, ὅς ἐστι περίτειχος. Καὶ γὰρ
 αὐτός ἐστιν ἡ ἰσχὺς τῶν ἁγίων πνευμάτων, ἐπεὶπερ ἐστὶν αὐ-
 τός τε καὶ μόνος ὁ τῶν ὅλων δυνάμεων Κύριος. Ἰστέον δὲ ὅτι
 10 παρὰ τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι Ἰούδας ἔσθ' ὅτε κατωνόμασται
 Χριστός, ὡς ἐκ φυλῆς γεγονὼς τῆς Ἰούδα, κατὰ γε τὴν Ἰα-
 κώβ φωνὴν λέγοντος· «Ἰούδα, σὲ αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί
 σου». Ἐπὶ γῆς οὖν Ἰούδα τὸ μελωδούμενον. Χριστοῦ γὰρ
 πόλις ἡ Ἐκκλησία.

15 *Στίχ 2-4.* «Ἀνοίξατε πύλας, εἰσελθέτω λαὸς φυλάσσων
 δικαιοσύνην καὶ φυλάσσων ἀλήθειαν, ἀντιλαμβανόμε-
 νος ἀληθείας καὶ φυλάσσων εἰρήνην· ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπί-
 σαμεν, Κύριε, ἕως τοῦ αἰῶνος».

Ὡς ἐπεγνωκότων ἤδη τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν τὸν Κύ-
 20 ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, διωμολογηκότων τε, ὅτι πόλις
 ἔσται ὄχυρὰ καὶ σωτήριος, τεῖχος ἔχουσα καὶ περίτειχος,
 λοιπὸν ἀναγκαίως τοῖς ἁγίοις μυσταγωγοῖς, ἀποστόλοις τέ-
 φημι καὶ εὐαγγελισταῖς, διακελεύεται, λέγον τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς· «Ἀνοίξατε πύλας»·
 25 τοῦτ' ἐστὶν ἀνευρύνετε τοῖς ἐθέλουσι τὴν διὰ πίστεως εἰσ-
 βολήν, τὴν διὰ τῆς ἀνωμότητος μυσταγωγίας δρομήν, καὶ εἰ-
 σίτω λαὸς φυλάσσων δικαιοσύνην καὶ φυλάσσων ἀλήθει-
 αν. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ εὐαγγελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα
 διδάσκει μὲν τοὺς πιστεύοντας τὴν ὑπὲρ νόμον δικαιοσύ-
 30 νην, βεβαίους δὲ εἶναι πρὸς ἀληθείας τήρησιν. Οὐ γὰρ ἔτι
 τὴν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς εἰσφέρει λατρείαν, καθάπερ ἀμέ-
 λει καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἀλλὰ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ

μέ ἄλλο προτείχισμα. Εἶναι λοιπὸν εὐλόγο πάλι αὐτοὶ ποὺ ψάλλουν αὐτὴ τὴν ὠδὴν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Σωτήρα μας νὰ ποῦν, «Νὰ πόλη ἰσχυρὴ καὶ σωτηρία μας». Γιατὶ οἱ πόρτες τοῦ ἄδη δὲν θὰ ὑπερισχίσουν αὐτῆς, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Σωτήρα⁵⁵. γιατί ἔχει περιζωσθεῖ σὰν μὲ κάποιον τεῖχος διπλὸ καὶ ἀπὸ τὴ βοήθεια τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν οὐράνια καὶ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι τὸ προτείχισμα. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἡ δύναμη τῶν ἁγίων πνευμάτων, ἐπειδὴ αὐτὸς καὶ μόνος εἶναι ὁ Κύριος ὅλων τῶν δυνάμεων. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζομε ὅτι στὴν ἁγία Γραφή ὁ Χριστὸς πολλὰς φορὰς ἔχει ὀνομασθεῖ Ἰούδας, ἐπειδὴ προῆλθε ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Ἰακώβ· «Ἰούδα, θὰ σὲ δοξολογήσουν οἱ ἀδελφοί σου»⁵⁶. Ὁ ὕμνος λοιπὸν εἶναι γιὰ τὴ γῆ τοῦ Ἰούδα. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι πόλη τοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 2-4. «Ἀνοιξτε τίς πύλες, καὶ ἄς εἰσέλθει ὁ λαὸς ποὺ φυλάσσει τὴ δικαιοσύνη καὶ τηρεῖ τὴν ἀλήθεια, ποὺ φυλάσσει ἀπαρᾶβίαστη τὴν ἀλήθεια καὶ τηρεῖ τὴν εἰρήνη, γιατί σὲ σένα στηρίξαμε τίς ἐλπίδες μας, Κύριε, στὸν αἰῶνα».

Ἐχοντας γνωρίσει ἤδη οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅλη τὴ γῆ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ἀφοῦ ὁμολόγησαν ὅτι εἶναι πόλη ἰσχυρὴ καὶ σωτηρία, ποὺ ἔχει τεῖχος καὶ περίτειχος, κατ' ἀνάγκη λοιπὸν προστάζει τὸ ἅγιο Πνεῦμα τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, ἐννοῶ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς εὐαγγελιστῆς, λέγοντάς τους μὲ τὴ φωνὴ τοῦ προφήτη· «Ἀνοιξτε τίς πύλες» δηλαδή πλατύνετε αὐτὲς γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ περάσουν ὀπλισμένοι μὲ τὴν πίστη, γι' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ μποῦν συνοδευόμενοι ἀπὸ τὴν ἀμώμητη διδασκαλία, καὶ ἄς εἰσέλθει ὁ λαὸς ποὺ φυλάσσει τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ τὸ θεῖο καὶ εὐαγγελικὸ καὶ σωτήριο κήρυγμα διδάσκει στοὺς πιστοὺς τὴ δικαιοσύνη ποὺ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὸ νόμο καὶ εἶναι σταθεροὶ στὴν τήρηση τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ δὲν εἰσάγει πρὸς τὴ θρησκεία τῶν τύπων καὶ τῆς σκιᾶς, ὅπως δηλαδή καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἀλλὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἀληθινὴ, καὶ αὐτὴ

55. Ματθ. 16, 18.

56. Γέν. 49, 8.

καὶ τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. Ἐπιλαμβάνεται δὲ ἀληθείας. Ἐφεῖται γάρ, ὡς ἔφην, οὐ τῶν ἐν σκιαῖς, ἀλλὰ τῶν διὰ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Φυλάττονται δὲ καὶ εἰρήνην. Πῶς ἢ τίνα τρόπον; Εἰσδεχθεῖς γὰρ ὅλως παρὰ Χριστοῦ καὶ τὴν
 5 ἀρχαίαν ἐκείνην καταλύσαι ἔχθραν (διεισηθήκει γὰρ αὐτοῦ πλανώμενος), ἀκλόνητος ἔσται προσκνηνητής. Καὶ τοῦτο πληροῦν ἡμᾶς ὁ μακάριος Παῦλος ἀναπεῖθει γράφων· «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἐμαχόμεθα
 10 γὰρ τῷ Θεῷ τῇ κτίσει λατρεύοντες καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν ἐνεχόμενοι, φίλοι δὲ καὶ εἰρηνικοὶ χρηματίζομεν αὐτῷ καὶ μόνῳ λέγοντες· «Κύριε, ἐκτὸς σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν. Τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν», καὶ πρὸς γε τούτῳ τῆς ἐξαιρέτου ζωῆς καὶ εὐαγγελικῆς πολιτείας οἶά τινα στέφανον ἀναδησάμενοι τὰ αὐχήματα περὶ τῶν τοιούτων, εἰκότως ἂν λέγοιτο διὰ τῆς τῶν ἀγίων φωνῆς πρὸς Θεόν, ὅτι
 15 «Ἐπὶ σοὶ ἠλπίσαμεν, Κύριε, ἕως τοῦ αἰῶνος». Οὐ γὰρ καταλήξουσι τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, διηνεκῶς δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ καυχῆσονται.

20 *Στίχ. 4-6.* «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, ὁ αἰώνιος, ὃς ταπεινώσας κατήγαγες τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ὑψηλοῖς· πόλεις ὀχυρὰς καταβαλεῖς καὶ κατάξεις αὐτὰς ἕως ἐδάφους. Καὶ πατήσουσιν αὐτὰς πόδες προέων καὶ ταπεινῶν ἵχνη».

Ἐπὶ πράγμασι τοῖς ἄγαν τεθραυσμένοις ἀνακομίζειν
 25 ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις τὰ χαριστήρια τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ, καὶ οἷον ἀνασκιρτᾶν ἐκ περιχαρείας Γνησιότητος δὲ τῆς εἰς ἄκρον ἐπίδειξις ἐναργῆς γένοιτ' ἂν τὸ χροῆμα αὐτοῖς. Χαίρουσι γὰρ λίαν κατευρυνομένην ὁρῶντες τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν καὶ τοὺς ταύτῃ βασκαίνοντας ἐκ μέ-
 30 σου γεγεννημένους, φημί δὴ τοὺς ἀκαθάρτους δαίμονας καὶ πρὸς γε τούτοις τὸν Σατανᾶν, οὓς καὶ πόλεσιν ὀχυραῖς πα-

εἶναι ἡ ἀλήθεια. Καὶ φροντίζει νὰ τηρεῖ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἐπιθυμεῖ, ὅπως εἶπα, ὄχι τὰ σκιώδη, ἀλλὰ ὅσα διδάσκει ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Φυλάσσουν ἐπίσης καὶ τὴν εἰρήνην. Πῶς ἢ μὲ ποιὸ τρόπο; Ἄφου δηλαδὴ γίνεи δεκτὸς πλήρως ἀπὸ τὸν Χριστό καὶ καταλύσει ἐκείνη τὴν παλαιὰ ἔχθρα (γιατὶ ζώντας στὴν πλάνη βρισκόταν μακριὰ ἀπὸ αὐτόν), θὰ γίνεи ἀκλόνητος προσκυνητής. Κι αὐτὸ μᾶς πείθει νὰ κάμνομε ὁ μακάριος Παῦλος γράφοντας· «Ἐχοντας λοιπὸν δικαιωθεί μὲ τὴν πίστη μας, ἔχομε εἰρήνη πρὸς τὸν Θεὸ μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵⁷. Ἦμασταν δηλαδὴ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ λατρεύοντας τὴν κτίση καὶ ὄντας προσκολλημένοι στὰ πάθη τῆς σάρκα, ἐνῶ τώρα εἴμαστε φίλοι καὶ εἰρηνικοὶ λέγοντας σ' αὐτόν μόνο, «Κύριε, δὲν γνωρίζομε κανένα ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ σένα. Τὸ ὄνομά σου ὁμολογοῦμε», καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ φορώντας σὰν κάποιο στεφάνι τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὰ καυχήματα τῆς ἐξαιρέτης ζωῆς καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, εὐλόγα θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ μὲ τὴ φωνὴ τῶν ἁγίων πρὸς τὸν Θεό· «Σ' ἐσένα στηρίξαμε τὴν ἐλπίδα μας, Κύριε, στὸν αἰῶνα». Γιατὶ δὲν θὰ παύσουν νὰ ἐλπίζουν στὸν Θεό, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτὸς θὰ εἶναι ἡ ἀδιάκοπη καύχησή τους.

Στίχ. 4-6. «Θεὲ μεγάλε καὶ αἰώνιε, σὺ ποὺ ταπεινώσες καὶ ἔρριξες κάτω ἐκείνους ποὺ εἶχαν τὴν κατοικία τους στὰ ὑψηλά, πόλεις ἰσχυρὲς θὰ γκρεμίσεις καὶ θὰ τὶς χαμηλώσεις μέχρι τὸ ἔδαφος, καὶ θὰ τὶς πατήσουν καὶ θ' ἀφήσουν ἐπάνω τους τὰ ἴχνη τους τὰ πόδια πρῶων καὶ ταπεινῶν».

Συνήθεια τῶν ἁγίων προφητῶν εἶναι ν' ἀποδίδουν τὰ εὐχαριστήρια στὸν παντοκράτορα Θεό γιὰ πράγματα πάρα πολὺ θαυμαστά καὶ κατὰ κάποιον τρόπο νὰ σκιστοῦν γεμάτοι ἀπὸ χαρὰ, καὶ τὸ πρᾶγμα γίνεται γι' αὐτοὺς ὀλοζώντανη ἐπίδειξη τῆς ἀπόλυτης γνησιότητάς τους. Γιατὶ χαίρονται πάρα πολὺ βλέποντας νὰ ἀπλώνεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ θγαίνουν ἀπὸ τὴ μέση ἐκεῖνοι ποὺ φθονοῦν αὐτήν, ἐννοῶ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ ὁ Σατανᾶς, τοὺς ὁποίους παρομοιάζει μὲ ὄχυρὲς πόλεις, καὶ

ρεικάζει καὶ κατοικεῖν ἐν ὑψηλοῖς διεβεβαιώσατο. Φρόνη-
 μα γὰρ ἐν αὐτοῖς ὑψηλόν πως αἰεὶ καὶ ὑπέρογκον, ὥστε καὶ
 αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ κατεπαίρεσθαι χειρός, οἶεσθαί τε προσ-
 κεκρουκότας ἀγρίως, ἀδικηθήσεσθαι μὲν οὐδέν, βασιλεύ-
 5 ειν δὲ διὰ παντός τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλὰ σύ, φησί, καὶ μό-
 νος Θεὸς ὁ μέγας αἰώνιος καὶ ἐξ αὐτῶν τοῦτο δέδειχας τῶν
 πραγμάτων ταπεινώσας γὰρ κατήγαγες τοὺς ἐνοικοῦντας
 ἐν ὑψηλοῖς. Τοῦτ' ἔστι κατέσεισας τὴν τῶν ὑπερηφάνων
 ἰσχύν, ὑψηλοὺς ὄντας καὶ ἀλαζόνας κατεκόμισας εἰς γῆν,
 10 καὶ ὡς πόλεις ὄντας ὀχυρὰς ἐκ βάθρων καθεῖλες (τοῦτο
 γὰρ τὸ «ἕως ἐδάφους»), δέδωκάς τε αὐτοὺς εἰς καταπάτη-
 μα τοῖς ποσὶ τῶν πραέων καὶ ταπεινῶν. Τίνες δὲ οὗτοι πά-
 λιν, ἢ οἱ τῶν τοῦ Σωτῆρος θεσπισμάτων γνήσιοι φύλακες,
 οἱ τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην ἀπομιμεῖσθαι σπουδάζοντες ἐπι-
 15 φωνῶντα καὶ λέγοντα, «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες
 καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἔρατε τὸν ζυ-
 γόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραὸς εἰμι καὶ
 ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπανσιν ταῖς ψυχαῖς
 ὑμῶν». Μεινήμεθα δὲ πάλιν εἰπόντος αὐτοῦ· «Ἴδου δέδω-
 20 κα ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ». Πεπάτηται γὰρ ὁ δράκων ὁ ἀπο-
 στάτης, καὶ ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπέβημεν, οἱ κατοι-
 κεῖν ἐθέλοντες ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, καὶ ὑπὸ τὴν σκέ-
 πην γεγονότες τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, δῆλον δὲ ὅτι Χρι-
 25 στοῦ προσκυνεῖται γὰρ ἐν οὐρανῷ· «Ὅταν» γὰρ, φησὶν,
 «εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ
 προσκνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ».

Στίχ. 7-9. «Ὁδὸς εὐσεβῶν εὐθειᾶ ἐγένετο, καὶ παρε-
 σκευασμένη ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. Ἡ γὰρ ὁδὸς Κυρίου
 30 κρείσσις ἠλπίσαμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, καὶ ἐπὶ τῇ μνειᾷ
 ἧ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν».

58. Ματθ. 11, 28-29.

59. Λουκᾶ 10, 19.

60. Ἐβρ. 1, 6.

διαβεβαίωσε ὅτι κατοικοῦν στὰ ὑψηλά. Γιατὶ ἔχουν φρόνημα ὑψηλὸ πάντοτε καὶ ὑπέρογκο, ὥστε νὰ ὑπερηφανεύονται καὶ ἐναντίον τῆς ἴδια τῆς δύναμης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ νομίζουν ὅτι, ἂν συγκροσθοῦν ἄγρια μαζί του, δὲν θὰ ὑποστοῦν καμμιὰ βλάβη, ἀλλὰ θὰ βασιλεύουν γιὰ πάντα στοὺς ἀνθρώπους. Ἐσὺ, λέγει, εἶσαι καὶ ὁ μόνος Θεός, ὁ μέγας καὶ αἰώνιος, καὶ τὸ ἀπέδειξες μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα· γιατί ταπείνωσες καὶ γκρέμισες κάτω ἐκείνους ποὺ κατοικοῦσαν στὰ ὑψηλά. Δηλαδή συγκλόμισες τὴ δύναμη τῶν ὑπερηφάνων, καὶ ἐνῶ ἦταν ὑψηλοὶ καὶ ἀλαζόνες, τοὺς ἔρριξες στὴ γῆ, καὶ σὰν πόλεις ὀχυρὲς τὶς γκρέμισες ἀπὸ τὰ θεμέλια (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει τὸ «μέχρι τὸ ἔδαφος»), καὶ τοὺς παρέδωσες νὰ τοὺς καταπατοῦν οἱ πρᾶοι καὶ οἱ ταπεινοί. Καὶ αὐτοὶ πάλι ποιοὶ εἶναι, παρὰ οἱ γνήσιοι φύλακες τῶν θεσπισμάτων τοῦ Σωτήρα, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ μιμοῦνται τὸν Κύριό τους ποὺ φωνάζει καὶ λέγει, «Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι ὅσοι κοπιάζετε καὶ εἶστε φορτωμένοι μὲ βαρὺ φορτίο, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω. Σηκῶστε τὸ ζυγὸ μου ἐπάνω σας καὶ μάθετε ἀπὸ ἐμένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση στὶς ψυχές σας»⁵⁸; Ἐπὶ αὐτῶν καὶ πάλι θυμόμαστε Ἐκεῖνον ποὺ εἶπε· «Νά, σᾶς ἔδωσα τὴ δύναμη νὰ πατᾶτε ἐπάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ σὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»⁵⁹. Πραγματικὰ καταπατήθηκε ὁ δράκοντας ὁ ἀποστάτης, καὶ πατήσαμε ἐπάνω στὴν ἀσπίδα καὶ τὸν βασιλίσκο ὅσοι θέλομε νὰ ζοῦμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου καὶ ταχθήκαμε κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ οὐράνιου Θεοῦ, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ, γιατί λατρεύεται στὸν οὐρανό. Καθόσον λέγει· «Ὅταν εἰσάγει τὸν πρωτότοκό του στὴν οἰκουμένη λέγει· Καὶ ὡς τὸν προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ»⁶⁰.

Στίχ. 7-9. «Εὐθὺς ἐγινε ὁ δρόμος τῶν εὐσεβῶν· ὁ δρόμος τῶν εὐσεβῶν ἔχει κατασκευασθεῖ καὶ ἐτοιμασθεῖ ἀπὸ σένα. Γιατὶ ὁ δρόμος τοῦ Κυρίου εἶναι δίκαιος. Στηρίξαμε τὴν ἐλπίδα μας στὸ ὄνομά σου καὶ στὴ διαρκῆ ἀνάμνησή σου, τὴν ὁποία ἐπιθυμοῦσε ἡ ψυχὴ μας».

Ὁ μακάριος προφήτης Ἰερεμίας, τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ δικαιοσύνης διαμέμνηται, λέγων τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς· «Στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ 5 ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ, καὶ βαδίσατε ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρήσετε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν». Τρίβοι μὲν γὰρ καὶ ὁδοὶ Κυρίου τῶν ἁγίων προφητῶν οἱ λόγοι καὶ τῆς διὰ Μωσέως ἐντολῆς, ἡ ὡς ἐν σκιαῖ καὶ τύποις προαγόρευσις μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστόν. Ταυτασὶ τοιγαροῦν τὰς τρίβους διερευνώμενοι 10 μανθάνομεν τὴν ὁδὸν τὴν ἀγαθὴν, τοῦτ' ἔστι τὴν ἐν Χριστῷ πολιτείαν βαδίσαντες ἐν αὐτῇ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς τὸν ἀληθῆ καὶ διὰ πνεύματος ἀγνισμόν εὐρήσομεν. Εὐθεΐαν τοίνυν φησὶ γενέσθαι τῶν εὐσεβῶν τὴν ὁδόν· πῶς γὰρ οὐκ εὐθεΐα καὶ ἄτραχος καὶ οὐδὲν ἔχουσα παντελῶς ἄναντες, ὅτε τὸ ῥῆ- 15 μα τῆς πίστεως λέγοντες δικαιούμεθα καὶ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καταπλουτοῦμεν κάθαρσιν; Εὐθεΐα δὲ καὶ ἐτέρωσ ἢ τῶν εὐσεβούντων ὁδός. Ἀνηρημένων γὰρ τῶν ἐχθρῶν καὶ καθηρημένης τῆς τοῦ διαβόλου πλεονεξίας καὶ πάσης δυσχερείας ἐπιλωμένης, τί τὸ ἀνθεστηκὸς ἔτι καὶ παραλύειν 20 δυνάμενον τῆς εὐσεθείας τοὺς ἐραστάς;

Θέα δὲ ὅπως καταλειανθείσης τῆς τῶν εὐσεβούντων ὁδοῦ τρόπον τινὰ τῶν ἐν τύποις καὶ σκιαῖς ἀνατροπὴν ἔσεσθαι φησὶ. Ἐπιφέρει γὰρ οὐχ ἀπλῶς, τό, «Ἡ ὁδὸς Κυρίου κρίσις», τουτέστιν οὐ μόνον προσαγωγαί, οὐ προβάτων 25 σφαγαί, οὐ πόπανα καὶ λιβανωτοί, κρίσις δὲ μᾶλλον, τοῦτ' ἔστι δικαιοσύνη. Ἔθος γὰρ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τῷ τῆς κρίσεως ὀνόματι τὴν δικαιοσύνην ὑποδηλοῦν. Καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· «Τιμὴ», φησὶ, «βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ», τοῦτ' ἔστιν τὴν δικαιοσύνην· ἐν τιμῇ γὰρ τῇ 30 παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις πᾶσά ἐστι βασιλεία φιλοῦσα δικαιοσύνην. Οὐκοῦν «ἡ ὁδὸς Κυρίου κρίσις». Χαίροντας δὲ

Ὁ μακάριος προφήτης Ἱερεμίας μνημονεύει τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Χριστοῦ λέγοντας στοὺς ἔραστὲς τῆς ἀλήθειας· «Σταθεῖτε στοὺς δρόμους καὶ ρωτῆστε γιὰ τὶς αἰώνιες ὁδοὺς τοῦ Κυρίου καὶ δεῖτε ποῖος εἶναι ὁ δρόμος ὁ καλὸς καὶ βαδίσατέ τον, καὶ θὰ βρεῖτε τὸν ἕξαγνισμόν τῆς ψυχῆς σας»⁶¹. Γιατὶ μονοπάτια καὶ ὁδοὶ τοῦ Κυρίου εἶναι οἱ λόγοι τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ ἡ ὑπὸ μορφὴν σκιᾶς καὶ τύπων προαγγελία τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὰ τὰ μονοπάτια λοιπὸν ἐρευνώντας μαθαίνομε τὴν ἀληθινὴν ὁδόν, δηλαδή τὸν σὺν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τρόπο ζωῆς, καὶ βαδίζοντας αὐτὴν τὴν ὁδόν, θὰ βροῦμε τὸν ἀληθινὸν καὶ μέσω τοῦ Πνεύματος ἕξαγνισμόν τῆς ψυχῆς μας. Λέγει λοιπὸν ὅτι εἶναι εὐθεῖα ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν· πῶς δηλαδή δὲν εἶναι εὐθεῖα καὶ χωρὶς ἀνωμαλίας καὶ χωρὶς καμμιά ἀπολύτως δυσκολία, ὅταν πετυχαίνομε τὴν δικαίωσιν λέγοντας τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως καὶ ἀποκοτοῦμε τὸν πλοῦτον τῆς καθάρσεως μέσω τοῦ ἁγίου βαπτίσματος; Εὐθεῖα εἶναι καὶ ἀλλιῶς ἡ ὁδὸς τῶν εὐσεβῶν. Γιατὶ τῆ σπιγμῇ πού ἔχουν ἀναιρεθεῖ οἱ ἐχθροὶ καὶ ἔχει καταλυθεῖ ἡ ἀπληστία τοῦ διαβόλου καὶ ἔχει ἐξαλειφθεῖ κάθε δυσχέρεια, ποῖόν εἶναι ἐκεῖνον πού θ' ἀναστηθεῖ ἀκόμα καὶ θὰ μπορέσει νὰ κλονίσῃ τοὺς ἔραστὲς τῆς εὐσέβειας;

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς, ἔχοντας ὁμαλυνθεῖ κατὰ κάποιον τρόπο ὁ δρόμος τῶν εὐσεβῶν, γίνεται, λέγει, ἡ ἀνατροπὴ ἐκείνων πού τελοῦνταν ὑπὸ μορφὴν τύπων καὶ σκιῶν. Γιατὶ δὲν προσθέτει ἀπλῶς τό, «Ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου εἶναι δίκαια», δηλαδή δὲν εἶναι προσφορὴς μοσχαριῶν, δὲν εἶναι σφαγὴ προβάτων, δὲν εἶναι ἄρτοι καὶ λιβανωτά, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι κρίσις, δηλαδή δικαιοσύνη. Γιατὶ ὑπάρχει συνήθεια τῆς θεόπνευστης Γραφῆς μὲ τὸ ὄνομα τῆς κρίσεως νὰ ὑποδηλώνῃ τὴν δικαιοσύνην. Ὅπως ἀκριβῶς βέβαια καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει· «Τιμὴ τοῦ βασιλιᾶ εἶναι νὰ ἀγαπᾷ τὴν κρίσιν»⁶², δηλαδή τὴν δικαιοσύνην. Γιατὶ τιμᾶται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κάθε βασιλεία πού ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην. Ὡστε ἡ ὁδὸς τοῦ Κυρίου εἶναι δικαιοσύνη. Παρουσιάζει ὁμως

62. Ψαλμ. 98, 4.

λίαν εἰσκομίζει πάλιν τοὺς τὴν εὐθειᾶν ταύτην βαδιουμένους ὁδόν· φασὶ γὰρ, ὅτι «Ἠλπίασμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐπὶ τῇ μνεΐᾳ ἧ̄ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν». Πᾶσα γὰρ ἡμῶν ἡ ἐλπίς εἰς Χριστόν, οὗ καὶ αἰεὶ μεμνήμεθα, ταύτην ἔχοντες τὴν ἐπιθυμίαν, ὅτι καὶ δι' αὐτῆς σεσώσμεθα.

Στίχ. 9. «Ἐκ νυκτὸς ὀρθοῖζει τὸ πνεῦμα μου πρὸς σέ, ὁ Θεός, διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς».

«Νύκτα» καλεῖ τὸν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου καιρόν, «ὄρθρον» δὲ τὴν προφητικὴν πρόγνωσιν, «φῶς δὲ ἀληθινόν» τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, ὃ καὶ τῆς ἀπανταχοῦ γῆς μαθεῖν ἐγκελεύεται. Καὶ γὰρ οὐκ ἀπὸ φύσεώς φησι τὸ μαθεῖν, ὥσπερ τὸ βλέπειν ἢ τὸ βαδίζειν, ἀλλ' ἀπὸ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας. Ὁ δὲ μὴ μαθὼν ἐκ ζώντων ἀρθήσεται καὶ τὴν δόξαν Χριστοῦ οὐκ ὄψεται. Οἱ λέγοντες, «Ἠλπίασμεν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐπὶ τῇ μνεΐᾳ ἧ̄ ἐπεθύμει ἡ ψυχὴ ἡμῶν», προσεπάγουσιν ἀναγκαιώς καὶ τοῦτο. Τὸν γὰρ τοι θεῖον εἰς νοῦν εἰσοικισάμενοι φωτισμὸν καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης τὸν σκότον ἀποπεμπάμενοι, καὶ τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀχλὺν κατηφανισμένην ὄρωντες, ἀναφέρουσιν ὡδὰς τὰς χαριστηρίους, καθάπερ ἐκ νυκτὸς καὶ σκότους ὀρθοῖζειν λέγοντες, οἷον διαυγαζούσης ἐν αὐταῖς τῆς νοητῆς ἡμέρας καὶ ἑωσφόρου λοιπὸν ἀνατέλλοντος ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καθὰ γέγραπται. Τοῖς τοιούτοις καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει, καὶ φησιν· «Οἱ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ». Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· «Οὐ γὰρ ἔσμεν νυκτός, οὐδὲ σκότους, ἀλλὰ υἱοὶ φωτός καὶ υἱοὶ ἡμέρας». Καταλαμπρύνεται γὰρ τῶν πιστευόντων ὁ νοῦς τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασι. Ταύτη τοί φησι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ὡς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· «Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῖς τρί-

πάλι πολὺ χαρούμενους αὐτοὺς ποὺ θὰ βαδίσουν αὐτὸν τὸν εὐθὺ δρόμο. Γιατὶ λένε· «Στηρίξαμε τὴν ἐλπίδα μας στὸ ὄνομά σου καὶ στὴ θύμησή σου ποὺ τὴν ἐπιθυμοῦσε ἡ ψυχὴ μας». Γιατὶ ὅλη ἡ ἐλπίδα μας στηρίζεται στὸν Χριστὸ, ποὺ τὸν θυμόμαστε πάντοτε ἔχοντας αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία, γιατί καὶ μ' αὐτὴν ἔχομε σωθεῖ.

Στίχ. 9. «Ἀπὸ τὴ βαθειὰ νύχτα ἀγρυπνεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σ' ἐσένα, Θεέ μου, γιατί οἱ προσταγές σου εἶναι φῶς γιὰ τὴ γῆ».

Νύχτα ὀνομάζει τὸν χρόνο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου, ὀρθρο τὴν προφητικὴ πρόγνωση, καὶ «φῶς ἀληθινὸ» τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖο καὶ προστάζει νὰ μαθευθεῖ σὲ κάθε μέρος τῆς γῆς. Γιατὶ ἡ μάθηση δὲν βρίσκεται, λέγει, στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὸ νὰ βλέπει ἢ νὰ βαδίζει κανεὶς, ἀλλὰ πετυχαίνεται μὲ φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια, κι αὐτὸς ποὺ δὲν θὰ τὸ μάθει θὰ βγεῖ ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν θὰ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοὶ ποὺ λένε, «Στηρίξαμε τὴν ἐλπίδα μας στὸ ὄνομά σου καὶ στὴ θύμησή σου τὴν ὁποία ποθοῦσε ἡ ψυχὴ μας», προσθέτουν κατ' ἀνάγκη καὶ τοῦτο. Γιατὶ ἐγκαθιστώντας μέσα στὸ νοῦ τους τὸν θεῖο φωτισμὸ καὶ ἀπομακρύνοντας τὸ σκότος τῆς ἀρχαίας ἀπάτης, ἀλλὰ καὶ βλέποντας νὰ ἔχει ἀφανισθεῖ ἡ καταχνιὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀναπέμπουν τοὺς εὐχαριστήριους ὕμνους, λέγοντας ὅτι ἀπὸ τὴ βαθειὰ νύχτα καὶ τὸ σκοτάδι ἀγρυπνοῦν στραμμένοι πρὸς τὸν Θεό, σὰ νὰ διαυγάζει μέσα σ' αὐτὲς ἡ νοητὴ ἡμέρα καὶ νὰ ἀνατέλλει στὶς καρδιές τους τὸ ἄστρο τῆς αὐγῆς, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους γράφει σὲ ἐπιστολὴ του καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος καὶ λέγει· «Αὐτοὶ ποὺ κάποτε ἦταν σκοτάδι, τώρα ἔγιναν φῶς μὲ τὴ χάρι τοῦ Κυρίου»⁶³. Ἄλλὰ καὶ ἄλλοῦ· «Γιατὶ δὲν εἴμαστε τῆς νύχτας οὔτε καὶ τοῦ σκότους, ἀλλὰ υἱοὶ τοῦ φωτός καὶ υἱοὶ τῆς ἡμέρας»⁶⁴. Γιατὶ ὁ νοῦς αὐτῶν ποὺ πιστεύουν καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰ εὐαγγελικὰ θεσπίσματα. Γι' αὐτὸ λέγει καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ σὰν πρὸς τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό· «Ὁ νόμος σου εἶναι λυχνάρι γιὰ τὰ πόδια μου

64. Α' Θεσσ. 5, 5.

βοις μου». Ἀχλύϊ μὲν γὰρ οἶονεὶ πως καὶ κατασκιάσμασι τοῖς ἀπὸ γέ φημι τοῦ γράμματος, ὁ δὲ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως κατεπαχύνετο νόμος. Ἐν δέ γε τοῖς εὐαγγελικοῖς κηρύγμασι γυμνὸν καὶ διαφανὲς τὸ τῆς ἀληθείας ἐκφαίνεται 5 κάλλος καὶ καταφαιδρύνει τὸν νοῦν ταῖς τῶν εὐσεβούντων διανοοῖαις φωτὸς δίκην εἰσχεόμενον.

Στίχ. 9-10. «Δικαιοσύνην μάθετε οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς Πέπανται γὰρ ὁ ἄσεβής. Πᾶς ὃς οὐ μὴ μάθη δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσῃ. Ἀρθήτω ὁ 10 ἄσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου».

Ἔφη πού ὁ Θεὸς διὰ φωνῆς προφήτου· «Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ Θεοῦ». Ὅρα δὴ οὖν ὅπως ἐν τούτοις ἡμῖν ὁ λόγος μυσταγωγὸν ὥσπερ τινὰ τοῖς ἐξ ἔθνῶν πιστεύουσιν αὐτὸν εἰσκομίζει γεγονότα Χριστόν. Ἔδει γάρ, ἔδει 15 τοῖς ἅπαξ ἐπεγνωκόσιν, ὅτι φῶς εἰσι τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν τοῦ συμφέροντος εἶδησιν ἐνίεσθαι παρ' αὐτοῦ. Ὡ τοίνυν, φησὶν, «οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς μάθετε δικαιοσύνην». Ἔοικε δὲ τοῦτο τῷ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ· «Ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην». Ὁ μὲν γὰρ ἐν γράμμασι νόμος πεπαιδαγώγηκε μόνον τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραήλ, ὁ δέ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τὸ τῆς ἡμερότητας ἀπλώσας λίνον, ὅλην σεσαγήνευκε τὴν ὑπ' οὐρανόν. Εἰκότως οὖν ἄρα καὶ τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν συμβουλεύει, 25 λέγων, ὅτι Χρὴ μανθάνειν αὐτοὺς τὴν δι' αὐτοῦ λαληθεῖσαν δικαιοσύνην, τοῦτ' ἔστι τὴν εὐαγγελικὴν. Ὅτι δὲ τὸ ἀπειθεῖν τοῖς παρ' αὐτοῦ λόγοις οὐκ ἀζήμιον, προσεπάγει καὶ φησι· «Πέπανται γὰρ ὁ ἄσεβής Πᾶς ὃς οὐ μὴ μάθη δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς ἀλήθειαν οὐ μὴ ποιήσῃ»· οἰχθήσεται 30 γάρ, φησὶν, εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν καὶ οἶον ἀποσβεσθήσεται. Τοῦτο γὰρ οἶμαι τὸ «Πέπανται» δηλοῦν. Πᾶς εἴ

καὶ φῶς στοὺς δρόμους μου»⁶⁵. Γιατὶ σὰν μὲ ὀμίχλη καὶ σκιάσματα, πού προέρχονταν ἐννοῶ ἀπὸ τὸ γράμμα, γινόταν χονδροειδῆς καὶ κοσμικὸς ὁ νόμος πού δόθηκε ἀπὸ τὸν Μωυσῆ. Ἀντίθετα στὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα λάμπει γυμνὸ καὶ διάφανο τὸ κάλλος τῆς ἀλήθειας καὶ καταφωτίζει τὸ νοῦ εἰσχυνόμενο ὅμοια μὲ φῶς μέσα στὸ νοῦ τῶν εὐσεβῶν.

Στίχ. 9-10. «Δικαιοσύνη μάθετε ὅσοι κατοικεῖτε πάνω στὴ γῆ. Γιατὶ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει ὁ ἀσεβῆς. Καθένας πάνω στὴ γῆ πού δὲν θὰ μάθει τὴ δικαιοσύνη, δὲν θὰ ἐφαρμόσει τὴν ἀλήθεια. Ἄς ἔξαφανισθεῖ ὁ ἀσεβῆς, γιὰ νὰ μὴ δεῖ τὴ δόξα τοῦ Κυρίου».

Εἶπε κάποιου ὁ Θεὸς μὲ τὴ φωνὴ τοῦ προφήτη· «Καὶ ὅλοι θὰ γίνουν μαθητὲς τοῦ Θεοῦ»⁶⁶. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς μ' αὐτὰ ὁ λόγος μᾶς παρουσιάζει τὸν Χριστὸ σὰν κάποιον διδάσκαλο πού ἔγινε γιὰ ὅλους ἐκείνους πού πίστεψαν προερχόμενοι ἀπὸ τὰ ἔθνη. Γιατὶ ἔπρεπε, ἔπρεπε αὐτοὶ πού μιὰ φορὰ γνώρισαν ὅτι τὰ προστάγματα του εἶναι φῶς ἐπάνω στὴ γῆ, νὰ ἐπιδιώκουν νὰ ἀποκομίσουν ἀπὸ αὐτὸν ἢ γνώση τοῦ συμφέροντός τους. «ῚΩ σεῖς λοιπὸν, «πού κατοικεῖτε στὴ γῆ, μάθετε δικαιοσύνη». Αὐτὸ μοιάζει μὲ ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Δαβίδ· «Ἀκοῦστε τα αὐτὰ ὅλα τὰ ἔθνη· ἀκοῦστε τα προσεπικὰ ὅλοι ὅσοι κατοικεῖτε τὴν οἰκουμένη»⁶⁷. Ὁ γραπτὸς δηλαδὴ νόμος παιδαγωγῆσε μόνο τοὺς κατὰ σὰρκα Ἰσραηλιῖτες, ἐνῶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἀπλώνοντας τὸ δίχτυ τῆς ἡμερότητάς του, σαγήνευσε ὅλη τὴν οἰκουμένη. Εὐλόγα λοιπὸν συμβουλεύει καὶ τοὺς κατοίκους ὅλης τῆς γῆς λέγοντας, ὅτι Πρέπει νὰ μάθουν τὴ δικαιοσύνη πού κηρύχθηκε ἀπὸ αὐτόν, δηλαδὴ τὴν εὐαγγελική. Ὅτι ὅμως ἡ ἀνυπακοὴ στοὺς λόγους αὐτοῦ δὲν εἶναι χωρὶς ζημία, τὸ δείχνει μὲ αὐτὰ πού προσθέτει καὶ λέγει· «Ἐπαυσε νὰ ὑπάρχει ὁ ἀσεβῆς. Καθένας πού δὲν θὰ μάθει νὰ ἀσκεῖ τὴ δικαιοσύνη πάνω στὴ γῆ, δὲν θὰ ἐφαρμόσει τὴν ἀλήθεια· γιὰ τὴν θὰ ὀδηγηθεῖ, λέγει, στὸν ὄλεθρο καὶ στὴν ἀπώλεια καὶ κατὰ κάποιον τρόπο θὰ σβήσει. Αὐτὸ νομίζω δηλώνει τὸ «θὰ παύσει νὰ ὑπάρχει».

67. Ψαλμ. 48, 2.

τις μὴ προσδέξῃται τῆς δικαιοσύνης τῆς εὐαγγελικῆς τὴν εἶδησιν, καὶ ὃς ἂν μὴ ποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν. «Ἀλήθειαν» δὲ πάλιν ἐν τούτοις τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας ἀποκαλεῖ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐν πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκύνῃσιν καὶ 5 λατρείαν. Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, οὐκ ἦν ἀλήθεια. Χριστὸς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα νοοῖτ' ἂν εἰκότως δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια.

Οἶμαι δὲ δεῖν κακεῖνο εἰπεῖν· Γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ 10 Πατρὸς δικαιοσύνη Χριστὸς, ἔστι δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ἀλήθεια. Μάθετε τοίνυν τὴν δικαιοσύνην, φησί, καὶ τὴν ἀλήθειαν· τοῦτ' ἔστιν ἐπίγνωτε τὸν ἀληθῶς Υἱὸν καὶ τὸν ὄλων δημιουργὸν καὶ Κύριον. Ἀρθήσεται γὰρ καὶ ἐκ μέσου γενήσεται πᾶς ὁ ἀσεβής, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου. Τοι- 15 οὔτ' ἔστι τὸ δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίων δήμοις προσπεφωνημένον· «Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ὅτι, εἰ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε». Καὶ πάλιν· «Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ 20 ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ ἅπαξ κατακεκριμένος καὶ ταῖς ἰδίαις ἐναποθανῶν ἁμαρτίαις, πῶς ἂν ἴδοι τὴν δόξαν Κυρίου; Οὐ γὰρ συνέσται Χριστῷ, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δόξης κατ' οὐδένα τρόπον μετεσχηκώς, τὸν τῶν ἁγίων οὐκ ὄψεται κληρὸν.

25 **Στίχ. 11.** «Κύριε, ὑψηλός σου ὁ βραχίων, καὶ οὐκ ἤδεισαν, γνόντες δὲ αἰσχυνθήσονται. Ζῆλος λήψεται λαὸν ἀπαιδέυτον, καὶ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται».

Ἀπειλοῦντος Θεοῦ τοῖς μὴ μανθάνουσι δικαιοσύνην καὶ τοῖς μὴ ποιοῦσι τὴν ἀλήθειαν, κατὰ γε τοὺς ἄρτίως 30 ἡμῖν προαποδοθέντας λόγους, εἰς ἀνάμησιν ὁ προφήτης ἔρχεται τῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἀγνοίας τε ἅμα καὶ ἀπειθείας. Ὁ

Καθένας δηλαδή πού δέν θά δεχθεῖ τή γνώση τῆς εὐαγγελικῆς δικαιοσύνης καί ἐκεῖνος πού δέν θά πράξει τήν ἀλήθεια. «Ἀλήθεια» πάλι ὀνομάζει μ' αὐτὰ τή δύναμη τῆς πολιτείας στοῦ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καί τήν πνευματική καί ἀληθινή προσκύνηση καί λατρεία. Γιατί ὁ νόμος, ὄντας σκιά τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν καί ὄχι ἡ ἴδια ἡ εἰκόνα τῶν πραγμάτων, δέν ἦταν ἀλήθεια. Ἐνῶ ὁ Χριστός καί τὰ θεσπίσματα του θά μπορούσαν εὐλογα νά νοηθοῦν δικαιοσύνη καί ἀλήθεια.

Νομίζω ὅμως ὅτι πρέπει καί νά ποῦμε καί ἐκεῖνο· Ἔγινε ὁ Χριστός γιά μᾶς ἀπό τόν Πατέρα δικαιοσύνη καί ἐκτός ἀπό αὐτό εἶναι καί ἀλήθεια. Μάθετε λοιπόν, λέγει, τή δικαιοσύνη καί τήν ἀλήθεια· δηλαδή γνωρίσατε τόν ἀληθινά Υἱό καί δημιουργό καί Κύριο τῶν ὅλων. Γιατί θά ἀπομακρυνθεῖ καί θά θγεῖ ἀπό τή μέση κάθε ἀσεβῆς γιά νά μὴ δεῖ τή δόξα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ το νόημα ἔχει ἐκεῖνο πού λέχθηκε ἀπὸ τόν Χριστό πρὸς τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων· «Σᾶς διαβεβαιώνω ὅτι, ἂν δέν πιστέψετε ὅτι εἶμαι ἐγώ, θά πεθάνετε μέσα στίς ἁμαρτίες σας»⁶⁸. Καί πάλι· «Ὅποιος πιστεύει στόν Υἱό δέν δικάζεται, ὅποιος ὅμως δέν πιστεύει, ἤδη ἔχει καταδικασθεῖ, ἐπειδὴ δέν πίστεψε στοῦ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»⁶⁹. Καί αὐτός πού μιά φορά ἔχει καταδικασθεῖ καί πεθάνει μέσα στίς ἁμαρτίες του, πῶς θά δεῖ τή δόξα τοῦ Κυρίου; Γιατί δέν θά εἶναι μαζί μὲ τόν Χριστό, καί ἐπειδὴ δέν ἔγινε μὲ κανένα τρόπο μέτοχος τῆς δόξα του, δέν θά δεῖ τόν κληρο τῶν ἁγίων.

Στίχ. 11. «Κύριε, ὁ βραχίονάς σου εἶναι ὑψηλός καί δέν τόν γνώριζαν, ὅταν ὅμως τὸ μάθουν θά ντραποῦν. Θά κυριεύσει ζήλεια τό λαὸ τὸν ἀπαίδευτο, καί ἡ φωτιά θά καταφάγει τοὺς ἀντίθετους».

Ἀπειλώντας ὁ Θεὸς ἐκείνους πού δέν μαθαίνουν τή δικαιοσύνη καί ἐκείνους πού δέν ἐφαρμόζουν τήν ἀλήθεια, σύμφωνα μὲ τήν ἐξήγηση πού σᾶς δώσαμε μόλις προηγουμένως, ὁ προφήτης φέρει στή μνήμη του τήν ἄγνοια μαζί καί τήν ἀνυπακοή τῶν

69. Ἰω. 3, 18.

μὲν γὰρ τῶν ὅλων δημιουργὸς Θεὸς Λόγος, ὁ παναλκῆς
 τοῦ Πατρὸς βραχίων, δι' οὗ τὰ πάντα προήχθη πρὸς γένε-
 σιν, ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων, ἑαυτὸν κα-
 θῆκεν εἰς ἐκούσιον κένωσιν, καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτόν, κα-
 5 θὰ γέγραπται, γενόμενος ἄνθρωπος, ἵνα δικαιώσῃ τοὺς ἐπὶ
 τῆς γῆς, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς ἑαυτόν· καὶ εἰργά-
 ζετο μὲν τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ διὰ τῆς τῶν δρωμένων μεγαλο-
 πρεπείας, ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστίν, ἠξί-
 ου γνωρίζεσθαι, λέγων· «Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς
 10 μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε,
 τοῖς ἔργοις πιστεύετε». Οἱ δέ, καίτοι τῶν οὕτω τεθουμα-
 σμένων θεωροὶ γεγονότες, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων ἀν-
 τήκοι, σκληροὶ καὶ ἀνουθέτητοι μεμενήκασι, μᾶλλον δὲ
 καὶ ἀπύλωτον ἐσχήκασι στόμα (τετολμήκασι γὰρ Σαμαρεί-
 15 την καὶ μέθυσον καὶ τέκτονος υἱὸν καὶ τὰ ἔτι τούτων ἀπη-
 χέστερα δυσσεβοῦντες εἶπεῖν). Ταῦτα τοίνυν διὰ τῆς τοῦ
 Πνεύματος δαδουχίας προεγνωκῶς ὁ προφήτης ποιεῖται
 τοὺς λόγους πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν,
 καὶ φησι· «Κύριε, ὑψηλὸς σου ὁ βραχίων καὶ οὐκ ἠδειςαν».
 20 Τῇ μὲν γὰρ ἀξία τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς καὶ ὡς ἐν δόξῃ τῇ θεο-
 πρεπεῖ, μέγας καὶ ὑψηλός, καὶ μὲν τοι καὶ παναλκῆς ἐστίν
 ὁ βραχίων τοῦ Πατρὸς, τοῦτ' ἐστίν ὁ δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε
 Θεὸς Λόγος. Ἐπειδὴ δὲ ὤφθη μετὰ σαρκὸς ἠγνοήκασιν
 αὐτοῦ τὴν δόξαν. Πλὴν αἰσχυνθήσονται, φησὶν, εἰ μάθοιεν
 25 αὐτόν, ὄντα δηλονότι τὸν ζωοποιὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον.

Ἐμαθον δὲ τίνα τρόπον; Αὐτοὶ μὲν γὰρ τὸν ἀρχηγὸν τῆς
 σωτηρίας ἀπεκτείνασι καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἠρνήσαν-
 το, καθάπερ φησὶν ὁ θεσπέσιος Πέτρος Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῦ
 θανάτου δεσμὰ διαρρήξας τριήμερος ἀνεβίω Χριστός, καὶ
 30 τοῦτο ἐγνώκασιν οἱ τῶν Ἰουδαίων μάλιστα καθηγηταί, τότε
 δὴ, τότε καὶ κατησχύνθησαν, καὶ γοῦν δεδιότες μὴ ἄρα πως

Ἰσραηλιτῶν. Γιατὶ ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων Θεὸς Λόγος, ὁ πανίσχυρος βραχίονας τοῦ Πατέρα, μέσω τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἤρθαν στὴν ὑπαρξή, ἔχοντας τὴ μορφή τοῦ Πατέρα καὶ ὄντας ἴσος με αὐτόν, κατέβασε τὸν ἑαυτὸ του σὲ ἐκούσια κένωση καὶ ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως ἔχει γραφεῖ⁷¹, με τὸ νὰ γίνει ἄνθρωπος, γιὰ νὰ δικαιώσει τοὺς ἀνθρώπους, με τὴν πίστη δηλαδή σ' αὐτόν, καὶ ἔπραττε τὰ πάνω ἀπὸ τὸ λόγο ἔργα του, καὶ με τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ἔργων ἤθελε νὰ ἀναγνωρίζεται ὅτι καὶ Θεὸς εἶναι καὶ προέρχεται ἀπὸ τὸν κατὰ φύσιν Θεό, λέγοντας· «Ἄν δὲν ἐκτελῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατέρα μου, μὴ με πιστεύετε, ἂν ὅμως τὰ ἐκτελῶ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν πιστεύετε σ' ἐμένα, πιστέψτε τουλάχιστο στὰ ἔργα μου»⁷¹. Αὐτοὶ ὅμως, μολονότι εἶχαν γίνε θεατὲς τῶν τόσο θαυμαστῶν ἔργων καὶ εἶχαν ἀκούσει με τὰ ἴδια τὰ αὐτιὰ τους τοὺς λόγους αὐτοῦ, μείνανε σκληροὶ καὶ ἀδίδακτοι, καὶ ἐπὶ πλέον κράτησαν ἀπύλωτο τὸ στόμα τους (γιατί, ἐνεργώντας με ἀσέβεια τόλμησαν νὰ τὸν ὀνομάσουν Σαμαρείτη καὶ μέθυσο καὶ υἱὸ ξυλουργοῦ). Προγνωρίζοντας λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὁ προφήτης με τὸ φωτισμὸ τοῦ Πνεύματος ἀπευθύνει τὸ λόγο του πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα καὶ Θεό καὶ λέγει· «Κύριε, ὁ βραχίονάς σου εἶναι ὑψηλὸς καὶ δὲν τὸν γνόρισαν». Γιατὶ ὡς πρὸς τὴν ἀξία τῆς ἴδιας του τῆς ὑπεροχῆς καὶ τὴν θεοπρεπῆ δόξα του εἶναι μέγας καὶ ὑψηλός, ἀλλὰ καὶ ὁ βραχίονας τοῦ Πατέρα εἶναι ὑψηλός, δηλαδή ὁ Θεὸς Λόγος μέσω τοῦ ὁποίου ἔγιναν τὰ πάντα, ἐπειδὴ ὅμως τὸν εἶδαν με σάρκα ἀγνόησαν τὴ δόξα του. Ἄλλ' ὅμως θὰ ντραποῦν, λέγει, ἂν μάθουν δηλαδή ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ζωοποιὸς Λόγος τοῦ Θεοῦ.

Τὸν ἔμαθαν με ποιὸ τρόπο; Οἱ ἴδιοι σκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τῆς σωτηρίας καὶ ἀρνήθηκαν τὸν ἅγιο τοῦ Ἰσραήλ, ὅπως λέγει ὁ θεσπέσιος Πέτρος⁷¹. Ὄταν ὅμως, σπάζοντας τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, ἐπανῆλθε ὁ Χριστὸς στὴ ζωὴ σὲ τρεῖς μέρες, καὶ αὐτὸ τὸ ἔμαθαν κυρίως οἱ καθηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, τότε λοιπὸν, τότε καὶ ντροπιάστηκαν, καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνταν μήπως γίνε σὲ ὅλους γνω-

71. Πράξ. 3, 14-15.

ἔκπυστον εἰς ἅπαντας τὸ τῆς ἀναστάσεως γένοιτο μυστήριον, ἀργύρια ἱκανὰ δεδώκασιν τοῖς στρατιώταις, καθὰ γέγραπται, ἵνα εἴπωσιν ὅτι «Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν». Αἰσχνυθήσονται δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Ὄταν γὰρ ἴδωσιν αὐτὸν ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, τότε καὶ ἐντροπὴν ἔξουσι τὴν ἀμήρυντον, υἱοὶ μὲν ὄντες τοῦ νυμφῶνος διὰ τοὺς πατέρας, αὐτῶν γὰρ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ διαθήκη, πεμπόμενοι δὲ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.

10 «Ἀπαίδευτον» τοίνυν εἰκότως ὀνομάζει «λαόν», καὶ ὅτι «ζήλος αὐτοὺς λήψεται», φησί, καὶ ὅτι «πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται». Ἐπειδὴ γὰρ ἀπόπεμπτοι γεγονάσιν αὐτοὶ καὶ ἐκδέβληνται τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος, καὶ ἀπεδείχθησαν μὲν ἀλλότριοι τῶν ἐπαγγελιῶν, προσελήφθη δὲ τὰ ἔθνη, ταύτη τοι

15 κατατρούχονται τῷ ζήλῳ καὶ οἶον ὑπὸ πυρὸς δαπανώμενοι, τοῦ τῆς βασκανίας δηλονότι, διατελοῦσιν οἱ δεῖλαιοι. Γέγραπται τι τοιοῦτον καὶ ἐν ῥῥοδαῖς περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ὅτι «Αὐτοὶ παρεξήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῖς· παρώξυνάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ

20 ἔθνει· ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς».

Στίχ. 12-13. «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κτῆσαι ἡμᾶς. Κύριε, ἐκτὸς σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν· τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν».

25 Ἔθος τοῖς ἁγίοις προφήταις τὰς ὑπὲρ γε τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖσθαι λιτάς· ἦσαν μὲν γὰρ φιλόθεοι καὶ τοῖς εἰς εὐσέδειαν ἀνχήμασιν εὖ μάλα κατεστεμμένοι. Ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ ἐκ ῥίζης πεφήνασιν Ἀβραὰμ καὶ ἐξ αἵματος τῶν ἁγίων πατέρων, ἐπιστυγνάζουσιν ἀναγκαίως ὡς ὁμογενέσι τοῖς ἐξ Ἰσ-

30 ραὴλ ὀρώντες ἀπολλυμένους διὰ γε τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέδειαν· ταύτη τοι καὶ νῦν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας

στό τὸ μυστήριον τῆς ἀνάστασης, ἔδωσαν ἀρκετὰ χρήματα στοὺς στρατιῶτες, ὅπως ἔχει γραφεῖ, γιὰ νὰ ποῦν ὅτι «Οἱ μαθητὲς τοῦ πῆγαν τὴ νύχτα καὶ τὸν ἔκλεψαν»⁷². Θὰ ντραποῦν ὁμως καὶ μὲ ἄλλο τρόπο. Ὅταν δηλαδὴ τὸν δοῦν κατὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου νὰ ἔρχεται μὲ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους, τότε θὰ νοιώσουν τὴν χωρὶς τελειωμὸ ντροπὴ, γιατί, ἂν καὶ ἦσαν υἱοὶ τοῦ νυμφώνα χάρις στοὺς πατέρες τους, ἀφοῦ σ' αὐτοὺς δόθηκαν οἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ διαθήκη, παρόλα αὐτὰ θὰ σταλοῦν στό σκότος τὸ ἐξώτερο. Εὐλόγα λοιπὸν τοὺς ὀνομάζει «ἀπαίδευτο λαὸ» καὶ λέγει, «ὅτι θὰ τοὺς κυριεύσει ζήλει», καὶ ἀκόμη ὅτι «τοὺς ἀντίθετους θὰ τοὺς καταφάγει ἢ φωτιά». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀποπέμφθηκαν καὶ ἐκδιώχθηκαν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στὸν Χριστό, καὶ ἀπὸ τὴ μιὰ ἀποδείχθηκαν ξένοι πρὸς τὶς ὑποσχέσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ θέση τους τὴν πῆραν τὰ ἔθνη, γι' αὐτὸ καὶ τοὺς τρώει ἡ ζήλεια, καὶ ζοῦν σὰ νὰ κατακαίει τοὺς δυστυχεῖς φωτιά, ἢ φωτιά δηλαδὴ τοῦ φθόνου. Κάτι παρόμοιο ἔχει γραφεῖ καὶ σὶς ὠδὲς γιὰ τοὺς ἐξαίματος Ἰσραηλῖτες, ὅτι δηλαδὴ «Αὐτοὶ προκάλεσαν τὴ ζήλεια μου ἐξαιτίας θεῶν ποὺ δὲν εἶναι θεοί, καὶ μὲ ἐξόργισαν μὲ τὰ εἰδωλά τους. Κι ἐγὼ θὰ προκαλέσω τὴ ζήλεια τους προσλαμβάνοντας στὴ θέση τους ξένο ἔθνος, καὶ θὰ τοὺς ἐξοργίσω ἀντικαθιστώντας τους μὲ ἔθνος ἀσύνητο»⁷³.

Στίχ. 12-13. «Κύριε, ὁ Θεός μας δῶσε μας εἰρήνην· γιατί ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς τὰ ἔδωσες. Κύριε, ὁ Θεός μας, κάνε μας κτῆμα σου. Κύριε, ἐκτὸς ἀπὸ σένα δὲν γνωρίζομε ἄλλον τὸ ὄνομά σου ἐπικαλούμαστε».

Ἐπάρχει συνήθεια στοὺς ἅγιους προφῆτες νὰ ἀναπέμπουν προσευχὲς γιὰ τοὺς Ἰσραηλῖτες γιατί ἦταν φιλόθεοι καὶ στεφανωμένοι πάρα πολὺ μὲ τὰ καυχήματα τῆς εὐσέβειας. Ἐπειδὴ λοιπὸν προῆλθαν ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἀβραάμ καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἁγίων πατέρων, δυσανασχετοῦσαν κατ' ἀνάγκη, ἐπειδὴ ἔβλεπαν τοὺς Ἰσραηλῖτες, ποὺ ἦταν ὁμογενεῖς τους, νὰ χάνονται ἐξαιτίας τῆς ἀσέβειάς τους πρὸς τὸν Χριστό. Γι' αὐτὸ τώρα καὶ ὁ μακάριος προ-

πρόσσεισι λέγων· «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν·
 πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν». Εἰ γὰρ χαρίσαιο, φησί, τὴν εἰ-
 ρήνην ἡμῖν, παντὸς ἐσόμεθα πλήρεις ἀγαθοῦ, καὶ ἀπεσχί-
 καμεν τῶν παρὰ σοῦ χαρισμάτων τελειωτάτην τὴν μέθεξιν.
 5 Καὶ ποίαν αἰτοῦσιν εἰρήνην, ἰδεῖν ἀναγκαῖον· ἢ γὰρ αὐτὸν
 αἰτοῦσι Χριστὸν (αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, κατὰ τὰς
 Γραφάς, καὶ δι' αὐτοῦ συνήφθημεν τῷ Πατρὶ, δι' οἰκειότη-
 τος δὲ δηλονότι τῆς πνευματικῆς), ἢ γοῦν ἐκεῖνό φασιν. Οἱ
 μὲν γὰρ οὐπω πιστεύσαντες καὶ ἀναπόδλητον ἔχοντες τὴν
 10 ἐκ τῆς ἁμαρτίας κηλῖδα, διεστήκασι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν ἐχθρῶν
 τάξει νοοῦνται δικαίως, γαυρόν τε ἔχουσι τὸν ἀνχένα καὶ
 τοῖς τοῦ Δεσπότητος μάχονται νόμοις. Οἱ δὲ εὐπειθεῖς καὶ εὐή-
 νιοι καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἔτοιμοι τῶν αὐτοῖς ἀρεσκόντων,
 φιλαίτατοί τε εἰσι καὶ εἰρήνην ἔχουσι πρὸς αὐτόν.
 15 Ἄλλ' ἔστι τὸ χρῆμα θεόσδοτον ἀληθῶς καὶ διὰ τῆς ἄνω-
 θεν φιλοτιμίας ἐρχόμενον. Δὸς τοίνυν ἡμῖν, ὦ Δέσποτα, τὸ
 εἰρηνεῦσαι πρὸς σέ, καὶ ἐκ μέσου γενομένης τῆς θεβήλου
 καὶ θδελυρᾶς ἁμαρτίας ἐνωθῆναί σοι πνευματικῶς διὰ μεσί-
 του Χριστοῦ. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς
 20 ὀρθῶς εἰρημένον· «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην
 ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ», οὗ δὴ γεγονότος κτησίς ἐσόμεθα καὶ κλη-
 ρος Θεοῦ. Ταύτη τοι σοφῶς ἐπενήνεκται τό, «Κύριε κτήσαι
 ἡμᾶς, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζο-
 25 μεν». Μονοτρόπους γὰρ εἶναι χρῆ καὶ Θεῷ μόνῳ κατεξευ-
 γμένους τοὺς εἰρηνεύοντας πρὸς αὐτόν, ὥστε καὶ αὐτὸν εἰ-
 δέναι μόνον, καὶ ἑτέρου παντελῶς ψευδωνύμου θεοῦ μηδὲ
 ἐπὶ γλώττης ὄνομα φέρειν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν ὀνομάζειν μόνον,
 ὅτι καὶ μόνος ἐστὶν ἐφ' ἡμᾶς φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ Θεός. Τοι-
 30 οῦτόν τι καὶ ὁ τοῦ πανσόφου Μωσέως ἡμῖν ἐπεφώνησε νό-
 μος, «Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ
 λατρεύσεις, καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ὀμῆ».

73α. Πρβλ. Ἰω. 14, 27.

74. Ρωμ. 5, 1.

75. Δευτ. 6, 13. Ματθ. 4, 10.

φήτης Ἡσαΐας ἀπευθύνεται στὸν Θεὸ καὶ λέγει· «Κύριε, ὁ Θεὸς μας, δῶσε μας εἰρήνη· γιατί ὅλα τὰ ἄλλα μᾶς τὰ ἔδωσες»^{73α}. Ἄν μᾶς χαρίσεις, λέγει, τὴν εἰρήνη, θὰ εἴμαστε πλήρεις ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ θὰ ἔχομε τελειότατη μέθεξη τῶν χαρισμάτων ποὺ παρέχονται ἀπὸ σένα. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ εἰρήνη ποὺ ζητοῦν. Ἡ δηλαδή ζητοῦν τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ (γιατί, σύμφωνα μὲ τις Γραφές, αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, καὶ μέσω αὐτοῦ ἐνωθήκαμε μὲ τὸν Πατέρα, μὲ οἰκειότητα δηλαδή πνευματική), ἢ λένε ἐκεῖνο. Ἐκεῖνοι δηλαδή ποὺ δὲν πίστεψαν ἀκόμα καὶ ἔχουν ἀνεξάλειπτη ἀκόμα τὴν κηλίδα τῆς ἁμαρτίας, βρίσκονται σὲ διάσταση μὲ τὸν Θεὸ καὶ θεωροῦνται δίκαια στὴν τάξη τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ εἶναι σκληροτράχηλοι καὶ πολεμοῦν τοὺς νόμους τοῦ Δεσπότη. Οἱ ὑπάκουοι ὅμως καὶ εὐκολοκυδέρητοι καὶ πρόθυμοι σὲ ὅτιδήποτε εἶναι ἀρεστὸ σ' αὐτούς, εἶναι πάρα πολὺ ἀγαπητοὶ καὶ εἰρηνεύουν μ' αὐτόν.

Ἄλλὰ τὸ πρῶγμα εἶναι ἀληθινὰ δοσμένο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴ γενναιοδωρία τοῦ οὐρανοῦ. Δῶσε μας λοιπόν, Δέσποτα, τὴ χάρη νὰ εἰρηνεύσομε μαζί σου, καὶ ἀφοῦ θγεῖ ἀπὸ τὴ μέση ἡ βέβηλη καὶ βδελυρὴ ἁμαρτία, νὰ ἐνωθοῦμε μαζί σου πνευματικὰ μέσω τοῦ Χριστοῦ. Τέτοιο εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ ὀρθὰ ἀπὸ τὸν Παῦλο· «Ἐχοντας λοιπόν δικαιοθεῖ μέσω τῆς πίστεως, ἔχομε εἰρήνη πρὸς τὸ Θεὸ μέσω τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁷⁴, πρῶγμα ποὺ ἀφοῦ γίνει, θὰ γίνομε κτῆμα καὶ κληρὸς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ λοιπόν προστέθηκε μὲ σοφία τό, «Κύριε, κάνε μας κτῆμα σου· ἐκτὸς ἀπὸ ἐσένα δὲν γνωρίζομε ἄλλον τὸ ὄνομά σου ἐπικαλούμαστε». Γιατί πρέπει νὰ εἶναι μονότροποι καὶ ζευγμένοι μόνο στὸ ζυγὸ τοῦ Θεοῦ ὅσοι εἰρηνεύουν μαζί του, ὥστε καὶ αὐτὸν μόνο νὰ γνωρίζουν, καὶ ὅποιουδήποτε ψευδάνυμου Θεοῦ οὔτε κὰν στὴ γλώσσα τους νὰ βάζουν τὸ ὄνομά του. Γιατί πρέπει αὐτὸν μόνο νὰ ἐπικαλούμαστε, γιατί αὐτὸς καὶ μόνο εἶναι γιὰ μᾶς φύσει καὶ ἀληθινὰ Θεός. Κάτι τέτοιο μᾶς διακήρυττε καὶ ὁ νόμος τοῦ πάνσοφου Μωυσῆ· «Θὰ προσκυνήσεις τὸν Κύριο τὸν Θεό σου καὶ αὐτὸν μόνο θὰ λατρεύσεις καὶ θὰ ὀρκίζεσαι στὸ ὄνομά του»³⁵.

Στίχ. 14-15. «Οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ οὐ μὴ ἀναστήσωσι. Διὰ τοῦτο ἐπήγαγες, καὶ ἀπώλεσας καὶ ἤρας πᾶν ἄρσεν αὐτῶν. Πρόσθες αὐτοῖς κακὰ, Κύριε, πρόσθες κακὰ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς».

5 Οἱ μόνον εἰδότες τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν ὀνομάζοντές τε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐπαριθμοῦντες αὐτῷ παντελῶς οὐδένα, λέγοντές τε διὰ τοῦτο, «Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν», συνείρουνσιν ἀναγκαίως τό, ὅτι «Οἱ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσιν», ἐκτός σου δὴ πάλιν. Ζωὴ γὰρ ὡν
 10 κατὰ φύσιν ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς καὶ Κύριος ζωογονεῖ τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ κινούμεθα καὶ ἔσμεν. Ἄλλ' «οὐδὲ ἰατροί», φησὶν, «οὐ μὴ ἀναστήσωσιν»· ἐπομένου καὶ τούτῳ τοῦ «ἐκτός σου» δηλονότι. Πάντα γὰρ ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν ἐκ γῆς φάρμακα, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ὅσον
 15 μὲν οὖν ἤκεν εἰς γε τὸ γράμμα, φημί, καὶ τὸν πρόχειρόν τε καὶ εἰς τοῦμφανές λόγον, ἢ τῶν ἐννοιῶν ἀπόδοσις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ᾧδέ γε, καὶ οὐχ ἑτέρως. Ἐπειδὴ δὲ χρὴ κατὰ νοῦν ἰέναι τὸν λόγον καὶ τῆς προφητικῆς ἀκριθείας ἀπογυμνοῦν τὸν σκοπὸν, ἐκεῖνό φαμεν ἀναγκαίως νεκροὶ τινές εἰσι καὶ
 20 οὐχὶ δὴ πάντως κατὰ τὴν σάρκα, νενεκρωμένοι δὲ μᾶλλον ὑπὸ φιληδονίας κοσμικῆς, καὶ ζωὴν οὐκ ἔχοντες τὴν ἀγίαν τὴν ἐν Χριστῷ τε καὶ ἀγγελικῆν. Ἄλλ' ἐκτός σου, φησὶν, οἱ τοιοῦτοι, οὐκ ἂν μεταλλάχοιεν τῆς ζωῆς, ἢτοι τῆς ζωοποιούσης χάριτος. Ἐκτός σου δὲ πάλιν οἱ τῶν ψυχικῶν ἀρρωστη-
 25 μάτων ἀπαλλάττειν οἰοί τε τοὺς ἐναλόντας αὐτοῖς, οἳ καὶ ἰατροὶ πνευματικοὶ νοοῖντ' ἂν εἰκότως, οὐκ ἂν τινα τῶν ἠρρωστηκότων ἀναστήσειαν. Ἰατροὺς δὲ φαμεν πνευματικούς εἶναι τοὺς ἀγίους προφήτας, ἀποστόλους τε καὶ εὐαγγελιστάς, οἳ, διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος καὶ τῆς ἐν Πνεύματι χορηγίας
 30 τὸν ἰᾶσθαι δυνάμενον καταπλουτοῦντες λόγον, θεραπεύουσι τοὺς τετραυματισμένους ὑπὸ τε τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς τοῦ διαδόλου σκαιότητος.

Στίχ. 14-15. «Οἱ (ἀσεβεῖς) νεκροὶ δὲν θὰ δοῦν ζωὴν, οὔτε οἱ γιατροὶ θὰ τοὺς ἀναστήσουν. Γι' αὐτὸ χτύπησες καὶ ἀφάνισες καὶ ἐξόντωσες κάθε ἀρσενικό. Πρόσθεσε, Κύριε, σ' αὐτοὺς συμφορές, πρόσθεσε κακὰ σ' ὅλους τοὺς ἐνδοξοὺς τῆς γῆς».

Αὐτοὶ ποὺ γνωρίζουν τὸν μόνο ἀπὸ τῆ φύση του καὶ ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομά του καὶ δὲν ἀπαριθμοῦν μαζί του ἀπολύτως κανέναν ἄλλο, καὶ γι' αὐτὸ λένε, «Κύριε, ἐκτὸς ἀπὸ σένα δὲν γνωρίζομε κανένα ἄλλον», συνδέουν καὶ ἀνάγκη μ' αὐτὸ καὶ τοῦτο· «Οἱ νεκροὶ δὲν θὰ δοῦν ζωὴν», ἐννοώντας πάλι μακριὰ ἀπὸ σένα. Γιατί, ὄντας ζωὴ ἀπὸ τῆ φύση του ὁ δημιουργὸς καὶ Κύριος ὄλων, ζωογονεῖ τὰ πάντα, καὶ μέσα σ' αὐτὸν κινούμαστε καὶ ὑπάρχομε⁷⁶. Ἄλλ' «οὔτε οἱ γιατροὶ», λέγει, «θὰ τοὺς ἀναστήσουν»· ἐπικόλουθο βέβαια καὶ σ' αὐτὸ εἶναι τὸ «μακριὰ ἀπὸ σένα». Γιατί ὅλα μᾶς ἔχουν δοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, καί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ, αὐτὸς ἔκανε φάρμακα ἀπὸ τῆ γῆ⁷⁷. Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν στὸ γράμμα, ἐννοῶ τὸν πρόχειρο καὶ ἐπιφανειακὸ λόγο, ἢ ἐξήγηση τῶν ἐννοιῶν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὀρθὴ ἔτσι ποὺ τὴν ἀποδώσαμε καὶ ὄχι ἀλλιῶς. Ἐπειδὴ ὅμως πρέπει ὁ λόγος νὰ προχωρεῖ στὸ βάθος τοῦ νοήματος καὶ νὰ ἀπογυμνώσει τὸ σκοπὸ τῆς προφητικῆς ἀκριβείας, ὑποχρεωτικὰ λέγει ἐκεῖνο· ὑπάρχουν κάποιοι νεκροὶ, καὶ ὄχι ὅπωςδήποτε κατὰ τῆ σάρκα, ἀλλὰ νεκρωμένοι μᾶλλον ἐξαιτίας τῆς κοσμικῆς φιληδονίας καὶ μὴ ἔχοντας τὴν ἀγία ζωὴ τῆ σύμφωνη μὲ τὸν Χριστὸ καὶ ἀγγελικῆ. Ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ ἐσένα, λέγει, αὐτοὶ δὲν θὰ μετάσχουν τῆς ζωῆς, ἦτοι τῆς χάριτος ποὺ ζωοποιεῖ. Μακριὰ ἀπὸ σένα πάλι ὅσοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τὰ ψυχικὰ ἀρρωστήματα αὐτοὺς ποὺ κυριεύθηκαν ἀπὸ αὐτά, οἱ ὅποιοι θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν εὐλογα καὶ ἱατροὶ πνευματικοί, δὲν θὰ θεραπεύσουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους. Ἰατροὶ πνευματικοὶ λέμε ὅτι εἶναι οἱ ἅγιοι προφῆτες, οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ εὐαγγελιστές, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν οὐράνια χάρη καὶ τὴν χορηγία τοῦ Πνεύματος ἀποκτοῦν ὡς πλοῦτο τὸ λόγο ποὺ μπορεῖ νὰ θεραπεύσει τοὺς τραυματισμένους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν κακότητα τοῦ διαβόλου.

Εἰκὸς δὲ δὴ τι καὶ ἕτερον τὸν προφητικὸν ἡμῖν ὑπαινί-
 τεσθαι λόγον· ὁ γάρ τοι Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
 ἰσοσθενῆ καὶ ἰσοκλεᾶ τῷ Φύσαντι καταδεικνύς ἑαυτὸν ἀνί-
 στη μὲν ἐκ μνημάτων τοὺς νεκρούς, τοὺς δὲ ἐν ἐσχάταις
 5 ὄντας ἰᾶτο νόσοις Ἄλλά, καίτοι τῶν οὕτω παραδόξων ἀπο-
 τελεστῆς γεγονώς, οὐ τετίμηται παρὰ τῶν τεθεαμένων· ἐδίω-
 κόν τε καὶ οὕτως αὐτὸν οἱ τῶν Ἰουδαίων μάλιστα καθηγη-
 ταὶ καὶ διδάσκαλοι Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκτὸς σοῦ, φησὶν, οὐκ ἂν
 ἴδοιεν ζωὴν οἱ νεκροί, σὺ γὰρ εἶ καὶ μόνος ὁ ζωοποιεῖν δυ-
 10 νάμενος, οὐδ' ἂν ἀναστήσειεν ἐκ μνημάτων ἰατρός, οὗς ἀνέ-
 στησας αὐτὸς ἠπίστησαν δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι, καὶ ἀκαθέ-
 κτως λελυττήκασιν, οὗς ἦν εἰκὸς καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἔσε-
 σθαι πιστούς «διὰ τοῦτο ἐπήγαγες, καὶ ἀπώλεσας καὶ ἤρας
 πᾶν ἄρσεν αὐτῶν». Ἐπήγαγες γὰρ τὴν ὀργὴν αὐτοῖς, ἢ καὶ
 15 ἀπέκειρεν ἀναγκαίως οὐκ ἄρδην ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ (σέ-
 σωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα), ἀλλὰ πᾶν ἄρσεν αὐτῶν, τοῦτ'
 ἔστι τὸ ἡγούμενον τάγμα Ἡγεμονικώτατον γὰρ ὡς πρὸς γε
 τὸ θῆλυ τὸ ἄρσεν. Ἄρρενας δὲ ἀποκαλεῖ ἴσως τοὺς οἰονεῖ
 νεανικωτέρους τῶν Ἰουδαίων, οὐ κατὰ τὴν τοῦ σώματος εὐ-
 20 ρωσίαν, κατὰ τὴν γνῶσιν δὲ μᾶλλον τῶν νομικῶν ἐνταλμά-
 των. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρὸς ἓνα τῶν προφητῶν εἰρημένον
 παρὰ Θεοῦ· «Πορεύσομαι πρὸς τοὺς ἀδρούς καὶ λαλήσω
 πρὸς αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ ὁμοθυμαδὸν συνέτριψαν ζυγόν, δι-
 ἔρρηξαν δεσμούς». Ὅτι δὲ τὸ προὔχόν τε καὶ ἱερώτερον ἐν
 25 τοῖς Ἰουδαίοις ταλανίζεται μὲν εἰκότως, ῥαγδαιοτέραν δὲ
 τὴν ὀργὴν ἐπήντησεν αὐτῷ, σαφηνιεῖ λέγων αὐτὸς ὁ Χρι-
 στός· «Οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
 περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσή-
 λυτον, καὶ ἐὰν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότε-
 30 ρον ὑμῶν». Καὶ πάλιν· «Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί, ὅτι ἤρα-

Εἶναι εὐλόγο νὰ ὑπαινίσσεται καὶ κάτι ἄλλο ὁ προφητικὸς λόγος. Ὁ Κύριός μας δηλαδὴ Ἰησοῦς Χριστός, θέλοντας ν' ἀποδείξει τὸν ἑαυτό του ὅτι ἦταν τῆς ἴδιας δυνάμης καὶ τῆς ἴδιας δόξας μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν γέννησε, ἀνέστηνε ἀπὸ τὰ μνήματα τοὺς νεκροὺς καὶ θεράπευνε ἐκείνους ποὺ ἦταν στὰ ἔσχατα τῆς ἀρρώστιας τους. Ἀλλὰ μολονότι πραγματοποίησε τόσα παράδοξα, δὲν τὸν τιμήθηκε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν εἶδαν, ἀλλὰ κι ἔτσι τὸν καταδίωκαν οἱ καθηγητὲς προπάντων καὶ διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, «μακριὰ ἀπὸ σένα δὲν θὰ δοῦν ζωὴ οἱ νεκροί», γιὰτι ἐσὺ καὶ μόνος εἶσαι αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ δίνει ζωὴ, δὲν θὰ μπορέσει ν' ἀναστήσει γιὰτρὸς ἀπὸ τὰ μνήματα αὐτοὺς ποὺ ἀνέστησες ἐσὺ, ἀλλ' ἔδειξαν ἀπιστία ἀκόμα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ καὶ τοὺς ἔπιασε λύσσα ἀσυγκράτητη, αὐτοὶ ποὺ ἦταν εὐλόγο καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ πιστέψουν, «γι' αὐτὸ χτύπησες καὶ ἔξαφάνισες κατ' ἑξόντωσες κάθε ἀρσενικό τους παιδί». Τοὺς χτύπησες δηλαδὴ μὲ τὴν ὀργή σου, ἣ ὁποία δὲν θέρισε κατ' ἀνάγκη ἀπὸ τὴ ρίζα ὅλους τοὺς Ἰσραηλῖτες (γιὰτι σώθηκε τὸ ὑπόλειμμα), ἀλλὰ κάθε ἀρσενικό τους, δηλαδὴ τὴν ἡγετικὴ τάξη τους. Γιὰτι τὸ ἀρσενικό σὲ σχέση μὲ τὴ γυναῖκα κατέχει ἡγετικὴ θέση. Ἀρσενικό ἴσως ἀποκαλεῖ τοὺς νεανικώτερους ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι βέβαια ὡς πρὸς τὴν εὐρωστία τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς πρὸς τὴ γνώση τῶν ἐντολῶν τοῦ νόμου. Τέτοιο εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Θεὸς μέσω ἑνὸς προφήτη· «Θὰ μεταβῶ στοὺς μορφωμένους καὶ θὰ μιλήσω σ' αὐτούς. Καὶ νὰ, ὅλοι μὲ μιὰ ψυχὴ συνέτριψαν τὸ ζυγὸ, ἔσπασαν τὰ δεσμά»⁷⁸. «Ὅτι βέβαια ταλανίζονται εὐλόγα οἱ προύχοντες καὶ οἱ ἱερώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐπέσυραν φοβερώτερη τὴν ὀργὴ ἐναντίον τους, τὸ διασαφηνίζει ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγοντας· «Ἀλλοίμονό σας, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριτὲς γιὰτι γυρίζετε σὲ ὅλη τὴ θάλασσα καὶ τὴ στεριά γιὰ νὰ κάνετε προσήλυτο ἕνα ἀνθρώπο, κι ὅταν τὸ πετύχετε, τὸν κάνετε υἱὸ τῆς γέεννας δυὸ φορὲς χειρότερο ἀπὸ σᾶς»⁷⁹. Καὶ πάλι. «Ἀλλοίμονο καὶ σὲ σᾶς τοὺς νομικούς, γιὰτι ἀφαιρέσα-

79. Ματθ. 23, 15.

τε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσέρχεσθε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε».

Κολάζεται τοίνυν εἰκότως τὸ ἄρσεν, τοῦτ' ἔστι τὸ ἐν ὑπεροχῇ καὶ τίμιον, καὶ ὡς ἐν ἀνδρείᾳ τῇ πνευματικῇ τό τε
5 ἦκον εἰς εἶδησιν τὴν κατὰ τὸν νόμον, οἷς καὶ προστεθῆναι
βούλεται κακά. Οὐ γὰρ μόνον ἀποπεπτώκασι τῆς πρὸς Θε-
ὸν οἰκειότητος ἐμπαροινήσαντες τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ γὰρ καὶ
τῷ λιμῷ δεδαπάνηνται καὶ ταῖς ἐντεῦθεν περιπεπτώκασι
συμφοραῖς, καταδηωθείσης αὐτῶν τῆς χώρας καὶ ἀνατε-
10 τραμμένης εἰς ἅπαν. Οὕς δὲ εἶρηκεν ἄρρενας, τούτους καὶ
ἐνδόξους ἀποκαλεῖ, ὡς διαπρέποντας δηλονότι καὶ ὑπερ-
κειμένους τῶν ἄλλων, διὰ τοι τὸ κατεστέφθαι τοῖς τῆς ἱερω-
σύνης ἀρχήμασιν. Τὸ πᾶν ἄρσεν αὐτῶν θεόδοτον καὶ σύμ-
μαχον κακὰ δὲ τὰ κακωτικά φησιν, ἥτοι τὰς θεηλάτους ὄρ-
15 γάς, λιμούς, λοιμούς, πολέμους, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, ἐνδό-
ξους δὲ τοὺς ἐν κακοῖς περιφανεῖς καὶ ἐν δυναστεῖαις περι-
βοήτους.

Στίχ. 16-17. «Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, ἐν θλί-
ψει μικρᾷ ἢ παιδείᾳ σου ἡμῖν. Καὶ ὡς ἡ ὠδίνουσα ἐγγί-
20 ζει τοῦ τεκεῖν καὶ ἐπὶ τῇ ὠδίνι αὐτῆς ἐκέκραγεν, οὕτως
ἐγενήθημεν τῷ ἀγαπητῷ σου».

Ἐκ πολλῆς ἄγαν φιλοθεΐας ὁ μακάριος προφήτης κεκι-
νημένος κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων εἰρηκῶς τε ὅτι,
«Πρόσθετε κακὰ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς», ἵνα μὴ τις εἶναι
25 νομίζεται τραχύς τε καὶ ἀπηνῆς οὐ κατοικτεῖρεσθαι μᾶλλον
παρακαλῶν τοὺς ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἐν θλίψει γενέσθαι καὶ
κακοῖς, ἐπήνεγκεν ἀναγκαίως τὸ πεφυκὸς ἅπασι συμβαί-
νειν, φημί δὲ τὸ ἐν θλίψει καὶ ἀνάγκαις διαμεμνησθαι φιλεῖν
τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ. Τὸ μὲν γὰρ τῆς εὐθυμίας πλάτος
30 ἀνίησιν ἔσθ' ὅτε πρὸς καταφρόνησιν, καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν

τε τὸ κλειδὶ τῆς γνώσης, καὶ οὔτε οἱ ἴδιοι μπαίνετε, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζετε αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ μπουῦν»¹⁾.

Τιμωροῦνται λοιπὸν εὐλόγα οἱ ἄρρενες, δηλαδή ὅσοι ὑπερέχουν κι ἀπολαμβάνουν τιμὲς (οἱ ἔνδοξοι) καὶ διακρίνονται γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνδρεία τους σχετικὰ μὲ τὴ γνώση τοῦ νόμου, στοὺς ὁποίους θέλει νὰ προστεθοῦν δεινὰ. Γιατὶ δὲν ἐξέπεσαν μόνο ἀπὸ τὴν οἰκειότητά τους μὲ τὸν Θεὸ ἐξαιτίας τῆς παράφρονης ἐνέργειάς τους ἀπέναντι στὸν Χριστὸ, ἀλλὰ ἀφανίσθηκαν καὶ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ περιέπεσαν στὶς συμφορὲς ποὺ ἐπακολούθησαν, ἀφοῦ καταληλατήθηκε ἡ χώρα τους καὶ καταστράφηκε τελείως. Κι αὐτοὺς ποῦ εἶπε ἄρρενες, αὐτοὺς ἀποκαλεῖ καὶ ἔνδοξους, ἐπειδὴ δηλαδή διέπρεπαν καὶ ὑπερεῖχαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐπειδὴ ἦταν στεφανωμένοι μὲ τὶς τιμὲς τῆς ἱερωσύνης. Γιατὶ ὅλοι οἱ ἄρρενες αὐτῶν εἶναι δοσμένοι ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ σύμμαχοι. Κακὰ λέγει ὅσα προκαλοῦν συμφορὲς, ἦτοι τὶς ἐκδηλούμενες ἀπὸ τὸν Θεὸ ὀργές, τὴν πείνα, τοὺς λοιμούς, τοὺς πολέμους καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτά, ἐνῶ ἔνδοξους ὀνομάζει ἐκείνους ποὺ διαπρέπουν σὲ ἔργα κακίας καὶ εἶναι περιβόητοι γιὰ τὴ δύναμή τους.

Στίχ. 16-17. «Κύριε, σὲ θυμηθήκαμε μέσα στὴ θλίψη μας μὲ μικρὴ θλίψη μας ἐκδηλώθηκε ἡ παιδεία σου σ' ἐμᾶς καὶ ὅπως ἡ γυναίκα ποὺ ἔχει τὶς ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ καὶ κατὰ τοὺς πόνους τῆς βάζει φωνές, στὴν κατάστασι αὐτὴ εἴμαστε γιὰ τὸν ἀγαπητὸ σου».

Κινημένος ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ὁ μακάριος προφήτης ἐναντίον τῶν Ἰουδαϊκῶν τολμημάτων καὶ ἔχοντας πεῖ, «Πρόσθεσε δεινὰ σὲ ὅλους τοὺς ἔνδοξους τῆς γῆς», γιὰ νὰ μὴ θεωρεῖται ὅτι εἶναι τραχὺς καὶ σκληρός, ἀφοῦ δὲν παρακαλεῖ νὰ δειχθεῖ εὐσπλαχνία μᾶλλον γιὰ ὅσους ἀμάρτησαν, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ τοὺς βροῦν θλίψεις καὶ δεινὰ, πρόσθεσε κατ' ἀνάγκη αὐτὸ ποὺ συμβαίνει εὐλόγα σὲ ὅλους, ἐννοῶ τὸ νὰ φέρομε στὴ μνήμη μας σὲ καιρὸ θλίψεων καὶ ἀνάγκης τὸν παντοδύναμο Θεὸ. Γιατὶ ἡ μεγάλη εὐθυμία πολλὲς φορὲς ὀδηγεῖ σὲ καταφρόνησι καὶ οὔτε κἂν νὰ

αἰσθάνεσθαι τῶν πλημμελημάτων αὐτοὺς ἐκ πολλῆς ἄγαν
 ῥαθυμίας εἰς τοῦτο γνώμης κατολισθήσαντας. Συνελαύνει
 δὲ ὡσπερ ἡ θλίψις πρὸς Θεὸν καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀναφέρει
 τῶν διεπταισμένων. Οὐκοῦν ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, φησὶν,
 5 ἔφην ὅτι, «Πρόσθετε κακὰ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς», ἐπεὶπερ
 ἐστὶ κοινὸν ἅπασιν τότε δὴ μάλιστα σε ποιεῖσθαι διὰ μνήμης
 καὶ τὰ σὰ βουλεύεσθαι καὶ φρονεῖν, ὅταν συμφοραῖς κοινω-
 νήσωσιν. Ἐν γὰρ θλίψει μικρᾷ παιδευόμεθα, οὐκ ἄκρατον
 οὐδὲ εἰς ἅπαν ἀπηνῆ τὴν τιμωρίαν ἐπάγοντος τοῦ Θεοῦ,
 10 συγκεραυννύντος δὲ μᾶλλον ἡμερότητι τὴν ὀργήν.

Οὐκοῦν οὐ μισοῦντος ἦν τοὺς ἡμαρτηκότας τὸ θλίψιν
 ἐπάγεσθαι παρακαλεῖν αὐτοῖς, ἀγαπῶντος δὲ μᾶλλον καὶ
 παιδεύεσθαι παρακαλοῦντος αὐτούς, ἵνα, ἐπεὶπερ ἐκ προ-
 αιρέσεως ἰδίας καρπὸν οὐκ ἐσχήκασιν τὴν εὐσέβειαν, κἂν
 15 γοῦν ὡς ἐξ ἀνάγκης περιτρέποντο πρὸς τοῦτο τῆς θείας
 ὀργῆς εἰς αἰσθησιν κεκλημένοι. Τοιοῦτον, οἶμαι, ἐστὶ τὸ
 διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ ὀρθῶς εἰρημένον· «Ἐν χαλινῷ καὶ ἐν
 κημῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς
 σέ». Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἀφόρητα πεπλημμεληκότες καὶ ἐμ-
 20 παροινήσαντες τῷ Χριστῷ περιπεσοῦνται τῇ θλίψει, ἡμεῖς
 δέ, οἱ σοὶ καὶ τὰ σὰ φρονουῦντες καὶ λέγοντες, διετέθημεν
 οὐχ ἑτέρως ἐπὶ τῷ ἀγαπητῷ σου, τοῦτ' ἐστὶ τῷ Υἱῷ· καθά-
 περ ἀμέλει, καὶ ὠδίνουσα γυνὴ μονονουχὶ κατακεκραγότες
 τῶν ἀτμαζόντων αὐτῶν ὀδυνόμενοί τε διὰ τοῦτο λίαν, καὶ
 25 πλείστην ὄσσην τῶν ἀπειθούντων αὐτῷ ποιούμενοι τὴν κα-
 ταβολήν. Ἔστι δ' ἀληθὲς ὃ φασὶ καὶ γοῦν αὐτὸς ὁ μακάριος
 Ἡσαΐας ταῖς Ἰουδαίων ἀθυροστομίαις ἐπιτιμῶν, ἃς πεποί-
 ηνται κατὰ Χριστοῦ· «Ὑμεῖς δέ», φησὶ, «προσαγάγετε ὧδε,
 υἱοὶ ἄνομοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης, ἐν τίνι ἐνετρουφή-
 30 σατε, καὶ ἐπὶ τίνι ἠνοιξάτε τὸ στόμα ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τίνα ἐχα-
 λάσατε τὴν γλῶτταν ὑμῶν; Οὐχ ὑμεῖς ἐστε τέκνα ἀπωλείας,

αἰσθάνονται τὰ πλημμελήματά τους, ἔχοντας ὀλισθήσει στή γνώμη αὐτὴ ἕξαιτίας τῆς μεγάλης ραθυμίας τους. Ἀντίθετα ἡ θλίψη σπρώχνει κατὰ κάποιον τρόπο πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ὀδηγεῖ στὴν ἐπίγνωση τῶν σφαλμάτων. Γι' αὐτὴ λοιπὸν τὴν αἰτία, λέγει, εἶπα, «Πρόσθεσε δεινὰ στοὺς ἔνδοξους τῆς γῆς, ἐπειδὴ εἶναι κοινὸ σὲ ὄλους τότε νὰ θυμοῦνται καὶ νὰ φέρουν στὴ μνήμη τους τὶς ἐντολές σου καὶ νὰ θέλουν καὶ νὰ φρονοῦν τὰ δικά σου, ὅταν τοὺς βροῦν συμφορές. Γιατὶ παιδεύομαστε μὲ μικρὴ θλίψη, ἐπιβάλλοντας ὁ Θεὸς ὄχι βαρεῖα οὔτε τελείως σκληρὴ τιμωρία, ἀλλὰ ἀναμιγνύοντας μᾶλλον τὴν ὀργὴν μὲ τὴν ἡμερότητα.

Δὲν ἦταν λοιπὸν αἰτία μίσους πρὸς ἐκείνους ποὺ ἁμάρτησαν ἢ παράκληση νὰ ἐποβληθεῖ θλίψη σ' αὐτούς, ἀλλ' ἦταν μᾶλλον ἐκδήλωση ἀγάπης αὐτοῦ ποὺ παρακαλοῦσε νὰ παιδαγωγηθοῦν, ὥστε, ἐπειδὴ δὲν ἀπέδωσαν καρπὸ εὐσέβειας ἀπὸ δική τους προαίρεση, τοῦλάχιστο ἀπὸ ἀνάγκη νὰ στραφοῦν σ' αὐτὸ καλούμενοι σὲ αἴσθησι τῆς θείας ὀργῆς. Παρόμοιο εἶναι, νομίζω, αὐτὸ ποὺ ὀρθὰ εἰπώθηκε μέσω τῆς φωνῆς τοῦ Δαβὶδ· «Μὲ χαλινάρια καὶ φίμωτρο νὰ σφίξεις τὰ σαγόνια αὐτῶν ποὺ δὲν πλησιάζουν σὲ σένα»⁸¹. Ἐκεῖνοι βέβαια ποὺ ἁμάρτησαν πολὺ βαρῖα καὶ συμπεριφέρθηκαν μὲ ἀνοησία πρὸς τὸν Χριστὸ θὰ περιπέσουν σὲ θλίψεις, ἐμεῖς ὅμως ποὺ ἀνήκομε σὲ σένα καὶ πιστεύομε καὶ πρεσβεύομε τὰ δικά σου, δὲν δείξαμε διαφορετικὴ διάθεση γιὰ τὸν ἀγαπημένο σου, δηλαδὴ τὸν Υἱὸ σου, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ κραυγάζοντας κατὰ κάποιον τρόπο ἐναντίον ἐκείνων ποὺ τὸν ἀτιμάζουν καὶ νοιώθοντας μεγάλο πόνον γι' αὐτὸ, ὑψώνομε μεγάλη κατακραυγὴ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ δὲν ὑπακούουν σ' αὐτόν. Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λέγει· καὶ πράγματι ὁ ἴδιος ὁ μακάριος Ἡσαΐας, ἐπιτιμώντας τοὺς Ἰουδαίους γιὰ τὶς ἀθυροστομίες τους ποὺ ἐκστόμισαν ἐναντίον τοῦ Χριστιοῦ, λέγει· «Ἔσεῖς ὅμως πλησιάσατε ἐδῶ, σεῖς οἱ υἱοὶ τῆς παρανομίας, τὸ σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνῆς, γιὰ ποιὸν διασκεδάσατε καὶ ἐναντίον ποιοῦ ἀνοίξατε τὸ στόμα σας καὶ ἐναντίον ποιοῦ βγάλατε τὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸ στόμα σας; Δὲν εἴστε ἔσεῖς παι-

σπέρμα ἄνομον;». Καὶ μὴν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ αὐ-
 τῶν πού φησιν· «Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ
 μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον αὐτῶν διὰ παντός σύγ-καψον».
 Πλεῖστοί τε ὅσοι πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν ἁγίων προφητῶν
 5 γεγόνασι λόγοι κατὰ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, διὰ
 τὴν εἰς Χριστὸν δυσσέβειαν.

Στίχ. 17-18. «Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλά-
 βομεν καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας,
 ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς».

10 Οἱ λέγοντες ἐκ φιλοθείας γενέσθαι τῷ ἀγαπητῷ τοῦ
 Πατρὸς, δῆλον δὲ ὅτι τῷ Υἱῷ, καθάπερ ὠδίνουσα γυνή, τῇ
 τοῦ λόγου τροπῇ νουνεχῶς ἐμμένοντες, ὠδινήσαί τέ φασι
 καὶ μὴν καὶ εἰληφέναι κατὰ γαστρὸς καὶ τῆς σωτηρίας τὸ
 πνεῦμα τεκεῖν ἐπὶ γῆς. Πρέπει δ' ἄν, ὡς ἔφην, ὁ τοιοῦτος
 15 λόγος προφήταις τε καὶ ἁγίοις ἀποστόλοις τε καὶ εὐαγγελι-
 σταῖς, οἱ τῆς ἄνωθεν μυσταγωγίας καταπλουτοῦντες τὴν
 χορηγίαν καὶ οἷόν τινας νοητοῦς δεχόμενοι σπερματικούς
 ἐκτετόκασι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς πνεῦμα σωτηρίας, τοῦτ' ἔστι
 τὴν ἐν πνεύματι διδασκαλίαν, ἢ καὶ ζωῆς ἔστι τῆς εἰς αἰ-
 20 ὶωνας πρόξενος. Ἔθος γὰρ τῇ θείᾳ Γραφῇ πνεῦμα πλειστά-
 κως ὀνομάζειν τὰς τινῶν συγγραφάς. Καὶ γοῦν «δοκιμάζε-
 τε», φησί, «τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν». Ἄει γὰρ ἐν
 ἀγίῳ Πνεύματι τὸ σωτήριον λαλεῖται κήρυγμα, ἢ γοῦν ἐν
 πνεύματι κοσμικῶ τὰ ὅσα πέρ ἔστι τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενα.
 25 Γράφει γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν
 ἄλλων ἁγίων· «Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου
 ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἴδωμεν τὰ
 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν». Πνεῦμα τοίνυν σωτηρίας
 τὸ εὐαγγελικὸν ἀποκαλοῦσι κήρυγμα. Ἀποφέρει γὰρ εἰς
 30 ἀμήρυντον ζωὴν καὶ εἰς μακραίωνα βίον.

82. Ἦσ. 57, 3-4.

84. Α' Ἰω. 4, 1.

83. Ψαλμ. 68, 24.

85. Α' Κορ. 2, 12.

διὰ τῆς ἀπώλειας, σπέρμα παράνομο;»⁸². Ἄλλὰ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγει κάπου γι' αὐτούς· «Εἶθε νὰ σκοπισθοῦν τὰ μάτια τους γιὰ νὰ μὴ βλέπουν καὶ κύρτωσε τὴν πλάνη τους γιὰ πάντα»⁸³. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ καὶ πάρα πολλοὶ ἄλλοι λόγοι εἰπώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἅγιους προφῆτες ἐναντίον τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων ἕξαιτίας τῆς ἀσέβειάς τους πρὸς τὸν Χριστό.

Στίχ. 17-18. «Ἐμεῖς ἕξαιτίας τοῦ φόβου σου, Κύριε, συλλάβαμε στὴν κοιλιά μας καὶ νοιώσαμε τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, καὶ γεννήσαμε πνεῦμα σωτηρίας, τὸ ὁποῖο φέραμε ἐπάνω στὴ γῆ».

Αὐτοὶ ποὺ λένε ὅτι ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ ἔγιναν γιὰ τὸν ἀγαπητὸ τοῦ Πατέρα, δηλαδὴ γιὰ τὸν Υἱό, σὰν τὴ γυναῖκα ποὺ κοιλοπονᾷ, ἐπιμένοντας μὲ πολλὴ σύνεση στὴ μεταφορικὴ ἔννοια τοῦ λόγου, λένε ὅτι κοιλοπόνησαν καὶ βέβαια καὶ συνέλαβαν στὴν κοιλιά τους καὶ γέννησαν στὴ γῆ τὸ πνεῦμα τῆς σωτηρίας, (δηλαδὴ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν). Αὐτὸς ὁ λόγος ταιριάζει, ὅπως εἶπα, καὶ στοὺς προφῆτες καὶ στοὺς ἅγιους ἀποστόλους καὶ στοὺς εὐαγγελιστὰς, οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας ὡς πλοῦτο τὴ χορηγία τῆς οὐράνιας διδασκαλίας καὶ δεχόμενοι ἀπὸ αὐτὴ κάποιους πνευματικούς κατὰ κάποιον τρόπο σπόρους, γέννησαν ἐπάνω στὴ γῆ πνεῦμα σωτηρίας, δηλαδὴ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, ἣ ὁποία εἶναι καὶ πρόξενος τῆς αἰώνιας ζωῆς. Γιατὶ ἡ ἅγια Γραφὴ συνηθίζει νὰ ὀνομάζει πολλὰ φορὲς πνεῦμα τὶς συγγραφὰς κάποιων. Καὶ πράγματι λέγει· «Ἐξετάζετε τὰ πνεύματα ἃν προέρχονται ἀπὸ τὸν Θεό»⁸⁴. Γιατὶ πάντοτε τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας γίνεται μὲ τὴ χάρι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ μὲ πνεῦμα κοσμικὸ ὅσα ἀσφαλῶς μάχονται τὴν ἀλήθειαν. Γράφει λοιπὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ἄλλους ἅγιους· «Ἐμεῖς ὅμως δὲν λάβαμε τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ γνωρίσομε ἐκεῖνα ποὺ μᾶς χάρισε ὁ Θεός»⁸⁵. Πνεῦμα σωτηρίας λοιπὸν ἀποκαλοῦν τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα. Γιατὶ ὁδηγεῖ σὲ ἀτελείωτη ζωὴ καὶ μακροαίωνα βίον.

Στίχ. 18-19. «Οὐ πεσοῦμεθα, ἀλλὰ πεσοῦνται οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ. Ἡ γὰρ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἐστίν, ἡ δὲ
5 γῆ τῶν ἀσεβῶν πεσεῖται».

Ἀξιάγαστος ἀληθῶς τῶν ἀγίων ἡ νῆψις Ἐννοοῦσι γὰρ αἰεί πως τὸ ἀντιτετάχθαι δοκοῦν οἷς ἂν πρὸς ἡμᾶς ποιῶντο λόγοις. Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ πνεῦμα σωτήριοιον ἀποτεκεῖν ἔφασκον τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, κατισχύοντα δὲ καὶ μετὰ
10 τοῦτο ἔτι τῶν ἐπὶ γῆς ὀρῶσι τὸν θάνατον, οἴονεί τις λέγοντος, «Τίς ἡ ὄνησις τῶν θείων ἡμῖν κηρυγμάτων; ποῦ δὲ τῆς σωτηρίας τὸ πνεῦμα; πίπτουσι γὰρ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς», ἀντεπάγουσιν ἀναγκαίως τὴν ἀπολογίαν, καὶ δὴ καὶ φασιν, «Ἀναστήσονται οἱ νεκροί», χάριτι μὲν Θεοῦ, καθά φησιν ὁ
15 μακάριος Παῦλος· Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, πλην ἀνεβίω τριήμερος καὶ γέγονεν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων καὶ ῥίζα τῶν δι' αὐτοῦ μεταπλαττομένων εἰς ζωὴν, καὶ οἷον ἀρχὴ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀποδυομένης τὴν φθοράν, καὶ πεπλουτήκαμεν μὲν
20 ἐν ἀκλονήτοις ἐλπῖσι τὴν εἰς αἰῶνα ζωὴν, ἄραρε δὲ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἀναδιώσσονται μὲν οἱ νεκροί, καταργηθήσεται δὲ εἰσάπαν τοῦ θανάτου τὸ κράτος· πλην οὐπω παρόντος τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἡ ἀνάστασις ὑποπίπτει τέως ἡ ἀνθρώπου φύσις τῷ τεθάναι δεῖν, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ τέως ἡσθενηκότα καὶ ἐν ἡμῖν τε αὐτοῖς ἐσόμενον ἀσθενῆ κατὰ καιροὺς ὑπομένει θάνατον.

Ἐὰρ οὖν ἐκεῖνο, φησί, τοῖς παρ' ἡμῶν ἀντιτετάξεται λόγοις, ἧγουν σωτηρίοις κηρύγμασι, τὸ πίπτειν ἔτι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ τί τοῦτό ἐστι; παντελῶς οὐδέν. Ἀναδιώσσονται
30 γὰρ οἱ νεκροὶ καὶ τὰ ἐν γῇ καὶ μνημείοις σώματα παλινδρομήσει πρὸς ζωὴν. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τοῦδε δὴ πάλιν ὁ τρό-

Στίχ. 18-19. «Δὲν θὰ πέσομε ἐμεῖς, ἀλλὰ θὰ πέσουν οἱ κάτοικοι τῆς γῆς. Θ' ἀναστηθοῦν οἱ νεκροὶ καὶ θὰ σηκωθοῦν ὅσοι βρίσκονται στὰ μνήματα καὶ θὰ εὐφρανθοῦν οἱ ἄνθρωποι στὴ γῆ. Γιατὶ ἡ δροσιὰ ποῦ κατεβαίνει ἀπὸ σένα συντελεῖ στὴ θεραπεία τους, ἐνῶ ἡ γῆ τῶν ἀσεβῶν θὰ καταστραφεῖ».

Εἶναι ἀληθινὰ ἀξιοθαύμαστη ἡ περίσκεψη τῶν ἁγίων. Γιατὶ ἀντιλαμβάνονται πάντοτε ποιὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μπορεῖ ν' ἀντιταχθεῖ στοὺς λόγους ποῦ ἀπευθύνουν σὲ μᾶς. Λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔλεγαν ὅτι πνεῦμα σωτηρίας γέννησαν ἐπάνω στὴ γῆ, καὶ ἔβλεπαν ὅτι κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ ἦταν ἰσχυρὸς ἀκόμα ὁ θάνατος, σὰ νὰ τοὺς ἐρωτᾷ κάποιος, “Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελός μας ἀπὸ θεῖα κηρύγματα; καὶ ποῦ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς σωτηρίας, ἀφοῦ ὅσοι ζοῦν ἐπάνω στὴ γῆ πέφτουν καὶ πεθαίνουν;” ἀντιτάσσουν κατ' ἀνάγκη τὴν ἀπολογία καὶ μάλιστα λένε· «Θ' ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί»⁸⁶, μὲ τὴ χάριση τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Παῦλος. Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς δοκίμασε τὸ θάνατο γιὰ χάριση ὅλων, ἀλλὰ ἐπανῆλθε στὴ ζωὴ μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες καὶ ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ τῶν νεκρῶν, καὶ ρίζα αὐτῶν ποῦ μεταπλάθονται ἀπὸ αὐτὸν πρὸς ζωὴ, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀρχὴ τῆς φύσης τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἀποβάλλει τὴ φθορὰ, καὶ ἀποκτήσαμε μὲ ἀκλόνητες ἐλπίδες σὰν πλοῦτο μεγάλο τὴν αἰώνια ζωὴ. Ὅπως οἴηται λοιπὸν καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα θὰ ξαναζήσουν οἱ νεκροὶ καὶ θὰ καταργηθεῖ μὰ γιὰ πάντα ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκόμα παρὼν ὁ καιρὸς τῆς ἀνάστασης· πέφτει προηγουμένως ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου ἐπειδὴ πρέπει νὰ πεθάνει, καὶ ὑπομένει τὸν θάνατο, ὁ ὁποῖος ἀποδυναμώθηκε μὲ τὸν Χριστό, καὶ πρόκειται κατὰ καιροὺς νὰ χάσει τὴ δυνάμη του καὶ ἀπέναντί μας.

Ἄραγε λοιπὸν ἐκεῖνο, λέγει, θὰ ἀντιταχθεῖ στοὺς δικούς μας λόγους, ἦτοι στὰ κηρύγματα τῆς σωτηρίας, τὸ ὅτι πέφτουν ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι; Καὶ τί σημασία ἔχει αὐτὸ; Καμμιὰ ἀπολύτως. Γιατὶ οἱ νεκροὶ θὰ ἐπανέλθουν στὴ ζωὴ καὶ τὰ σώματα ποῦ βρίσκονται στὴ γῆ καὶ στὰ μνήματα θὰ ἐπιστρέψουν στὴ ζωὴ. Καὶ μὲ ποιὸ πάλι

πος; «Ἡ δρόσος ἢ παρὰ σοῦ ἴαμα αὐτοῖς ἔστι». Καὶ δρόσον ἐν τούτοις ἀποκαλεῖν ἐγνώκασι τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν, δι' ἧς ἐγερθήσεσθαι τοὺς νεκροὺς ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ. Ψάλλει γάρ που πρὸς Θεὸν
 5 καὶ φησιν «Ἀποστρέψαντος γάρ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς». Δρόσος οὖν ἄρα ζωοποιὸς τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρὸς δι' Υἱοῦ, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐκ γῆς σώμασιν ἐνιέ-
 10 σα τὴν ἀφθαρσίαν. Ἄλλ' οἱ μὲν ἐν γῇ πεσόντες ἀναδιώσσονται, ἢ δέ γε τῶν δεδυσσεβηκότων γῆ πεσεῖται, καὶ τοῦτο παθεῖν συνέδη τῇ τῶν Ἰουδαίων χώρα· πεπαρωνήκασι γάρ εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, καίτοι τὸ τῆς σωτηρίας τεκόντας πνεῦμα τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς

15 Στίχ. 20-21. «Βάδιζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμιεῖά σου, ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου. Ἴδου γὰρ Κύριος ἀπὸ τοῦ ἁγίου τόπου ἐπάγει τὴν ὀργὴν ἐπὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀνακαλύψει ἢ γῆ τὸ αἷμα
 20 αὐτῆς καὶ οὐ κατακαλύψει τοὺς ἀνηρημένους».

Τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ἐν τούτοις ἡμῖν εἰσκομίζεται τῶν ἁγίων τὸν νοῦν ἐπαλείφοντος εἰς τὸ τληπαθές Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλον καὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ καὶ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν τὸ τῆς σωτηρίας ποιοῦντες πνεῦμα,
 25 τοῦτ' ἔστι τὸ εὐαγγελικὸν ἱερουργοῦντες κήρυγμα, δεινοῖς τε καὶ ἀφορήτοις πειρασμοῖς περιπεσεῖσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ ψυχῇ καὶ αἵματι κίνδυνον ὑπομεῖναι, ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως, κατανεανιεύεσθαι φιλεῖν τῶν τοιούτων αὐτούς ἀναπεῖθει, λέγων «Βάδιζε, λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ
 30 ταμιεῖά σου». Εὐφύεστατα δὲ καὶ εὐφήμως ἄγαν ἀποκαλεῖ τὰ ταμιεῖα τὰχα που τὰ ἐν τῇ γῇ μνήματα, καὶ δὴ καὶ ἐν ἴσῳ

τρόπο θὰ γίνεῖ αὐτό; «Ἡ δροσιὰ πού κατεβαίνει ἀπὸ ἐσένα εἶναι θεραπεία γι' αὐτούς». Καὶ δροσιὰ μ' αὐτὰ γνωρίζουν ἡ ἀποκαλοῦν τὴ ζωοποιὸ ἐνέργεια καὶ δύναμη τοῦ Πνεύματος, μὲ τὴν ὁποία εἶπε ὁ μακάριος Δαβὶδ ὅτι θὰ ἐγερθοῦν οἱ νεκροί. Γιατὶ ψάλλει κάπου πρὸς τὸν Θεὸ καὶ λέγει· «Ἄν ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπό σου θὰ ταραχθῶν καὶ θὰ ἐπιστρέψουν τὸ χῶμα τους. Θὰ ἐξαποστείλεις τὸ Πνεῦμα σου καὶ θὰ κτισθοῦν καὶ θὰ ἀνακαινίσῃς τὸ πρόσωπο τῆς γῆς»⁸⁷. Ἄρα λοιπὸν δροσιὰ πού ζωοποιεῖ εἶναι τὸ Πνεῦμα πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα μέσω τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐμβάλλει τὴν ἀφθαρσία σ' αὐτὰ τὰ γήνια σώματα. Καὶ ὅσοι βέβαια ἔπεσαν στὴ γῆ θὰ ξαναζήσουν, ἐνῶ ἡ γῆ ἐκείνων πού ἔδειξαν ἀσέβεια θὰ πέσει· κι αὐτὸ συνέβη νὰ τὸ πάθει ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων· γιατί φέρθηκαν μὲ πολλὴ ἀνοησία πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ στοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, μολονότι γέννησαν τὸ πνεῦμα τῆς σωτηρίας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Στίχ. 20-21. «Ἔσεῖς ὁ λαὸς μου, τρέξτε καὶ μπεῖτε στὰ ἐσωτερικὰ δωμάτια σας· κλείστε τὶς πόρτες σας καὶ κρυφθεῖτε γιὰ λίγο, τόσο, ὡς πού νὰ περάσει ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου. Γιατὶ νὰ, ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν ἅγιο τόπο τῆς διαμονῆς του στέλνει τὴν ὀργὴν του ἐναντίον τῶν κατοίκων τῆς γῆς, καὶ ἡ γῆ θὰ φανερώσει τὸ αἷμα, καὶ δὲν θὰ κρατήσῃ σκεπασμένους τοὺς σκοτωμένους».

Τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ στοὺς λόγους αὐτοὺς εἰσάγεται νὰ προετοιμάζει τὸ νοῦ τῶν ἁγίων γιὰ τὰ κακοπαθήματα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο, μεταδίδοντας τὸ Πνεῦμα τῆς σωτηρίας, δηλαδὴ ὑπηρετώντας τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα, καὶ στοὺς ἐξαίματος Ἰσραηλιῖτες καὶ σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, νὰ συναντήσουν φοβεροὺς καὶ ἀνυπόφορους πειρασμοὺς καὶ νὰ ὑπομείνουν κι αὐτὸν ἀκόμα τὸν κίνδυνο τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλόγα, προσπαθεῖ νὰ τοὺς πείσει νὰ ἀγαποῦν ἡ ἀντιμετωπίσουν ὅλα αὐτὰ μὲ νεανικὸ σθένος, λέγοντας· Τρέξτε, ἐσεῖς ὁ λαὸς μου καὶ μπεῖτε στὰ ταμεῖα σας». Μὲ πολλὴ εὐφυΐα καὶ κατ' εὐφημισμὸ ἀποκαλεῖ ταμεῖα ἴσως τὰ μέσα στὴ γῆ μνήματα, καὶ μάλιστα

τοῖς ἀληθῶς ἀποκρυπτομένοις ἀποκλείει τὰς θύρας, καὶ δι-
 αλανθάνει ἀνέχεσθαι βραχύ, ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου.
 Εἶρηται μὲν γὰρ τῇ τοῦ γένους ἀρχῇ, τοῦτ' ἔστι τῷ Ἀ-
 δάμ· «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», καὶ ἐπάρατος ἦν διὰ
 5 τὴν παράβασιν ἢ ἀνθρώπου φύσις· ταύτητοι καὶ ὑπενήνε-
 κται τῇ φθορᾷ. Λυθήσεται δὲ τὰ ἐκ θείας ὀργῆς ἐπενηνε-
 γμένα. Καὶ τοῦτο εἰς ἅπαν κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν
 καταργουμένου θανάτου καὶ τῆς τοῦ διαδόλου τυραννίδος
 ἀνηρημένης καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐκβεβοθρωμένης

10 Οὐκοῦν ἀποκρούθηθι, φησὶν, ὦ λαός μου, καὶ ἀνάσχου
 βραχὺ καὶ ὅσον ὅσον, ἕως ἂν ὁ ἐξ ὀργῆς Κυρίου θάνατος
 παρελάσῃ, καὶ ὁ τῆς ἀπάντων ἀναστάσεως ἀναδειχθεῖη
 καιρός. Εἰ γὰρ καὶ πάθῃς, φησί, τὸ τεθνάναι τυχόν, τῆς τῶν
 μισούντων σκαιότητος ἐπιρριπτύσεως καὶ τοῦτο τοῖς ἀγίοις
 15 μυσταγωγοῖς, ἀλλ' οὖν ὁ πάντων Δεσπότης ἐποίσει τὴν κό-
 λασιν τοῖς ἀνηρηκόσιν ἀγίους. Ἐπάγει γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀγίου
 Κύριος τὴν ὀργὴν ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ-
 μοιον τοῦτό ἐστιν ἐκεῖνω· «Καὶ ἔβρεξε γὰρ Κύριος παρὰ
 Κυρίου ἐπὶ Σόδομα πῦρ καὶ θεῖον». Οὐκοῦν ὁ Υἱὸς ἀπὸ τοῦ
 20 ἀγίου [Πατρὸς] Πνεύματος ἐποίσει τὴν ὀργὴν ἐπὶ τοὺς κα-
 τοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς γὰρ αὐτὸς πού φησιν· «Ὁ Πα-
 τὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ,
 ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα».
 Ἐνοστάντος δὲ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἡ ὀργὴ τοῖς ἀνόσια πε-
 25 πλημμεληκόσι κατὰ τῶν ἡγιασμένων ἐπενεχθήσεται, «τὸ αἷ-
 μα αὐτῆς ἀνακαλύψει ἡ γῆ, καὶ οὐ κατακρούσει τοὺς ἀνη-
 ρημένους», τοῦτ' ἔστι πᾶν ὅπερ πέπτωκεν εἰς γῆν αἷμα τοῦ-
 το ἔσται φανερόν, ἀποκρυβήσεται οὐδεὶς, ἤγουν εἰς ἀλήθει-
 αν οἰχθήσεται τῶν ἡδίκημένων. Μεμνήσεται γὰρ ἀπάντων ὁ
 30 Δημιουργός, καὶ οὐδεὶς ἔσται παντελῶς τῶν ἀδίκως ἀνηρη-
 μένων, ὃς οὐκ ἔσται γνώριμος καὶ ἐν μνήμῃ Θεοῦ.

ὅμοια μ' αὐτοὺς ποὺ κρύβονται ἀληθινὰ κλείνει τὶς πύρρες καὶ ἀνέχεται νὰ μείνουν γιὰ λίγο κρυμμένοι, μέχρι ποὺ νὰ περάσει ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου. Γιατὶ εἰπώθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ γένους, δηλαδή στὸν Ἀδὰμ: «Εἶσαι χῶμα, καὶ στὸ χῶμα θὰ καταλήξεις»⁸⁸, καὶ ἦταν καταραμένη ἐξαιτίας τῆς παράβασης ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου· γι' αὐτὸ βέβαια καὶ ὑποτάχθηκε στὴ φθορὰ. Θὰ σταματήσουν ὅμως τὰ ἐπιφερόμενα ἀπὸ τὴ θεία ὀργὴ δεινὰ. Καὶ τοῦτο θὰ γίνῃ τελείως κατὰ τὸν καιρὸ τῆς συντέλειαι, ὅταν θὰ καταργηθεῖ ὁ θάνατος, θὰ ἐξαλειφθεῖ ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου, καὶ θὰ καταχωνιασθεῖ ἡ ἁμαρτία.

Κρυφθεῖτε, λοιπὸν, λέγει, σὺ ὁ λαὸς μου, καὶ κάνε ὑπομονὴ γιὰ λίγο, τόσο, ὥσπου νὰ περάσει ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Κυρίου καὶ νὰ φανεῖ ὁ καιρὸς τῆς ἀνάστασης ὅλων. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα λέγει, ὑποστεῖς τυχὸν τὸν θάνατο, ἀφοῦ ἡ κακία αὐτῶν ποὺ μισοῦν προξενεῖ κι αὐτὸ στοὺς ἁγίους μυσταγωγούς, ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος τῶν ὅλων θὰ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρία σ' αὐτοὺς ποὺ σκότωσαν τοὺς ἁγίους. Γιατὶ ὁ Κύριος καταφέρει ἀπὸ τὸν ἅγιό τόπο του τὴν ὀργὴν τοῦ στοὺς κατοίκους τῆς γῆς. Αὐτὸ εἶναι ὅμοιο μὲ ἐκεῖνο· «Καὶ ἔβρεξε ὁ Κύριος ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου στὰ Σόδομα φωτιὰ καὶ θειάφι»⁸⁹. Ὁ Υἱὸς λοιπὸν ἐκ μέρους τοῦ Πατέρα του θὰ καταφέρει τὰ χτυπήματα τῆς ὀργῆς του στοὺς κατοίκους τῆς γῆς. Γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει κάπου· «Ὁ Πατέρας δὲν κρίνει κανέναν, ἀλλὰ ὅλη τὴν κρίση τὴν ἔδωσε στὸν Υἱό, γιὰ νὰ τιμοῦν ὅλοι τὸν Υἱό, ὅπως τιμοῦν τὸν Πατέρα»⁹⁰. Ὅταν ὅμως θὰ ἔρθῃ ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ ξεσπάσει ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου σὲ ἐκείνους ποὺ διέπραξαν ἀνοσιουργήματα ἐναντίον ὅσων ἔλαβαν τὸν ἁγιασμό, «ἡ γῆ τότε θὰ ξεσκεπάσει τὸ αἷμα ποὺ ἤπιε, καὶ δὲν θὰ κρύψει τοὺς σκοτωμένους», δηλαδή ὅλο τὸ αἷμα ποὺ χύθηκε στὴ γῆ, θὰ φανερωθεῖ, καὶ δὲν θὰ κρυβεῖ κανένας, ἥτοι θὰ φανερώσει ἀληθινὰ ὅσους ἔχουν ἀδικηθεῖ. Γιατὶ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων θὰ τοὺς θυμηθεῖ ὅλους καὶ ἀπολύτως κανέναν ἀπὸ ὅσους σκοτώθηκαν ἄδικα δὲν θὰ μείνει ἄγνωστος καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ.

90. Ἰω. 5, 22-23.

ΚΕΦ. 27, στίχ. 1. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν καὶ τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν σκολιόν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκοντα».

5 Ἐπενεχθήσεται τὴν ὀργὴν τοῖς ἠσεβηκόσι καὶ ἀπεκτονόσιν αὐτοὺς εὖ μάλα διειρηκῶς συναναιρεθήσεται τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις καὶ αὐτὸν ἔφη τὸν Σατανᾶν, οὗ τοῖς στρατηγήμασιν εἴκοντες κατεστράτευον τῶν ἁγίων οἱ τοῖς παρ' αὐτῶν κηρύγμασιν ἀντεξάγοντες. Κατ' ἐκεῖνο γάρ, 10 φησί, τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀνακαλύψει ἡ γῆ τὸ αἷμα αὐτῆς, τὴν ἁγίαν τε καὶ τομωτάτην καὶ μεγάλην μάχαιραν, τὸν παναλκῆ καὶ ἀκαταγώνιστον, τοῦτ' ἔστι τὸν μονογενῆ Λόγον, «ἐπάξει ὁ Πατὴρ ἐπὶ τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τὸν δράκοντα ὄφιν σκολιόν, καὶ ἀνελεῖ τὸν δράκον- 15 τα». Δράκοντά τε καὶ ὄφιν ὀνομάζει τὸν Σατανᾶν. Πικρὸς γάρ καὶ ἰοβόλος καὶ πρὸς γε τοῦτο δειλός. Ἄει γὰρ φεύγειν ἔθος αὐτῷ. Δεινὸς δέ ἐστι καὶ φιλοκακοῦργος. Σκολιοδρομεῖ γὰρ ὥσπερ τὸ θηρίον, πλὴν ἀναιρεθήσεται· καὶ γὰρ ἀπρακτῆσει λοιπόν, μᾶλλον δὲ τοὺς τῆς ἀνοσιότητος ἀπο- 20 τίσει λόγους, ποινὴν ἀνατλάς τὴν ἐσχάτην, καὶ ταῖς ἄδου πύλαις κάτοχος γεγονῶς, ἔργον τε τῆς εἰς αἰῶνα φλογὸς μακρὰν τε καὶ ἀτελεύτητον ὑπομένων κόλασιν.

Στίχ. 2-3. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀμπελῶν καλός, ἐπιθύμημα ἐξάρχειν κατ' αὐτοῦ. Ἐγὼ πόλις ὀχυρά, πόλις πολιορκουμένη· μάτην ποτιῶ αὐτήν. Ἀλώσεται γὰρ νυκτός, 25 ἡμέρας δὲ πεσεῖται τείχος».

Διαπεράνας εὖ μάλα τὸν ἐπὶ γε τοῖς διὰ πίστεως σεσα- γηνευμένοις λόγον, καὶ ὅτι χρίσονται μύρω καὶ πίνονται οἶνον ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ 30 σαφέστατα διειπῶν (ὄρος δὲ εἶναί φαμεν τὴν Ἐκκλησίαν),

ΚΕΦ. 27. στίχ. 1. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Θεὸς θὰ καταφέρει τὴν μάχαιρα τὴν ἁγία καὶ τὴ μεγάλη καὶ ἰσχυρὴ ἐναντίον τοῦ δράκοντα, τοῦ φιδιοῦ ποῦ φεύγει, ἐναντίον τοῦ δράκοντα, τοῦ διεστραμμένου φιδιοῦ, καὶ θὰ σκοτώσει τὸν δράκοντα».

Ἐφοῦ εἶπε μὲ μεγάλη σαφήνεια ὅτι ἡ ὀργὴ θὰ πέσει ἐπάνω στους ἄσεβεῖς καὶ σὲ ἐκείνους ποὺς τοὺς σκότωσαν, λέγει στὴ συνέχεια ὅτι μαζί μὲ τὰ παιδιά του θὰ θανατωθεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς, στὰ στρατηγήματα τοῦ ὁποίου ὑπακούοντας, καταδίωκαν τοὺς ἁγίους ποὺ καταπολεμοῦσαν τὰ κηρύγματα τους. Γιατὶ λέγει, ἐκείνον τὸν καιρὸ, κατὰ τὸν ὁποῖο θὰ ξεσκεπάσει ἡ γῆ τὸ αἷμά της, «θὰ καταφέρει ὁ Πατέρας» τὴν ἁγία καὶ ὀξύτατη καὶ μεγάλη μάχαιρα, τὸν πανίσχυρο καὶ ἀκαταγώνιστο, δηλαδή τὸν Μονογενῆ Λόγο, «ἐναντίον τοῦ δράκοντα, τοῦ φιδιοῦ ποῦ φεύγει, ἐναντίον τοῦ δράκοντα, τοῦ φιδιοῦ τοῦ διεστραμμένου, καὶ θὰ σκοτώσει τὸ δράκοντα». Δράκοντα καὶ φίδι ὀνομάζει τὸν Σατανᾶ. Γιατὶ εἶναι γεμᾶτος πίκρα καὶ δηλητήριο, καὶ μαζί μ' αὐτὸ καὶ δειλός. Γιατὶ πάντοτε συνηθίζει νὰ φεύγει. Εἶναι φοβερός καὶ ἐπιδιώκει νὰ κάνει κακό. Προχωρεῖ μὲ ἔλιγμους ὅπως τὸ θηρίο, ὅμως θὰ θανατωθεῖ. Στὸ ἕξῃς θὰ μείνει ἄπρακτος, καὶ μᾶλλον θὰ ὑποστεῖ τιμωρία γιὰ τὴν ἀσέβειά του, δεχόμενος τὴν ἔσχατη τῶν ποινῶν, καὶ κλεισμένος μέσα στὶς πύλες τοῦ ἁδῆ, θὰ γίνῃ τροφὴ τῆς αἰώνιας φλόγας, ὑπομένοντας μακροχρόνια καὶ χωρὶς τέλος τιμωρία.

Στίχ. 2-3. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα θ' ἀναδειχθεῖ ὁ καλὸς ἀμπελώνας, καὶ ἐπιθυμία εἶναι ν' ἀρχίσει τὸ ἄσμα ἀπὸ αὐτόν. Ἐγὼ εἶμαι πόλη ἰσχυρὴ, πόλη ποῦ πολιορκεῖται. Μάταια θὰ τὸν ποτίσω. Γιατὶ θὰ κυριευθεῖ τὴ νύχτα, καὶ τὴν ἡμέρα θὰ πέσει τὸ τεῖχος του».

Ἐφοῦ ἔφερε σὲ πέρας πολὺ καλά τὸ λόγο γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀλειύθηκαν μέσω τῆς πίστεως καὶ εἶπε μὲ μεγάλη σαφήνεια, ὅτι θ' ἀλειφθοῦν μὲ μύρο καὶ θὰ πιοῦν κρασί στὸ ἅγιο ὄρος τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ (ὄρος λέμε ὅτι εἶναι ἡ Ἐκκλησία), κι ἀφοῦ ἐπὶ

προσεπαγαγών τε ὅτι καὶ ἐκδίκησις ἔσται τῶν ἀνηρημένων δι' εὐσέβειαν, καὶ μὴν ὅτι τῇ ἀγία καὶ μεγάλη μαχαίρᾳ πάντη τε καὶ πάντως ὁ ἀποστάτης ἀπολεῖται δράκων, ἀνακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἐξ ἀμαθίας τοῖς ἐξ αἵματος
 5 τοῦ Ἰσραήλ. Κατ' ἐκεῖνο γὰρ, φησί, τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν ἀπαράδεκτον τὴν εἰς Χριστὸν ποιήσονται πίστιν· «Ἐγὼ ὁ ἀμπελὼν ὁ καλός», οὗ καὶ τὸ κατάρχειν ἐπιθύμημα φαίη τις ἂν, «ἐγὼ ἢ πόλις ἢ ὄχυρά», πεποίηται γὰρ οὕτως ὡς ἀπὸ γε τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ λόγος, «Ἔσομαι πόλις πολιορκουμένη». Εἶτα
 10 τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον ὁ προφήτης ἡμῖν εἰσκομίζει, λέγων, ὅτι «Μάτην ποτιῶ αὐτήν». Εἰ γὰρ καὶ γέγονε, φησὶν, ἄμβελος εὐκληματοῦσα ὁ Ἰσραήλ, κατὰ τὴν Ἱερεμίου φωνήν, ἀλλ' ἐποίησεν ἀκάνθας καὶ ἀνόνητον ἐφ' ἑαυτῇ τὴν διὰ τοῦ νόμου παράκλησιν ἐποίησατο. Μάτην οὖν ἄρα πεπότικέ τε
 15 αὐτήν διὰ τοῦ πάλαι νόμου, καὶ εἰ ποτίσειεν ἔτι δι' εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ἀνωφέλητος καὶ οὕτως ὑπομενεῖ. Τί τοίνυν ἐντεῦθεν συνέβη παθεῖν αὐτήν; «Ἀλώσεται νυκτός, ἡμέρας δὲ πεσεῖται τεῖχος». Ἐπειδὴ γὰρ αὐτήν πόλιν ὠνόμασεν ἰσχυρὰν καὶ μέντοι πολιορκουμένην, ἀναλόγως τῇ τῶν νοη-
 20 μάτων ἀκολουθία ἀλῶναί τε φησιν αὐτήν, καὶ μὴν ὅτι καὶ τὸ τεῖχος πεσεῖται δισχυρίζετο. Τὸ δέ γε νυκτός μὲν ἀλῶναι καὶ ἐν ἡμέρᾳ δὲ πεσεῖσθαι τεῖχος, ἔοικέ τι τοιοῦτον ὑποδηλοῦν. Εἰληπται μὲν γὰρ, ἥτοι πεπόρηται, καθάπερ ἐν ἀγλύϊ καὶ σκότει γεγεννημένη διὰ τοι τὸ μὴ ἀνασχέσθαι λέγοντος τοῦ
 25 Χριστοῦ· «Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπατεῖτε ἐν τῷ φωτί, ἵνα μὴ ἡ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ». Ἐπειδὴ δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων ὀλίγα πεφροντικότες διατετελέκασιν, οἱ δεῖλαιοι κατελήφθησαν ὡς ἐν σκότῳ. Κατεκράτησε γὰρ αὐτῶν ἡ ἁμαρτία. Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτοὺς εἰ-
 30 ρημένον· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἀποθανεῖσθε».

Ἦλω τοιγαροῦν καὶ ἀπομεμένηκεν ἐν ἁμαρτίαις, πέπτωκε δὲ τεῖχος ὡς ἐν ἡμέρᾳ, τοῦτ' ἔστιν ἐναργῶς τε καὶ ἐμ-

πλέον πρόσθεσε ὅτι θὰ ληφθεῖ καὶ ἐκδίκησις γιὰ ἐκείνους πού σκοτώθηκαν ἕξαιτίας τῆς εὐσέβειά τους, ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲ τὴν ἅγια καὶ μεγάλη μάχαιρα θὰ ἐξολοθρευθεῖ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεδαιότητα ὁ δράκοντας, μεταφέρει τὸ λόγο στὰ ὅσα θὰ συμβοῦν ἀπὸ ἀμάθεια στοὺς ἑξαίματος Ἰσραηλιῖτες. Γιατὶ λέγει, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, κατὰ τὸν ὁποῖο δὲν θὰ ἀποδεχθοῦν τὴν πίστη στὸν Χριστό, «Ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁ ἀμπελώνας ὁ καλός», γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἢ ἐπιθυμία τῆς ἐξουσίας, «ἐγὼ θὰ εἶμαι ἢ πόλη ἢ ἰσχυρή». Ὁ λόγος δηλαδὴ γίνεται ἔτσι σὰν νὰ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ. «Θὰ εἶμαι πόλη πολιορκούμενη». Ἐπειτα ὁ προφήτης εἰσάγει τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ πού λέγει· «Μάταια θὰ τὸν ποτίσω». Γιατί, ἂν κι ἔγινε, λέγει, ὁ Ἰσραὴλ ἀμπέλι μὲ ὠραῖα κλήματα, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Ἱερεμῖα⁹¹, ἔκανε ὥστόσο ἀγκάθια κι ἔκανε ἄχρηστη γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν παρηγοριὰ πού τοῦ ἔδινε ὁ νόμος. Μάταια λοιπὸν τὸ πότισε μὲ τὸν παλαιὸ νόμο, ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα τὸ ποτίσει μὲ τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα, ἀνώφελο καὶ ἔτσι κόπο θὰ ὑπομείνει. Τί λοιπὸν θὰ συμβεῖ νὰ πάθει αὐτὸ ἕξαιτίας αὐτοῦ; «Θὰ κυριευθεῖ τὴ νύχτα καὶ τὸ τεῖχος του θὰ πέσει τὴν ἡμέρα». Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὴν ὀνόμασε πόλη ἰσχυρή, ἀλλὰ πολιορκούμενη, ἀνάλογα μὲ τὴν ἀκολουθία τῶν νοημάτων λέγει ὅτι αὐτὴ θὰ κυριευθεῖ, καὶ ἐπίσης λέγει ὅτι τὸ τεῖχος θὰ πέσει. Τὸ ὅτι θὰ κυριευθεῖ τὴ νύχτα καὶ τὸ τεῖχος θὰ πέσει τὴν ἡμέρα φαίνεται νὰ ὑποδηλώνει κάτι τέτοιο. Τὴν κατέλαβαν, δηλαδὴ τὴν ἐκπύρθησαν, σὰν νὰ ἔγινε αὐτὸ μέσα σὲ ὀμίχλη καὶ σκοτάδι, ἐπειδὴ δὲν δέχθηκε τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ· «Ὅσο ἔχετε τὸ φῶς νὰ περπατᾶτε μέσα στὸ φῶς, γιὰ νὰ μὴ σᾶς κυριεύσει τὸ σκοτάδι»⁹². Ἐπειδὴ ὅμως λίγο ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ τὰ λόγια του, οἱ δυστυχεῖς βρέθηκαν σὰν μέσα στὸ σκοτάδι. Γιατὶ τοὺς κυριεύσε ἀπόλυτα ἡ ἁμαρτία. Κι αὐτὸ εἶναι ἐπομένως ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Χριστός «Σᾶς βεδαιώνω, ὅτι, ἂν δὲν πιστέψετε ὅτι εἶμαι ἐγὼ, θὰ πεθάνετε μέσα σὲς ἁμαρτίες σας»⁹³.

Κυριεύθηκε λοιπὸν καὶ παρέμεινε μέσα σὲς ἁμαρτίες της, ἀλλὰ καὶ ἔπεσε τὸ τεῖχος της σὰ νὰ ἦταν ἡμέρα, δηλαδὴ πραγμα-

91. Ὡσηὲ 10, 1.

92. Ἰω. 12, 35.

93. Ἰω. 8, 24.

φανῶς τῆς παρὰ Θεοῦ περιβολῆς ἐστέρηται. Τοιοῦτόν τι φησι καὶ ἐν ἀρχαῖς ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας· «Ὁ γὰρ ἀμπελὼν Κυρίου Σαβαώθ, ἄνθρωπος τοῦ Ἰούδα νεόφυτον ἠγαπημένον. Ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ 5 ἀκάνθας». Εἶτα προσεπάγει· «Νῦν δὲ ἀναγγελῶ ὑμῖν τί ποιήσω τῷ ἀμπελῶνί μου· ἀφελῶ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγὴν· καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα, καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνα μου καὶ οὐ μὴ τμηθῆ οὐδ' οὐ μὴ σκαφῆ, καὶ ἀναθήσεται εἰς αὐτὸν 10 ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑέτόν». Ὁραῖς ὅπως ἐστὶν ἀληθὲς ὅπερ ἔφην, τοῦτ' ἔστι τό, «Μάτην ποτιῶ αὐτήν»; Οὐ γὰρ δέδωκεν ἔτι τὸν νοητὸν ὑέτόν τοῖς ἐξ Ἰσραήλ, καθεῖλε δὲ τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὸν τοῖχον. Καὶ φρα- 15 γμὸν μὲν ἴσως τὰς ἐκ τῶν ἀγγέλων ἐπικουρίας ἀποκαλεῖ, τοῖχόν γε μὴν ἄληπτόν τε καὶ πεπηγότα τῆς παρ' ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν περιβολήν. Ὁρη γάρ, φησί, κύκλω αὐτοῦ, καὶ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ λέγη τό, «πέπτωκεν», οὐχὶ πάντως ὅτι καὶ κατεκομίσθη δηλοῖ, ἀλλ' ὅτι 20 μᾶλλον ἀφήρηται. Μεμένηκε γὰρ ἀνεπικουρήτος ὁ Ἰσραήλ καὶ τῆς ἀνωθεν φειδοῦς καὶ ἀγάπης ἀμέτοχος παντελῶς.

Στίχ 4. «Οὐκ ἔστιν, ἧ οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς Τίς με θήσει φυλάσσειν καλάμην ἐν ἀγρῶ; Διὰ τὴν πολεμίαν ταύτην ἠθέτηκα αὐτήν».

25 Πεπολιόρηται μὲν ἡ τῶν Ἰουδαίων χώρα μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυρόν, καὶ οἱ ἐκ παντὸς ἔθνους συναγηγερομένοι, τοῦτ' ἔστιν ἡ πανσθενῆς τῶν Ῥωμαίων στρατιά, κατεξανέστησαν ἀνδρικῶς τοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔθνους, πεπόρηται δὲ καὶ ἑτέρως, νοητῶς δηλονότι καὶ κεκρουμένως 30 δέδοται γὰρ εἰς καταπάτημα τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν. Εἰ γὰρ ἐστέρηται τοῦ φραγμοῦ καὶ τὸ σῶζον αὐτήν ἀφή-

τικά καὶ φανερά· στερήθηκε τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Κάτι τέτοιο λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας καὶ στὴν ἀρχή· «Ὁ ἀμπελώνας τοῦ Κυρίου τῶν δυνάμεων εἶναι ὁ ἄνθρωποι ποὺ κατόγονται ἀπὸ τὸν Ἰούδα, ὁ νεοφύτευτος ἀγαπημένος λαός. Περίμενα νὰ βγάλει σταφύλια, ἀλλ' αὐτὸς ἔκανε ἀγκάθια»⁴. Ἐπειτα προσθέτει· «Τώρα θὰ σᾶς πῶ τί θὰ κάνω στὸν ἀμπελώνα μου· θ' ἀφαιρέσω τὸ φράχτη του καὶ θὰ τὸν παραδώσω στὴ διαρπαγή· θὰ γκρεμίσω τοὺς τοίχους του καὶ θὰ γίνει καταπάτημα ὅλων· θ' ἀφήσω τὸν ἀμπελώνα μου ἀπεριποίητο, χωρὶς νὰ κλαδευθεῖ οὔτε νὰ σκαφθεῖ, καὶ θὰ βλαστήσουν σ' αὐτὸν ὅπως στὴ χέρσα γῆ ἀγκάθια· κι ἀκόμα θὰ διατάξω τὰ σύννεφα νὰ μὴ στείλουν σ' αὐτὸν βροχή»⁵. Βλέπεις πῶς ἀληθεύει αὐτὸ ποὺ εἶπα, δηλαδή τό, «Μάταια θὰ τὸν ποτίσω»; Γιατὶ δὲν ἔδωσε πιά τὴν πνευματικὴ βροχὴ στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραήλ, γκρέμισε τὸ φράχτη του καὶ μαζί μ' αὐτὸ καὶ τὸν τοῖχο. Καὶ φραγμὸ βέδαια ἀποκαλεῖ ἴσως τὴ βοήθεια ἐκ μέρους τῶν ἀγγέλων, ἐνῶ τοῖχο ἀπλησίαστο καὶ σταθερὸ τὴν ὀχύρωση ἐκ μέρους τῆς δυνάμεις του. Γιατὶ λέγει, «Γύρω ἀπὸ αὐτὸν ὑπάρχουν ὄρη, καὶ ὁ Κύριος βρίσκεται τριγύρω ἀπὸ τὸν λαὸ του». Ἄν τώρα λέγει τὸ, «ἔπεσε», δηλώνει ὅχι ὅπωςδὴποτε ὅτι καταγκρεμίσθηκε, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τοῦ ἀφαιρέθηκε ἡ βοήθεια. Γιατὶ ἔμενε χωρὶς βοηθὸ ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς καὶ τελείως γυμνὸς ἀπὸ τὴν οὐράνια φροντίδα καὶ ἀγάπη.

Στίχ. 4. «Δὲν ὑπάρχει δύναμη ποὺ δὲν τὴν κατέλαβε. Ποιὸς θὰ μὲ βάλει νὰ φυλάγω καλαμιὰ στὸ χωράφι; Ἐπειδὴ ἡ πόλη αὐτὴ ἦταν ἐχθρική ἀπέναντί μου, γι' αὐτὸ τὴν ἀπέριψα».

Πολιορκήθηκε ἀσφαλῶς ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴ σταύρωση τοῦ Σωτήρα, καὶ οἱ συναθροισμένοι ἀπὸ κάθε ἔθνος, δηλαδή ἡ πανίσχυρη στρατιὰ τῶν Ῥωμαίων, συνεπιτέθηκαν μὲ σφοδρότητα ἐναντίον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. Ἐκπορθήθηκε ὅμως καὶ διαφορετικὰ, δηλαδή κατὰ τρόπο νοητὸ καὶ κρυφὸ παραδόθηκε δηλαδή στὴν καταπάτηση ἐκ μέρους τῶν ἀκάθαρτων πνευμάτων. Γιατὶ, ἐφόσον στερήθηκε τὸν φράχτη καὶ ἀφαιρέθηκε τὸ

ρηται τεῖχος, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις ὅτι γέγονε νομὴ τῶν νο-
 ητῶν θηρίων; Καὶ τοῦτο ἦν ἄρα τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ
 περὶ αὐτῆς εἰρημένον πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Χριστόν·
 «Ἴνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς καὶ τρουγῶντες αὐτήν
 5 πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;». Ἐλυμήνατο αὐτήν
 ὕς ἐκ δρυμοῦ καὶ ὄνος ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Ἡ
 γὰρ τὰ πολύτροπα διὰ τούτων σημαίνει πάθη ὑφ' ὧν κε-
 κράτηται τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς ἀλογίαν μὲν τὴν ἐσχάτην
 τοῦ ὄνου σημαίνοντος, ἡδονὴν γε μὴν τοῦ ὑός. Ὅτι οὖν γέ-
 10 γονεν εὐάλωτος παντὶ τῷ καταδηοῦν ἐθέλοντι τοῦτο διδά-
 σκει, λέγων «Οὐκ ἔστιν ἢ οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς», οὐ γὰρ
 ἔστι χεῖρ, ἢτοι δύναμις, ἢ ἀνθρώπων ἢ πονηρῶν πνευμα-
 τῶν ἢ τις οὐκ ἐπελάβετο αὐτῆς.

Ἄλλ', ὦ Δέσποτα, φαίη τις ἂν ἴσως· οὐ γὰρ ἔσωξες ὡς
 15 σὸν ὄντα λαόν, οὐκ ἐφρούρεις αὐτήν καὶ τεῖχος ἦσθα τὸ
 παναλκές; Ναί, φησί, πεφρούρηκά τε καὶ περιδέδληκα τῇ
 παρ' ἐμαντοῦ χάριτί τε καὶ εὐσθενείᾳ, ἀλλ' ἦν ἀναγκαῖον
 φρουρεῖσθαι τότε καρπὸν ἔχοντα τὸν ἐκ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ
 λοιπὸν κατεκομίσθη εἰς τοῦτο, φησὶν, ἀθλιότητος καὶ ἀφι-
 20 λεργίας πνευματικῆς, ὡς καρπὸν ἔχειν τὸν ἐξ ἀρετῆς οὐδέ-
 να, ἔοικε δὲ καλάμη ψιλῇ καὶ ἀκάροπῳ, τίς με θήσει φυλάσ-
 σειν αὐτόν; Ποῖον γὰρ ἔστι τὸ ἐκ τῆς ἀσφαλείας ὄφελος, εἰ
 καρπῶν ἐρήμη γέγονεν ἀγαθῶν; τίς οὖν ἀναπείσει με; Τοῦ-
 το γὰρ τὸ «Θήσει», δηλοῖ, «φυλάσσειν καλάμην ἐν ἀγρῷ».
 25 Ἀλλὰ γὰρ πῶς εἰς τοῦτο ταλαιπωρίας ἐκδέδληκεν ἀπολο-
 γεῖται λέγων «Διὰ τὴν πολεμίαν ταύτην ἠθέτηκα αὐτήν».
 Καταδείκνυσιν ἐν τούτοις μονονουχί καὶ δακτύλῳ τὴν Ἱε-
 ρουσαλήμ. Καὶ ἐπειδὴ περ, φησί, γέγονέ μοι πολεμιωτάτη,
 ταύτη τοι, καὶ μάλα εἰκότως, ἠθέτηκα αὐτήν. Οὐχ ἑτέραν
 30 τοίνυν πολεμίαν ἐν ἑαυτῷ γενέσθαι, φησὶν, ἀθετησαί τε πάλ-
 λιν ἑτέραν, αὐτήν δὲ μᾶλλον τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς πολεμίαν
 καταδείκνυσι καὶ ἠθετεῖσθαι φησιν, ἀποβεβλημένος δηλο-
 νότι τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος πνευματικῆς. Ἐφη γὰρ

τείχος πού τήν ἔσωζε, πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιδάλει κανεῖς ὅτι ἔγινε βοσκή τῶν νοητῶν θηρίων; Καί αὐτό ἦταν ἄρα ἐκεῖνο πού εἰπώθηκε μέσω τῆς φωνῆς τοῦ Δαβίδ γι' αὐτήν πρὸς τὸν Σωτήρα ὄλων μας Χριστῶ· «Γιατί γκρέμισες τὸν φράχτη της καὶ τρυγοῦν ἀπὸ αὐτήν ὄλοι ὅσοι περνοῦν ἀπὸ τὸν διπλανὸ δρόμο;»⁹⁶. Τὴν κατέστρεψε ὁ ἀγριόχοιρος ἀπὸ τὸ δάσος καὶ τὴν κατέφαγε ὁ ἀγριος ὄνος. Ἀσφαλῶς μὲ αὐτὰ δηλώνει τὰ κάθε εἶδους πάθη ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξουσιάσθηκε ὁ νοῦς τῶν Ἰουδαίων. Γιατί ὁ ὄνος σημαίνει τὴν ἔσχατη ἀνοησία, ἐνῶ ὁ χοῖρος τὴν ἡδονή. Ὅτι λοιπὸν ἔγινε εὐάλωτη γιὰ ὅποιον ἤθελε νὰ τὴ λεηλατήσῃ, αὐτὸ τὸ διδάσκει λέγοντας· «Δὲν ὑπάρχει δύναμη πού δὲν τὴν κατέλαβε»· δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ δύναμη ἢ ἀνθρώπων ἢ πονηρῶν πνευμάτων πού δὲν τὴν κατέλαβε.

Ἄλλὰ, ὦ Δέσποτα, θὰ ἔλεγε ἴσως κάποιος· δὲν τοὺς ἔσωζες δηλαδὴ σὰν λαὸ πού ἦταν δικός σου, δὲν τὴ φρουροῦσες καὶ δὲν ἦσουν τὸ πανίσχυρο τεῖχος της; Ναι, λέγει· τὴ φρούρησα καὶ τὴν περιέβαλα μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ δύναμή μου, ἀλλ' ἦταν ἀνάγκη τότε νὰ τὴ φρουρῶ, ἐπειδὴ εἶχε τὸν καρπὸ τὸν προερχόμενο ἀπὸ τὸ νόμο. Ἐπειδὴ ὅμως στὴ συνέχεια ἔφτασε, λέγει, σὲ τέτοιο μέγεθος ἀθλιότητος καὶ ἀποστροφῆς τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, ὥστε νὰ μὴν δίνει κανένα καρπὸ ἀρετῆς κι ἔμοιαζε μὲ καλάμι ἀγυμνή καὶ ἀκαρπῆ, ποιὸς θὰ μὲ κάνει νὰ τὸν φυλάγω; Γιατί ποιὸ θὰ εἶναι τὸ ὄφελός μου ἀπὸ τὴν ἀσφάλειά του, ἂν ἦταν ἔρημη ἀπὸ ἀγαθοὺς καρπούς; Ποιὸς θὰ μὲ κάνει ν' ἀλλάξω γνώμη; Γιατί αὐτὸ δηλώνει τό, «θὰ μὲ βάλει νὰ φυλάγω καλάμι στὸ χωράφι». Ἄλλ' ἀπολογεῖται πῶς κατάντησε σὲ τέτοια ταλαιπωρία, λέγοντας· «Ἐξαιτίας τῆς ἐχθρικῆς της στάσης τὴν ἀθέτησα». Μὲ αὐτὰ δείχνει κατὰ κάποιο τρόπο καὶ μὲ τὸ δάχτυλο τὴν Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἐπειδὴ, λέγει, φέρθηκε ἀπέναντί μου πολὺ ἐχθρικά, γι' αὐτό, καὶ πολὺ εὐλόγα, τὴν ἀθέτησα. Δὲν λέγει ὅτι φέρθηκε ἐχθρικά ἀπέναντί του κάποια ἄλλη καὶ ὅτι πάλι ἀθέτησε ἄλλη, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἴδια τὴν Ἱερουσαλήμ δείχνει ὡς ἐχθρική καὶ λέγει ὅτι τὴν ἀθέτησε,

96. Πρὸβλ. Ψαλμ. 88, 41-42.

πρὸς αὐτήν· «Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἴδου ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος».

5 *Στίχ. 5.* «Τοῖνον διὰ τοῦτο ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς πάντα ὅσα συνέταξε. Κατακέκασμαι, βοήσονται πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ».

Ἐπειδὴ γὰρ γέγονε πολεμία, φησί, καὶ ἀντέστη τῷ σώ-
ζοντι καὶ πεπολέμηκεν ὡς ἐχθρῷ τῷ καλοῦντι πρὸς ζωὴν,
10 διὰ τοῦτο πάντα ὅσα συνέταξε, τοῦτ ἔστιν ὥρισέ τε καὶ γενέ-
σθαι βεβούλευται, διεκόμισεν εἰς πέρας. Καὶ τίνα ταῦτά ἐστι;
Τὸ ἠθετηῆσθαι πάντως που, τὸ μηκέτι σχεῖν τὸν νοητὸν ὑετόν,
τὸ ὑπομεῖναι τὴν πολιορκίαν, τὸ ἐν ἐνδείᾳ γενέσθαι τῆς ἄνω-
θεν εὐμενείας καὶ περιβολῆς. Ἐμπέπηρηται γὰρ καὶ εἰς
15 ἀχρειότητα κατεκομίσθη παντελῆ. Καὶ «κατακέκασμαι, βο-
ήσονται πάντες», φησίν, «οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ». Κὰν εἰ
βούλοιτό τις ἱστορικώτερον τοῖς προσκεμένοις προσβαλεῖν,
κατεμπρησθεῖσαν εὐρήσει τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰ δὲ δὴ καὶ
καθ' ἕτερον τρόπον, ὁ ἐμπρησμός ἐν τούτοις τὴν εἰσάπαν
20 ἀχρειότητα δηλοῖ καὶ τὸν ὀλοτρόπως ἐπιρριφέντα τοῖς Ἰου-
δαίοις ἀφανισμόν, μονονουχί τῆς θείας ὀργῆς καταπιμπρά-
σης αὐτοὺς καὶ χοῦν οἰᾶ περ καὶ σποδιὰν ἀποφαίνοντος.
Τοιοῦτόν τί φησι καὶ ὁ θεσπέσιος προφήτης Ἱερεμίας ὡς
πρὸς γε τὴν Ἱερουσαλήμ· «Ἐλαίαν ὠραίαν εὐσκιον τῷ εἶδει
25 ἐκάλεσε Κύριος τὸ ὄνομά σου, εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς
ἀνήφθη πῦρ ἐπ' αὐτήν, μεγάλη ἢ θλίψις ἐπ' αὐτήν». Ἦχρει-
ώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς. Ἀχρειοῖ γὰρ ὀλοτρόπως τὴν τοῦ
ἀνθρώπου ψυχὴν, τὸ ἀποφοιτῆσαι Θεοῦ καὶ ἀμοιρῆσαι
παντελῶς τῆς παρ' αὐτοῦ χάριτος καὶ ἐπικουρίας. «Φοβερόν
30 γὰρ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρα Θεοῦ ζῶντος», καί, καθά φησιν ὁ
Μωσῆς, «Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστίν».

ἔχασε δηλαδή τὴν πνευματικὴ οἰκειότητα μαζί του. Γιατὶ εἶπε πρὸς αὐτήν· «πόσες φορές θέλησα νὰ μαζέψω τὰ παιδιὰ σου, ὅπως ἡ ὄρνιθα μαζεύει τὰ μικρὰ τῆς κάτω ἀπὸ τὶς φτεροῦγες τῆς καὶ δὲν θελήσατε. Νὰ, ἀφήνεται ὁ οἶκός σας ἔρημος»⁹⁷.

Στίχ. 5. «Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Κύριος ἔκανε ὅλα ὅσα εἶχε ἀποφασίσει Ἐχω κατακαεῖ, θὰ φωνάξουν ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν σ' αὐτήν».

Ἐπειδὴ, λέγει, μοῦ φέρθηκε ἐχθρικὰ καὶ ἀντιστάθηκε σὲ Ἐκεῖνον πὺν σώζει καὶ πολέμησε σὰν ἐχθρὸ αὐτὸν πὺν καλεῖ στὴ ζωὴ, γι' αὐτὸ ὅλα ὅσα συνέταξε, δηλαδή ὅρισε καὶ σκέφθηκε νὰ γίνουν τὰ ἔφερε εἰς πέρας. Καὶ ποιά εἶναι αὐτά; Τὸ νὰ τὴν ἀποβάλει ἀπὸ τὴν οἰκειότητά του, τὸ νὰ μὴ ἀφήσει νὰ πέσει ἡ νοητὴ βροχή, τὸ νὰ ὑπομείνει τὴν πολιορκία, τὸ νὰ στερηθεῖ τὴν οὐράνια εὐμένεια καὶ τὴν περιφρούρηση. Γιατὶ πυρπολήθηκε καὶ περιέπεσε σὲ πλήρη ἀχρειότητα. Καὶ «Θὰ φωνάξουν ὅλοι», λέγει, «οἱ κάτοικοί της, ἔχομε κατακαεῖ». Κι ἂν θέλει κάποιος νὰ θεωρήσει τὰ ἐξεταζόμενα ἐδῶ ἱστορικότερα, θὰ βρεῖ ὅτι πυρπολήθηκε ἡ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἂν πάλι τὰ θεωρήσει κατ' ἄλλο τρόπο, ὁ ἔμπρησμός πὺν ἀναφέρεται ἐδῶ δηλώνει τὴν πλήρη ἀχρειότητα, καὶ τὸν μὲ κάθε τρόπο ἀφανισμό πὺν ἔρριξε στοὺς Ἰουδαίους καὶ κατὰ κάποιο τρόπο τοὺς κατέκαψε ἡ θεία ὀργὴ καὶ τοὺς κατέστησε σὰν σκόνη καὶ τέφρα. Κάτι τέτοιο λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἱερεμίας γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ· «Ἐλὶὰ ὁμορφὴ καὶ μὲ ὠραία σκιὰ σὲ ὀνόμασε ὁ Κύριος, δίνοντας ὅμως διαταγὴ γιὰ τὴν κοπή της, ἀνάψε φωτιὰ ἐπάνω της καὶ μεγάλη θλίψη ἀπλώθηκε σ' αὐτήν»⁹⁸. Τὰ κλαδιά της καταστράφηκαν. Γιατὶ μὲ κάθε τρόπο καταστρέφει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἡ πλήρης στέρηση τῆς χάριτος καὶ τῆς βοήθειας ἐκ μέρους του. Γιατὶ λέγει, «Εἶναι φοβερὸ νὰ πέσει κανεὶς στὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁹⁹, καὶ ὅπως λέγει ὁ Μωυσῆς, «Ὁ Θεὸς μας εἶναι φωτιὰ πὺν κατακαίει καὶ ἐξαφανίζει»¹⁰⁰.

99. Ἐβρ. 10, 31.

100. Δευτ. 4, 24.

Στίχ. 5-6. «Ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, ποιήσωμεν εἰρήνην οἱ ἐρχόμενοι. Τέκνα Ἰακώβ, βλαστήσει καὶ ἐξανθήσει Ἰσραήλ, καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ».

5 Ὡς τῶν Ἰουδαίων ἀπειρηκότων τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων
 Σωτῆρα Χριστὸν ἀγάπην τε καὶ πίστιν, ὡς ἀπολακτίσαν-
 τος μὲν τοῦ ἡγαπημένου, μεταστήσαντος δὲ τὴν κλήσιν ἐπὶ
 τὰ ἔθνη καὶ τοὺς ἐκ περάτων τῆς ὑπ' οὐρανὸν σαγηνεύον-
 τος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ὁ μακάριος
 10 προφήτης τοῖς ἀπανταχόθεν λαοῖς σοφὸς προαναφαίνεται
 σύμβουλος, καὶ φησι πρὸς αὐτούς· Ἀποπεφοίτηκε μὲν ὁ
 Ἰσραὴλ, ἀπελάκτισεν ὁ πρωτότοκος, ἀρνεῖται τὴν πίστιν,
 δεδυσσέθηκεν εἰς τὸν λυτρωτὴν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἐρχόμενοι,
 τοῦτ' ἔστιν οἱ μέλλοντες ἤξειν κατὰ καιροῦς, ἤξειν δὲ δὴ
 15 πάντως ὡς ἀπὸ σκοτόυς εἰς φῶς, ἐξ ἀμαθίας Ἑλληνικῆς εἰς
 ἐπίγνωσιν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ, ἐξ ἀμαρτιῶν εἰς
 δικαίωσιν, ποιήσωμεν εἰρήνην αὐτῷ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἀρχαί-
 αν καταλύσαντες ἔχθραν, εἰρηνεύσωμεν πρὸς τὸν Θεόν.
 Ἀνηρημένης γὰρ τῆς ἀμαρτίας καὶ κατηργημένου τοῦ Σα-
 20 τανᾶ, καὶ οὐδενὸς ὄντος ἔτι διακωλύοντος, τοῦ διϊστάντος
 καὶ χωρίζοντος ἡμᾶς ἀπὸ Χριστοῦ, συναινέσωμεν τοῖς
 αὐτοῦ θεσπίμασιν· ἀκολουθήσωμεν οἷς ἂν βούλοιτό τε
 καὶ λέγοι, ὑπαγάγωμεν τὸν αὐχένα τοῖς Εὐαγγελικοῖς κη-
 ρύγμασι, ποιήσωμεν γὰρ οὕτω τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην.
 25 Τοιοῦτό τί φησι καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος τοῖς ἐξ ἐθνῶν κε-
 κλημένοις· «Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν
 πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Παρακαλέσας τοίνυν τοὺς ἐρχομένους, περὶ ὧν καὶ ὁ
 μακάριος ἔφη Δαβὶδ, «Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ
 30 ἐρχομένη», μεθίστησι τὸν λόγον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἀγίους
 ἀποστόλους, ὅτι κατακτήσονται τῷ Θεῷ τὴν ὑπ' οὐρανόν,
 ἐννενοηκῶς, ἤτοι μεμαθηκῶς διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,
 ἀνασκιριτᾶ τρόπον τινὰ καὶ φησιν ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς πε-

Στίχ. 5-6. «Ἄς κάνομε εἰρήνη μαζί του, ἄς κάνομε εἰρήνη ἔμεῖς ἢ μελλοντική γενιά. Παιδιά τοῦ Ἰακώβ θὰ βλαστήσει ὁ Ἰσραήλ καὶ θὰ ἀνθίσει καὶ θὰ γεμίσει ἢ οἰκουμένη ἀπὸ τοὺς καρπούς του».

Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνήθηκαν τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πίστη στὸν Σωτήρα τῶν ὅλων Χριστό, ἐπειδὴ κλώτισε ὁ ἀγαπημένος λαὸς αὐτὸν καὶ ὁ Χριστὸς μετέφερε τὴν κλήση στὰ ἔθνη καὶ σαγήνεψε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς ὑψηλίου μέσω τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ὁ μακάριος προφήτης προεμφανίζεται σοφὸς σύμβουλος τῶν λαῶν ὅλης τῆς γῆς καὶ λέγει πρὸς αὐτούς. Ἀπομακρύνθηκε βέβαια ὁ Ἰσραήλ, κλώτισε ὁ πρωτότοκος, ἀρνεῖται τὴν πίστη, ἔδειξε ἀσέβεια στὸν λυτρωτὴ, ἀλλ' ἔμεῖς ποὺ ἐρχόμαστε, δηλαδή ποὺ πρόκειται νὰ ἔρθομε κατὰ καιροὺς, νὰ ἔρθομε ὅπωςδήποτε σὰν ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ἀμάθεια στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες στὴ δικαίωση, ἄς κάνομε εἰρήνη μαζί του, δηλαδή, ἀφοῦ διαλύσομε τὴν παλαιὰ ἔχθρα, ἄς εἰρηνεύσομε μὲ τὸν Θεό. Ἀφοῦ δηλαδή ἐξαλείφθηκε ἡ ἁμαρτία καὶ καταργήθηκε ὁ Σατανᾶς καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας πιά νὰ φέρει ἐμπόδια, νὰ μᾶς φέρει σὲ διάσταση καὶ χωρισμὸ ἀπὸ τὸν Χριστό, ἄς συναινέσομε στὰ θεσπίσματά του, ἄς ἀκολουθήσομε αὐτὰ ποὺ θέλει καὶ λέγει, ἄς σκύψομε τὸν αὐχένα στὰ Εὐαγγελικὰ κηρύγματα· γιατί ἔτσι θὰ κάνομε τὴν εἰρήνη μ' αὐτόν. Κᾶτι τέτοιο λέγει καὶ ὁ πάνσοφος Παῦλος σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κληθεῖ ἀπὸ τὰ ἔθνη· «Ἐχοντας λοιπὸν δικαιοθεῖ μὲ τὴν πίστη μας, εἰρηνεύομε μὲ τὸν Θεό, μέσω τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁰¹.

Κι ἀφοῦ προέτρεψε αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ εἶπε, «Θὰ ἀναγγελθεῖ στὸν Κύριο ἢ γενεὰ ποὺ ἔρχεται»¹⁰², μεταφέρει τὸ λόγο στοὺς ἴδιους τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, λέγοντας ὅτι θὰ κατακτήσουν στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκουμένη, ἔχοντας συλλάβει αὐτὸ μέσα στὸ νοῦ του, ἦτοι ἔχοντας μάθει αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, σκιρτᾶ κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ

101. Ρωμ. 5, 1.

102. Ψαλμ. 21, 31.

ριχαρείας· «Τέκνα Ἰακώβ, βλαστήσει καὶ ἐξανθήσει Ἰσρα-
 ἦλ καὶ ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ».
 Γεγόνασι μὲν γὰρ ἐξ αἵματος Ἰακώβ, ὃς μετωνόμασται καὶ
 Ἰσραήλ, οἱ θεσπέσιοι μαθηταί. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἡοῦς εἰς ἐσπέ-
 5 ραν «καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ
 εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν», κέκληται
 πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν ἐθνῶν ἢ πληθὺς καὶ καθά φησι τῆς
 προφητείας ὁ λόγος, «ἐνεπλήσθη ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ
 αὐτοῦ». Καὶ τίνος ἄρα, ἢ δηλονότι τοῦ Ἰσραήλ, τοῦτ' ἔστι
 10 τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραήλ; Καρποὶ γὰρ ἰδρώτων ἀποστολι-
 κῶν οἱ πιστεύσαντες, χαρὰν δὲ αὐτοῦς καὶ στέφανον ὁ θε-
 σπέσιος ὠνόμασε Παῦλος· καύχημα γὰρ ἀληθῶς καὶ δόξα
 τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν οἱ δι' αὐτῶν σεσωσμένοι.

Στίχ. 7-8. «Μὴ ὡς αὐτὸς ἐπάταξε, καὶ αὐτὸς οὕτω πλη-
 15 γήσεται, καὶ ὡς αὐτὸς ἀνεῖλεν, οὕτως ἀναιρεθήσεται;
 Μαχόμενος καὶ ὄνειδίζων ἐξαποστελεῖ αὐτούς».

Ἔπεται σφόδρα τοῖς εἰρημένοις ἢ τῶν προκειμένων
 διάνοια, καὶ κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐροῦμεν ὡς ἔνι. Ἐφημεν
 γὰρ ὅτι «τέκνα Ἰακώβ βλαστήσει καὶ ἐξανθήσει, καὶ ἐμ-
 20 πλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ». Ἄλλ' ὥσ-
 περ τινὸς ἀντεγειρομένου τε καὶ λέγοντος· Καίτοι δεδυσέ-
 θηκεν οὐ μετρίως ὁ Ἰσραήλ· σκληρὸς γὰρ γέγονε καὶ δυσά-
 γωγος, καὶ ἀπέκτονε μὲν ἁγίους, ἐπεπήδησε δὲ δικαίῳ παν-
 τὶ καὶ προφήτῃ, καὶ αἱμάτων ἔχει τὴν χεῖρα μεμεστωμένην,
 25 εἶτα πῶς ἐξανθήσει πάλιν καὶ ὡς γεγονότος τῶν ἐκτόπων
 οὐδενὸς ἐμπλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ;
 Πρὸς δὴ τὰ τοιάδε φησὶν ὁ προφήτης· «Μὴ ὡς αὐτὸς ἐπά-
 ταξε, καὶ αὐτὸς οὕτως πληγήσεται;», ἢ «ὡς αὐτὸς ἀνεῖλεν,

χαρὰ καὶ λέγει ἀπὸ τὴν πολλὴ αὐτῆ χαρὰ του· «Τέκνα τοῦ Ἰακώβ θὰ βλαστήσει καὶ θὰ ἀνθήσει ὁ Ἰσραήλ καὶ ἡ οἰκουμένη θὰ γεμίσει ἀπὸ τοὺς καρπούς του». Γιατὶ προῆλθαν ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος μετονομάσθηκε καὶ Ἰσραήλ, οἱ θεσπέσιοι μαθητές, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ μέχρι τὴ Δύση καὶ «σὲ ὅλη τὴ γῆ ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τους καὶ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ λόγια τους»¹⁰³, κλήθηκε γιὰ τὴν ἐπίγνωση τοῦ Θεοῦ τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν καί, ὅπως λέγει ὁ λόγος τῆς προφητείας, «γέμισε ἡ οἰκουμένη ἀπὸ τὸν καρπὸ αὐτοῦ». Καρπὸς τίνος ἄραγε; Ἦ εἶναι φανερὸ ὅτι εἶναι τοῦ Ἰσραήλ, δηλαδὴ τῶν ἑξαίματος Ἰσραηλιτῶν; Γιατὶ ὅσοι πίστεψαν εἶναι καρποὶ ἀποστολικῶν ἰδρώτων, τοὺς ὁποίους ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὀνόμασε χαρὰ καὶ στέφανό του· γιατί εἶναι καύχημα ἀληθινὸ καὶ δόξα τῶν ἁγίων διδασκάλων αὐτοὶ ποὺ ἔχουν σωθεῖ μέσω αὐτῶν.

Στίχ. 7-8. «Μήπως ὅπως αὐτὸς ἐπέφερε πλήγματα, δὲν θὰ δεχθεῖ ἔτσι πλήγματα καὶ αὐτός, καὶ ὅπως αὐτὸς προξένησε θανάτους, δὲν θὰ δεχθεῖ ἔτσι κι' αὐτὸς θανάτους; Τιμωρώντας καὶ ἐξευτελίζοντας αὐτοὺς θὰ τοὺς ἀποστείλει».

Ἀκολουθεῖ μὲ ἀπόλυτη συμφωνία πρὸς ὅσα ἔχουν λεχθεῖ τὸ νόημα τῶν ἐξεταζομένων ἐδῶ, καὶ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ τὸ ποῦμε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸν. Εἶπαμε δηλαδὴ ὅτι, «Τέκνα τοῦ Ἰακώβ θὰ βλαστήσει καὶ θὰ ἀνθήσει ὁ Ἰσραήλ καὶ ἡ οἰκουμένη θὰ γεμίσει ἀπὸ τοὺς καρπούς του». Ἀλλά, σὰν νὰ σηκώνεται κάποιος καὶ λέγει, Ἐφόσον διέπραξε πάρα πολὺ μεγάλη δυσσέβεια ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, γιατί ὑπῆρξε σκληρὸς καὶ δύσκολα καθοδηγούμενος, ὁ ὁποῖος καὶ σκότωσε τοὺς ἁγίους καὶ ὄρμησε ἄγρια ἐναντίον κάθε δίκαιου καὶ προφήτη καὶ ἔχει γεμᾶτα τὰ χέρια ἀπὸ αἷματα, πῶς τότε θὰ ἀνθήσει πάλι καὶ σὰν νὰ μὴ ἔγινε κανένα ἀπὸ τὰ ἔκτοπα θὰ γεμίσει ἡ οἰκουμένη ἀπὸ τὸν καρπὸ αὐτοῦ; Πρὸς αὐτὰ λοιπὸν ἀπαντᾷ ὁ προφήτης καὶ λέγει· «Μήπως ὅπως αὐτὸς ἐπέφερε πλήγματα, δὲν θὰ δεχθεῖ ἔτσι πλήγματα καὶ αὐτός;», ἢ «ὅπως αὐτὸς προξένησε θανάτους, δὲν θὰ δεχθεῖ ἔτσι καὶ αὐτός

οὕτως ἀναιρεθήσεται;». Ἐχρήσατο μὲν γάρ, φησί, κατὰ τῶν
 ἁγίων ἀκρότῳ θυμῷ, καὶ ἀχαλίνοις ὄρμαϊς ἀνεῖλεν αὐτούς
 ὡς κατ' οὐδένα τρόπον οἰκτεῖρειν εἰδώς. Ἐρ' οὖν ἰσορρο-
 ποῖς ὄρμαϊς καὶ ἰσοστάθμῳ δίκη κεχρήσεται κατ' αὐτῶν ἢ
 5 τῆς ἡμερότητος πηγῆ, καὶ οὕτως αὐτούς ἀνελεῖ, καθὰ καὶ
 αὐτοὶ τοὺς ἁγίους ἀνηρήκασιν; Ἡ νικήσει μᾶλλον ὡς Θε-
 ὁς, καὶ οὐκ εἰσάπαν ἀποκερεῖ τὸν ἠγαπημένον καὶ ἀπόλε-
 κτον γεγονότα ποτὲ διὰ τοὺς πατέρας; Τοιοῦτόν τί ἐστι τὸ
 δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· «Τί
 10 σοι ποιήσω, Ἐφραῖμ; τί σοι ποιήσω, Ἰούδα; Ὡς Ἀδαμὰ
 θήσομαι, καὶ ὡς Σεβωεὶμ; Μετεστράφη ἡ καρδία μου ἐν
 τούτῳ, συνεταράχθη ἡ μεταμέλειά μου. Οὐ μὴ ποιήσω κα-
 τὰ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου. Οὐ μὴ ἐγκαταλείψω τοῦ ἐξα-
 λειφθῆναι τὸν Ἐφραῖμ, διότι Θεὸς ἐγώ εἰμι, καὶ οὐκ ἄν-
 15 θρωπος ἐν σοὶ ἅγιος». Ἐδει γάρ, ἔδει Θεὸν ὄντα, καὶ οὐκ
 ἄνθρωπον καθ' ἡμᾶς, καὶ προὔχειν ἐν ἡμερότητι, καὶ ὡς-
 περ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐπέκεινα παντός γεννητοῦ, οὕτως ὑπερ-
 κείσθαι καὶ ὑπερέχειν τὸν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατὰ γέ φημι
 τὴν φιλανθρωπίαν.

20 Οὐκοῦν ἐξανθήσει μὲν Ἰσραήλ, ἐμπλησθήσεται δὲ καὶ
 ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, κατὰ γε τὸν ἤδη προαπο-
 δοθέντα λόγον. Οὐ γὰρ οὕτως ἀναιρεθήσεται, φησί, καθὰ
 καὶ αὐτὸς ἀνεῖλεν, οὔτε μὴν ἐν ἴσῳ παταχθήσεται τρόπῳ,
 κἂν εἰ ἐπάταξεν αὐτὸς τοὺς ἁγίους ἀγρίῳ θυμῷ κατεθη-
 25 γμένος. Ποῖον οὖν ἄρα τὸ μέτρον τῆς ἐπ' αὐτοῖς κινήσεως;
 «Μαχόμενος», φησί, «καὶ ὄνειδίζων ἐξαποστελεῖ αὐτούς»·
 τό, «Ἐξαποστελεῖ» νοήσας ἀντὶ τοῦ, Τῆς πρὸς ἑαυτὸν οἰ-
 κειότητος ἀποπέμπεται. Τοῦτο πέπραχεν ὁ Σωτὴρ· ἀπόπεμ-
 πτον γὰρ ἐποίησε τὸν Ἰσραήλ. «Μαχόμενός τε καὶ ὄνειδί-
 30 ζων», τὸ δὲ «Μαχόμενος» ἀντὶ τοῦ ἐπιπλήττων τεθείημεν.

θανάτους;». Πράγματι, λέγει, χρησιμοποίησε σφοδρὸ θυμὸ ἐναντίον τῶν ἁγίων, καὶ μὲ ἀσυγκράτητη ὀρμὴ θανάτωσε αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζει κατὰ κανένα τρόπο νὰ δείχνει εὐσπλαχνία. " Ἄραγε λοιπὸν ἰσόβαρη ὀργὴ καὶ ἰσοδύναμη τιμωρία θὰ χρησιμοποιήσῃ ἐναντίον αὐτῶν ἢ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος καὶ ἔτσι θὰ ἐξολοθρεύσῃ αὐτούς, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐξολόθρευσαν τοὺς ἁγίους; " Ἡ θὰ νικήσῃ μᾶλλον ὡς Θεὸς καὶ δὲν θὰ ἐξολοθρεύσῃ τελείως τὸν λαὸ ἐκεῖνον ποὺ κάποτε ὑπῆρξε ἀγαπημένος καὶ ἐκλεκτὸς λαὸς ἕξαιτίας τῶν πατέρων του; Κάτι τέτοιο σημαίνει ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω κάποιου ἀπὸ τοὺς ἁγίους ποφῆτες: «Τί νὰ σᾶς κάνω, ἀπόγονοι τοῦ Ἐφραΐμ; τί νὰ σᾶς κάνω, ἀπόγονοι τοῦ Ἰούδα; Νὰ σᾶς μεταχειρισθῶ ὅπως τὶς πόλεις Ἰδαμὰ καὶ Σεβωεὶμ; " Ἀλλαξαν οἱ διαθέσεις τῆς καρδιάς μου ἕξαιτίας αὐτοῦ, συγκλονίσθηκα καὶ μεταμελήθηκα. Δὲν θὰ ἐνεργήσω σύμφωνα μὲ τὴν ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου. Δὲν θὰ ἀφήσω νὰ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἐφραΐμ, γιατί ἐγὼ εἶμαι Θεός, καὶ ὄχι ὅπως ἓνας ἄνθρωπος ἅγιος ἀνάμεσά σας»¹⁰⁴. " Ἐπρεπε δηλαδή, ἔπρεπε, ὄντας Θεός, καὶ ὄχι ἄνθρωπος σὰν ἐμᾶς, καὶ νὰ ὑπερέχει σὲ ἀγαθότητα, καὶ ὅπως κατὰ φύσιν βρίσκεται πέρα ἀπὸ κέθε γενητό, ἔτσι νὰ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ὑπερέχει ἀπὸ αὐτούς, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴ φιλανθρωπία.

Θὰ ἀνθήσῃ λοιπὸν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς καὶ θὰ γεμίσει ἢ οἰκουμένη ἀπὸ τοὺς καρπούς αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία ποὺ δώσαμε προηγουμένως. Γιατὶ δὲν θὰ ἐξολοθρευθεῖ, λέγει, ἔτσι, ὅπως αὐτὸς ἐξολόθρευσε τοὺς ἁγίους, οὔτε βέβαια θὰ παταχθεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἔστω κι ἂν αὐτὸς πάταξε τοὺς ἁγίους παρακινούμενος ἀπὸ ἄγριο θυμὸ. Ποιὸ λοιπὸν θὰ εἶναι ἄραγε τὸ μέτρο τῆς ἐπίθεσής του ἐναντίον αὐτῶν; «Μαχόμενος», λέγει, «καὶ κατηγορώντας τοὺς θὰ τοὺς ἐξαποστείλει». Τὸ «Ἐξαποστελεῖ» νὰ τὸ ἐκλάβεις μὲ τὴν ἐννοια τοῦ, " Θὰ τὴν ἀποπέμψῃ ἀπὸ τὴν οἰκίότητά του". Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Σωτήρας γιατί ἀπομάκρυνε τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπὸ κοντά του. «Μαχόμενος καὶ ὄνειδίζοντας αὐ-

Ἐπιπλήττων γὰρ Ἰουδαίοις καὶ μέντοι καὶ ὄνειδίζων ἔφασκεν ὁ Σωτὴρ· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν 5 τρόπον ὄρνις ἐπισυναῖγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ἐπὶ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἴδου ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος». Τοῦτο γὰρ ἦν καὶ ἕτερον οὐδέν, ἢ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀποφοίτησιν οὐκ εἰς μακρὰν ἔσεσθαι διατεινομένου. Οὗ δὴ γεγονότος ἀπόλωλεν ὁ Ἰσραήλ, εἰ καὶ σέσωσται τὸ κατάλειμμα, καθὰ καὶ αὐτός φησιν Ἡσαΐας· «Καὶ ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται».

Στίχ. 8. «Οὐ σὺ ἦσθα ὁ μελετῶν τῷ πνεύματι τῷ σκληρῷ ἀνελεῖν αὐτοὺς πνεύματι θυμοῦ;».

15 Ὅρα τὸν προφήτην ἐν τούτοις ἀγιοπρεπεῖ παρρησίᾳ χρώμενον, διελέγχοντά τε τὸν Ἰσραήλ ὅτι πεπολέμηκεν ἁγίους, καὶ μελέτην ἐποιήσατο, τό, οἴονεὶ σκληρῷ τε καὶ ἀνημέρῳ πνεύματι χρώμενον ἀναιρεῖν αὐτοὺς καὶ ἀτίθασον αὐτοῖς ἐπαφιέναι τὸ φρόνημα. Εἰ τοίνυν λέγοιμι, 20 φησίν, ὅτι αὐτὸς ἀνεῖλε καὶ ἐπάταξε, οὐ ψευδομυθία τὸ χρῆμα πόθεν, ἀληθὲς δὲ μᾶλλον ἀναφανεῖται τὸ εἰρημένον. Ὁ γὰρ Ἰσραήλ οὐ σὺ ἦσθα ὁ μελετῶν, ἦγουν εἰωθῶς πνεύματι μὲν, ὡς ἔφην, κεκλήσθαι σκληρῷ, κατεπιφύεσθαι δὲ θηριοπρεπῶς τῶν ἀπεσταλμένων παρὰ Θεοῦ; Κἂν ἀρνήσῃ, 25 φησίν, αὐτὸν παροίσω μάρτυρα τὸν τῶν ὄλων κριτήν. Ἐφη γὰρ πού Χριστὸς πρὸς αὐτούς· «Τίνα τῶν προφητῶν οὐ κατέκτειναν οἱ πατέρες ὑμῶν; Ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ».

30 Στίχ. 9. «Διὰ τοῦτο ἀφεθῆσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ, καὶ τοῦτό ἐστίν ἡ εὐλογία αὐτοῦ, ὅταν ἀφέλωμαι αὐτοῦ τὴν

τούς». Τὸ «μαχόμενος» πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβομε μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἐπίπληξης. Πράγματι ἐπιπλήττοντας ὁ Σωτήρας τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ κατηγορώντας τους, ἔλεγε· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, σὺ πού σκοτώνεις τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους σὲ σένα· πόσες φορές θέλησα νὰ μαζέψω τὰ παιδιὰ σου ἔτσι ὅπως ἡ ὄρνιθα μαζεύει τὰ μικρὰ τῆς κάτω ἀπὸ τὰ φτερά της, καὶ δὲν θελήσατε. Νὰ ἀφήνεται ὁ οἶκος σας ἔρημος»¹⁰⁵. Αὐτὸ δηλαδὴ ἦταν, καὶ κανένα ἄλλο, πού ὑποστηρίζει ὅτι δὲν βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἢ ἀπομάκρυνσὴ τοῦ ἀπὸ αὐτοῦς, πρᾶγμα ἀφοῦ ἔγινε, καταστράφηκαν οἱ Ἰσραηλιῖτες, μολονότι σώθηκε τὸ ὑπόλειμμα, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἡσαΐας· «Καὶ ἂν ἀκόμα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσης, ἓνα ὑπόλοιπο μόνο θὰ σωθεῖ»¹⁰⁶.

Στίχ. 8. «Δὲν εἶσαι ἐσύ, Κύριε, πού μελετοῦσες μὲ πνεῦμα σκληρότητας νὰ τοὺς φονεύσεις μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς σου;»

Πρόσεχε τὸν προφήτη πού στὰ λεγόμενα ἐδῶ δείχνει ἀγιοπρεπῆ παρηγορία, ἐλέγχοντας τοὺς Ἰσραηλιῖτες ἐπειδὴ πολέμησαν τοὺς ἀγίους καὶ ἔκαναν μελέτημά τους νὰ τοὺς φονεύσουν μὲ σκληρὸ κι ἀνήμερο πνεῦμα, καὶ νὰ ἐκδηλώσουν ἐναντίον τους ἀσυγκράτητο τὸ φρόνημα. Ἄν λοιπόν, λέγει, ἔλεγα, ὅτι αὐτὸς προξένησε τοὺς θανάτους καὶ τὰ πλήγματα, αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ψευδολογία, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ φανεῖ ἀληθινὸ αὐτὸ πού εἰπώθηκε. Γιατὶ δὲν ἦσαстан ἐσεῖς, Ἰσραηλιῖτες, πού μελετοῦσατε, δηλαδὴ πού συνηθίσατε νὰ διαπνέεσθε, ὅπως εἶπα, ἀπὸ σκληρότητα, καὶ νὰ ἐπιτίθεσθε σὰν θηρία ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων ἀπὸ τὸν Θεό; Κι ἂν ἀρνηθεῖς, λέγει, θὰ φέρω μάρτυρα τὸν ἴδιο τὸν κριτὴ τῶν ὅλων. Γιατὶ εἶπε κάπου ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτοὺς· «Ποιὸν ἀπὸ τοὺς προφῆτες δὲν σκότωσαν οἱ πατέρες σας;»¹⁰⁷. «Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θανατωθεῖ προφήτης ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ»¹⁰⁸.

Στίχ. 9. «Γι' αὐτὸ θὰ συγχωρηθεῖ ἡ ἀνομία τοῦ Ἰακώβ καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ εὐλογία του, ὅταν σβήσω τὴν ἁμαρτία του, ὅταν

107. Πράξ. 7, 52.

108. Λουκᾶ 13, 33.

ἁμαρτίαν, ὅταν θῶσι πάντας τοὺς λίθους τῶν βωμῶν κατακεκομμένους ὡς κονίαν λεπτήν, καὶ οὐ μὴ μείνη τὰ δένδρα αὐτῶν καὶ τὰ εἰδῶλα αὐτῶν ἐκκεκομμένα ὡσπερ δρυμὸς μακρὰν».

5 Διὰ μέσου προστρέψας ὁ μακάριος προφήτης τὸν κατὰ γε τῶν δεδυσεβηκότων εἰς τοὺς ἁγίους προφήτας ἔλεγχον, ἔχεται πάλιν τῆς τῶν νοημάτων ἀκόλουθίας, καὶ φησιν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· «Διὰ τοῦτο ἀφαιρεθήσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ». «Διὰ τοῦτο». Ποῖον; Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὡς αὐτὸς
 10 ἀνεῖλεν οὕτως ἀναιρεθήσεται, οὔτε μὴν ὡς αὐτὸς ἐπάταξεν οὕτω πληγήσεται, τῆς ἐνούσης γαληνότητος τῷ Θεῷ νικώσης ἀεὶ τὰς ἀνθρωπίνας μικροψυχίας, καὶ οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως τοῖς ἐπὶ γῆς πλημμελήμασιν ἰσοπαλεῖς τὰς δίκας ἐπάγοντος, συγκεραυννύντος δὲ μᾶλλον ἡμερότητι τὴν ὀρ-
 15 γήν, ταύτη τοί φησιν· «Ἀφαιρεθήσεται ἡ ἀνομία Ἰακώβ», τοῦτ' ἔστι τεύξεται φιλανθρωπίας, ἀνήσει δὲ αὐτῷ κατὰ καιροὺς τὰ ἐγκλήματα, ἀπαλλάξει καὶ αὐτῶν αἰτιαμάτων· «καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ εὐλογία αὐτοῦ». Ἐπηγγείλατο μὲν γὰρ τῷ Ἀβραάμ λέγων· «Ἡ μὴν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυ-
 20 νῶ τὸ σπέρμα σου». Ἄλλ' οὐκ ἂν ἠὲλογήθη κατὰ ἀλήθειαν ὁ θεοπέσιος Ἀβραάμ, οὐδ' ἂν ἐπληθύνθη τὸ σπέρμα αὐτοῦ, ἀναλόγους τοῖς ἡμαρτημένοις ἐξαιτουμένων τὰς δίκας τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δέ, καίτοι πεπραχότες τῶν ἀγαθῶν οὐδέν, μᾶλλον δὲ κατενηνεγμένοι πρὸς ἀνοσιότητα τὴν
 25 ἐσχάτην, πεπλουτήκασιν καὶ αὐτοὶ τὴν ἄφεισιν, τετήρηταί τε καὶ διαβέβηκεν εἰς αὐτοὺς ἡ τῆς εὐλογίας ὑπόθεσις· «Ὅταν» τοίνυν «ἀφέλωμαι», φησί, «τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ», οὗτος ἔσται τῆς εὐλογίας ὁ τρόπος αὐτῷ.

Ἐναργῆ δὲ καθίστησι τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἔσται καὶ αὐ-
 30 τὸς τῶν πλημμελημάτων ἐλεύθερος· Ὅταν γάρ, φησὶν, οἱ διὰ τῆς πίστεως κεκλημένοι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Θεοῦ τῆς ἀρχαίας καταστρατεύσονται πλάνης, ὅταν

θα θρυματίσουν τις πέτρες τῶν βωμῶν καὶ τις μεταβάλουν σὲ σκόνη λεπτή καὶ δὲν μείνει κανένα ἀπὸ τὰ (ιερὰ τόχα) δένδρα αὐτῶν καὶ τὰ εἶδωλά τους, κατακομμένα σὰν δάσος ποὺ βρίσκεται μακριά».

Ἐφοῦ παρενέβαλε στὴ μέση τοῦ λόγου του ὁ μακάριος προφήτης τὸν ἔλεγχο ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἀσέβησαν πρὸς τοὺς ἀγίους προφήτες, ἐπανέρχεται πάλι τὴ συνέχεια τῶν σκέψεών του καὶ λέγει ἐκπροσωπώντας τὸν Θεό. «Γι' αὐτὸ θα συγχωρηθεῖ ἡ ἀνομία τοῦ Ἰακώβ». Γι' αὐτὸ γιὰ ποιό; Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὸς θα ἐξολοθρευθεῖ ὄχι ὅπως αὐτὸς προξένησε τοὺς θανάτους, οὔτε θα χτυπηθεῖ ὅπως αὐτὸς ἐπέφερε τὰ χτυπήματα, γιατί ἡ γαληνότητα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τις ἀνθρώπινες μικροψυχίες καὶ ὅπωςδήποτε καὶ μὲ κάθε βεβαιότητα στὰ πλημμελήματα τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐπιβάλλει ἀντίστοιχες τιμωρίες, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναμιγνύει τὴν ὀργή του μὲ τὴν ἡμερότητά του, γι' αὐτὸ λέγει· «Θὰ σβησθεῖ ἡ ἀνομία τοῦ Ἰακώβ», δηλαδὴ θα τύχει φιλανθρωπίας, καὶ ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα τῆς κρίσης θα τοῦ συγχωρήσει τὰ ἐγκλήματα καὶ θα τὸν ἀπαλλάξει καὶ ἀπὸ τις ἴδιες τις κατηγορίες· «καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ εὐλογία του». Γιατὶ ὑποσχέθηκε στὸν Ἀβραάμ καὶ τοῦ εἶπε· «Ἀλήθεια, θα σὲ εὐλογήσω καὶ θα ὑπερπληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου»¹⁰⁹. Ἀλλὰ δὲν θα εὐλογοῦνταν ἀληθινὰ ὁ θεοσπέσιος Ἀβραάμ οὔτε θα πλήθυναν οἱ ἀπόγονοί του ἂν τιμωροῦνταν οἱ ἐξαίματος ἀπόγονοί του ἀνάλογα μὲ τὰ ἁμαρτήματά τους. Ἐπειδὴ ὅμως, μολονότι δὲν εἶχαν πράξει κανένα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ἢ μᾶλλον εἶχαν φτάσει στὴν ἔσχατη ἀσέβεια, δέχθηκαν κι αὐτοὶ πλοῦσια τὴ συγχώρηση καὶ διατηρήθηκε καὶ μεταβιβάσθηκε σ' αὐτοὺς ἡ ὑπόθεση τῆς εὐλογίας. Γιατί, λέγει, «ὅταν σβήσω τὴν ἁμαρτία του, αὐτὸς θα εἶναι ὁ τρόπος τῆς εὐλογίας του».

Κάνει ἐπίσης φανερὸ τὸν καιρὸ κατὰ τὸν ὁποῖο θα εἶναι κι αὐτὸς ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του. Γιατὶ λέγει, «Ὅταν ὅσοι κλήθηκαν μέσω τῆς πίστεως στὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ πολεμήσουν τὴν ἀρχαία πλάνη, ὅταν βγοῦν ἀπὸ τὴ μέση οἱ

109. Γέν. 22, 17. Ἐβρ. 6, 14.

ἐκ μέσου γένωνται θωμοὶ καὶ τεμένη καὶ ὁ τῶν εἰδώλων
 ἔσμος, ὅταν πυρὶ δαπανήσωσι τοὺς τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις
 ἐκπεπονημένους ναοὺς, ὅταν ἐκκόψωσι τὰ δένδρα αὐτῶν,
 καὶ πρὸς γε τούτοις τὰ χειροποίητα, καθάπερ τινὰ δρυμόν,
 5 τότε δὴ, τότε ἀνήσει Θεὸς καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ διε-
 παισιόμενα. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστιν, ὅπερ ἔφησε «φῶς» ὁ θε-
 σπέσιος Παῦλος «Ὅταν δὲ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ,
 τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται». Τὸ γὰρ ὅλως κατεμπροῆσαι
 ναοὺς καὶ τοὺς παραπεπηγότας αὐτοῖς ἀποκεῖραι δρυμοὺς,
 10 προσθεῖναι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀγαλμάτων τὴν καταστροφὴν,
 κατασημήνειεν ἂν ἕτερον οὐδέν, ἢ ἐκεῖνό που πάντως, ὅτι
 τῶν πάλαι πλανωμένων καὶ προσκυνούντων τοῖς ἔργοις τῶν
 ἰδίων χειρῶν μετάστασις ἔσται πρὸς ἀληθείας ἐπίγνωσιν,
 ὥστε πρὸς τοῦτο φιλοθείας ἦκειν αὐτούς, ὡς καὶ τοῖς πάλαι
 15 προσκυνουμένοις παρ' αὐτῶν ἐπαφεῖναι τὰς χεῖρας, καὶ
 τοὺς ἐκ ξύλων θεοὺς καθάπερ τινὰ δρυμόν ἀποκεῖραι.

Στίχ 10-11. «Τὸ κατοικούμενον ποιμνιον ἀνειμένον ἔ-
 σται, ὡς ποιμνιον καταλελειμμένον, καὶ ἔσται πολὺν χρό-
 νον εἰς βόσκημα, καὶ ἐκεῖ ἀναπαύσονται, καὶ μετὰ χρό-
 20 νον οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ πᾶν γλωρόν, διὰ τὸ ξηρανθῆναι».

«Κατοικούμενον ποιμνιον» ὀνομάζει τὸν Ἰσραὴλ διὰ
 τοι τὸ πλείστους μὲν ὄσους καὶ ἀγαθοὺς ἐσχηκέναι ποιμέ-
 νας, καὶ μονονουχὶ καὶ συνοικοῦντας ἔχειν τοὺς ἀπευθύ-
 νειν εἰδότας εἰς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐπαινουμένων. Οὐκοῦν
 25 ἐπεπλήθει ποιμέσιν ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἔσται, φησὶν, ἀνειμένον
 καὶ τί τὸ ἀνειμένον ἐστίν, αὐτὸς παραχρῆμα διεσάφησε, λέ-
 γων· «Ὡς ποιμνιον καταλελειμμένον», τοῦτ' ἔστι παντὸς
 ἐπιστάτου καὶ κηδεμόνος ἡρημωμένον. Οὗ δὴ γεγονότος,
 εἰς χρόνους προκείσεται μακροὺς εἰς βόσκημα. Κατανεμη-
 30 θήσονται γὰρ αὐτοὺς νοητοί τε καὶ ἀλκιμώτατοι θῆρες,
 τοῦτ' ἔστιν ὁ Σατανᾶς, καὶ αἱ σὺν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτῷ δυνά-

βωμοὶ καὶ τὰ τεμένη καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰδώλων, ὅταν ἔξαφανίσουν μὲ τὴ φωτιά τοὺς ναοὺς ποὺ οἰκοδόμησαν σὰ ἄψυχα εἴδωλα, ὅταν κόψουν τὰ δένδρα τοὺς καὶ μαζί μ' αὐτὰ, σὰν κάποιο δάσος, καὶ τὰ χειροποίητα ἀγάλματά τους, τότε πιά, τότε θὰ συγχωρήσει ὁ Θεὸς τὰ πταίσματα τῶν Ἰσραηλιτῶν. Κι αὐτό, νομίζω, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὀνόμασε «φῶς» «Ὅταν ὅμως εἰσέλθει ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν, τότε θὰ σωθεῖ ὅλος ὁ Ἰσραήλ»¹¹⁰. Γιατὶ τὸ νὰ κατακάψουν ὀλοκληρωτικὰ τοὺς ναοὺς καὶ νὰ κατακόψουν τὰ δάση ποὺ εἶναι φυτευμένα δίπλα σ' αὐτούς, καὶ νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ καταστροφή τῶν ἀγαλμάτων, δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο ὅπωςδὴποτε· ὅτι θὰ γίνεῖ μετάθεση πρὸς τὴν ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας ἐκείνων ποὺ βρίσκονταν στὸ παρελθὸν στὴν πλάνη καὶ προσκυνοῦσαν τὰ ἔργα τῶν ἰδίων τοὺς τῶν χειρῶν, ὥστε νὰ φτάσουν σὲ τέτοιο βαθμὸ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σηκώσουν τὰ χέρια τοὺς καὶ ἐναντίον ἐκείνων ποὺ προσκυνοῦσαν παλαιὰ καὶ νὰ καταστρέψουν τοὺς ξύλινους θεοὺς σὰ νὰ ἦταν κάποιο δάσος.

Στίχ. 10-11. «Τὸ λογικὸ ποίμνιο ποὺ κατοικεῖ στὴν πόλη θὰ γίνεῖ ἔρημο, σὰν ποίμνιο ἐγκαταλειμμένο, καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ θὰ εἶναι βοσκοτόπι, ὅπου θ' ἀναπαυθοῦν τὰ ποίμνια, καὶ μετὰ ἀπὸ κάποιο χρόνον δὲν θὰ ὑπάρχει τίποτα χλωρὸ, ἀφοῦ ὅλα θὰ ἔχουν ξεραθεῖ».

«Ποίμνιο ποὺ κατοικεῖ» ὀνομάζει τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό, ἐπειδὴ εἶχαν πάρα πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ποιμένες καὶ κατὰ κάποιο τρόπο εἶχαν συγκάτοικους τοὺς ἐκείνους ποὺ γνώριζαν νὰ τοὺς ὀδηγήσουν σὲ ὅποιοδὴποτε ἐπαινετὸ ἔργο. Ἦταν λοιπὸν γεμάτος ἀπὸ ἀγαθοὺς ποιμένες, ἀλλὰ θὰ γίνεῖ, λέγει, «ἀνειμένο» καὶ τί σημαίνει τὸ «ἀνειμένο», τὸ διασάφησε ὁ ἴδιος ἀμέσως λέγοντας «Σὰν ποίμνιο ἐγκαταλειμμένο», δηλαδή ἔρημο ἀπὸ κάθε ἐπιστάτη καὶ κηδεμόνα, πράγμα ποὺ ἀφοῦ γίνεῖ, θὰ μείνει γιὰ μακροὺς χρόνους βοσκοτόπος. Γιατὶ θὰ τοὺς καταφᾶνε νοητὰ καὶ ἰσχυρὰ θηρία, δηλαδή ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ πονηρὲς δυνάμεις ποὺ εἶναι μαζί

μεις πονηραί Ἀποσοβοῦντος γὰρ οὐδενὸς τῆς ἀνθρώπου
 καρδίας τὰς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐφόδους εὐάλωτος
 ἔσται, καὶ πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐκείνοις δοκούντων ἀμελη-
 τὶ κατοικήσεται. Εἰ δὲ χρή τι καὶ τοῖς ἱστορικῶς γεγονόσιν
 5 ἀκόλουθον εἰπεῖν, νομῆ γεγόνασι μετὰ τὸν τοῦ Σωτῆρος
 σταυρόν, καὶ τῆς Ῥωμαίων στρατείας Κατέλυσε γὰρ καὶ
 ἀνεπαύσατο παρ' αὐτοῖς οἷα πέρ τις μόσχος εὐσθενής. Ἀλλ'
 ὀλίγου διγεγονότος καιροῦ, φησὶν, οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ πᾶν
 χλωρόν διὰ τὸ ξηρανθῆναι, τοῦτ' ἔστι μέχρι τοσοῦτου κα-
 10 τανεμηθήσονται τὴν χώραν, ὡς ἀποφανθῆναι ξηρὰν καὶ
 οὐκ ἔχουσαν ἔτι νομῆν. Τοῦτο δὲ ἔστιν ἀπόδειξις ἐναργῆς
 τοῦ μὴ πρότερον ἀποφοιτήσῃ αὐτῶν τῆς χώρας τοὺς κα-
 ταδηοῦντας αὐτήν, εἰ μὴ πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐν αὐτοῖς χρησί-
 μων, καὶ μέχρι τῶν ἄγαν εὐτελεστάτων μονονουχί καὶ κατε-
 15 δηδοκόσιν ἴδιον πεποίηνται κληῖρον. Ὁ αὐτὸς δ' ἂν γένοι-
 το λόγος, καὶν εἰ ἔλοιτό τις οἷά τινας μόσχους τὰς τῶν Ἰου-
 δαίων καρδίας κατανενεμηθῆναι λέγειν τοὺς ἀκαθάρτους
 δαίμονας μέχρι γὰρ τοσοῦτου κατέφαγον αὐτάς, ὥστε τά-
 χα πού καὶ ἀπορεῖν ἔτι νομῆς, διὰ τὸ μηδὲν ἔτι λοιπὸν ἐν
 20 αὐτοῖς σώζεσθαι τῶν ἀγαθῶν, ὃ δαπανᾶσθαι πέφυκε παρ'
 αὐτῶν.

Στίχ. 11. «Γυναῖκες ἐρχόμεναι ἀπὸ θεάς, δεῦτε. Οὐ γὰρ
 λαὸς ἔστιν ἔχων σύνεσιν. Διὰ τοῦτο οὐ μὴ οἰκτειρήσῃ ὁ
 ποιήσας αὐτούς, οὐδὲ ὁ πλάσας αὐτούς οὐ μὴ ἐλέησῃ».

25 Εἰρηκῶς ὅτι τὸ κατοικούμενον ποιμνιον ἀνειμένον
 ἔσται, καὶ ὅτι νομῆ γενήσεται καὶ εἰς βόσκημα προσκείσε-
 ται, κατὰ γε τοὺς ἤδη προαποδοθέντας λόγους, ὡς ἤδη τοῦ
 Ἰσραὴλ ἔξω γεγονότος τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος διὰ τὴν
 εἰς Χριστὸν ἀσέβειαν καὶ διαθήκης τῆς πρώτης, ἐθῶν τε
 30 τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀποπεπαυμένων, εὐαγγελίζεσθαι τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἀνάστασιν ταῖς ἀγίαις προστέταχε γυ-

του καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία του. Γιατί, ἀφοῦ δὲν διώχνει κανένας ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου τὶς ἐφόδους τῶν πονηρῶν δαιμόνων, θὰ εἶναι ὑποχειριός τους, καὶ θὰ σπεύσει χωρὶς ἀργοπορία σὲ ὀτιδήποτε ἐκεῖνοι θέλουν. Ἐν ὅμως πρέπει νὰ ποῦμε καὶ κάτι σχετικὸ μὲ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ἔγιναν βοσκοτόπια μετὰ τὴν σταύρωση τοῦ Σωτήρα καὶ τὴν κατάκτηση ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Γιατὶ κατοίκησε κοντὰ τους καὶ ἀναπαύθηκε ἐκεῖ σὰν ἓνα ρωμαιομοσχάρι. Ἀλλὰ ἀφοῦ περᾶσει λίγος χρόνος, λέγει, δὲν θὰ ὑπάρχει σ' αὐτὴν τίποτε χλωρό, γιατί θὰ ξεραθοῦν, δηλαδὴ σὲ τέτοιο βαθμὸ θὰ καταφάγουν τὴ χώρα, ὥστε νὰ παρουσιασθεῖ ξερὴ καὶ νὰ μὴν ἔχει πιά βοσκὴ. Κι αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερη ἀπόδειξη, ὅτι δὲν θὰ φύγουν προηγουμένως ἀπὸ τὴ χώρα τους αὐτοὶ ποὺ τὴ λεηλατοῦν, ἂν ὀτιδήποτε χρήσιμο ὑπάρχει σ' αὐτὴν κι ἀπὸ τὰ πιὸ μηδαμινὰ δὲν τὸ καταφᾶνε κατὰ κάποιον τρόπο καὶ δὲν τὸ κᾶνουν δικό τους. Ὁ ἴδιος λόγος θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ, κι ἂν θελήσει κάποιος νὰ πει, ὅτι οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, σὰν κάποια μοσχάρια, θὰ καταφάγουν τὶς καρδιὰς τῶν Ἰουδαίων. Γιατὶ τὶς κατέφαγαν σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε πιά νὰ μὴ βρίσκουν ἴσως ἀκόμα καὶ νὰ φᾶνε, ἐπειδὴ δὲν ἀπόμεινε πιά σ' αὐτοὺς κανένα ἀγαθόν, τὸ ὀποῖο ἀπὸ τὴ φύση τους κατατρώγουν αὐτοί.

Στίχ. 11. «Γυναῖκες, ποὺ ἔρχεσθε ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέαμα, ἐλάτε νὰ θρηνησέτε. Γιατὶ δὲν εἶναι λαὸς μὲ φρόνηση. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ τοὺς λυπηθεῖ αὐτὸς ποὺ τοὺς ἔπλασε, οὔτε θὰ τοὺς ἐλέησει αὐτὸς ποὺ τοὺς δημιούργησε».

Ἀφοῦ εἶπε ὅτι τὸ λογικὸ «ποιμνιο ποὺ κατοικεῖ στὴν πόλη» θὰ ἐγκαταλειφθεῖ, κι ὅτι ἡ πόλη θὰ γίνῃ βοσκοτόπος καὶ θὰ δοθεῖ γιὰ βοσκὴ στοὺς βοσκούς, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως, ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλιῖτες ἀποκόπηκαν ἤδη ἀπὸ τὴν οἰκειότητα πρὸς τὸν Θεὸ ἐξαιτίας τῆς ἀσέβειάς τους πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ βρέθηκαν ἔξω ἀπὸ τὴν πρώτη διαθήκη, καὶ εἶχαν σταματήσει τὶς συνήθειες ποὺ πρόβλεπε ὁ νόμος, γι' αὐτὸ πρόσταξε τὶς ἅγιες γυναῖκες νὰ κηρύξουν τὸ χαρμόσυνο μῆνυμα τῆς ἀνάστασης τοῦ

ναιξίν, ὧν καὶ ὁ Ματθαῖος διαμέμνηται, λέγων ὡδί· «Ὁψὲ δὲ
 Σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν Σαββάτων, ἦλθε Μαρία
 ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ ἄλλη, θεωρήσαι τὸν τάφον· Καὶ
 ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ γεγόνασι περιδεεῖς,
 5 ἔφη πρὸς αὐτὰς ὁ μακάριος ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς.
 Οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν
 ὧδε, ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου
 ἔκειτο, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
 ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
 10 Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. Καὶ μετὰ γε τὰς τοῦ ἀγγέλου
 φωνάς, ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων· Χαίρετε. Αἱ
 δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσε-
 κύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε,
 ὑπάγετε ἐπαγγείλατε τοῖς μαθηταῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς
 15 τὴν Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται».

Οὐκοῦν ἀφιεμένου τοῦ Ἰσραήλ, ὑμεῖς αἱ σοφαὶ γυναῖ-
 κες, φησίν, ἦκετε, καὶ μάλα γοργῶς εὐαγγελιζόμεναι τὴν
 ἀνάστασιν τοῦ τὸν θάνατον ἀποκτείναντος καὶ ἀνελόντος
 τὴν φθοράν, καὶ δικαιούντος τῇ πίστει τοὺς ἡμαρτηκότας,
 20 καὶ ἀπαλλάττοντος μολυσμῶν τοὺς ἐναλόντας αὐτοῖς, τοῦ
 μεταπλάττοντος εἰς καινότητα ζωῆς τοὺς προσιόντας αὐτῷ,
 τοῦ τὴν νέαν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀναδείξαντος ζωὴν, τοῦτ' ἔστι τὴν
 εὐαγγελικὴν, καὶ στήσαντος μὲν τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὸ
 ἀδρανές, καταλαμπρύναντος δὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆς ἐν
 25 πνεύματί τε καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως τὴν ὁδὸν ἐναργῆ
 καταστήσαντος τοῖς σεβομένοις αὐτόν. Ἦκετε δὲ οὖν. Ἀπο-
 πέπτωκε γὰρ τῆς ἐλπίδος ὁ Ἰσραήλ. Οὐ γὰρ ἔστι λαὸς ἔχων
 σύνεσιν. Πεπώρωται γὰρ τὴν καρδίαν, καὶ μεμένηκεν ἐν
 σκοτίᾳ, καὶ τῇ τῆς ἁμαρτίας ἀχλύϊ κεκράτηται. Οὐ γὰρ ἠθέλε
 30 προσέχειν λέγοντι τῷ Χριστῷ· «Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, περιπα-
 τεῖτε ἐν τῷ φωτὶ, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ». Χρηῖναι δέ
 φημι τὴν τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν καὶ ἐπὶ γε ταῦταίς ταῖς

Σωτήρα μας, τὶς ὁποῖες μνημονεύει καὶ ὁ Ματθαῖος λέγοντας τὰ ἐξῆς· «Τὸ βράδυ τοῦ Σαββάτου κατὰ τὴν ὥρα ποὺ ἄρχιζε νὰ ξημερώνει ἡ πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας, ἦρθε ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, νὰ δοῦν τὸν τάφο. Καὶ νὰ, τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἔγινε σεισμός μεγάλος. Ἐπειδὴ ὅμως κατατρόμαξαν, εἶπε σ' αὐτὲς ὁ μακάριος ἄγγελος· Μὴ φοβᾶστε σεῖς· γνωρίζω βέβαια ὅτι ζητᾶτε τὸν Ἰησοῦ ποὺ σταύρωσαν. Δὲν εἶναι ἐδῶ, ἀναστήθηκε καθὼς εἶπε. Ἐλᾶτε νὰ δεῖτε τὸ μέρος στὸ ὁποῖο εἶχε τοποθετηθεῖ, καὶ πηγαίνετε γρήγορα νὰ πεῖτε στοὺς μαθητὲς τοῦ ὅτι ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ πηγαίνει πρὶν ἀπὸ σᾶς στὴ Γαλιλαία· ἐκεῖ θὰ τὸν δεῖτε. Μετὰ τὰ λόγια τοῦ ἀγγέλου, νὰ τὶς συνάντησε ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπε πρὸς αὐτὲς· Χαίρετε. Αὐτὲς πλησίασαν κοντὰ του, τοῦ ἔπιασαν τὰ πόδια καὶ τὸν προσκύνησαν. Τότε εἶπε σ' αὐτὲς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβᾶστε, πηγαίνετε καὶ ἀναγγεῖλατε στοὺς μαθητὲς, γιὰ νὰ μεταβοῦν στὴ Γαλιλαία, καὶ ἐκεῖ θὰ με δοῦν»¹¹¹.

Ἐφοῦ λοιπὸν ἐγκαταλείφθηκαν οἱ Ἰσραηλῖτες, ἐσεῖς, λέγει, οἱ σοφὲς γυναῖκες, ἐλᾶτε καὶ πολὺ γρήγορα δώστε τὴ χαρούμενη εἶδηση τῆς ἀνάστασης ἐκείνου ποὺ ἐξόντωσε τὸ θάνατο καὶ ἐξάλειψε τὴ φθορὰ, ποὺ δικαιώνει μὲ τὴν πίστη τοὺς ὅσους ἀμάρτησαν καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς μολυσμοὺς ποὺ δέχτηκαν, ποὺ μεταπλάθει σὲ νέα ζωὴ αὐτοὺς ποὺ τὸν πλησιάζουν, ποὺ ἔδειξε τὴ νέα ζωὴ ἐπάνω στὴ γῆ, δηλαδὴ τὴν εὐαγγελικὴ ζωὴ, ποὺ σταμάτησε βέβαια τὴν ἀδυναμία τῆς νομικῆς λατρείας, καταλάμπρυνε ὅμως τὴν ἀλήθεια καὶ ἔκανε ὀλοφάνερη σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν σέβονται τὴν ὁδὸ τῆς πνευματικῆς καὶ ἀληθινῆς προσκύνησης. Ἐλᾶτε λοιπὸν. Γιατὶ οἱ Ἰσραηλῖτες ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα· καθόσον δὲν εἶναι λαὸς ποὺ ἔχει σύνεση. Γιατὶ ἔχει πωρωθεῖ ἡ καρδιά τους, ἔμειναν μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ διακατέχονται ἀπὸ τὴ βαθεῖα ὀμίχλη τῆς ἀμαρτίας. Γιατὶ δὲν ἠθελαν νὰ προσέχουν στὸν Χριστὸ ποὺ τοὺς ἔλεγε· «Ὅσο ἔχετε τὸ φῶς, νὰ περπατᾶτε μέσα στὸ φῶς, γιὰ νὰ μὴ σᾶς προλάβει τὸ σκοτάδι»¹¹². Πρέπει ὅμως, λέγω, νὰ θαυμάσομε τὴν οἰκονομία ποὺ ἔδειξε ὁ Σωτήρας καὶ σ' αὐτὲς τὶς

111. Ματθ. 28, 1-7.

112. Ἰω. 12, 35.

πανσόφοις ἀποθαυμάσαι γυναιξί. Φαίη γὰρ ἄν, οἶμαι, τίς. Οὐ γὰρ ἦσαν ἅγιοι μαθηταί, οἷς ἦν τάχα πον καὶ ἄμεινον, ἄτε δὴ καὶ τῶν θείων δογμάτων ἱερουργοῖς, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων εὐαγγελίσασθαι τὴν ἀνάστασιν; Διὰ τί γὰρ οὐχὶ δὴ
5 μᾶλλον ἐκεῖνοι τεθέανται πρῶτοι τοῦ θανάτου τὸ κράτος παραλύσαντα τὸν Ἰησοῦν, ὥφθη δὲ γυναιξί, καὶ τὸ τῆς ἀποστολικῆς ἀξίωμα περιθείς αὐταῖς ἰέναι κελεύει, φάναι τε τοῖς μαθηταῖς, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται ὁ Χριστός, καὶ πρῶται τεθέανται τὴν δόξαν αὐτοῦ;

10 Πρὸς δὴ τὰ τοιαῦτά φαμεν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἵνα θεραπεύσῃ τὸ ἀρρωστοῦν καὶ τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἔδει δὴ οὖν, ἔδει χαρίσασθαι γυναιξί τὸ εὐαγγελίσασθαι πρώταις τὴν ἀνάστασιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιοτέρα γυνή
15 παρεκόμισε τὸν Ἀδὰμ εἰς παράβασιν, ταῖς τοῦ ὄψεως ὑπηρετοῦσα φωναῖς, καὶ γέγονεν αὕτη τοῦ θανάτου πρόξενος, πῶς οὐκ ἔδει τῶν οὕτω δεινῶν ἐγκλημάτων ἀποκρούσασθαι τὰς αἰτίας διὰ τῆς ἀποστολῆς; «Οὐ γὰρ ἐπλεόνασε», φησὶν, «ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις». Δέδοται τῆς σωτη-
20 ρίας τὸ Εὐαγγέλιον τῇ τὸν θάνατον διακονησαμένῃ γυναικί. Εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτὰς ἀναγκαίως τὸ «Χαίρετε» παρὰ τοῦ τὴν ἀρὰν ἐπιθέντος ἐν ἀρχῇ. ἔφη γὰρ πρὸς αὐτήν· «Ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα». Λέλνται τοίνυν τοῖς δευτέροις τὰ πρῶτα, καὶ τεθεράπενται τὸ ἠρρωστηκός. Αὐταῖς οὖν ἄρα τὸ εὐα-
25 γελίζεσθαι δεῖν ἐπιτάττει τῆς πρὸς Ἰουδαίους ἀγάπης ἀποφοιτήσαντος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνούστατοί τε καὶ ἀμαθεῖς ἀπομεμενήκασιν, φησὶν, οὐκ ἂν ἐλεήσειεν αὐτοὺς ὁ ποιήσας αὐτούς, οὐδ' ἂν εἶεν ἄξιοι τοῦ κατοικτεῖρεσθαι δεῖν.

30 Στίχ 12. «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, συμφράξει Κύριος ἀπὸ τῆς διώρυγος τοῦ ποταμοῦ ἕως Ῥινοκουρού-

πάνσοφες γυναῖκες. Γιατί θὰ ἔλεγε, νομίζω, κάποιος: Δὲν ὑπῆρχαν ἅγιοι μαθητές, στοὺς ὁποίους ἴσως ἦταν καὶ καλύτερο, ἀφοῦ ἦταν καὶ ἱερουργοὶ τῶν θείων δογμάτων, νὰ κηρύξουν πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς ἀνάστασης; Γιατί δηλαδή δὲν εἶδαν πρῶτοι αὐτοὶ τὸν Ἰησοῦ πὺ διέλυσε τὸ κράτος τοῦ θανάτου, ἀλλὰ ἐμφανίσθηκε σὺς γυναῖκας καὶ ἀναθέτοντας σ' αὐτὲς τὸ ἀποστολικὸ ἄξιωμα τὶς προστάζει νὰ πᾶνε καὶ νὰ ποῦν στοὺς μαθητές, ὅτι καὶ ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ πρῶτες εἶδαν τὴ δόξα του;

Σ' αὐτὰ βέβαια θὰ ποῦμε, ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ θεραπεύσει τὸν ἄρρωστο καὶ ν' ἀπαλλάξει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὶς παλιὲς κατηγορίες. Ἐπρεπε λοιπὸν, ἔπρεπε νὰ χαρίσει σὺς γυναῖκες νὰ κηρύξουν πρῶτες τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς ἀνάστασης. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιότερη γυναῖκα παρέσυρε τὸν Ἀδὰμ στὴν παράβαση, ὑπακούοντας σὺς προτροπὲς τοῦ φιδιοῦ, καὶ ἔγινεν αὐτὴ ἐκείνη πὺ προξένησε τὸ θάνατο, πῶς δὲν ἔπρεπε τῶν τόσο φοβερῶν ἐγκλημάτων τῆς ν' ἀποκρούσει τὶς αἰτίες μὲ αὐτὴν τὴν ἀποστολή; Γιατί λέγει: «Ὅπου πλήθυνε ὑπερβολικὰ ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ δόθηκε μὲ περισσεία ἡ χάρις»¹¹³. Δόθηκε τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας στὴ γυναῖκα πὺ ὑπηρέτησε τὸ θάνατο. Ἀλευθύνθηκε σ' αὐτὲς κατ' ἀνάγκη τὸ «χαίρετε» ἀπὸ ἐκεῖνον πὺ τὶς φόρτωσε τὴν κατάρα στὴν ἀρχή. Γιατί εἶπε πρὸς αὐτήν: «Μὲ πόνους θὰ γεννᾷς τὰ παιδιά»¹¹⁴. Καταργήθηκαν λοιπὸν μὲ τὰ δεύτερα τὰ πρῶτα, καὶ αὐτὸ πὺ ἦταν ἄρρωστο θεραπεύθηκε. Αὐτὲς λοιπὸν προστάζει ὅτι πρέπει νὰ φέρουν τὸ χαρμόσυνο μήνυμα, ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκε ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ δηλαδή ἔμειναν, λέγει, τελείως ἀνόητοι καὶ ἀμαθεῖς, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τοὺς δείξει ἔλεος ὁ δημιουργὸς τους, οὔτε καὶ θὰ ἦταν ἄξιοι νὰ τοὺς σπλαχνισθεῖ.

Στίχ. 12. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ περιφράξει ὁ Κύριος τὴν περιοχὴ ἀπὸ τὸν ποταμὸ (Εὐφράτη) μέχρι τὸν χεῖμαρρο

114. Γέν 3, 16.

ρων. Ὑμεῖς δὲ συναγάγετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ κατὰ ἓνα ἓνα».

Ἐγγεγραμένου τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐπιτάξαντος ἀποστόλοις, «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βα-
 5 πτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος», καὶ μὴν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀναβάντος
 τοὺς οὐρανοὺς, ἐπενήνεκται τοῖς εἰς ἑαυτὸν ἀνοσίως πεπα-
 ρωνηκόσι τὰ ἐξ ὄργῆς, τῆς ἄνωθεν δὲ δηλονότι. Δεδαπάνη-
 ται γὰρ καὶ σιδήρῳ καὶ πυρί, κατεξανιστάσης αὐτῶν τὸν
 10 πόλεμον τῆς Ῥωμαίων χειρός, καὶ πάσας μὲν αὐτῶν κατεμ-
 πιπράσης τὰς πόλεις, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν
 διαβόητον ἐκεῖνον καθελούσης ναόν. Τερματίζεται τοίνυν
 τῶν Ἰουδαίων ἡ χώρα, τοῖς τε Εὐφράτου νόμασιν ὡς ἡῶ τε
 καὶ νότον, καὶ τῇ καλουμένῃ Ῥινοκορούρων. Πόλις τε αὕτη
 15 τὴν τε Αἰγυπτίων ὀρίζουσα, καὶ μέντοι τὴν Παλαιστινῶν.
 Οὐκοῦν τῆς Ἰουδαίας ἡμῖν τοὺς ὅρους ὀνομάσας, συμφρά-
 ξαι διαβεβαιοῦται τὸν Κύριον τὰ ἐμπεριεχόμενα πάντα,
 τοῦτ' ἔστιν ἅπασαν τὴν Ἰουδαίαν. Τὸ δὲ «συμφράξει» τέθει-
 κεν ἀντὶ τοῦ «πολιορκήσει καὶ καταθλίψει καὶ εἰς ἀπορίαν
 20 κατοίσει τὴν ἐσχάτην». Ἡ γὰρ σύμφραξις, ἥγουν ὁ συγ-
 κλεισμός, τὴν ἀδιάφυκτον κάκωσιν, ἥτοι συμφορὰν, ὑπεμ-
 φήνειεν ἄν. Καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον τὸ συμφράξει νοή-
 σεις. Συγκέκλεισται γὰρ ὡσπερ τῶν Ἰουδαίων ὁ νοῦς, ὥστε
 κατὰ μηδένα δύνασθαι τρόπον τὸ τῆς ἀληθοῦς θεοπτίας
 25 εἰσδέξασθαι φῶς, μήτε μὴν συνιέναι τὸ Χριστοῦ μυστήριον,
 ὡσπερ ὁ μακάριος γράφει Παῦλος· «Πώρωσις ἀπὸ μέρους
 γέγονε τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄχρι σήμερον, ἡνίκα ἂν ἀναγινώ-
 σκηται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται».
 Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν ἡ σύμφραξις

30 “Ὅτι δὲ οὐ κατὰ πᾶσαν τοῦτο γέγονε τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἥ-
 γουν κατὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ κατὰ μόνης τῆς Ἰουδαί-
 ας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, παρέδειξεν ἐναργῶς, οὐχ ἀπλῶς τὴν

τῶν Ρινοκουρούρων, καὶ σείς μαζέψτε τὰ παιδιὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἕνα-ἕνα».

“Όταν ἀναστήθηκε ὁ Χριστὸς καὶ ἔδωσε τὴν ἐντολὴν τοῦς ἀποστόλους, «Πηγαίνετε καὶ διδάξτε ὅλα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντας αὐτοὺς στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»¹¹⁵, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνέβηκε τοῦς οὐρανοὺς, στάλθηκαν σ’ αὐτοὺς πού φέρθηκαν μὲ ἀνόσιο τρόπο καὶ παραφροσύνη οἱ συμφορὲς πού προῶρχονταν ἀπὸ τὴν ὀργήν του, τὴν οὐράνια δηλαδὴ ὀργήν του. Πράγματι ἐξολοθρέφθηκαν ἀπὸ τὸ ξίφος καὶ τὴ φωτιά, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἄρχισαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τους, καίγοντας ὅλες τὶς πόλεις τους, καὶ κατεδαφίζοντας ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν περίφημον ἐκεῖνο ναὸ. Τὰ ὅρια τῆς χώρας τῶν Ἰουδαίων φτάνουν πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον μέχρι τὰ νερὰ τοῦ Εὐφράτη καὶ τὴν πόλιν τῶν Ρινοκουρούρων. Ἡ πόλις αὐτὴ ἀποτελεῖ ὄριο ἀνάμεσα στὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἐφοῦ λοιπὸν μᾶς ἀνέφερε τὰ σύνορα τῆς Ἰουδαίας, διαβεβαιώνει ὅτι ὁ Κύριος θὰ περιφράξῃ ὅλα τὰ μέρη πού περιλαμβάνονται στὴν περιοχὴ, δηλαδὴ ὅλη τὴν Ἰουδαίαν. Τὸ θὰ «συμφράξῃ» τὸ ἔθεσε ἀντὶ τοῦ “θὰ τοὺς πολιορκήσῃ καὶ θὰ τοὺς θυθίσῃ στὴ θλίψη καὶ θὰ τοὺς ρίξῃ στὴν ἔσχατη ἀνέχεια. Γιατὶ ἡ σύμφραξις, δηλαδὴ ὁ συγκλεισμός, θὰ μποροῦσε νὰ σημαίνει τὴν ἀναπόφευκτὴν κακοπάθειαν, ἢ τοῖς συμφορὰν. Τὸ θὰ «συμφράξῃ» μπορεῖς νὰ τὸ ἐννοήσῃς καὶ ἄλλιως. Συγκλείσθηκε δηλαδὴ κατὰ κάποιον τρόπο ὁ νοῦς τῶν Ἰουδαίων, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ μὲ κανένα τρόπο νὰ δεχθῇ τὸ φῶς τῆς ἀληθινῆς θεοπτίας, οὔτε νὰ κατανοήσῃ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ὅπως γράφει ὁ μακάριος Παῦλος: «Οἱ Ἰσραηλιῖται κυριεύθησαν ἀπὸ πῶρσιν, καὶ μέχρι σήμερον, ὅποτε διαβάξεται ὁ Μωυσαϊκὸς νόμος, ἕνα κάλυμμα σκεπάξῃ τὴν καρδιά τους»¹¹⁶. Καὶ αὐτό, νομίζω, σημαίνει ἡ σύμφραξις.

“Ότι ὅμως αὐτὸ δὲν ἔγινε ἐναντίον ὅλης τῆς οἰκουμένης, δηλαδὴ ἐναντίον ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας μόνο καὶ τῶν κατοίκων τῆς, τὸ ἔδειξε μὲ σαφήνεια, λέγοντας ὅχι

115. Ματθ. 28, 19.

116. Β' Κορ. 3, 14-15.

σύμφραξιν συμβῆναι λέγων, ἀλλ' ἐκ τῆς διώρυγος τοῦ ποταμοῦ, ἕως Ῥινοκορούρων. Καὶ ταυτὶ μὲν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις ἀπεκτονόσι τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολήσασι τοὺς ἀπεσταλμένους παρὰ Θεοῦ, προστεθεικόσι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν
 5 Υἱόν, συμβήσεσθαί φησιν. Εἶτα μεθίστησι τὸν λόγον εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, διαλεγομένου τε καὶ λέγοντος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἤγουν ἅπασι τοῖς κατὰ καιρὸν ἱερουργοῦσι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ καὶ μυσταγωγεῖν εἰώθοσιν· «Ὑμεῖς δὲ συναγάγετε τοὺς υἱ-
 10 οὺς Ἰσραὴλ κατὰ ἓνα ἓνα». Τοῦτ' ἔστι, μὴ πολὺς ἔστω λόγος τοῖς τὸ διδάσκειν πεπιστευμένοις, κἂν εἰ μὴ ὁρῶτο κατὰ πληθὺν εἰστρέχων ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλ' εἴ τις εἶη συνετὸς ἐν αὐτοῖς καλείσθω διὰ τῆς πίστεως, ἡκέτω δὲ καὶ καθ' ἓνα, καὶ οἷον ἐξευλεγμένος Σέσωσται γὰρ τὸ κατάλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ
 15 γοῦν οἱ θεσπέσιοι μαθηταὶ πλειστάκις αὐτοῖς προσπεφωνήκασι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος· «Καὶ νῦν, ἀδελφοί», φησὶν, «οἶδα, ὅτι κατ' ἄγνοιαν ἐπράξατε, καθὰ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν». «Μετανοήσατε οὖν καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 20 καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γὰρ εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν». Καὶ σεσαγήνευται μὲν οὐ μέτριος πληθύς· πλὴν τό γε ἦκον εἰς ἅπαν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ὀλιγοστοὶ παντελῶς, καὶ οἷον καθ' ἓνα παρεδέχθησαν οἱ σεσωσμένοι, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς ἐν Χριστῷ.

25 **Στίχ. 13.** «Καὶ ἔσται, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ, καὶ ἤξουσιν οἱ ἀπολόμενοι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων καὶ οἱ ἀπολόμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ προσκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ἐν Ἱερουσαλήμ».

30 Ἔθος τοῖς ἁγίοις προφήταις ἀσαφείᾳ τινὶ τὸν ἑαυτῶν κατακρύπτειν λόγον, καὶ ἐπεὶ τοι πρὸς ὀργᾶς ἀχάλινοι γε-

ἀπλῶς ὅτι θὰ γίνῃ ἀποκλεισμός, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ μέχρι τὴν πόλη τῶν Ρινοκουρούρων. Καὶ αὐτὰ βέβαια λέγει ὅτι θὰ συμβοῦν στὸ λαὸ τῶν Ἰουδαίων πού σκότωσαν τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβόλησαν τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τὸν Θεο καὶ πρόσθεσαν σ' αὐτοὺς καὶ τὸν ἴδιο τὸν Υἱό. Ἐπειτα μεταφέρει τὸ λόγο στὸ πρόσωπο τοῦ ἰδίου τοῦ Σωτήρα ὅλων μας Χριστοῦ, πού συνομιλεῖ καὶ λέγει στοὺς ἁγίους ἀποστόλους, δηλαδή σὲ ὅλους πού κατὰ καιροὺς ὑπηρετοῦν τὸ Εὐαγγέλιό του καὶ κατὰ συνήθεια διδάσκουν. «Ἔσεῖς νὰ συνάξετε τοὺς Ἰσραηλιῖτες ἕναν-ἕναν». Δηλαδή νὰ μὴ δίνουν καὶ πολλή σημασία αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ διδασκαλία, κι ἂν ἀκόμα βλέπουν νὰ μὴ προστρέχει κατὰ πλήθη οἱ Ἰσραηλιῖτες, ἀλλὰ ἂν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι συνετὸς ὡς καλεῖται μὲ τὴν πίστη, κι ὡς ἔρχεται καὶ ἕνας ἕνας καὶ κατὰ κάποιο τρόπο διαλεγμένος. Γιατὶ σώθηκε ἕνα ὑπόλοιπο ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλιῖτες. Καὶ πράγματι οἱ θεσπέσιοι μαθητὲς πολλὰς φορὲς ἀπευθύνθηκαν σ' αὐτοὺς, ὅπως ἀκριβῶς ὁ θεσπέσιος Πέτρος, λέγοντας: «Καὶ τώρα, ἀδελφοί, γνωρίζω ὅτι αὐτὰ πού κάνατε τὰ κάνατε ἀπὸ ἄγνοια, ὅπως καὶ οἱ ἄρχοντές σας»¹¹⁷. «Μετανοῆστε λοιπὸν καὶ ὡς βαπτισθεῖ καθένας στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ λάβετε τὴ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ σὲ σᾶς ἀνήκουν οἱ ἐπαγγελίαι καὶ τὰ τέκνα σας»¹¹⁸. Καὶ σαγηνεύθηκε ὄχι λίγο πλῆθος, ἀλλὰ σὲ σχέση πρὸς ὀλόκληρο τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος ἦταν τελείως λιγοστοὶ καὶ κατὰ κάποιο τρόπο ἕνας-ἕνας ἔγιναν δεκτοὶ ὅσοι σώθηκαν, μὲ τὴν πίστη τους δηλαδή στὸν Χριστό.

Στίχ. 13. «Τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ σαλπίσουν μὲ τὴν σάλπιγγα τὴ μεγάλη καὶ δυνατὴ, καὶ θὰ ἔρθουν ἐκεῖνοι πού θεωρεῖται ὅτι χάθηκαν στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἐκεῖνοι πού χάθηκαν στὴν Αἴγυπτο, καὶ θὰ προσκυνήσουν τὸν Κύριο στὸ ἅγιο ὄρος στὴν Ἱερουσαλήμ».

Συνήθεια τῶν ἁγίων προφητῶν εἶναι νὰ κρύβουν τὸ λόγο τους μὲ κάποια ἀσάφεια, καὶ ἐπειδὴ ὀρμοῦσαν ἐναντίον τους μὲ

γόνασιν οἱ ἐξ Ἰσραὴλ μέσῃν τινὰ διανοιῶν ἶναί τριῶν, ὡς
 εἶναι πλειστάκις ἀσιμφανές τὸ δηλούμενον. Σαλπῖσαι μὲν
 κατ' ἐκεῖνο καιροῦ φησιν, οὐχ ἑτέροισ, ὡς γε οἶμαι πάλιν,
 πλὴν ὅτι τοὺς ἀγίους μυσταγωγούς, σαλπῖσαι δὲ οὐχ ἀπλῶς,
 5 ἀλλὰ «σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ», τοῦτ' ἔστι τοῖς εὐαγγελικοῖς κη-
 ρύγμασι κεχρημένους, μονονουχί κατηχῆσαι καὶ μέγα τι καὶ
 ἐξαισίον ἀνακεκραγέειν τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ γὰρ τοι κατὰ
 ἀλήθειαν «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ
 εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν». Σάλπιγγι
 10 γὰρ ἐκέχρητο κατὰ καιροῦ καὶ ὁ μέγας Μωσῆς, πλὴν οὐ τῇ
 μεγάλῃ· ἰσχνόφωνος γὰρ καὶ βραδύγλωσσος ἦν καὶ τῶν νο-
 μικῶν κηρυγμάτων ἢ δύναμις εἰς μόνην τὴν τῶν Ἰουδαίων
 συνεστέλλετο χώραν. Τὸ δὲ θεῖον καὶ σωτήριον κήρυγμα διὰ
 πάσης ἔρχεται πόλεώς τε καὶ χώρας, καὶ οἶον ὅλης κατεβρόν-
 15 τησε τῆς ὑπ' οὐρανόν. Γέγραπται δέ τι τοιοῦτον καὶ ἐν τοῖς
 Μωσέως διβλίοις «Κατεφοίτησε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς
 ἐν εἶδει πυρός ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ». Ἐγίνοντο δὲ καπνοὶ καὶ
 χάλαζαι, καὶ γνόφῳ βαθεῖ τὸ αἰθέριον κατεμελαινέτο σῶμα,
 ἀλλὰ καὶ φωνή, φησί, τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα
 20 Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει λέγων· Ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς
 σάλπιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφόδρα, σφόδρα. Ἐν
 ἀρχαῖς μὲν γὰρ ὁ ἰσχνόφωνος ἀνεφωνήθη νόμος, προβαί-
 νοντος δὲ τοῦ καιροῦ, τῆς σάλπιγγος αἱ φωναὶ γεγόνασιν
 ἰσχυραὶ σφόδρα, σφόδρα. Κατ' ἐκεῖνο, φησί, τοῦ καιροῦ τοί-
 25 νων τῇ μεγάλῃ σάλπιγγι, τοῦτ' ἔστι τὸ εὐαγγελικὸν ἀναφω-
 νήσουσι κήρυγμα, συλλέγοντες τοὺς πεπλανημένους καὶ
 τοὺς ἐν τάξει τῶν δορυκτῆτων γεγεννημένους, καὶ τοὺς τῆς εἰ-
 δωλολατρίας ἐναλόντας βρόχοις τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἐξέλ-
 κοντες. «Ἦξουσιν» γὰρ, φησὶν, «οἱ ἀπολόμενοι ἐν χώρᾳ τῶν
 30 Ἀσσυρίων, καὶ οἱ ἀπολόμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ προσκυνή-
 σουσι τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον ἐν Ἱερουσαλήμ». Δύο
 τέθεικε χώρας τὰς ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων δεισιδαιμονεστέ-

ἀχαλίνωτη τὴν ὀργή τους οἱ Ἰσραηλίτες, ἀκολουθοῦσαν μὲν μέση ὁδὸ στὴ διατύπωση τῶν σκέψεών τους, ὥστε πολλές φορές νὰ μὴ εἶναι φανερὸ αὐτὸ ποῦ ἔλεγαν. Θὰ σαλπίσουν, λέγει, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὄχι ἄλλοι, ὅπως πάλι νομίζω, ἀλλὰ οἱ ἅγιοι μυσταγωγοί, καὶ θὰ σαλπίσουν ὄχι ἀπλῶς, ἀλλὰ «μὲ τὴ μεγάλη σάλπιγγα», δηλαδή χρησιμοποιώντας τὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα, γιὰ νὰ κατηχήσουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ νὰ διακηρύξουν κάτι μεγάλο καὶ ἑξαισίο στους ἀνθρώπους τῆς γῆς. Καὶ πραγματικὰ «σὲ ὅλη τὴ γῆ ἀκούσθηκε ἡ φωνὴ τους καὶ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ λόγια τους»¹¹⁹. Σάλπιγγα χρησιμοποίησε κατὰ καιροὺς καὶ ὁ Μωυσῆς, ἀλλ' ὄχι τὴ μεγάλη. Γιατὶ ἦταν ἰσχνόφωνος καὶ βραδύ- γλωσσος καὶ ἡ δύναμη τῶν νομικῶν κηρυγμάτων περιοριζόταν μόνο μέσα στὴ χώρα τῶν Ἰουδαίων. Ἀντίθετα τὸ θεῖο καὶ σωτή- ριο κήρυγμα διέρχεται μέσα ἀπὸ κάθε πόλη καὶ κάθε χώρα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο βρόντηξε σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Κάτι παρό- μοιο βέβαια ἔχει γραφεῖ καὶ στὰ βιβλία τοῦ Μωυσῆ· «Κατέβηκε ὁ Θεὸς τῶν ὅλων μὲ τὴ μορφὴ φωτιᾶς στὸ ὄρος Σινᾶ»¹²¹. Δημιουρ- γήθηκε καπνὸς καὶ ἔπεσε χαλάζι καὶ ὁ αἰθέρας σκοτείνιασε ἀπὸ βαθὺ γνόφο, ἀλλὰ καὶ φωνὴ σάλπιγγας ἤχουσε, λέγει, δυνατά.

Ἐπειτα προσθέτει σ' αὐτὰ καὶ λέγει· «Καὶ οἱ ἦχοι τῆς σάλπιγ- γας γινόταν ὄλο καὶ πιὸ δυνατοί»¹²¹. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ ἐκφωνήθηκε ὁ ἰσχνόφωνος νόμος καὶ καθὼς προχωροῦσε ὁ καιρὸς τὰ ἡχίσμα- τα τῆς σάλπιγγας γίνονταν ἀπὸ ἰσχυρὰ ἀκόμα πιὸ ἰσχυρὰ. Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ λοιπὸν, λέγει, μὲ τὴ μεγάλη σάλπιγγα, δηλαδή θὰ ἀπαγγεῖλουν τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα, μαζεύοντας τοὺς εὐρι- σκόμενους στὴν πλάνη καὶ ἐκείνους ποὺ εἶχαν περιέλθει στὴν τάξη τῶν αἰχμαλώτων πολέμου καὶ ἐλευθερώνοντας ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἀπάτη ἐκείνους ποὺ εἶχαν πιαστεῖ στὰ βρόχια τῆς εἰδωλο- λατρίας. Γιατὶ λέγει, «Θὰ ρηθοῦν ὅσοι χάθηκαν στὴ χώρα τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὅσοι χάθηκαν στὴν Αἴγυπτο, καὶ θὰ προσκυνή- σουν τὸν Κύριο στὸ ὄρος στὸ ἅγιο στὴν Ἱερουσαλήμ». Ἀνέφερε δύο χῶρες τὶς δεισιδαιμονέστερες ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες, ἐννοῶ τὴ

ρας, τὴν τε Ἀσσυρίων, φημί, καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλ' οἱ ἐν αὐταῖς ἀπολωλότες, φησὶν, ἤξουσι κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ κατ' ἀλήθειαν ὄντος Κυρίου καὶ Θεοῦ, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ, οὐκ ἐν τοῖς τεμένεσιν ἔτι
 5 τοῖς μεμολυσμένοις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἅγιον ὄρος, τοῦτ' ἔστι τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν καὶ Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει· ὄρος μὲν ὅτι χθαμαλὸν ἢ χαμαιριφές οὐδὲν τὸ σύμπαν ἐν Ἐκκλησίαις, ἀλλ' ὑψηλοῖς τε καὶ ἐπηρμένοις διαπρέπει δόγμασιν. Ἱερουσαλήμ δὲ ὅτι ὄρασις ἀληθῶς εἰρήνης ἐστίν.

10 ΚΕΦ. 28, στίχ 1. «Οὐαὶ τῷ στεφάνῳ τῆς ὕδρευς, οἱ μισθωτοὶ Ἐφραΐμ, τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν ἐκ τῆς δόξης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ παχέος, οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου».

Προαποφήνας, ὅτι κεκλήσονται διὰ τῆς πίστεως εἰς
 15 ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ προσκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ πάντες ὅσοι διολώλασι τοῖς τῆς εἰδωλολατρίας βρόχοις ἐνισχημένοι, μετακομίζει τὸν λόγον ἐπὶ τοὺς τῶν Ἰουδαίων καθηγητάς, οἱ καὶ τῆς κατὰ Χριστοῦ δυσσεβείας γεγόνασιν ἀρχὴ καὶ πρόφασις τοῖς ὑπὸ χεῖρα λαοῖς. Οὐ γὰρ ἀπεκόμιζον
 20 εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ τῶν πάλαι προηγγελμένων διὰ τε τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ γὰρ τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνέντες δόθροις, ἀποσυναγώγους ἐποιοῦντο τοὺς ὁμολογοῦντας, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Οὕτω γὰρ πού φησιν ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης Κατασεύοντες δὲ ὥσπερ τὴν ἐπ' αὐτῷ πί-
 25 στιν, καὶ τῶν ἀγγελαιῶν τὸν νοῦν τῆς εὐθείας ἀποκομίζοντες, Σαμαρείτην καὶ μέθυσον καὶ ἐκ πορνείας γεγεννημένον ὠνόμαζον τὸν Ἰησοῦν. Καὶ τὸ ἔτι τούτων δυσσεδέστερον. Πιλάτῳ προσῆγον, καὶ δὴ καὶ σταυροῦσθαι παρακεκλήκα-
 30 αὐτοῖς, πλὴν ἀνεβίω πατήσας τὸν θάνατον· ζωὴ γὰρ ἦν κατὰ φύσιν ὡς Θεός, καὶ εἶπερ ἦν ἐν σαρκί.

χώρα τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι πού χάθη-
καν σ' αὐτές, θὰ ρθοῦν καλεσμένοι μέσω τῆς πίστεώς τους γιὰ νὰ
γνωρίσουν αὐτὸν πού εἶναι ἀληθινὰ Κύριος καὶ Θεός, καὶ θὰ τὸν
προσκυνήσουν, ὄχι στοὺς ἀκόμα μολυσμένους ναοὺς, ἀλλὰ στὸ
ὄρος τὸ ἅγιο, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία, τὴν ὁποία καὶ ὀνομάζει
Ἱερουσαλήμ· γιατί ὄρος χαμηλὸ καὶ ἰσοπεδωμένο δὲν ὑπάρχει
κανένα ἀπολύτως στίς Ἐκκλησίες, ἀλλὰ διαπρέπει μὲ τὰ ὑψηλὰ
καὶ ἀνώτερα δόγματα τῆς. Κι αὐτὸ θὰ γίνῃ στὴν Ἱερουσαλήμ,
ἐπειδὴ εἶναι ἀληθινὰ “ὄραση εἰρήνης”.

ΚΕΦ. 28, στίχ. 1. «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς πού εἶναι τὸ στεφάνι
τῆς ἀλαζονείας, οἱ μισθοφόροι ἀπόγονοι τοῦ Ἐφραΐμ, τὸ
ἄνθος πού ἔπεσε ἀπὸ τὴ δόξα του στὴν κορυφὴ τοῦ πυκνόφυ-
του βουνοῦ, ἀλλοίμονο σ' ἐσᾶς πού μεθᾶτε χωρὶς κρασί».

Ἄφοῦ προεῖπε ὅτι θὰ κληθοῦν μέσω τῆς πίστεως στὴν ἐπί-
γνωση τῆς ἀλήθειας καὶ θὰ προσκυνήσουν τὸν Κύριο ὅλοι ὅσοι
χάθηκαν πιασμένοι στὰ βρόχια τῆς εἰδωλολατρίας, μεταφέρει
τοὺς λόγους στοὺς καθηγητὲς τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι καὶ ἔγιναν
ἀρχὴ καὶ πρόφαση τῆς δυσσέβειας πρὸς τὸν Χριστὸ στὸ λαὸ πού
ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τους. Γιατὶ δὲν τοὺς ὀδηγοῦσαν στὴ
γνώση ἐκείνων πού εἶχαν προαγγελθεῖ μέσω τοῦ νόμου καὶ τῶν
προφητῶν, ἀλλὰ ρίχνοντάς τους μέσα στοὺς βόθρους τῆς ἀπώλει-
ας, ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὴ συναγωγὴ ἐκείνους πού ὁμολογοῦσαν
ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Χριστός. Γιατὶ αὐτὸ λέγει κάπου ὁ θεσπέσιος
Ἰωάννης. Κλονίζοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὴν πίστη σ' αὐτὸν καὶ
ἀπομακρύνοντας τὸ νοῦ τοῦ πλήθους ἀπὸ τὸν εὐθὺ δρόμο, ἀπο-
καλοῦσαν Σαμαρείτη¹²² καὶ μέθυσον καὶ καρπὸ πορνείας τὸν
Ἰησοῦ. Καὶ τὴν ἀκόμα μεγαλύτερη ἀσέβεια ἀπὸ αὐτὰ τὸν ὀδήγη-
σαν στὸν Πιλάτο, καὶ μάλιστα τὸν προέτρεπαν νὰ τὸν σταυρώσει,
σκότωσαν τὸν ἀρχηγὸ τῆς ζωῆς, ὅσο βέβαια ἐξαρτῶταν ἀπὸ
αὐτούς, ἀλλὰ ἐπανῆλθε στὴ ζωὴ, ἀφοῦ πάτησε τὸ θάνατον· γιατί
ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του ζωὴ ὡς Θεός, κι ἂν ἀκόμα ἦταν μαζί μὲ
σάρκα.

«Οὐαὶ» τοίνυν, φησί, «τῷ στεφάνῳ τῆς ὑβρεως». «Στέφανον» αὐτοὺς ἀποκαλεῖ. Καὶ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ τοῦ παντός Ἰσραὴλ στέφανος ὡσπερ τις καὶ δόξα, τοῖς τῆς ἱερωσύνης ἀντήμασι διαπρέποντες καὶ τὸ τῆς ἡγεμονίας λαχόντες 5 ἀξίωμα. Ἀλλ' οὐ μεμενήκασιν ἐν ταῖς ἐκνεμηθείσαις αὐταῖς εὐκλείαις τε καὶ ὑπεροχαῖς, ἀποπεπτῶκασι δὲ μᾶλλον ὑβρεως στέφανος γεγονότες. Περιδέβληνται γὰρ ἀτιμία καὶ μώμῳ καὶ τοῖς εἰς δυσσέβειαν ἐγκλήμασι γεγονότες ἔνοχοι, καθάπερ ἄνθος κατεμαράνθησαν. Γεγόνασιν γὰρ αὐτοὶ καὶ 10 μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ. Ἐφραΐμ δὲ φησι τὸν Ἰούδαν, διὰ τοι τὸ ἐκ φυλῆς εἶναι τῆς Ἐφραΐμ. Αὐτὸν οὖν ἄρα κατεμισθοῦντο τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς οἱ προεστηκότες, πρὸς γε τὸ χρῆναι ταῖς αὐτῶν μαιφονίαις ὑπηρετεῖν καὶ παραδοῦναι τὸν Διδάσκαλον, ὃ δὴ καὶ πέπρακται. «Οὐαὶ» τοί- 15 νυν «τῷ στεφάνῳ τῆς ὑβρεως», φησί, τοῦτ' ἔστι τοῖς ἡγουμένοις, οἳ καὶ ἐμισθώσαντο τὸν Ἐφραΐμ, τοῦτ' ἔστι τὸν ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ, γεγόνασί τε ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας «ὡς ἄνθος ἐκπεσὸν ἐκ τῆς δόξης». Ὡσπερ γὰρ δόξα τοῖς ἄνθεσι τὸ ἔξω τε ὀραῖσθαι μαρασμοῦ καὶ ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως κάλ- 20 λει, κατὰ τὸν ἴσον οἴμαι τουτονὶ τρόπον νοηθεῖν ἂν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν. Ἔως μὲν γὰρ ἔσμεν ἐν οἷς ἡμᾶς εἶναι πρέπει, τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἀδιαλόγητον εὖ μάλα τηροῦμεν τὸ κάλλος, παρατετραμμένης δὲ τῆς ἐν ἡμῖν διανοίας ἐφ' ἧ μὴ προσῆκεν, ἄνθος ἐσόμεθα τῆς αὐτῷ προπούσης δόξης ἐκπεπτω- 25 κός. Ὁ δὴ καὶ πεπόνθασιν οἱ Γραμματεῖς τε καὶ Φαρισαῖοι, καὶ γνώμην καὶ λόγους καὶ ἐγχειρήματα καὶ πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτόπων καταθήγοντες τοῦ Χριστοῦ.

Ποῦ δὲ τὸ ἄνθος ἦν τὸ ἐκπεσὸν τῆς δόξης καὶ τίνα τρόπον ἀπεκκληρώσατο; «Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ παχέ- 30 ος». «Ὅρος δὲ παχὺ» τὸν Ἰσραὴλ ὀνομάζει «παχὺ» μὲν, ὅτι ταῖς εὐθυμίαις κατεπιαίνετο, «ὄρος» δέ, διὰ τοι τὸ ὑψοῦ τεθεῖσθαι παρὰ Θεοῦ, κατὰ γε τὸ ἐνδοξοῦν φημι. Αὐτὸς γάρ

«Ἀλλοίμονο» λοιπόν, λέγει, στὸν στέφανο τῆς ἀλαζονείας». «Στέφανο» ἀποκαλεῖ αὐτούς. Γιατὶ ἦταν αὐτοὶ σὰν κάποιο στεφάνι ὄλου τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ δόξα, διαπρέποντας μὲ τὶς τιμὲς τῆς ἱερωσύνης καὶ ἔχοντας τὸ ἀξίωμα τῆς ἡγεμονίας. Δὲν παρέμειναν ὅμως στὶς δόξες καὶ τὰ μεγαλεῖα ποὺ τοὺς εἶχαν ἀπονεμηθεῖ, ἀλλ' ἐξέπεσαν κι ἔγιναν μᾶλλον στέφανος τῆς ἀλαζονείας. Γιατὶ εἶχαν περιβληθεῖ τὴν ἀτιμία καὶ τὴ μομφή, καὶ ἔχοντας γίνει ἔνοχοι τῶν ἐγκλημάτων τῆς ἀσέβειας, μαράθησαν ὅπως τὸ ἄνθος. Γιατὶ ἔγιναν αὐτοὶ καὶ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ. Ἐφραΐμ ὀνομάζει τὸν Ἰούδα, ἐπειδὴ καταγόνταν ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ. Γιατὶ αὐτὸν μίσθωσαν οἱ προϊστάμενοι τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς μαρούς φόνους τους καὶ νὰ παραδώσουν τὸν Διδάσκαλο, πράγμα ποὺ ἔγινε. «Ἀλλοίμονο» λοιπόν «στὸν στέφανο τῆς ἀλαζονείας», δηλαδὴ στοὺς προϊσταμένους, οἱ ὁποῖοι καὶ μίσθωσαν τὸν Ἐφραΐμ, δηλαδὴ τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ ἔγιναν μ' αὐτὴ τὴν αἰτία «σὰν ἄνθος ποὺ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴ δόξα του». Ὅπως δηλαδὴ δόξα τοῦ ἄνθους εἶναι νὰ τὸ βλέπομε χωρὶς νὰ εἶναι μαραμένο ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς φύσης του, μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς αὐτὸ τρόπο θὰ μπορούσαμε νὰ σκεφθοῦμε καὶ γιὰ μᾶς. Ὅσον καιρὸ δηλαδὴ βρισκόμαστε σ' αὐτὰ ποὺ πρέπει, διατηροῦμε πολὺ καλὰ ἀμείωτο τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς μας, ὅταν ὅμως παρεκτραπεῖ ἢ σκέψη μας σ' αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, γινόμαστε ἄνθος ποὺ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴ δόξα ποὺ τοῦ πρέπει. Αὐτὸ βέβαια ἔπαθαν καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦσαν τὸν Χριστὸ καὶ γιὰ τὴ γνώμη του καὶ τοὺς λόγους του καὶ γιὰ τὶς πράξεις του καὶ γιὰ κάθε τι ἀπὸ τὰ παράλογα.

Ποῦ ἦταν ὅμως τὸ ἄνθος ποὺ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴ δόξα του καὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἐξέπεσε ἀπὸ τὸν κληρὸ; «Ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ κατάφυτου ὄρους». «Ὅρος κατάφυτο» βέβαια ὀνομάζει τοὺς Ἰσραηλιῖτες. «Κατάφυτο» βέβαια, ἐπειδὴ αὗξανε καὶ προόδευε μὲ τὶς εὐθυμίες, καὶ «ὄρος», ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοὺς ἔθεσε σὲ ὑψηλὴ θέση, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὴ δόξα. Γιατὶ ὁ ἴδιος λέγει κάπου γιὰ τοὺς κατα-

πού φησι περὶ τῶν ἐξ Ἰσραήλ· «Υἷον ἐγέννησα καὶ ὑψωσα». Ἔθος δὲ τῆς θείας Γραφῆς τὴν τῶν Ἰουδαίων μητέρα, φημί δὴ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅρει παρεικάζειν ἔσθ' ὅτε. Ἐκείντο τοίνυν ἄνθος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, τοῦτ' ἔστιν ἐπάνω πάντων, καὶ ἐπὶ πάντα ὡς ἠγούμενοι καὶ τὸ κατάρχειν τῶν ἄλλων ταῖς ἐκ νόμου λαχόντες ψήφοις. Οὗτοι δὲ ἦσαν «οἱ μεθύοντες ἄνευ οἴνου». Καὶ γὰρ ἦν ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἀμπέλους αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας, ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρους πικρίας αὐτοῖς καὶ θυμὸς δρακόντων ἀνίατος. Κατεμεθύσκοντο γὰρ οὐκ οἶνον τοῦτον πίνοντες τὸν αἰσθητόν, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀκράτου θυμοῦ καὶ μανίας μέθυσμα, καὶ τῆς διαβολικῆς δυστροπίας τὸν σκοτισμὸν ταῖς αὐτῶν διανοίαις εἰσοικιζόμενοι.

15 *Στίχ. 2-3.* «Ἴδου ἰσχυρὸν καὶ σκληρὸν ὁ θυμὸς Κυρίου ὡς χάλαζα καταφερομένη, οὐκ ἔχουσα σκέπην διὰ καταφερομένη, ὡς ὕδατος πολὺ πλῆθος σύρον χώραν τῆ γῆ, ποιήσει ἀνάπασιν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ, καὶ καταπατηθήσεται ὁ στέφανος τῆς ὕδρευος οἱ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ».

20 *Τίνα τρόπον αὐτοῖς τὰ δεινὰ συμβήσεται, καὶ ὅτι τῆς εἰς Χριστὸν δυσσεβείας ἀποτίσουσι δίκας σκληρῶ τε καὶ ἀνημέρω παραπεσόντες θυμῶ τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος, διὰ τούτων ἡμῖν ὁ προφητικὸς ὑπεμφαίνει λόγος.* Ἦξει γάρ, ἤξει, φησί, σκληρὸς καὶ δυσάντητος καθ' ὑμῶν ὁ θυμὸς Κυρίου, 25 ἤξει δὲ οὕτως ὡσανεὶ καὶ χάλαζα καταφέροιο κατὰ τινῶν οὐκ ἐχόντων σκέπην, καταφερόμενος δὲ σὺν βίᾳ, τοῦτ' ἔστιν ἀφορήτως, ἐντόνως δὲ μᾶλλον καὶ μονονουχί κατασφενδωνῶντός τινος καὶ ἀγρίως τισὶν ἐπιφέροντος. Ἦξει δὲ οὖν ὡς χάλαζα, φησὶν, ἢ καὶ ὡς ὕδατος πολὺ πλῆθος σύρον χώραν 30 Ἄμαχον δὲ καὶ τοῦτο. Ποταμοῦ γάρ, φέρε εἰπεῖν, ἦτοι χει-

γόμενους ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ: «Γέννησα υἱὸν καὶ τὸν ὑψώσα»¹²³. Εἶναι συνήθεια τῆς θείας Γραφῆς νὰ παρομοιάζει πολλές φορές τὴ μητέρα τῶν Ἰουδαίων, ἐννοῶ τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ ὄρος. Βρίσκονταν λοιπὸν σὰν ἄνθος τοποθετημένο στὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους, δηλαδή πάνω ἀπὸ ὄλους, καὶ μὲ τὴ συγκατάθεση τοῦ νόμου εἶχαν ὀρισθεῖ ὡς ἡγέτες ὄλων καὶ εἶχαν λάβει τὴν κυριαρχία πάνω σὲ ὄλους. Αὐτοὶ ἦταν ἐκεῖνοι «τοῦ μεθοῦσαν χωρὶς κρασί». Γιατὶ τὸ ἀμπέλι τοὺς ἦταν ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τῶν Σοδόμων καὶ τὰ κλήματα τοὺς ἀπὸ τὰ Γόμορρα, τὰ σταφύλια τοὺς σταφύλια χολῆς, τσαμπιὰ σταφυλιῶν γεμᾶτα πικρὰ γι' αὐτοὺς καὶ θυμὸς φιδιῶν ἀθεράπευτος. Γιατὶ μεθοῦσαν πίνοντας ὄχι τὸ συνηθισμένο αἰσθητὸ κρασί, ἀλλὰ τὸ κρασί τοῦ ἀσυγκράτητου θυμοῦ, ποὺ τοὺς προξενοῦσε μέθη μανίας, εἰσάγοντας ἔτσι μέσα στὴ διάνοιά τοὺς τὸν σκοτισμὸ τῆς διαβολικῆς κακοτροπίας.

Στίχ. 2-3. «Νά, εἶναι σφοδρὸς καὶ σκληρὸς ὁ θυμὸς τοῦ Κυρίου σὰν χαλάζι ποὺ πέφτει μὲ πολλὴ ὄρμη, καὶ δὲν ὑπάρχει στέγη προφύλαξης, σὰν μεγάλος ὄγκος νεροῦ, ποὺ παρασύρει τὸ χῶμα ἀπὸ τὰ χωράφια καὶ ὑποχρεώνει τὰ χέρια ν' ἀναπαυθοῦν· μὲ τὰ πόδια θὰ καταπατηθεῖ τὸ στεφάνι τῆς ἀλαζονείας, οἱ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ».

Μὲ αὐτὰ ποὺ λέγονται ἐδῶ ὁ προφητικὸς λόγος μᾶς ὑποδηλώνει μὲ ποιὸ τρόπο θὰ τοὺς βροῦν τὰ δεινά, καὶ ὅτι θὰ τιμωρηθοῦν ἕξαιτίας τῆς ἀσέβειάς τοὺς πρὸς τὸν Χριστό, ἔχοντας περιπέσει στὸν σκληρὸ καὶ ἀνήμερο θυμὸ ἐκείνου ποὺ κρίνει δίκαια. Γιατὶ λέγει, θὰ ἔρθῃ, θὰ ἔρθῃ σκληρὸς καὶ ἀβάσταχτος ἐναντίον σας ὁ θυμὸς τοῦ Κυρίου, καὶ θὰ ἔρθῃ ἔτσι, σὰ νὰ πέφτει χαλάζι μὲ ὄρμη ἐναντίον κάποιων ποὺ δὲν ἔχουν σκέπαστρο, καὶ πέφτοντας μὲ βιαιότητα, δηλαδή κατὰ τρόπο ἀνυπόφορο, καὶ μὲ περισσότερη σφοδρότητα καὶ σὰν νὰ τὸ σφενδονίζει κατὰ κάποιον τρόπο κάποιος καὶ νὰ χτυπᾷ μ' αὐτὸ ἄγρια κάποιους. Καὶ θὰ ἔρθῃ, λέγει, σὰν τὸ χαλάζι, ἢ καὶ σὰν μεγάλος ὄγκος νεροῦ ποὺ παρασύρει τὸ χῶμα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀκαταμάχητο. Γιατὶ ποταμὸς φέρ'

μάρῳου ῥαγδαιότατα καταφερομένου, ποῖον ἔσται τὸ ἀντι-
 στατοῦν καὶ ἀντισχεῖν δυνάμενον καὶ τῇ τῶν ὑδάτων ῥύμη μὴ
 παραχωροῦν; Ἡξει δὴ οὖν ὡς ὕδωρ ὅλην ἐπικλύζον τὴν χώ-
 ραν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν τῶν Ἰουδαίων Ἔσται δὲ οὕτως ἀπη-
 5 νῆς ἢ καταφορά, ὡς καὶ ἀνάπαισιν ποιῆσαι τῇ γῆ. Ἀνάπαι-
 σιν δὲ ποῖαν ἄρα καὶ τίνα; Ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ. Καὶ ἔσται
 τοιοῦτος τῶν εἰρημένων ὁ νοῦς. Οἱ γὰρ τοὶ νήχεσθαι μεμε-
 λετηκότες, εἰ μὲν εἶη τυχὸν ἡρεμαία τε καὶ οἶον εὐαφῆς τῶν
 ὑδάτων ἢ στάσις, πόδας τε καὶ χεῖρας συστέλλοντες καὶ ἐκτεί-
 10 νοντες, διαπονηθέντες τε συμμέτρως, τὸν ἐκ τοῦ καταπνίγε-
 σθαι διαδράσκουσι κίνδυνον. Τῆς δὲ τῶν ὑδάτων ὀρμῆς
 ἀπρόσιτον παντελῶς ἐχούσης τὴν προσβολὴν παύεται τοῦ
 νήχεσθαι πάντη τε καὶ πάντως ὁ ἐναλούς, καὶ δοκεῖ μὲν
 ἀπαλλάττεσθαι πόνου, καταπνίγεται δὲ λοιπὸν ὡς ἐξ ἀνάγ-
 15 κης τε καὶ δίας πάντη τε καὶ πάντως ὑποβρύχιος γεγονώς.

Οὐκοῦν διαγελαῖ πως ὁ λόγος καὶ εἰρωνεύεται, ἀνάπαι-
 σιν τῇ γῆ ποιῆσαι λέγων τὸ ὕδωρ, ἀνάπαισιν δὲ ταῖς χερσὶ
 καὶ τοῖς ποσὶ. Ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ καὶ λέγοι τυχὸν, Εἰκῆ πο-
 νεῖτω μηδεὶς εἰς ἀντίστασιν τῆς μελλούσης κατὰ πάντων
 20 ἰέναι συμφορᾶς. Ἡξει γὰρ οὕτω ῥαγδαίως, ὡς ἀπρόσβλη-
 τον εἶναι παντελῶς καὶ ἀνόνητον ὀλοτρόπως τοῖς ἐθέλουσι
 πονεῖν γενέσθαι τὸ χρεῖμα. Διανήξεται γὰρ οὐδεὶς, κατακο-
 μισθήσεται δὲ καὶ ἄκων, οὐπερ ἂν φέροι τὸ καθέλκον
 ὕδωρ, τοῦτ' ἔστι, τῶν Ῥωμαίων στρατείας ἢ βιαιοτάτη καὶ
 25 ἄθραυστος χεῖρ. Τότε δὴ, τότε καταπατηθήσεται, τοῦτ'
 ἔστιν, ὑπὸ πόδας κείσεται τῶν εἰρηκότων ὁ στέφανος τῆς
 ὕδρεως, οἱ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραῖμ. Τίνες δὲ οὗτοι, διὰ τῶν
 ἤδη προειρημένων ἐγνώκαμεν.

30 Στίχ 4. «Καὶ ἔσται τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν τῆς ἐλπίδος τῆς
 δόξης, ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους τοῦ ὑψηλοῦ ὡς πρόδρομοι
 σύκου, ὁ ἰδὼν αὐτὸ πρὶν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν, θε-
 λήσει αὐτὸ καταπιεῖν».

εἶπεῖν ἢ χεῖμαρρος πού κατεβαίνει μὲ ὄρμη, ποιὸ εἶναι αὐτὸ πού μπορεῖ νὰ ἀντισταθεῖ καὶ νὰ συγκρατήσῃ καὶ νὰ μὴν ὑποχωρήσῃ στὸ δυνατὴ ροὴ τοῦ νεροῦ; Θὰ ἔρθῃ λοιπὸν σὰ νερὸ πού κατακλύζει ὅλη τὴ χώρα, τὴ χώρα δηλαδὴ τῶν Ἰουδαίων. Καὶ θὰ εἶναι τόσο φοβερὴ ἢ ὀρμητικὴ πτώση τοῦ νεροῦ, ὥστε νὰ προκαλέσῃ καὶ ἀνάπαυση γιὰ τὴ γῆ. Καὶ ποιά ἄραγε ἀνάπαυση ἢ τί λογιῆς; Στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια. Τὸ νόημα τῶν λόγων αὐτῶν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τὸ ἑξῆς. "Ὅσοι θέλουν νὰ κολυμπήσουν, ἂν τὰ νερὰ εἶναι τυχὸν ἤρεμα καὶ ἀντιμετωπίζονται εὐκόλα, μαζεύοντας πόδια καὶ χέρια καὶ ἐκτείνοντάς τα, ἀφοῦ ὑποβληθοῦν σὲ μέτριον κόπο, ἀποφεύγουν τὸν κίνδυνον τὸ νὰ πνιγοῦν. "Ὅταν ὅμως ἡ ὄρμη τοῦ νεροῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιμετωπισθεῖ, ὅποιος βρεθεῖ σ' αὐτὸ παύει ὅπωςδὴποτε νὰ κολυμπᾷ, καὶ νομίζει βέβαια ὅτι ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸν κόπον, ἀλλὰ τελικὰ καταπνίγεται, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ βία ἔχει βρεθεῖ ὅπωςδὴποτε κάτω ἀπὸ τὸ νερό.

Περιγελᾶ λοιπὸν ὁ λόγος κατὰ κάποιον τρόπο καὶ εἰρωνεύεται λέγοντας ὅτι τὸ νερὸ θὰ προκαλέσῃ ἀνάπαυση στὰ πόδια καὶ στὰ χέρια. Εἶναι δηλαδὴ ὅμοιον σὰ νὰ ἔλεγε τυχὸν "Ἄς μὴν κοιπιάζει κανεὶς μάταια, γιὰ ν' ἀντισταθεῖ στὴ συμφορὰ πού πρόκειται νὰ πέσει στὸ μέλλον σ' ὄλους. Γιατὶ θὰ ἔρθῃ τόσο ραγδαία, ὥστε θὰ εἶναι τελείως ἀπρόσβλητον καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀνώφελον τὸ πράγμα μ' αὐτοὺς πού θέλουν νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν κοιπιάζοντας. Γιατὶ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κολυμπήσῃ κανένας, ἀλλὰ θὰ μεταφερθεῖ καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ὅπου τὸν πάει τὸ νερὸ πού τὸν παρασύρει, δηλαδὴ ἡ βιαιότατη καὶ ἄθραυστη δύναμις τῶν Ρωμαϊκῶν στρατευμάτων. Τότε λοιπὸν, τότε θὰ καταπατηθεῖ, δηλαδὴ θὰ βρεθεῖ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια ἐκείνων πού χαρακτηρίσθηκαν «ὁ στέφανος τῆς ἀλαζονείας, οἱ μισθωτοὶ τοῦ Ἐφραΐμ». Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοί, τὸ γνωρίσαμε ἤδη ἀπὸ ὅσα προείπαμε.

Στίχ. 4. «Καὶ τὸ ἄνθος πού ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ δοξασθεῖ θὰ εἶναι στὴν κορυφὴ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους σάν τὸ πρῶτον σύκο, καὶ ὅποιος τὸ δεῖ, προτοῦ τὸ πιάσει, θὰ θελήσῃ νὰ τὸ καταπιεῖ».

Τί τὸ ἄνθος τὸ ἐκπεσὸν τῆς ἐλπίδος τῆς δόξης, τί δὲ δὴ
 πρὸς τοῦτο κατασημάνειεν ἄν, τὸ ἐπ' ἄκρου τοῦ ὄρους τοῦ
 ὑψηλοῦ κείσθαι τε αὐτὸ καὶ ὄρασθαι, διὰ τῶν ἔναγχος εἰ-
 ρημένων κατέστη γνώριμον. Ἄνθος μὲν γάρ, τὸ ὡς ἐν ὄρει
 5 περίοπτον, ἦτοι τὸν Ἰσραήλ, ἦγουν τοὺς καθηγεῖσθαι λα-
 χόντας εὐ³ μάλα συνήσεις. Ἄλλ' ἔσται, φησὶν, «ὡς πρόδρο-
 μος σύκου». Μελλόντων γὰρ τῶν ἐν συκῇ πεπαίνεσθαι
 καρπῶν, εἶπερ τι τῶν ἄλλων προελάσειε τυχόν, γένοιτό τε
 οὕτως ἐδώδιμον, ἐπιπηδᾷ μὲν προθύμως ὁ τεθεαμένος, γλί-
 10 χεται δὲ καταπιεῖν, καὶ τάχα που ταῖς εἰς τοῦτο διαπύροις
 ὄρμαῖς καὶ τό γε ἦκον εἰς ὄρεξιν αἰτιᾶται μέλλουσαν τὴν
 χεῖρα πρὸς ἔκτασιν, καὶ διευρύνων τὸ στόμα, τοῖς κλάδοις
 ἐκπηδᾷ. Οὕτως ἔσται, φησί, τοῖς ἀρπάζουσιν ὁ Ἰσραήλ.
 Καταπέπεται γάρ, ὡς ἔφην, ὑπὸ Ῥωμαίων, ἠδεῖά τε γέγο-
 15 νε τοῖς ἐλοῦσι τροφή.

Στίχ. 5-6. «Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Κύριος Σαβαῶθ ὁ στέ-
 φανος τῆς ἐλπίδος, ὁ πλακεῖς τῆς δόξης τῶ καταλειφθέν-
 τι μου λαῶ. Καταλειφθήσονται ἐν πνεύματι κρίσεως
 ἐπίκρισιν καὶ ἰσχὺν κωλύων [κωλύον] ἀνελεῖν».

20 Τίνα τε καὶ ὅπως τοῖς κυριοκτόνοις συμβήσεται, διεσά-
 φησεν ἡμῖν ὁ λόγος ἐν τούτοις· προσεπάγει δὲ λοιπὸν τὴν
 ἐπί γε τοῖς πεπιστευκόσιν ἐξήγησιν· οὐ γὰρ εἰς ἅπαν ἀπόλω-
 λεν ὁ Ἰσραήλ· «σέσωσται δὲ τὸ κατάλειμμα», κατὰ τὴν τοῦ
 προφήτου φωνήν. Πεπίστευκε γὰρ εἰς Χριστὸν οὐ μετρία
 25 πληθὺς, ἧς γέγονεν ἀρχὴ τις ὥσπερ καὶ πρωτόλιον ὁ τῶν
 ἁγίων ἀποστόλων χορός. Κατ' ἐκείνο δὴ οὖν τοῦ καιροῦ,
 φησὶν, «ἔσται Κύριος Σαβαῶθ ὁ στέφανος τῆς ἐλπίδος, ὁ
 πλακεῖς τῆς δόξης τῶ καταλειφθέντι μου λαῶ». Αὐτὸς γὰρ ὁ
 τῶν δυνάμεων Κύριος στεφανώσει τοὺς πεπιστευκότας ἐλπί-
 30 δι τε καὶ δόξῃ, καὶ ἐλπίδι μὲν τῆς τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν δη-
 λονότι, δόξῃ δέ, ὅτι συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀνω-

Ποιὸ εἶναι τὸ ἄνθος ποῦ ἔξέπεσε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς δόξας του, καὶ ἔκτος ἀπὸ αὐτὸ τί μπορεῖ νὰ σημαίνει τὸ ὅτι ὑπάρχει καὶ διακρίνεται στὴν κορυφὴ τοῦ ψηλοῦ ὄρους, τὸ μάθαμε ἀπὸ ὅσα μῶλις εἶπαμε. Ἄνθος δηλαδή, ποῦ εἶναι περίοπτο σὰν πάνω σὲ ὄρος, ἢ τὸν Ἰσραὴλ θὰ ἐννοήσεις πολὺ σωστά, ἢ τοὺς προϊσταμένους του. Ἄλλὰ θὰ εἶναι, λέγει, «σὰν πρῶιμο σύκο». Γιατὶ ὅταν πλησιάζει τὸ ὠρίμασμα τῶν καρπῶν τῆς συκιᾶς, ἂν κάποιος σύκο ὠριμάσει πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ εἶναι κατάλληλο νὰ φαγωθεῖ, ὁρμᾷ σ' αὐτὸ πρόθυμα ὅποιος τὸ δεῖ καὶ θέλει νὰ τὸ καταπιεῖ καὶ ἴσως μὲ τὴ δυνατὴ γι' αὐτὸ ἐπιθυμία καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ὄρεξη, ρίχνει τὴν αἰτία στὸ χέρι ποῦ βραδύνει νὰ ἀπλωθεῖ, καὶ ἀνοίγοντας τὸ στόμα του προχωρεῖ ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδί. Ἔτσι θὰ εἶναι, λέγει, ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς γιὰ ἐκείνους ποῦ θὰ ἀρπάζουν τὰ ὑπάρχοντά του. Τὸν κατάπιαν, ὅπως εἶπα, οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἔγινε γιὰ τοὺς κατακτητὲς του γλυκειὰ τροφή.

Στίχ. 5-6. «Ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θὰ εἶναι τὸ στεφάνι τῆς ἐλπίδας, ποῦ πλέχθηκε γιὰ τὴ δόξα τοῦ λαοῦ μου ποῦ ἀπέμεινε. Θὰ ἀπομείνουν ἄνθρωποι μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης γιὰ δίκαια κρίση, ποῦ θὰ ἐμποδίζουν τοὺς ἰσχυροὺς νὰ θανατώνουν».

Τί θὰ συμβεῖ καὶ πῶς σὲ ἐκείνους ποῦ θανάτωσαν τὸν Κύριο, μᾶς τὸ διασάφησε ὁ λόγος μὲ αὐτά. Προσθέτει ὅμως καὶ τὴν ἐξήγηση γιὰ ἐκείνους ποῦ πίστεψαν, γιατί δὲν χάθηκε τελείως ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ἀλλὰ σώθηκε τὸ ὑπόλοιπο, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ προφήτη. Πράγματι πίστεψε στὸν Χριστὸ ὄχι λίγος κόσμος, τοῦ ὁποίου ἔγινε κατὰ κάποιον τρόπο ἀρχὴ καὶ πρωτόλειο ὁ χορὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸν καιρὸ, λέγει, «θὰ εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων τὸ στεφάνι τῆς ἐλπίδας ποῦ πλέχθηκε γιὰ τὴ δόξα τοῦ λαοῦ ποῦ μοῦ ἀπέμεινε». Ὁ ἴδιος δηλαδή ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων θὰ στεφανώσει ὅσους πίστεψαν μὲ ἐλπίδα καὶ δόξα, καὶ μὲ ἐλπίδα βέβαια γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ μὲ δόξα, ἐπειδὴ θὰ συμβασιλεύσουν μαζί του καὶ ἀφοῦ

τάτω γερωῶν εἴσω γεγονότες, ζηλωτοί τε ἔσονται καὶ ἀπόβλεπτοι. Τί γὰρ ἔσται τὸ ἰσοστατοῦν εἰς εὐκλείας λόγον τοῖς ἐλπίζουσι λαβεῖν τῆς ἐν Χριστῷ βασιλείας τὸν στέφανον; Τούτοις ἐτέρωθί φησιν αὐτὸς ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Καὶ ἔση
5 στέφανος κάλλους καὶ διάδημα βασιλείας ἐν χειρὶ Θεοῦ σου». Δόξη γὰρ ἀτελευτήτω τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας στεφανώσει Χριστός, καταπαίνει δὲ καὶ ἐλπίδι λιπαρωτάτη.

Ἔσται δὲ τῶν τοιούτων ἐν μεθέξει, φησὶν, ὁ καταλειφθεὶς μου λαός, τοῦτ' ἔστι τὸ ἐξ Ἰουδαίων κατάλειμμα· συν-
10 εισδεχθέντος δηλονότι καὶ τοῦ ἑτέρου λαοῦ, τοῦτ' ἔστι τῶν ἔθνῶν, οἳ καὶ ἐπὶ Χριστῷ φρονοῦντες μεγάλα προσεύχονται καὶ κεκράγασι πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· «Κύριε, ὡς ὄπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς». Εὐδοκήσαντος γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὄπλον ἡμῖν ἀρῶ-
15 γες ἐδείχθη καὶ γέγονεν ὁ Χριστός, τοῖς τοῦ πονηροῦ θέλεσιν ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀντεξάγων, ἄτρωτόν τε καὶ ταῖς ἐκείνου δυστροπίαις ἀχείρωτον τὸν ἑαυτοῦ τετήρηκε λαόν. Τοιοῦτόν τι, καθάπερ ἐγῶμαι, κατασημαίνει λέγων περὶ τοῦ καταληφθέντος λαοῦ, τοῦτ' ἔστι τῶν ἐν πίστει δεδικαι-
20 ωμένων· «Καταλειφθήσονται ἐν πνεύματι κρίσεως ἐπὶ κρίσιν, καὶ ἰσχὴν κωλύων ἀνελεῖν». Πάλαι μὲν γὰρ ἅπαξ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ ἐπὶ γῆς γένος ἀνεῖλεν ὁ Σατανᾶς τοῖς τῆς ἁμαρτίας δόθροις ἐγκαθεῖς· «Οὐ γὰρ ἦν ὁ ποιῶν χρησιότητα, οὐκ ἦν ἕως ἐνός, ἀλλὰ πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθη-
25 σαν», κατὰ τὴν τοῦ Ψάλλοντος φωνήν. Ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἔκρινεν ἡμῶν τὴν κρίσιν, δεδίκακεν ὥσπερ ἡμῖν τε καὶ τῷ πλεονεκτήσαντι Σατανᾷ, καὶ κατεψηφίσατο μὲν ἐκείνου τὸν ὄλεθρον, ἀπέστησε δὲ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὀλετῆρα καὶ ἀνδροκτόνον, σέ-
30 σωκε δὲ οὕτω τοὺς ἀπολωλότας, τοῦτ' ἔστιν ἡμᾶς Τοῦτο διδάσκων φησί, «Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ

γίνουν μέτοχοι τῶν ἀνώτατων βραβείων, θὰ εἶναι ζηλευτοὶ καὶ ἀξιομίμητοι. Γιατὶ ποῖο θὰ εἶναι ἰσόβαθμο σὲ τιμὴ δόξας γιὰ ἐκείνους πού ἐλπίζουν νὰ λάβουν τὸ στεφάνι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ; Σ' αὐτοὺς λέγει ἄλλοῦ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἡσαΐας: «Καὶ θὰ εἶσαι στεφάνι ὁμορφιάς καὶ σκίπτρο βασιλείας στὸ χέρι τοῦ Θεοῦ σου»¹²⁴. Γιατὶ ὁ Χριστὸς θὰ στεφανώσῃ μὲ χωρὶς τέλος δόξα αὐτοὺς πού πιστεύουν σ' αὐτὸν καὶ τοὺς τρέφει καὶ μὲ ἐλπίδα καρποφόρα.

Μέτοχος αὐτῶν, λέγει, θὰ εἶναι ὁ λαὸς μου πού ἀπέμεινε, δηλαδή τὸ ὑπόλοιπο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἀφοῦ θὰ γίνῃ δηλαδή δεκτὸς καὶ ὁ ἄλλος λαός, ἤτοι τὰ ἔθνη, οἱ ὅποιοι, διακατεχόμενοι ἀπὸ μεγάλη πίστη στὸν Χριστό, προσεύχονται καὶ κραιναγάζουν πρὸς τὸν εὐρισκόμενον στὸν οὐρανὸ Θεὸ καὶ Πατέρα: «Κύριε, μᾶς στεφάνωσες σὰν μὲ ὄπλα τῆς εὐαρέσκειάς σου»¹²⁵. Ὅταν δηλαδή θέλησε ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας, ἀποδείχθηκε καὶ ἔγινε ὁ Χριστὸς σ' ἐμᾶς ὄπλο ἀρράγιστο, ἀντιπαραθέτοντας στὰ βέλη τοῦ πονηροῦ γιὰ μᾶς τὸν ἑαυτὸ του, καὶ διατήρησε τὸν λαὸ του ἄτρωτο καὶ ἀχειρωτο ἀπὸ τὶς κακοτροπίες ἐκείνου. Καὶ τέτοιο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, δηλώνει λέγοντας γιὰ τὸ λαὸ πού τοῦ ἀπέμεινε, δηλαδή γιὰ ἐκείνους πού δικαιοῦνται μὲ τὴν πίστη τους: «Θ' ἀπομείνουν ἄνθρωποι μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης γιὰ δίκαια κρίση καὶ ἐμποδίζοντας τοὺς ἰσχυροὺς νὰ φονεύουν». Παλαιὰ δηλαδή μία φορά, πού λέγει ὁ λόγος, φόνευσε τὸ ἀνθρώπινο γένος ὁ Σατανᾶς, ρίχνοντάς το στὰ βάραιθρα τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ, σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ Ψαλμωδοῦ, «δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος χρηστὸς πού νὰ πράττει τὸ καλὸ, δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἓνας, ἀλλὰ ὅλοι εἶχαν παρεκκλίνει καὶ συγχρόνως ἔξαχρειωθεῖ»¹²⁶. Ὅταν ὅμως ἔγινε ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔκανε δίκη μας ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ τὸν τύραννο Σατανᾶ, καὶ ἐκείνον βέβαια τὸν καταδίκασε σὲ ὄλεθρο καὶ τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καταστροφέα καὶ ἀνθρωποκτόνο, καὶ ἔτσι ἔσωσε ἐκείνους πού εἶχαν χαθεῖ, δηλαδή ἐμᾶς. Αὐτὸ διδάσκοντας λέγει: «Τώρα γίνεται ἡ κρίση τοῦ κόσμου αὐτοῦ, τώρα ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου αὐτοῦ θὰ ἐκδιωχθεῖ ἀπὸ

ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καὶ γὰρ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ γῆς, πάντα ἐλκύσω πρὸς ἑμαυτόν».

Καίτοι φησὶν ἐναργῶς, «Οὐκ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ», πῶς οὖν ἄρα φησὶν, ὅτι κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου; Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν οἱ πάλαι βουῶντες διὰ φωνῆς προφητῶν «Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχευε τῇ κρίσει μου, ὁ Θεὸς μου καὶ ὁ Κύριός μου, εἰς τὴν δίκην μου». Ὅτι καὶ δικαίας κρίσεως ἐφ' ἡμᾶς γενομένης εὐχαριστοῦν-
 10 τές φαμεν, «Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμαστά σου, ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψιστε». Καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν δίκην μου. Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου, ὁ κρίνων δικαιοσύνην, ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπόλετο ὁ ἀσεβής· ἐπε-
 15 τιμήθησαν γὰρ τὰ τῶν δαιμόνων στίφη, συναπόλωλε δὲ τούτοις ὁ ἀσεβής, τοῦτ' ἐστὶν ὁ Σατανᾶς. Καταλειφθήσονται τοῖνυν, τοῦτ' ἐστὶ περιωθήσονται ἐπὶ πνεύματι κρίσεως· ἔκρινε γὰρ καὶ δεδικαίωκεν, ὡς ἔφην, ἐπὶ κρίσιν καὶ ἰσχύν, τοῦτ' ἐστὶν ὀρθοκρισία καὶ δυνάμει, δῆλον δὲ ὅτι τῇ θεοπρο-
 20 πεί, κωλύων ἀνελεῖν τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας

Στίχ. 7. «Οὗτοι γὰρ οἴνω πεπλανημένοι εἰσὶν· ἐπλανήθησαν διὰ τὸ σίκερα, ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον· ἐσείσθησαν ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ σίκερα ἐπλανήθησαν. Τοῦτ' ἐστὶ φάσμα».

25 Καταδεικνύει τρόπον τινὰ τοὺς ὠλισθηκότας καὶ διὰ τῆς οὕτω μακροῦς ἀπειθείας προσκεκρουκότας Θεῷ. Πεπλάνηνται γὰρ οἱ τοιοῖδε, φησὶν, οἶνον καὶ μέθυσμα πεπωκότες, οὐκ αἰσθητὸν ἢ σωματικόν, σκοτισμὸν δὲ μᾶλλον ἐλόντες εἰς νοῦν, ὃν τοῖς εἰωθόσι ῥαθυμεῖν ὁ παγχάλεπος
 30 ἐνίησι δράκων. Γράφει γὰρ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «ὅτι ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐσκότισε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων,

αὐτόν. Καὶ ἐγώ, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆ γῆ, θὰ τοὺς ἐλκύσω ὅλους κοντά μου»¹²⁷.

Μολονότι λέγει μὲ σαφήνεια, «Δὲν ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸν Υἱό του στὸν κόσμον γιὰ νὰ δικάσει τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει τὸν κόσμον», πῶς λοιπὸν λέγει ὅτι τώρα γίνεται κρίση τοῦ κόσμου αὐτοῦ; Ἐμεῖς εἴμαστε βέβαια αὐτοὶ ποὺ παλαιὰ φωνάζαμε μὲ τὴ φωνὴ τῶν προφητῶν· «Σήκω, Κύριε, καὶ δεῖξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κρίση μου, Θεέ μου καὶ Κύριέ μου, στή δίκη μου»¹²⁸. Ἐπειδὴ καὶ ὅταν γίνει δίκαια κρίση, εὐχαριστώντας τὸν Θεὸ λέμε· «Θὰ σὲ εὐχαριστήσω, Κύριε, μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου, θὰ διηγηθῶ ὅλα τὰ θαυμαστά ἔργα σου, θὰ ψάλλω, Ὑψιστε, στὸ ὄνομά σου»¹²⁹. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; Ἐπειδὴ ἔκανες τὴ δίκη καὶ τὴν κρίση μου. Κάθισες στὸ θρόνο σου σὺ ποὺ κρίνεις μὲ δικαιοσύνη, ἐπιτίμησες τὰ ἔθνη καὶ ἔξολοθρεύθηκε ὁ ἀσεβής· γιὰτὶ ἐπιτιμήθηκαν τὰ πλήθη τῶν δαιμόνων καὶ χάθηκε μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ ὁ ἀσεβής, δηλαδή ὁ Σατανᾶς. Θὰ ἀπομείνουν λοιπὸν, δηλαδή θὰ σωθοῦν, μὲ πνεῦμα δικαιοσύνης γιὰτὶ ἔκανε δίκη καὶ δικαίωσε, ὅπως εἶπα, μὲ δικαιοσύνη καὶ ἰσχύ, δηλαδή μὲ ὀρθοκρισία καὶ δύναμη, μὲ δύναμη δηλαδή ποὺ πρέπει στὸν Θεό, ἐμποδίζοντας νὰ φονευθοῦν ὅσοι πιστεύουν σ' αὐτόν.

Στίχ. 7. «Γιὰτὶ αὐτοὶ ἔχουν πέσει στὴν πλάνη ἀπὸ τὸ κρασί, παραπλανήθηκαν ἀπὸ τὰ σίκερα· ὁ ἱερέας καὶ ὁ προφήτης τὰ ἔχασαν ἕξαιτίας τοῦ κρασιοῦ, κλονίσθηκαν ἀπὸ τὴ μέθη μὲ σίκερα, πλανήθηκαν, προᾶγμα ποὺ προκαλεῖ ἐκπληξή».

Δείχνει κατὰ κάποιον τρόπο ἐκείνους ποὺ ἔκαναν ὀλισθήματα καὶ μὲ τὴν τόσο μακρὰ ἀνυπακοή τους προσέκρουσαν στὸν Θεό. Γιὰτὶ λέγει, αὐτοὶ ἔπесαν σὲ πλάνη ἀφοῦ ἤπιαν κρασί καὶ μεθυστικὸ ποτό, ὄχι αἰσθητὸ ἢ σωματικὸ, ἀλλὰ μᾶλλον δεχόμενοι σκοτισμὸ στὸ νοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ φοβερώτατος δράκοντας βάζει μέσα σ' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ δείχνουν ραθυμία. Γιὰτὶ γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ σκότισε τίς σκέ-

129. Ψαλμ. 9, 2-3.

εἰς τὸ μὴ ἀντάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ». Οἶνον οὖν ἄρα καὶ σίκερα τὸν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δυστροπίας ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐνιέμενον σκότον εὖ μάλα καλεῖ. Καὶ καταπλήττεται δὲ ὥσπερ, οὐχ
 5 ὅτι μόνη τοῦτο παθοῦσα φαίνεται τῶν ἀγελαίων ἢ ἀμαθε-
 σιότης πληθῆς, ἀλλὰ γὰρ ἔτι πρὸς ἐκείνοις, ἱερεὺς καὶ προ-
 φήτης ἐξέστησαν διὰ τὸν οἶνον. Οἶνον δὲ πάλιν τὸ ἐκ τῆς
 ἀμαθίας μέθυσμά φησι. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ
 τοῦτο πεπονθότας κατίδοι τις ἂν ἱερέα καὶ προφήτην. Οὐς
 10 γὰρ ἦν εἰκὸς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀπευθύνειν δύνα-
 σθαι πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος θήραν καὶ τὴν τῆς σωτηρί-
 ας καταδειξαι τρίβον, οὗτοι τάχα που καὶ πρό γε τῶν ἄλ-
 λων τὸν σκότον ἐδέχοντο, ὥστε καὶ καταδονεῖσθαι, καὶ πάν-
 τα πνεύματι περιφέρεσθαι, καὶ τοῦτο ἐκ μέθης τῆς νοητῆς
 15 Φαίη δ' ἂν τις τὸ πρᾶγμα οἷόν τι γενέσθαι φάσμα, τοῦτ'
 ἔστι θάμβος ἢ ἔκπληξις. Προφήτην δὲ φησιν ἐν τούτοις οὐ-
 χὶ πάντως τὸν ἀληθῆ καὶ παρὰ Θεοῦ, ἐκεῖνον δὲ μᾶλλον
 τὸν οἶονεὶ δόξαν ἑαυτῷ τὴν προφητικὴν περιπλάττοντα,
 περὶ ᾧ φησι διὰ φωνῆς Ἰεζεχιήλ· «Οὐαί, οἱ προφητεύον-
 20 τες ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου». Διαβέβληνται δὲ καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου· φησὶ γὰρ που πε-
 ρὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, «Οἱ ἡγούμενοι αὐτῆς μετὰ δώρων ἔκρι-
 νον, οἱ προφήται αὐτῆς μετὰ ἀργυρίου ἐμαντεύοντο».

25 **Στίχ. 8.** «Ἄρα ἔδεται ταύτην τὴν βουλήν· αὕτη γὰρ ἡ
 βουλή ἔνεκεν πλεονεξίας».

Πεπλανῆσθαι λέγων ἱερέα τε ὁμοῦ καὶ προφήτην, καὶ μὴν καὶ ἐκοτῆναι φρενὸς ἀγαθῆς διὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμ-πέλου Σοδόμων, μέθυσμά τε τὸ νοητόν, προσεπενεγκῶν δὲ ὅτι τοῦτό ἐστι φάσμα, τοῦτ' ἔστι κατάπληξις, καὶ οἷόν τι

130. Β' Κορ. 4, 4.

131. Ἰεζ. 13, 3. πρβλ. καὶ 33, 31.

ψεις τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ μὴν καταλάμψει μέσα τους ὁ φωτισμὸς τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ»¹³⁰. Κρασιὶ λοιπὸν καὶ σίκερα ὀνομάζει πολὺ σωστὰ τὸν σκοτισμὸν ποὺ ἐμβάλλεται στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν κακία τοῦ διαβόλου. Καὶ κατὰ κάποιον τρόπο κυριεύεται ἀπὸ ἔκπληξη ἐπειδὴ φαίνεται νὰ τὸ ἔχει πάθει αὐτὸ ὄχι μόνον τὸ ἀμαθέστατον πλῆθος τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ μαζὶ μ' ἐκείνους ἐπιπλέον καὶ ὁ ἱερέας καὶ ὁ προφήτης βγῆκαν ἀπὸ τὰ λογικά τους ἔξαιτίας τοῦ κρασιοῦ. «Κρασιὶ» πάλι ὀνομάζει τὴν μέθη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμάθεια. Καὶ εἶναι θαυμαστὸ ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ ὅτι μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τὸ ἔχουν πάθει αὐτὸ καὶ ὁ ἱερέας καὶ ὁ προφήτης. Γιατί, αὐτοὶ ποὺ εὐλόγο ἦταν νὰ ὀδηγοῦν τοὺς ἄλλους στὸ κινήγι τοῦ συμφέροντος καὶ νὰ τοὺς δείχνουν τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας, αὐτοὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δέχονταν τὸν σκοτισμὸν, ὥστε καὶ νὰ κλονίζονται καὶ ὅλα νὰ στριφογυρίζουν στὸν ἀέρα, καὶ αὐτὸ ἔξαιτίας τῆς πνευματικῆς μέθης. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι τὸ πρῶγμα ἐγένε κατὰ κάποιον τρόπο φάσμα, δηλαδὴ προκάλεσε θαυμασμὸν ἢ ἔκπληξιν. «Προφήτη» μὲ αὐτὰ λέγει ὄχι ὅπως ὅποτε τὸν ἀληθινὸν καὶ τὸν σταλμένον ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνον ποὺ περιπλάθει κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δόξα προφητικῆς, γιὰ τοὺς ὁποίους λέγει μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἰεζεκιήλ: «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ προφητεύουν μὲ λόγια βγαλμένα ἀπὸ τὴν καρδιὰ τους, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ»¹³¹. Κατηγοροῦνται ἐπίσης ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἡσαΐα, ποὺ λέγει κάπου γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ: «Οἱ ἄρχοντες αὐτῆς δίκασαν παίρνοντας δῶρα, οἱ προφῆτες τῆς ἔδιναν τὶς μαντεῖες τοὺς παίρνοντας χρήματα»¹³².

Στίχ. 8. «Κατάρρα θὰ φάει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση· γιὰτὶ αὐτὴ ἢ ἀπόφαση ἔχει αἰτία τῆς τὴν πλεονεξία».

Λέγοντας ὅτι πλανήθηκε ὁ ἱερέας μαζὶ καὶ ὁ προφήτης, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔχασαν τὰ λογικά τους ἔξαιτίας τοῦ κρασιοῦ ἀπὸ τὰ ἀμπέλια τῶν Σοδόμων, καὶ παραδόθηκαν σὲ μέθη νοσητή, καὶ προσθέ-

132. Τὸ χωρὶ αὐτὸ ἀνήκει στὸν Μιχαΐα καὶ ὄχι στὸν Ἡσαΐα. Μιχ. 3, 11.

θάμβημα, καταδείκνυσιν εὐθύς καὶ τὴν τοῦ καταπεπλη-
 χθαι πρόφασιν, καὶ τῆς τῶν ἱερέων ἐκστάσεώς τε καὶ μέθης
 τὰ ἐγκλήματα. Ταύτη τοί φησιν, «Ἄρα ἔδεται ταύτην τὴν
 βουλήν». Ἐπάρατος γὰρ ἢ τῶν Ἰουδαίων σκέψις γέγονεν
 5 ἀληθῶς, ἢ ἐπί γέ φημι τῷ πάντων Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στῷ. Προαπέστειλε μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοὺς ἁγίους
 προφήτας καὶ ἀπεκτόνασιν αὐτούς. Εἶτα μετ' ἐκείνους πέ-
 πομφε τὸν ἀγαπητὸν λαβεῖν τοὺς καρπούς τοῦ ἀμπελῶνος
 αὐτοῦ, κατὰ γε τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις παραβολήν. Οἱ δέ
 10 τοῦ ἀμπελῶνος προεστηκότες ἀγνωμονέστατοι γεωργοί,
 καίτοι συνέντες ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς καὶ ὁ τοῦ χωρίου δε-
 σπότης, εἶπον, φησὶν, ἐν ἑαυτοῖς· «Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονό-
 μος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ σχῶμεν ἑαυτοῖς τὴν
 κληρονομίαν αὐτοῦ». Ἐπάρατος τοίνυν, φησὶν, ἢ τοιάδε
 15 βουλή.

Ταύτης καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ μέμνηται λέγων ποτὲ
 μὲν, ὅτι «Ἰνα τί ἐφρούραξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά·
 Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθη-
 σαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ
 20 αὐτοῦ», ποτὲ δὲ πάλιν περὶ τῶν τὰ τοιάδε πεπλημμεληκό-
 των· «Καθελεῖς αὐτούς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς»,
 «ὅτι ἔκλιναν εἰς σέ κακά, διελογίσαντο βουλήν, ἣν οὐ μὴ
 δύνωνται στήναι». Ὅσον μὲν γὰρ ἦκεν εἰς δύναμιν ἐπιχει-
 ρημάτων, ἀπέκτειναν τὸν υἱόν, οἰηθέντες ὅτι τὸν δεσπο-
 25 τικὸν αὐτοὶ καθέξουσι κληρὸν· ἀνεβίω δὲ ὡς Θεός, καὶ
 ἀπώλεσε μὲν κακοὺς κακῶς, τοὺς ἀληθηρίους καὶ ἀγνώμο-
 νας γεωργοὺς, ἐκδέδωκε δὲ τὸ χωρίον ἑτέροις, δηλὸν δὲ ὅτι
 τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ εὐαγγελισταῖς καὶ τοῖς τῶν ἁγί-
 ων Ἐκκλησιῶν διδασκάλοις. Ἐπάρατος οὖν ἢ τῶν Ἰουδαί-
 30 ων βουλή, γέγονε γὰρ ἔνεκα πλεονεξίας Πλεονεξία γὰρ ἀ-
 ληθῶς τὸ ἐθελῆσαι τοὺς οἰκέτας κατεπιφύεσθαι τοῦ δεσπό-

τοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι φάσμα, δηλαδή κατάπληξη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο θάμβος, δείχνει ἀμέσως καὶ τὴν πρόφασιν τῆς κατάπληξης, καὶ τὰ ἐγκλήματα τῆς ἔκστασης καὶ τῆς μέθης τῶν ἱερέων. Γι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει· «Κατάρρα θὰ καταφάει αὐτὴ τὴ σκέψη». Ἐπικατάρρατη ἔγινε ἀληθινὰ ἡ ἀπόφασιν τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸ Σωτῆρα ὅλων μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἔστειλε πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοὺς ἁγίους προφῆτες καὶ τοὺς σκότωσαν. Ἔπειτ' ἀπὸ ἐκείνους ἔστειλε τὸν ἀγαπημένο του Υἱὸν νὰ πάρει τοὺς καρποὺς τοῦ ἀμπελώνα του, σύμφωνα μὲ τὴν Εὐαγγελικὴν παραβολή. Οἱ προϊστάμενοι ὅμως τοῦ ἀμπελώνα, γεωργοὶ ἀγνωμονέστατοι, μολονότι κατάλαβαν ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ υἱὸς καὶ ὁ κύριος τοῦ κτήματος, εἶπαν, λέγει, μεταξύ τους· «Αὐτὸς εἶναι ὁ κληρονόμος· ἔλατε, ἅς τὸν σκοτώσωμε κι ἅς πάρομε ἐμεῖς τὴν κληρονομία του»¹³³. Εἶναι ἐπικατάρρατη λοιπὸν αὐτὴ ἡ σκέψη.

Γι' αὐτὴν κάνει λόγο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγοντας, ἄλλοτε, «Γιατὶ φρύαξαν τὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἔβαλαν στὸ νοῦ τους μάταιες σκέψεις; Παραβρέθησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες μαζεύθησαν ὅλοι μαζί ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ ἐναντίον ἐκείνου ποὺ ἔχρισεν αὐτὸς βασιλιά»⁸¹ καὶ ἄλλοτε πάλι λέγει γι' αὐτοὺς ποὺ διέπραξαν αὐτὰ τὰ πλημμελήματα· «Θὰ τοὺς γκρεμίσεις, καὶ δὲν θὰ τοὺς οἰκοδομήσεις»¹³⁵, «γιατὶ στράφηκαν ἐναντίον σου γιὰ νὰ σοῦ προξενήσουν κακά, ἔκαναν σχέδια ποὺ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ τὰ πραγματοποιήσουν»¹³⁶. Ὅσο δηλαδή ἐξαρτῶταν ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μποροῦσιν νὰ κάνουν, σκότωσαν τὸν Υἱόν, νομίζοντας ὅτι θὰ πάρουν αὐτοὶ τὸν κληρὸ τοῦ κυρίου τους, ἐπανῆλθε ὅμως στὴ ζωὴ ὡς Θεὸς καὶ ἀπὸ τῆ μιᾶ ἐξόντωσε τοὺς κακοὺς μὲ τρόπο κακόν, τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀγνώμονες γεωργοὺς, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔδωσε τὸ χωράφι σὲ ἄλλους, δηλαδή στοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστὰς καὶ στοὺς διδασκάλους τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν. Εἶναι λοιπὸν ἐπικατάρρατη ἡ σκέψη τῶν Ἰουδαίων καὶ ἔγινε ἔξαιτίας τῆς πλεονεξίας τους. Γιατὶ εἶναι πλεονεξία πραγματικὰ τὸ ὅτι θέλησαν οἱ ὑπηρέτες νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ κυρίου τους καὶ

135. Ψαλμ. 27, 5.

136. Ψαλμ. 20, 12.

του, ἰδιόν τε πεποιῆσθαι κλῆρον τὸν οὐ τετάχαντο γεωργοί, καίτοι μισθὸν ἔχοντες διαρκῆ τῆς ἱερωσύνης τὰ γέρα καὶ τὰς ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων προτετάχθαι τιμὰς

5 Στίχ. 9. «Τίνι ἀνηγγείλαμεν κακά, καὶ τίνι ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν;».

Ἔθος τοῖς ἀγίοις προφήταις καὶ πάση δὲ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, διὰ δύο πράγματα ἐπείγεσθαι καὶ συνωθεῖν ἐπὶ τὸ βιοῦν ὀρθῶς ἐλέσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ἡ γὰρ τοῖς τῆς κολάσεως δείμασι τὸν ἀπεσκληρότα νοῦν οἴονεϊ περιθραύοντες μετασοβοῦσιν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἢ ταῖς τῶν γερωῶν ὑποσχέσεσιν ἀποτελοῦσιν εὐτολμοτέρους περὶ τὸ χοῆναι τληπαθεῖν ὑπὲρ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀνδραγαθημάτων ὁποῖόν ἐστι τὸ διὰ φωνῆς Ἑσαΐου πρὸς Ἰουδαίους· «Καὶ ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, ἐὰν 15 δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσητέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα». Ὡς οὖν ἀτιμάσαντα τῶν ἀγίων προφητῶν τοὺς λόγους τὸν ἐξήνιον Ἰσραὴλ μονονουχὶ καταδείκνυσι, λέγων· Τίνι ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν; ἰδοὺ γάρ, ἰδοὺ τίνι; φησὶν, ἀντὶ τοῦ, σκληροῦ 20 τε καὶ ἀπειθεῖ καὶ ἀσυνέτῳ λαῷ διηκονησάμεθα, καὶ τοὺς ἄνωθεν παρὰ Θεοῦ διαπορθμεύσαντες λόγους, ἀνηγγείλαμεν αὐτῷ κακά, τοῦτ' ἔστι τὰς κολάσεις, τὰς ἀπειλάς, αἱ πάντῃ τε καὶ πάντως τοῖς τῶν ἀπειθεῖν εἰωθότων κατηγορηθήσονται κεφαλῆς Ἀνηγγείλαμεν ἀγγελίαν, τοῦτ' ἔστιν 25 εὐηγγελισάμεθα τὰ ἀγαθὰ τὰ τοῖς ἀγαθουργεῖν εἰωθόσιν ἠντρεπισμένα παρὰ Θεοῦ. Ὡφέληται δὲ παντελῶς οὐδὲν ὁ δυσμετακόμιστος Ἰσραὴλ, ὁ πεπηγὼς εἰς τὸ πλημμελὲς καὶ πολὺ νοσήσας τὸ δυσήκοον. Ὅταν τοίνυν λέγει τό, τίνι; τῷ κατ' οὐδένα τρόπον ἀξίῳ δηλοῖ· καὶ γάρ τοι μετὰ τὴν οὕτω 30 σαφῆ τῶν ἀγίων προφητῶν προαγόρευσιν, οὐδὲν ἦττον

νά κάνουν δικό τους κληρο αὐτὸν ποὺ ἔλαβαν ἐντολὴ νὰ καλλιεργήσουν, μολονότι εἶχαν μισθὸ διαρκῆ τὶς τιμὲς τῆς ἱερωσύνης καὶ εἶχαν ταχθεῖ ὡς πρὸς τὶς τιμὲς πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Στίχ. 9. «Ἐναντίον τίνος ἐμεῖς προαναγγείλαμε συμφορές, καὶ σὲ ποιὸν φέραμε κάποια κακὴ εἶδηση;».

Ἐπάρχει συνήθεια στοὺς ἁγίους προφήτες καὶ σ' ὅλη τὴ θεόπνευστη Γραφή νὰ παροτρύνει καὶ νὰ ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸ νὰ ἐκλέξει τὴν ὀρθὴ ζωὴ γιὰ δύο λόγους. Ἡ δηλαδὴ συντριβοντας κατὰ κάποιο τρόπο τὸν ναρκωμένο νοῦ μὲ τὸ φόβο τῆς κόλασης νὰ τὸν ἐπαναφέρουν στὸ καλύτερο, ἢ μὲ τὴν ὑπόσχεση βραβείων νὰ τοὺς κάνουν πιὸ τολμηροὺς στὸ ὅτι πρέπει νὰ ὑποβάλλονται σὲ κόπους γιὰ τὰ κατορθώματα τῆς εὐσέβειας. Κάτι τέτοιο εἶναι αὐτὸ ποὺ λέγεται μὲ τὴ φωνὴ τοῦ Ἡσαΐα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: «Κι ἂν θελήσετε καὶ μὲ ἀκούσετε θὰ φᾶτε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ἂν ὅμως δὲν θελήσετε καὶ δὲν μὲ ἀκούσετε, θὰ γίνεταί τροφὴ τῆς μάχαιρας. Αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπε τὸ στόμα τοῦ Κυρίου»¹³⁷. Δείχνει λοιπὸν κατὰ κάποιο τρόπο τὸν ἀχαλιναγώγητο Ἰσραὴλ ὅτι περιφρόνησε τοὺς λόγους τῶν ἁγίων προφητῶν, λέγοντας: «Σὲ ποιὸν φέραμε κακὴ εἶδηση;». Νὰ λοιπὸν, νὰ, λέγει «σὲ ποιόν», ἀντὶ νὰ πεῖ, “Ἐπηρετήσαμε σκληρὸ καὶ ἀνυπάκουο καὶ ἀσύνητο λαό”, καὶ μεταβιβάζοντας τοὺς σὺράνιους λόγους τοῦ Θεοῦ, ἀναγγείλαμε σ' αὐτὸν τὰ κακά, δηλαδὴ τὶς τιμωρίες, τὶς ἀπειλές, οἱ ὁποῖες ὅπωςδήποτε θὰ πέσουν καὶ θὰ σπάσουν τὸ κεφάλι ἐκείνων ποὺ συνηθίζουν νὰ δείχνουν ἀνυπακοή. «Ἀναγγείλαμε ἀγγελία», δηλαδὴ εὐαγγελισθήκαμε τὰ ἀγαθὰ ποὺ εἶναι ἐτοιμασμένα ἀπὸ τὸν Θεὸ γι' αὐτοὺς ποὺ συνηθίζουν νὰ πράττουν ἀγαθὰ ἔργα. Ἀλλὰ δὲν ὠφελήθηκε σὲ τίποτε ἀπολύτως ὁ ἀμετάπειστος Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, ποὺ ἦταν ἐδραιωμένος στὰ πλημμελήματα καὶ ἔπασχε ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀνυπακοῆς. Ὅταν λοιπὸν λέγει, «σὲ ποιόν;», δηλώνει τὸν κατὰ κανένα τρόπο ἄξιο. Καὶ πράγματι μετὰ τὴν τόσο σαφῆ προαγγελία τῶν ἁγίων προ-

137. Ἡσ. 1, 20-21.

ἀμείλικτοί τε ἦσαν καὶ πονηροὶ καὶ δυστροπίας ἀπάσης
ἐπίμεστον ἔχοντες τὴν καρδίαν. Γεγόνασι δὲ καὶ πικρίας
διαβολικῆς ὑπηρέται γοργοί· σταυρῶ γὰρ παρέδωκαν τὸν
τῶν ὅλων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, φημί δὴ Χριστόν, δι' οὗ
5 καὶ μεθ' οὗ τῶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν.

φητῶν, δὲν ἦταν καθόλου λιγότερο σκληροὶ καὶ κακοὶ καὶ δὲν εἶχαν καθόλου λιγότερο γεμάτη ἀπὸ κάθε κακοτροπία τὴν καρδιά τους. Ἔγιναν ὅμως καὶ πρόθυμοι ὑπηρέτες τῆς διαβολικῆς κακίας γιατί παρέδωσαν στὸ σταυρὸ τὸν Σωτήρα τῶν ὅλων καὶ Λυτρωτὴ, ἐννοῶ τὸν Χριστό, μέσω τοῦ ὁποίου καὶ μαζί μὲ τὸν ὁποῖο ἡ δόξα ἀνήκει στὸν Πατέρα μαζί καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο
κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα
καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			23	4	198
3	16	512	32	8-9	226
	19	32. 484		21	466
19	24	484	Βασιλειῶν Δ'		
22	17	504	16	1-5	150
25	24-34	326		7-9	150
49	8	450	17	5-6	210
* Εξοδος			18	7-8	154
				17	222
5	2-3	258		29-30	392
17	16	228	19	16	160
19	18	518		34	162
	19	518		35	8. 244
23	3	32		37	224
32	4	218	23	1 ἐ.	152
* Αριθμοὶ			Παραλειπομένων Β'		
12	21	410	26	4	148
20	14-18	326		6-8	148
22	1-3	164	28	1-4	150
	6	164	Ψαλμοὶ		
25	1-5	164	2	1-2	536
Δευτερονόμιον				6	50
4	24	494		9	20
6	13	282. 468	5	13	530
18	10-12	272	9	2-3	532
	13-16	272		6	10
22	8-9	134	11	6	366

13	3	36	131	11	18
17	16	74	136	9	102
	44-46	366			
18	5	498.518			
20	12	536	3	19	396
	13	296	12	14	92.178.270.346
21	31	496	14	27	368
22	4	20	38	31-32	96
24	18	356			
27	5	536			
29	6	226	1	17	348
	12	10	3	11-12	212
31	9	214.476		12	292
33	8	228		34	188
34	23	532	18	3	354
36	28	140	24	17-18	180
	38	140			
43	7	344			
	8	344	10	4	350
44	7	18			
46	10	438			
48	2	460	2	1	22
49	14	72.290			
	15	72			
52	4	530	38	4	470
59	13	344			
68	24	478			
74	6	14	7	11	300.308
83	13	162.342	8	10	186
88	13	60	9	14	210
	41-42	492	10	1	488
89	10	386	11	8-9	500
98	4	456			
103	16	130			
	25-26	412	5	25-26	420
	29-30	482	6	4	404
109	2	22		6	404
113	16	196			
117	8	162			
118	105	460	3	11	534
	142	34		11-12	338
126	1	332	7	8-11	122.320

7	14	20	14	27	92.262.346.380
	Ἰωήλ		15	1	194
			17	1-3	230
1	13-15	342	19	4-7	64
2	12-17	356		19	252
4	4-6	370	22	12-13	404
	Ὀβδιού		23	4	122
			29	13	78
1	1-15	332		16	292
	8-11	328	30	1 ἔ.	298
	15	330		6	318
	Ἰωνᾶς			10	14.302.322
			31	1	230
3	4	312		1-2	300
	Ἀβδακούμ		35	10	444
			36	18	144
2	1	316	37	29	224
3	1-2	22		36	144
	Ζαχαρίας			38	224
			45	1	306
1	14-15	82		1-2	84
2	9	352		3	320
11	1-2	120	47	6	82
	1	16	49	9	132
	Ἡσαΐας		54	13	460
			57	3-4	478
1	2	524	62	3	530
	20-21	538			
	21-23	364			
	Ἰερεμίας				
2	4	294	2	27	348
5	5-6	490	3	6	346
	7	190.490	5	5	472
6	1-3	254	6	7-8	292
7	1-2	202.206		16	456
	18-19	136	7	4	338
10	14	10		14	338
	22	66.502		16-18	348.420
	24	10	10	24	292
	29	10	11	15	78
11	2	22		16	494
13	17-18	310	15	20	430
14	12	422		20-21	424

17	5-7	306	12	29	424
17	7	162	13	47-48	408
27(50)	1-5	84	15	24	58
	18-19	84	16	18	450
27	23	322	19	14	42
	38	258.324	20	16	402
31(48)	17	20	21	29	38
	25-26	166		31-32	394
	41-42	166		38	536
38	33	400	22	16-21	30
51	58	384	23	15	472
	Ἰεζεκιήλ			23	364
				37-38	32.494.502
1	1 ἔ.	256	24	35	442
8	14	236	28	1-7	510
9	5-6	408		13	466
13	3	534		19	514
14	13	408		19-20	58
	14	408			
	16	408			
29	18-19	232.372	1	24	118
33	31	534			
34	14	38			
	Δανιήλ				
			1	68-75	434
				69	442
5	1 ἔ.	314	2	29-32	434
	23	314	10	19	446.454
	24-25	138	11	52	474
	28	314	13	33	502
7	9 ε.	254	20	30-31	442
	Ματθαῖος				
3	7-10	340	1	9	400
4	4	72	3	18	462
	10	468	5	22-23	484
7	21	30		46	416
	22-23	30	6	45	460
8	31 ἔ.	422	8	24	462.488
10	5-6	52.58		48	520
	34-36	260	10	15	20
11	28	444		27-28	448
	28-29	454		37-38	464

11	49	56			
	50-52	56			
12	26	332		2	14-16 22
	31-32	12. 290. 426. 428. 532		3	14-15 514
	35	488. 510		4	4 534
13	31	48		5	10 406
14	6	34			17 294
	23	48		11	25 58
	27	468			32 208
17	1	46			Γαλάτας
	4	410		2	16 412
	Πράξεις			6	14 286
2		516			Ἐφείους
3		464		1	4 430
		516			9 430
7		502		2	11 56
17		470			11-13 46
28		58			14 294
	Ρωμαίους			5	8 458
1		420			Φιλιππησίους
		70		2	6-7 464
		70			10-11 44
3		24		4	8 140
5		452. 468. 496			Κολοσσαεῖς
		250. 512		11	18 440
8		296			Θεσσαλονικεῖς Α'
9		398			
11		364		5	5 458
	Κορινθίους Α'	506			Τίτον
2		478		3	5 412
4		24			Ἑβραίους
10		256		1	6 454
		306		2	10 20
		228		5	4-5 364
12		26		6	14 504
15		440		10	31 200. 494
		480		12	5-6 212
		440			

12	7	212	3	13	398
12	26	54		Ἰωάννου Α΄	
	Πέτρου Α΄		2	13	426
1	20	430		20	438
	Πέτρου Β΄		4	27	438
				1	478
3	7	398		Ἰούδα	
	12	398	-	6-7	140

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

A

- ἸΑαρών 20.
 ἸΑβελ 288.
 ἸΑβραάμ 340. 364. 434. 466. 504.
 ἰγαλλίαμα 192. 194. 402.
 ἰγαλλίασις 226. 354.
 Ἰγαλλεὶμ 174. 176.
 ἰγανάκτησις 124. 394.
 ἰγάπη 58. 164. 198. 202. 208. 250.
 286. 294. 298. 334. 422. 496. 512.
 Ἰγαρηνοὶ 326.
 ἰγερωχία 138.
 ἰγιασμός 256. 438.
 ἰγνισμός 456.
 ἰγνοια 462.
 Ἰδάμ 32. 134. 226. 440. 484. 512.
 Ἰδαμὰ 500.
 ἰδης 124. 126. 128. 132. 236. 402.
 404. 450.
 ἰδικία 14. 32. 380.
 ἰδοξία 48.
 Ἰδραμελὲχ 224.
 Ἰδωνις 234. 236. 238.
 Ἰζαρίας 142. 148. 150. 152.
 Ἰζώπιοι 392.
 Ἰζωτος 148. 296. 300.
 ἰθλιότης 308. 492.
 ἰθυροστομία 392. 482.
 Αἰγύπτιοι 62. 64. 76. 78. 98. 162.
 230. 232. 240. 242. 244. 246. 248.
 252. 256. 258. 260. 262. 264. 266.
 268. 270. 274. 276. 278. 280. 282.
 284. 286. 288. 290. 292. 294. 296.
 298. 300. 302. 304. 306. 326. 336.
 372. 376. 392. 520.
 Αἰγυπτος 20. 48. 50. 60. 62. 64.
 68. 136. 148. 202. 216. 218. 232.
 240. 252. 254. 258. 260. 262. 264.
 270. 274. 276. 280. 282. 284. 286.
 296. 298. 300. 308. 372. 376. 516.
 518.
 Αἰθίοπες 298. 302.
 Αἰθιοπία 48. 228. 232. 234. 236. 238.
 304.
 αἴρεσις 336.
 αἰρετικὸς 44. 228.
 αἰσχύνη 122. 196. 264. 298. 320. 328.
 αἰχμαλωσία 54. 76. 84. 130. 138.
 176. 184. 298. 300. 304. 316. 360.
 386. 390.
 ἄκαθαροσία 20. 254. 276.
 ἄκακία 42.
 ἄκροβυστία 46.
 ἄλαζονεία 128. 380. 390. 404.
 ἸΑλεξάνδρεια 232. 236.
 ἸΑλεξανδρεῖς 58.
 ἄλήθεια 34. 62. 258. 260. 262. 274.
 276. 288. 290. 336. 414. 448. 450.
 452. 456. 460. 462. 510.
 ἄμαθία 68. 72. 316. 338. 534. 488.
 496.
 ἸΑμαλήκ 228.
 ἸΑμανῖται 198.
 ἄμαρτία 10. 12. 24. 62. 94. 118. 130.
 138. 140. 178. 188. 250. 254. 256.
 286. 312. 316. 324. 350. 354. 356.
 378. 408. 422. 440. 442. 444. 458.
 466. 468. 470. 484. 496. 504. 510.
 512. 530.
 ἄμαρτωλός, -οὶ 54. 94. 116. 118.
 ἸΑμορραῖοι 164. 216.
 ἸΑμών 56. 60.
 ἸΑμώς, πατήρ ἸΗσαΐα, 76.
 ἄνανδρία 276. 378.
 ἄνάπαυσις 46. 48.
 ἄνάστασις 366. 440. 466. 480. 484.

508. 510. 512.
 ἄνδρ(ε)ία 170. 304.
 ἄνδρεία πνευματική 474.
 ἀνεμοθφορία 64.
 ἄνομία 28. 298. 310. 366. 440. 418.
 504.
 ἀνοσιότης 412. 486. 504.
 ἀπάτη 30. 68. 150. 168. 240. 258.
 260. 268. 272. 422. 444. 446. 448.
 458. 518.
 ἀπείθεια 20. 52. 462. 532.
 ἀπιστία 146.
 ἀπόγνωσις 354.
 ἀπόνοια 48. 52.
 ἀπώλεια 42. 140. 142. 198. 210. 244.
 258. 346. 366. 376. 436. 460. 478.
 520.
 * Ἀραβες 148. 174. 176.
 * Ἀραβία 50.
 * Ἀράμ 202. 204. 206.
 * Ἀρέτας 208.
 ἄρετιή 28. 40. 132. 216. 296. 302. 350.
 432.
 * Ἀρης 236.
 * Ἀριήλ 174. 176.
 * Ἀριώθ 166
 * Ἀρκτοῦρος 96.
 * Ἀρνὰ 296.
 * Ἀρνῶν 182.
 ἀρχιερωσύνη 358. 360.
 * Ἀρωνιείμ 170. 172.
 ἀσέβεια 256. 292. 328. 338. 508.
 ἀσέλγεια 100.
 * Ἀσεδέκ 280. 282.
 * Ἀσσοῦρ 84.
 * Ἀσσύριος, -οι 8. 10 48. 50. 96. 102.
 118. 120. 130. 136. 142. 146. 150.
 152. 154. 156. 158. 160. 166. 178.
 190. 196. 200. 202. 04. 210. 222.
 224. 238. 240. 244. 246. 248. 258.

292. 294. 296. 298. 300. 304. 308.
 310. 314. 316. 318. 330. 334. 336.
 344. 346. 354. 368. 376. 378. 380.
 382. 384. 392. 516. 518. 520.

ἀτιμία 358.

Αὔγουστος Καίσαρ 64.

αὐθάδεια 402. 404.

ἄφθαρσία 482.

ἄφιλεργία 492.

* Ἀφροδίτη 236. 238.

* Ἀχαζ 142. 146. 150. 152. 154. 230.

ἄχρειότης 494.

B

Βαβυλωνία 50. 78. 142.

Βαβυλώνιοι 48. 82. 86. 88. 90. 92.

94. 96. 102. 116. 120. 122. 126.

134. 136. 144. 146. 166. 174. 180.

184. 190. 192. 196. 230. 232. 240.

242. 306. 308. 334. 344. 358. 368.

370. 372. 380. 390. 392.

Βαβυλῶν 54. 76. 80. 82. 84. 102. 120.

142. 184. 210. 232. 306. 308. 320.

322. 324. 330. 372. 384. 392.

Βαλαάμ 164. 186.

Βαλὰκ 162. 164. 186.

Βαλτάσαρ 138. 314. 316.

βάπτισμα 66. 256. 258. 438. 440.

456.

Βασανίτις 16. 120. 122.

βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν-
 Χριστοῦ 30. 416. 444. 530.

βασκανία 466.

βδέλυγμα 78. 150. 212. 214. 272.

292.

βδελυρία 200.

Βεελφεγῶρ 164. 198.

Βίβλος 238.

Βλέμνυες 304.

βρυγμός ὀδόντων 404.

Γ

Γάζα 154.

Γαλαάδ 84.

Γαλιλαία 370. 510.

γέννα 366. 472.

Γέθ 148.

γνησιότης 452.

γνώσις 18. 22. 274. 314. 436.

γοητεία 448.

Γόμορρα 524.

Δ

Δαβιδ 18. 20. 50. 60. 74. 130. 150.
162. 184. 202. 206. 214. 226. 290.
296. 342. 348. 360. 364. 366. 386.
410. 434. 456. 458. 460. 476. 478.
482. 492. 496.

Δαιδάν 332. 334.

δαιμόνιον 16. 34. 42. 62. 68. 76. 92.
118. 150. 168. 214. 240. 284. 290.
390. 532.

δαίμων,- ες 140. 234. 288. 422. 434.
436. 452. 508.

Δαμασκηνοί 392.

Δαμασκός 150. 154. 158. 202. 204.
206. 208. 228. 230.

Δανιήλ 138. 254. 314. 408. 410.

δειλία 314.

Δεσέθ 190.

διάβολος 12. 66. 76. 258. 432. 448.
456. 470. 534.

διαθήκη 84. 400. 434. 466.

δικαιοκρισία 136

δικαιοσύνη 14. 26. 34. 36. 56. 118.
122. 184. 282. 320. 338. 402. 408.
412. 420. 434. 448. 450. 456. 458.

460. 462. 466. 532.

δικαίωσις 256. 496.

Διόσσυροι 58.

διχόνοια 52.

διωγμός 336.

δόλος 30.

δόξα θεία - Θεοῦ 36. 44. 48. 70. 72.
76. 144. 162. 166. 200. 222. 314.
316. 338. 392. 394. 408. 410. 412.
414. 416. 426. 434. 452. 458. 460.
462. 464. 512. 526. 528. 530. 534.

δοξολογία 70.

δουλεία 20. 66. 78. 102. 126. 138.
144. 180. 202. 216. 232. 262. 288.
294. 370. 372. 386. 398.

δύναμις θεία 26. 34.

δυσθυμία 182. 236.

δυσσέβεια 58. 138. 418. 420. 466.
478. 520. 522. 524.

δυστροπία 138. 164. 198. 228. 286.

δυσχέρεια 314. 456.

Ε

Ἑβραῖος, -οι 258. 370.

Ἑξε(κ)χίας 142. 144. 154. 158. 160.
222.

εἰδωλολατρία 54. 78. 250. 422. 424.
426. 446. 518. 520.

εἰδωλον 36. 92. 164. 196. 214. 230.
248. 260. 270. 272. 466. 338. 340.
390. 448. 506.

Ἑδώμ 326.

Ἑζεκιήλ 372.

Ἑζεχίας 392.

εἰκαιοβουλία 128.

εἰρήνη 40. 56. 140. 156. 260. 294.
396. 426. 434. 438. 450. 452. 466.
468. 496.

ἐκδίκησις 488.

Ἐλάμ
 Ἐλαμίται 48. 308. 310. 312. 320.
 348. 350.
 Ἐλείμ 174. 176.
 ἔλεος 364.
 ἔλευθερία 288. 396. 398.
 Ἐλιακείμ 360. 362. 366.
 Ἐλισάβετ (θ)
 Ἐλλην,- ες 38. 234. 236. 266. 326.
 336. 436.
 ἔλπις 46. 50. 90. 162. 166. 174. 184.
 202. 208. 218. 220. 226. 250. 260.
 300. 302. 306. 402. 416. 430. 438.
 440. 444. 448. 472. 458. 466. 526.
 528. 530.
 Ἐμμανουήλ 26. 430. 434.
 ἐνανθρώπησις 18. 420. 428. 430.
 458.
 ἐνέργεια 26.
 ἐντροπή 196.
 ἐξουσία 76.
 ἐπαγγελία 216. 466. 516.
 ἐπίγνωσις 42. 46. 220. 262. 306. 414.
 424. 476. 496. 498. 504. 506.
 ἐπίγνωσις ἀληθείας 62. 68. 70. 72.
 78. 212.
 ἐπιείκεια 38. 100. 280.
 ἐπιθυμία 178. 458.
 ἐπιμξία 62.
 Ἐσεδών 170. 190. 192.
 Ἐσπερος 96.
 Εὐαῖοι 216.
 εὐανδρία 88.
 εὐδοκία 530.
 εὐημερία 302. 338. 368.
 εὐθυμία 156. 220. 240. 474. 522.
 εὐκλεια 48. 126. 294. 380. 436. 530.
 εὐλάβεια 280.
 εὐλογία 140. 356. 502. 504.
 εὐμένεια 162. 178. 340. 494.

εὐπείθεια 178.
 εὐσέβεια 18. 22. 44. 72. 118. 120.
 148. 218. 252. 272. 294. 348. 456.
 466. 476. 484. 538.
 εὐτολμία 250.
 εὐφημία 428.
 Εὐφράτης 514.
 εὐφροσύνη 72. 118. 124. 192. 194.
 354. 358. 402. 404. 436. 438. 440.
 444.
 εὐωδία 250.
 Ἐφραῖμ 52. 84. 184. 198. 202. 204.
 206. 218. 230. 300. 308. 500. 520.
 522. 524. 526.
 εὐχαριστία 68.
 Ἐωσφόρος 60. 124. 126. 130.

Z

Ζαχαρίας, ἱερεὺς, 434. 442.
 Ζαχαρίας, προφήτης, 16. 82. 120.
 ζῆλος 82.
 ζημία 292.
 ζωὴ αἰώνιος 448.
 Ζωὴ (Χριστὸς) 22. 38. 178. 442.
 470. 478. 520.
 Ζωροβάβελ 54. 184.

H

ἡδονή 36. 198. 218. 272.
 ἡδονή σαρκική 350. 420.
 Ἡλὰ 210.
 ἡμερότης 64. 476. 500. 504.
 Ἡρακλεῖομ 232.
 Ἡσαΐας, προφήτης, 66. 76. 82. 136.
 142. 202. 206. 224. 254. 296. 298.
 300. 302. 362. 466. 372. 476. 490.
 502. 520. 534. 538.
 Ἡσαῦ 326. 328.

Θ

θάλασσα Ἐρυθρά 66.
 Θαμουζ (= Ἰαδωνις) 236.
 θάνατος 12. 20. 46. 440. 464. 512.
 Θεγλαφθελλασάρ 150. 154. 156.
 158.
 θέλημα οἰκεῖον 14.
 θέλημα (Θεοῦ) 30. 278.
 Θεμάν 328. 332. 334.
 θεογνωσία 40. 132.
 θεοπτία 316. 318. 414.
 θεοσημεία 416.
 Θηβαῖοι 304.
 θλίψις 72. 228. 292. 318. 474. 476.
 494.
 θρησκεία 62.
 θυμηδία 324. 438.
 θυμὸς 70. 82. 84. 88. 94. 98. 116. 118.
 130. 136. 164. 180. 184. 292. 346.
 500. 524.
 θυσία 72.
 θυσιαστήριον 230.

Ι

Ἰαζήρ 190. 192.
 Ἰακῶβ 134. 208. 210. 226. 326. 450.
 496. 498. 502. 504.
 Ἰδουμαία 56. 60. 328. 334.
 Ἰδουμαῖοι 326. 328. 330. 332. 336.
 338. 382. 392. 410.
 Ἰεζεκ(χ)ιήλ 232. 236. 256. 408. 534.
 Ἰερεμίας 84. 86. 162. 166. 306. 322.
 338. 346. 348. 380. 384. 420. 424.
 430. 456. 488. 494.
 Ἰεριχώ 164.
 Ἰεροδοάμ 198. 202. 204.
 Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 8. 16.
 32. 52. 54. 58. 82. 120. 122. 134.

136. 144. 148. 150. 156. 160. 178.
 186. 194. 198. 202. 206. 212. 220.
 222. 224. 226. 230. 244. 246. 262.
 280. 292. 302. 314. 320. 324. 328.
 336. 338. 340. 342. 348. 350. 352.
 358. 360. 378. 382. 386. 390. 392.
 420. 426. 428. 436. 488. 492. 494.
 502. 514. 516. 518. 520. 524. 534.

Ἰερουσαλήμ νοητὴ 12.
 Ἰερωσύνη 14. 54. 120. 322. 362. 364.
 436. 474. 522. 538.
 Ἰεσσαὶ 16. 18. 22. 44. 46.
 Ἰεχονίας 340.
 Ἰησοῦς τοῦ Ἰωσεδέκ (ἱερεὺς) 54.
 Ἰορδάνης 164.
 Ἰουδαία 10. 36. 38. 50. 54. 58. 82.
 120. 130. 134. 142. 152. 160. 166.
 178. 222. 224. 232. 298. 302. 324.
 330. 358. 368. 382. 390. 448.
 Ἰουδαῖος, - οἱ 14. 60. 76. 78. 120.
 136. 158. 184. 226. 230. 240. 262.
 278. 280. 292. 300. 308. 312. 322.
 326. 328. 332. 344. 352. 370. 386.
 400. 416. 420. 444. 464. 472. 476.
 478. 482. 490. 494. 502. 508. 512.
 514. 516. 518. 520. 522. 524. 526.
 530. 536. 538.
 Ἰούδας, γενάρχη, 52. 54. 84. 184.
 190. 202. 206. 230. 348. 350. 360.
 370. 382. 420. 450. 500. 522.
 Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος
 Ἰσαάκ 324.
 Ἰσραήλ 8. 12. 16. 18. 20. 22. 38. 40.
 42. 46. 50. 52. 54. 58. 82. 84. 102.
 118. 120. 130. 134. 136. 138. 140.
 144. 146. 148. 150. 152. 156. 158.
 162. 164. 168. 184. 186. 198. 202.
 204. 206. 208. 212. 216. 218. 222.
 226. 228. 230. 232. 236. 240. 244.
 256. 258. 296. 298. 300. 312. 316.

324. 326. 328. 330. 334. 336. 340.
346. 352. 354. 360. 364. 366. 370.
378. 382. 388. 390. 400. 402. 414.
420. 432. 434. 438. 460. 462. 464.
466. 472. 482. 488. 490. 496. 498.
500. 502. 506. 508. 510. 514. 516.
518. 522. 524. 528. 538.

ἰσχυρομυθία 268. 280.

Ἰωάννης (εὐαγγελιστῆς) 40. 56.
400. 426. 520.

Ἰωάννης (πρόδρομος) 26. 338. 434.
442.

Ἰὼβ 96. 396. 408. 410.

Ἰωνᾶς 312.

Ἰωνίας 282.

Ἰωσεδὲκ 54. 184.

Ἰώσηπος 282.

K

Κάδη 326.

Καϊάφας 56.

Καίσαρ 30. 64.

κακία 42. 356.

Καμβύσης 80. 392.

Κάρμηλος 84.

Καρχηδὴν 368. 372. 374. 376. 380.
382. 384. 386.

κατήφεια 94. 398.

κένωσις 22. 24. 464.

Κηδάρ 334.

κήρυγμα 34. 258. 260. 262. 284. 292.
450. 460. 478. 496. 518.

κίνδυνος 88.

Κινύρος 234.

Κιτιεῖς 368. 372. 384.

κληδοπισμὸς 272.

κληρονομία 134.

κόλασις 428. 486. 538.

κομπολογία 30.

κρίσις 288. 364. 404. 406. 426. 456.

Κύπρος 372. 384.

Κύρος 80. 82. 84. 90. 92. 122. 306.
318. 320. 322. 380. 388. 392.

Λ

λατρεία 78. 136. 214. 230. 244. 248.

256. 272. 282. 290. 312. 382. 444.

448. 450. 462. 510.

λατρεία νόμου 370.

Λαχεῖς 144. 156. 222.

Λεβηδῶν 168.

Λευὶ 282. 358.

Λίβανος 8. 16. 18. 118. 120.

λογισμὸς πονηρὸς 218.

λύπη 236.

λύτρωσις 434.

M

Μανασσῆς 184.

Μανδάνης 80. 392.

μανία 238.

μάννα 202.

μαντεία 188. 264. 272.

Μαρία 510.

Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ 510.

Μάρκος 62. 66.

Ματθαῖος 510.

μεγαλοπρέπεια 464.

μεγαλουργησία 442.

μεγαλωσύνη 20.

μέθεξις 220. 432. 468.

μέθη 418. 532. 534. 536.

Μελχισεδὲκ 364.

Μελωδὸς (Δαβὶδ)

Μέμφις 274.

Μεσοποταμία 164.

μετάγνωσις 340. 342.

Μεωδάχ 84.
 Μῆδοι 80. 86. 88. 90. 92. 122. 138.
 298. 308. 310. 314. 318. 320. 388.
 392.
 μαιφονία 134. 522.
 μικροψυχία 504.
 Μιναῖοι 148.
 Μιχαίας 122. 338. 356.
 Μύρρα 234.
 μυσταγωγία 450. 478.
 μυστήριον 10. 12. 14. 18. 22. 50. 54.
 56. 102. 256. 412. 430. 438. 440.
 446. 456. 466. 514.
 Μωάβ 56. 164. 166. 174. 176. 178.
 180. 182. 186. 188. 190. 192. 196.
 198.
 Μωαβῖται 60. 76. 78. 162. 164. 166.
 168. 178. 182. 184. 190. 192. 194.
 196. 198. 200. 382. 392. 444.
 Μωαβῖτις 170. 172. 174.
 Μωλὸχ 420.
 μωρία 268.
 Μωσῆς-Μωυσῆς 20. 60. 66. 186.
 198. 202. 218. 228. 258. 282. 298.
 326. 410. 416. 426. 460. 468. 494.
 514.

N

Νάβατ 198. 202.
 Ναβαῦ 168.
 Ναβουχοδονόσορ 116. 118. 130.
 230. 232. 234. 372.
 Νεβρείμ 172. 174.
 νηστεία 340. 356.
 νῆψις 286. 350. 480.
 Νινευῆ 312.
 νόμος παλαιός 450.
 νουθεσία 306.
 Νῶε 408. 410.

O

Ὁβδιού (Ἄβδιού) 328. 338.
 ὀδύνη 312. 376.
 Ὁζίας (ἡ Ἀζαρίας) 142. 148. 150.
 152. 154. 156. 202. 206.
 οἰκειότης 468. 474. 492. 500. 508. 5
 οἰκονομία 14. 50. 148. 510.
 οἰωνοσκοπία 272.
 ὄλεθρος 156.
 ὀμόνοια 54.
 ὀμοπιστία 40. 54. 56.
 ὀμοψυχία 40. 54. 238. 294. 326.
 ὄνειδισμὸς 124.
 ὄνειδος 440.
 ὄργη Θεοῦ 14. 70. 86. 92. 94. 96. 98.
 122. 132. 136. 138. 146. 148. 166.
 174. 192. 216. 250. 310. 314. 320.
 328. 336. 338. 340. 346. 348. 356.
 > 358. 380. 390. 392. 394. 400. 402.
 408. 410. 412. 472. 474. 476. 482.
 484. 494. 500. 504. 512. 516.
 ὀρθοκρισία 532.
 ὄρκος 284.
 ὀσιότης 434.
 Οὔεσπασιανὸς 262.
 Οὔρίας 318. 320.

Π

πάθη ἀτιμίας 70.
 πάθος 12. 38. 48. 172. 178.
 παιδαγωγία 36. 72. 432.
 παιδαγωγὸς (ὁ νόμος)
 παιδεία 212. 292.
 Παλαιστίνη 280.
 Παλαιστινοὶ 148. 150. 154. 280. 282.
 514.
 πανωλεθρία 406.
 παράβασις 440. 512.

Παρθένος 254.
 παροΐνια 386.
 παρηρησία 502.
 Παῦλος 20. 22. 26. 46. 54. 58. 60. 70.
 140. 208. 212. 228. 294. 364. 452.
 458. 468. 478. 480. 496. 498. 506.
 514. 532.
 πειρασμός 226. 228. 356. 380. 482.
 περιτομή 46. 494.
 Πέρσαι 8. 80. 86. 88. 90. 92. 122.
 138. 174. 220. 258. 298. 308. 310.
 312. 314. 318. 320. 322. 384. 388.
 Πέτρα 148.
 Πέτρος 464. 516.
 Πιλάτος 520.
 πίστις 10. 12. 28. 38. 40. 42. 46. 52.
 68. 70. 74. 76. 250. 252. 256. 260.
 262. 284. 306. 364. 390. 410. 416.
 424. 438. 440. 444. 446. 450. 456.
 464. 468. 486. 488. 496. 504. 510.
 520. 530. 516.
 πλάνη 42. 228. 252. 258. 260. 290.
 414. 504.
 πλάνησις 274.
 Πλειάς 96.
 πλεονεξία 36. 38. 62. 68. 86. 116.
 140. 152. 178. 286. 294. 326. 358.
 422. 426. 428. 432. 446. 448. 456.
 534. 536.
 πλημμέλημα 134. 400. 402. 412. 418.
 476. 504.
 Πλούτων 236.
 πονηρία 176. 218.
 πορνεία 520.
 προάτης 38.
 προαΐρεις 476.
 πρόγνωσις 18. 458.
 προθυμία 88. 296. 376.
 προνομή 402.
 προσευχή 348. 420.

προσκύνησις 462. 510.
 προσωποληψία 396.
 προσωποποιΐα 310.
 προφητεία 146.
 πρωτότοκος 68. 296. 326. 366. 440.
 454. 496.
 πτωχεία 32. 402.

Ρ

Ῥαασσών 150. 154. 202. 204. 206.
 ῤαθυμία 354. 356. 386. 476.
 Ῥαμὰ 10.
 Ῥαψάκης 144. 156. 160. 222. 224.
 244. 392.
 Ῥεμμών 174. 176.
 Ῥινοκουροῦροι ἢ Ρινοκορουρη-
 ται 252. 512. 524. 516.
 Ῥοβοὰμ 52.
 Ῥομέλιος 150. 202. 206.
 Ῥωμαῖος, -οι 14. 62. 64. 120. 194.
 262. 278. 292. 294. 490. 508. 514.
 526.

Σ

Σαλαθιήλ 54. 184.
 Σαλμανασάρ 154. 156. 158. 178.
 200. 210.
 Σαμάρεια 52. 54. 142. 154. 166. 178.
 184. 198. 202. 204. 206. 208. 210.
 212. 214. 218. 230.
 Σαμαρείται 52. 58. 156. 158. 160.
 200. 464.
 Σαούλ 10.
 Σαρακηνοὶ 174. 326. 350.
 Σαρασάρ 224.
 Σατανᾶς 16. 102. 118. 120. 218. 286.
 288. 290. 412. 420. 422. 424. 430.
 446. 452. 484. 496. 506. 530. 532.

Σαττεῖμ 164.
 Σεβαμᾶ 190. 192.
 Σεβωεῖμ 500.
 Σεδεκίας 344.
 Σενναχηρείμ 142. 144. 222. 224.
 Σεπφῶρ 164.
 Σηγῶρ 168. 172.
 Σηεῖρ 330.
 Σηλῶμ 338.
 Σιδῶν 122. 370. 374.
 Σιών 10. 50. 54. 74. 76. 82. 84. 136.
     160. 178. 180. 186. 248. 252. 338.
     342. 356. 362. 382. 426. 428. 432.
     434. 436. 442.
 σκαιότης 44. 428. 468. 484.
 σκότος ἐξώτερον 128. 466.
 Σόδομα 524. 534.
 Σολομών 52.
 Σομνάς 358. 360. 362. 368.
 Σουφεῖρ 96.
 σοφία 26.
     σταυρὸς 12. 46. 54. 56. 58. 120.
     284. 286. 418. 490. 508.
 Συμεῶν 434. 442.
 σύμπτωια 230.
 συμφορὰ 92. 100. 116. 128. 130. 134.
     144. 158. 166. 168. 170. 180. 192.
     200. 206. 214. 216. 228. 240. 244.
     252. 268. 304. 308. 314. 320. 324.
     332. 334. 340. 342. 344. 374. 376.
     384. 404. 416. 418. 474. 476. 514.
 σύνεσις 26.
 συντέλεια 394. 398. 404. 410. 484.
 Συρία 150. 206. 208.
 Συρία Κοίλη 148.
 Σύροι 202. 204. 206. 208. 280. 282.
 σωτηρία 60. 68. 92. 166. 174. 196.
     280. 330. 342. 344. 412. 434. 442.
     464. 480. 482. 512. 534.

Τ

ταλαιπωρία 80. 130. 184. 250. 300.
     366. 492.
 Ταναθάν 296. 300.
 Τάνις 268. 270. 274.
 ταπεινότης 32.
 ταπείνωσις 356.
 τελείωσις 256.
 τιμή 28. 48.
 τιμωρία 186. 394. 476.
 τρυφή 210. 354. 404.
 Τύριοι 122. 230. 232. 372. 314. 376.
     378. 388. 390.
 Τύρος 232. 368. 370. 372. 376. 378.
     382. 386. 388. 392.

Υ

ὕδρις 14. 520. 522. 526.
 ὑπερηφανία 186. 188.
 ὑπεροψία 84. 116. 124. 128. 186.
     188. 200.
 ὑπομονή 410.

Φ

Φακεέ 150. 202. 204. 206.
 Φαραῶ 136. 258.
 Φαρισαῖος 362. 364. 436. 472. 522.
 φαυλότης 42. 82. 228. 240. 338. 398.
 φενακισμὸς 272.
 φθορὰ 42. 68. 124. 264. 356. 392.
     396. 440. 480. 484. 510.
 φιλανθρωπία 354. 500. 504.
 φιληδονία 234. 470.
 Φιλιστιεῖμ 78. 148. 154.
 φιλοθεΐα 474. 478. 506.
 φιλοκερδία 234. 374. 380.
 φιλοκομπία 358.

φιλοσαρκία 400. 404.
 φιλοτιμία 468.
 φόβος 88. 416.
 φόβος θανάτου 160. 182. 228.
 φόβος Θεοῦ-Κυρίου 18. 22. 26. 178.
 Φοίνικες 120. 280.
 Φοινίκη 374.
 φρόνημα 260. 312. 454. 502.
 φρόνημα βαρβαρικόν 144.
 φρόνημα ἐπίγειον 414.
 φρόνημα θεομοσές 128.
 φρόνημα οἰκεῖον 78.
 φρόνημα σαρκικόν 400.
 φρόνημα χριστιανικόν 120.
 φυσιολογία 20.
 φῶς ἀληθείας 432.
 φῶς οὐράνιον 254.
 Φῶς (ὁ Χριστός) 26. 288. 292. 400.
 434. 448. 458. 506.
 φωτισμός 458.

X

Χαλδαῖοι 54. 80. 82. 86. 90. 94. 320.

384. 386. 390. 392.

Χαναάν 382.
 Χανααναῖοι 282. 382.
 χάρισμα 26. 432. 468.
 Χελκίας 360. 362.
 χρηστότης 36. 530.
 χρίσμα 438.
 Χριστιανοί 336.

Ψ

ψευδολατρεία 198. 340.
 ψευδομαντεία 264. 272.
 ψευδομυθία 502.
 ψεῦδος 422.

Ω

ὠμότης 38. 124. 154. 328. 332. 334
 354. 406.
 Ὑων (Ἀλεξάνδρεια) 232.
 Ὀρίων 94. 96.
 Ὠσηέ 210.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	7-541
ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΗΣΑΪΑΝ	8
ΒΙΒΛΙΟΝ Β' - ΛΟΓΟΙ ΠΕΝΤΕ	8
ΛΟΓΟΣ Α' (Κεφ. 10, στίχ. 33- Κεφ. 12, στίχ. 6)	8
ΛΟΓΟΣ Β' (Κεφ. 13, στίχ. 1, - Κεφ. 14, στίχ. 32)	76
ΛΟΓΟΣ Γ' (Κεφ. 15, στίχ. 1, - Κεφ. 18, στίχ. 7)	162
ΤΟ ΡΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΩΑΒΙΤΙΔΟΣ	162
ΤΟ ΡΗΜΑ ΤΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΑΜΑΣΚΟΥ	200
ΛΟΓΟΣ Δ' (Κεφ. 19, στίχ. 1, - Κεφ. 21, στίχ. 17)	252
ΟΡΑΣΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ	252
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΙΔΟΥΜΑΙΑΣ	324
ΛΟΓΟΣ Ε' (Κεφ. 22, στίχ. 1, - Κεφ. 24, στίχ. 23)	336
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΦΑΡΑΓΓΟΣ ΣΙΩΝ	336
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΥΡΟΥ	368
ΒΙΒΛΙΟΝ Γ' - ΛΟΓΟΙ ΠΕΝΤΕ	428
ΛΟΓΟΣ Α' (Κεφ. 25, στίχ. 1, - Κεφ. 28, στίχ. 9)	428
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	
Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	543
Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	549

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 2310/283 880 – Θεσσαλονίκη
Έκτύπωση Ή Οφσετ: ΧΡ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 23940/72 394 – Λητή Θεσ/νίκης
Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 2310/710 140 – Θεσ/νίκη
Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσ/νίκη – Τηλ. 2310/283 880 – (Οικίας 2310/696 653)
Διεύθυνση άλληλογραφίας: Τ.Θ. 40090 – Τ.Κ. 560 10